

The logo consists of the word "KUHMO" in white, uppercase, sans-serif font, centered within a dark blue rectangular background.

**KUHMO**

# **Kuhmon perusopetuksen opetussuunnitelma 2016**

# Sisällys

<b>LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA .....</b>	<b>9</b>
1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma .....	9
1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet .....	9
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen .....	11
1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut .....	11
1.4.1. Opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen liittyvät asiat .....	12
1.4.2. Opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut .....	12
<b>LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA.....</b>	<b>14</b>
2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet .....	14
2.2 Perusopetuksen arvoperusta .....	16
2.3 Oppimiskäsitys.....	17
2.4 Paikallisesti päätettävät asiat .....	18
2.4.1. Arvoperustaa ja oppimiskäsitystä täydentävät paikalliset näkökulmat ja ilmeneminen .....	19
2.4.2. Arvokeskustelujen toteuttaminen .....	19
2.4.3. Arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteuttamisen seuranta ja arviointi .....	19
<b>LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET .....</b>	<b>19</b>
3.1 Perusopetuksen tehtävä.....	19
3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet.....	20
3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen.....	21
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat .....	27
3.4.1. Perusopetuksen tehtävää täydentävät ja käytännön toteuttamista ilmentävät näkökohdat .	27
3.4.2. Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset .....	28
3.4.3. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehtiminen opetustyössä ja toteutumisen seuranta .....	29
<b>LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI .....</b>	<b>28</b>
4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen .....	28
4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet .....	29
4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat .....	31
4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet.....	34
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat .....	36
4.5.1. Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden toteutumisen edistäminen .....	36
4.5.2. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen .....	37

4.5.3. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien arviointikäytännöt .....	38
<b>LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN.....</b>	<b>38</b>
5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä.....	38
5.2 Yhteistyö .....	39
5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö .....	41
5.4 Opetuksen järjestämistapoja.....	42
5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta .....	46
5.6 Paikallisesti päätettävät asiat .....	49
5.6.1. Yhteinen vastuu koulupäivästä sekä yhteistyö .....	49
5.6.2. Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö .....	50
5.6.3. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu ja opetus erityisissä tilanteissa .....	51
5.6.4. Yhdysluokkaopetus .....	51
5.6.5. Joustava perusopetus .....	51
5.6.6. Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta .....	53
<b>LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI.....</b>	<b>53</b>
6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri .....	53
6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet .....	54
6.3 Arvioinnin kohteet.....	55
6.4 Opintojen aikainen arviointi .....	57
6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana .....	57
6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä .....	57
6.4.3 Opintoissa eteneminen perusopetuksen aikana .....	58
6.4.4 Arviointi nivelkohdissa.....	59
6.5 Perusopetuksen päättöarviointi .....	60
6.5.1 Päättöarvosanan muodostaminen .....	60
6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi .....	62
6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät .....	62
6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset.....	66
6.8 Paikallisesti päätettävät asiat .....	67
6.8.1. Opintojen aikaisen arvioinnin toteuttaminen .....	68
6.8.2. Nivelvaiheisiin liittyvät arvioinnin ja palautteen antamisen käytännöt .....	69
6.8.3. Valinnaisten aineiden arviointi .....	69
6.8.4. Käyttötymisen arviointi ja sen perustana olevat tavoitteet ja arviointiperusteet .....	69

6.8.5. Todistukset ja niiden antamiseen liittyvät käytännöt sekä sanallisen ja numeroarvioinnin käyttö todistuksissa eri oppiaineissa sekä käyttäytymisen arvioinnissa .....	71
6.8.6. Muut tiedottamisen ja arviointipalautteen antamisen muodot ja ajankohdat sekä yhteistyö huoltajien kanssa .....	72
6.8.6. Päätösarvioinnin toteuttaminen .....	72
<b>LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA .....</b>	<b>72</b>
7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet .....	72
7.1.1 Ohjaus tuen aikana .....	73
7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana .....	74
7.2 Yleinen tuki .....	74
7.3 Tehostettu tuki .....	75
7.3.1 Pedagoginen arvio .....	76
7.4 Erityinen tuki.....	78
7.4.1 Pedagoginen selvitys .....	78
7.4.2 Erityisen tuen päätös.....	79
7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	80
7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen .....	82
7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus.....	83
7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus.....	84
7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot .....	86
7.5.1 Tukiopetus .....	86
7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus .....	86
7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet .....	87
7.6 Paikallisesti päätettävät asiat .....	88
7.6.1. Oppimisen ja koulukäynnin tuen käytännön järjestäminen .....	89
7.6.2. Toiminta ja yhteistyö nivelvaiheissa .....	90
7.6.3 Oppimisen ja koulukäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi .....	90
7.6.4. Yhteistyö, vastuut ja työnjako opetustoimessa sekä muiden hallintokuntien kanssa .....	91
7.6.5. Kotien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet oppimisen ja koulukäynnin tuen kysymyksissä .....	91
7.6.6. Oppimisen ja koulukäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä .....	92
7.6.7. Yleisen tuen käytännön järjestäminen, yhteistyö ja vastuut .....	92
7.6.8. Tehostetun tuen käytännön järjestäminen, yhteistyö ja vastuut .....	92

7.6.9. Oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät paikalliset käytänteet .....	93
7.6.10. Yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvioin ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa .....	94
7.6.11. Menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvioin ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa .....	94
7.6.12. Erityisen tuen käytännön järjestäminen, pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet sekä oppilaan ja huoltajan kuulemiseen liittyvä menettely .....	94
7.6.13. Erityisen tuen päätöksen tekeminen, tarkistaminen sekä toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena .....	95
7.6.14. HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken .....	95
7.6.15. Oppimäärän yksilöllistämiseen liittyvät toimintatavat osana pedagogisen selvityksen laadintaa, erityisen tuen päätöstä ja HOJKSin laatimista .....	96
7.6.16. Pidennetyn oppivelvollisuuden järjestäminen sekä lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin .....	96
7.6.17. Opetuksen käytännön järjestäminen sekä yhteistyö eri toimijoiden kesken .....	97
7.6.18. Tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tarkempi kuvaus toiminta-alueittain .....	98
7.6.19. Perusopetuslaissa säädettyjen tukimuotojen käytännön järjestäminen, yhteistyö, vastuut ja työnjako .....	99
7.6.20. Tulkitsemis- ja avustajapalvelut, erityiset apuvälineet .....	99
<b>LUKU 8 OPPILASHUOLTO .....</b>	<b>100</b>
8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö .....	100
8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto .....	101
8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto .....	102
8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat .....	104
8.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta .....	105
8.5.1. Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma .....	106
<b>LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ .....</b>	<b>106</b>
9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset .....	107
9.2. Romanit .....	107
9.3. Viittomakieliset .....	108
9.4. Muut monikieliset oppilaat .....	108
9.5 Paikallisesti päätettävät asiat .....	109
<b>LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS .....</b>	<b>109</b>

10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia .....	110
10.1.1 Laajamittainen kaksikielinen opetus .....	111
10.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus .....	113
10.2 Paikallisesti päätettävät asiat .....	113
<b>LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS.....</b>	<b>114</b>
11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet.....	114
11.2 Paikallisesti päätettävät asiat .....	114
<b>LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA.....</b>	<b>115</b>
12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit.....	115
12.2 Valinnaiset aineet .....	115
12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät .....	116
12.4 Paikallisesti päätettävät asiat .....	116
12.4.1. Taito- ja taideaineiden valinnaiset tunnit.....	117
12.4.2. Valinnaiset aineet .....	118
12.4.3. Muut valinnaiset aineet yläkoulussa .....	118
<b>LUKU 13 VUOSILUOKAT 1-2 .....</b>	<b>121</b>
13.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen sekä vuosiluokkien 1-2 tehtävä .....	121
13.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1-2 .....	122
13.3. Paikallisesti päätettävät asiat .....	125
13.4 Oppiaineet vuosiluokilla 1-2 .....	125
13.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS.....	127
13.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI .....	141
13.4.3 VIERAAT KIELET.....	142
13.4.4 MATEMATIIKKA .....	143
13.4.5 YMPÄRISTÖOPPI .....	148
13.4.6 USKONTO .....	154
13.4.7 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO .....	166
13.4.8 MUSIIKKI .....	171
13.4.9 KUVATAIDE .....	176
13.4.10 KÄSITYÖ .....	180
13.4.11 LIIKUNTA.....	185
13.4.12 OPPILAANOJAUS .....	195
<b>LUKU 14 VUOSILUOKAT 3-6 .....</b>	<b>197</b>

14.1 Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe ja vuosiluokkien 3-6 tehtävä .....	197
14.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3-6 .....	199
14.3. Paikallisesti päätettävät asiat .....	202
14.4 Oppiaineet vuosiluokilla 3-6 .....	203
14.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS .....	204
14.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI .....	225
14.4.3 VIERAAT KIELET .....	233
14.4.4 MATEMATIIKKA .....	246
14.4.5 YMPÄRISTÖOPPI .....	255
14.4.6 USKONTO .....	265
14.4.7 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO .....	285
14.4.8 HISTORIA .....	292
14.4.9 YHTEISKUNTAOPPI .....	299
14.4.10 MUSIIKKI .....	305
14.4.11 KUVATAIDE .....	318
14.4.12 KÄSITYÖ .....	324
14.4.13 LIIKUNTA .....	332
14.4.14 OPPILAANOHJAUS .....	354
<b>LUKU 15 VUOSILUOKAT 7-9 .....</b>	<b>356</b>
15.1 Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe sekä vuosiluokkien 7-9 tehtävä .....	356
15.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7-9 .....	357
15.3. Paikallisesti päätettävät asiat .....	361
15.4 Oppiaineet vuosiluokilla 7-9 .....	362
15.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS .....	363
15.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI .....	387
15.4.3 VIERAAT KIELET .....	394
15.4.4 MATEMATIIKKA .....	433
15.4.5 BIOLOGIA .....	442
15.4.6 MAANTIETO .....	452
15.4.7 FYSIIKKA .....	459
15.4.8 KEMIA .....	467
15.4.9 TERVEYSTIETO .....	474
15.4.10 USKONTO .....	485
15.4.11 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO .....	506

15.4.12 HISTORIA.....	513
15.4.13 YHTEISKUNTAOPPI.....	520
15.4.14 MUSIIKKI .....	526
15.4.15 KUVATAIDE .....	535
15.4.16 KÄSITYÖ .....	542
15.4.17 LIIKUNTA.....	552
15.4.18 KOTITALOUS .....	566
15.4.19 OPPILAANOHJAUS .....	575
<b>LIITE1. S2-TYÖKALU 1-2 LUOKILLE .....</b>	<b>581</b>
<b>LIITE 2. S2-TYÖKALU 3-6 LUOKILLE .....</b>	<b>583</b>
<b>LIITE 3. S2-TYÖKALU 7-9 LUOKILLE .....</b>	<b>586</b>
<b>LIITE 4. LASTEN MOTORISTEN TAITOJEN OPPIMINEN JA ARVIOINTI 1-2 LUOKILLE.....</b>	<b>589</b>
<b>LIITE 5. LIIKUNNAN ITSEARVIOINTILOMAKE 3-6 LUOKILLE.....</b>	<b>594</b>
<b>LIITTEET 6. JA 7. KOTITALOUDEN ARVIOINTITÄULUKOT .....</b>	<b>595</b>



## LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA

### 1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat. Järjestelmän eri osat uudistuvat, jotta opetuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset koulua ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan koulun tehtävää kestävästi tulevaisuuden rakentamisessa.

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan perusopetuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta<sup>1</sup>. Perusteasiakirja on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan<sup>2</sup>. Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhdenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista.

Perusopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita ja sisältöjä koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Perusteasiakirja sisältää tarpeellisilta osin myös viittauksia lainsäädäntöön, johon perusteissa määrättävät asiat perustuvat.

Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmää. Sillä on keskeinen merkitys sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä. Opetussuunnitelma liittyy koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

### 1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä<sup>3</sup>. Opetussuunnitelmassa päätetään perusopetuksen kasvatustyön, opetuksen, oppimisen arvioinnin ja tuen, ohjauksen ja oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Siinä täydennetään ja painotetaan opetussuunnitelman perusteissa määritellyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, keskeisiä sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Opetuksen järjestäjä ottaa opetussuunnitelmaa laatiessaan huomioon oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset.

1 Perusopetuslaki (628/1998), perusopetusasetus (852/1998), valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) ja (378/2014) valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen muuttamisesta (423/2012)

2 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 13 §

3 Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

Opetussuunnitelman tehtävänä on edistää opetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa kouluksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat kuten

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- mahdollinen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma<sup>4</sup>
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma<sup>5</sup>
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät, erityisesti koulutusta, lapsia, nuoria ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten<sup>6</sup>. Paikallinen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille saman opetuksen järjestäjän kouluille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä useamman koulun yhteisiä ja/tai koulukohtaisia osioita. Päätökset laatimistavasta tekee opetuksen järjestäjä. Opetuksen järjestäjät voivat sopia myös järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä ja yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon, että opetus voi olla pääosin ainejakoista tai se voidaan toteuttaa eheyttynä. Eheytettyä opetusta käytettäessä myös opetussuunnitelma voidaan laatia vuosiluokkakokonaisuuksien osalta eheyttynä.

Kaikki oppilaiden yksilölliset suunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan<sup>7</sup>. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin koulussa lukuvuoden aikana. Perusopetusasetus velvoittaa tiedottamaan oppilaille ja näiden huoltajille keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.<sup>8</sup>

Yhteistyö opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa edistää sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisää opetuksen ja kasvatus työn yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä oppiaineiden yhteistyötä että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Osallistumismahdollisuuksista huolehditaan riippumatta siitä, mikä suunnitelmien laatimistapa on. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien valmisteluun<sup>9</sup>. On tärkeää, että myös huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelmatyöhön, lukuvuosisuunnitelman valmisteluun sekä koulun toiminnan suunnitteluun, erityisesti kasvatus tavoitteiden, toimintakulttuurin sekä kodin ja koulun yhteistyön osalta. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ja huoltajien kannalta mielekkäisiin ja monipuolisiin sekä oppilaiden kehitysvaiheen huomioon ottaviin osallistumistapoihin.

<sup>4</sup> Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

<sup>5</sup> Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

<sup>6</sup> Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

<sup>7</sup> Perusopetuslaki 16 a §, 17 § ja 17 a § (642/2010)

<sup>8</sup> Perusopetusasetus 9 §

<sup>9</sup> Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittää sen ympäröivän yhteisön elämään. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan opetussuunnitelman oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa<sup>10</sup>. Yhteistyötä tarvitaan myös muiden hallintokuntien kanssa, jotta kaikkien oppilaiden koulunkäynnistä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista voidaan huolehtia. Muidenkin organisaatioiden ja eri asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö parantaa suunnitelmien ja koulutyön laatua.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada kaikkina koulupäivinä opetussuunnitelman mukaista perusopetusta<sup>11</sup>. Opetuksen järjestäjä huolehtii tämän oikeuden toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

### 1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen.<sup>12</sup> Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää.

Opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia sekä perusopetuksen valtakunnallisia laatukriteereitä<sup>13</sup>. Yhteistyö oppilaiden, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

### 1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Kuhmon perusopetuksen opetussuunnitelma on yhteinen kaupungin kaikkien koulujen kesken. Ainekohtaiset osuudet tehdään yhdessä Kainuun maakunnan muiden perusopetuksen järjestäjien kanssa seudullisena yhteistyönä. Opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomenkielisenä.

Kuhmon opetussuunnitelma noudattaa rakenteeltaan ja asioiden käsittelyjärjestykseltään valtakunnallisia perusteita. Kunkin luvun lopussa on kuvattu paikallisesti päätetyt asiat. Opetussuunnitelma julkaistaan paperisena. Opetussuunnitelmakauden aikana tavoitteena on julkaista se myös sähköisessä muodossa.

Henkilöstö, oppilaat ja huoltajat ovat osallistuneet opetussuunnitelman laatimiseen vastaamalla sähköiseen tai paperiseen kyselyyn ja osallistumalla opetussuunnitelman sisältöihin keskittyviin keskustelutilaisuuksiin. Opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain oppilaiden, huoltajien ja henkilöstön kanssa kyselyjen, huoltajatapaamisten, palaverien ja keskustelutilaisuuksien kautta. Havaintojen, kokemusten ja saadun palautteen perusteella opetussuunnitelmaa kehitetään. Opetussuunnitelman toteu-

<sup>10</sup> Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

<sup>11</sup> Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

<sup>12</sup> Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

<sup>13</sup> Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: 29

tumisen seurannasta, arvioinnista ja kehittämisestä huolehtii kaupungin opetussuunnitelmatyön ohjausryhmä.

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä toisen asteen koulutusvaiheen oppilaitosten edustajat ovat olleet mukana laatimassa perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman laatimiseen on otettu mukaan myös perusopetuksen muita sidosryhmiä ja kaupungin eri hallintoalojen edustajia.

Opetussuunnitelman laadinta perustuu prosessin alussa laadittuun paikalliseen arvoperustaan. Koko perusopetuksen opetushenkilöstö on osallistettu opetussuunnitelman laadintaan. Ops myötäilee Kuhmon kaupungin strategiaa.

#### 1.4.1. Opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen liittyvät asiat

Oppilashuoltoa ja kodin ja koulun yhteistyötä käsittelevät osuudet on laadittu yhteistyössä kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Kuhmon kaupungin perusopetuksen ops-ohjausryhmä, jonka kokoonpano tarkistetaan vuosittain, suunnittelee, ohjaa, seuraa ja arvioi opetussuunnitelman toteutumista. Ryhmällä on valtuudet päivittää ja tehdä opetussuunnitelman perusteiden mukaisia linjauksia. Ohjausryhmä asettaa lukuvuosiokohtaiset tavoitteet arvoperustan ja oppimiskäsityksen huomioimiselle ja toteuttamiselle, laaja-alaisen osaamisen, eheyttämisen, oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle sekä oppimista ja hyvinvointia edistävän koulutyön järjestämiselle. Kevätlukukaudella lukuvuoden toteutunutta koulutyötä arvioidaan tavoitteiden mukaisten mittareiden avulla. Arviointipalautteesta saatavan tiedon perusteella laaditaan seuraavalle lukuvuodelle kehittämiskohteet.

Opetussuunnitelmaa täydentävät ja toteuttavat [Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma Kuhmossa](#) (liite 1), [Kuhmon kaupungin kieliohjelma](#) (liite 2), [Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintäteknologian koulutussuunnitelma](#) (liite 3), [Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintäteknologian opetussuunnitelma](#) (liite 4), [Kuhmon kaupungin ympäristöohjelma](#) (liite 5), [Kuhmon kaupungin tasa-arvosuunnitelma](#) (liite 6; laaditaan syksyllä 2016) ja [Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä ohjeet perusopetuslain 35 - 36 § soveltamiseen Kainuun peruskouluissa](#) (liite 7). Lisäopetuksessa noudatetaan Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2014. Kainuun kunnilla on yhteinen esiopetuksen opetussuunnitelma. Yhteistyötä kaupungin kirjaston ja muiden sidosryhmien kanssa laaditaan tarvittaessa omat suunnitelmat ja ne liitetään opetussuunnitelman liitteeksi.

#### 1.4.2. Opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut

Perusopetuksen yhtenäisyyttä edistetään yhteissuunnittelulla. Perusopetuksen johtoryhmä, jonka jäseninä ovat koulujen johtajat ja rehtorit, kokoontuu säännöllisesti vuorollaan kussakin kouluyksikössä. Perusopetuksella on yhteisiä tapahtumia, hankkeita, projekteja ja kouluasteen ylittävää yhteistoimintaa sekä suunnittelu- ja arviointipalavereja. Yhteistyötä tehdään eri yksiköiden ja oppilaitosten välillä sekä hallinnollisesti että pedagogisesti. Ala- ja yläkoulun sekä lukion välillä on yhteisiä opettajia ja yhteiskäy-

tössä olevia tiloja. Yhteisistä asioista tiedotetaan, ja pyritään opetuksen järjestämisessä yhteisiin käytäntöihin.

Siirtymävaiheissa tehdään yhteistyötä sekä hallinnollisesti että pedagogisesti eri oppilaitosten välillä perusopetuksen sisällä sekä esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen ja perusopetusta seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa.

Yhdysluokkaopetus toteutetaan oppiaineen luonne huomioiden osittain vuorokurssiperiaatteen mukaisesti. Lukuvuosisuunnitelmaan merkitään kunkin oppiaineen vuorokurssi.

Perusopetuksessa on mahdollista edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti, jolloin opiskelusta tehdään hallintopäätös ja laaditaan oppimissuunnitelma. Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua järjestetään yksittäisissä tapauksissa. Oppimissuunnitelmassa kuvataan opintokokonaisuudet, tuntijako, tavoitteet ja sisällöt. Opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista seurataan ja arvioidaan koulun arviointikriteerien mukaisesti.

Opetus järjestetään pääosin ainejakoisena. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ja eheyttäminen suunnitellaan Kuhmon perusopetuksessa lukuvuosittain vaihtuvan teeman mukaan. Eheyttämisen ja opintokokonaisuuksien suunnittelussa ja lukuvuosittaisten teemojen valinnassa otetaan huomioon opetussuunnitelman paikallisesti sovitun arvoperustan painotukset.

Opetustunnit jaetaan vuosiluokittain yhteisten oppiaineiden, taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien sekä oppilaalle valinnaisten aineiden kesken valtioneuvoston asetuksen edellyttämällä tavalla (paikallinen tuntijako)<sup>14</sup> Opetussuunnitelman liitteenä on lautakunnan hyväksymä [Kuhmon perusopetuksen tuntijako](#) (liite 8). Kuhmon perusopetuksen tuntijaossa näkyvät musiikin ja käsitöiden painotukset valtakunnallista vähimmäistuntimäärää suurempana tuntimääränä.

Kyläkouluilla yhden vuosiviikkotunnin laajuisen valinnaisen taito- ja taideaineiden tunnin oppiaine on 1. ja 2. vuosiluokalla kuvataide. 3. luokalla oppiaine on liikunta, 4. luokalla oppiaine on kuvataide, 5. luokalla ja 6- luokalla oppiaine on liikunta.

Kontion koululla yhden vuosiviikkotunnin laajuisen valinnaisen taito- ja taideaineiden tunnin oppiaine on 1. luokalla liikunta ja 2. luokalla kuvataide. 3. luokalla oppiaine on liikunta, 4. luokalla oppiaine on musiikki, 5. ja 6. luokalla oppiaine on liikunta.

Muita valinnaisia aineita ei tarjota 1.-2. vuosiluokilla. Kyläkouluilla 3.-6. luokilla kullakin vuosiluokalla on yksi yhden vuosiviikkotunnin laajuinen muu valinnainen aine. Kontion koululla 3. luokalla yleisen musiikin oppilaille ei tarjota muuta valinnaisainetta. 4. -6. luokilla on kullakin vuosiluokalla yksi yhden vuosiviikkotunnin laajuinen valinnainen aine. Kontion koululla järjestetään painotetun musiikin opetusta vuosiluokilla 3 - 6 ja tämän valinnan tehneillä oppilailta yhden vuosiviikkotunnin laajuinen valinnainen aine on musiikki

Yläkoulussa valinnaisainevalinnat 8. ja 9. vuosiluokkaa varten tehdään 7. luokan aikana. Taito- ja taideaineita valitaan 2x 2 vuosiviikkotuntia. Oppilaan valitessa B2-kielen opiskelee hän valinnaiskieltä 2 vuosi-

<sup>14</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012)

viikkotuntia sekä 8. että 9. vuosiluokalla. Jos oppilaalla ei ole kieltä valinnaisaineena, valittavana ovat muut valinnaisaineet. Muita valinnaisaineita ovat oppimiskokonaisuudet, joiden sisältöihin oppilaat pääsevät vaikuttamaan.

Oppilaan ohjaaminen vastuulliseksi, itsenäiseksi, tasapainoiseksi ja sosiaalisesti pärjääväksi ihmiseksi on jokaisen kasvatusvastuussa olevan aikuisen asia. Siksi ohjausvastuu jakautuu rehtorin, kaikkien koulun opettajien, ohjaajien, koulun henkilökunnan ja oppilaan huoltajien kesken. Alakoulussa oppilaanohjauksesta huolehtii pääasiassa luokanopettaja yhteistyössä koulun muiden aikuisten ja oppilaan huoltajien kanssa. Yläkoulussa päävastuu oppilaanohjauksen järjestämisestä on opinto-ohjaajalla, joka tekee yhteistyötä rehtorien, muiden opettajien, oppilashuollon toimijoiden sekä oppilaan huoltajien kanssa. Päävastuu ohjauksen toimintaedellytysten luomisesta ja resurssien riittävydestä on rehtorilla.

Oppilaanohjaus Kuhmon alakouluissa toteutetaan perusopetuksen yhteydessä muihin oppiaineisiin sisältyvänä kokonaisuutena. Yläkoulussa ohjaus koostuu luokkaohjauksesta, pienryhmäohjauksesta ja yksilöohjauksesta. Oppilaanohjauksen oppitunteja järjestetään yläkoulun jokaisella vuosiluokalla, ja opinto-ohjaaja käy kaikkien yläkoulun oppilaiden kanssa vuosittain ohjauskeskusteluita. Opinto-ohjaaja pitää yhteyttä huoltajiin erityisesti jatko-opintoihin liittyvissä asioissa.

Ohjauksessa tehdään yhteistyötä lähialueen koulujen, oppilaitosten, työ- ja elinkeinoelämän sekä muiden ohjauksen kannalta keskeisten toimijoiden kanssa. Työelämään tutustumista järjestetään yläkoulun jokaisella vuosiluokalla. Ohjauksen järjestämistä kuvataan tarkemmin liitteessä [Kuhmon kaupungin oppilaanohjauksen ohjaussuunnitelma](#) (liite 9). Ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työnjako ja vastuunjako sekä työskentely monialaisissa verkostoissa, kodin ja koulun yhteistyö ohjauksessa, työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Ohjausta käsitellään myös vuosiluokkakokonaisuuksiin sisältyvissä oppilaanohjauksen tehtäväkuvauksissa. Lisäksi vuosittain päivitetään ohjauksen vuosisuunnitelma.

## LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille<sup>15</sup>. Perusopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet nousevat perustuslaista, perusopetuslaista ja -asetuksesta, valtioneuvoston asetuksista sekä opetussuunnitelman perusteista. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Perusopetus rakentuu yhteiselle arvoperustalle ja käsitykselle oppimisesta.

### 2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.<sup>16</sup>

<sup>15</sup> Perusopetuslaki 4 § 1 mom.

<sup>16</sup> Perusopetuslaki 3 § 2 ja 3 mom.

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä<sup>17</sup>. Opetusryhmät muodostetaan siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet<sup>18</sup>. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.<sup>19</sup> Oppilashuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki<sup>20</sup>. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön<sup>21</sup>. Oppilaalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteen on oltava ohjattu.<sup>22</sup>

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella<sup>23</sup>. Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.<sup>24</sup>

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön määrään ja kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset, tekijänoikeussäännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävydestä<sup>25</sup>. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus<sup>26</sup>. Saamelaiden oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista<sup>27</sup>.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.

<sup>17</sup> Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

<sup>18</sup> Perusopetuslaki 30 § 2 mom.

<sup>19</sup> Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

<sup>20</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

<sup>21</sup> Perusopetuslaki 29 § 1 mom.

<sup>22</sup> Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

<sup>23</sup> Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom. ja yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom.

<sup>24</sup> Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 §

<sup>25</sup> YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus 1948

<sup>26</sup> YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59-60/1991, TSS-sopimus SopS 6/1976, Euroopan ihmisoikeussopimus SopS 85-86/1998 ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

<sup>27</sup> YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

## 2.2 Perusopetuksen arvoperusta

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu tässä esitetyn arvoperustan mukaisesti.

### *Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen*

Perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että kouluyhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja onnistumiseen koulutyössä. Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri-kulttuureihin. Oppimisesta syrjäytyminen merkitsee sivistyksellisten oikeuksien toteutumatta jäämistä ja on uhka terveelle kasvulle ja kehitykselle. Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista.

Arvokasvatuksen merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa. Arvokeskustelu oppilaiden kanssa ohjaa oppilaita tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä myös kriittisesti. Oppilaita tuetaan rakentamaan omaa arvoperustaansa. Koulun ja kotien yhteinen arvopohdinta ja siihen perustuva yhteistyö luovat turvallisuutta ja edistävät oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin ja kasvatukseen näkemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen perusta.

### *Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia*

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välillä ovat väistämättömiä. Sivistyksen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Sivistys merkitsee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan perusteella. Eettisyyden ja esteettisyyden näkökulmat ohjaavat pohtimaan, mikä elämässä on arvokasta. Sivistys ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia. Sivistynyt ihminen pyrkii toimimaan oikein, itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä arvostaen. Hän osaa käyttää tietoa kriittisesti. Sivistyksen kuuluu myös pyrkimys itsesäätelyyn ja vastuunottoon omasta kehittämisestä ja hyvinvoinnista.

Perusopetus rakentuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Se ohjaa niiden puolustamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-



arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

### *Kulttuurinen moninaisuus rikkautena*

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Perusopetus antaa perustan ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta.

### *Kestävän elämäntavan välttämättömyys*

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnustetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävän elämäntavan omaksumiseen. Kestävän kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.

Ihminen kehittää ja käyttää teknologiaa sekä tekee teknologiaa koskevia päätöksiä arvojensa pohjalta. Hänellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden. Perusopetuksessa pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestävään tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

## **2.3 Oppimiskäsitys**

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii reflektoidaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tuntei-

taan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja si-doksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen on perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle. Siksi oppilasta ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Oppimisprosessistaan tietoinen ja vastuullinen oppilas oppii toimimaan yhä itseohjautuvammin. Oppimisprosessin aikana hän oppii työskentely- ja ajattelutaitoja sekä ennakoimaan ja suunnittelemaan oppimisen eri vaiheita. Jotta oppilas voisi oppia uusia käsitteitä ja syventää ymmärrystä opittavista asioista, häntä ohjataan liittämään opittavat asiat ja uudet käsitteet aikaisemmin oppimaansa. Tietojen ja taitojen oppiminen on kumuloituvaa ja se vaatii usein pitkäaikaista ja sinnikästä harjoittelua.

Oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana ohjaavat oppimisprosessia ja motivaatiota. Oppilaan minäkuva sekä pystyvyyden tunne ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toiminnalleen. Oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Monipuolisen myönteisen ja realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa sekä oppimista tukevaa että kiinnostuksen kohteita laajentavaa vuorovaikutusta.

## 2.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Arvokeskustelut luovat perustan sekä opetussuunnitelman laadinnalle että yhteiselle opetus- ja kasvatustyölle. Paikallisesti päätetään, miten arvokeskustelut toteutetaan opetussuunnitelmaa laadittaessa ja muutoin säännöllisesti koulutyön aikana. Tällöin päätetään myös, miten luodaan edellytykset henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien sekä mahdollisten muiden yhteistyökumppanien osallistumiselle keskusteluun.

Paikallista arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista ja arviointia on kuvattu luvussa 1.4. Luku- vuosisuunnitelmassa mainittujen tavoitteiden saavuttamisen arviointi toteutetaan kevätlukukaudella opetushenkilöstölle, oppilaille ja huoltajille osoitetun arviointilomakkeen tai kyselyn avulla.

Mahdolliset koulukohtaiset täydennykset kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

### 2.4.1. Arvoperustaa ja oppimiskäsitystä täydentävät paikalliset näkökulmat ja ilmeneminen

Arvoperustan toteuttamisen edellytyksenä ovat riittävät ja ajanmukaiset välineet sekä vuorovaikutuksellisten tapahtumien ja yhteistyön järjestäminen paikkakunnan toimijoiden välillä. Arvoperustan ensimmäisenä elementtinä on oppilaan ainutlaatuisuuden tukeminen ja kunkin potentiaalinen havaitseminen,

osallisuuden turvaaminen, koulupäivien liikunnallistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Tämä tarkoittaa kannustamista tavoitteelliseen ja yritteliääseen tietojen ja taitojen oppimiseen, jotta oppilas menestyisi tasa-arvoisesti ja kykyjensä mukaisesti niin tutussa kuin vieraammassakin toimintaympäristössä. Yrittäminen ja yritteliäisyys toiminnallisena osallistumisena ovat arvoperustan toteuttamisen keskeisin näkökulma.

Kuhmolaisen perusopetuksen arvoperustan toisena elementtinä on paikallisen kulttuurisen moninaisuuden ja erilaisten piirteiden näkeminen ja kokeminen rikkautena. Moninaisuuden huomioiminen merkitsee oman kulttuuriperustan tuntemisen ja arvostamisen lisäksi kansainvälisten yhteyksien rakentamista ja valtakunnan rajan läheisyydessä asumisen hyödyntämistä. Tämä ilmenee yhteisöllisenä toimintana koulun, kotien ja kaupungissa olevien toimijoiden kanssa.

Kolmas arvoperustan peruselementti on paikallisen luontoympäristön erityispiirteiden arvostaminen, suojeleminen, hyödyntäminen ja kehittäminen kestävän elämäntavan periaatteita oppien ja noudattaen. Kestävän elämäntavan oppiminen toteutetaan konkreettisesti opettelemalla tuntemaan luontoympäristöä ja toimimaan siinä.

### ***oppilaan potentiaali – kulttuuriympäristö – luontoympäristö***

#### **2.4.2. Arvokeskustelujen toteuttaminen**

Toiminnallisia arvokeskustelutilaisuuksia järjestetään oppilaille, huoltajille, kaupungin toimijoille sekä henkilöstölle, yritysten ja kolmannen sektorin toimijoille. Arvokeskusteluun pääsee osallistumaan kohderyhmälle lähetettävän kyselyn kautta.

#### **2.4.3. Arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteuttamisen seuranta ja arviointi**

Arvoperustan ja oppimiskäsityksen paikallista toteutumista seurataan laatutyön kriteerien mukaisesti toteutettavilla palautekyselyillä ja –tilaisuuksilla. Näitä järjestetään lukuvuosittain keskeisille yhteistyökumppaneille vuosisuunnitelmassa esitettävällä tavalla. Palautteen perusteella arvioidaan arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Sen perusteella määritellään tulevan vuoden vuosisuunnitelmat ja painotuksien yksityiskohdat.

## **LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET**

### **3.1 Perusopetuksen tehtävä**

Perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka ja samalla osa esiopetuksesta alkavaa koulutusjatkumoa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin.

Perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Perusopetusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli. Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävästä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Perusopetus vaikuttaa myönteisenä ja yhteiskuntaa rakentavana muutosvoimana kansallisesti ja kansainvälisesti.

### 3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa<sup>28</sup>. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkien osaluokkien laadintaa. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

#### *Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen*

Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä korostetaan koulun kasvatus- ja opetustehtävää. Keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja

<sup>28</sup> Perusopetuslaki 2 § ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 - 4 §

uskonnollisten, kuten kristillisten, perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävä kehityksen edistäminen.

#### *Tarpeelliset tiedot ja taidot*

Asetuksen 3§:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Asetuksessa todetaan, että opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Siinä säädetään myös muulla kuin äidinkielellä annettavan opetuksen sekä erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä ja tavoitteista.

#### *Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen*

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatus sekä oppilashuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina. Samoin korostuu kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan oppilashuollon merkitys.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tässä ajassa tarvittavaa yleissivistystä ja luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Tiedonala-kohtaisen osaamisen lisäksi tulee tavoitella oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt sekä yhteisille oppiaineille että tavoitteet oppiaineita yhdistäville laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia.

### **3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen**

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojään ja taitojaan, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen lisääntynyt tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan osaamisen kehittymiselle. Kukin oppiaine rakentaa osaamista oman tiedon- ja taidonalansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat sekä ne sisällöt, joiden parissa työskennellään, että erityisesti se, miten työs-

kennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Oppilaille annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia.

Seuraavassa kuvataan seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta ja perustellaan niiden merkitys. Kokonaisuuksilla on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on perusopetuksen tehtävän mukaisesti ja oppilaiden ikäkauden huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista. Erityisen tärkeitä on rohkaista oppilaita tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet täsmennetään luvuissa 13, 14 ja 15 vuosiluokkakokonaisuuksittain. Tavoitteet on otettu huomioon oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden määrittelyssä. Oppiainekuvauksissa osoitetaan oppiaineiden tavoitteiden yhteys laaja-alaiseen osaamiseen.

### *Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)*

Ajattelun ja oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajatteluun ja oppimiseen vaikuttaa se, miten oppilaat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Olennaista on myös, miten he oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti päättelöllä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä.

Opettajien on tärkeä rohkaista oppilaita luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille ratkaisuille. Rohkaisua tarvitaan myös epäselvän ja ristiriitaisen tiedon äärellä olemiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja siltä pohjalta tarkastelemaan ajattelutapojaan. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa ja heitä innostetaan etsimään vastauksia, kuuntelemaan toisten näkemyksiä sekä samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Heidä rohkaistaan rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Koulun muodostaman oppivan yhteisön jäsenenä oppilaat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen ja aloitteilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua.

Oppilaita ohjataan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen. Oppilailla tulee olla mahdollisuus analysoida käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen edellyttää, että oppilaat oppivat näkemään vaihtoehtoja ja yhdistelemään näkökulmia ennakkoluulottomasti ja voivat käyttää kuvittelukykyään olemassa olevien rajojen ylittämiseen. Leikit, pelillisuus, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus ja muut toiminnalliset työtavat sekä taiteen eri muodot edistävät oppimisen iloa ja vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. Valmiudet systeemiseen ja eettiseen ajatteluun kehittyvät vähitellen, kun oppilaat oppivat näkemään asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä sekä hahmottamaan kokonaisuuksia.

Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppimaan oppimisen taidot karttavat, kun oppilaita ohjataan ikäkaudelleen sopivalla tavalla asetta-

maan tavoitteita, suunnittelemaan työtään, arvioimaan edistymistään sekä hyödyntämään teknologisia ja muita apuvälineitä opiskelussaan. Oppilaita tuetaan rakentamaan perusopetuksen aikana hyvä tiedollinen ja taidollinen perusta sekä kestävä motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle.

### *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)*

Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Perusopetuksessa oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa, miten media muokkaa kulttuuria sekä pohtimaan myös, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä oppilaat oppivat havaitsemaan kulttuurisia erityispiirteitä ja toimimaan joustavasti eri ympäristöissä. Heitä kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä. He oppivat myös välittämään, muokkaamaan ja luomaan kulttuuria ja perinteitä ja huomaamaan niiden merkityksen hyvinvoinnille.

Koulutyöhön sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. Kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan vahvistetaan kaikessa toiminnassa, myös kansainvälistä yhteistyötä tehden.

Kouluyhteisössä oppilaat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä myös omalle kehitykselle. He kehittävät sosiaalisia taitojaan, oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkiellellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Yhtä tärkeätä on oppia käyttämään matemaattisia symboleita, kuvia ja muuta visuaalista ilmaisua, draamaa sekä musiikkia ja liikettä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineinä. Koulutyöhön sisältyy myös monipuolisia mahdollisuuksia käsillä tekemiseen. Oppilaita ohjataan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen. Koulutyössä rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön ja kekseliäisyyteen. Oppilaita ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

### *Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)*

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Kyse on terveydestä, turvallisuudesta ja ihmissuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat kestäväan elämäntapaan. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen.

Koulu yhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden. He oppivat myös ajanhallintaa, joka on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesääätelyä. Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa, myös liikenteessä. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Heitä opetetaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan.

Oppilaat tarvitsevat perustietoa teknologiasta ja sen kehityksestä sekä vaikutuksista eri elämänalueilla ja ympäristössä. He tarvitsevat myös opastusta järkeviin teknologisiin valintoihin. Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja ohjataan ymmärtämään sen toimintaperiaatteita ja kustannusten muodostumista. Perusopetuksessa oppilaita ohjataan teknologian vastuulliseen käyttöön ja pohditaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Oppilaita opastetaan kehittämään kuluttajataitojaan sekä edellytyksiään omasta taloudesta huolehtimiseen ja talouden suunnitteluun. Oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen, mainonnan kriittiseen tarkasteluun sekä omien oikeuksien ja vastuiden tuntemiseen ja eettiseen käyttöön. Heitä kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestäväan elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

#### *Monilukutaito (L4)*

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastel-



laan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista teksteistä nauttimiseen. Oppimistilanteissa oppilaat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

#### *Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)*

Tieto- ja viestintäteknologinen (TVT) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä.

Tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella 1) Oppilaita ohjataan ymmärtämään tieto- ja viestintäteknologian käyttö- ja toimintaperiaatteita ja keskeisiä käsitteitä sekä kehittämään käytännön TVT -taitoja omien tuotosten laadinnassa. 2) Oppilaita opastetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. 3) Oppilaita opetetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. 4) Oppilaat saavat kokemuksia ja harjoittelevat TVT:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Kaikilla näillä alueilla tärkeitä on oppilaiden oma aktiivisuus ja mahdollisuus luovuuteen sekä itselle sopivien työskentelytapojen ja oppimispolkujen löytämiseen. Tärkeitä on myös yhdessä tekemisen ja oivaltamisen ilo, mikä vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa välineitä tehdä omia ajatuksia ja ideoita näkyväksi monin eri tavoin ja siten se myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja.

Oppilaita opastetaan tuntemaan TVT:n erilaisia sovelluksia ja käyttötarkoituksia sekä huomaamaan niiden merkitys arjessa, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Yhdessä pohditaan, miksi tieto- ja viestintäteknologiaa tarvitaan opiskelussa, työssä ja yhteiskunnassa ja miten näistä taidoista on tullut osa yleisiä työelämätaitoja. Tieto- ja viestintäteknologian vaikutusta opitaan arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja toimimaan vastuullisina kuluttajina. Oppilaat saavat perusopetuksen aikana kokemuksia TVT:n käytöstä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. He oppivat hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

#### *Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)*

Työelämä, ammatit ja työn luonne muuttuvat mm. teknologisen kehityksen ja talouden globalisoitumisen seurauksena. Työn vaatimusten ennakointi on vaikeampaa kuin ennen. Oppilaiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oman vastuun yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämätuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja hallittu ottaminen tulevat tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Koulutyössä opitaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista.

Koulussa harjaannutaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä toimimaan järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Yhteisessä työssä jokainen oppilas voi hahmottaa oman tehtävänsä osana kokonaisuutta. Siinä opitaan myös vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa oppilaat voivat oppia suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja ja tekemään johtopäätöksiä. He harjoittelevat työhön tarvittavan ajan arviointia ja muita työn edellytyksiä sekä uusia ratkaisujen löytämistä olosuhteiden muuttuessa. Samalla on tilaisuus oppia ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuunsaattamisessa sekä työn ja sen tulosten arvostamiseen.

Oppilaita rohkaistaan suhtautumaan uusiin mahdollisuuksiin avoimesti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. Heitä ohjataan tarttumaan asioihin aloitteellisesti ja etsimään erilaisia vaihtoehtoja. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteita sekä tekemään jatko-opintovalintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

### *Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)*

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen voi oppia vain harjoittelemalla. Kouluyhteisö tarjoaa tähän turvalliset puitteet. Samalla perusopetus luo osaamisperustaa oppilaiden kasvuille demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävänä on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta.

Perusopetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulussa kunnioitetaan heidän oikeuttaan osallistua päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. He saavat tietoja ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan

osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmistä ja keinoista sekä yhteisöllisestä työskentelystä koulun ulkopuolella. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista.

Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.

### 3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan, mitä perusopetuksen tehtävä sekä valtio-neuvoston asetuksessa määritellyt opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet merkitsevät paikallisesti. Pohditaan myös, mitä opetukselle ja kasvatukselle asetettujen valtakunnallisten tavoitteiden sekä niistä johdettujen laaja-alaisen osaamisen ja oppiainekohtaisten tavoitteiden toteuttaminen edellyttää opetuksen järjestämiseltä, johtamiselta ja koulutyöltä.

#### 3.4.1. Perusopetuksen tehtävää täydentävät ja käytännön toteuttamista ilmentävät näkökohdat

Perusopetuksen tehtävää täydennetään hyödyntämällä paikallisen kulttuurin ilmentymiä, luontoa, maantieteellistä asemaa rajapitäjänä ja paikallista yritys- ja työelämää. Perusopetuksen tehtävän ja käytännön toteuttamisen tueksi laaditaan [Kuhmon koulujen ja Kuhmon kaupungin kirjaston yhteistyösuunnitelmat kirjaston käytöstä](#) syksyllä 2016 (liite 15). Koulukirjastotoiminnasta lisää kohdassa 5.6.

#### 3.4.2. Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset

Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset noudattavat kuhmolaisen perusopetuksen arvoperustan painotuksia. Näin laaja-alaisen osaamisen osa-alueista painottuvat kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3) ja osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset ilmenevät käytännön läheisyytenä, yhdessä oppimisena ja ryhmässä toimimisena. Kaikessa oppimisessa pyritään kriittiseen, arvioivaan ajatteluun, jotta monilukutaito kehittyisi. Opetus ja oppiminen toteutetaan myös koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan omaa kotiseutuaan ja sen kulttuuriperintöä. Lisäksi tehdään yhteistyötä kodin ja koulun välillä.

### 3.4.3. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehtiminen opetustyössä ja toteutumisen seuranta

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehditaan osallistamalla oppilaat kouluyhteisön toimintaan ja ulkopuolisten sidosryhmien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Opettajille järjestetään täydennyskoulutusta ja heitä kannustetaan tekemään entistä enemmän keskinäistä yhteistyötä. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että tarkoituksenmukaiset oppimateriaalit ja välineistö ovat käytettävissä.

Laaja-alaisen osaamisen ja oppiainekohtaisten tavoitteiden toteuttaminen edellyttää suunnittelua ja lukuvuodesta toiseen etenevää johdonmukaisuutta esimerkiksi projektien toteuttamisessa. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kirjataan vuosisuunnitelmaan, jonka toteutumista arvioidaan kevätlukukaudella. Saadun palautteen ja arvioinnin perusteella tehdään seuraava vuosisuunnitelma.

## LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

### 4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Perusopetusta kehitetään opetussuunnitelmallisesti ja pedagogisesti yhtenäisenä kokonaisuutena. Perusopetus jäsenyy valtionevoston asetuksen mukaisesti vuosiluokkien 1–2, 3–6 sekä 7–9 muodostamiin jaksoihin. Vuosiluokat muodostavat opetuksellisesti eheän ja kasvatuksellisesti johdonmukaisen jatkumon. Yhteistyö esiopetuksen kanssa vahvistaa työn pitkäjänteisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii yhteistyöstä ja opetuksen yhtenäisyydestä riippumatta siitä, toimivatko esiopetus ja perusopetus tai perusopetuksen eri luokka-asteet hallinnollisesti eri yksiköissä tai eri rakennuksissa. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan myös seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa.

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys perusopetuksen yhtenäisyyden toteuttamisessa. Se vaikuttaa aina oppilaan kohtaaman koulutyön laatuun<sup>29</sup>. Yhteisön toimintakulttuuri on sen historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia. Toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa. Se on kokonaisuus, joka rakentuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta sekä työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja kehittämisestä
- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta
- vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä.

Toimintakulttuuria muovaavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat kouluyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Esimerkiksi vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä sukupuoliroolit siirtyvät oppilaille. Toimintakulttuurin vaiku-

<sup>29</sup> Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: 29

tusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Toimintakulttuuri ilmenee selvimmin yhteisön käytännöissä. Perusopetuksessa kaikki käytännöt rakennetaan tukemaan opetus- ja kasvatustyölle asetettuja tavoitteita. Toimintakulttuurin tulee tukea tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista koulutyössä. Toimintakulttuuriin kehittämisen perusedellytys on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu.

#### 4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Perusopetuksen toimintakulttuurin periaatteiden tehtävänä on tukea opetuksen järjestäjiä ja kouluja toimintansa suuntaamisessa. Periaatteet on kuvattu ajatellen erityisesti koulun toimintaa. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on luoda edellytykset periaatteiden toteutumiselle kouluissa ja kehittää omaa toimintakulttuuriaan samassa suunnassa. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestävä elämäntapaa. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä.

##### *Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä*

Koulu toimii oppivana yhteisönä ja kannustaa kaikkia jäseniään oppimiseen. Oppiva yhteisö kehittyy dialogin avulla. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Tavoitteiden pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi ja kiireettömyys edistävät yhteisön oppimista. Sitä tukee kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen.

Oppiva yhteisö luo edellytyksiä yhdessä ja toinen toisiltaan oppimiseen. Se luo edellytyksiä myös tutkimiseen ja kokeilemiseen sekä innostumisen ja onnistumisen kokemuksiin. Yhteisö rohkaisee jokaista jäsentään yrittämään ja oppimaan myös virheistä. Se antaa sopivia haasteita ja tukee vahvuuksien löytämistä ja hyödyntämistä. Yhteisön jäsenenä oppilaat voivat luoda myönteisen ja realistisen käsityksen itsestään ja kehittää luontaista kokeilun ja tutkimisen haluaan. Oppivassa yhteisössä ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle ja irrottaudutaan istuvasta elämäntavasta. Siinä arvostetaan työhön syventymistä, oppimisessa tarvittavaa ponnistelua ja työn loppuunsaattamista.

##### *Hyvinvointi ja turvallinen arki*

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnat ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilöinä että ryhmän jäsenenä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan.

Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

#### *Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely*

Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuolinen työskentely ovat yhteisön kaikkien jäsenten oppimista ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Oppiva yhteisö tunnistaa oppimisen ja tiedon rakentumisen moninaisuuden ja toimii joustavasti. Se rohkaisee kokeilemiseen ja antaa tilaa eri ikäkausille ja oppijoille tunnusomaiselle toiminnallisuudelle, luovalle työskentelylle, liikkumiselle, leikille ja elämyksille.

Koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimisympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokahuoneesta. Luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulun aikuisten keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa tukevat oppilaiden kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Yhdessä tekeminen edistää oman erityislaadun tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään vuorovaikutusta sekä työskentelyn moniaistisuutta ja monikanavaisuutta.

#### *Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus*

Koulu oppivana yhteisönä on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oppivassa yhteisössä kotikansainvälisyys on tärkeä voimavara. Yhteisö arvostaa ja hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Se tuo esiin saamelaiskulttuurin ja eri vähemmistöjen merkityksen Suomessa. Se kehittää yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus. Kulttuuritraditioihin tutustutaan, erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan uusia tapoja toimia yhdessä.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

#### *Osallisuus ja demokraattinen toiminta*

Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Osallisuutta edistävä, ihmisoikeuksia toteuttava ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvulle aktiivisiksi kansalaisiksi.

Oppilaat osallistuvat oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. He saavat kokemuksia kuulluksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäsenenä. Yhteisö kan-

nustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa yhden tärkeän väylän oppilaiden osallistumiselle. Muut toimintamuodot kuten tukioppilas- ja kummitoiminta, vapaaehtoistyö tai erilaiset kestävän kehityksen toiminnat täydentävät sitä. Samalla ne vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko koulu yhteisössä. Yhteistyö eri hallinnonalojen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. Yhteydet eri maissa toimivien koulujen kanssa lisäävät globalisoituneessa maailmassa toimimisen taitoja.

#### *Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo*

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina riippumatta mistään henkilöön liittyvästä tekijästä<sup>30</sup>. Samanarvoisuus ei merkitse samanlaisuutta. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista.

Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa ja tukee oppilaita oman identiteetin rakentumisessa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee oppilaita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

#### *Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen*

Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan aineettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea.

Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

### **4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat**

#### *Oppimisympäristöt*

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuo-

---

<sup>30</sup> Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

rovaikutusta<sup>31</sup>. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa.

Oppimisympäristöjen kehittämisen tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppimisympäristöjen tulee tarjota mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa otetaan huomioon, että oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella.

Perusopetuksen tilaratkaisujen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon ergonomia, ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, viihtyisyys, järjestys ja siisteys. Koulun tilaratkaisuilla kalusteineen, varusteineen ja välineineen on mahdollista tukea opetuksen pedagogista kehittämistä ja oppilaiden aktiivista osallistumista. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan oppilaan käyttöön niin, että ne antavat mahdollisuuden myös itsenäiseen opiskeluun. Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä.

Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Sen avulla vahvistetaan oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisen työskentelyn taitoja sekä tuetaan oppilaiden henkilökohtaisia oppimispolkuja. Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon monimuotoinen mediakulttuuri. Uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön oppimisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Samalla varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Onnistumisen kokemukset ja elämykset erilaisissa ympäristöissä ja oppimistilanteissa innostavat oppilaita oman osaamisensa kehittämiseen. Oppilaat osallistuvat oppimisympäristöjen kehittämiseen. Oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet<sup>32</sup>. Näin voidaan ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta. Tuen tarpeen mukaan räätälöidyt oppimisympäristöt voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon koulu yhteisön ja jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä ja edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja kehitystä<sup>33</sup>. Oppilaita ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan kaikissa oppimisympäristöissä. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

### *Työtavat*

<sup>31</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

<sup>32</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

<sup>33</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §



Työtapojen valinnan lähtökohtana ovat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen oppilaan oppimista. Opetuksessa käytetään eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvia työtapoja. Työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa oppilaalle mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota myös sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Monipuoliset työtavat tuovat oppimiseen iloa ja onnistumisen kokemuksia sekä tukevat eri ikäkausille ominaista luovaa toimintaa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä eri aistien käyttö ja liikkuminen lisäävät oppimisen elämyksellisyyttä ja vahvistavat motivaatiota. Motivaatiota vahvistavat myös työtavat, jotka tukevat itseohjautuvuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Draamatoiminta sekä muut taiteelliset ilmaisukeinot edistävät oppilaiden kasvua itsensä tunteviksi, itsetunnon terveiksi ja luoviksi ihmisiksi. Tällöin oppilaat pystyvät ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa. Työtapojen valinnalla voidaan tukea myös yhteisöllistä oppimista, jossa osaamista ja ymmärrystä rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja olemaan vastuussa sekä henkilökohtaisista että yhteisistä tavoitteista.

Työtapojen valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineiden ominaispiirteet sekä laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. Oppiaineille ominaisten työtapojen käyttö edistää sekä jäsentyneiden tietorakenteiden muodostumista että taitojen omaksumista. Oppimisen kannalta tärkeitä ovat tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, yhdistelemisen, arvioinnin ja luomisen taidot. Tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta edistävät käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista, kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista.

Opetuksen eriyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Eriyttäminen perustuu oppilaantuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. Se koskee opiskelun laajuutta ja syvyyttä, työskentelyn rytmiiä ja etenemistä sekä oppilaiden erilaisia tapoja oppia. Eriyttäminen perustuu oppilaan tarpeille ja mahdollisuuksille suunnitella itse opiskeluaan, valita erilaisia työtapoja ja edetä yksilöllisesti. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon myös oppilaiden väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot. Eriyttämällä tuetaan oppilaan itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämällä myös ehkäistään tuen tarpeen syntymistä.

Myös opetuksen eheyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Opetuksen eheyttämistä käsitellään seuraavassa alaluvussa 4.4.

Monipuolinen ja tarkoituksenmukainen tieto- ja viestintäteknologian käyttö lisää oppilaiden mahdollisuuksia kehittää työskentelyään ja verkostoitumistaitojaan. Siten valmiudet tiedon omatoimiseen, vuorovaikutteiseen ja kriittiseen hankintaan, käsittelyyn ja luovaan tuottamiseen karttavat. Työtapojen valinnassa hyödynnetään pelien ja pelillisyyden tarjoamat mahdollisuudet.

Opettaja valitsee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa ja ohjaa oppilaita erityisesti uusien työtapojen käytössä itseohjautuvuutta vahvistaen. Oppimaan oppimisen taidot kehittyvät parhaiten silloin, kun opettaja ohjaa oppilaita myös suunnittelemaan ja arvioimaan työskentelytapojaan. Tämä

motivoi ja auttaa oppilaita ottamaan vastuuta oppimisesta ja työskentelystä koulu yhteisössä. Yhteinen tavoitteiden ja arviointiperusteiden pohdinta sitouttaa tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn.

#### 4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Opetuksen eheyttäminen on tärkeä osa perusopetuksen yhtenäisyyttä tukevaa toimintakulttuuria. Eheyttämisen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi opiskeltavien asioiden välisten suhteiden ja keskinäisten riippuvuuksien ymmärtäminen. Se auttaa oppilaita yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kokonaisuusien tarkastelu ja tiedonaloja yhdistelevät, tutkivat työskentelyjaksot ohjaavat oppilaita soveltamaan tietoaan ja tuottavat kokemuksia osallistumisesta tiedon yhteisölliseen rakentamiseen. Oppilaat voivat näin hahmottaa koulussa opiskeltavien asioiden merkitystä oman elämän ja yhteisön sekä yhteiskunnan ja ihmiskunnan kannalta. Samalla he saavat aineksia maailmankuvansa laajentamiseen ja jäsentämiseen.

Opetuksen eheyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista lähestymistapaa, jossa kunkin oppiaineen opetuksessa ja erityisesti oppiainerajat ylittäen tarkastellaan todellisen maailman ilmiöitä tai teemoja kokonaisuuksina. Eheyttämisen tapa ja kesto voi vaihdella oppilaiden tarpeista ja opetuksen tavoitteista riippuen. Eheyttämistä voidaan toteuttaa mm:

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja
- suunnittelemalla monialaisia, pitempikestoisia oppimiskokonaisuuksia, joiden toteuttamiseen osallistuu useampia oppiaineita ja joihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja
- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheyttynä kuten esiopetuksessa.

Jotta voidaan turvata kaikkien oppilaiden mahdollisuus kokonaisuusien tarkasteluun ja oppilaita kiinnostavaan työskentelyyn, opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaiden opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Monialaisten oppimiskokonaisuusien tavoitteet, sisällöt ja toteuttamistavat päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa ja ne täsmennetään koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Oppimiskokonaisuudet suunnitellaan riittävän pitkäkestoisiksi siten, että oppilailla on aikaa syventyä oppimiskokonaisuuden sisältöön ja työskennellä tavoitteellisesti, monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Paikallisessa opetussuunnitelmassa ja lukuvuosisuunnitelmassa voidaan päättää myös muista opetuksen eheyttämistavoista.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet edistävät perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimiskokonaisuusien aiheet suunnitellaan paikallisesti ilmentämään luvussa 4.2 kuvattuja toimintakulttuurin periaatteita.

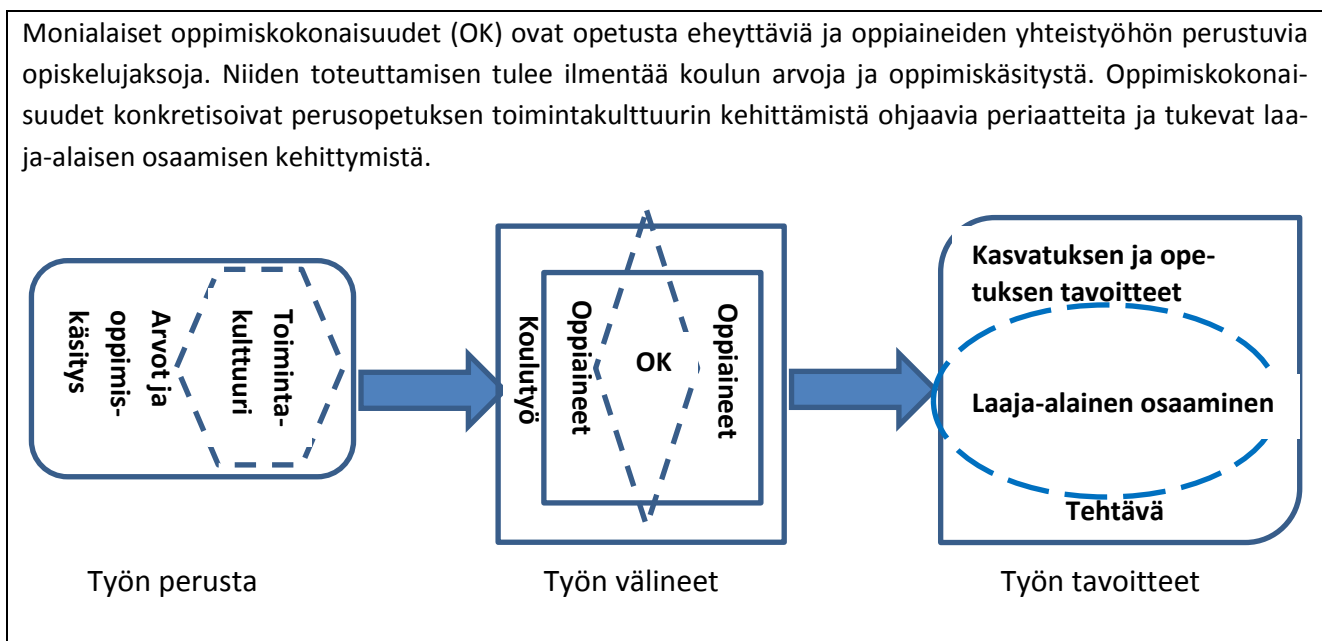
Monialaisten oppimiskokonaisuusien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia voimavaroja ja mahdollisuuksia. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat hyvän tilaisuuden koulun ja muun yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. Käsiteltävien asioiden paikallisuus, ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen

merkittävyys luovat lisämotivaatiota sekä opettajille että oppilaille. Oppilaiden osallistuminen suunnitteluun on välttämätöntä. Oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti oppilaiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita, jolloin tavoitteena on

- vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja tarjota mahdollisuuksia olla mukana opiskelun tavoitteiden, sisältöjen ja työskentelytapojen suunnittelussa
- nostaa esiin oppilaiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia niiden käsitteilyyn ja edistämiseen
- lisätä mahdollisuuksia opiskella erilaisissa ja eri-ikäisten oppilaiden ryhmissä ja työskennellä useiden eri aikuisten kanssa
- tarjota mahdollisuuksia yhdistää koulun ulkopuolinen oppiminen koulutyöhön
- antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle sekä haastaa monenlaisiin vuorovai- kutus- ja kielenkäyttötilanteisiin
- vahvistaa tietojen ja taitojen soveltamista käytäntöön sekä harjaannuttaa kestävän elämäntavan mukaista toimijuutta
- innostaa oppilaita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistyötä eri lähestymistapoja edustavien oppiaineiden kesken sekä koulun muun toiminnan hyödyntämistä. Kaikki oppiaineet ovat vuorollaan mukana oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa kulloisenkin kokonaisuuden edellyttämällä tavalla. Oppimiskokonaisuuksien sisällöiksi etsitään toimintakulttuurin periaatteiden mukaisia, oppilaita kiinnostavia sekä oppiaineiden ja opettajien väliseen yhteistyöhön soveltuvia teemoja. Niiden opiskelussa käytetään eri oppiaineille ominaisia tarkastelutapoja, käsitteitä ja menetelmiä.

Oppilaille annetaan palautetta työskentelystään oppimiskokonaisuuden aikana ja oppilaan osoittama osaaminen otetaan huomioon oppiaineissa annettavaa sanallista arviota tai arvosanaa muodostettaessa.



## 4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavien periaatteiden pohdinta on keskeinen osa opetussuunnitelmatyötä ja samalla toiminnan jatkuvaa kehittämistä edistävä tekijä. Paikallisesti päätetään, miten oppilaat ja huoltajat osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen sekä mitä muuta yhteistyötä ja keiden toimijoiden kanssa tehdään toimintakulttuurin kehittämiseksi. Suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös toimintakulttuurin jatkuvuuteen esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksen eri vaiheissa.

Koulut huolehtivat oppimisympäristöjen ja työtapojen kehittämisestä, yhteisistä toimintaperiaatteista sekä yhteistyöstä ja muusta käytännön toteutuksesta. Yhteisten periaatteiden mukaisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien sekä mahdollisen muun eheyttämisen suunnittelu, tavoitteiden ja sisältöjen määrittely, toteuttaminen, seuranta ja arviointiyhteistyö täsmennetään koulukohtaisesti. Koulukohtaisesti on tärkeä määritellä eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteistyötä ja työnjakoa koskevat toimintatavat oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa sekä tarkentaa oppimiskokonaisuuksiin liittyvän oppilaan arvioinnin käytänteet. Täsmennykset kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Opetussuunnitelmaan voidaan myös liittää monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamista tukevia yhteistyösuunnitelmia koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

### 4.5.1. Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden toteutumisen edistäminen

Kuhmon kaupungin perusopetus on oppiva organisaatio, jonka toimintaa leimaa jatkuvan kehittymisen ja kielitietoisuuden periaate. Toimintoja kehitetään perusopetuksen laatukriteerien mukaisesti. Kaupungin nimeämä ops-ohry huolehtii siitä, että paikallisesti toimintakulttuuria kehitetään toimintaperiaatteiltaan yhdenmukaiseksi kaikissa perusopetuksen kouluyksiköissä. Tavoitteena on yhtenäinen perusopetus. Yksiköt täsmenävät oppimisympäristöjen, työtapojen ja käytännön toteutuksen yksityiskohdat kouluittain, jolloin luokan- ja aineenopettajajärjestelmä otetaan huomioon. Opetushenkilöstö koulutautuu kielitietoisien pedagogiikan toteuttamiseen. Kielitietoisessa opetuksessa on sisäistetty muun muassa se, että oppikirjoissa käytetään eri tieteenalojen kieliä. Oppikirjojen ja opetuksen kautta oppilas tutustuu aineille ominaisten tekstien lukemiseen ja kirjoittamiseen. Oppilaan kanssa avataan aineelle tyypillisiä käsitteitä.

Oppilaat osallistuvat suunnitteluun ja arviointiin yksilöinä ja ryhmittäin. Tällaisia oppilasryhmiä ovat esimerkiksi oppilaskunta, tukioppilaat ja luokka- ja teemakohtaiset kokoonpanot.

Huoltajat pääsevät ilmaisemaan näkemyksensä, ideansa ja mahdollisuutensa osallistua koulun toimintaan vuosittain tehtävän suunnittelu- ja palautekyselyjen kautta. Kouluissa järjestetään lukuvuosittain tapahtumia ja tapaamisia, joihin huoltajat pääsevät osallistumaan. Samoin muut sidosryhmien edustajat kutsutaan suunnittelemaan, arvioimaan ja kehittämään yhteistyötä.

Yksiköiden johtajat ja rehtorit perusopetuksen kouluista muodostavat perusopetuksen johtoryhmän (POJO), joka kokoontuu vähintään lukukausittain. Varhaiskasvatuksen johtaja kutsutaan tarvittaessa

POJOn kokouksiin. Näin turvataan toimintakulttuurin jatkuvuus esiopetuksesta perusopetuksen päätövaiheeseen.

#### 4.5.2. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien ja opetuksen eheyttämisen suunnittelussa otetaan Kuhmon perusopetuksessa huomioon yhteisen arvoperustan painotukset ja lukuvuosittain vaihtuva teema. Oppimiskokonaisuuksien suunnittelu käynnistyy opetussuunnitelmatyön ohjausryhmän ja POJO:n tekemästä esityksestä, jossa määritellään tulevan lukuvuoden teema. Eheyttäminen ja oppimiskokonaisuudet rakennetaan teeman ympärille. Opettajille ja koululle varataan tarvittavat resurssit eheyttämisen toteuttamiseen.

Opettajakunta hahmottelee oppimiskokonaisuuden luokka-asteittain oppiainerajat ylittävän toteuttamisen laajuuden ja mukana olevat oppiaineet. Kokonaisuudessa on mukana vähintään kaksi eri oppiainetta. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan perusopetuksen eri vuosiluokkien kesken tai muutoin tarkoituksenmukaisesti jaetuina ryhminä.

Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa otetaan huomioon opetussuunnitelman oppiainekohtaiset tavoitteet. Oppilaat otetaan asiantuntijoina mukaan suunnitteluun. Eheyttävää oppimiskokonaisuutta täydennetään lukuvuosisuunnitelmassa, jossa keskitytään opetusjärjestelyihin ja sisältöjen tarkennuksiin. Oppimiskokonaisuus kestää noin viikon tai se on pidempi ajanjakso, mikäli kokonaisuus edellyttää pidempiaikaista työskentelyä. Eheyttäminen voi tapahtua myös koko koulun yhteisenä teemaviikkona.

Yhteistyömahdollisuudet eri sidosryhmien kanssa tarkoittavat lähinnä oppimisympäristöjen ja asiantuntijuuden tarjontaa.

#### 4.5.3. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien arviointikäytännöt

Lähtökohtana on toteuttaa vähintään yksi eheyttävä oppimiskokonaisuus jokaiselle luokka-asteelle lukuvuosittain. Kevätlukukaudella järjestetään vähintään yksi perusopetuksen yhteinen suunnittelupäivä, jolloin koulun henkilökunta ja oppilaat yhteistyössä suunnittelevat seuraavan lukuvuoden teeman mukaisesti oppimiskokonaisuuksia. Suunnittelu pohjautuu edellisen lukuvuoden arviointiin, jonka perusteella kehitetään tulevan lukuvuoden oppimiskokonaisuuksien toteuttamista.

Oppimiskokonaisuudet ovat tasavertainen osa oppiaineiden sisältöjen opiskelua. Niihin sisältyvä oppiaines arvioidaan opintosuorituksena. Ennen oppimiskokonaisuuden alkamista oppilaille kuvataan oppimiskokonaisuuden tavoitteet, arvioinnin muodot ja – kriteerit. Arvioinnilla edistetään oppimista ja kannustetaan oppilaan kehittymistä.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokainen koulu täsmentää oman toimintakulttuurinsa sekä oppimisympäristöjen ja työtapojen kehittämisen tavoitteet, yhteiset toimintaperiaatteet sekä yhteistyön ja muun käytännön toteutuksen. Lisäksi opetuksen järjestäjä huolehtii, että monialaisten oppi-

miskokonaisuuksien sekä mahdollisen muun eheyttämisen suunnittelu, tavoitteiden ja sisältöjen määrittely, toteuttaminen, seuranta ja arviointiyhteistyö täsmennetään koulukohtaisesti. Koulukohtaisesti on tärkeä määritellä eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteistyötä ja työnjakoa koskevat toimintatavat oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa sekä tarkentaa oppimiskokonaisuuksiin liittyvän oppilaan arvioinnin käytänteet. Täsmennykset kirjataan joko koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Opetussuunnitelmaan voidaan myös liittää monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamista tukevia yhteistyösuunnitelmia koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

## LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN

### 5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä

Arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännön järjestämisessä. Järjestämisen tulee edistää kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja perusopetuksen tehtävän toteuttamista. Järjestämisellä luodaan edellytykset oppilaiden hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle sekä huolehditaan kouluyhteisön sujuvasta toiminnasta ja yhteistyöstä. Koulutyön käytännöt edistävät myös kestävää elämäntapaa.

Lähtökohtana on yhteinen vastuu ja huolenpito jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista.

Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus<sup>34</sup>. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaan oikeudet toteutuvat ja huolehtii edellytysten luomisesta tätä edistävälle koulutyölle. Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjauksen, oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä opetukselliseen ja oppilashuollolliseen tukeen toteutuu. Tämä edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti oppilashuollon henkilöstön kanssa tehtävää yhteistyötä.

Oppilailla on kouluyhteisön jäsenenä oma vastuunsa. Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä yhteisten sään-

<sup>34</sup> Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ja perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

töjen noudattamisena. Toisten ihmisten loukkaamattomuuden sekä työn ja työrauhan kunnioittaminen ja sovitusta tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti<sup>35</sup>. Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä<sup>36</sup>. Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluissa. Koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.

## 5.2 Yhteistyö

Opetustoimi ja koulu tekevät monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden, eheyden ja laadun varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

### *Oppilaiden osallisuus*

Koulutyö järjestetään siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaiden osallistuminen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun on luonteva tapa vahvistaa osallisuutta. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden osuus on tärkeä. Lisäksi oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun<sup>37</sup>. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Perusopetuslain mukaan koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista.<sup>38</sup> Se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Oppilaskunta sekä koulun ja kunnan muut osallisuutta tukevat rakenteet ja toimintatavat tarjoavat tilaisuuksia harjoitella demokratiataitoja käytännössä.

### *Kodin ja koulun yhteistyö*

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa<sup>39</sup>. Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämisessä on keskeinen

<sup>35</sup> Perusopetuslaki 35 § 2 mom.

<sup>36</sup> Perusopetuslaki 35 § 1 mom.

<sup>37</sup> Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

<sup>38</sup> Perusopetuslaki 47 a § 2 mom. (1267/2013)

<sup>39</sup> Perusopetuslaki 3 § 3 mom.

osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko koulu-yhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen on myös huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuden voi suorittaa joko siten, että oppilas osallistuu opetukseen tai saa muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot.<sup>40</sup> Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta koulu-yhteisön jäsenenä.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämistä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Voidakseen huolehtia kasvatustehtävästään huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä sekä mahdollisista poissaoloista<sup>41</sup>. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua koulun arkeen ja osallistua koulun toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä koulun henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Yhteinen arvopohdinta luo perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyössä edistetään myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja luodaan pohjaa vanhempainyhdistystoiminnalle. Vanhempien verkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle.

#### *Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa*

Henkilöstön tiivis yhteistyö edesauttaa koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteuttamista. Koulutyö järjestetään tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen. Aikuisen yhteistyö, kuten samanaikaisopettajuus, mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa.

Koulut tekevät myös keskinäistä yhteistyötä. Tavoitteena on edistää opetuksen kehittämistä ja yhtenäisyyttä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Yhteistyötä tarvitaan perusopetuksen nivelvaiheissa ja oppilaiden siirtyessä koulusta toiseen. Usein myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen, oppimisen

<sup>40</sup> Perusopetuslaki 26 § 1 mom. (477/2003)

<sup>41</sup> Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)



tuen sekä oppilashuollon sujuva järjestäminen edellyttää hyvää koulujen välistä yhteistyötä. Toiminta paikallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa edistää pedagogiikan kehittämistä.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten luontokoulujen, museoiden ja nuorisokeskusten kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.

### 5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatuskeskustelua ja erilaisia kurinpitokeinoja. Kasvatuskeskustelussa ja kurinpitotapauksissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa.<sup>42</sup>

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.<sup>43</sup>

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista<sup>44</sup>. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestystöiden toteutumista.

<sup>42</sup> Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 § (477/2003) ja 36 a § (1267/2013)

<sup>43</sup> Perusopetuslaki 36 § (477/2003) ja 36 a - 36 i § (1267/2013)

<sup>44</sup> Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kasvatustieteiden ja kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan koulujen yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään koulukohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Myös oppilaan ikä ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää oppilaita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun<sup>45</sup>. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa tulee kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä.

#### 5.4 Opetuksen järjestämistapoja

Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaiden tarpeet ja olosuhteet sekä paikalliset mahdollisuudet. Näin pyritään löytämään oppimista ja hyvinvointia parhaiten edistäviä ratkaisuja.

##### *Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu*

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava joustava järjestely. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, vain tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun toteuttaminen edellyttää tätä koskevaa päätöstä opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmassa päätetään tällöin, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta kunkin oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti.<sup>46</sup> Oppilaan oma opinto-ohjelma rakentuu opetussuunnitelmassa määräytyistä opintokokonaisuuksista. Opintokokonaisuudet suunnitellaan eri oppiaineille määriteltyjen tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Näiden opintokokonaisuuksien suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiselle ao. oppiaineessa ja opinnoissa kokonaisuutena. Opetussuunnitelmassa on määrättävä, mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaalle pakollisia ja mitkä valinnaisia. Oppilaan opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista tulee seurata säännöllisesti. Oppimisen arviointi oman opinto-ohjelman mukaan edettäessä käsitellään luvussa 6.

<sup>45</sup> Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013)

<sup>46</sup> Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytettäessä tuntijako sekä oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opintokokonaisuuksittain. Opintokokonaisuudet muodostetaan kussakin aineessa valtioneuvoston asetuksen määrittelemien tuntijaon nivelkohtien väliin muodostuvien vuosiluokkakokonaisuuksien pohjalta<sup>47</sup>. Vuosiluokkakokonaisuudet voidaan jakaa kahdeksi tai useammaksi opintokokonaisuudeksi. Opintokokonaisuuksien sisältö voidaan myös muodostaa yhdistämällä eri oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä vuosiluokkakokonaisuuksien sisällä tai tarvittaessa yli tuntijaon nivelkohtien.

Tarvittaessa oman opinto-ohjelman mukaan etenemistä koskeva ratkaisu voidaan tehdä hallintopäätöksenä yksittäiselle oppilaalle myös perusopetuslain 18 §:n nojalla<sup>48</sup>. Tällainen hallintopäätös on mahdollinen silloinkin, kun paikallista opetussuunnitelmaa ei ole laadittu vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua varten. Oppilaalle tulee laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan sekä määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet.

### *Yhdysluokkaopetus*

Yhdysluokalla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia tai vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä eri-ikäisiä oppilaita. Yhdysluokka voidaan perustaa joko oppilasmäärän pienen vuoksi tai pedagogisista syistä. Opetus yhdysluokassa voidaan toteuttaa kokonaan oppilaiden vuosiluokkien mukaisesti tai osittain vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Vuorokursseittain opiskeltaessa tulee huolehtia opiskeltävien sisältöjen jatkuvuudesta ja johdonmukaisesta etenemisestä. Erityisesti on huolehdittava oppilaiden opiskelutaitojen kehittymisestä. Mikäli yhdysluokan eri vuosiluokilla on joissakin oppiaineissa erilaiset viikkotuntimäärät, oppiaineiden vuosiviikkotunnit voidaan myös jakaa osiin ja siten tasata oppiaineiden opetustunnit. Oppiaineiden opetustunteja tasattaessa tulee aina turvata oppilaan oikeus opetussuunnitelmassa määriteltyyn kokonaistuntimäärään. Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Opiskelu yhdysluokassa voidaan toteuttaa myös vuosiluokkiin sitomattomana perusopetusasetuksen mukaisesti<sup>49</sup>. Tällöin oppimäärä määritellään opetussuunnitelmassa opintokokonaisuuksina jakamalla sitä vuosiluokkiin. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu voi koskea kaikkia koulun oppilaita, tiettyä yhdysluokkaa tai yksittäisiä oppilaita.

Yhdysluokkaopetuksessa on hyvät edellytykset edistää opetuksen eheyttämistä ja käyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Yhdysluokkaopetuksessa hyödynnetään erityisesti vertais- ja mallioppimisen mahdollisuuksia. Yhdysluokissa lähiopetusta voidaan tukea ja rikastaa myös etäyhteyksiä hyödyntäen.

### *Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus*

Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin. Etäyhteyden kautta annetta-

<sup>47</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 6 §

<sup>48</sup> Perusopetuslaki 18 §

<sup>49</sup> Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

vasta opetuksesta vastaa aina perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä. Opetustavan soveltuvuutta pohditaan erityisesti oppilaiden iän ja edellytysten näkökulmasta.

Etäyhteyksillä voidaan tukea erityisesti harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen perusopetukseen koulun koosta ja sijainnista riippumatta. Etäyhteyksien käyttö lisää osaltaan koulun toiminnan ekologista kestävyttä.

Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin - tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää koulun tarjoamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson aikana. Etäyhteyksien ja erilaisten opetusteknologioiden käyttö monipuolistavat oppimisympäristöjä. Tällöin voidaan käyttää eri opettajien osaamista sekä koulun yhteistyökumppaneiden ja mahdollisten kansainvälisten verkostojen asiantuntemusta oppilaiden tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Oppimisympäristön turvallisuudesta sekä oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa. Opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja ja oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen tulee turvata. Oppilaiden tarpeet huomioonottavalla ja opetusteknologian mahdollisuuksia hyödyntävällä pedagogisella suunnittelulla varmistetaan opetuksen laadukas toteuttaminen. Tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

### *Joustava perusopetus*

Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää päättämässään laajuudessa perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa<sup>50</sup>. Tässä käytetään joustavan perusopetuksen toiminnasta nimitystä joustava perusopetus. Opetus toteutetaan perusopetusta koskevien säädösten ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Joustavalla perusopetuksella pyritään vähentämään perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäisemään syrjäytymistä<sup>51</sup>. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa. Perusopetuksen oppimäärän suorittamisen lisäksi oppilaita tuetaan, kun he siirtyvät seuraavaan koulutusvaiheeseen ja edistetään heidän valmiuksiaan menestyä opiskelussa.

Joustava perusopetus on tarkoitettu niille 7–9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja heikko opiskelumotivaatio sekä oppilaille, joiden arvioidaan olevan vaarassa syrjäytyä jatkokoulutuksesta ja työelämästä. Opetuksessa korostuu moniammatillinen sekä eri hallintokuntien ja organisaatioiden välinen yhteistyö. Yhteistyöhön voivat osallistua myös ammatilliset oppilaitokset ja lukiot, vapaan sivistys-

<sup>50</sup> Perusopetuslaki 5 § (1707/2009)

<sup>51</sup> Perusopetusasetus 9 a § 1 mom. (1768/2009)

tystyön oppilaitokset sekä nuorten työpajat. Joustavaa perusopetusta suunnittelemaan ja organisoimaan voidaan muodostaa ohjausryhmä.

Koulun toimintatapoja ja opetusmenetelmiä kehitetään niin, että ne vastaavat joustavaan perusopetukseen valittujen oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Erityistä huomiota kiinnitetään työmuotoihin, joilla lisätään oppilaiden osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta kouluyhteisössä sekä vahvistetaan huoltajien ja kaikkien joustavassa perusopetuksessa työskentelevien yhteistä kasvatustyötä. Opetuksessa painotetaan toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumenetelmiä.

Joustava perusopetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen<sup>52</sup>. Opettajan lisäksi toimintaan osallistuu nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön perehtynyt, opetuksen järjestäjän nimeämä ammattilainen. Opetusta voidaan tarvittaessa antaa osittain myös muun opetusryhmän yhteydessä.

Opetus toteutetaan lähiopetuksena koulussa sekä ohjattuna opiskeluna työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä. Opiskelu koulun ulkopuolella on oleellinen osa joustavaa perusopetusta. Näiden jaksojen aikana oppilailla on oikeus opettajan antamaan ohjaukseen ja opetukseen. Oppilaille annetaan opetussuunnitelman mukaisia oppimistehtäviä. Suoriutuminen oppimistehtävistä otetaan huomioon oppilaan arvioinnissa. Työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä oppilaiden kanssa työskentelevä henkilöstö tulee perehdyttää työturvallisuuteen, tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin sekä muihin tarvittaviin säädöksiin.

Oppilas valitaan joustavaan perusopetukseen oppilaan tai huoltajan hakemuksesta. Oppilaita valittaessa heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opetuksen järjestäjä päättää oppilasvalinnan perusteista ja valintamenettelystä.<sup>53</sup> Oppilasvalinnasta tehdään hallintopäätös joka valmistellaan moniammatillisesti. Jos yksittäinen oppilas siirtyy pois joustavasta perusopetuksesta ennen perusopetuksen päättymistä, tehdään joustavan perusopetuksen päättymisestä hallintopäätös.

Joustavan perusopetuksen oppilaalla on oikeus säädösten mukaiseen oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, ohjaukseen ja oppilashuoltoon. Oppilas voi tarvitessaan saada yleistä tai tehostettua tukea. Poikkeuksellisesti joustavaan perusopetukseen voidaan ottaa myös erityistä tukea saava oppilas, mikäli oppilas kykenee noudattamaan opetuksessa käytettävää opetussuunnitelmaa ja järjestelyä voidaan pitää oppilaan edun mukaisena.<sup>54</sup>

Joustavan perusopetuksen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tai tarkistetaan hänelle jo aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Se sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostetun tuen aikana laadittava oppimissuunnitelma. Lisäksi oppimissuunnitelmassa kuvataan oppilaan joustavan perusopetukseen liittyvät erityispiirteet, kuten opetuksen järjestäminen koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Mikäli oppilas saa erityistä tukea, joustava perusopetus kuvataan vastaavalla tavalla henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa eli HOJKSissa.

### *Opetus erityisissä tilanteissa*

<sup>52</sup> Perusopetusasetus 9 a § 2 mom. (1768/2009)

<sup>53</sup> Perusopetusasetus 9 b § 2 mom. (1768/2009)

<sup>54</sup> Perusopetusasetus 9 b § 1 mom. (1768/2009)

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttää erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa sairaalaopetuksena, koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa annettavana opetuksena.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveystensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole perusopetuslain tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunta, jossa on erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voi järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksessa yhdistyvät oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Oppilaan opetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan kouluun siirtyvälle oppilaalle.<sup>55</sup> Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista oppilaista.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa se kunta, johon lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitokseen sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa laitoksessa toimiva koulu, jos laitoksella on opetuksen järjestämislupa. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus.<sup>56</sup> Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee.

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

## 5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa<sup>57</sup>. Opetuksen järjestäjä päättää toiminnan järjestämisestä ja laajuudesta. Myös kouluruokailu, välituntitoiminta sekä koulun päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut sekä mahdollisuuksien mukaan koulumatkat järjestetään siten, että ne tukevat oppilaiden oppimiselle, monipuoliselle kehitymiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita. Ne myös osaltaan vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä ja tekevät mahdolliseksi oppilaiden näkökulmasta eheän, vireyttä vahvistavan ja vaihtelevan päivän. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään toimintaa ohjaavat tavoitteet ja järjestämisen periaatteet. Koulukohtaisesta järjestämisestä päätetään lukuvuosisuunnitelmassa.

### *Koulun kerhotoiminta*

<sup>55</sup> Perusopetuslaki 4 a § (1267/2013)

<sup>56</sup> Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 41 § (1271/2013)

<sup>57</sup> Perusopetuslaki 47 §

Kerhotoiminta on oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Se on osa maksutonta perusopetusta ja rakentaa omalta osaltaan toiminnan yhteisöllisyyttä ja rikastuttaa koulun toimintakulttuuria. Kerhotoiminnan tehtävä on tukea oppilaiden monipuolista kasvua ja kehitystä. Kerhot tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Tavoitteena on lisätä harrastuneisuutta sekä tuottaa yhdessä tekemisen, osaamisen, onnistumisen ja ilon kokemuksia. Kerhotoiminnassa oppilaat saavat tilaisuuksia koulussa opitun soveltamiseen, luovaan toimintaan ja monimuotoiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten oppilaiden kanssa. Kerhot voivat lisätä oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä arjen hallintaa ja turvallisuutta.

Joustavilla kerhotoiminnan ratkaisuilla tuetaan oppilaan päivän kokonaisuutta. Kerhotoiminnan järjestämis- ja toteuttamistapoja kehitetään ja oppimisympäristöä muokataan harrastuneisuutta tukeväksi. Oppilaiden osuutta kerhotoiminnan suunnittelussa lisätään. Kerhotoiminnan järjestäminen tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa myös kodin ja koulun kasvatusyhteistyötä sekä yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Koulut voivat hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä eri hallintokuntien, yhteisöjen, yritysten ja järjestöjen sekä koulun muiden sidosryhmien osaamista.

#### *Koulun kirjastotoiminta*

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää koulukirjastotoimintaa ja toteuttaa sitä yhteistyössä lähikirjaston ja muiden kirjastojen kanssa. Kirjastotoiminnalla vahvistetaan oppilaiden yleissivistyksen ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista. Monimuotoinen koulukirjastotoiminta tukee oppimiskäsityksen toteutumista aidoissa oppimistilanteissa ja luo oppilaille mahdollisuuksia monenlaisten vastuutehtävien hoitamiseen. Koulun kirjasto ja muut kirjastot tarjoavat aktiivisia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä sekä monipuolisia työtapoja. Kirjastotoiminnan tehtävänä on kannustaa oppilaita omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin, tyydyttää heidän tiedonhaluaan, kannustaa hakemaan tietoa eri lähteistä ja arvioimaan tietolähteitä. Toiminta lisää mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen, oppilaiden yksilöllisten kiinnostusten mukaiseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön kotien kanssa. Yhdessä koulu ja kirjasto ohjaavat elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

#### *Kouluruokailu*

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyn sekä ruokaosaimisen tukeminen. Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä täysipainoinen maksuton ateria. Ateria nautitaan tarkoituksenmukaisesti järjestettynä ja ohjattuna ruokailuna.<sup>58</sup> Kouluruokailun järjestämisessä otetaan huomioon ruokailun terveydellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Ruokailuhetkillä on tärkeä virkistystehtävä ja niillä edistetään kestävästä elämäntapaa, kulttuurista osaamista sekä ruoka- ja tapakasvatuksen tavoitteita. Oikea-aikainen ja kiireetön ruokailu ja mahdolliset välipalat varmistavat jaksamisen koulupäivän aikana. Viihtyisä ruokailuhetki lisää hyvinvointia koko kouluyhteisössä.

Kouluruokailu on oppilaille tärkeä osa koulupäivää. Oppilaita kannustetaan osallistumaan kouluruokailun ja etenkin ruokailuhetkien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Opettajat huolehtivat ruo-

<sup>58</sup> Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

kailun yhteydessä annettavasta ohjauksesta ja kasvatuksesta yhdessä koulun muiden aikuisten kanssa. Kouluruokailun tavoitteista ja järjestämisestä keskustellaan kotien kanssa ja yhdessä tuetaan oppilaiden kehitystä. Kouluruokailuun osallistumista sekä ruoan ja ruokailutilanteen laatua seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Opetushenkilöstö ja ruokailusta vastaava henkilöstö tekevät yhteistyötä kouluruokailun järjestämisessä ja toiminnan kehittämisessä. Mikäli oppilaalla on yksilöllisiä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyviä tarpeita, tulee oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja koulu-terveydenhuollon sopia yhdessä ruokailuun liittyvistä tukitoimista ja seurannasta.<sup>59</sup>

#### *Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat*

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin.<sup>60</sup> Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia voivat olla muun muassa koulun juhlat, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella<sup>61</sup>.

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jakamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön laajentamiseen ja oppimiseen autenttisissa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Ratkaisut muokkaavat koulun toimintakulttuuria. Niitä tehtäessä otetaan huomioon perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet.

#### *Koulumatkat ja koulukuljetukset*

Oppilaita kannustetaan kulkemaan koulumatkat terveyttä ja kuntoa edistävällä tavalla. Heitä opastetaan sekä itsenäisesti että koulukuljetuksin liikuttaessa huolehtimaan omasta ja muiden turvallisuudesta ja käyttäytymään matkaa tehdessään hyvin.

Koulukuljetuksen odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla menettelytavoista ja vastuuhenkilöistä<sup>62</sup>. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Koulun tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta, koulumatkalla

<sup>59</sup> Perusopetuslaki 3 § 2 mom., 31 a § 1 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 13 §

<sup>60</sup> Perusopetusasetus 3 § 4 ja 5 mom.

<sup>61</sup> Perusopetusasetus 6 §

<sup>62</sup> Perusopetuslaki 32 §



tapahtuneesta kiusaamisesta, väkivallasta tai häirinnästä tekoihin syyllystyneiden sekä niiden kohteina olleiden oppilaiden huoltajille ja tarvittaessa tukea huoltajia asian selvittämisessä<sup>63</sup>.

## 5.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Koulutyön käytännön järjestämisestä päätettäessä kiinnitetään huomiota siihen, että ratkaisut tukevat kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista ja edistävät perusopetuksen yhtenäisyyttä rakentavaa toimintakulttuuria. Kaikkien tässä käsiteltävien asioiden osalta koulukohtaiset ratkaisut, työn- ja vastuunjako sekä muu käytännön toteutus täsmennetään koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa ja/tai lukuvuosisuunnitelmassa opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

### 5.6.1. Yhteinen vastuu koulupäivästä sekä yhteistyö

Hyvän ja turvallisen koulupäivän keskeisenä tavoitteena on fyysinen ja psyykinen turvallisuus. Koulu kannustaa liikkuvaan ja aktiiviseen koulupäivään. Välitunnit vietetään pääasiassa ulkona. Koulupäivän aikana on yksi pitkä aktiivivälitunti. Koulun tiloissa huolehditaan sisäilmasta, kalusteiden ja tilojen kunnosta ja ergonomiasta. Oppimisympäristöt voivat olla myös koulun ulkopuolella, jonne siirtymisessä noudatetaan koulun ohjeita ja liikennesääntöjä. Riittävällä valvonnalla, ohjeistuksella ja yhteisöllisellä toimintakulttuurilla ehkäistään häiriökäyttäytymistä. Kaikki koulun aikuiset puuttuvat kiusaamiseen yhteisesti sovittujen periaatteiden ja käytäntöjen mukaisesti.

Koulun sisällä huolehditaan oppilaiden osallisuuden toteutumisesta huolehtimalla osallistumiseen tarvittavien valmiuksien kehittämisestä, oppilaiden aktivoinnista sekä aidoista osallistumistilaisuuksista alkaen jokapäiväisen arjen pienistä päätöksentekotilanteista järjestäytyneeseen oppilaskuntatoimintaan ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Kouluilla toimivat oppilaskunnat, johon kaikki koulun oppilaat kuuluvat. Oppilaskuntia ohjataan toimimaan yhteistyössä myös keskenään. Oppilaita aktivoidaan seuraamaan koulun asioita ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä vaikuttamaan omiin ja tärkeiksi kokemiinsa asioihin. Oppilaiden osallistumismahdollisuuksien toteutumista seurataan ja kehitetään tekemällä säännöllisiä palautekyselyjä.

Kodin ja koulun yhteistyön keskeiset tavoitteet ovat oppilaan hyvinvoinnin turvaaminen, kasvun ja oppimisen tukeminen sekä luottamuksellisen ilmapiirin luominen kodin ja koulun välille. Koulu toimii osaltaan sosiaalisen turvaverkon luomisessa lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Käytännössä kodin ja koulun välinen yhteistyö järjestetään luomalla ja pitämällä yllä kiinteitä yhteyksiä koteihin.

Koulun sisäinen ja koulujen välinen henkilöstön yhteistyö toteutetaan perusopetuksen yksiköiden laatuksikirjojen kuvauksen mukaisesti.

---

<sup>63</sup> Perusopetuslaki 29 § 7 mom. (1267/2013)

Koulu toimii monipuolisessa yhteistyössä sidosryhmien kanssa koululle asetettujen kasvatustavoitteiden toteuttamiseksi sekä erilaisten oppimisympäristöjen ja harjoittelupaikkojen järjestämiseksi. Kuhmon paikalliset vahvuudet - luonto, kulttuuri sekä vahva kotiseutuidentiteetti - välittyvät kouluun sidosryhmäyhteistyön avulla. Koulu ja sidosryhmät kehittävät toimintamuotoja lasten ja nuorten aktivoimiseksi esimerkiksi liikunta- ja kulttuuriharrastusten pariin. Koulu on avoin sidosryhmien aloitteille yhteistyön järjestämiseksi.

Yhteistyö sidosryhmien kanssa konkretisoituu koulun toiminnassa lukuvuosittain systemaattisesti suunniteltavina ja toteutettavina erilaisina tapahtumina, retkinä, projekteina ja hankkeina sekä opinto-retkinä ja leirikouluina. Näiden toteutumista myös seurataan, arvioidaan ja kehitetään lukuvuosittain. Lukuvuosittain toteutettava yhteistyö määräytyy kulloinkin toteutettavien aihekokonaisuuksien mukaan.

### 5.6.2. Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetuksen järjestäjä vastaa kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja koskevan suunnitelman laatimisesta. Suunnitelma voi olla osa paikallista opetussuunnitelmaa tai erillinen suunnitelma, jolloin siitä tulee mainita opetussuunnitelmassa.

Kuhmossa noudatetaan Kainuun peruskoulujen yhteistä toimintaohjetta Ohjeet perusopetuslain 29 § ja 35 – 36 § soveltamiseen Kainuun peruskouluissa (liite 11). Rike-, vilppi- ja häiriötilanteissa asioiden selvittämisvastuu kuuluu rikkeen havainneelle opettajalle, joka tulkitsee tilanteen kuuluvan kasvatuskeskustelun piiriin. Opettaja ottaa tarvittaessa työparikseen luokanvalvojan / luokanopettajan. Asia kirjataan ja asiakirja säilytetään salassa pidettävien asiakirjojen arkistossa. Kurinpidollisten toimenpiteiden yhteydessä kuullaan oppilasta ja huoltajaa. Jälki-istunnot kirjataan rangaistuskirjaan.

### 5.6.3. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu ja opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetus voidaan järjestää vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti vuosiluokkiin sitomattomasti. Oppilaan ollessa sairauden tai vaikean elämäntilanteen vuoksi sairaalahoitossa, opetusta järjestetään myös sairaalaopetuksena siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Yleensä sairaalakoulusta ollaan omaan kouluun yhteydessä ja sovitaan opintoihin liittyvistä asioista. Yhteyshenkilönä sairaalakoulun ja oman koulun välillä voi toimia luokanopettaja/-valvoja, opintojen ohjaaja, erityisopettaja/erityisluokanopettaja. Mahdollisuuksien mukaan koulun yhdyshenkilö osallistuu oppilaan hoitokokouksiin, silloin kun se on tarpeellista. Oppilas opiskelee sairaalakoulussa oman koulun opetussuunnitelman mukaisesti.

Vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä otetaan huomioon oppimisen arviointia sekä seuraavalle vuosiluokalle siirtymistä koskevat erityismääräykset oppimisen arviointia käsittelevässä luvussa 6.

#### 5.6.4. Yhdysluokkaopetus

Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon, että se soveltuu myös yhdysluokkaopetukseen ja pienille kouluille. Toinen vaihtoehto on sisällyttää opetussuunnitelmaan pienten koulujen opetuksen ja yhdysluokkaopetuksen järjestelyjä koskeva osio. Mikäli opetus järjestetään yhdysluokissa, tulee opetuksen järjestäjän päättää ja kuvata opetussuunnitelmassa. Yhdysluokkaopetus Kuhmossa on kuvattu opetussuunnitelman kohdassa 1.4.

#### 5.6.5. Joustava perusopetus

Joustavaa perusopetusta järjestetään Kuhmossa Tuupalan koulussa vuosiluokille 7. – 9. Jopo-luokka on yleisopetuksen pienryhmä, jossa voi opiskella enintään kymmenen oppilasta yleensä 8. – 9. vuosiluokalta. Jokaiselle oppilaalle tehdään oma oppimissuunnitelma, jossa lukuvuosittain asetetaan henkilökohtaiset tavoitteet. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan, huoltajien, opettajan ja ohjaajan sekä verkoston kanssa ([Oppimissuunnitelma](#), liite ).

Jopo-luokan opettaja vastaa Jopo-luokan ryhmässä annettavasta opetuksesta. Hän opettaa suurimman osan aineista, mutta tarkoituksenmukaisesti joitakin oppiaineita voidaan opiskella muiden yleisopetuksen ryhmien kanssa. Jopo-opettaja vastaa opintojen etenemisestä ja arvioinnista koulussa, työpaikoilla, opintoretkillä ja leirikouluissa.

Opettajan työparina työskentelee Jopo-ohjaaja. Hän on läsnä päivittäisessä kouluarjessa ja tukee oppilaiden koulunkäyntiä. Ohjaaja toimii koulun, vapaa-ajan ja kodin välimaastossa on oppilaan tukena elämänhallinnan kysymyksissä. Opettaja vastaa työjaksojen, leirikoulujen ja retkien suunnittelusta ja käytännön järjestelyistä yhdessä ohjaajan ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Opetussuunnitelman mukaisia oppisisältöjä opiskellaan myös erilaisissa koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Toiminnalliset opetusmenetelmät ja työpaikka- sekä työpajaopiskelu ovat olennainen osa joustavaa perusopetusta. Oppilaan mielenkiinnon mukaan valittavien työpaikkojen tarkoituksena on tukea työelämän valmiuksia sekä selkeyttää tulevaisuuden suunnitelmia. Työpaikalla oppilaan tukihenkilönä on työpaikkaohjaaja, joka perehdytetään joustavan perusopetuksen ja työjakson tavoitteisiin ennen jakson alkamista. Työpaikalla tapahtuvasta opiskelusta tehdään sopimus ja yhdessä oppilaan kanssa kerrotaan tarvittava erityistieto työjakson onnistumiseksi. Koulusta annettavat työpaikka-tehtävät tukevat oppimista jakson aikana.

Jopo-opettajan ja ohjaajan lisäksi nuoren tukena toimii moniammatillinen tukiverkosto. Sen avulla pyritään löytämään nuoren tarpeiden mukaiset yhteistyötahot, jotka tukevat nuorta myös perusopetuksen päätyttyä. Koulun ulkopuolella toimivat aikuiset ohjaavat oppilaita työjaksoilla, leirikoulussa, retkillä tai luokahuoneessa. Yhteistyö oppilaiden huoltajien kanssa on tiivistä.

Jopo-luokan taustalla toimii ohjausryhmä, joka ohjaa joustavan perusopetuksen toimintaa ja tekee oppilasvalinnat. Ohjausryhmään kuuluvat rehtori, tai apulaisrehtori, jopo-opettaja ja -ohjaaja, opinto-ohjaaja ja sivistystoimenjohtaja sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita. Ohjausryhmä kokoontuu vähintään kerran lukukaudessa.

Haku aika Jopo-opetukseen on huhti-toukokuussa, mutta ko. opetukseen voi hakeutua myös muina aikoina, mikäli luokassa on avoimia paikkoja. Opiskelupaikan hakeminen tapahtuu oppilaan ja huoltajan yhteisellä hakemuksella. Lomakkeita saa koulun kansliasta. Hakijat kutsutaan haastatteluun, jossa läsnä ovat oppilas ja huoltaja sekä haastattelijat, jotka ovat ohjausryhmän jäseniä. Valinnat tekee koulun oppilashuoltoryhmä. Oppilasvalinnoista tehdään hallintopäätös ja ilmoitetaan hakijalle kirjeitse. Valittu vahvistaa kirjallisesti opiskelupaikan vastaanottamisen. Jos on oppilaan edun mukaista siirtyä Jopoluokasta muuhun opetukseen, hallintopäätös puretaan. Oppilasvalinnan perusteet ilmoitetaan ennen hakuajan alkamista.

Oppilasvalinnan perusteet ovat

- o oppilas kuuluu Jopo-kohderyhmään
- o oppilas selviytyy opiskelusta yleisen tai tehostetun tuen avulla. Jopo-luokkaan voidaan kuitenkin poikkeuksellisesti valita myös erityisen tuen piirissä oleva oppilas, jos hänen katsotaan hyötyvän joustavasta perusopetuksesta. Etusija oppilasvalinnoissa annetaan niille oppilaille, joille ei vielä ole riittävästi tukea opiskelussa.
- o oppilas hyötyy joustavan perusopetuksen opetustavoista
- o oppilas pystyy suoriutumaan työpaikkaopiskelusta
- o oppilas on riittävän sitoutunut ja motivoitunut opiskelemaan Jopo-luokalla
- o oppilaan huoltajat ovat sitoutuneita oppilaan koulunkäynnin tukemiseen oppilasvalinnoissa huomioidaan jopo-ryhmän toimintakyky

Oppilaan oppimissuunnitelman tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laadintaa koskevat määräykset sisältyvät lukuun 6.

#### 5.6.6. Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Opetuksen järjestäjä päättää opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukevan muun toiminnan linjauksista ja tähän liittyvästä yhteistyöstä kotien sekä muiden sidosryhmien kanssa sekä oppilaiden osallistumisesta suunnitteluun.

Kerhotoimintaa koordinoi siihen nimetty opettaja. Lukuvuodeksi laaditaan kerhotoimintasuunnitelma, joka noudattaa koulun arvoperustaa. Kerhotoiminta liittyy koulun toiminnan paikalliseen harrastus- ja vapaa-ajantoimintaan. Toiminta antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden koulun tiloissa osallistua harrastustoimintaan, mikä tukee oppimista ja aktiivista vapaa-ajan toimintaa.

Koulukirjastotoiminta toteutetaan yhteistyössä kaupunginkirjaston kanssa. Kirjasto toimii yhtenä laaja-alaisen osaamisen toteuttamisen paikkana. Kirjastoa käytetään aktiivisesti ja monipuolisesti oppimisympäristönä. Kirjaston aineistoja ja näyttelyjä hyödynnetään laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksissa. Oppilaat käyvät suunnitellusti, tavoitteellisesti ja säännöllisesti kirjastossa.

Kouluruokailussa huomioidaan erityisesti kestävän kehityksen periaatteet ja paikallisuus. Oppilaiden ruokailuun liittyvät erityistarpeet- ja järjestelyt huomioidaan tapauskohtaisesti.

Koulumatka- ja kuljetusjärjestelyistä vastaa kaupungin kuljetussuunnittelija. Toimintatavoista tiedotetaan Wilma-järjestelmän, koulun verkkosivuilla ja/tai paperisten tiedotteiden välityksellä.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma laaditaan vuosittain. Sen hyväksyy kaupungin sivistyslautakunta. Toimintasuunnitelma on näkyvillä koulun internetsivuilla.

## LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI

### 6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri

Perusopetuslain mukaan oppilaan arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti.<sup>64</sup> Nämä tehtävät ovat perusopetuksen arviointikulttuurin kehittämisen lähtökohta. Painopiste on oppimista edistävässä arvioinnissa.

Koulu vaikuttaa merkittävästi siihen, minkälaisen käsityksen oppilaat muodostavat itsestään oppijana ja ihmisenä. Erityisen suuri merkitys on opettajien antamalla palautteella. Monipuolinen arviointi ja siihen perustuvan ohjaavan palautteen antaminen ovat opettajien keskeisiä pedagogisia keinoja oppilaiden koko kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Kouluissa kehitetään arviointikulttuuria, jonka keskeisiä piirteitä ovat

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- oppilaiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- oppilaan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä sekä oppilaan edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan
- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen opetuksen ja muun koulutyön suunnittelussa.

Suuri osa arvioinnista on opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta. Opettajat huolehtivat siitä, että oppilaat saavat alusta lähtien oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä tietoa edistymisestään ja osaamisestaan. Onnistumisen kokemukset kannustavat oppimaan lisää, mutta myös epäonnistumiset tai virheelliset ratkaisut ovat osa oppimisprosessia. Niitä hyödynnetään opetuksessa oppimista edistävällä ja oppilaita kunnioittavalla tavalla. Oppilaita ohjataan havainnoimaan omaa ja yhteistä työskentelyä ja antamaan rakentavaa palautetta toisilleen ja opettajille. Tämä luo edellytyksiä oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin taitojen kehittymiselle perusopetuksen aikana.

Yhteistyö kotien kanssa on osa hyvää arviointikulttuuria. Huoltajien kanssa keskustellaan koulutyön tavoitteista ja koulun arviointikäytännöistä. Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä annetaan riittävän usein tietoa oppilaalle itselleen ja huoltajalle. Oppilaalla ja

<sup>64</sup> Perusopetuslaki 22 §

huoltajalla on oikeus saada tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.<sup>65</sup> Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja välittävät tietoa oppilaan tilanteesta. Tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää.

Arviointi on myös opettajien itsearvioinnin ja oman työn reflektoinnin väline. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Se luo perustaa opetuksen eriyttämiseksi ja auttaa oppilaiden mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa. Opetuksen järjestäjä seuraa oppimisen arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee arvioinnin kehittämistä.

## 6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet

Perusopetuksessa oppimisen arviointi jaetaan arviointiin opintojen aikana sekä päättöarviointiin. Sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa noudatetaan arvioinnin yleisiä periaatteita.

### *Arvioinnin perustuminen tavoitteisiin ja kriteereihin*

Oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen arvioinnin sekä palautteen antamisen oppilaille tulee aina perustua opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Opettajat huolehtivat, että tavoitteet ja arviointiperusteet ovat oppilaiden tiedossa. Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin on tärkeä osa myös oppilaan itsearviointitaitojen kehittämistä.

Todistusten antamiseen liittyvässä oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Arviointikriteerit on laadittu 6. ja 7. luokan nivelvaiheeseen sekä päättöarviointiin tukemaan opettajien työtä ja yhtenäistämään arviointia. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät hyvää osaamista kuvaavaan sanalliseen arvioon tai arvosanaan 8 vaadittavan tason.

Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin edellä mainittuja arviointikriteerejä käyttäen. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä edellä mainittuja arviointikriteerejä.

### *Oppilaiden ikäkauden ja edellytysten huomioon ottaminen sekä monipuoliset arviointikäytännöt*

Arviointikäytännöt ja palautteen antaminen tulee suunnitella ja toteuttaa oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Palautetta annettaessa kiinnitetään huomiota oppilaiden onnistumisiin ja oppimisen edistymiseen suhteessa aiempaan osaamiseen.

Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä. Opettaja kokoaa tietoa oppilaiden edistymisestä oppimisen eri osa-alueilla ja erilaisissa oppimistilanteissa. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden

<sup>65</sup> Perusopetusasetus 10 § ja 13 §

erilaiset tavat oppia ja työskennellä sekä huolehtia siitä, ettei edistymisen ja osaamisen osoittamiselle ole esteitä. Erilaisissa arviointi- ja näyttötilanteissa varmistetaan, että kukin oppilas ymmärtää tehtäväksiannon ja saa riittävästi aikaa tehtävän suorittamiseen. Lisäksi huolehditaan mahdollisuuksista hyödyntää tarvittaessa tieto- ja viestintäteknologiaa ja antaa suullisia näyttöjä. Myös oppilaiden mahdollisesti tarvitsemien apuvälineiden saatavuudesta sekä tarvittavista avustajapalveluista huolehditaan. Lievätkin oppimisvaikeudet ja oppilaiden mahdollisesti puutteellinen opetuskielen/ suomen kielen/ruotsin kielen taito tulee ottaa huomioon arviointi- ja näyttötilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Samoin otetaan huomioon oppilaiden opiskelua varten mahdollisesti määritellyt opetuksen erityiset painoalueet.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnissa otetaan huomioon kunkin oppilaan kielitausta sekä kehittyvä suomen tai ruotsin kielen taito. Jotta oppilas voi osoittaa edistymistään ja osaamistaan mahdollisista suomen tai ruotsin kielen puutteista huolimatta, arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaan tilanteeseen sovitettuihin, monipuolisiin ja joustaviin arviointitapoihin.

#### *Itsearviointin edellytysten kehittäminen*

Opetuksessa kehitetään oppilaiden edellytyksiä itsearviointiin antamalla tilaa oppimisen ja opintojen edistymisen pohdintaan ja kehittämällä itsearviointitaitoja. Oppilaita ohjataan niin yksilöinä kuin ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkoituksena on, että opettajat auttavat oppilaita ymmärtämään tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja.

Alemmilla vuosiluokilla itsearviointitaitoja kehitetään auttamalla oppilaita tunnistamaan onnistumisiinsa ja vahvuuksiinsa koulutyössä sekä tulemaan tietoisiksi työlle sovittavista tavoitteista. Opetusryhmän yhteistä arviointikeskustelua käytetään paljon, annetaan myönteistä palautetta ja osoitetaan, miten monenlaisin tavoin jokainen voi onnistua työssään. Ylemmillä luokilla huomion kiinnittäminen onnistumisiin ja vahvuuksiin on edelleen tärkeää, mutta oman oppimisen ja opintojen edistymisen tarkastelu voi olla analyttisempää. Se ohjaa oppilaita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Myös tällöin opettajien on tärkeää kehittää oppilaiden keskinäistä arviointikeskustelua eli vertaisarviointia osana ryhmän työskentelyä. Näin oppilaille on mahdollisuus oppia antamaan ja saamaan rakentavaa palautetta. Itsearviointin ja vertaisarviointin avulla jokainen oppilas voi tulla tietoisiksi edistymisestään ja ymmärtää, miten itse voi vaikuttaa oppimiseensa ja koulutyössä onnistumiseen.

### **6.3 Arvioinnin kohteet**

Arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

#### *Oppimisen arvioinnin kohteena*

Oppimisen arviointi sisältää opinnoissa edistymisen ja osaamisen tason arviointia sekä palautteen antamista niistä. Edistymistä tarkastellaan suhteessa aiempaan osaamiseen ja asetettuihin tavoitteisiin. Oppimisen edistymisen huolellinen seuranta on tarpeen koko perusopetuksen ajan, jotta opetuksen, ohjauksen ja tuen keinoin voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

Osaamisen tasolla tarkoitetaan oppilaan eri tavoin osoittamaa osaamista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja arvioituna oppilaan suoritusten perusteella. Osaamisen tason arvioimiseksi oppilaan työn tuloksia tai suorituksia tarkastellaan mahdollisimman monipuolisesti. Tiedollisen ja taidollisen osaamisen tason arvioinnissa hyödynnetään valtakunnallisesti määriteltyjä arviointikriteerejä. Osaamisen kehittyminen nähdään koko perusopetuksen ajan vahvistuvana, kumuloituvana prosessina.

Oppilaita ohjataan sekä itsenäisesti että ryhmänä tarkastelemaan edistymistään ja työnsä tuloksia suhteessa tavoitteisiin ja niihin onnistumisen kriteereihin, joista on yhdessä keskustellen sovittu työtä aloitettaessa.

#### *Työskentely arvioinnin kohteena*

Oppilaiden työskentelytaitojen kehittäminen on yksi perusopetuksen keskeisistä tavoitteista. Opetuksessa tuetaan oppilaiden itsenäisen ja yhdessä työskentelyn taitoja. Työskentelytaitoihin sisältyvät myös taito suunnitella, säädellä ja arvioida omaa työtään, taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa.

Työskentelytaitoja harjoitellaan eri oppiaineissa, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja koulun muussa toiminnassa. Opettajat ohjaavat oppilaita sekä yksilöinä että ryhmänä suunnittelemaan työtään ja käyttämään oppimista edistäviä työskentelytapoja. Oppilaita ohjataan myös tarkastelemaan suunnitelmien toteutumista sekä arvioimaan työskentelyn onnistumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineissa tehtävää arviointia ja arvosanan muodostamista. Arviointi perustuu oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden sisältämiin työskentelyn tavoitteisiin. Työskentelyä koskeva monipuolinen palaute kaikissa opiskelutilanteissa edistää oppilaiden mahdollisuuksia tarkastella omaa työskentelyään ja kehittyä työskentelytaidoissa.

#### *Käyttäytyminen arvioinnin kohteena*

Käyttäytymisen ohjaus sekä käyttäytymiseen liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ovat osa koulun kasvatustehtävää. Oppilaita ohjataan ottamaan huomioon muut ihmiset ja ympäristö sekä noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja sääntöjä. Heille opetetaan koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiallista, tilannetietoista käyttäytymistä ja hyviä tapoja.

Käyttäytymistä arvioidaan ja oppilaille annetaan käyttäytymisestä ohjaavaa palautetta suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin. Käyttäytymisen tavoitteet perustuvat koulun kasvatustavoitteisiin, yhteisön toimintakulttuuria määrittäviin linjauksiin ja järjestyssääntöihin. Oppilailla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun kasvatustavoitteita ja käyttäytymiselle asetettavia tavoitteita koskevaan keskusteluun ja tavoitteiden määrittelyyn.

Käyttäytymisen arvioinnissa erityisen tärkeä on huolehtia, että arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin eikä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutena, eikä se vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon. Päätö- ja erotodistukseen käyttäytymisen arviota ei merkitä.



## 6.4 Opintojen aikainen arviointi

Opintojen aikaisella arvioinnilla tarkoitetaan ennen päättöarviointia toteutettavaa arvioinnin ja palautteen antamisen kokonaisuutta. Opintojen aikainen arviointi on kaikilla vuosiluokilla pääosin oppimisen ohjaamista palautteen avulla. Sen keskeisenä tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua ja tukea oppimista sekä edistää itse- ja vertaisarvioinnin taitoja. Siihen sisältyy myös oppilaiden edistymisen ja osaamisen tason kuvaamista keskusteluin, arviointitiedottein ja todistuksin tiettyinä ajankohtina. Oppilaalle ja huoltajalle tulee antaa tietoa opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä riittävän usein.<sup>66</sup>

### 6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana

Pääosa opintojen aikaisesta arvioinnista on luonteeltaan formatiivista. Tällöin arviointi ja siihen perustuva palautteen antaminen toteutetaan lukuvuoden aikana osana päivittäistä opetusta ja työskentelyä. Se edellyttää opettajilta oppimisprosessiin liittyvää havainnointia ja vuorovaikutusta oppilaiden kanssa. Opintojen aikaisessa arvioinnissa tärkeitä on myös oppilaiden toimijuutta kehittävä vertaisarviointi ja itsearviointi. Opettajan tehtävänä on luoda tilanteita, joissa yhdessä pohtien annetaan ja saadaan oppimista edistävää ja motivoivaa palautetta.

Oppimista edistävä palaute on luonteeltaan laadullista ja kuvailevaa, oppimisen solmukohtia analysoivaa ja ratkovaa vuorovaikutusta. Se ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Oppilaita ohjataan palautteen avulla tiedostamaan edistymisensä ja jäsentämään oman oppimisensa eri vaiheita sekä löytämään erilaisia keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi. Palaute auttaa oppilaita vähitellen ohjaamaan omaa oppimistaan, asettamaan itselleen tavoitteita ja käyttämään onnistumista parantavia oppimisstrategioita.

Opettajan antaman, oppimisprosessia näkyväksi tekevän ja oppimista edistävän palautteen tulee auttaa oppilaita hahmottamaan ja ymmärtämään

- mitä heidän on tarkoitus oppia
- mitä he ovat jo oppineet
- miten he voivat edistää omaa oppimistaan ja parantaa suoriutumistaan.

Tällainen formatiivinen arviointi ja ohjaava palaute edistävät opiskeltavien asioiden jäsentymistä tietojen ja taitokokonaisuuksiksi sekä kehittävät oppilaiden metakognitiivisia taitoja ja työskentelytaitoja.

### 6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä

Opintojen aikainen arviointi sisältää myös oppimisprosessin jälkeen tehtävää, oppilaiden osaamisen summatiivista arviointia, jonka tulokset välitetään oppilaille todistuksissa tai arviointitiedotteissa. Perusopetusasetus velvoittaa antamaan kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle lukuvuositodistuksen, joka sisältää sanallisesti tai numeroin ilmaistut arviot siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa tai opintokokonaisuuksissa. Lukuvuositodistukseen sisältyy myös käyttäytymisen arviointi.<sup>67</sup> Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on

<sup>66</sup> Perusopetusasetus 10 § 1 mom.

<sup>67</sup> Perusopetusasetus 10 § 2 mom.

kokonaisarvio oppilaan koko lukuvuoden edistymisestä ja suoriutumisesta. Lukuvuositoldistus on myös päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle.

Vuosiluokilla 1-7 arviointi on sanallista tai numeroarviointia tai niiden yhdistelmää opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Vuosiluokkien 8-9 todistuksissa käytetään numeroarviointia. Toimintaluokittain annettavassa opetuksessa käytetään sanallista arviointia. Yksilöllistettyjen oppimäärien arvioinnissa sanallista tai numeroarviointia käytetään opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Sanallista arviointia voidaan käyttää päättöarviointia lukuun ottamatta myös niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli.

Numeroarvosana kuvaa keskimääräisenä summatiivisena arviona oppilaan osaamisen tasoa suhteessa tavoitteisiin kussakin oppiaineessa tai opintokokonaisuudessa. Sanallista arviointia käyttämällä voidaan antaa monipuolista palautetta oppilaan oppimisesta ja suoriutumisesta. Sanallisen arvioinnin avulla voidaan kuvata paitsi oppilaan osaamisen tasoa myös hänen edistymistään, vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan. Sanallisella arvioinnilla voidaan myös antaa numeroarvosanaa yksityiskohtaisempaa palautetta osaamisesta ja oppimisen edistymisestä oppiaineen eri osa-alueilla.

### 6.4.3 *Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana*

Opetus ja arviointikäytännöt suunnitellaan ja toteutetaan siten, että oppilaalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan. Oppilaan kokonaistilannetta tulee tarkastella riittävän ajoissa. Oppilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta, ohjausta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän sairauden, oppimisvaikeuksien, vaikeasta elämäntilanteesta johtuvien poissaolojen tai muun syyn vuoksi on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan. Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee asiasta keskustella hyvissä ajoin lukuvuoden aikana huoltajan ja oppilaan kanssa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

#### *Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain*

Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion, siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa oppiaineessa on hylätty. Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Mahdollisuuksia voidaan antaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttömahdollisuuksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa.

Jos suoritusmahdollisuus annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositoldistuksessa ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksytyt suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys.

Oppilas voidaan myös jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.<sup>68</sup>

#### *Eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan vuosiluokkiin sitomattomasti*

Perusopetuksen opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti vuosiluokkiin sitomattomasti<sup>69</sup>. Oman opinto-ohjelman mukaan opiskeleva oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositodistuksen kyseisenä lukuvuonna hyväksytysti suorittamista opinnoista ja siirtyä lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Oman opinto-ohjelman mukaisella etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää luokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä luokalta raukeaisivat. Oman opinto-ohjelman mukaisesti etenevä oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen heikon koulumenestyksen perusteella. Yhdeksännellä vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hän eroaa koulusta.

#### **6.4.4 Arviointi nivelkohdissa**

Valtioneuvoston asetuksessa säädetty tuntijako määrittää nivelkohdat, joiden mukaisesti perusopetus jakautuu vuosiluokkien 1-2, 3-6 sekä 7-9 muodostamiin kokonaisuuksiin.

#### *Toisen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi*

Toisen vuosiluokan lopulla oppimisen arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa. Oppilaalle annetaan lukuvuositodistuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteena on tuoda esille oppilaan vahvuuksia oppijana ja vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota. Usein on tarpeen arvioida ja suunnitella yhdessä myös oppilaan tarvitsemaa ohjausta ja tukea. Nivelvaihetta lähestyttäessä korostuu opettajan, oppilaan ja huoltajan välinen vuorovaikutus. On tärkeää, että oppilaan omat arviot ja toiveet sekä huoltajan näkemykset tulevat kuulluiksi.

Oppilaan oppimisprosessin kannalta keskeisiä, laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin perustuvia näkökulmia, joihin opettaja kiinnittää huomiota arvioidessaan oppilaan edistymistä ja antaessaan siitä palautetta oppilaalle ja huoltajalle ovat:

- edistyminen kielellisissä valmiuksissa, erityisesti
  - o kysymisen ja kuuntelemisen taidot
  - o vuorovaikutustaidot ja taito ilmaista itseään eri keinoin
- edistyminen työskentelytaidoissa, erityisesti
  - o taito työskennellä itsenäisesti ja ryhmässä
- edistyminen taidossa huolehtia omista ja yhteisesti sovituista tehtävistä

Lisäksi annetaan palautetta oppilaan opiskelun etenemisestä eri oppiaineissa. Lukuvuositodistuksessa ilmaistaan, onko oppilas saavuttanut kunkin oppiaineen tavoitteet hyväksyttävästi.

<sup>68</sup> Perusopetusasetus 11 §

<sup>69</sup> Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

### *Kuudennen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi*

Kuudennen vuosiluokan lopulla oppilaalle annetaan lukuvuositoludistuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Palautteessa kiinnitetään huomiota erityisesti työskentelytaitojen ja oppimisen taitojen kehittymiseen. Oppilas tarvitsee tietoa myös edistymisestään oppiaineissa ja laaja-alaisessa osaamisessa. Arviointikäytänteet ja palautteen antaminen suunnitellaan niin, että oppilas ja huoltaja saavat monipuoliseen tietoon perustuvan käsityksen oppilaan oppimisen edistymisestä. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelumotivaation tukemiseen.

Kuudennen vuosiluokan lukuvuositoludistuksessa annettavaa arviointia varten kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin on määritelty tavoitteista johdetut arviointikriteerit hyvää osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle tai numeroarvosanalle kahdeksan (8). Kriteerien avulla on kuvattu, millaista osaamista edellytetään kyseisen arvion tai arvosanan saavuttamiseksi. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan opettajan arvioinnin apuvälineitä. Sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja pohtii oppilaan edistymistä suhteessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin ja osaamisen tasoa suhteessa valtakunnallisesti määriteltyihin arviointikriteereihin. Opettajan tulee käyttää näitä kriteerejä antaessaan oppilaalle sanallisen arvion tai numeroarvosanan kuudennen vuosiluokan lukuvuositoludistukseen. Oppilas saa hyvää osaamista kuvaavan sanallisen arvion tai arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

## **6.5 Perusopetuksen päättöarviointi**

Päättöarviointi ajoittuu oppiaineesta ja paikallisesta opetussuunnitelmaratkaisusta riippuen vuosiluokille 7, 8 tai 9. Päättöarviointiin johtavien arviointikäytäntöjen tulee olla oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisia.

Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Arvioinnin tuloksena annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan suoriutumisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin lähestyessä opettajien tehtävänä on lukuvuoden vielä ollessa käynnissä antaa oppilaille paitsi tietoa suoriutumisen nykytilasta ja -tasosta myös oppimista eteenpäin ohjaavaa arviointipalautetta. Samoin tulee huolehtia siitä, että oppilaat ja huoltajat ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Palautteen ja ohjauksen tulee olla riittävän yksityiskohtaista ja yksilöllistä. Mikäli ennakoitaan, että 9. luokan oppilas ei tukitoimista huolimatta suoriudu opinnoistaan ja on vaarassa jäädä luokalle, voidaan oman opinto-ohjelman mukaiseen etenemiseen siirtymisellä ehkäistä oppilaan kaikkien suoritusten raukeaminen. Oman opinto-ohjelman mukaan etenevää, vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käsitellään tarkemmin luvussa 5.

### **6.5.1 Päättöarvosanan muodostaminen**

Perusopetuksen päättöarvosanojen tulee olla annettu yhdenvertaisin perustein. Päättöarvosanan muodostamista varten on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaikkiin yhteisiin oppi-

neisiin sekä vapaaehtoisen kielen A-oppimäärään valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit sekä päättöarvosanan muodostamisen periaatteet.

Perusopetuksessa oppilaan päättöarvosanaa ei muodosteta suoraan oppilaan aiempien kurssi-, jaksotai lukuvuovuositodistusten arvosanoista lasketun keskiarvon perusteella. Koska osaamisen kehittyminen on aina kumuloituvaa, päättöarvosanan muodostamisen tulee perustua oppilaan opintojen päättyessä osoittamaan osaamisen tasoon suhteessa oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanaan kahdeksan (8) vaadittavan tieto- ja taitotason kussakin oppiaineessa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Oppilas on saavuttanut perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet oppiaineessa välttämättä (5) mikäli hän osoittaa jossakin määrin oppiaineelle asetettujen tavoitteiden mukaista osaamista. Tällöin oppilas on suorittanut yleisen oppimäärän ko. oppiaineessa hyväksytysti. Arvosanan muodostaminen perustuu myös tässä tapauksessa oppilaan osoittamaan keskimääräiseen osaamiseen, eli välttävän tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida hylätyn (4) suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäntutkimustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen näissä opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuus- oppiaineen oppimäärät.

Mikäli oppilas on perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä vapautettu kokonaan jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida<sup>70</sup>.

Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimäärästä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti. Mikäli sanallisesti arvioitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäviksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin ja arvioinnissa käytetään päättöarvioinnin kriteerejä. Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suoriutumista näissä oppiaineissa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) hänelle

<sup>70</sup> Perusopetuslaki 18 § 2 ja 3 mom.

määriteltyihin, yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin ja sisältöihin perustuen. Silloin arviointia ei tehdä suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin päättöarvioinnin kriteereihin.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota myös päättöarvioinnissa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan päättöarviointi perustuu perusopetuksen yleisiin oppimääriin tai yksilöllistettyihin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan erityistä tukea koskevassa päätöksessä on päätetty. Jos pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee opinto-kokonaisuuksia, annetaan arviointi todistuksessa kuitenkin oppiaineittain.

Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja arviointi annetaan sanallisena.

### 6.5.2 *Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi*

Mikäli koulu painottaa opetussuunnitelmassaan jotakin oppiainetta tai oppiainekokonaisuutta tai toteuttaa kaksikielistä opetusta, ovat opetuksen koulukohtaiset tavoitteet tässä oppiaineessa tai kielessä yleensä korkeammat kuin valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi myös painotetussa opetuksessa tai kaksikielisessä opetuksessa tulee oppilaiden suoriutumista kuitenkin arvioida perusopetuksen päättyessä suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja käyttää osaamisen tason määrittämisessä päättöarvioinnin kriteerejä.

Päättöarvioinnin kriteerejä tulee käyttää yhteisten oppiaineiden arvioinnissa myös silloin, kun oppilas on suorittanut opintonsa erityisen koulutustehtävän mukaisesti järjestetyssä opetuksessa.

Painotetusta opetuksesta ja oppilaan suoriutumisesta siinä voidaan tarvittaessa antaa lisätietoja erillisellä todistuksen liitteellä.

## 6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat:

1. Lukuvuositodistus
2. Välitodistus
3. Erotodistus
4. Päättötodistus

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

### *Lukuvuositodistus*

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Todistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Sanallista arviota voidaan käyttää todistuksissa vuosiluokilla 1-7. Sanallisistakin arvioista tulee käydä ilmi, onko oppilas suoriutunut hyväksytysti lukuvuoden opinnoista kussakin opinto-ohjelmaansa kuuluvassa oppiaineessa. Merkittäessä arvio todistukseen numerona, todistukseen merkitään myös perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko.

Muissa todistuksissa kuin päättötodistuksessa voidaan numeroarvosanaa aina täydentää sanallisilla arvioilla ja näin antaa palautetta sekä osaamisen tasosta että edistymisestä.

Lukuvuositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, arvio annetaan aina todistuksen liitteellä.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvio tai arvosana merkitään lukuvuositodistukseen ja mahdollisiin välitodistuksiin muodossa ”uskonto/elämäkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielillä, tulee todistuksessa mainita opetuksessa käytetty kieli.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan todistuksessa käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla. Toiminta-alueittain opiskeltaessa käytetään sanallista arviointia kaikilla vuosiluokilla. Sanallisesta arviosta on käytävä ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty. Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (\*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (\*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Lukuvuositodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

### *Välitodistus*

Lukuvuoden aikana voidaan antaa välitodistuksia paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Välitodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, käyttäytymisen arviointimerkintää, uskonnon ja elämäkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin pyrkimistä varten. Yhdeksännen luokan oppilaalle annettava välitodistusta varten oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättöarvioinnissa. Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä 9. vuosiluokalla annettavaan välitodistukseen.

Välitodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla annettava välitodistusta)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

#### *Erotodistus*

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun tai eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositolodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, uskonnon ja elämäkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

#### *Perusopetuksen päättötodistus*

Perusopetuksen päättötodistus annetaan oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Nu-



meroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin täsmennyksin:

- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi numeroin (5-10) ja sanoin (välttävä – erinomainen)
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä tai oppimäärät
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista.

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielillä, tulee todistuksessa mainita käytetty kieli.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, merkitään todistukseen numeroarvosana. Numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään todistukseen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle.

Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimääristä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistuksiin sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen aineen nimen kohdalle tulee merkintä ”valinnaiset opinnot”, sen jälkeen kaikkien yhteen yhteiseen aineeseen liittyvien sanallisesti arvioitavien aineiden yhteenlaskettu vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaisena opiskeltavat vieraat kielet ja muut valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”muut valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä, mahdollinen oppimäärä sekä arvio joko numeroin tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotunnin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia, kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksytty” riippuen siitä, minkä laajuiseksi kyseinen valinnainen aine on koulun opetussuunnitelmassa määritelty sekä merkintä opetussuunnitelman mukaisesta tuntimäärästä.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä ”hyväksytty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja se arvioidaan numeroin.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämäkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä päättötodistukseen. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, myös päättöarviointi voi näissä aineissa olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarvostelua. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (\*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (\*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi on sanallinen.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä ja työskentelystä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

## 6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Perusopetuksen oppimäärä tai sen osa voidaan suorittaa perusopetuslaissa ja -asetuksessa tarkoitetussa erityisessä tutkinnossa<sup>71</sup>. Erityisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden yleisen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Erityisessä tutkinnossa käytettävät todistukset ovat:

1. Todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
2. Todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
3. Todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta

Jos oppilas tai muu henkilö suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Vain osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, suorittaneelle annetaan todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

<sup>71</sup> Perusopetuslaki 38 §, perusopetusasetus 23 §

Todistuksiin merkitään samat yleistiedot kuin päättötodistukseen. Suoritetuista oppiaineista merkitään oppiaineen nimi, oppimäärä sekä arvosana. Yhteisten oppiaineiden laajuutta vuosiviikkotunteina ei merkitä.

Oppivelvollisen on suoritettava hyväksytysti kaikki perusopetuksen oppimäärään kuuluvat yhteiset oppiaineet saadakseen todistuksen perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

## 6.8 Paikallisesti päätettävät asiat

Oppimisen arviointia koskevaa opetussuunnitelmaosuutta valmisteltaessa pohditaan erityisesti, miten arviointia ja palautteen antamista kehitetään oppimista edistävänä pedagogisena kokonaisuutena. Paikallisesti varmistetaan monipuolisten arviointimenetelmien käyttö, arviointiperusteiden yhteinen käsittely ja käyttäminen sekä päättöarvosanojen muodostaminen yhtenäisin perustein.

Valtakunnalliset arviointikriteerit 6. vuosiluokan loppuun sekä päättöarviointin kriteerit ja päättöarvosanan muodostamisen periaatteet siirretään opetussuunnitelman perusteista paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan.

Kuhmossa arvioinnissa painotetaan oppilaiden osallisuutta edistävää, vuorovaikutteista ja ratkaisukeskeistä toimintatapaa. Oppilaita ohjataan vertaisarviointiin. Oppimisen arviointi kohdistuu koko oppimisprosessiin. Työskentelytaitoja ohjataan ja tuetaan siten, että oppilas oppii suunnittelemaan, säätlemään ja arvioimaan omaa työtään, toimimaan vastuullisesti, yrittämään parhaansa sekä toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa. Työskentelyn arviointi on osa oppiaineen arviointia.

### 6.8.1. Opintojen aikaisen arvioinnin toteuttaminen

Formatiivinen arviointi tukee ja edistää oppimista ja on laadullista ja kuvailevaa. Formatiivisen arvioinnin menetelmiä ovat muun muassa kyselyt, havainnoinnit, kotitehtävät, kokeet, päiväkirjat, portfolio-työskentelyt, itsearviointit sekä arviointikeskustelut. Arvioinnissa huomioidaan oppilaan erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Opettajan antama palaute auttaa oppilasta ymmärtämään, mitä on opittu, mitä on vielä opittava, miten edistää omaa oppimista ja parantaa suoriutumista. Onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä, mutta myös epäonnistumiset ovat osa oppimisprosessia.

Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on arvio oppilaan koko lukuvuoden opinnoissa edistymisestä ja osaamisen tasosta. Vuosiluokilla 1 - 4 arviointi on sanallista. Se on laadullista ja kuvailevaa ja siitä käy ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty. Sanallisessa arvioinnissa voidaan kuvata oppilaan osaamisen tasoa, edistymistään, vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan. Vuosiluokilla 5. - 9 käytetään numeroarviointia. Lukuvuositolistus on päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle. Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa arviointi voi olla aina sanallista tai numeroarvioinnin ja sanallisen arvioinnin yhdistelmä.

Itsearvioinnissa oppilas oppii tiedostamaan asetetut tavoitteet sekä asettamaan tavoitteet omalle opiskelulleen, työskentelylleen ja yhdessä toimimiselle. Oppilas myös oppii tarkastelemaan ja säätämään oppimisprosessia sekä tunnistamaan edistymistään. Itsearvioinnissa voidaan käyttää erilaisia lomakkeita oppilaan ikä huomioiden.

Vertaisarvioinnissa oppilas oppii omasta ja toisen oppilaan onnistumisista ja epäonnistumisista. Vertaisarviointi on oppilaiden osallisuutta edistävää, keskustelevaa ja vuorovaikutteista. Opettajan rooli oppilaiden keskinäisten arviointikeskusteluiden ohjaamisessa on suurempi alaluokilla kuin yläluokilla.

Oppilas voi edetä opinnoissaan vuosiluokkiin jaetun oppimäärän mukaisesti tai oman opinto-ohjelman mukaisesti. Oman opinto-ohjelman mukaisesti opiskelevan oppilaan oppimäärät jaetaan opintokokonaisuuksiksi ja niiden sisällöt, tavoitteet ja tuntimäärät määritellään oppilaan oppimissuunnitelmassa. Lukuvuosidistuksessa ovat näkyvissä vain hyväksytyt suoritukset ja näistä opintokokonaisuuksista saadut arvosanat.

Jos oppilas on PoL 18 §:n perusteella vapautettu kokonaan jonkin oppiaineen opiskelusta, ei hänelle anneta todistusarviointia kyseisestä oppiaineesta eikä sitä mainita todistuksessa. Jos oppilas on vapautettu oppiaineen jostakin/joistakin osa-alueista, vapautettuja osa-alueita ei oteta huomioon oppiainetta arvioitaessa.

Vuosiluokan tavoitteet hyväksytysti suorittanut oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Huoltajaan ollaan yhteydessä hyvissä ajoin, mikäli oppilaalle on jossain aineessa vaarana tulla hylätty arvosana. Ennen vuosiluokalle jättämistä oppilaalle tarjotaan mahdollisuuksia antaa näyttöä osaamisestaan erillisessä kokeessa lukuvuoden aikana. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia näyttömahdollisuuksia. Luokalle jättämisestä tehdään ehdollinen päätös, mikäli suoritusmahdollisuus annetaan koulutyön päätyttyä. Ehdot suoritettuaan, oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle. Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.

Oppilaalle voidaan tehdä myös PoL:n 18§:n mukainen hallintopäätös opiskelun erityisistä opetusjärjestelyistä ja laatia oma opinto-ohjelma, jonka mukaisesti hän opiskelee ja voi siirtyä seuraavalle vuosiluokalle hyväksytysti suoritettujen opintojen raukeamatta. Yhdeksännen luokan oppilas saa 9. luokan päätteeksi lukuvuosidistuksen hyväksytysti suoritetuista opinnoista ja niiden arvosanat. oppilas jatkaa seuraavana lukuvuonna opintojaan 9. luokan oppilaana ja saa päättötodistuksen heti, kun koko perusopetuksen oppimäärä on hyväksytysti suoritettu.

PoL:n 18§:ää voidaan hyödyntää myös oppilaan opintojen nopeammassa edistymisessä (oppilas siirretään vuosiluokan yli).

## 6.8.2. Nivelvaiheisiin liittyvät arvioinnin ja palautteen antamisen käytännöt

Toisen vuosiluokan lopulla arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa. Ohjaavaa arviointipalautetta annetaan 2. - 3. –vuosiluokan nivelkohdassa luokanopettajan, huoltajan ja oppilaan välisessä keskustelussa kevätlukukauden loppupuolella. Opettajan työkaluna on kuhunkin oppiaineeseen määritetyt, oppimisvalmiuksia kuvaavat arvioinnin kohteet, jotka ovat opinnoissa etenemisen kannalta tärkeitä.

Kuudennen vuosiluokan lopulla ennen lukuvuositodistuksen antamista luokanopettaja antaa oppilaalle ja tämän huoltajille ohjaavaa palautetta oppimisen ja työskentelyn taitojen kehittymisestä sekä oppiaineissa edistymisestä ja laaja-alaisesta osaamisesta joko kirjallisesti tai suullisesti. Palautteessa huomioidaan myös oppilaan itsearviointit ja vertaisarviointit. Kuhunkin oppiaineeseen määritetään keskeisiä oppiainekohtaisia valmiuksia kuvaavia arvioinnin kohteita palautteen antamisen tueksi. Kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistuksessa oppimista arvioidaan suhteessa hyvän osaamisen (arvosana 8) kriteereihin.

### 6.8.3. Valinnaisten aineiden arviointi

Valinnaisaineet, joiden kesto on vähintään kaksi vuosiviikkotuntia, arvioidaan numeroin. Alle kahden vuosiviikkotunnin valinnaisaineet ja tällaisista oppimääristä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti. Mikäli tällainen valinnaisaine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäväksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa. Painotetusti musiikkia opiskelevan oppilaan musiikin päättöarvosana muodostetaan suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja hyvän osaamisen (arvosana 8) kriteereihin.

### 6.8.4. Käyttäytymisen arviointi ja sen perustana olevat tavoitteet ja arviointiperusteet

Käyttäytymisen arvioinnissa otetaan huomioon perusopetuksen arvopohja, kasvatukselle asetetut tavoitteet sekä oppilaan ikäkaus ja sen luomat edellytykset.

#### Tavoitteet oppilaan käyttäytymiselle ja tapakasvatuksen painotus luokka-asteittain (Liite 12)

1 – 2. lk	itsetunnon vahvistaminen kaikilla luokka-asteilla, tervehtiminen, kiittäminen, anteeksipyyttäminen, vuoron odottaminen, kuunteleminen, ryhmässä toimiminen, omista tavaroista ja tehtävistä huolehtiminen, pöytätavat, perinteet, juhliassa käyttäytyminen, liikennekäyttäytyminen, käsitys oikeasta ja väärästä
3 – 4. lk	hyvän ja asiallisen kielenkäytön opetteleminen, kohtelias suhtautuminen muita kohtaan, puheenvuoron odottaminen, arjen ja juhlan erottaminen, tutustuminen eri maiden kulttuureihin
5 – 6. lk	itsensä ja muiden hyväksyminen, aikuisten ja kodin kunnioittaminen, yhteisten pelisääntöjen kunnioittaminen, terveet elämäntavat, hyvän ja asiallisen kielenkäytön opetteleminen
7. lk	toisen huomioonottaminen kaikessa koulutyössä ja sosiaalisissa suhteissa viestintäkanavasta riippumatta, tapojen hienosäätö, ryhmähengen luominen, vastuuntunnon kasvattaminen, syventäen terveet elämäntavat
8 – 9. lk	tilannekäyttäytymisen perusasioiden kertaus ja käytännön harjoittelu erityisesti tapahtumien ja tilaisuuksien yhteydessä, kansainvälisiin tapoihin tutustuminen, terveiden elämäntapojen kertaus, seurustelukäyttäytyminen, käyttäytyminen perhejuhlissa, myönteiseen aikuisen käyttäytymismalliin ja vastuulliseen kansalaisuuteen kasvaminen

#### Käyttäytymisnumeroiden arvosanakriteerit (Liite 13):

**Erinomainen (10)**

Oppilas

- asennoituu jatkuvasti myönteisesti koulutyöhön
- käyttäytyy huomaavaisesti ja ystävällisesti muita kohtaan
- on rehellinen ja kohtelias
- luo ja ylläpitää työrauhaa ja myönteistä ilmapiiriä
- huolehtii ympäristöstä sekä yhteisistä tehtävistä ja välineistä oma-aloitteisesti ja tunnollisesti
- noudattaa sääntöjä ja hyviä tapoja

**Kiitettävä (9)**

Oppilas

- asennoituu myönteisesti koulutyöhön
- tulee toimeen muiden kanssa
- on rehellinen ja käyttäytyy hyvin
- ylläpitää työrauhaa ja myönteistä ilmapiiriä
- huolehtii ympäristöstä sekä yhteisistä tehtävistä ja välineistä oma-aloitteisesti ja tunnollisesti
- noudattaa sääntöjä ja hyviä tapoja

**Hyvä (8)**

Oppilas

- asennoituu yleensä myönteisesti koulutyöhön
- tulee yleensä toimeen muiden kanssa
- hallitsee käyttäytymisensä myös erehtyessään
- on yleensä rehellinen ja hyvin käyttäytyvä
- huolehtii pääsääntöisesti ympäristöstä sekä yhteisistä tehtävistä ja välineistä
- noudattaa pääsääntöisesti sääntöjä ja hyviä tapoja

**Tyydyttävä (7)**

Oppilas

- tarvitsee ajoittain ohjausta myönteisempään suuntaan suhtautumisessaan koulutyöhön
- on toisinaan vaikeuksissa muiden kanssa tai ei ota riittävästi huomioon toisia
- saattaa käyttäytyä vilpillisesti
- häiritsee ajoittain työrauhaa
- suhtautuu toisinaan huolettomasti ympäristöön sekä yhteisiin tehtäviin ja välineisiin
- noudattaa sääntöjä ja hyviä tapoja vaihtelevasti

**Kohtalainen (6)**

Oppilas

- tarvitsee toistuvasti ohjausta myönteisempään suuntaan suhtautumisessaan koulutyöhön
- on toistuvasti vaikeuksissa toisten kanssa tai käyttäytyy rumasti toisia kohtaan
- käyttäytyy vilpillisesti
- laiminlyö ympäristöä sekä yhteisiä tehtäviä ja välineitä
- häiritsee työrauhaa usein
- suhtautuu välinpitämättömästi sääntöihin ja hyviin tapoihin
- syyllistyy rangaistaviin tekoihin

**Välttävä (5)**

Oppilas

- tarvitsee jatkuvaa ohjausta käyttäytymisessään
- ei tule toimeen muiden kanssa
- estää muiden työskentelyä
- käyttäytyy epäluotettavasti
- syyllistyy usein rangaistaviin rikkomuksiin
- laiminlyö ympäristöä sekä yhteisiä tehtäviä ja välineitä
- ei välitä säännöistä ja hyvistä tavoista

**Hylätty (4)**

Oppilas

- ei hallitse käyttäytymistään ilman aikuisen ohjausta
- tarvitsee koko ajan oppilashuollollisia toimenpiteitä
- on vaaraksi itselleen ja muille

### 6.8.5. Todistukset ja niiden antamiseen liittyvät käytännöt sekä sanallisen ja numeroarvioinnin käyttö todistuksissa eri oppiaineissa sekä käyttäytymisen arvioinnissa

Välitodistus annetaan syyslukukauden päätteeksi. Joissain erityistilanteissa välitodistus voidaan jättää kokonaan antamatta jollekin oppilaalle tai jonkin yksittäisen aineen arviointi voidaan jättää tekemättä väliarvioinnissa.

Vuosiluokilla 1. – 4. arviointi on sanallista. Se on laadullista ja kuvailevaa ja siitä käy ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty. Vuosiluokilla 5. - 9 -käytetään numeroarviointia. Tarvittaessa voidaan käyttää myös näiden yhdistelmää. Lukuvuositodistus on myös päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle (tai hänen jättämisestään luokalle).

### 6.8.6. Muut tiedottamisen ja arviointipalautteen antamisen muodot ja ajankohdat sekä yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajille annetaan tietoa arviointiperusteista lukuvuoden alussa Wilman kautta. Opettaja käsittelee arviointiperusteet oppilaiden kanssa lukuvuoden alussa ja oppimiskokonaisuuksien yhteydessä.

Nivelvaiheissa 2. - 3. luokan välillä arviointipalaute oppilaalle ja huoltajalle on suullista, 6. - 7. luokan välillä kirjallista tai suullista. Muilla luokka-asteilla luokanopettaja/luokanvalvoja/aineenopettaja antaa arviointipalautetta joko kirjallisesti tai suullisesti vähintään kerran lukuvuoden aikaan.

Huoltajille annetaan tietoa arviointiperusteista vanhempainilloissa, Wilman tiedotteissa ja tapaamisissa opettajan kanssa. Opettaja käy arviointiperusteet läpi yhdessä oppilaiden kanssa lukuvuoden alussa sekä uuden jakson, kurssin tai oppimiskokonaisuuksien yhteydessä.

Arviointipalaute annetaan 2. -3. - luokan nivelkohdassa huoltajan ja oppilaan kanssa käytävässä keskustelussa. Kuudennen luokan lopulla annettava palaute osaamisesta ja edistymisestä on kirjallista tai

suullista. Muilla luokka-asteilla arviointipalaute voi olla kirjallista tai keskusteluissa annettavaa palautetta. Opettaja dokumentoi ja kerää oppilaan kansioon materiaalia osaamisesta ja itsearviointista pitkän lukuvuotta ja hyödyntää näitä palautteen antamisessa.

Kuhmossa annetaan väliarviointi syyslukukauden päätteeksi. Tietyissä tilanteissa yksittäisen oppilaan kohdalla välitodistus voidaan jättää antamatta.

### 6.8.6. Päätösarvioinnin toteuttaminen

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelleen oppilaan arviointi voi olla sanallista myös päätösarvioinnissa.

Musiikkia painotetusti opiskelevien oppilaiden päätösarviointi toteutetaan suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja päätösarvioinnin kriteereihin. Lisätietoja painotetun musiikin opetuksesta ja oppilaan siinä suoriutumisesta voidaan antaa erillisellä todistuksen liitteellä.

Valinnaisaineena opiskeltava oppiaine voi korottaa yhteisesti opiskellun kyseisen oppiaineen päätösarvosanaa, mikäli valinnaisaineessa on samoja tavoitteita kuin yhteisesti opiskellussa aineessa.

Mikäli oppilas on vaihtanut valinnaisainetta joko omassa koulussa tai koulunvaihdon yhteydessä, päätötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine, josta on ehditty opiskella vähintään kahden vuosiviikkotunnin määrä, arvioidaan numerolla ja muussa tapauksessa todistukseen tulee merkintä ”osallistunut”. Todistukseen tulee myös merkintä oppilaan suorittamasta tuntimäärästä. Uusi valinnaisaine arvioidaan samalla periaatteella.

Valinnaisaineena opiskellun B2-kielen arvosanaa ei merkitä päätötodistukseen, mikäli huoltaja pyytää tätä kirjallisesti. Arvosanan tilalla todistuksessa lukee tuolloin ”hyväksytty”. Tuupalan koululla toimitaan niin, että huoltajille lähetetään asiasta kysely 9. luokan kevään aikana.

Päätötodistukseen voi liittyä liitteitä, mutta niitä ei mainita todistuksessa. Oppilaan huoltajalta kysytään kirjallisesti, haluaako oppilas käyttäytymisen arvosanan erillisellä liitteellä. Myös alle kaksi vuosiviikkotuntia kestäneistä valinnaisaineista voidaan pyydettäessä antaa sanallinen liite.

## LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Oppilashuolto sisältyy lukuun 8<sup>72</sup>.

### 7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

<sup>72</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (1287/2013)



Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voi käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista.

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. On huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä<sup>73</sup>. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki.

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

### 7.1.1 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjaukselli-

<sup>73</sup> Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

silla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päätövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päätövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

### **7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana**

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea<sup>74</sup>. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Yhteistyötapoja ja toimintamalleja kehitetään koko perusopetuksen ajalle ja koulunkäynnin nivelvaiheisiin. Koulun henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajalle annetaan tietoa niiden soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta (katso luku 8 Oppilashuolto).

## **7.2 Yleinen tuki**

Laadukas perusopetus on perusta oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi opetusta eriyttämällä, opettajien keskinäisellä sekä muun

<sup>74</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012)

henkilöstön yhteistyöllä, ohjauksella sekä opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen oppilaan tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärin yksilöllistämistä. Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Pidemmälle edistyneen oppilaan opiskelua voidaan syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

### 7.3 Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti<sup>75</sup>. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kun oppilas sitä tarvitsee. Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Oppilas tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Esimerkiksi osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuen aikana. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Tehostetun tuen aikana annettava tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

<sup>75</sup> Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

### 7.3.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa<sup>76</sup>. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

### 7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan<sup>77</sup>. Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata oppilaalle edellytykset edetä opinnoissaan ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppimissuunnitelma tukee kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa<sup>78</sup>. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnitte-

<sup>76</sup> Laki perusopetuslain muuttamisesta 16 a § (1288/2013)

<sup>77</sup> Perusopetuslaki 16 a § 3 mom. (642/2010)

<sup>78</sup> Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

lussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

#### *Oppilaskohtaiset tavoitteet*

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet

#### *Pedagogiset ratkaisut*

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

#### *Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut*

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- opetukseen osallistumisen edellyttämien perusopetuslain mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

#### *Tuen seuranta ja arviointi*

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

#### *Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa*

Oppimissuunnitelmaa käytetään vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti

- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
  - perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.
- Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

## 7.4 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta<sup>79</sup>. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiovetusta ja osaaikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

### 7.4.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys<sup>80</sup>. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä

<sup>79</sup> Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

<sup>80</sup> Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki (434/2003) 34 - 36 §

- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.<sup>81</sup>

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen eteneminen
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta
- arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

#### 7.4.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai lailista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti<sup>82</sup>. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen<sup>83</sup>. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla<sup>84</sup>. Päätös on aina perusteltava<sup>85</sup>. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma,

<sup>81</sup> Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

<sup>82</sup> Hallintolaki (434/2003)

<sup>83</sup> Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

<sup>84</sup> Hallintolainkäyttölaki (586/1996) 14 § ja perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

<sup>85</sup> Hallintolaki 45 § 1 mom.

sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten<sup>86</sup>. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erytyisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä<sup>87</sup>. Päätös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

### 7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erytyistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.<sup>88</sup> Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Erytyistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä<sup>89</sup>. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erytyistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

#### *Oppilaskohtaiset tavoitteet*

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- oppilaan kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät

<sup>86</sup> Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

<sup>87</sup> Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

<sup>88</sup> Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

<sup>89</sup> Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)



### *Pedagogiset ratkaisut*

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeetus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

### *Opetuksen järjestäminen*

- oppilaan opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisluokalla
- muun opetuksen yhteydessä opiskelevalle oppilaalle samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena annettava erityisopetus
- erityisluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetty yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

### *Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut*

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

### *Tuen seuranta ja arviointi*

- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointijankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOJKSissa hänelle määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaisesti<sup>90</sup>. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

#### *7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen*

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin<sup>91</sup>. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa.

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskeluteknikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistamisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi

<sup>90</sup> Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

<sup>91</sup> Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003) ja 11 § 1 mom. (453/2001)

toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (\*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Vapauttamisesta oppiaineen opiskelusta tehdään hallintopäätös perusopetuslain 18 §:n perusteella. Jos oppilaalla on erityisen tuen päätös, vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden oppiaineiden opiskelusta vapauttamisesta on säädetty erityissäännöksissä<sup>92</sup>. Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa<sup>93</sup>.

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille tulee selvittää näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

#### 7.4.5 Pidentetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin<sup>94</sup>. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta<sup>95</sup>. Esiopetus voi pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta<sup>96</sup>. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidentetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.<sup>97</sup> Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta<sup>98</sup>. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oi-

<sup>92</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 2 mom.

<sup>93</sup> Perusopetusasetus 5 § 1 mom.

<sup>94</sup> Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

<sup>95</sup> Perusopetuslaki 25 § 1 mom.

<sup>96</sup> Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

<sup>97</sup> Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

<sup>98</sup> Perusopetuslaki 26 a § 1 mom. (1288/1999)

keus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.<sup>99</sup>

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Jos todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilaille voidaan edelleen antaa erityistä tukea.

#### 7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain<sup>100</sup>. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain<sup>101</sup>. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä<sup>102</sup>. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehi-

<sup>99</sup> Perusopetuslaki 27 §

<sup>100</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 3 mom.

<sup>101</sup> Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

<sup>102</sup> Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

tetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

*Motoristen taitojen* oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyuden ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

*Kommunikaatiotaitojen* oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

*Sosiaalisten taitojen* oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

*Kognitiivisten taitojen* oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajatteleamiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syyseuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

*Päivittäisten taitojen* oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommuni-

kaation, tieto- ja viestintäteknologisten taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

## 7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

### 7.5.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta<sup>103</sup>. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen.

Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet tukiopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös tukiopetuksen tavoitteet ja antaminen.

### 7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus

<sup>103</sup> Perusopetuslaki 16 § 1 mom. (642/2010)

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa<sup>104</sup>. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana ja opiskellessaan erityisluokassa. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

### *7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet*

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla<sup>105</sup>. Tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.

Oppilaalle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien oppilaiden kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten oppilaiden kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Oppilaan kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

<sup>104</sup> Perusopetuslaki 16 § 2 mom. ( 642/2010)

<sup>105</sup> Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee oppilasta päivittäisissä tilanteissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. On tärkeää, että työn- ja vastuunjako on selkeä.

Avustajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Oppilaan kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat oppilasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Oppilaan tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota oman koulun henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten oppilaille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

## 7.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä mahdollisimman konkreettisesti.

### 7.6.1. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestäminen

Seudullisesti [Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan](#) (liite 7) on kirjattu toimia, joilla yhteisöllistä ja varhaista tukea vahvistetaan. Yhteisöllistä ja varhaista tukea pyritään vahvistamaan seu-



raamalla terveellisyyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä arviointitietoja sekä järjestämällä eri toimialojen henkilöstön yhteistä koulutusta ja ohjausta. Arvioivana, suunnittelevana ja järjestävänä tahona toimii seudullinen Lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä, jossa on edustus Kuhmon perusopetuksesta

Kuntatasolla huolehditaan oppilas- ja opiskeluhuoltosuunnitelmien kattavuudesta ja ajantasaisuudesta. Toteutus- ja seurantavastuu on kuntien sivistystoimenjohdon, varhaiskasvatuksen esimiesten ja koulujen rehtoreiden yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimialalla toimivien kanssa.

Seudullisesti saatuja tietoja käsitellään oppilashuoltotyöryhmässä. Koulukohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat tarkistetaan säännöllisesti. Samanaikaisopetus, yhteinen suunnittelu ja arviointi, laaja-alaisen erityisopettajan ja opettajien yhteistyö ja tiimiopettajuus sekä tiivis yhteistyö huoltajien kanssa lisäävät mahdollisuuksia havaita tuen tarpeita, kehittää yhdessä tukemisen muotoja ja löytää uusia pedagogisia ratkaisuja varhaisessa vaiheessa.

Opettaja antaa kannustavaa palautetta, opettaa oppilaan edellytysten mukaisesti, eriyttää ja antaa tarvittaessa tukiopetusta sekä järjestää oppilaalle yhteistyössä laaja-alaisen erityisopettajan kanssa osa-aikaista erityisopetusta. Laaja-alainen erityisopettaja osallistuu myös tarvittaessa samanaikaisopetukseen ja joustaviin ryhmittelyihin oppilaiden oppimisen tukemiseksi. Opetuksellinen toimintakulttuuri liittyy yhteisölliseen oppilashuoltoon, jonka tehtävänä on seurata, arvioida ja kehittää kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia.

Opettaja tai muu koulun lähiaikuinen puuttuu ajoissa oppilaan asiaan ja ottaa tarvittaessa asian puheeksi oppilaan itsensä, huoltajien, erityisopettajien, aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien, opettajien, rehtorin tai oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Ohjaus ja tuen antaminen on suunniteltua ja niitä järjestetään välittömästi niiden tarpeen tultua havaituksi.

Kouluilla on Kainuun yhteiset ohjeet kurinpidollisten keinojen käytöstä. Oppilaan tupakointiin ja päihteiden käyttöön puututaan heti yhteisten, oppilashuollon osuudessa kuvattujen linjausten mukaisesti. Kiva koulu -toimintamalli on käytössä kaikissa kouluissa.

Oppilaan hyvinvointiin ja oppimismotivaatioon vaikutetaan myös koulun kerhotoiminnan, Liikkuva koulu -periaatteiden ja aamu- ja iltapäivätoiminnan avulla. Suunnittelemalla ne osaksi oppilaan päivää lisätään turvallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Kerhoja voidaan suunnitella yhteistyössä koulun oppilashuoltoryhmän kanssa oppilaiden koulunkäynnin tukemiseksi. Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajat tekevät yhteistyötä huoltajien ja opettajien kanssa oppilaan tarpeiden mukaan. Liikkuva koulu-hankkeen myötä vakiintunut pitkä välitunti erilaisine toimintoineen lisää oppilaiden kouluviihtyvyyttä.

Rehtori tukee henkilöstön osaamista ja työssä jaksamista tarpeen mukaan ja sivistystoimialalla sovittujen periaatteiden ja menettelyjen mukaisesti. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset

### 7.6.2. Toiminta ja yhteistyö nivelvaiheissa

Nivelvaiheisiin ja niihin liittyviin tiedonsiirtoihin on kehitetty selkeät toimintamallit. Malli on kuvattu luvussa 8.5. Tiedonsiirto tapahtuu paperiasiakirjoina, kunnes sähköinen arkistointi otetaan käyttöön.

### 7.6.3. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi

Oppilaiden tuen tarvetta arvioidaan ja seurataan jatkuvasti. Opettajat tukevat oppilaan oppimista, ohjaavat häntä koulunkäynnissä ja tekevät yhteistyötä huoltajien, toisten opettajien, laaja-alaisen erityisopettajan, erityisluokanopettajan ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

Laaja-alaiset erityisopettajat tekevät eri luokka-asteilla arviointeja, joiden perusteella he voivat arvioida tuen tarpeita yhdessä opettajien ja tarvittaessa huoltajien kanssa. Laaja-alaisen erityisopettajan/erityisluokanopettajan ja opettajien välinen yhteistyö on kiinteää ja voi toteutua myös samanlaisuuskokouksena.

Luokanopettaja/luokanvalvoja tai koulu tiedottaa huoltajia erilaisista tuen tarpeen arvioinneista, kartoituksista ja tukitoimista opetuksen järjestämistä varten. Nämä arvioinnit, kartoitukset (esim. laaja-alaisen erityisopettajien suorittamat arvioinnit ja kartoitukset) ja tukitoimet (esim. tukiopeutus, eriyttäminen, osa-aikainen erityisopetus) ovat opetukseen välittömästi liittyvää, päivittäistä tukea.

Huoltajiin otetaan yhteyttä, kun oppilaan tukeminen sitä edellyttää ja heitä kuullaan ja tehdään yhteistyötä tuen antamiseksi. Huoltajia pyydetään yhteistyöhön oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseksi. Yhteistyössä sovitaan myös huoltajien antama tuki ja vastuu.

### 7.6.4. Yhteistyö, vastuut ja työnjako opetustoimessa sekä muiden hallintokuntien kanssa

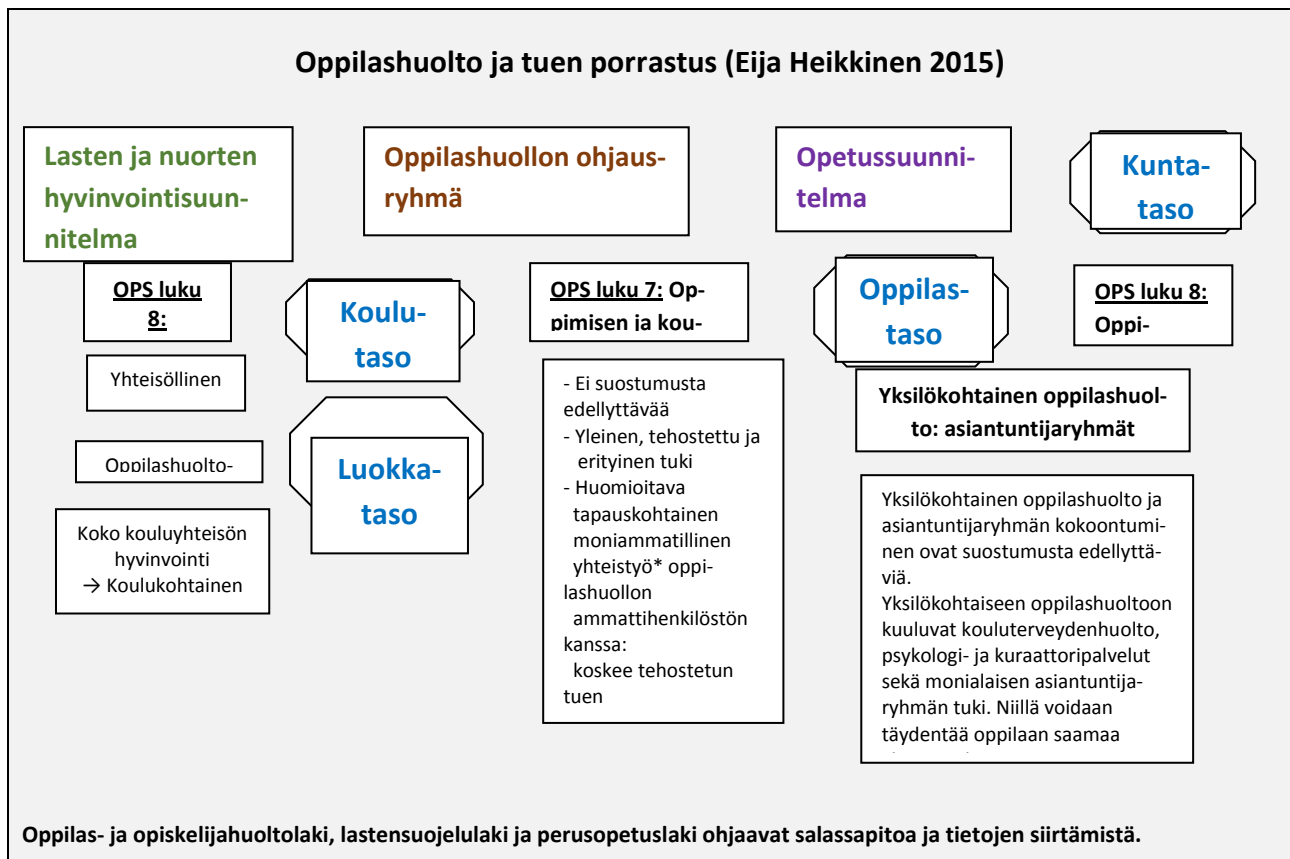
Ensisijainen vastuu oppilaan oppimisen tuen seurannassa on opettavilla opettajilla yhteistyössä huoltajien ja muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Oppilaan opettaja (luokanopettaja, luokanvalvoja, aineenopettaja) pyytää yhteistyöhön tarvittavia tahoja. Tuen tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa tai pedagogisessa selvityksessä moniammatillisesti oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Tuen muodot ja yhteistyötahot kirjataan oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:aan.

### 7.6.5. Kotien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet oppimisen ja koulunkäynnin tuen kysymyksissä

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Kotiin ollaan aina yhteydessä, kun huoli oppilaan oppimisesta ja koulunkäynnistä herää ja oppilaan tuen suunnittelu aloitetaan. Oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen arvioiminen ja järjestäminen ei kuitenkaan edellytä huoltajan tai oppilaan suostumusta. Moniammatillisuuden toteutumiseksi käsittelyyn osallistuu aina opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuolto ja/tai psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä käsiteltävän asian mukaan.

Opetuksen järjestäjän on annettava opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot oppilaan kansas työskenteleville, jotta oppilaan perusopetuslain 30 §:n mukainen oikeus oppisen ja koulunkäynnin tukeen toteutuisi. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen luovuttaminen ei edellytä huoltajan suostumusta. Huoltajalta tulee kuitenkin pyytää yksilöity lupa tietojen siirtoon silloin, kun halutaan luovuttaa muutakin kuin välttämättömää tietoa



### 7.6.6. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Erityisistä opetusjärjestelyistä, erityisen tuen aloittamisesta, vapauttamisesta oppiaineen opiskelusta, pidennetystä oppivelvollisuudesta ja koulun aloittamisen lykkäämisestä tehdään hallintopäätös. Päätöksen tekee se sivistyspalvelujen viranhaltija, kenen toimivaltaan asia kuuluu.

### 7.6.7. Yleisen tuen käytännön järjestäminen, yhteistyö ja vastuut

Yleinen tuki kuuluu kaikille oppilaille ja se on koulun normaalia jokapäiväistä toimintaa. Luokanopettaja/luokanvalvoja/aineenopettaja vastaa yleisen tuen järjestämisestä. Huoltajiin otetaan yhteyttä, kun oppilaan tukeminen sitä edellyttää ja heitä kuullaan ja tehdään yhteistyötä tuen antamiseksi. Yhteistyössä sovitaan myös huoltajien antama tuki ja vastuu. Tuen antaminen ei vaadi oppilaan tai huoltajan suostumusta.

Opettajan työkaluna on yleisen tuen tukimuotojen luettelo, josta voi tarkistaa erilaisia mahdollisuuksia oppilaan tukemiseen. (Tuen seurantalista, Nina Lanko 2015, liite 14)

### 7.6.8. Tehostetun tuen käytännön järjestäminen, yhteistyö ja vastuut

Kun yleinen tuki ei riitä, oppilas siirtyy tehostetun tuen piiriin. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon, jossa kuvataan hänen saamansa yleisen tuen tukitoimet.

Alakoulussa pedagogisen arvion tekemisestä vastaa luokanopettaja yhdessä erityisopettajan ja huoltajien kanssa.

Yläkoulussa aloitteen pedagogisen arvion laatimiseen tekee se opettaja, joka tuen tarpeen havaitsee ja on yhteydessä luokanvalvojaan. Luokanvalvoja kartoittaa oppilaan kokonaistilannetta ja kirjaa kaikki huomioidut yhteiseen pedagogiseen arvioon ja on yhteydessä huoltajaan. Pedagogisen arvion laatiminen voi alkaa myös luokanvalvojan aloitteesta. Tarvittaessa arvion tekemiseen mukaan pyydetään erityisopettaja.

Tehostetun tuen tarve käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Moniammatillinen käsittely voidaan toteuttaa myös konsultaation kautta.

Päätös tehostettuun tukeen siirtymisestä, palaamisesta yleiseen tukeen tai oppilaan jatkamisesta yleisen tuen piirissä kirjataan pedagogiseen arvioon.

Tehostettua tukea saavan oppilaan opetuksessa voidaan keskittyä opiskelun erityisiin painoalueisiin. Oppilas opiskelee yleisen opetussuunnitelman mukaan, mutta vain välttämättömät sisällöt, ns. ydinsisällöt, vuosiluokalta opiskellaan. Tavoitteena on auttaa oppilasta ottamaan haltuun opinnoissa etenevän kannalta välttämättömät sisällöt. Arviointi tapahtuu yleisen opetussuunnitelman mukaan, jolloin oppilaan ja huoltajan tulee tietää, miten suurta osaa oppiaineen sisällöstä painoalueet edustavat ja miten niiden hallinta suhteutuu hyvän osaamisen kriteereihin. Opiskelun erityisiä painoalueita voidaan käyttää vain tehostetun tai erityisen tuen aikana ja painoalueiden määrittely on oppilasta opettavan opettajan tehtävä. Painoalueet määritellään oppimissuunnitelmassa tai HOJK:ssa niissä oppiaineissa, joita ei ole yksilöllistetty. (Opetushallituksen artikkeli: Opiskelun erityiset painoalueet eriyttämisen menetelmänä.)

Ennen oppimäärän yksilöllistämistä tarjotaan/kokeillaan koulun tukitoimenpiteinä mm:

eriyttäminen (laajuus, syvyys, etenemisnopeus)

tukiopetus (myös ennakoiva)

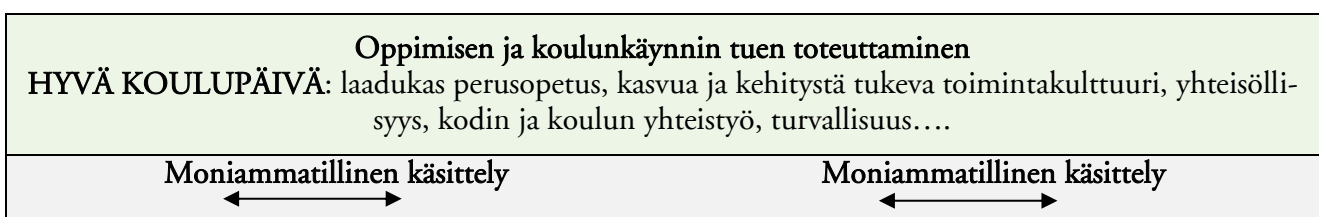
osa-aikaisen erityisopetuksen tuki

opiskelun erityiset painoalueet (määritelty oppimissuunnitelmassa)

avustajapalvelut

joustavat opetusjärjestelyt ("tilapäiset eritasoiset ryhmät" esim. lukuryhmät, matikkaryhmät)

## Tuen porrastus perusopetuksessa



<u>Pedagoginen arvio</u>	<u>Oppimissuunnitelma</u>	<u>Pedagoginen selvitys</u>	<u>Erityisen tuen päätös ja HOJKS</u>
<b>Yleinen tuki</b>	<b>Tehostettu tuki</b>	<b>Erityinen tuki</b>	
<b>Eriyttäminen</b> <b>Oppilaanohjaus</b> Oppilashuollon tuki Oppimissuunnitelma <b>Tukiopetus</b> Osa-aikainen erityisopetus Apuvälineet Tulkitsemis- ja avustajapalvelut <b>Ohjaus- ja tukipalvelut</b>	Eriyttäminen Oppilaanohjaus <b>Oppilashuollon tuki</b> <b>Oppimissuunnitelma (lakisääät.)</b> Tukiopetus <b>Osa-aikainen erityisopetus</b> Opiskelun erityiset painoalueet Apuvälineet Tulkitsemis- ja avustajapalvelut <b>Ohjaus- ja tukipalvelut</b>	Eriyttäminen Oppilaanohjaus <b>Oppilashuollon tuki</b> <b>HOJKS</b> Tukiopetus Osa-aikainen erityisopetus Opiskelun erityiset painoalueet <b>Kokoaikainen erityisopetus</b> <b>Oppimäärän yksilöllistäminen</b> Apuvälineet Tulkitsemis- ja avustajapalvelut <b>Ohjaus- ja tukipalvelut</b>	
<b>TUEN JÄRJESTÄMINEN:</b> joustavat ryhmittelyt, ryhmä koko, samanaikaisopetus, tiimiopettajuus, tuki osana kerhotoimintaa sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa			

### 7.6.9. Oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät paikalliset käytänteet

Oppimissuunnitelman laadinnasta ja huoltajan sekä tarvittavien yhteistyötahojen mukaan kutsumisesta vastaa oppilaan opettaja(t), alakoulussa luokanopettaja ja yläkoulussa oppilaan luokanvalvoja/aineenopettaja.

Oppimissuunnitelmassa kuvataan oppilaan tarvitsema oppimisen tuki mahdollisimman konkreettisesti (tavoitteet, sisällöt, oppimateriaalit, koejärjestelyt, apuvälineet, oppimisen tuen välineet jne.). Pedagogisessa arvioissa ja selvityksessä arvioidaan oppilaan tuen tarvetta; oppimissuunnitelmassa ja HOJKS:ssa kuvataan tuen toteuttaminen ja järjestäminen. Pedagogisen tuen asiakirjoihin voidaan sisällyttää maininta, että oppilas on ohjattu hakeutumaan oppilashuollon palvelujen piiriin. Asiakirjoihin ei voi kirjata ohjaamisen syitä eikä palveluihin liittyviä toimenpiteitä.

Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida vähintään kahdesti lukuvuoden aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta. Oppilaan palaaminen tehostetusta tuesta yleiseen tukeen käsitellään ja kirjataan samalla tavalla kuin yleisestä tuesta tehostettuun siirtymiseen.

### 7.6.10. Yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvioin ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

Alakoulussa oppimissuunnitelman laadinnasta vastaa luokanopettaja yhteistyössä oppilaan, huoltajan, erityisopettajan ja mahdollisten muiden verkostotahojen kanssa. Yhteydenotoista huoltajiin ja oppilaaseen vastaa luokanopettaja.

Yläkoulussa oppimissuunnitelman laadinnasta vastaa oppilaan luokanvalvoja yhteistyössä aineenopettajan, erityisopettajan, opintojen ohjaajan ja mahdollisten muiden verkostotahojen kanssa. Yhteydenotoista huoltajiin ja oppilaaseen vastaa luokanvalvoja.

Oppilaan oppimissuunnitelmassa voidaan käyttää opiskelun erityisiä painoalueita.

### **7.6.11. Menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa**

Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuoltohenkilöstön kanssa aina silloin, kun se on ajankohtaista. Pedagogiseen arvioon kirjataan moniammatillisen ryhmän näkemys tuen tarpeesta ja siirtymisestä tehostettuun tukeen. Tieto kirjataan myös oppilasarkistoon.

### **7.6.12. Erityisen tuen käytännön järjestäminen, pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet sekä oppilaan ja huoltajan kuulemiseen liittyvä menettely**

Erityisen tuen päätökseen perustuvan opetuksen tavoitteena on taata oppilaalle mahdollisuus edetä omien kykyjen ja edellytysten mukaisesti joko noudattaen yleistä opetussuunnitelmaa tai yksilöllistä opetussuunnitelmaa

Ennen pedagogista selvitystä ja erityisen tuen päätöstä oppilaalle on täytynyt antaa tehostettua tukea hänen oppimissuunnitelmansa mukaisesti. Mahdollisuuksien mukaan myös opiskelun erityisiä painoalueita on kokeiltu. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ennen esi- ja perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana jos se on jonkin erityisen syyn vuoksi perusteltua.

Jos tehostetusta tuesta siirrytään erityiseen tukeen, pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota. Vastuutahona toimii luokanopettaja/ luokanvalvoja/aineenopettaja yhdessä erityisopettajan kanssa. Oppilashuoltohenkilöstön kanssa moniammatillisena yhteistyönä kartoitetaan oppilaan kokonaistilanne ja tarvittaessa hankitaan muita lausuntoja päätöksen valmistelemiseksi. Moniammatillinen käsittely voidaan toteuttaa myös konsultaation kautta.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Luokanopettaja/luokanvalvoja/erityisluokanopettaja kutsuu huoltajat ja oppilaan koolle pedagogisen selvityksen laadintaan.

### 7.6.13. Erityisen tuen päätöksen tekeminen, tarkistaminen sekä toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena

Päätös erityisen tuen aloittamisesta tai sen päättämisestä ja siirtymisestä tehostettuun tukeen tehdään hallintolain mukaisesti ja edellyttää moniammatillisen pedagogisen selvityksen tekemistä mahdollisine liitteineen. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa ja oppimäärän yksilöllistämiseksi määrätään erityisen tuen päätöksessä. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös. Päätöksen tekee se sivistyspalvelujen viranhaltija, kenen toimivaltaan asia kuuluu.

Erityisen tuen tarpeellisuus on tarkistettava toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten tehdään pedagoginen selvitys.

Erityisen tuen lopettaminen perustuu pedagogiseen selvitykseen ja sen perusteella tehtävään erityisen tuen päätökseen. Oppilas siirtyy tehostettuun tukeen ja hänelle laaditaan oppimissuunnitelma.

### 7.6.14. HOJKS:n laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Siinä kuvataan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteet, sisällöt, käytettävät opetusjärjestelyt, pedagogiset menetelmät sekä oppilaan tarvitsema tuki ja ohjaus. HOJKS:aan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

Pedagogisen selvityksen ja HOJKS:n laadinnasta vastaavat oppilasta opettavat opettajat (luokanopettaja, luokanvalvoja, aineenopettaja, erityisopettaja/erityisluokanopettaja) yhteistyössä oppilaan, huoltajan, oppilashuoltohenkilöstön sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa. Mahdolliset asiantuntijalausunnat liitetään huoltajan suostumuksella HOJKS:n liitteeksi.

Tuen järjestämisestä, vaikutusten seurannasta ja arvioinnista vastaavat oppilasta opettavat opettajat. HOJKS:n tavoitteet arvioidaan ja päivitetään vähintään kahdesti lukuvuodessa. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa.

### 7.6.15 Oppimäärän yksilöllistämiseen liittyvät toimintatavat osana pedagogisen selvityksen laadintaa, erityisen tuen päätöstä ja HOJKS:n laatimista

Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen (opiskelun erityiset painoalueet) hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskeluteknikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja vapauttaminen oppimäärän suorittamisesta tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille selvitetään näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.

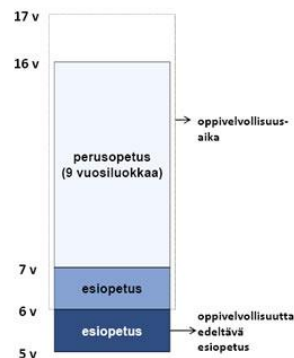
### 7.6.16. Pidennetyn oppivelvollisuuden järjestäminen sekä lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin

Lapsi ohjautuu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin moniammatillisesti tehdyn arvion perusteella ja huoltajan anomuksesta. Prosessissa huomioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja muita mahdollisia selvityksiä.

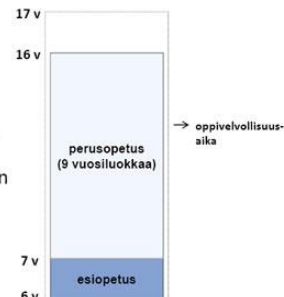
Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen esiopetuksen syyslukukauden alkua sinä vuonna, kun lapsi täyttää viisi (5) vuotta.

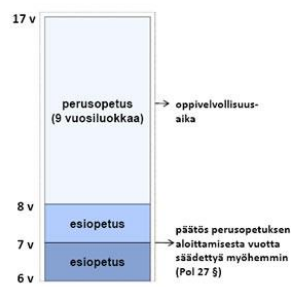
Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.



Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.



Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.





### 7.6.17. Opetuksen käytännön järjestäminen sekä yhteistyö eri toimijoiden kesken

Pidennetyssä oppivelvollisuudessa opiskelevien oppilaiden oppiaineet ja viikkotuntimäärät ovat yleisopetuksen mukaisia.

Erityisen tuen HOJKS:aan kirjataan vastuuhenkilöt ja työnjako. Hallintopäätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee se viranomainen, jonka toimenkuvaan päätöksen tekeminen kuuluu.

Pidennetyssä oppivelvollisuudessa oppilaan yksilölliseen kasvuun, kehitykseen ja terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon koulun arjessa. Tämän vuoksi yleisen perusopetuksen oppilashuollon lisäksi opetuksen rinnalla korostuu kokonaisvaltaisen kuntoutuksen osuus.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä ja toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa tarjotaan oppilaalle hänen kehitystään ja oppimistaan parhaiten edistävä ja ylläpitävä oppimisympäristö. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet ja ne kasvatukselliset päämäärät ja muut tarvittavat yksilölliset painotukset, jotka ovat HOJKS:ssa erikseen määritelty.

Huoltajan ja mahdollisuuksien mukaan oppilaan kanssa tehdään yhteistyötä koko prosessin ajan. Huoltajan on tiedettävä pidennetyn oppivelvollisuuden järjestämistavat. Oppilaan opetukseen ja kuntoutukseen osallis tuvien henkilöiden nimet mainitaan HOJKS-asiakirjassa. Viimeksi mainitut huoltajan kirjallisella suostumuksella ja he osallistuvat tarvittaessa oppilashuollollisten asioiden käsittelyyn. Huoltajat esittävät kirjallisesti oman toivomuksensa oppilaan asioiden käsittelyyn osallistuvista koulun ulkopuolisista henkilöistä.

Tavoitteellisen opetuksen toteuttamisen edellytyksenä on riittävä opetushenkilöstö, tarvittavat oppilashuollolliset erityisjärjestelyt, asianmukainen opetusvälineistö ja erityistarpeet huomioon ottavat opetustilat sekä opetuksen suunnitelmallisuus. Oppilailla tulee olla mahdollisuus riittävin tukitoimin toteutettuun integroituun opetukseen yleisopetuksessa.

### 7.6.18. Tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tarkempi kuvaus toiminta-alueittain

TOIMINTA-ALUEET	TAVOITE	SISÄLTÖ	MENETELMÄ
<b>MOTORISET TAIDOT</b>	<p>Kehon hahmottaminen</p> <p>Kokonais- ja hienomotoriikka</p> <p>Motoristen taitojen harjoittelu</p> <p>Oppilas aktivoituu ja kykenee käyttämään kehoaan erilaisiin motorisiin toimintoihin ja suorituksiin</p>	<p>Kehon osien tunnistaminen ja nimeäminen</p> <p>Passiivisen ja aktiivisen liikkeen tuottaminen</p> <p>Silmän ja käden yhteistyö</p> <p>Arkitoimet ohjattuna ja itsenäisesti toteuttaen</p> <p>Motoristen toimintojen suunnittelu ja ohjaus, tasapainon, koordinaa-</p>	<p>Basaalstimulaatio</p> <p>KKK-harjoitusohjelmat</p> <p>Adolfson</p> <p>Aivojumppa</p> <p>Motorinen rata</p> <p>Sherborne</p> <p>Laulu- ja liikuntaleikit</p> <p>Pikku-portaat</p> <p>Portaat</p> <p>PEP-R</p> <p>Yksilölliset terapiat</p> <p>Erilaiset liikuntalajit yms.</p>

		tion, rytmin, kestävyden ja lihasvoiman kehittäminen	
<b>TOIMINTA-ALUEET</b>	<b>TAVOITE</b>	<b>SISÄLTÖ</b>	<b>MENETELMÄ</b>
<b>KIELI JA KOMMUNIKAATIO</b>	Oppilaan vuorovaikutus ympäristön kanssa niin, että tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän jäseniä  Erilaisten ilmaisujen ymmärtäminen ja tuottaminen	Opetuksen tulee sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsitte- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten, sanojen ja lauseiden tunnistamista sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita	Boordmaker Symbolikirjoitus 2000 Doman Aivojumppa CARS, PECS Pikku-portaat Portaat PEP-R Tietokoneella käytettävät kommunikaatio-ohjelmat Puhelaitteet
<b>TOIMINTA-ALUEET</b>	<b>TAVOITE</b>	<b>SISÄLTÖ</b>	<b>MENETELMÄ</b>
<b>SOSIAALISET TAIDOT</b>	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen Itsetuntemuksen lisääminen ja oppimismotivaation tukeminen  Myönteisen sosiaalisen ilmapiirin luominen	Yksilö- ja ryhmätillat  Tunteiden tunnistaminen ja hallinta  Erilaisissa ympäristöissä toimiminen  Positiivinen vahvistaminen	CARS PEP-R Pikku-portaat Portaat Mallioppiminen ja vahvistaminen yms.
<b>TOIMINTA-ALUEET</b>	<b>TAVOITE</b>	<b>SISÄLTÖ</b>	<b>MENETELMÄ</b>
<b>PÄIVITTÄISTEN TOIMINTOJEN TAIDOT</b>	Ohjata, tukea omatoimisuutta ja lisätä aktiivista osallistumista erilaisiin toimintoihin	Erilaisissa ympäristöissä toiminnan järjestäminen  Terveyden edistäminen, turvallisuuden lisääminen, arkipäivän elämän taitoja: asumista, ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa	Pikku-portaat Portaat Mallioppiminen ja vahvistaminen Kotitalous ja tekninen työ Työharjoittelu ja asumisvalmennus yms.
<b>TOIMINTA-ALUEET</b>	<b>TAVOITE</b>	<b>SISÄLTÖ</b>	<b>MENETELMÄ</b>
<b>KOGNITIIVISET TAIDOT</b>	Oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistensa ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen	Aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun syy- ja seuraussuhteita  Aikakäsite  Looginen päättely	Adolfson KKK-harjoitusohjelma Maharumpu Pikku-portaat Portaat PEP-R CARS Aikarumpu Aivojumppa Basaalstimulaatio

			Motorinen rata Sherborne yms.
--	--	--	----------------------------------

### 7.6.19. Perusopetuslaissa säädettyjen tukimuotojen käytännön järjestäminen, yhteistyö, vastuut ja työnjako

Tukiopetusta järjestetään silloin, kun oppilaalla on vaikeuksia oppia tai omaksua opetettavia asioita tai kun hän on jäänyt jälkeen opinnoissaan (esim. sairauden takia). Sitä voidaan antaa myös ennalta ehkäisevästi. Aloitteen tukiopetuksesta voi tehdä oppilaan opettaja, huoltaja tai oppilas itse. Tukiopetusta antaa pääsääntöisesti oppilaan opettaja, mutta tarvittaessa sitä voivat antaa myös muut opettajat. Tukiopetusta järjestetään koulupäivän aikana tai kouluajan ulkopuolella, yksilö- tai pienryhmäopetuksena. Menetelmät ja materiaalit laaditaan oppilaan tai oppilaiden tarpeiden mukaisiksi. Tukiopetuksesta tiedottamisesta vastaa oppilaan tukiopetusta antava opettaja.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaalle, jolla on vaikeuksia oppimisessa ja / tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on tukea oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä oppimista ja sitä voidaan tarjota myös ennalta ehkäisevästi. Osa-aikainen erityisopetus voi olla samanaikaisopetusta, yksilöopetusta ja / tai pienryhmäopetusta. Oppilaan huoltajille tiedotetaan osa-aikaisesta erityisopetuksesta suullisesti tai kirjallisesti. Erityisopetukseen kuuluu myös puheopetus.

### 7.6.20. Tulkitsemis- ja avustajapalvelut, erityiset apuvälineet

Tulkitsemis- ja avustajapalveluista yleisessä tuessa sovitaan yhdessä oppilaan, huoltajan ja oppilasta opettavien opettajien sekä tulkitsemis- ja avustajapalveluja antavien henkilöitten kesken. Rehtori hyväksyy suunnitelmat. Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarpeellisuus tehostetussa tuessa perustellaan oppilaan pedagogisessa arvioissa ja ne kirjataan oppilaan oppimissuunnitelmaan. Palvelujen resurssista ja järjestämisestä vastaa koulun rehtori.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarpeellisuus erityisessä tuessa perustellaan pedagogisessa selvityksessä. Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen määrä ja laatu kirjataan erityisen tuen hallintopäätökseen.

## LUKU 8 OPPILASHUOLTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta perusopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä<sup>106</sup>.

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on

<sup>106</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy läheisesti koulun kasvat- ja opetustehtävään. Oppilashuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus<sup>107</sup>.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää<sup>108</sup>. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu yhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko koulu yhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon.<sup>109</sup> Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Perusopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelija-huoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Opetuksen toteuttamiseen kuuluvasta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta määrätään perusteiden luvussa 7<sup>110</sup>.

## 8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus<sup>111</sup>. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa.<sup>112</sup> Koulu yhteisön tai oppilaiden hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Koulussa oppilashuolto on kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu koulu yhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla.<sup>113</sup> Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut<sup>114</sup>. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla<sup>115</sup>. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa<sup>116</sup>.

Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja<sup>117</sup>. Oppilaan ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja

<sup>107</sup> YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

<sup>108</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 4 mom.

<sup>109</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 1 ja 2 mom.

<sup>110</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 §

<sup>111</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 1 mom.

<sup>112</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 4 mom. ja 18 § 1 mom.

<sup>113</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 ja 2 mom.

<sup>114</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 3 mom.

<sup>115</sup> Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

<sup>116</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 §

<sup>117</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 § 1 ja 2 mom.

edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään koulu yhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia<sup>118</sup>.

### *Oppilashuoltoryhmät*<sup>119</sup>

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi koulu-terveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kun käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon yhteinen, jolloin ryhmästä on perusteltua käyttää nimitystä opiskeluhuollon ohjausryhmä.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sitä johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu<sup>120</sup>. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumusta.

## 8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

<sup>118</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 25 §

<sup>119</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 § 1 – 4 mom.

<sup>120</sup> Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

Oppilashuolto on tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.<sup>121</sup> Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on opetuksen järjestäjän tehtävä<sup>122</sup>. Oppilashuolto luo koulu yhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön<sup>123</sup>. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Koulun järjestysäännot lisäävät koulu yhteisön turvallisuutta, viihtyisyyttä ja sisäistä järjestystä<sup>124</sup>. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana koulukohtaisista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja tai rehtori ilmoittaa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.<sup>125</sup>

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Koulu yhteisöllä on yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen. Koulu ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä koulu yhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa<sup>126</sup>. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

### 8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa<sup>127</sup>. Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat osa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamiseen.

<sup>121</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 mom.

<sup>122</sup> Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

<sup>123</sup> Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

<sup>124</sup> Perusopetuslaki 29 § 4 ja 5 mom. (1267/2013)

<sup>125</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 4-kohta ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

<sup>126</sup> Terveystarkastuslaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveystarkastuksesta (338/2011) 12 §

<sup>127</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 1 mom.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Oppilaiden yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että koulun arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen<sup>128</sup>. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti<sup>129</sup>. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että oppilas voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä.<sup>130</sup> Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta<sup>131</sup>.

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelija-huoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:<sup>132</sup>

- yksittäisen oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu<sup>133</sup>.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen

<sup>128</sup> Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

<sup>129</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 1 mom.

<sup>130</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 1 ja 2 mom.

<sup>131</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

<sup>132</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 ja 4 mom.

<sup>133</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 5 mom.

käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.<sup>134</sup>

Kouluterveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.<sup>135</sup>

Oppilaan yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapito-velvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi<sup>136</sup>. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja opetuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot<sup>137</sup>. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan oppilaan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta<sup>138</sup>. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.<sup>139</sup>

## 8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa<sup>140</sup>. Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Koulun oppilaskuntaa kuullaan ennen näiden suunnitelmien ja määräysten vahvistamista.<sup>141</sup> Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

<sup>134</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

<sup>135</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaali- huollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

<sup>136</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 2 mom.

<sup>137</sup> Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

<sup>138</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 3 mom.

<sup>139</sup> Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

<sup>140</sup> Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

<sup>141</sup> Perusopetuslaki 47 a § 1 ja 3 mom. (1267/2013)



Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus<sup>142</sup>
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta<sup>143</sup>
- koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma<sup>144</sup>.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä koulukohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

## 8.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmassa kuvataan perusopetuksen oppilashuollon paikallisen toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat. Siinä määritellään opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä koulukohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaavat linjaukset. Oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaaviin linjauksiin on tarkoituksenmukaista sisällyttää suunnitelmien perusrakenne ja osa suunnitelmiin sisältyvistä asioista, jolloin turvataan suunnitelmien riittävä yhdenmukaisuus kaikissa kouluissa. Yhteisiä osuuksia täsmennetään ja täydennetään koulukohtaisesti.

Kuhmon kaupungissa toimii esiopetuksen, perusopetuksen ja Kuhmon yhteislukion yhteinen opiskelija- ja oppilashuollon ohjausryhmä, joka vastaa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.

Ohjausryhmään kuuluu sivistysjohtaja (1.8.2016 alkaen), opetushenkilöstön edustaja(t) jokaisesta koulumuodosta, kuraattori, psykiatrinen sairaanhoitaja, koulupsykologi/nuorisopsykologi, koulujen terveydenhoitajat ja perheneuvolan edustaja sekä muita yhteistyötahoja riippuen käsiteltävistä asioista. Ryhmän kutsuu koolle perusopetuksen oppilashuollosta vastaava rehtori.

Kaikilla kouluilla toimii oma monialainen oppilashuoltoryhmä, jonka kokoonpano ja vastuhenkilö määritellään vuosittain. Yksittäisen oppilaan asioiden käsittelyyn ja tuen tarpeen selvittämiseksi kootaan asiantuntijaryhmä tapauskohtaisesti.

Kyläkoulujen esioppilaiden oppilashuolto hoidetaan osana perusopetuksen oppilashuoltotyötä. Terveydenhuollon osalta kyläkoulujen esioppilaat kuuluvat lastenneuvolaan.

Oppilas- ja opiskelijahuollon tavoitteena on opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytyksiä lisäävä toiminta oppilaitosyhteistyössä. Kainuussa on yhteinen **Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma** (liite 7), joka on laadittu yhteistyössä Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän perhe-

<sup>142</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

<sup>143</sup> Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

<sup>144</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

palvelujen ja Kainuun kuntien sivistyspalvelujen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n kanssa.

### 8.5.1. Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma<sup>145</sup>

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä koulun henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman koulun yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa<sup>146</sup>.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla koulun henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Perusopetuksen kouluilla on yhteinen oppilashuoltosuunnitelma, joka laaditaan yhdessä koulujen oppilashuoltotoimijoiden sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteisten osuukien lisäksi kouluilla voi olla koulukohtaisia täsmennyksiä. **Oppilashuoltosuunnitelma** (liite 16) päivitetään luku- vuosittain.

## LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin<sup>147</sup>.

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Oppilaiden opintoja varten voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma, joka kuva-

<sup>145</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>146</sup> Lastensuojelulaki 12 § 1 mom.

<sup>147</sup> Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

taan alaluvussa 7.3.2.

Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetus suunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.<sup>148</sup>

### 9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvamista kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä antaa heille mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Tavoitteena on lisätä oppilaiden valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä<sup>149</sup>. Silloin kun perusopetus on saamenkielistä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja kielen käyttöä. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus lujittuvat, kun oppilaat oppivat käyttämään kieltä yhteisölle ominaisella tavalla.

Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa otetaan huomioon eri saamen kielet ja niiden murteet sekä kielen sisältämä kulttuurinen tietous. Oppilaita ohjataan ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja vaikutuksia ympäristöönsä sekä myönteisen viestintäilmapiirin rakentamisen tärkeyttä osana oman elämänsä hallintaa ja kielellistä tapakasvatusta. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle ja yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

### 9.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta. Mahdollisuuksien mukaan heille tarjotaan myös romanikielistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden ikä ja romanikielen taito ja hyödynnetään romanikielistä yhteisöä ja mediaa.

<sup>148</sup> Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

<sup>149</sup> Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

### 9.3. Viittomakieliset

Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä<sup>150</sup>. Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä<sup>151</sup>. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista. Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä.

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.

### 9.4. Muut monikieliset oppilaat

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamistaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti<sup>152</sup>. Oppilas opiskelee suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus).

<sup>150</sup> Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

<sup>151</sup> Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 86/1997

<sup>152</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 § 2 mom.

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.

### 9.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon paikalliset, kieleen ja kulttuuriin liittyvät erityiskysymykset ja ratkaistaan, miten opetus järjestetään. Opetussuunnitelman laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä kyseisten kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten oppilaiden kieli, kielelliset valmiudet ja kulttuuri otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä ja miten opetus käytännössä järjestetään
- minkälaisin toimenpitein oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä tuetaan
- käytetäänkö oppimissuunnitelmaa oppilaan opiskelun tukena sekä mikä on oppimissuunnitelman rakenne ja keskeinen sisältö.

## LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS

Koulun opetuskieli on suomi tai ruotsi ja joissakin tapauksissa saame, romani tai viittomakieli. Opetuksessa voidaan perusopetuslain mukaan käyttää koulun varsinaisen opetuskielen lisäksi myös muuta kieltä, jos arvioidaan, että se ei vaaranna oppilaiden mahdollisuutta seurata opetusta. Erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.<sup>153</sup>

Perusopetuslain mukainen opetuskieli määrittelee, millä kielellä äidinkielen ja kirjallisuuden opetus annetaan<sup>154</sup>. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän ja A1-kielen oppimäärän tunnit voidaan kuitenkin tarvittaessa yhdistää valtioneuvoston asetuksen mukaisesti<sup>155</sup>. Yhdistetystä tuntimäärästä on tällöin vähintään puolet opetettava koulun varsinaisella opetuskielellä.

Kodin ja koulun yhteistyön turvaamiseksi huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana koulun perusopetuslain mukaisella opetuskielellä sekä tarpeen mukaan myös koulun muulla tai muilla opetuskielillä.

Opetus voidaan toteuttaa laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena, joka voidaan jakaa kotimaisten kielten varhaiseen täydelliseen kielikylpyyn ja muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen. Sitä voidaan antaa myös suppeampana kaksikielisenä opetuksena, josta käytetään tässä nimitystä kielirikasteinen opetus. Joskus kaksikielistä opetusta toteutetaan muilla kuin kotimaisilla kielillä kielikylvyn tapaan. Tällainen opetus, samoin kuin mahdolliset kestoaltaan lyhyemmät kielikylpyohjelmat katsotaan tässä kuuluvaksi muun kaksikielisen opetuksen piiriin.

<sup>153</sup> Perusopetuslaki 10 §

<sup>154</sup> Perusopetuslaki 12 §

<sup>155</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 §

## 10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia

Kaksikielisellä opetuksella pyritään saavuttamaan hyvä ja monipuolinen kielitaito sekä koulun opetuskielessä että kohdekielessä. Kaksikielisen opetuksen pitkäntähtäimen tavoitteena on perustan luominen elinikäiselle kielten oppimiselle sekä kielten ja kulttuurien moninaisuuden arvostamiselle. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaille tarjotaan autenttinen kielenkäyttöympäristö. Tavoitteeseen pyritään järjestämällä äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen/kohdekielen tuntien lisäksi eri oppiaineiden opetusta kummallakin kielellä ja hyödyntämällä molempia kieliä koulun arjessa myös opetuksen ulkopuolella. Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielen/kohdekielen sisällöt ja tuntimäärän. Kielikylpykieli/kohdekieli on yleensä samalla oppilaan A1-kieli.

Kaikissa oppiaineissa tulee saavuttaa valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet.

Kaksikielisessä opetuksessa painottuu luonnollinen viestintä ja vuorovaikutus, toiminnallisuus ja oppilaiden aktiivinen kielenkäyttö. Oppilaan mahdollisuuksia käyttää kieltä oppiainekohtaisesti sekä koulun opetuskielessä että kielikylpykielessä/kohdekielessä tuetaan tietoisesti. Koulun opetuskieli ja kielikylpykieli/kohdekieli muodostavat kokonaisuuden, ja molempien kielten oppimista tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kaksikielinen opetus heijastuu koko koulun toimintakulttuuriin. Opetuksen suunnittelu ja toteutus edellyttää systemaattista yhteistyötä ja vuoropuhelua sekä eri oppiaineita opettavien opettajien että myös koulun muun henkilöstön kesken.

Siirryttäessä opetuksessa luokanopetuksesta aineenopetukseen, on siirtymävaihe hyvä suunnitella opettajien välisenä yhteistyönä. Tällöin kaksikielisen opetuksen asettamat erityisvaatimukset voidaan ottaa suunnitelmallisesti huomioon.

Opetuksen jatkumon ja siirtymävaiheiden suunnittelu edellyttää yhteistyötä myös sidosryhmien kesken.

### *Kielikylpykielen/kohdekielen opetus*

Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielelle/kohdekielelle asetettavat tavoitteet ja sisällöt. Tavoitteiden asettamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Kielitaidon tasojen kuvausasteikkoa. Kielikylpykielen/kohdekielen opetuksessa kehitetään oppilaiden kielitaitoa monipuolisesti ja samalla ottaen huomioon eri oppiaineiden asettamat vaatimukset kielitaidolle.

Oppiaineiden opetuksen muuttuessa käsitteellisemmäksi tarvitaan myös vaativamman asiatekstin tuottamis- ja ymmärtämistaitoja sekä taitoa keskustella vaativista aiheista. Myös oikeakielisyyteen kiinnitetään huomiota lisääntyvässä määrin. Kielikylpykielen/kohdekielen kehittymistä tuetaan ja seurataan.

### *Muiden oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä*

Eri oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä edellyttää opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta sekä riittävää kielenhallintaa<sup>156</sup>. Tarvitaan yhteistä pohdintaa siitä, millaiset kielenkäytön konventiot ja millaiset tekstit ovat millekin oppiaineelle tyypillisiä. Näin määritellään kielellisiä tavoitteita eri oppiaineissa. Opetuksessa korostuu havainnollisuus ja konkreettisuus, oppilaskeskeiset työta-

<sup>156</sup> Opetushallituksen määräys 25/011/2005

vat ja vuorovaikutteisuus. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kielikylpykieltä/kohdekieltä eri oppiainesältöjä opiskeltaessa. Tavoitteena on, että oppilaat ovat samanaikaisesti sekä kielen oppijoita että kielen käyttäjiä. Oppilaiden kielikylpykielen/kohdekielen tuottamista tuetaan opettajan ja muiden oppilaiden vertaistuellla.

#### *Muiden oppiaineiden opetus koulun opetuskielellä*

Opetuksessa varmennetaan, että oppilaiden äidinkielen käsitteiden hallinta sekä tekstien ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät ikäkauden mukaiselle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa. Myös koulun opetuskielellä annettavassa opetuksessa edellytetään opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta.

#### *Seurannan ja arvioinnin erityispiirteet kaksikielisessä opetuksessa*

Arvioinnin tulee antaa opettajalle, oppilaalle ja huoltajille monipuolisesti palautetta oppilaiden aineenhallinnan ja kielitaidon kehittymisestä suhteessa opetukselle määriteltyihin tavoitteisiin. Oppilaan kielitaidon kehittymistä molemmissa kielissä seurataan eri oppiaineissa sekä kaikkien opettajien yhteistyönä että oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin avulla. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Eri oppiaineiden arvioinnissa noudatetaan perusopetuksen yleisiä arviointiperusteita riippumatta siitä, millä kielellä niitä on opetettu. Arvioinnissa huomioidaan myös oppiainekohtaisen kielen kehittyminen niiden kielellisten tavoitteiden osalta, jotka on paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjattu.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa kielikylpykielen tai kohdekielen tavoitteiden saavuttaminen arvioidaan A1-kielen päättöarvioinnin kriteereiden mukaisesti. Näin menetellään oppilaiden yhdenvertaisuuden turvaamiseksi toisen asteen opintoihin hakeuduttaessa. Mahdollisuuksien mukaan arviointi tehdään yhteistyössä eri oppiaineita opettavien opettajien kesken. Päättötodistuksen yhteydessä oppilaalle voidaan antaa liite kielikylpyyn tai muuhun kaksikieliseen opetukseen osallistumisesta.

#### *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki kaksikielisessä opetuksessa*

Pedagogisissa arvioissa ja tukitoimissa huomioidaan kaksikielinen kielenkehitys ja pohditaan millä kielellä ja millaista tukea voidaan antaa. Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus saada ohjausta ja riittävästä tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiin heti, kun tarvetta ilmenee. Oppilaan tuen tarvetta seurataan säännöllisesti, ja tukea annetaan tarpeen mukaan. Tarkoitus on, että oppilas saa suunnitelmallista, jatkuvaa tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki suunnitellaan yhteistyössä opettajien, oppilaan ja oppilaan huoltajien sekä oppilashuollon kesken.

### **10.1.1 Laajamittainen kaksikielinen opetus**

#### *Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy*

Kotimaisten kielten varhaisella täydellä kielikylvyllä tarkoitetaan tässä varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksesta alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestävästä ohjelmaa, jossa osa opetuksesta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielellä ja osa toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Kyseisestä kielestä käytetään tässä nimitystä kielikylpykieli. Kielikylpyopetus on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsille, jotka eivät puhu kyseistä kieltä äidinkielenään.

Kielikylpykielellä annettavan opetuksen osuus varhaisessa täydellisessä kielikylvyssä on koko ohjelman ajan vähintään 50 % niin, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kielikylpykielen osuus on lähes 100 %, vuosiluokilla 1–2 noin 90 %, vuosiluokilla 3–4 noin 70 % ja vuosiluokilla 5–9 keskimäärin 50 %. Osuus lasketaan vuosiluokan koko tuntimäärästä.

Kaikkia oppiaineita pyritään opettamaan perusopetuksen kestäessä sekä kielikylpykielellä että koulun opetuskielellä, mutta ei molemmilla kielillä samanaikaisesti. Opettajat toimivat joko koulun opetuskielen tai kielikylpykielen mukaisina kielellisinä malleina. Opettajalla on yksikielinen rooli kielikylpyryhmässä. Opetuskielen vaihtuessa vaihtuu siis myös opettaja. Opetusmateriaali on samankielistä kuin opetus. Tärkeää on, että oppilas saavuttaa riittävän kielitaidon eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Kielikylvyssä tuetaan kummankin opetuskäytössä olevan kotimaisen kielen avulla oppilaan kulttuuri-identiteetin syvenemistä. Kotimaisten kielten lisäksi tuetaan muiden kielten ja kulttuureiden kohtaamista ja vahvistetaan tällä tavoin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja kielikylpykielessä on osittain yhteisiä tavoitteita ja sisältöjä. Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen opetus suunnitellaan laaditaan opettajien yhteistyönä niin, että kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöt tulevat katetuiksi ja tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen sekä kielikylpykielen opetuksen välillä on siirtovaikutusta varsinkin kun kielikylpykielen opetuksen tuntimäärä on suuri ja opetus aloitetaan varhain. Lukemaan ja kirjoittamaan opettaminen tapahtuu vuosiluokilla 1–2 ainoastaan kielikylpykielellä. Oppilaan kielikylpykielen kehityksen tukemiseksi opetus järjestetään niin, että oppilaat saavat sekä lukuaineissa että taito- ja taideaineissa riittävästi opetusta kielikylpykielellä. Siirtovaikutuksen suuruus vaihtelee sisältöaiheittain. Sisältöjen suunnittelussa voidaan hyödyntää äidinkielenomaisia tai maahanmuuttajille tarkoitettuja suomen/ruotsin kielen oppimääriä.

#### *Muu laajamittainen kaksikielinen opetus*

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa käytetään koulun opetuskielen lisäksi yhtä tai useampaa muuta kieltä. Muusta opetuksessa käytetystä kielestä käytetään tässä nimitystä *kohdekieli*.

Laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % perusopetuksen koko oppimäärän opetuksesta järjestetään kohdekielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla laajamittaista kaksikielistä opetusta toteutetaan. Laajamittainen kaksikielinen opetus voi alkaa jo esiopetuksessa ja kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa olevien oppilaiden kielitausta voi myös vaihdella suuresti. Joidenkin oppilaiden äidinkieli ei ole mikään opetuskielistä. Osa oppilaista tulee kouluun ulkomailta niin myöhäisessä perusopetuksen vaiheessa, että oppisisältöjen opiskelu suomeksi/ ruotsiksi tuottaa heille vaikeuksia. Ellei näitä oppilaita jostakin syystä voida ohjata valmistavaan opetukseen, heille tarjotaan muita tukitoimia (katso luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki).

Oppilaat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin koulun opetuskieli, opiskelevat useimmiten suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärää. Näiden oppilaiden kielitaidon kehittymiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jos kohdekielisen opetuksen osuus koko opetuksesta on suuri.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää miettiä sitä, millaisia oppiaineita tai sisältöjä on mielekasta opettaa kohdekielellä. Lisäksi tulee pohtia, onko osa oppiaineiden sisällöistä sellaisia, että niiden



opiskelu suomeksi tai ruotsiksi olisi erityisen tärkeää, jotta oppilas saavuttaisi hyvät toimintavalmiudet suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mikäli kohdekielisen opetuksen määrä on suuri, on huolehdittava siitä, että oppilaiden suomenkielinen/ruotsinkielinen käsitteiden hallinta sekä vaativan asiatekstin ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät hyvälle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa.

Kaksikielinen opetus tulee järjestää niin, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa perusopetuksen aikana jatko-opintokelpoisuuden toisen asteen opetukseen.

Kouluissa, joissa opetusta järjestetään kahdella tai useammalla kielellä, on usein runsas kielten ja kulttuurien kirjo niin oppilaiden kuin koulun henkilökunnankin keskuudessa. Tämä antaa paljon mahdollisuuksia tuoda kieliä ja kulttuureita esiin koulun arjessa, kehittää kulttuurien kohtaamistaitoja ja ruokkia monikielisyttä. Samalla se asettaa koululle haasteen tukea kunkin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

### 10.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus

#### *Kielirikasteinen opetus*

Kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan tässä opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla kielirikasteista opetusta toteutetaan. Kielirikasteista opetusta voi olla jo esiopetuksessa, ja se voi kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Kielirikasteisen opetuksen tavoitteet eri oppiaineiden opetuksen ja oppimistulosten osalta ovat perusopetuksen päättyessä samat kuin sellaisessa perusopetuksessa, joka ei ole kielirikasteista. Kielirikasteinen opetus kannustaa ja aktivoi oppilaita kohdekielen käyttöön varsinaisten kielen tuntien lisäksi. Kielelliset tavoitteet suhteutetaan kielirikasteisen opetuksen määrään.

## 10.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa kaksikielistä opetusta jossakin muodossa, opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- kenelle kaksikielinen opetus on tarkoitettu ja mitkä ovat oppilaaksi otton periaatteet
- mikä on kielikylpykielen/kohdekielen sekä koulun opetuskielen tuntijako
- mitkä oppiaineet tai oppiaineiden sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä/kohdekielellä; mikäli tilanne on tarpeen tarkistaa kunkin lukuvuoden osalta erikseen, opetussuunnitelmassa määritellään, miten tarkistus tehdään ja miten asia kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa
- mitkä ovat kielikylpykielellä/kohdekielellä opettavien oppiaineiden keskeiset kielelliset tavoitteet
- mitkä ovat kielikylpykielen/kohdekielen ja tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain.

Lisäksi varhaisen täydellisen kielikylvyn osalta päätetään ja kuvataan

- mitkä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä.

Lisäksi laajamittaisen kaksikielisen opetuksen osalta päätetään ja kuvataan

- miten järjestetään sellaisten lyhytaikaisesti Suomessa asuvien oppilaiden opetus, jotka eivät pysty opiskelemaan opetuskielillä eivätkä kohdekielillä
- käytetäänkö oppilaaksi otossa soveltuvuuskokeita ja mikä niiden vaikutus on oppilaaksi ottoon.

## LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS

### 11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan perusopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustopilliseen järjestelmään perustuvassa perusopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa perusopetukselle asetettuja yleisiä kasvatustavoitteita ja opetukselle asetettuja tavoitteita. Opetuksessa noudatetaan näitä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta oppilaita tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustopilliseen järjestelmään taustalla olevaan arvo- tai kasvatustopilliseen näkemykseen. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.<sup>157</sup>

### 11.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Perusopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen määrittämässä rajoissa. Opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa perusopetuslain ja -asetusten, tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston asetuksen tai perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjän tulee päättää ja kuvata opetussuunnitelmassa sen lisäksi mitä tämän perusteasiakirjan muissa luvuissa määrätään

- Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva opetuksen osalta
  - o mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat, perusopetuksen arvoperustaa sekä tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä täydentävät näkökulmat
  - o miten nämä näkökulmat näkyvät toimintakulttuurissa ja työskentelytavoissa

<sup>157</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

- miten ko. maailmankatsomukseen perustuvia arvoja, tietoja, taitoja ja valmiuksia painottavaa opetusta toteutetaan läpäisyperiaatteella eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien opetuksessa.
- Erytyiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen osalta
  - mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvat näissä opetussuunnitelman perusteissa määritellyt perusopetuksen pedagogisia linjauksia täydentävät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut
  - miten nämä näkyvät toimintakulttuurissa ja työskentelytavoissa sekä eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien opetuksessa.

## LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille mahdollisuuden kehittää osaamistaan kiinnostuksensa suunnassa. Valinnaisuus tukee opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja.

### 12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Valtioneuvoston asetuksessa vuosiluokille 1-6 ja vuosiluokille 7-9 osoitetaan kullekin taide- ja taitoaineelle (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta, kotitalous) kaikille yhteisen opetuksen vähimmäistuntimäärä. Lisäksi näiden oppiaineiden opetukseen osoitetaan 1-6 vuosiluokille yhteensä kuusi vuosiviikkotuntia ja vuosiluokille 7–9 yhteensä viisi vuosiviikkotuntia, joista tuntijaossa käytetään nimeä taide- ja taitoaineiden valinnaiset. Valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden opetusta ja ne myös arvioidaan osana tätä opetusta. Valinnaisten tuntien käytöstä päätöksen tekee opetuksen järjestäjä.

Taide- ja taitoaineiden valinnaisiin osoitetut vuosiviikkotunnit voidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa jakaa musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden kesken opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Vaihtoehtoisesti vuosiviikkotunnit tai osa niistä voidaan osoittaa oppilaiden valitaviksi taide- ja taitoaineiden opinnoiksi, jotka syventävät oppilaan osaamista. Valinnaisia tunteja voidaan käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen, mikäli paikallisessa opetussuunnitelmassa painotetaan joitakin taide- ja taitoaineita tai niistä muodostettua oppiainekokonaisuutta.

### 12.2 Valinnaiset aineet

Valinnaisten aineiden tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaan osaamista oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden yhteenlaskettu määrä on vähintään yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-9. Valinnaisena aineena voidaan tarjota perusopetuksen yhteisten aineiden syventäviä ja soveltavia opintoja tai useasta aineesta muodostettuja oppiainekokonaisuuksia. Valinnaisten aineiden tulee

edistää perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.<sup>158</sup> Syventävät valinnaiset aineet syventävät ja/tai laajentavat yhteisten oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Soveltavat valinnaiset aineet voivat sisältää aineksia useasta eri oppiaineesta tai laaja-alaisesta osaamisesta. Soveltavilla valinnaisilla aineilla voidaan edistää oppiaineiden yhteistyötä esimerkiksi taide- ja taitoaineiden opinnoissa, tietojen viestintäteknologiassa, kuluttaja- ja talouskasvatuksessa, globaalikasvatuksessa tai draamaopinnoissa.

Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan. Opetuksen järjestäjän tulee ottaa valinnaisten aineiden tarjonnasta sekä arvioinnista päättäessään huomioon opiskelijaksi ottamisen perusteet toiselle asteelle<sup>159</sup>.

Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1-9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusajaksi valinnaisille aineille. Mikäli opetuksen järjestäjän hyväksymässä tuntijaossa ylittää perusopetusasetuksen määrittelemä vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä (222 vvt), voivat tunnit ylityksen osalta sisältää myös valinnaisia aineita. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.

### 12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

Vieraiden kielten osalta näissä perusteissa on määritelty A2- ja B2-kielinä opetettavien vapaaehtoisten ja valinnaisten kielten tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Mahdollisista muista valinnaisista kielistä sekä niiden tavoitteista ja sisällöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Vapaaehtoisen A-kielen (A2-kieli) laajuus on vähintään 12 vuosiviikkotuntia. Opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää valinnaisiin aineisiin varattuja vuosiviikkotunteja sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän ylittäviä vuosiviikkotunteja. Mikäli A2-kieli on toinen kotimainen kieli, käytetään sen opetuksen järjestämiseen B1-kielelle varatut vuosiviikkotunnit. Vapaaehtoisen A-kielen vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit ovat samat kuin kaikille yhteisessä A-kielessä.

Valinnaisen B-kielen (B-kieli) laajuus on vähintään neljä vuosiviikkotuntia.

### 12.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetuksen järjestäjä päättää valinnaisuudesta opetuksessa siten, että tarjonta toteuttaa perusopetukselle asetettuja tavoitteita ja vastaa oppilaiden tarpeisiin. Kuhmossa taito- ja taideaineiden tunnit käytetään sivistyslautakunnan hyväksymän suunnitelman ja tuntijaon mukaan. Valinnaisten tuntien syventäville opinnoille laaditaan oma suunnitelmansa, joka liitetään asianomaisen oppiaineen yhteyteen.

Oppilaille tarjotaan yläkoulussa valinnaisaineina myös oppiainerajat ylittäviä kokonaisuuksia neljä vuosiviikkotuntia. Valinnaisia vieraita kieliä tarjotaan vain vuosiluokilla 8. – 9. [Kuhmon kaupungin kieliohjelman](#) mukaisesti (liite 2)

<sup>158</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 6 §

<sup>159</sup> Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisesta ammatillisessa peruskoulutuksessa (4/2013); Opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006)

### 12.4.1. Taito- ja taideaineiden valinnaiset tunnit

Taito- ja taideaineiden valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taito- ja taideaineiden opetusta. Ne myös arvioidaan osana tätä opetusta.

Kyläkouluilla yhden vuosiviikkotunnin laajuisen valinnaisen tunnin oppiaine on 1. ja 2. luokalla kuvataide. Vastaavasti 3. luokalla oppiaine on liikunta, 4. luokalla kuvataide sekä 5. ja 6. luokalla liikunta.

Kontion koululla yhden vuosiviikkotunnin laajuisen valinnaisen tunnin oppiaine on 1. luokalla liikunta ja 2. luokalla kuvataide. Vastaavasti 3. luokalla oppiaine on liikunta, 4. luokalla musiikki sekä 5. ja 6. luokalla liikunta.

Kontion koululla järjestetään painotetun musiikin opetusta vuosiluokilla 3. – 6. Tämän valinnan tehneillä oppilailla yhden vuosiviikkotunnin laajuinen taide- ja taitoaineiden valinnainen tunti on musiikki. Tavoitteet ja sisällöt on määritelty painotetun musiikin opetussuunnitelmassa.

### 12.4.2. Valinnaiset aineet

Valinnaisia aineita ei tarjota 1. – 2. vuosiluokilla.

Kyläkouluilla 3. – 6. luokilla kullakin vuosiluokalla on yksi yhden vuosiviikkotunnin laajuinen valinnainen aine. 3. – 6. luokilla valinnaisuus toteutetaan useasta aineesta muodostettuina oppiainekokonaisuuksina, joiden tavoitteet ja sisällöt perustuvat opetussuunnitelmassa määriteltyihin ainesisältöihin ja niiden tavoitteisiin. Nämä oppiainekokonaisuudet tarkennetaan vuosittain uuden lukuvuoden suunnittelun yhteydessä, ja ne kirjataan syksyllä vahvistettavaan lukuvuosisuunnitelmaan.

Kontion koululla 3. luokalla yleisen musiikin oppilaille ei tarjota valinnaisainetta. 4 – 6. luokilla on kullakin vuosiluokalla yksi yhden vuosiviikkotunnin laajuinen valinnainen aine. 4. - 6. luokilla valinnaisuus toteutetaan useasta aineesta muodostettuina oppiainekokonaisuuksina, joiden tavoitteet ja sisällöt perustuvat opetussuunnitelmassa määriteltyihin ainesisältöihin ja niiden tavoitteisiin. Nämä oppiainekokonaisuudet tarkennetaan vuosittain uuden lukuvuoden suunnittelun yhteydessä, ja kirjataan syksyllä vahvistettavaan lukuvuosisuunnitelmaan.

Kontion koululla järjestetään painotetun musiikin opetusta vuosiluokilla 3 – 6 ja tämän valinnan tehneillä oppilailla yhden vuosiviikkotunnin laajuinen valinnainen aine on musiikki. Tavoitteet ja sisällöt on määritelty painotetun musiikin opetussuunnitelmassa.

### 12.4.3. Muut valinnaiset aineet yläkoulussa

Muut valinnaiset aineet yläkoulussa, laajuus 4 vuosiviikkotuntia (2+2)

**Rakentaminen ja suunnittelu, tuunaus, kuvitus**

<b>tavoitteet</b>	<b>sisällöt</b>	<b>oppimisympäristöt ja työtavat</b>	<b>esimerkkejä mahdollisista oppiaineista</b>
Oppilas oppii pitkäjänteistä suunnittelua, kokonaisuuden hahmottamista ja työn loppuun saattamista.	Oman mielenkiinnon pohjalta suunnitellaan kokonaisuus, jossa yhdistyvät kuva- taide, käsityö sekä kotitalous	Oppimisympäristö valitaan projektin mukaan. Kokonaisuuden osia voidaan toteuttaa eri paikoissa ja eri opettajien ohjauksessa. Työtavoiksi valitaan sellaisia, joissa oppilas itse joutuu ajattelemaan ja tekemään mahdollisimman paljon.	KU, KÄ, KO

**Liikkuminen, luonto, erällä käyminen, fyysiset aktiviteetit**

<b>tavoitteet</b>	<b>sisällöt</b>	<b>oppimisympäristöt ja työtavat</b>	<b>esimerkkejä mahdollisista oppiaineista</b>
Oppilas vahvistaa omaa fyysistä kuntoaan suunnitelmallisesti omat lähtökohtansa huomioiden. Oppilas liikkuu ja yöpyy luonnossa, havainnoi luontoa ja riistaa sekä oppii etsimään luonnosta ravintoa.	Itsepuolustus, voima-, nopeus- ja kestävyysharjoittelu, erätaidot ja retkeily	Monipuoliset oppimisympäristöt, toteutetaan mahdollisimman paljon ulkona. Ohjataan oppilasta toimimaan vastuullisesti luontoympäristössä.	LI, (MMP), BI, GE

**Tieto- ja viestintäteknikka, atk**

<b>tavoitteet</b>	<b>sisällöt</b>	<b>oppimisympäristöt ja työtavat</b>	<b>esimerkkejä mahdollisista oppiaineista</b>
Oppilas syventää käsitystään koodaamisen periaatteista. Hän kertoo koodaamisen perusteet ja pyrkii syventämään taitojaan. Opiskellut taidot siirretään käytäntöön.	Ohjelmointia, robotiikkaa, elektronista urheilua. Mahdollisuuksien ja oppilaan oman kiinnostuksen mukaan oman pelin luominen.	Hyödynnetään olemassa olevia yrityksiä, yhteisöjä ja oppilaitoksia, joissa käytetään robotiikkaa. Työtavoissa korostetaan ongelmanratkaisua, käytännön harjoittelua ja erilaisten vaihtoehtojen kokeilemista.	ATK, FY, MA

**Vuorovaikutus ja taiteellinen ilmaisu**

<b>tavoitteet</b>	<b>sisällöt</b>	<b>oppimisympäristöt ja työtavat</b>	<b>esimerkkejä mahdollisista oppiaineista</b>
-------------------	-----------------	--------------------------------------	---

Toteutetaan taiteellinen produktio oppilaslähtöisesti. Harjoitellaan vuorovaikutusta ja ilmaisua monin eri taiteen keinoin.	Kirjoitetaan mahdollisuuksien mukaan oma käsikirjoitus. Suunnitellaan ja toteutetaan dramaturgia, musiikki, lavastus ja puvustus.	Pitkäjänteistä harjoittelua oppilaan omia taitoja kasvat- taen. Innostetaan ja rohkais- taan oppilasta kokeilemaan ilmaisullisia rajojaan. Hyödyn- netään erilaisia kädentaitoja.	ÄI, MU, KU, KÄ (tanssi ja draama)
---	---	---	-----------------------------------

### Tutkiminen, pohtiminen, tieteenalat

#### tavoitteet

#### oppimisympäristöt ja työtavat

	sisällöt	esimerkkejä mahdollisista oppiaineista	
Tutkia ja syventää eri luon- nontieteiden sisältöjä, esi- merkiksi avaruutta, fysiikan ilmiöitä, kemiallisia reakti- oita. Oppia laatimaan tutkimus- suunnitelma ja raportoi- maan tehdyistä havainnois- ta.	Opitaan käyttämään mikro- skooppiä, kaukoputkea ja muita tieteen tekemisen välineitä tutkimuksiin. Tehdä kokeellisia tutkimuk- sia oppilaan mielenkiinnon mukaan.	Luonto, laboratorio, observa- torio. Työtavat ovat monipuolisia ja empiirisiä. Työtavat tukevat ja ylläpitävät oppilaan oman kiinnostuksen heräämistä.	BI, GE, FY, KE, MA, ATK

### Kulttuurien ja kielten tuntemus, politiikka

#### tavoitteet

#### oppimisympäristöt ja työtavat

	sisällöt	esimerkkejä mahdollisista oppiaineista	
Laajentaa oppilaan kie- lisalkkua. Oppia eri kielten perusilmaisuja matkailun ja käytännön elämän näkö- kulmasta. Painotus on pu- hutussa kielessä. Tutustutaan kansainvälisen ja kehitysyhteistyön muo- toihin ja osallistumis- mahdollisuuksiin.	Kulttuurien tuntemus. Valinnaisaineessa käsiteltä- vät kielet valitaan oppilai- den kiinnostuksen mukaan. Kansainvälinen yhteistyö. YK:n ja eri järjestöjen toi- minta. Etsitään uusia mahdolli- suuksia ystävyyskoulutoi- mintaan ja kansainvälisiin projekteihin.	Laajennetaan oppimisympäris- töjä koulun ulkopuolelle. Toi- mitaan laajasti yhteistyö- kumppaneitten kanssa. Hyö- dynnetään tietoliikenneyhte- yksiä.	EN, RU, SA, RA, UE, UO, ET, HY

### Elämäntaidot

#### tavoitteet

#### oppimisympäristöt ja työtavat

	sisällöt	esimerkkejä mahdollisista oppiaineista	
Oppilas ymmärtää oman talouden hoitoon liittyviä asioita. Hän oppii teke- mään harkittuja ratkaisuja, jotka edistävät terveellisiä elämäntapoja, hallittua rahankäyttöä ja yhteiskun- nassa toimimista.	Kuvitteellisen oman kodin perustaminen ja kodin askareista ja arjesta huo- lehtiminen. Ensiavun perusteet. Toimiminen vuorovaiku- tuksessa erilaisissa kotiin liittyvissä tilanteissa.	Oppimisympäristöinä ja työtä- poina ovat yhteiskunnan ole- massa olevat palvelut ja ra- kenteet.	TT, YH, KO, (taloustaito)

## Hyvinvointi, terveys, kauneus ja hygienia

### tavoitteet

### oppimisympäristöt ja työtavat

#### sisällöt

#### esimerkkejä mahdollisista oppianeista

<p>Tavoitteena on hahmottaa, mistä hyvinvointi syntyy ja koostuu. Hyvinvoinnin merkitys yksilölle ja yhteisölle. Tutkia eri tyylejä pu- keutumisessa ja ehostuk- sessa sekä löytää itselle sopiva tyyli. Kokeilla erilai- sia keinoja oman henkisen hyvinvoinnin saavuttami- seksi.</p>	<p>Selvittää, mistä kunkin oppilaan oma hyvinvointi koostuu. Laajentaa käsitystä eri vaih- toehdoista, miten kehittää ja parantaa omaa ja yhtei- sön hyvinvointia. Lemmikkien / kotieläinten hoito. Tyyli- ja värianalyysit tytöil- le ja pojille. Kokeillaan erilaisia kehon- hoidon ja henkisen kasvun menetelmiä.t</p>	<p>Tutustutaan hyvinvointialan yrityksiin. Suunnitellaan ja toteutetaan projekti oppilaan omista läh- tökohdista ja toiveista käsin.</p>	<p>KO, TT, PS, BI, LI, KÄ, KU</p>
---	---	--	---



# Opetus vuosiluokilla 1-2

## LUKU 13 VUOSILUOKAT 1-2

### 13.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen sekä vuosiluokkien 1-2 tehtävä

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista ja turvallisista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

#### *Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen*

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista. Yhteistyö huoltajien kanssa ja keskinäisen luottamuksen rakentaminen on tärkeitä. Jokaisen lapsen tilanne, oppimisvalmiudet ja tarpeet otetaan huomioon. Lasten mahdollisesti tarvitsema oppimisen ja koulunkäynnin tuki turvataan koulun aloitusvaiheessa ja tarkistetaan aamu- ja ilta-päivätoimintaan tai kerhotoimintaan osallistumisen tarpeet ja mahdollisuudet. Lapsia kannustetaan olemaan ylpeitä esiopetuksen aikana opituista taidoista. Heitä rohkaistaan liittymään uuteen ryhmään ja toimimaan uudessa ympäristössä kohtaamiensa aikuisten kanssa.

#### *Vuosiluokat 1-2: Koululaiseksi kasvaminen*

Vuosiluokkien 1-2 opetuksessa otetaan huomioon esiopetuksen ja sitä edeltäneen varhaiskasvatuksen antamat valmiudet. Vuosiluokkien 1-2 erityisenä tehtävänä on luoda perusta oppilaiden myönteiselle käsitykselle itsestä oppijana ja koululaisena sekä kehittää valmiuksia myöhempää työskentelyä ja oppimista varten. Perusopetuksen alussa jokaisen oppilaan edistymisen huolellinen seuranta on erityisen tärkeää, jotta voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

On tärkeitä, että jokainen oppilas saa rohkeavaa palautetta ja tilaisuuksia uusien asioiden oppimisesta nouseville ilon ja onnistumisen kokemuksille. Oppilaita kannustetaan tuomaan esiin kiinnostuksen kohteensa ja löytämään uusia. Opetus suunnitellaan riittävän haasteelliseksi kunkin oppilaan tarpeita ajatellen. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaita ohjataan yhdessä toi-

mimiseen, omatoimisuuteen ja vastuunottoon omista koulutehtävistä. Kielellisten, sosiaalisten sekä motoristen taitojen ja muistin kehittymiseen samoin kuin kunkin omaan kehitysrytmiin kiinnitetään erityistä huomiota. Tavoitteena on, että kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet tunnistetaan varhain ja tuki annetaan oikea-aikaisesti. Työtavoissa korostuvat havainnollisuus ja toiminnallisuus, leikki ja pelillisuus sekä mielikuvitus ja tarinallisuus. Koulun aloitusta ja koululaiseksi kasvamista tuetaan yhdessä kotien kanssa.

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet muuttuvat vuosiluokilla 1-2 oppiaineiksi, mutta opetus voi olla edelleen pääosin eheyttettyä. Oppilaiden omatoimisuutta, yhdessä tekemisen taitoja sekä asioiden välisten yhteyksien ymmärtämistä edistetään toteuttamalla luvun 4 mukaisia monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Tällöin tarjoutuu myös enemmän tilaisuuksia yhteistyöhön niin esiopetuksen kuin ylempien vuosiluokkien kanssa.

### *Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe*

Siirtymävaiheessa on tärkeä varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja tukea kunkin oppilaan itseluottamusta koululaisena. Oppilaita tuetaan erityisesti lukemisen, kirjoittamisen sekä matematiikan valmiuksissa ja opiskelutaidoissa. Myös itsenäisen ja ryhmässä työskentelyn taitojen vahvistaminen sekä vastuullisuuteen oppiminen tulevat entistä tärkeämmiksi. Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja opintojen järjestelyistä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista tai vapaaehtoisista opinnoista. Heidän kanssaan pohditaan opiskelun asettamia vaatimuksia ja mahdollisesti uuteen ryhmään liittymistä.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen kolmannen vuosiluokan opintojen alkamista.

## **13.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1-2**

Laaja-alaisen osaamisen yleistavoitteet on määritelty luvussa 3. Tässä kuvataan, mitkä tavoitenäkökulmat painottuvat vuosiluokilla 1-2.

Laaja-alaisen osaamisen perusta luodaan esiopetuksessa ja sitä edeltävässä varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksen ensimmäisten vuosien aikana. Tavoitteena on, että oppilaan osaamisen kehittyminen vahvistaa edellytyksiä itsensä tuntemiseen ja arvostamiseen, oman identiteetin muotoutumiseen sekä kestäväan elämäntapaan. Alusta lähtien on tärkeää, että koulu tarjoaa jokaiselle oppilaalle vuorovaikutteisen ja kannustavan yhteisön, jossa oppilas voi tuntea tulevaisuutensa kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi. Kestäväan elämäntapaan koulu kasvattaa eniten omalla esimerkillään. Kestävän elämäntavan edistämiseksi korostuvat erityisesti yhdessä toimimisen taidot, lähiyhteisön kulttuurisen monimuotoisuuden havainnointi sekä luonnossa liikkuminen ja luontosuhteen vahvistaminen.

### *Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)*

Työskentelyn lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset, havainnot ja kysymykset. Ihmettelylle, oivaltamiselle, uuden löytämiselle ja keksimiselle, mielikuvitukselle sekä oppimisen ilolle on tilaa. Oppilaita kannustetaan kysymään ja kuuntelemaan, tekemään tarkkoja havaintoja, etsimään tietoa sekä tuottamaan ja kehittämään yhdessä ideoita ja esittämään työnsä tuloksia. Ikäkaudelle sopivien ongelmanratkaisu- ja

tutkimustehtävien avulla viritetään uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäröivän maailman ilmiöitä kohtaan sekä vahvistetaan taitoa jäsentää, nimetä ja kuvailla ympäristöä. Oppilaita rohkaistaan myös kyseenalaiseen havaitsemaan asioita ja huomaamaan, että tieto voi olla joskus ristiriitaista ja epäselvää.

Oman ja yhteisen työn suunnittelemista, tavoitteiden asettamista ja työskentelyn arviointia harjoitellaan. Yhdessä pohditaan, milloin työssä on onnistuttu ja mistä sen tietää. Oppilaita ohjataan havaitsemaan edistymistään, tunnistamaan omat vahvuutensa oppijoina ja iloitsemaan onnistumisistaan. Heidän kanssaan keskustellaan opintoihin liittyvistä mahdollisista valinnoista ja autetaan ymmärtämään erilaisten vaihtoehtojen merkitys.

Monipuolinen liikkuminen ja motoriset harjoitukset tukevat ajattelun kehittymistä ja oppimista. Muistin, mielikuvituksen sekä eettisen ja esteettisen ajattelun kehittymistä tuetaan satujen ja tarinoiden, pelien, lorujen, laulujen ja leikkien, taiteen eri muotojen sekä monipuolisen vuorovaikutuksen avulla.

### *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)*

Oppilaita rohkaistaan ja ohjataan myönteiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Oppitunnit, juhlat, leikit, pelit, ruokailuhetket sekä yhteistyö koulussa ja koulun ulkopuolella tarjoavat tilaisuuksia harjoitella toimimista monenlaisten ihmisten kanssa. Oppilaita kohdellaan arvostavasti ja ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin.

Oppilaita ohjataan arvostamaan oman perheensä ja yhteisönsä sekä muiden perinteitä ja tapoja. Koulutyössä tutustutaan läheiseen kulttuuriympäristöön sekä sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Oppilaille avataan mahdollisuuksia tutustua kulttuuriperintöön sekä taiteeseen ja muuhun kulttuuritarjontaan ja saada kokemuksia myös kansainvälisyydestä. Tärkeätä on pohtia yhdessä, miten omaan ympäristöön ja sen kulttuuriin voi vaikuttaa. Oppilaat oppivat tuntemaan Lapsen oikeuksien sopimuksen pääperiaatteet ja pohjivat, mitä ne tarkoittavat heidän elämässään ja toiminnassaan.

Koulutyössä oppilaat voivat ilmaista itseään ja itselleen merkityksellisiä asioita monipuolisia esittämisen tapoja käyttäen. Oppilaita kannustetaan nauttimaan käden ja koko kehon taitojen kehittymisestä ja harjoittelemaan monenlaista esiintymistä. Mielikuvitus, kekseliäisyys ja ilmaisutaidot kehittyvät muun muassa leikkien, seikkailujen, musiikin, draaman, saduttamisen, mediaesitysten, kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun sekä rakentelun ja muiden käden töiden keinoin.

### *Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)*

Koulun aloittaminen edellyttää uudenlaisia itsestä huolehtimisen taitoja ja itsenäisyyden lisääntymistä. Koulutyöhön kuuluu oppilaiden ikäkaudelle sopivista vastuutehtävistä huolehtiminen luokka- ja kouluyhteisössä. Yhteisten pelisääntöjen, hyvien tapojen sekä kannustavan palautteen merkitys korostuu. Oppilaita ohjataan hahmottamaan aikaan ja paikkaan liittyviä käsitteitä ja niiden käytännön merkitystä. He harjoittelevat omien tunteiden tunnistamista ja ilmaisemista ja esimerkiksi leikkien ja draaman avulla kehittävät tunnetaitojaan.

Koulussa opitaan omaan ja yhteiseen hyvinvointiin, turvallisuuteen ja arjen sujumiseen liittyviä perusasioita. Huomiota kiinnitetään itsenäiseen ja turvalliseen liikkumiseen lähiympäristössä, turva- ja suojavälineiden käyttöön sekä omien tietojen ja taitojen kehittämiseen kävelijänä ja pyöräilijänä. Myös erilaisissa vaaratilanteissa tarvittavan toiminnan ja avun hakemisen taitoja harjoitellaan. Oppilaiden kanssa tutkitaan arjen teknologiaa ja sen merkitystä päivittäisessä elämässä sekä opitaan, mitä teknisten laitteiden turvalli-

nen käyttö edellyttää. Oppilaiden muotoutuvista kulutustottumuksista keskustellaan, opitaan tarkastelemaan mainontaa ja median vaikutuksia sekä pohditaan mahdollisuuksia oman rahankäytön suunnitteluun. Oppilaita ohjataan kriittiseen kuluttajuuteen ja mietitään, mitä taloudellisuus, kohtuullisuus ja ympäristön huomioon ottaminen tarkoittavat kuluttajan valinnoissa ja mitä ne merkitsevät omassa toiminnassa.

#### *Monilukutaito (L4)*

Oppilaita ohjataan monilukutaitoisiksi, monenlaisten, ikäkaudelle ominaisten tekstien tulkitsijoiksi, tuottajiksi ja arvioijiksi. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kineettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tai ilmenevää tietoa. Monilukutaidon kehittymistä tuetaan perustamalla opetus moniaistisuudelle, kokonaisvaltaisuudelle ja ilmiökeskisuudelle. Oppilaita kannustetaan käyttämään ja tuottamaan erilaisia tekstejä, nauttimaan niistä sekä ilmaistamaan itseään niiden avulla. Kirjoitettujen tekstien perusluku- ja kirjoitustaito kehittyy ja sujuvoituu. Samoin kehittyy taito käsitellä arkeen liittyen numeerista informaatiota, kuten lukumäärien eroja. Oppilaita ohjataan kehittämään kuvanlukutaitoa kokeilemalla kuvallisia ilmaisutapoja sekä tarkastelemaan visuaalisen vaikuttamisen keinoja lähiympäristössä.

Oppilaita ohjataan hankkimaan tietoa erilaisista lähteistä ja välittämään tietoa muille. Heitä ohjataan pohdittamaan kuvitteellisen ja todellisen maailman suhdetta sekä myös sitä, että jokaisella tekstillä on tekijänsä ja tarkoituksensa. Näin opetuksessa tuetaan kriittisen ajattelun kehittymistä. Monilukutaitoiseksi kehittyäkseen oppilaat tarvitsevat sekä rikasta tekstiympäristöä että suojaavaa tukea median käytössä. Opetuksessa käytetään ikäkauden tarpeisiin soveltuvia tekstejä, kuten lehtiä, kirjoja, pelejä, elokuvia ja musiikkia sekä monimuotoisen ympäristön havainnointia ja oppilaiden tekemiä ja valitsemissa sisältöjä. Tuottamisen taitoja kehitetään tulkitsemisen ja arvottamisen taitojen rinnalla. Oppilaille luodaan runsaasti tilaisuuksia kysyä ja ihmetellä, kertoa tarinoita, esittää näkemyksiään ja jakaa kokemuksiaan monenlaisia välineitä ja ilmaisun keinoja käyttäen.

#### *Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)*

Opetuksessa hyödynnetään esiopetuksen aikana ja koulun ulkopuolella oppilaille karttuneita tieto- ja viestintäteknologian (TVT) tietoja ja taitoja. Leikkiin perustuva työskentely on edelleen keskeistä. Tieto- ja viestintäteknologian perustaitoja harjoitellaan ja opitaan käyttämään niitä opiskelun välineinä. Samalla opitaan keskeistä käsitteistöä. Oppilaat pohtivat myös, mihin tarkoituksiin tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään lähiympäristössä ja mikä sen merkitys on arjessa.

*Käytännön taidot ja oma tuottaminen:* Koulutyössä harjoitellaan laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden käyttöä ja opetellaan niiden keskeisiä käyttö- ja toimintaperiaatteita. Samoin harjoitellaan näppäintaitoja sekä muita tekstin tuottamisen ja käsittelyn perustaitoja. Oppilaat saavat ja jakavat keskenään kokemuksia digitaalisen median parissa työskentelystä sekä ikäkaudelle sopivasta ohjelmoinnista. Pelillisyyttä hyödynnetään oppimisen edistäjänä. *Vastuullinen ja turvallinen toiminta:* Oppilaiden kanssa keskustellaan ja luodaan yhdessä TVT:n turvallisia käyttötapoja ja hyviä käytöstapoja. Huomiota kiinnitetään terveellisiin työasentoihin sekä sopivan pituisten työjaksojen merkitykseen hyvinvoinnille. *Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely:* Oppilaita opastetaan käyttämään keskeisiä hakupalveluita, kokeilemaan eri työvälineitä ja tekemään pienimuotoisia tiedonhankintatehtäviä eri aihepiireistä ja itseä kiinnostavista asioista. Heitä kannustetaan toteuttamaan TVT:n avulla ideoitaan yksin ja yhdessä toisten kanssa. *Vuorovaikutus ja verkostoituminen:* Oppilaat saavat kokemuksia oppimista tukevien yhteisöllisten palveluiden käytöstä ja harjoittelevat käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

### *Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)*

Koulutyössä oppilaat saavat monimuotoisia tilaisuuksia oppia työskentelemään yksin ja yhdessä toisten kanssa. Heitä ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä, omien ideoiden sovittamista yhteen toisten kanssa sekä ikäkaudelle sopivaa vastuunkantoa. Oppilaita kannustetaan tutkimaan uusia asioita ja miettimään, missä itse on erityisen hyvä ja mitä voisi tehdä toisten hyväksi koulussa ja kotona. Heitä rohkaistaan toimimaan uusissa tilanteissa itseensä luottaen. Oppilaita opastetaan tutustumaan eri ammatteihin koulussa ja koulun ulkopuolella ja ymmärtämään niiden ja yleensä työn merkitys yhteiskunnassa, erityisesti perheiden arjen ja toimeentulon kannalta. Yhteistyö huoltajien ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa työskentelyä.

### *Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)*

Ensimmäisestä luokasta lähtien oppilaat ovat mukana pohtimassa ja suunnittelemassa omaa opiskeluaan ja oman ryhmänsä työn tavoitteita ja toimintatapoja, työskentelytilojen järjestämistä ja viihtyisyyttä sekä ruokailuun, välitunteihin, juhliin ja retkiin sekä koulun muihin tapahtumiin liittyviä asioita. Oppilaiden kanssa keskustellaan, mitä oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja vastavuoroisuus merkitsevät. Omien kokemusten kautta oppilaat tutustuvat demokraattisen toiminnan sääntöihin ja toteutumiseen käytännössä. Oppilaat kuuluvat oppilaskuntaan ja voivat osallistua itseään koskevista asioista päättämiseen ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Oppilaiden kanssa pohditaan, mitä heille merkitsee oikeudenmukainen ja kestävä tulevaisuus omassa maassa ja maailmassa ja mitä he voivat itse tehdä sen puolesta.

## **13.3. Paikallisesti päätettävät asiat**

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten tuetaan oppilaiden siirtymistä esiopetuksesta perusopetukseen sekä toiselta kolmannelle vuosiluokalle
  - o toimintatavat siirtymävaiheessa
  - o tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut
- mitkä ovat vuosiluokkakokonaisuuden 1-2 erityispiirteet ja tehtävät (perusteiden kuvauksia voidaan hyödyntää sellaisenaan) sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 1-2 (perusteiden tavoitekuvauksia voidaan hyödyntää sellaisenaan) sekä niiden mahdolliset paikalliset painotukset ja miten oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan vuosiluokilla 1-2
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokalla 1 ja vuosiluokalla 2
- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokkakokonaisuudessa 1-2.

## **13.4 Oppiaineet vuosiluokilla 1-2**

Näissä opetussuunnitelman perusteissa oppiaineista määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet on numeroitu S1, S2 jne. ja niihin viitataan tavoitetaulukoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa.

- L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- L4 Monilukutaito
- L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
- L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen.

### **ÄIDINKIELEN JA KIRJALLISUUDEN ERI OPPIMÄÄRIEN JA TOISEN KOTIMAISEN KIELEN OPISKELU**

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineeseen on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaksitoista eri oppimäärää, jotka ovat seuraavat: suomen kieli ja kirjallisuus, ruotsin kieli ja kirjallisuus, saamen kieli ja kirjallisuus, romanikieli ja kirjallisuus, viittomakieli ja kirjallisuus, muu oppilaan äidinkieli, suomi ja ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, suomi ja ruotsi saamenkielisille sekä suomi ja ruotsi viittomakielisille. Muuna oppilaan äidinkielenä on mahdollista opettaa opetuksen järjestäjän tarjoamana ja huoltajan valitsemana jotakin edellä mainitsematonta äidinkieltä koko äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärällä tai valtioneuvoston asetuksen 422/2012 8 §:n mukaisesti järjestettynä. Lisäksi erillisrahoitettuna voidaan tarjota oppilaan oman äidinkielen opetusta. Toisessa kotimaisessa kielessä on ruotsin ja suomen kielessä määritelty A- ja B-oppimäärät sekä kaksikielisille oppilaille tarkoitetut äidinkielenomaiset oppimäärät.

Oppilas opiskelee äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja toisessa kotimaisessa kielessä seuraavassa taulukossa mainittuja oppimääriä sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä tarjoaa ja oppilaan huoltaja valitsee. Taulukossa oppilaan äidinkielellä tarkoitetaan koulun opetuskieltä (suomi, ruotsi ja saame) tai muuta huoltajan ilmoittamaa kieltä.

Oppilaan äidinkieli	Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä	Toinen kotimainen kieli	
		yhteinen	valinnainen
suomi	suomen kieli ja kirjallisuus	ruotsi	-
ruotsi	ruotsin kieli ja kirjallisuus	suomi	-
saame	saamen kieli ja kirjallisuus sekä suomi tai ruotsi saamenkielisille	-	suomi tai ruotsi
saame	suomen tai ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä saamen kieli ja kirjallisuus	ruotsi tai suomi	
romani	suomen tai ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä romanikieli ja kirjallisuus	ruotsi tai suomi	-
viittomakieli	viittomakieli ja kirjallisuus sekä suomi tai ruotsi viittomakielisille	-	ruotsi tai suomi
muu äidinkieli	muu äidinkieli koko äidinkielen ja	-	ruotsi tai suomi

	kirjallisuuden tuntimäärällä tai VA422/2012 8 §:n mukaisesti järjestettynä sekä suomi tai ruotsi toisena kielenä		
--	--	--	--

### 13.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

#### KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

#### Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentamaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkit-

semisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen oppimäärät tekevät yhteistyötä.

**Vuosiluokilla 1–2** äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen erityisenä tehtävänä on edistää oppilaiden yksilöllisten edellytysten pohjalta itsensä ilmaisemisen ja vuorovaikutuksen taitoja, kielellistä tietoisuutta sekä kehittää kuuntelemisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen perustaitoja. Opetuksen tehtävänä on kiinnostuksen ja innostuksen vahvistaminen kielelliseen ilmaisuun, draamaan, kaunokirjallisuuteen ja monimuotoisten tekstien tulkitsemiseen ja tuottamiseen. Opetuksessa huolehditaan oppimisprosessin jatkumosta esiopetuksesta kouluun niin äidinkielen perustaitojen kuin laaja-alaisen osaamisen osalta.

### **Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1–2**

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisympäristö rakennetaan monipuoliseksi teksti- ja kieliympäristöksi. Saatavilla tulee olla paljon oppilaita kiinnostavaa kirjallisuutta ja monimuotoisia tekstejä. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä ja niitä julkaistaan luokassa ja lähipiirissä. Kieltä tutkitaan leikinomaisesti, esimerkiksi rooli-, draama- ja teatterileikin keinoin. Opetusta eheytetään niin, että äidinkielen taitojen oppiminen nivoutuu ilmiöiden kielelliseen hahmottamiseen eri oppiaineiden yhteydessä. Koulu- tai lähikirjaston toimintaan ja erilaisiin lasten kulttuuritapahtumiin tutustuminen laajentavat oppimisympäristöä luokan ulkopuolelle. Lisäksi hyödynnetään lähiympäristön ja median kulttuurista monimuotoisuutta. Opetuksessa korostuvat kokemusten ja elämysten jakaminen sekä taitojen harjoittelu yhdessä ja yksin, myös viestintäteknologiaa hyödyntäen. Draamaa integroidaan kirjallisuuteen ja muihin oppiaineisiin, esimerkiksi musiikkiin, liikuntaan ja ympäristöoppiin.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 1–2**



Tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimista yhteistyössä kotien kanssa. Kielellisiä vaikeuksia puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain. Opettaja mallintaa sanojen, virkkeiden ja tekstien lukemista ja ymmärtämistä sekä kirjoittamisen tapoja. Oppilaita ohjataan käyttämään mediavälineitä monipuolisesti ja turvallisesti. Kielellisesti taitavia oppilaita ohjataan haastavampien tehtävien, materiaalien ja tekstiympäristöjen pariin. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

### Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 1–2

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Yhteisen pohdinnan sekä palautteen antamisen ja saamisen avulla opettaja ohjaa niin koko opetusryhmän kuin yksittäisen oppilaan oppimista ja edistymistä. Vuosiluokilla 1–2 oppimisen arvioinnin päätehtävänä on tukea ja edistää oppilaiden kielellistä kehitystä kaikilla tavoitealueilla. Opettaja pyrkii saamaan kokonaiskuvan kunkin oppilaan kielellisestä kehityksen edistymisestä. Arviointiin perustuvan palautteen kautta oppilaat saavat tietoa kielitaitonsa vahvuuksista sekä edistymisestään opiskelemaisensa kielen oppijana. Oppilaat saavat myös monipuolisesti palautetta siitä, miten he ymmärtävät ja käyttävät kieltä, ilmaisevat itseään, osallistuvat yhteiseen keskusteluun sekä tuottavat ja tulkitsevat tekstejä. Laadukas ja kannustava palaute osaamisen eri alueilta on tärkeää. Se auttaa oppilaita huomaamaan onnistumisiaan ja edistymistään sekä motivoi suuntaamaan työskentelyään kielellisen kehityksen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi tuottaa tietoa myös opetuksen suunnittelua varten sekä auttaa havaitsemaan mahdollisia tuen tarpeita oppilaiden kielellisessä kehityksessä.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärissä ovat

- edistyminen itsensä ilmaisemisessa ja vuorovaikutustaidoissa, sana- ja käsitevarannon karttuminen
- edistyminen lukutaidossa sekä tekstien ymmärtämisessä ja lukemisen harrastamisessa
- edistyminen tekstin tuottamisessa, erityisesti käsin kirjoittamisen ja näppäintaitojen kehittyminen
- edistyminen kielen ja kulttuurin ymmärtämisessä, erityisesti havaintojen tekeminen sanojen merkityksestä ja arjen kielenkäyttötilanteista.

## SUOMEN KIELI JA KIRJALLISUUS

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki ja oppilaan oppimisen arviointi koskevat myös suomenkieli ja kirjallisuus -oppimäärää.

### Oppimäärän erityinen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää oppilaiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee oppilaiden monilukutaidon, kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan oppilaita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa monikulttuurisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielten asema kansalliskielinä ja suomen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärien kanssa.

**Vuosiluokilla 1–2** opetuksen painopiste on luku- ja kirjoitustaitojen perustan luomisessa sekä oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen kehittämisessä. Opetuksen tehtävänä on herättää kiinnostusta kieleen, ilmaisuun ja erilaisten tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen.

### Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1–2

**S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Harjoitellaan ympäristön kielellistä jäsentämistä ja nimeämistä, kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista. Harjoitellaan ryhmäviestinnän käytänteitä erilaisissa kasvokkain tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa. Havainnoidaan erilaisia viestintätapoja. Käsitellään erilaisten vuorovaikutusharjoitusten, keskustelujen ja draaman avulla lastenkirjallisuutta, satuja, kertomuksia, loruja, tietotekstejä, mediatekstejä ja pelejä.

**S2 Tekstien tulkitseminen:** Opetellaan lukemaan ja harjoitellaan siinä tarvittavia käsitteitä äänne, kirjain, tavu, sana, virke, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva. Tuetaan tekstinyymmärtämisen taitoja ja harjoitellaan tekstinyymmärtämisen strategioita. Havainnoidaan ja tulkitaan monimuotoisia ympäristön tekstejä, niiden merkityksiä ja rakenteita sekä työskennellään muun muassa kuvien, lastenkirjallisuuden, yksinkertaisten tietotekstien ja mediatekstien parissa. Pohditaan sanojen ja sanontojen merkityksiä sekä sananvalintoja teksteissä ja laajennetaan käsitevarantoa. Tutustutaan erilaisiin tapoihin ilmaista aikaa, järjestystä ja paikkaa erityisesti kertovissa, kuvaavissa ja ohjaavissa teksteissä sekä opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä, kuten päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika ja juoni. Jaetaan lukukokemuksia eri tavoin, keskustellaan tekstien sisällöistä ja harjoitellaan tekstin kertomista omin sanoin. Harjoitellaan tiedon etsintää tekemällä havaintoja ympäristöstä ja tulkitsemalla kuvia ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjoitellaan tiedon kertomista toisille.

**S3 Tekstien tuottaminen:** Harjoitellaan tuottamaan tekstejä, käyttämään mielikuvitusta, kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan omia kokemuksia, havaintoja ja ajatuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla yksin ja yhdessä. Tarkastellaan puhutun kielen muuntamista kirjoitetuksi kieleksi ja harjoitellaan tekstin suunnittelua. Tutustutaan kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillisiin tekstuaalisiin ja kielellisiin piirteisiin, esimerkiksi ajan ja paikan ilmaisutapoihin ja kertomuksen perusrakenteeseen, ja harjoitellaan niiden käyttämistä omissa teksteissä. Opetellaan isojen ja pienten tekstauskirjainten piirtämistä sekä niillä kirjoittamista ja näppäintaitoja. Tuetaan oikeinkirjoitustaidon kehittymistä fonologisen tietoisuuden harjoitteiden ja lukemisen avulla. Harjoitellaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita ja joitakin kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia, kuten sanaväli, tavutus, virke ja sen lopetusmerkit, iso alkukirjain virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä.

**S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen:** Vahvistetaan kielellistä tietoisuutta tekemällä havaintoja puhutusta kielestä ja tutustumalla kirjoitettuun kieleen kuunnellen ja lukien. Tehdään havaintoja eri puhetaavoista, koulussa ja vapaa-ajalla esillä olevista kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin. Pohditaan yhdessä sanoja, sanontoja ja ilmaisutapoja, leikitellään kielellä lorujen, runojen ja sanaleikkien

avulla. Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja herätetään kiinnostusta lukuharrastukseen. Tutustutaan kuunnellen ja lukien monimuotoisiin teksteihin, kuten lapsille suunnattuun kirjallisuuteen ja mediateksteihin, ja käytetään niitä ilmaisun virikkeenä ja keskustellaan niiden merkityksestä omassa arjessa. Tutustutaan yhdessä kirjastoon ja sen käyttöön. Tutustutaan lastenkulttuuriin ja tapakulttuuriin omassa lähiympäristössä, juhlaperinteisiin sekä joihinkin kansanperinteen muotoihin ja osallistutaan yhdessä esitysten tai muiden kulttuurituotteiden tekemiseen.

### Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1–2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
T1 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1 Kasvokkain tapahtuvat vuorovaikutustilanteet.	L1, L2, L3
T2 opastaa oppilasta kehittämään kieltään ja mielikuvitustaan sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin ja tutustua niiden käytänteisiin	S1 Kuuntelemisen ja kysymisen harjoittelua.	L1, L2, L7
T3 tukea oppilasta vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman avulla	S1 Opetellaan kertomaan ja esittämään lastenkirjallisuutta apuna käyttäen. Esityksiä voidaan myös tallentaa.	L1, L2, L7
T4 ohjata oppilasta rakentamaan viestijäkuvaansa ja ymmärtämään, että ihmiset viestivät eri tavoin	S1 Harjoitellaan esittämään asiansa selkeästi, myös välineitä käyttäen.	L1, L2, L7
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
T5 ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan	S2 Opetellaan lukemaan ja harjoitellaan lukemisessa tarvittavia käsitteitä (ääne, kirjain, tavu, sana, virke, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva). TVT:tä voidaan hyödyntää lukemaan oppimisvaiheessa eri tavoin.	L1, L4, L5
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan monimuotoisten tekstien merkityksiä ja rakenteita sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan tekstien tarkastelun yhteydessä	S2 Opetellaan ymmärtämään sanoja ja tekstejä. Kiinnostuksen ja uteliaisuuden herättäminen uusien sanojen ja käsitteiden kohtaan.	L1, L2, L4
T7 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin	S2 Etsitään tietoa ympäristöstä havainnoimalla, tulkitsemalla kuvia ja tekstejä sekä opetusohjelmia ja TVT:tä hyödyntäen.	L1, L4, L5
T8 kannustaa oppilasta kiinnostumaan lastenkirjallisuudesta, mediateksteistä ja muista teksteistä luomalla	S2 Keskustellaan tekstien sisällöistä, harjoitellaan	L2, L4, L5

myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen	tekstin kertomista omin sanoin ja kuunnellaan tarinoita.	
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
T9 rohkaista ja innostaa oppilasta kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan kokemuksiaan puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla	S3 Tarinoiden tuottaminen yksin ja yhdessä. TVT:tä voidaan hyödyntää tuottamis- ja tallentamisvaiheissa eri tavoin (kirjoittaminen, videointi, animointi, äänitys)	L1, L4, L5, L7
T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3 Erilaisten tekstien perusrakenteisiin tutustuminen.	L2, L4, L5
T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsikirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia	S3 Isot ja pienet tekstauskirjaimet. Harjoitellaan oikeinkirjoituksen perusasioita sekä käsin että koneella kirjoittaen. TVT -taidoista opitaan iso ja pieni alkukirjain, sanaväli ja lopetusmerkit sekä kuvan liittäminen tekstiin.	L1, L4, L5
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
T12 kannustaa oppilasta kehittämään kielitietoisuuttaan ja kielen peruskäsitteiden tuntemusta sekä ohjata tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielestä sekä auttaa huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten käyttäytymiseen	S4 Tehdään havaintoja eri puhetavoista, murteista ja kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin.	L2, L4, L7
T13 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan lapsille suunnattua kirjallisuutta ja valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa, kehittämään lukuharrastustaan sekä ohjata oppilasta kirjaston käyttöön	S4 Leikitellään kielellä. Kuunnellaan ja luetaan erilaisia tarinoita. Käydään kirjastossa.	L2, L3, L4
T14 ohjata oppilasta arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta, tutustuttaa joihinkin lastenkulttuurin muotoihin ja innostaa niiden käyttäjäksi sekä kannustaa tuottamaan omaa kulttuuria yhdessä muiden kanssa	S4 Näytelmän katsominen. Luokan omat ilmaisuharjoitukset. Juhlassa esiintyminen. Kalevalaan tutustuminen kerronnan ja kuvataiteen keinoin	L2, L4, L7

### Laaja-alainen osaaminen

L2, L3, L6: harjoitellaan vuorovaikutustaitoja leikin keinoin

L3: Vastuuttaminen omista tekemisistä ja välineistä.

L5 TVT-perustaitoja harjoitellaan ja opitaan käyttämään niitä esittämisen ja opiskelun välineenä. Taulukossa mainittujen lisäksi harjoitellaan myös koneelle ja pilvipalveluun kirjautuminen sekä tallentaminen haluttuun kohteeseen.

L7: yhteistyö koulun ja kulttuurilaitosten välillä

## Arviointi

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppiaineen arviointi on jatkuvaa, monipuolista, läpinäkyvää ja perusteltua. Arvioinnissa painotetaan lukemisen, kirjoittamisen ja suullisen esittämisen taitoja ja vuorovaikutustaitoja. **Vuosiluokilla 1 ja 2 painottuu lukutaidon arviointi. Vuosiluokilla 3 - 6 painottuu tekstin tuottamisen, lukemisen ja kirjoittamisen taidot.** Teksti tarkoittaa tässä erilaisia kirjoitettuja, suullisia, visuaalisia ja auditiivisia viestejä. **Vuosiluokilla 7 - 9 painottuu eri tekstilajien tulkinta ja tuottaminen.**

### Arviointikäytänteitä

- itsearviointi ja vertaisarviointi
- monipuoliset arviointi- ja palautekeskustelut
- testit ja kokeet (perinteisten kokeiden lisäksi ryhmäkokeet, sähköiset kokeet, parikokeet ja suulliset kokeet)
- erilaisten tekstilajien tulkinta
- yhteistyötaidot, ryhmätyöt
- aktiivisuus
- omat tuotokset.

## SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppimisen arviointi koskevat myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää.

### Johdanto Kainuun s2-opetussuunnitelmaan

*“Korvasta sisään, suusta ulos. Silmästä sisään ja kädestä ulos.”*

Olemme halunneet tehdä S2-opetussuunnitelmasta mahdollisimman käytännöllisen ja havainnollistavan työkalun opettajille erilaisten ryhmien opettamiseen. Olemme kuunnelleet kentältä tulleita toiveita työtä tehdessämme. Opetussuunnitelmaan on avattu tarkasti tavoitteet, sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet tekstimuotoon. Nopeampaa tarkastelua varten ne löytyvät taulukon muodossa (LIITE 1). Kirjoitettua tekstiä ja taulukkoa voi käyttää rinnakkain opetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa.

S2-oppiaineessa eriyttäminen korostuu erityisesti oppilaiden kieli-, kulttuuri- ja koulunkäyntitaustasta johtuen. Oman äidinkielen vahva osaaminen tukee suomen kielen oppimista. Opetusta suunniteltaessa lähtökohtana on oppilaan kielitaidon tason selvittäminen vuorovaikutuksessa oppilaan kanssa. Apuna tässä voi käyttää tukimateriaalista löytyvää kehittyvän kielitaidon asteikkoa (OPH:n tukimateriaali). Hyvä oppilaan tuntemus on edellytys onnistuneelle eriyttämiselle, joka ylläpitää oppimismotivaatiota. Eriyttämistä tarvitaan erityisesti koko ryhmän tunneilla, jolloin oppilaat pääsevät osalliseksi ainakin osittain oppitunnin ohjelmasta oman kielitaidon tason mukaisesti. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasansa muut oppilaat. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi niin, että oppilailla on sama teksti mutta sitä tarkastellaan heidän kielitaidolleen sopivalla tasolla (eri kysymykset, erilaiset tehtävät). Sosiaalisten taitojen kehittyminen tukee kielitaidon kehittymistä. Onnistunut eriyttäminen vaatii

opettajien perehtymistä S2-materiaaleihin sekä monipuolisten esim. toiminnallisten opetusmenetelmien käyttöä.

Oppimisympäristöillä on merkitystä uusien sanojen ja käsitteiden sisäistämisessä. Opetusta tulisi järjestää myös luokkahuoneiden ulkopuolella oppimista tukevilla ympäristöissä. Näin päästään asioiden abstraktista opettelusta kohti konkretiaa.

### **Oppimäärän erityinen tehtävä**

Tuntijakoasetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti<sup>160</sup>. Tämän oppimäärän tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin. Opetuksen avulla pyritään monilukutaitoon, jonka avulla oppilas osaa hakea tietoa sekä ymmärtää, tuottaa, arvioi ja analysoi erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja suomenkielisiä tekstejä päivittäisessä vuorovaikutuksessa, koulutyöskentelyssä ja yhteiskunnassa. Opetuksessa tuetaan kielitaidon eri osa-alueiden sekä eri tiedonalojen kielen kehittymistä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on tukea oppilaan monikielisyiden kehittymistä sekä herättää kiinnostus ja tarjota välineitä kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Yhteistyössä kotien, oman äidinkielen opetuksen sekä muiden oppiaineiden kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus auttaa oppilasta rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa.

Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen lähtökohtana ovat oppilaille merkitykselliset ja tarpeelliset tekstilajit ja kielenkäyttölanteet, joiden avulla kielen muotoja, merkityksiä ja käyttöä tutkitaan ja opitaan analysoimaan. Kielitaitoa kehitetään kaikilla kielen käytön osa-alueilla, joita ovat kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Oppilaiden kielen osaaminen laajenee arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. He saavat valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Opetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään oppilaiden osaamia kielisiä.

Kunkin oppilaan tarpeen suomi toisena kielenä -oppimäärään määrittävät oppilasta opettavat opettajat yhdessä. Oppilaan huoltaja päättää oppimääriä koskevista valinnoista<sup>161</sup>. Koska opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti, oppimäärän valinnassa on keskeistä, että oppilas saa hänelle parhaiten soveltuvan oppimäärän mukaista opetusta<sup>162</sup>. Oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielenä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan myös seuraavat näkökulmat:

- oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osa-alueilla, jolloin oppilaan osaaminen ei anna vielä edellytyksiä yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai

<sup>160</sup> Valtioneuvoston asetus 422/2012

<sup>161</sup> Perusopetuslaki 628/1998, 30 §

<sup>162</sup> Perusopetuslaki 628/1998, 3 §

- oppilaan suomen kielen taito ei anna vielä edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Kun oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, hänelle opetetaan suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen sijaan. Opetusjärjestelyiden lähtökohtana ovat oppilaan oppimistarpeet ja kielenoppimisen vaihe. Mikäli oppilaan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin riippumatta siitä, minkä opetusryhmän yhteydessä kyseinen opetus on järjestetty. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasonsa muutkin oppilaat. Kesken perusopetuksen Suomeen muuttaneiden oppilaiden opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa tulee ottaa huomioon oppilaan kielitaito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Tarvittaessa laaditaan oppimissuunnitelma. Opetuksessa hyödynnetään tavoitteellisesti erilaisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat kielitaidon monipuolista kehittymistä sekä koulussa että sen ulkopuolella. Oppilas voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun.

Keskeiset sisällöt noudattavat suomen kieli ja kirjallisuus -kokonaisuuden sisältöjä siten, että oppilas pystyy opiskelemaan mahdollisimman paljon suomea integroituna äidinkielen ryhmään. Oppilaskohtaisesti aikaisempien vuosiluokkien sisältöjä täydennetään (pienryhmäopetuksessa) oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Sisältöjä valittaessa kiinnitetään ensisijaisesti huomiota oppilaan kielitaitotasoon erityisesti silloin, kun oppilas integroituu valmistavasta opetuksesta perusopetuksen luokkaan kesken perusopetuksen. Opetussisältöjä ei voida sitoa pelkästään luokka-asteisiin, vaan ne valitaan tarkoituksenmukaisesti. Valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirtyvälle oppilaalle on tehty pedagoginen arvio ja henkilökohtainen opinto-ohjelma, jota tulee käyttää opetusta suunniteltaessa. Mikäli pedagogisessa arviossa on todettu, että oppilaalle annetaan tehostettua tukea, laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma.

**Vuosiluokilla 1-2** opetuksen painopiste on suomen kielen ja sen luku- ja kirjoitustaitojen perustan luomisessa sekä oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen kehittämisessä. Opetuksen tehtävänä on herättää kiinnostusta kieleen ja ilmaisuun sekä erilaisten tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen.

### Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1–2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
T1 rohkaista oppilasta harjoittamaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja erilaisissa koulun ja muun arjen vuorovaikutustilanteissa sekä vahvistamaan kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojaan  1-2lk: ohjata ja rohkaista oppilasta huomioimaan toiset vuorovaikutustilanteissa esim. toisten kuunteleminen, kohteliaat ilmaisut	S1	L2, L4
T2 harjaannuttaa ja rohkaista oppilasta kertomaan ajatuksistaan ja tunteistaan ja keskustelemaan erilaisista aiheista sekä vahvistamaan niissä tarvittavaa sanastoa ja ilmaisua	S1	L1, L2, L7

<p>1lk: ohjata oppilasta kertomaan itsestään, omasta perheestään, lähiympäristöstään</p> <p>2lk: ohjata oppilasta kertomaan monipuolisemmin ajatuksistaan ja tunteistaan</p>		
<p>T3 kannustaa oppilasta vahvistamaan kielellistä ja kehollista ilmaisurohkeutta ja mielikuvitusta ohjaamalla oppilasta osallistumaan ja ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman keinoin</p> <p>1-2lk: kannustaa oppilasta tekemään erilaisia pieniä esityksiä tutussa ryhmässä (rooli- ja teatterileikit)</p>	S1	L1, L2, L7
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
<p>T4 innostaa ja ohjata oppilasta lukutaidon oppimiseen ja sana- ja käsitevarannon kartuttamiseen</p> <p>1lk: ohjata oppilasta lukutaidon oppimiseen ja tekstirakenteiden ymmärtämiseen</p> <p>2lk: harjaannuttaa oppilaan lukutaitoa ja luetun ymmärtämisen taitoja</p> <p>1-2lk: kannustaa ja motivoida oppilasta lukemiseen</p>	S2	L1, L2, L4
<p>T5 kannustaa oppilasta lukemaan ikäkaudelle ja kielitaidolle sopivia tekstejä (lorut, sadut, tarinat) ja kirjallisuutta (kuvakirjat, kauno- ja tietokirjallisuus) ja keskustelemaan lukemastaan</p>	S2	L2, L4
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
<p>T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan eri tekstilajien (esim. tietotekstit, ohjeet, kertomukset) ja niissä tarvittavan sanaston ja kieliopillisten rakenteiden tuottamista</p> <p>1-2lk: tutustuttaa oppilas erilaisiin tekstilajeihin ja niiden piirteisiin.</p>	S3	L2, L4
<p>T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan käsin kirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä tekstien suunnittelun ja tuottamisen taitoja</p> <p>1lk: ohjata oppilasta huomaamaan peruslauseen rakenne ja kirjoittamaan lyhyitä tarinoita käsin ja koneella</p> <p>2lk: ohjata oppilasta huomaamaan virkkeiden ja tarinoiden rakenne ja kirjoittamaan pidempiä tarinoita käsin ja koneella</p>	S3	L4, L5
<p>T8 kannustaa oppilasta harjoittelemaan oikeinkirjoituksen perusasioita</p> <p>1lk: ohjata oppilasta käyttämään isoa ja pientä alkukirjainta, tavuttamaan ja huomioimaan sanaväli</p> <p>2lk: ohjata oppilasta lopetusmerkkien käyttöön ja yhdyssanojen oikeinkirjoitukseen</p>	S3	L1, L4, L5
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
<p>T9 innostaa oppilasta edistämään kielitietoisuuttaan tekemällä havaintoja erilaisista puhetaivoista omassa lähipiirissään sekä auttaa oppilasta huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten kielelliseen käyttäytymiseen</p> <p>1-2lk: kannustaa oppilasta havainnoimaan erilaisia puhetapoja</p>	S4	L4, L6, L7
<p>T10 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan ikäkaudelle ja kielitaidolle sopivaa kirjallisuutta (kuvakirjat, kauno- ja tietokirjallisuus) ja ohja-</p>	S4	L2, L4



ta oppilasta valitsemaan häntä itseään kiinnostavaa luettavaa sekä opastaa kirjaston käyttöön ja lastenkulttuuriin (teatteriesitykset, museot, perinnekerhomukset ja -leikit) tutustumiseen		
T11 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvostamaan eri kieliä ja kulttuureita omassa ympäristössään (kouluissa, medioissa ja vapaa-ajan tilanteissa) ja eläytymään erilaisten ihmisten asemaan ja elämäntilanteisiin  1-2lk: tutustuttaa oppilas eri kulttuurien kertomuksiin, leikkeihin ja juhliin	S4	L2
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>		
T12 auttaa oppilasta rakentamaan myönteistä käsitystä itsestä viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana  1-2lk: ohjata oppilasta ymmärtämään oman kieli- ja kulttuuritaustan vaikutus oppimiseen	S5	L1, L2, L4
T13 ohjata oppilasta kehittämään kielitaitoaan eri oppiaineissa ja perehtymään koulussa tärkeisiin tekstilajeihin ja niiden ominaispiirteisiin  1-2lk: tutustuttaa oppilas eri oppiaineiden sanastoon ja teksteihin	S5	L1, L2, L4
T14 ohjata oppilasta havainnoimaan itseään kielenkäyttäjänä sekä arvioimaan omaa kielenoppimistaan  1-2lk: ohjata oppilasta hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa (oppimispelit) oman oppimisen arvioinnin tukena	S5	L1, L2, L4

### Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1–2

Oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että oppilas voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Harjoitellaan kohteliasta kielenkäyttöä, kysymistä, vastaamista, pyytämistä, kertomista, mielipiteen ilmaisua ja tunteista kertomista arjen ja koulun kielenkäyttötilanteissa. Opetellaan huomaamaan, miten kieli toimii eri tilanteissa: kohteliaat ilmaukset, mielipide- ja tunneilmaukset, kysymysten rakentaminen, nykyhetki ja mennyt aika kerronnassa. Harjoitellaan ääntämistä, kuullun ymmärtämistä, toisten kuuntelemista ja toisilta viestijöiltä oppimista. Hyödynnetään rooli- ja teatterileikkejä sekä muita vuorovaikutusharjoituksia satujen, tarinoiden, lorujen ja tietotekstien käsittelyssä.

1lk: koulunkäyntiin liittyvien käytänteiden harjoittelu, ryhmässä toimimisen taidot, meidän koulu, meidän luokka, ryhmähengen kasvattaminen, oppilas tuo oman äidinkielen sanoja ja fraaseja vuorovaikutustilanteisiin, pienet esitykset, paikalliset uutistekstit

2lk: ryhmässä toimimisen taitojen syventäminen, esitykset, keskustelujen ja draaman avulla lastenkirjallisuuteen tutustuminen, omankielisen kirjallisuuden hyödyntäminen, mediatekstit

**S2 Tekstien tulkitseminen:** Edistetään lukemaan oppimista ja tekstin merkitysten ymmärtämistä hyödyntäen käsitteitä teksti, kuva, otsikko, kappale, virke, lopetusmerkki, sana, tavu, kirjain ja äänne Harjoitellaan

yhteisten ja oman kiinnostuksen mukaisten kaunokirjallisten ja tietotekstien lukemista, tutkitaan niiden merkityksiä ja rakenteita, luetun liittämistä omaan kokemukseen sekä lukukokemusten jakamista. Työskennellään muun muassa kuvien, lastenkirjallisuuden, yksinkertaisten tietotekstien ja mediatekstien parissa. Tutustutaan erilaisiin tapoihin ilmaista aikaa, järjestystä ja paikkaa erityisesti kertovissa ja kuvaavissa teksteissä. Harjoitellaan tekstin ymmärtämisen strategioita, laajennetaan sana- ja käsitevarantoa sekä opitaan tunnistamaan kerronnan peruskäsitteitä (päähenkilö, tapahtumapaikka, -aika ja juoni).

1lk: lukutaidon edistäminen ja motivointi, lukuinnostuksen virittäminen, tekstirakenteiden ymmärtäminen

2lk: erilaisten tekstityyppien rakenteiden ymmärtäminen, mahdollisuuksien mukaan tekstin tulkitsemista ja vertailua oman äidinkieliin teksteihin

**S3 Tekstien tuottaminen:** Tutustutaan eri tekstilajeihin ja niiden piirteisiin, kuten sanastoon ja fraseologiaan sekä kieliopillisiin rakenteisiin. Harjoitellaan erilaisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstilajien tuottamista yksin ja ryhmässä. Harjoitellaan käsin kirjoittamista ja näppäintaitoja.

1lk: isojen ja pienten kirjainten kirjoittaminen, peruslauseen rakenne, tavutus ja sanaväli, kuvasta kirjoittaminen huomioiden oppilaan kulttuuritausta, lyhyet tarinat

2lk: virkkeen ja tarinoiden rakenne, yhdyssanat, lopetusmerkit, pidempien tarinoiden kirjoittaminen

**S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen:** Pohditaan kielen ja kulttuurin merkitystä erilaisissa koulun vuorovaikutustilanteissa ja monenlaisissa kuulluissa ja luetuissa teksteissä ja havainnoidaan eri kieliä ja puhetapoja koulussa, medioissa ja vapaa-ajan tilanteissa. Opiskellaan keskustelussa tarvittavia kielitiedon käsitteitä. Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa. Tutustutaan eri kulttuurien kertomuksiin, leikkeihin ja juhliin.

1lk: tutustutaan kuunnellen monimuotoisiin teksteihin, huomioidaan paikallisuus perinnekertomusten ja -leikkien, teatteriesitysten, museokäyntien ja vierailijoiden avulla, kirjastovierailut

2lk: tutustutaan lukien monimuotoisiin teksteihin, paikallisuus huomioidaan perinnekertomusten ja -leikkien, teatteriesitysten, museokäyntien ja vierailijoiden avulla, kirjastovierailut

1-2lk: harjoitellaan suomen kielen sanojen johtamista ja yhdistämistä sanoilla leikkien, sanataide-työpajat

**S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena:** Tarjotaan erilaisia malleja kouluun ja oppimiseen liittyvistä kielenkäyttötilanteista ja tutustutaan eri oppiaineiden teksteihin. Tehdään yksinkertaisia eri oppiaineisiin liittyviä tiedonhankintatehtäviä itsenäisesti ja ryhmässä tekemällä havaintoja ympäristöstä ja tulkitsemalla kuvia ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjoitellaan tiedon kertomista toisille. Harjoitellaan tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa. Hyödynnetään oppilaan oman äidinkielen taitoa oppimisen tukena.

1lk: kielitietoisuuden herättäminen tekemällä havaintoja oppilaan omasta kokemusmaailmasta, oppilaan kulttuuritaustan huomioiminen monipuolisesti työskentelytilanteissa

Zlk: kuvien ja kirjoitettujen tekstien tulkitseminen, kielitietoisuuden herättäminen tekemällä havainnointia eri (oppiaineiden) teksteistä ja mahdollisuuksien mukaan oppilaan oman äidinkielen teksteistä, kielen merkityksen oivaltaminen

## Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1-2

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** S2-opetuksessa opetuksen lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset, havainnot ja kysymykset. Oppilaita kannustetaan kysymään ja kuuntelemaan sekä etsimään tietoa. Tiedon etsimisessä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Vahvistetaan oppilaan nimeämis- ja kuvailutaitoa siirtymällä konkreettisesta abstraktiin. Oppilasta ohjataan tunnistamaan omat vahvuudet ja iloittamaan oppimisesta. S2-opetuksessa ajattelun ja oppimaan oppimisen tukena käytetään satuja, tarinoita, pelejä, loruja, lauluja, leikkiä sekä monipuolista vuorovaikutusta. Hyödynnetään S2-oppilaan oman äidinkielen taitoa oppimisen tukena.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** S2-opetuksessa tutustutaan läheiseen kulttuuriympäristöön, suomalaiseen kulttuuriin sekä kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Oppitunnit, juhlat, leikit, pelit, ruokailuhetket sekä yhteistyö koulussa ja koulun ulkopuolella tarjoavat S2-oppilaalle mahdollisuuden harjoitella toimimista erilaisten ihmisten kanssa. Oppilaita ohjataan arvostamaan oman perheensä ja yhteisönsä perheitä ja tapoja. Oppilas tuo oman äidinkielen sanoja ja fraaseja ilmaisu- ja vuorovaikutustilanteisiin esimerkiksi ryhmittöihin. S2-oppilaita kannustetaan tuomaan esiin ja hyödyntämään kokemuksiaan kansainvälisyydestä. Koulutyössä oppilaat voivat ilmaista itseään ja itselleen merkityksellisiä asioita monipuolisia ei-sanallisia ilmaisun tapoja käyttäen varsinkin kielitaidon alkuvaiheessa.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** S2-opetuksessa oppilaita ohjataan tunnistamaan aikaan ja paikkaan liittyviä käsitteitä ja ymmärtämään niiden käytännön merkitystä, esimerkiksi koulupäivän alkaminen ja päättymisen, juhlapäivät ja loma-ajat. Oppilaat harjoittelevat omien tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja ilmaisemista esimerkiksi leikin ja draaman avulla. S2- tunneilla perehdytään suomalaisen koulumaailman arkikäytäntöihin (esim. läksyt, välitunnit, ruokailu, liikuntatunnit ja -varusteet, terveydenhoitaja). S2-tunneilla opitaan omaan ja yhteiseen hyvinvointiin, turvallisuuteen ja arjen sujumiseen liittyviä perusasioita ja -käsitteitä. Koulun tiedotteet käydään yhdessä oppilaiden kanssa läpi ja avataan niiden sisältö. Vanhempia ohjataan Wilman käyttöön.

**L4 Monilukutaito:** Oppilaita ohjataan monilukutaitoisiksi erilaisten tekstien (kuvallisten, sanallisten ja auditiivisten) tulkitusajaksi, tuottajiksi ja arvioijiksi. S2-opetuksessa monilukutaidon kehittymistä tuetaan perustamalla opetus moniaistisuudelle, kokonaisvaltaisuudelle ja ilmiökeskeisyydelle. Oppilaita kannustetaan käyttämään ja tuottamaan erilaisia tekstejä ja nauttimaan niistä sekä ilmaisemaan itseään niiden avulla. Kirjoitettujen tekstien perusluku- ja kirjoitustaito kehittyy ja sujuvoituu. S2-oppilaita ohjataan myös kehittämään kuvanlukutaitoa, sillä kyvyssä ja tavassa tulkita kuvia on kulttuurisia eroja. S2-opetuksessa tuetaan kriittisen ajattelun kehittymistä hankkimalla tietoa erilaisista lähteistä, pohtimalla kuvitteellisen ja todellisen maailman suhdetta. Monilukutaitoiseksi kehittyäkseen oppilaat tarvitsevat rikasta tekstiympäristöä (lehtiä, kirjoja, pelejä, elokuvia). Oppilaalle annetaan tilaisuuksia käyttää kieltä monipuolisesti eri tilanteissa: kysely, ihmettely, tarinoiden kertominen, kokemusten jakaminen.

**L5 Tieto-viestintäteknologinen osaaminen:** Oppilaalle tarjotaan mahdollisuus tehdä oman taitotasonsa mukaisia S2-harjoituksia netissä omassa tahdissa, esim. Ekapeli. S2-opetuksessa harjoitellaan tieto- ja viestintäteknologian perustaitoja (näppäintaitoja sekä muita tekstin tuottamisen ja käsittelyn perustaitoja) ja

samalla opitaan keskeistä TVT -käsitteistöä. Leikkiin perustuvaa työskentelyä ja pelillisyyttä hyödynnetään oppimisen edistäjänä. Oppilaita opastetaan käyttämään keskeisiä hakupalveluita ja tekemään pienimuotoisia tiedonhankintatehtäviä.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Oppilaat saavat monimuotoisia tilaisuuksia oppia työskentelemään S2-oppitunneilla yksin ja yhdessä toisten kanssa. Heitä ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja neuvottelutaitoja. S2-oppitunneilla oppilasta rohkaistaan toimimaan uusissa kielenkäytön tilanteissa itseensä luottaen. Oppilaat tutustuvat eri ammatteihin ja heitä opastetaan ymmärtämään työn merkitys yhteiskunnassa erityisesti perheen arjen ja toimeentulon kannalta, esimerkiksi leikkien kautta. Yhteistyö huoltajien ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa työskentelyä. Osallistetaan vanhempia mukaan koulun arkipäivän toimintoihin mahdollisuuksien mukaan.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän kehityksen rakentaminen:** S2-oppitunneilla oppilaat ovat mukana suunnittelemassa omaa opiskeluaan sekä oman ryhmänsä työn tavoitteita ja toimintatapoja. Oppilaiden kanssa keskustellaan mitä yhdenvertaisuus, oikeudenmukaisuus ja vastavuoroisuus merkitsevät. Omien kokemusten kautta oppilaat tutustuvat demokraattisen toiminnan sääntöihin ja toteutumiseen käytännössä.

## Arviointi

S2- arviointi perustuu siihen, miten oppilas pystyy käyttämään kieltä ja toimimaan kielellä. Arvioinnissa korostuu jatkuvan arvioinnin periaate. Tukimateriaalin taitotasoasteikkoa (OPH:n tukimateriaali) voidaan hyödyntää myös oppilaan kielitaitotason määrittelyssä. Kielitaitotason määrittelyn merkitys korostuu esimerkiksi silloin, kun oppilas siirtyy luokalta tai koulusta toiseen tai siirtyy valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Asteikkoa voidaan käyttää sekä opetuksen suunnittelun tukena että oppilaan kielitaidon edistymisen seuraamisessa ja kuvaamisessa, esimerkiksi todistuksen liitteessä olevaan sanalliseen arviointiin voi laittaa maininnan oppilaan kielitaidosta kielen eri osa-alueilla. On huomioitava, että oppilaan kielitaidon taso saattaa vaihdella kielitaidon eri osa-alueilla.

On tärkeää, että oppilas tietää oman kielitaitoprofiilinsa ja hän saa säännöllisesti palautetta edistymisestään kielen eri osa-alueilla. Arviointiin liittyvät asiat on hyvä keskustella yhdessä huoltajan kanssa arviointipalaverissa. Arvioinnissa käytetään lisäksi vertais- ja itsearviointia.

Jotta S2-oppilaan kielitaito kehittyy, hänelle on annettava tarpeeksi vaativia tehtäviä. Oppilaalle on tarjottava myös monipuoliset mahdollisuudet kielitaitonsa osoittamiseen (esim. esitykset ja vuorovaikutustilanteet pareittain tai ryhmässä, kirjalliset työt).

- arvioinnissa on sama todistus pohja suomea äidinkielenä puhuvien kanssa
- arvioidaan sitä, mitä opetetaan
- arvioidaan miten oppilas pystyy käyttämään kieltä ja toimimaan kielellä
- annetaan numeerinen arviointi heti, kun se on oikeudenmukaista ja kohtuullista
- sanallinen arviointi on tärkeää numeerisen arvioinnin tukena
- arviointiliitteen sanalliseen arviointiin on syytä laittaa maininta oppilaan työskentelytaidoista, mikäli ne ovat vaikuttaneet alentavasti kielitaidon arviointiin
- sama toimintatapa koko kaupungissa (maakunnassa): arvioinnin suhteen yhdenmukaiset käytännöt

- arvioinnin on oltava läpinäkyvää
- arvioidaan kehittyvää kielitaitoa
- jatkuva arviointi erilaisten näyttöjen ja tuotosten avulla
- oppilaalle annetaan säännöllisesti suullista palautetta kielitaidon eri osa-alueiden kehittämisestä lukuvuoden aikana
- arvioinnin tulee olla rehellistä mutta kannustavaa
- mikäli useampi opettaja opettaa oppilasta, s2-arviointi tehdään yhteisesti
- oppilaan ja huoltajien pitää ymmärtää arviointi

### **13.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI**

Toisen kotimaisen kielen opiskelu aloitetaan Kainuussa 6. luokalla. Alle on kuitenkin jätetty perusteista yleiskuvaus kielikasvatuksen tavoitteista sekä kuvaus toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten opiskelun mahdollisuuksista siltä varalta, että tilannetta halutaan myöhemmin muuttaa.

#### **KIELIKASVATUS**

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja kannustaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

#### **TOISEN KOTIMAISEN JA VIERAIDEN KIELTEN OPISKELUN MAHDOLLISUUDET**

Oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluu vähintään yksi pitkä ja yksi keskipitkä kielen oppimäärä. Näistä toinen on toinen kotimainen kieli (ruotsi tai suomi) ja toinen jokin vieras kieli tai saamen kieli. Pitkiä oppimääriä ovat A-oppimäärät sekä ruotsin ja suomen äidinkielenomaiset oppimäärät. Keskipitkiä oppimääriä ovat B1-

oppimäärät. Lisäksi opetuksen järjestäjä voi tarjota oppilaille valinnaisina ja vapaaehtoisina kieliopinointina eripituisia kielten oppimääriä.

Toinen kotimainen kieli -oppiaineeseen on näissä perusteissa määritelty kuusi oppimäärää: ruotsin ja suomen pitkä eli A-oppimäärä, ruotsin ja suomen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä äidinkielenomainen ruotsi ja suomi.

Vieras kieli -oppiaineeseen on määritelty seitsemän eri oppimäärää: englannin, muun vieraan kielen ja saamen pitkät eli A-oppimäärät, vieraan kielen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä vieraan kielen, saamen ja latinan lyhyet eli B2-oppimäärät.

Vieraan kielen oppimääräkuvaukset soveltuvat kaikille niille kielille, joille ei ole kielikohtaista oppimääräkuvausta. Paikalliseen opetussuunnitelmaan laaditaan tällöin kielikohtainen sovellus näiden opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Englantiin on opetussuunnitelman perusteissa laadittu vain A-oppimäärä. Jos on tarpeen, voidaan paikallisesti laatia englannin B1- tai B2- oppimääräkuvaus vieraan kielen B1- tai B2-oppimäärän perusteiden pohjalta. Perusteissa määritelty kehittyvän kielitaidon taso soveltuu eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin opetuksen järjestäjän kieliohjelmaan sisältyviin kieliin opetuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman noudattaen näitä opetussuunnitelman perusteita soveltuvien osien.

### **13.4.3 VIERAAT KIELET**

Ensimmäisen vieraan kielen, englannin, opiskelu aloitetaan Kainuussa 3. luokalla. Alle on kuitenkin jätetty perusteista kuvaus oppiaineen tehtävästä ja opetuksen tavoitteista vuosiluokilla 1-2 siltä varalta, että tilannetta halutaan myöhemmin muuttaa.

#### **KIELIKASVATUS**

Kielikasvatusta koskevat tavoitteet sekä toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelun mahdollisuudet on määritelty toisen kotimaisen kielen opetusta koskevassa osuudessa.

#### **VIERAS KIELI, A-OPPIMÄÄRÄ (ENGLANTI, MUU VIERAS KIELI, SAAMEN KIELI)**

##### **Oppiaineen tehtävä**

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkillisyydelle ja luovuudelle.

Kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia oppilaita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan kielillä tietoa.

### **Englannin/muun vieraan kielen/saamen kielen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2**

Koulussa ensimmäinen vieras kieli tai toinen kotimainen kieli alkaa useimmiten 3. vuosiluokalla. A-oppimäärän opetus voidaan kuitenkin aloittaa jo ennen 3. vuosiluokkaa. Tällöin noudatetaan A-oppimäärän opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon oppilaiden ikä.

Jo ennen A-oppimäärän opetuksen alkamista voidaan oppilaita tutustuttaa alustavasti joihinkin kieliin, kuten englantiin, saameen tai muuhun kieleen. Tällaista toimintaa kutsutaan kielisuihkuksi. Kielen tai kielten alkeita opitaan siinä laulaen, leikkien, pelaten ja liikkuen. Aiheet valitaan oppilaita kiinnostavista asioista yhdessä oppilaiden kanssa. Opetus voidaan toteuttaa muiden oppituntien yhteydessä, osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia tai sille voidaan varata omia oppitunteja tai opetustuokioita. Kielisuihkuja voidaan järjestää myös ylemmillä vuosiluokilla.

#### **13.4.4 MATEMATIIKKA**

##### **Oppiaineen tehtävä**

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää oppilaiden kykyä käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen ope-

tus etenee systemaattisesti. Konkretia ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua. Oppimista tuetaan hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matematiikan opetus tukee oppilaiden myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan sekä positiivista minäkuvaa matematiikan oppijoina. Se kehittää myös viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Matematiikan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa oppilaat ottavat vastuuta omasta oppimisestaan.

Opetus ohjaa oppilaita ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetus kehittää oppilaiden kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti.

**Vuosiluokkien 1–2** matematiikan opetuksessa oppilaille tarjotaan monipuolisia kokemuksia matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden muodostumisen perustaksi. Opetuksessa hyödynnetään eri aisteja. Opetus kehittää oppilaiden kykyä ilmaista matemaattista ajatteluaan konkreettisin välinein, suullisesti, kirjallisesti ja piirtäen sekä tulkiten kuvia. Matematiikan opetus luo vahvan pohjan lukukäsitteen ja kymmenjärjestelmän ymmärtämiseksi sekä laskutaidolle.

### Matematiikan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 tukea oppilaan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä myönteisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä	S1-S4	L1, L3, L5
<b>Työskentelyn taidot</b>		
T2 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan tehdä havaintoja matematiikan näkökulmasta sekä tulkita ja hyödyntää niitä eri tilanteissa	S1-S4	L4
T3 kannustaa oppilasta esittämään ratkaisujaan ja päätelmiään konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	S1-S4	L2, L4, L5
T4 ohjata oppilasta kehittämään päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan	S1-S4	L1, L4, L6
<b>Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet</b>		
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintätapoja	S1-S4	L1, L4
T6 tukea oppilasta lukukäsitteen kehittämisessä ja kymmenjärjestelmän periaatteen ymmärtämisessä	S2	L1, L4
T7 perehdyttää oppilasta peruslaskutoimitusten periaatteisiin ja tutustuttaa niiden ominaisuuksiin	S2	L1, L4
T8 ohjata oppilasta kehittämään sujuvaa peruslaskutaitoa luonnollisilla luvuilla ja käyttämään erilaisia päässä-laskustrategioita	S2	L1, L4
T9 tutustuttaa oppilas geometriisiin muotoihin ja ohjata havainnoimaan niiden ominaisuuksia	S3	L1, L4, L5
T10 ohjata oppilasta ymmärtämään mittaamisen periaate	S3	L1, L4
T11 tutustuttaa oppilas taulukoihin ja diagrammeihin	S4	L4, L5
T12 harjaannuttaa oppilasta laatimaan vaiheittaisia toimintaohjeita ja toimimaan ohjeen mukaan	S1	L1, L2, L4, L5

### Matematiikan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2



**S1 Ajattelun taidot:** Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia. Vertaillaan, luokitellaan ja asetetaan järjestykseen sekä havaitaan syy- ja seuraussuhteita. Harjoitellaan tarkastelemaan matemaattisia tilanteita eri näkökulmista. Tutustuminen ohjelmoinnin alkeisiin alkaa laatimalla vaiheittaisia toimintaohjeita, joita myös testataan.

**S2 Luvut ja laskutoimitukset:** Laskutoimituksissa käytetään luonnollisia lukuja. Varmistetaan, että oppilaat hallitsevat lukumäärän, lukusanan ja numeromerkinnän välisen yhteyden. Ymmärrystä luvuista laajennetaan laskemalla, hahmottamalla ja arvioimalla lukumääriä. Harjoitellaan lukujonotaitoja sekä taitoa vertailla ja asettaa lukuja järjestykseen. Tutkitaan lukujen ominaisuuksia kuten parillisuutta, monikertoja ja puolittamista. Perehdytään lukujen 1 – 10 hajotelmiin.

Ohjataan oppilaita käyttämään lukuja tarkoituksenmukaisella tavalla eri tilanteissa, lukumäärän, järjestyksen ja mittaustuloksen ilmaisemisessa sekä laskutoimituksissa.

Perehdytään kymmenjärjestelmän periaatteeseen konkreettisten mallien avulla.

Kehitetään oppilaiden yhteen- ja vähennyslaskutaitoja ensin lukualueella 0 – 20 ja sitten lukualueella 0 – 100. Harjoitellaan erilaisia päässä-laskustrategioita laskutaidon sujuvoittamiseksi. Yhteen- ja vähennyslaskut konkretisoidaan erilaisissa sovellustilanteissa. Opitaan hyödyntämään vaihdannaisuutta ja liitännäisyyttä yhteenlaskussa.

Ohjataan oppilaita ymmärtämään kertolaskun käsite konkretian avulla ja opetellaan kertotaulut 1-5 ja 10. Luodaan pohja ymmärtää jakolasku sekä kerto- ja jakolaskun yhteys. Hyödynnetään vaihdannaisuutta kertolaskussa ja tutustutaan kertolaskun liitännäisyyteen.

Pohjustetaan murtoluvun käsitettä jakamalla kokonainen yhtä suuriin osiin.

**S3 Geometria ja mittaaminen:** Kehitetään oppilaiden taitoa hahmottaa kolmiulotteista ympäristöä ja havaita siinä tason geometriaa. Harjoitellaan suunta- ja sijaintikäsitteiden käyttöä.

Tutkitaan yhdessä kappaleita ja tasokuvioita. Tunnistamisen lisäksi rakennetaan ja piirretään. Ohjataan oppilaita löytämään ja nimeämään ominaisuuksia, joiden mukaan kappaleita ja tasokuvioita myös luokitellaan.

Harjoitellaan mittaamista ja ohjataan oppilaita oivaltamaan mittaamisen periaate. Käsitellään suureita pituus, massa, tilavuus ja aika sekä harjoitellaan niihin liittyvien mittayksiköiden käyttöä. Keskeisiä mittayksiköitä ovat metri ja senttimetri, kilogramma ja gramma sekä litra ja desilitra. Harjoitellaan kellonaikoja ja ajanyksiköitä.

**S4 Tietojenkäsittely ja tilastot:** Pohjustetaan oppilaiden taitoja kerätä ja tallentaa tietoja kiinnostavista aihepiireistä. Laaditaan ja tulkitaan yksinkertaisia taulukoita ja pylväsdiagrammeja.

Sisältöalueet ja tavoitteet	1-2 luokat
S1 Ajattelun taidot T1-T5, T12	Mahdollistetaan oppilaille löytää asioista yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia

	<p>Lukujen ja ominaisuuksien vertailua  Lukujen järjestämistä  Vertailu  Luokittelu  Sarjoittaminen  Havaitaan syy- ja seuraussuhteita  Tarkastellaan matemaattisia tilanteita eri näkökulmista  Tutustutaan ohjelmoinnin alkeisiin laatimalla vaiheittaisia toimintaohjeita</p>
S2 Luvut ja laskutoimitukset T1-T8	<p>Luonnolliset luvut  Lukumäärä, lukusana ja numeromerkinnän välinen yhteys lukualueella 0-10  Lasketaan, hahmotetaan ja arvioidaan lukumääriä  Lukujonotaidon harjoittaminen  Vertaillaan ja järjestetään lukuja  Parillisuus, monikertoja ja puolittaminen  1-10 hajotelmat  Yhteen- ja vähennyslaskutaito ensin lukualueella 0-20 ja sitten lukualueella 0-100  Kymmenjärjestelmän periaate konkreettisten mallien avulla  Harjoitellaan erilaisia pääsälaskustrategioita  Vaihdannaisuus ja liitännäisyys yhteenlaskussa  Kertolaskun käsite  Kertotaulut 1-5 ja 10  Luodaan pohja jakolaskun sekä kerto- ja jakolaskun yhteyden ymmärtämiseen  Kokonaisen luvun jakaminen yhtä suuriin osiin</p>
S3 Geometria ja mittaaminen T1-T5, T9, T10	<p>Kolmiulotteisen ympäristön hahmottaminen  Suunta- ja sijaintikäsitteet  Kuvioiden ja sarjojen jatkaminen  Tunnistetaan, rakennetaan ja piirretään tasokuvioita ja kappaleita  Tasokuvioiden ja geometrinen kappaleiden ominaisuuksien löytämistä ja nimeämistä  Mittaamisen periaate: kuinka monta kertaa mittayksikkö sisältyy mitattavaan  Mittaamista eri mittavälillä ja mittayksiköillä, kokeillaan, vertaillaan ja arvioidaan mittayksiköt: metri ja senttimetri, kilogramma ja gramma sekä litra ja desilitra  Harjoitellaan kellonaikoja ja ajan yksiköitä  Kellonaikojen lukeminen ja merkitseminen</p>
S4 Tietojenkäsittely ja tilastot T1-T5, T11	<p>Kerätään ja tallennetaan tietoa oppilaita kiinnostavista aihepiireistä  Laaditaan ja tulkitaan yksinkertaisia taulukoita ja pylväsdiagrammeja</p>

### Laaja-alainen osaaminen matematiikassa vuosiluokilla 1 - 6

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alainen osaaminen voi näkyä matematiikassa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Matematiikassa havainnoidaan ja haetaan tietoa. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle. Oppiaineen luonteeseen kuuluu vastuun järkevyyden arvioiminen. Ohjataan oppilasta ymmärtämään oppiaineen kumulatiivinen luonne ja jatkuvan työskentelyn tärkeys.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Oppilas ymmärtää, että matematiikka on yleismaailmallinen tiede, joka osaa tehdä yhteistyötä, luottaa toisiin ja arvostaa muiden osaamista. Kannustetaan oppilasta täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti, kirjallisesti ja käyttäen hyväksi tietotekniikkaa ja sen tarjoamia mahdollisuuksia.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Oppilasta ohjataan huolehtimaan työvälineistään ja tehtävistään, sekä oman arjen aikataulutuksesta. Matematiikan opetus ohjaa oppilasta ymmärtämään oppiaineen merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa sekä hän oppii järkevästi käyttämään teknologiaa matematiikan opiskelussa.

**L4 Monilukutaito:** Monilukutaito on matematiikassa sekä sisältö että väline. Oppilasta ohjataan ymmärtämään matematiikan kannalta olennaiset numeeriset, symboliset ja kuvalliset osa-alueet. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia graafisia esityksiä. Ongelmanratkaisussa käytetään apuna esim. kuvia, kaavioita ja symboleja, joiden avulla pyritään selkeään matemaattiseen ilmaisuun. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan teknologiaa.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Opetuksessa hyödynnetään teknologisia sovelluksia ja sähköisiä oppimisympäristöjä. Ohjelmoidaan. Tietää matematiikan olevan kansainvälinen "kieli" ja oppii hyödyntämään TVT:tä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Oppilaita ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä, jossa matematiikan opetus tukee oppilaan yritteliäisyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa. Oppilas harjaantuu suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja ja tekemään johtopäätöksiä. Matematiikka tarjoaa oppilaalle jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Kannustetaan oppilasta suunnittelemaan ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Rohkaistaan oppilasta soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Matematiikan opetus edistää oppilaan osallisuutta, vaikutusmahdollisuuksia ja opastaa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

## Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen lähtökohtana käytetään oppilaille tuttuja ja kiinnostavia aiheita ja ongelmia. Tavoitteena on luoda oppimisympäristö, jossa matematiikkaa opiskellaan toiminnallisesti ja välineiden avulla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja. Oppilaat tottuvat työskentelemään sekä itsenäisesti että yhdessä. Pedagogisesti ohjatut leikit ja pelit ovat yksi tärkeä työtapo. Opetuksessa ja opiskelussa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

## Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa vuosiluokilla 1-2

Koulun alkaessa selvitetään, mitä oppilaat jo osaavat ja millaisia eroja osaamisessa on. Kumulatiivisena oppiaineena matematiikan perusasioiden hallinta on välttämätön edellytys uusien sisältöjen oppimiselle. Oppilaille tarjotaan tukea puutteellisten, aiemmin opittujen tietojen ja taitojen täydentämiseen sekä uusien sisältöjen oppimiseen. Matematiikan oppimisen valmiuksien kehittämiseksi ja matematiikan oppimiselle varataan riittävästi aikaa ja tuetaan oppimista systemaattisesti. Oppilaiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Tarjottava tuki antaa oppilaille mahdollisuuden kehittää taitojaan

niin, että oppimisen ja osaamisen ilo säilyvät. Oppilaille tarjotaan sopivia välineitä oppimisen tueksi ja luodaan mahdollisuuksia oivaltaa ja ymmärtää itse. Oppilaille turvataan mahdollisuus riittävään harjoitteluun.

Taitaville oppilaille tarjotaan mahdollisuus syventää vuosiluokkien 1-2 sisältöjen ymmärtämistä. Sisältöalueita voivat olla esimerkiksi luonnollisten lukujen ominaisuudet, erilaiset lukujonot, geometria, luova ongelmanratkaisu ja vaativimmat peruslaskutoimitusten sovellukset.

### Oppilaan oppimisen arviointi matematiikassa vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 oppimisen arvioinnin päätehtävänä lukuvuoden aikana on tukea ja edistää oppilaiden matemaattisen ajattelun ja osaamisen kehittymistä kaikilla tavoitealueilla. Matematiikan oppimisen arviointi ja palaute on kannustavaa. Oppilaita rohkaistaan vahvuuksien ylläpitämiseen ja kehittymässä olevien taitojen harjoitteluun. Oppilaita ohjataan huomaamaan oman oppimisensa eteneminen.

Oppilaiden matematiikan ymmärtämisen ja osaamisen tasoa voidaan selvittää puheen, välineiden, piirtämisen tai kirjallisen työskentelyn avulla. Oppilailta tulee olla mahdollisuus osoittaa edistymistään eri tavoin. On tärkeää arvioida ratkaisujen oikeellisuuden lisäksi tekemisen tapaa ja sujuvuutta.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita matematiikassa ovat

- edistyminen lukukäsitteen ymmärtämisessä ja lukujonotaidoissa
- edistyminen kymmenjärjestelmän ymmärtämisessä
- edistyminen laskutaidon sujuvuudessa
- edistyminen kappaleiden ja kuvioiden luokittelun taidoissa
- edistyminen matematiikan käyttämisessä ongelmanratkaisussa.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita matematiikassa ovat edistyminen lukukäsitteen ymmärtämisessä ja lukujonotaidoissa sekä edistyminen kymmenjärjestelmän ymmärtämisessä. Arvioinnin ja palautteen kohteena on myös laskutaidon sujuvuuden edistyminen sekä kappaleiden ja kuvioiden luokittelutaito. Ongelmanratkaisussa arvioidaan ja annetaan palautetta matematiikan eri osa-alueiden käyttämisestä.

### 13.4.5 YMPÄRISTÖOPPI

#### Oppiaineen tehtävä

Ympäristöoppi on biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista koostuva integroitu oppiaine, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Ympäristöopissa yhdistyy sekä luonnon- että ihmistieteellisiä näkökulmia. Ympäristöopissa oppilaat nähdään osana ympäristöä, jossa he elävät. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä.

Ympäristöopin opetus tukee oppilaiden ympäristösuhteen rakentumista, maailmankuvan kehittymistä sekä kasvua ihmisenä. Ympäristöopin opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, niiden ilmiöitä, itseään ja muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä. Ympäristöopin monitieteinen perusta edellyttää, että oppilaat harjaantuvat hankkimaan, käsit-

telemään, tuottamaan, esittämään, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa tilanteissa. Tieteellistä tietoa käytetään opetuksen perustana<sup>163</sup> ja kriittisen ajattelun kehittämiseen kiinnitetään huomiota. Ympäristöopin kiinnitetään huomiota kestävän kehityksen ekologiseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Ympäristöopin keskeisenä tavoitteena on ohjata ymmärtämään ihmisten tekemien valintojen vaikutuksia elämälle ja ympäristölle nyt sekä tulevaisuudessa.

Ympäristöopin rakennetaan perustaa ympäristöopin eri tiedonalojen osaamiselle. Tavoitteena on tunnistaa niiden merkitys ympäristössä, teknologiassa, jokapäiväisessä elämässä, ihmisessä ja ihmisen toiminnassa. Biologian kannalta keskeistä on oppia tuntemaan ja ymmärtämään luonnonympäristöä, ihmistä, elämää, sen kehittymistä ja reunaehtoja maapallolla. Maantiedon kannalta keskeistä on tutkia omaa lähiympäristöä sekä ymmärtää erilaisia alueita maapallolla, niillä esiintyviä ilmiöitä ja alueilla asuvien ihmisten elämää. Fysiikan kannalta keskeistä on ymmärtää luonnon perusrakenteita ja ilmiöitä, ja selittää näitä ilmiöitä käyttäen myös omista tutkimuksissa saatavaa tietoa. Kemian kannalta keskeistä on havaita erilaisia aineita ympärillämme sekä tutkia, kuvailla ja selittää niiden ominaisuuksia, rakenteita ja niissä tapahtuvia muutoksia. Terveystiedon kannalta keskeistä on oppia ymmärtämään terveyttä tukevia ja suojaavia tekijöitä ympäristössä ja ihmisten toiminnassa, ja edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista.

Opetuksen tavoitteena on herättää ja syventää oppilaiden kiinnostusta ympäristöopin eri tiedonaloja kohtaan. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin ympäristöopin tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan ja koulutuspolkuihin.

**Vuosiluokilla 1-2** ympäristöopin opetus jäsennetään kokonaisuuksiksi, joissa tarkastellaan oppilaiden omaa ympäristöä sekä oppilaita ja heidän toimintaansa yhteisön jäsenenä. Leikkiin perustuvien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla viritetään uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Lisäksi harjoitellaan ympäristön jäsentämistä ja nimeämistä sekä omaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä asioita.

### Ympäristöopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia toteuttaa luontaista uteliaisuuttaan ja auttaa oppilasta kokemaan ympäristöopin asiat merkitykselliseksi itselleen	S1-S6	
T2 kannustaa oppilasta iloitsemaan ympäristöopin oppimisesta, omasta osaamisesta ja uusista haasteista sekä harjoittelemaan pitkäjänteistä työskentelyä	S1-S6	L1, L6
T3 tukea oppilaan ympäristöherkkyyden kehittymistä ja ohjata oppilasta toimimaan kestäväällä tavalla lähiympäristössä ja kouluyhteisössä	S1-S6	L3, L7
<b>Tutkimisen ja toimimisen taidot</b>		
T4 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään lähiympäristössään	S2-S4, S6	L3

<sup>163</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 §

T5 kannustaa oppilasta ihmettelemään ja kyselemään sekä käyttämään yhteisiä pohdintoja pienten tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana	S1-S6	L1, L7
T6 ohjata oppilasta tekemään havaintoja ja kokeiluja koulussa ja lähiympäristössä eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä esittelemään tuloksiaan eri tavoin	S1-S6	L1, L4
T7 ohjata oppilasta kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan monipuolisesti eliöitä, elinympäristöjä, ilmiöitä, materiaaleja ja tilanteita sekä nimeämään niitä	S1-S6	L1, L4
T8 opastaa oppilasta toimimaan turvallisesti, noudattamaan annettuja ohjeita ja hahmottamaan niiden perusteluita	S1-S6	L3
T9 ohjata oppilasta tutustumaan monipuolisesti arjen teknologiaan sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään, rakentamaan ja luomaan uutta yhdessä toimien	S2, S4, S6	L3, L1
T10 ohjata oppilasta harjoittelemaan ryhmässä toimimisen taitoja ja tunnetaitoja sekä vahvistamaan itsensä ja muiden arvostamista	S1-S6	L2, L3
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimisessa sekä havaintojen taltioimisessa ja esittämisessä	S1-S6	L5, L4
<b>Tiedot ja ymmärrys</b>		
T12 ohjata oppilasta jäsentämään ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla	S1-S6	L1
T13 ohjata oppilasta ymmärtämään yksinkertaisia kuvia, malleja ja karttoja ympäristön kuvaajina	S1-S6	L4, L1
T14 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1-S6	L2, L4
T15 ohjata oppilasta pohtimaan kasvua ja kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia tukevia tekijöitä sekä elämän perusedellytyksiä	S1, S5	L3

### Ympäristöopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Kasvu ja kehitys:** Sisältöjä valitaan siten, että oppilaalle muodostuu ymmärrys ihmisen kehon osista ja elintoiminnoista sekä elämäkulusta ja oman ikäkauden kasvusta ja kehityksestä pääpiirteissään. Harjoitellaan tunnetaitoja ja mielen hyvinvoinnin edistämistä kuten itsensä ja muiden arvostamista ikäkauden mukaisesti.

**S2 Kotona ja koulussa toimiminen:** Oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät kotona ja koulussa toimimiseen. Havainnoidaan oppimisympäristöjä turvallisuuden kannalta. Harjoitellaan turvallista toimimista lähiympäristössä ja liikenteessä. Perehdytään turvataitoihin sekä turvallisuusohjeisiin ja niiden perusteluihin. Käytetään ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteitä kuvaamaan ilmiöitä ja teknologiaa sekä arjen tilanteita ja toimintaa kuten säänmukaista pukeutumista. Harjoitellaan yhteistyötaitoja ja erilaisissa ryhmissä toimimista. Lisäksi harjoitellaan arjen käyttäytymistapoja erilaisissa tilanteissa, fyysisen koskemattomuuden kunnioittamista, kiusaamisen ehkäisyä, arjen pieniä itsehoitotaitoja ja avun hakemista.

**S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi:** Havainnointia ja luonnossa tutkimisen ja toimimisen taitoja harjoitellaan koulun lähellä erilaisissa luonnonympäristöissä ja rakennetuissa ympäristöissä. Tunnistetaan maastossa yleisimpiä eliölajeja ja niiden elinympäristöjä sekä rakennetun ympäristön kohteita. Havainnoidaan luonnon ominaispiirteitä, ilmiöitä ja ominaisuuksia kaikkina vuodenaikoina. Ympäristöä ja sen ilmiöitä kuten säätä kuvataan ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla. Harjoitellaan pihakartan laatimista tutusta ympäristöstä sekä opitaan ymmärtämään kartan idea.

**S4 Tutkiminen ja kokeileminen:** Sisällöksi valitaan luontoon, rakennettuun ympäristöön, arjen ilmiöihin ja teknologiaan sekä ihmiseen ja ihmisen toimintaan liittyviä ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtäviä. Tehtävien avulla harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita. Arjen pulmiin kokeillaan ja keksitään yhdessä vaihtoehtoja ja ratkaisuja. Havainnoidaan liikettä ja pohditaan syitä liikkeen muutoksiin. Pienimuotoisia kokeiluja ja tutkimuksia tehdään myös lähiympäristössä sekä kasveja kasvattamalla.

**S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen:** Perehdytään elämän perusedellytyksiin ravinnon, veden, ilman, lämmön ja huolenpidon osalta. Tutustutaan ravinnontuotantoon ja juomaveden alkuperään. Perehdytään arjen terveystottumuksiin ja harjoitellaan niihin liittyviä taitoja. Pohditaan, mitkä asiat tuottavat ihmiselle hyvää mieltä ja iloa. Koulupäivän toimintatapoja kehitetään yhdessä terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta.

**S6 Kestävän elämäntavan harjoittaminen:** Sisältöjä valitaan monipuolisesti kestävän kehityksen eri osa-alueilta. Omista ja yhteisistä tavaroista huolehtimista harjoitellaan. Omalla toiminnalla vähennetään syntyvää jätettä sekä opitaan kierrättämään tavaroita ja lajittelemaan jätteitä. Tutustutaan omaan kotiseutuun ja sen merkitykseen. Osallistutaan oman lähiympäristön tilan sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen. Pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille ihmisille sekä omalle lähiympäristölle.

### Ympäristöopin tavoitteet ja keskeiset sisällöt 1-2lk

Keskeiset sisältöalueet ja tavoitteet	1. luokka	2. luokka
S1 Kasvu ja kehitys T1-3 JA T5-8 JA T10-15	Kehon osat Tunteet ja niiden hallinta Terveellinen ravinto Puhtaus Lepo Liikunta	Keskeiset kehon elimet ja elintoiminnot Ihmisen elämänvaiheet Oman ikäkauden kasvu ja kehitys Itsensä ja muiden arvostaminen Ensiapu
S2 Kotona ja koulussa toimiminen T1-14	Turvallinen koti ja koulumatka Turvallisuusohjeet Avun hakeminen Koulu opiskelupaikkana Säänmukainen pukeutuminen eri Vuodenaikoina Yhdessä toimiminen yhteisillä säännöillä Koululaisen työskentelytaidot	Ensiapu Turvallinen liikenne Vesiturvallisuus Vastuullinen toiminta kotona Fyysisen koskemattomuuden kunnioittaminen Kiusaamisen ehkäisy Hyvä itsetunto
S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi T1-8 JA T10-14	Lähiympäristön havainnoiminen eri vuodenaikoina Koulunpiha Eloton ja elollinen luonto, rakennettu ympäristö ja luonnonympäristö Suomi Yksinkertainen suomen kartta	Paikkalintuja ja muuttolintuja Yleisimpiä eliölajeja ja niiden elinympäristöjä lähialueella Pihakartta Sään seuranta

S4 Tutkiminen ja kokeileminen T1-14	Keksiminen, kokeileminen, pienet tutkimukset, ongelmanratkaisu Omassa lähiympäristössä ja arjessa Kasvien kasvattaminen	Keksiminen, kokeileminen, pienet tutkimukset, ongelmanratkaisu omassa lähiympäristössä ja arjessa Pohjoisen sijaintimme tuomat haasteet
S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen T1-3 JA T5-8 JA T10-15	Terveellinen ruoka terveelliset elämäntavat ja tyytyväisyys puhdas vesi, veden riittävyys, veden ominaisuudet ilma, tuuli, eläinten pesät Vuodenajat	Maatila puutarha marjat, sienet luonnon virkistyskäyttö ja hyvä mieli taivaankappaleiden ja ajan yhteys
S6 Kestävän elämäntavan harjoittelu T1-14	Lähiympäristön eliöt Säästäminen, omat valinnat Suomen asukkaat, yhdessä eläminen	Pihan, niityn, metsän ja maatilan eliöt Lajittelu, kierrätys, säästäminen Ympäristövastuullinen toiminta Kainuulaisen identiteetin ja itsetunnon vahvistaminen

### Laaja-alainen osaaminen ympäristötiedossa 1-2 vuosiluokilla

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Herätetään oppijoiden uteliaisuus: ihmettelemään, tuntemaan tutkimaan ja kokeilemaan. Oppilas on löytöretkeilijänä eri tieteenalojen kohtauspaikalla. Tietoja ja taitoja opetellaan oppiainerajat ylittäen. Oppijoille annetaan siivet mielikuvitukselle ja oppimisen ilolle. Tuetaan oppijoita saamaan onnistumisen kokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppimisessa tärkeää on itse tekeminen, kokeileminen ja yrityksen ja erehdyksen mahdollisuus. Hyödynnetään leikkiä ja pelillisyyttä.

**L2 Kulttuurinen osaaminen vuorovaikutus ja ilmaisu:** Oppilaiden kainuulaista identiteettiä tuetaan retkeilemällä lähiympäristössä ja tutustumalla kainuulaisen luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonantimiin. Tehdään yhteistyötä eri tahojen kanssa ja annetaan oppilaille tilaa osallistua yhteistyön suunnitteluun. Tutustutaan Kainuulaiseen kulttuuriin monin eri tavoin. Työskennellään ohjatusti erilaisissa ryhmissä ja kannustetaan oppilaita itseilmaisuun.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Oppilaita opetetaan ymmärtämään pohjoisen sijaintimme merkitys omaan arkeen. Retket lähiympäristöön opettavat ja rohkaisevat oppilaita liikkumaan turvallisesti ja toimimaan luonnossa sekä rakennetussa ympäristössä. Innostetaan perheitä retkeilyyn. Vahvistetaan oppilaiden ymmärrystä luonnon ja hyvinvoinnin yhteydestä. Vahvistetaan oppilaiden itsetuntoa ja kykyä itsekuinonitukseen.

**L4 Monilukutaito:** Edetään aapisesta kohti monilukutaitoa. Oppimiskokonaisuudet suunnitellaan riittävän pitkäkestoisiksi että on aikaa syventyä sisältöön. Oppimiskokonaisuuden aikana annetaan palautetta työkentelystä keskittyen oppilaan osaamiseen. Opetellaan käyttämään erilaisia tietolähteitä ja keräämään tietoa kaikilla aisteilla.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** TVT -välineistöä opetellaan käyttämään tarkoituksen mukaisesti. Sitä hyödynnetään tiedonkeruussa ja sen tuottamisessa. Opetellaan ikäkaudelle sopivaa turvallista viestintää ja sosiaalisen median taitoja. TVT:tä hyödynnetään tiedon mallintamisessa ja lajintuntemuksessa. Käytetään yksinkertaisia karttasovelluksia, kuvataan ja tehdään omia pieniä esityksiä.

**L 6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Ohjataan oppilaita niin että heistä kasvaa aktiivisia itseohjautuvia oppijoita. Työskennellään pitkäjänteisesti ja oppilaat osallistuvat itse työn suunnitteluun. Tuetaan oppilaiden vuo-



rovaikutustaitoja ja rohkaistaan luovuuteen ja mielikuvituksen käyttöön. Tehdään yhteistyötä lähialueen yritysten ja toimijoiden kanssa.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Kotiseudun tuntemus ja oman toimintaympäristön arvostus vahvistaa osallisuutta ja kestävän tulevaisuuden rakentamista. Oppilaita ohjataan ympäristövastuulliseen toimintaan pienillä arkipäivän teoilla. Tehdään yhteistyötä kotien kanssa. Näitä sisältöjä voidaan liittää monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin ja koko koululla yhdessä tehtäviin projekteihin. Oppilaita tuetaan kehittymään taitaviksi, luontoa ymmärtäviksi ihmisiksi, jotka osaavat käyttää luonnonantimia.

### **Ympäristöopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2**

Työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnan lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset ihmiseen, ympäristöön, ihmisen toimintaan ja arkeen liittyvistä asioista, ilmiöistä ja tapahtumista. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, draaman ja tarinoiden käyttö sekä ympäristöopin monitieteinen perusta. Ympäristöopin eri tiedonalojen ilmiöitä pyritään tutkimaan luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Oppimisympäristöinä käytetään koulun tilojen ja opetusryhmän lisäksi monipuolisesti lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä, erilaisia yhteisöjä ja vuorovaikutustilanteita, tieto- ja viestintäteknologisia ympäristöjä sekä paikallisia mahdollisuuksia kuten yhteistyötä luontokoulujen, museoiden, yritysten, kansalaisjärjestöjen, luonto- ja tiedekeskusten kanssa. Tavoitteiden kannalta keskeistä on oppilaiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä erilaisten näkökulmien ja ratkaisujen pohtimisessa. Oppilaiden aktiivinen työskentely opiskeltavan ilmiön, teeman tai ajankohtaisen ongelman parissa tukee ympäristöopin tavoitteiden mukaista oppimista.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristöopissa vuosiluokilla 1-2**

Ympäristöopin tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita käyttämään monipuolisesti erilaisia opiskelutapoja. Ohjausta tarvitaan erityisesti turvalliseen ja muut huomioivaan toimimiseen eri oppimisympäristöissä. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon oppilaiden aikaisemmat tiedot ja taidot sekä kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Oppilaita ohjataan kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen itseään koskevissa henkilökohtaisissa asioissa. Tutkimuksellinen työskentely ja eri ajattelutaitojen tasoilla olevat harjoitukset voivat tukea eriyttämistä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Yhteisönä toimiminen tukee yhdessä oppimista ja erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta sekä onnistumisen kokemukset tukevat oppilaiden oppijaminäkuvan vahvistamista ympäristöopissa. Oppilaille annetaan mahdollisuus myös syventymiseen ja rauhoittumiseen.

### **Oppilaan oppimisen arviointi ympäristöopissa vuosiluokilla 1-2**

Opittavien asioiden jakaminen kokonaisuuksiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen, kysymysten ja konkreettisten kehittämissuositusten avulla. Myönteinen palaute ja kannustaminen tukevat erityisesti tutkimisen taitojen ja motivaation kehittymistä. Oppilaat voivat ilmaista osaamistaan kirjoitetun tekstin sijaan myös toimintana ja muuna ilmaisuna, joten oppilaille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan sovittujen tavoitteiden saavuttamista. Oppilaat harjoittelevat tunnistamaan omaa oppimistaan ja toimintaansa. Arviointin kohteena eivät ole oppilaiden arvot, asenteet, terveyskäyttäytyminen, sosiaalisuus, temperamentti tai muut henkilökohtaiset ominaisuudet.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita ympäristöopissa ovat

- edistyminen lähiympäristössä tutkimisessa sekä toimimisessa ja liikkumisessa
- edistyminen havaintojen tekemisessä
- edistyminen turvallisen toimimisen taidoissa
- edistyminen ryhmässä toimimisen taidoissa.

### **Ympäristötiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 1-2.**

Ympäristötiedossa opiskellaan myös ulkona. Tämä asettaa vaatimuksensa ryhmäkoolle tai käytössä täytyy olla riittävä avustajaresurssi. Oppilaita ohjataan turvalliseen liikkumiseen sekä itsenäisesti että ryhmässä. Koulun ulkopuolella liikkumisessa voidaan turvallisuussyistä tarvita eriyttämistä. Ympäristötiedon osalta riittävät koulun normaalit oppilassiirtoihin liittyvät käytänteet

#### **13.4.6 USKONTO**

##### **Oppiaineen tehtävä**

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaan itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämänhallintataitojen kehittymistä koko perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaalle aineksia oman identiteetin, elämäntutkimuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

**Vuosiluokilla 1-2** uskonnon opetuksen tehtävänä on ohjata oppilaita tuntemaan ja arvostamaan omaa uskonnollista ja katsomuksellista taustaansa sekä kohtaamaan arvostavasti uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta omassa luokassa ja koulussa sekä lähiympäristössä. Tähän opetus antaa perustietoja ja -taitoja sekä ajattelun välineitä. Oppilaita rohkaistaan tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan ja omia mielipiteitään sekä harjaantumaan toisten tunteiden tunnistamisessa ja mielipiteiden huomioon ottamisessa. Oppilaita kannustetaan ihmettelemään, kyselemään ja osallistumaan keskusteluun. Oppilaita ohjataan toimimaan vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti.

## Uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa	S1, S2, S3	L2, L4
T2 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin käsitteisiin, kertomuksiin ja symboleihin	S1	L1
T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenkiertoon, juhliin ja tapoihin	S1	L2, L7
T4 kannustaa oppilasta tutustumaan luokan, koulun ja lähiympäristön uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhlaperinteisiin	S2	L2, L3, L7
T5 rohkaista oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan	S1, S3	L2, L6, L7
T6 ohjata oppilasta toimimaan oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan sekä kunnioittamaan toisen ihmisen ajatuksia ja vakaumusta sekä ihmisoikeuksia	S1, S2, S3	L2, L6, L7
T7 ohjata oppilaita eettiseen pohdintaan sekä hahmottamaan, mitä tarkoittaa vastuu itsestä, yhteisöstä, ympäristöstä ja luonnosta	S3	L3, L7
T8 luoda oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien mielipiteiden esittämistä ja perustelemista sekä erilaisten mielipiteiden kuuntelemista ja ymmärtämistä	S1, S3	L1, L5, L6, L7

## Uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamista Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetus aloitetaan tutustumalla oppilaan perheeseen: suku, historia, uskonto tai katsomus sekä erilaiset perheet. Tärkeitä opetuksen sisältöjä ovat oman uskonnon juhlat ja pyhät ajat sekä erilaisten juhlien sisältö, merkitys ja viettotavat. Opetuksen sisällöksi valitaan myös oman uskonnon kertomuksia, perinteitä ja tapoja. Tarkastellaan oman uskonnon keskeisiä käsitteitä ja symboleita sekä uskonnon monimuotoisuutta.

**S2 Uskontojen maailma:** Sisältöjen valinnassa lähtökohtana ovat oppilaan kouluyhteisön sekä lähiympäristön uskonnot ja niiden keskeiset tavat ja juhlat. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon myös uskonnottomuus.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa tarkastellaan ihmisen syntymään ja kuolemaan liittyviä elämänkysymyksiä sekä elämän kunnioittamista. Keskeisiä sisältöjä ovat oppilaan omat teot ja niiden seuraukset, vastuu toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta sekä toisen asemaan eläytyminen, ihmisarvo ja yksilöllisyys. Tutustutaan alustavasti lapsen oikeuksiin ja merkitykseen. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Sisällöt tukevat oppilaan tunnetaitojen kehittymistä.

### Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksessa pyritään kiireettömyyteen ja avoimen, luottamuksellisen keskusteluilmapiirin luomiseen. Opetuksessa on tärkeää, että jokainen oppilas tulee kuulluksi omine havaintoineen ja kokemuksineen. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukselliseen oppimiseen, keskusteluun ja omien mielipiteiden perusteluun sekä erilaisuuden hyväksymiseen. Opetuksessa keskeistä on oppilaslähtöisyys ja oppilaan oman kokemusmaailman kunnioittaminen etenkin eettisiä kysymyksiä tarkasteltaessa. Luovat, toiminnalliset ja elämykselliset menetelmät, projektit ja keskustelut tukevat oppilasta kokonaisvaltaisena, kaikkia aistejaan oppimisessa hyödyntävänä vuorovaikutustaitoisena ja aktiivisena oppijana. Opetuksessa voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäprojekteja myös oppiaineen eri oppimäärien kesken sekä oppiainerajat ylittäen. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti ja vuorovaikutteisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Kertomuksia, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa sekä vierailijoita ja vierailuja eri kohteisiin käytetään tukemaan monipuolista työskentelyä ja oppimisen iloa.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa vuosiluokilla 1-2

Uskonnon eri oppimäärien opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet ja taustat kuten kielitaito ja kulttuuritausta. Keskeisiä käsitteitä pohditaan ja avataan niin, että niiden ymmärtäminen on mahdollista kaikille oppilaille. Käytettävät työtavat sovitetaan ikäkauteen. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja omaaloitteisuutta.

### Oppilaan oppimisen arviointi uskonnossa vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolinen palaute rakentuu osaksi työskentelyä ja yhteisiä keskusteluja. Palaute ohjaa oppilaita yhteistyötaidoissa ja rohkaisee ilmaisemaan ajatuksiaan. Opetuksessa annetaan tilaa ja oppilaita kannustetaan ihmettelyyn, kysymiseen sekä omien mielipiteiden perusteluun ja toisten näkemysten kuunteluun. Monipuoliset työtavat luovat oppilaille mahdollisuuksia osoittaa ja itse huomata edistymistään ja osaamistaan.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita uskonnossa ovat:

- edistyminen lähiympäristön katsomuksellisten ilmiöiden tunnistamisessa ja nimeämisessä
- edistyminen ryhmässä toimimisen taidoissa
- edistymien ajatusten ilmaisemisessa ja toisten kuuntelemisessä

### Uskonnon eri oppimäärät vuosiluokilla 1-2

Perusopetuslain 11§:n mukaan perusopetuksessa oppiaineena on uskonto tai elämäkatsomustieto. Uskonto toteutetaan saman lain 13§:n mukaan oppilaiden uskonnollisen yhdyskunnan mukaisesti oman uskonnon opetuksena erillisten oppimäärien mukaan. Oppiaineen yhtenäisyyden takaamiseksi kaikille oman uskonnon opetuksen muodoille on laadittu yhteiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Eri uskontojen oppimääräkuvauksissa tarkennetaan kaikille yhteisiä sisältöjä oppilaan oman uskonnon luonteen mukaisesti. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan perusteiden yhteisten tavoitteiden, sisältökuvauksen ja eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvauksen pohjalta.

## EVANKELISLUTERILAINEN USKONTO

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvauksen sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvauksen perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksessa lähdetään liikkeelle oppilaan perheen ja suvun historiasta, uskonnoista ja katsomuksista. Opetuksessa huomioidaan erilaiset perhemuodot. Tutustutaan kirkkovuoden keskeisiin juhliin joulukuun ja pääsiäiseen sekä niihin liittyviin Raamatun kertomuksiin ja perinteisiin. Opetuksessa käsitellään myös kristilliseen elämäntapaan liittyviä juhlia, niiden sisältöä ja merkitystä. Tarkastellaan perheiden erilaisia tapoja viettää vuodenvuorokierroon ja elämäntapaan liittyviä juhlia. Opiskellaan kirkkovuoden ja lapsuuteen liittyviä virsiä ja musiikkia. Tutustutaan kristinuskoon ja seurakuntaan liittyviin keskeisiin käsitteisiin ja symboleihin. Tutustutaan kristilliseen jumalakäsitykseen ja kirkkorakennukseen.

**S2 Uskontojen maailma:** Tutustutaan koulu yhteisössä ja koulun lähiympäristössä läsnä oleviin uskontoihin, niiden keskeisiin juhliin ja tapoihin. Otetaan huomioon myös kristinuskon monimuotoisuus sekä uskonnottomuus.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa käsitellään elämän kunnioittamisen, ihmisarvon ja lasten oikeuksien merkitystä. Opetuksessa aloitetaan oppilaan elämäntapausten pohdinta ja avataan kristillistä näkökulmaa niihin. Keskeisiä sisältöjä ovat eettinen pohdinta, YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja Kultainen sääntö. Pohditaan oppilaiden arjesta nousevia kysymyksiä ja yhdistetään niitä valittuihin Raamatun kertomuksiin. Rohkaistaan oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan sekä eläytymään toisen asemaan ja hyväksymään erilaisuutta. Pohditaan omia tekoja ja niiden seurauksia sekä vastuuta toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta.

### Evangelisluterilaisen uskonnonopetuksen tavoitteet ja sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa	S1, S2, S3 1lk Oman perheen uskonnolliset juhlat ja uskonnottomuuden käsittely Kaste	L2, L4 Oman paikan löytämistä sukupolvien ketjussa. Vuorovaikutustaitojen harjoittelua.

	<p>Avioliitto</p> <p>2lk Konfirmaatio Hautajaiset Oman seurakunnan www-sivuihin tutustuminen ja esim. seurakunnan tapahtumien etsiminen</p>	<p>Symbolien lukutaidon harjoittelua.</p> <p>Tuetaan oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin löytymistä.</p>
<p>T2 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin käsitteisiin, kertomuksiin ja symboleihin</p>	<p>S1 1lk Rukous Raamattu ja virsikirja Jeesuksen lapsuus ja nuoruus Enkelit</p> <p>2lk Jeesuksen opetukset ja vertaukset Tunnetuimmat uskonnolliset symbolit, joihin oppilas törmää päivittäisessä elämässään ja niiden merkityksiä</p>	<p>L1 Monilukutaidon harjoittelua. Vertaisoppimista. Kuvittelukyvyyn harjoittelua. Tavoitteiden asettelun ja tiedon hankkimisen ja soveltamisen taitojen opettelua esim. Padlet, RaamattuNet.</p>
<p>T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenvuorokiertoon, juhliin ja tapoihin</p>	<p>S1 1lk Mikkelinpäivä, adventti, joulu ja pääsiäinen Juhlakulttuuri ja tavat, erityisesti oman perheen juhlat</p> <p>2lk Tärkeimmät juhlapyhät laajemmin Kirkkovuosi ja sen värit Voidaan etsiä hengellistä musiikkia, taidetta netistä</p>	<p>L2, L7 Esim. taiteen ja kulttuurin tulkinnan opettelua. Ilmaisun ilon ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua leikin ja draaman keinoin.</p>
<p>T4 kannustaa oppilasta tutustumaan luokan, koulun ja lähiympäristön uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhlaperinteisiin</p>	<p>S2 1lk Oman luokan ja koulun uskonnot ja kulttuurit Vierailut omaan tai lähiseurakuntaan, kirkkoon ja hautausmaalle</p> <p>2lk Tutustutaan oman luokan ja koulun uskontoihin, kirkkoihin ja temppeleihin mahdollisuuksien mukaan Tutustuminen ainakin yhteen uuteen uskuntoon (esim. virtuaalisia tutustumisia)</p>	<p>L2, L3, L7 Tuotetaan mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta. Mediakulttuuriin tutustumista Pelien, leikkien ja kulttuurin avulla ihmisenä kasvamista. Herätellään kiinnostusta rauhaan, demokratiaan</p>

<p>T5 rohkaista oppilasta tunnista- maan ja ilmaisemaan omia ajatuk- siaan ja tunteitaan</p>	<p>S1, S3 1lk Käydään läpi perustunteita lap- sen arkipäivän tilanteissa</p> <p>2lk Arvoja ja toimintatapoja arkipäi- vän elämäntilanteiden kautta esim. draaman keinoin, pienen animaation tai videon teko</p>	<p>L2, L6, L7 Voidaan harjoitellaan pitkäjäntei- syyttä, erilaisuuden sietämistä, epävarmuuden kestämistä. Saadaan kokemuksia ryhmässä toimimisesta ja yritteliäisyydestä, vertaissovittelusta, ilmaisun ilos- ta, säännöistä ja sopimuksista. Lapsen oikeuksien julistus ja vas- tuunkannon harjoittelu</p>
<p>T6 ohjata oppilasta toimimaan oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan sekä kunnioitta- maan toisen ihmisen ajatuksia ja vakaumusta sekä ihmisoikeuksia</p>	<p>S1, S3 1lk Oman luokan pelisäännöt, koulun säännöt Anteeksianto ja -pyytäminen Eri uskontokuntaan kuuluvan ihmisen elämään tutustuminen</p> <p>2lk Samanlaisuus/erilaisuus Lapsen oikeuksien julistus Jeesuksen opetukset: näitä ope- tuksia voidaan siirtää esim. draaman keinoin nykypäivään Uskonottomuus Joku lapsia juuri nyt kiinnostava ja ilmassa oleva arvopohdinta (esim. pakolaisuus, pelien ikära- jat)</p>	<p>L2, L6, L7 Esim. lapsen oikeuksiin tutustu- minen. Vastuunkanto, omat oikeudet ja velvollisuudet. Vuorovaikutustaitojen laaja- alaista harjoittelua, neuvottelutai- tojen harjoittelua. Oman työn ja tekojen merkitystä muille pohditaan. Opetellaan sietämään epäonnis- tumisia ja harjoitellaan ristiriitai- lanteiden ratkaisua yhteistyönä.</p>
<p>T7 ohjata oppilaita eettiseen poh- dintaan sekä hahmottamaan, mitä tarkoittaa vastuu itsestä, yhteisös- tä, ympäristöstä ja luonnosta</p>	<p>S3 1lk Oma vastuu lähiympäristöstä ja sen hyvinvoinnista Alkukertomukset Nooa</p> <p>2lk Sosiaalisen kasvun ja yhdessä elämisen pelisäännöt Omasta itsestä ja omasta tervey- destä huolehtiminen Laajemmin ihmisen tehtävänä luonnon ja eläinten oikeuksista huolehtiminen</p>	<p>L3, L7 Omien valintojen, osallisuuden kokemusten ja vastuunkannon harjoittelua. Yhteiseen turvallisuuteen ja hy- vinvointiin vaikuttavien toiminta- tapojen harjoittelua. Ihmisten, eläinten ja luonnon oikeudet ja ihmisen velvollisuudet vastuunkantajana ja aktiivisena toimijana.</p>
<p>T8 luoda oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien mielipiteiden esittämistä ja perustelemista sekä erilaisten mielipiteiden kuuntele- mistä ja ymmärtämistä</p>	<p>S1, 1lk Oman rukouksen muodot (Isä meidän eli formaali - vapaamu- toinen)</p>	<p>L1, L5, L6, L7 Monipuolisesti harjoitellaan ihmi- senä olemisen ja vuorovaikutuk- sen taitoja, vastuunkantoa, em- paattisuutta, kohtuullisuutta.</p>

	2lk Lapsen oikeuksien julistus Esim. Jeesuksen opetuslapset/epäilijät tms.	Käytetään erilaisia työskentelymenetelmiä ja TVT -taitoja harjoitellaan monipuolisesti, pelit, leikit ja draama apuna.
--	--	--

## ORTODOKSINEN USKONTO

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksessa otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yhteys ortodoksisuuteen ja muihin kirkkoihin tai katsomuksiin. Opetuksessa aloitetaan mysteerioiden tarkastelu osana perheen ja lapsen omaa elämää. Tutustutaan alustavasti oman uskonnon piirteisiin ja kirkon keskeisiin käsitteisiin, sanastoon ja symboleihin sekä erilaisiin jumalanpalveluksiin. Tutkitaan kirkkoa rakennuksena. Tutustutaan omaan seurakuntaan sekä ortodoksisen kirkkovuoden keskeisiin juhliin vuoden kristillisen juhlakierron mukaisesti. Tarkastelussa otetaan huomioon kirkkovuoden juhlien perinteet ja tavat sekä joitakin niihin liittyviä pyhiä ihmisiä. Tutustutaan oppilaan omaan nimikkopyhään.

**S2 Uskontojen maailma:** Tutustutaan oman luokan oppilaiden, koulun ja lähiympäristön uskontoihin, katsomuksiin ja uskonnottomuuteen koulun arjen tapahtumien ja juhlien yhteydessä. Opetuksessa huomioidaan juhlien sisällöissä tai kirkollisissa tapahtumissa mahdollinen ortodoksinen näkökulma. Tutustutaan oppilaan ortodoksisen perinnetaustaan osana monikulttuurista ortodoksisuutta.

**S3 Hyvä elämä:** Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon ortodoksisen ihmiskäsitykseen liittyvä opetus vapaudesta ja vastuusta sekä ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Perehdytään vastuuseen ympäristöstä ja luonnosta sekä tunnustetaan elämän ainutkertaisuus. Pyritään eläytymään toisen asemaan ja pohditaan ihmiselämään liittyviä kysymyksiä kuten toisesta välittäminen, anteeksiantaminen, rehellisyys, huolenpito, rakkaus niin perheessä kuin kouluyhteisössäkkin. Selvitetään YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen merkitystä oppilaan omassa elämässä. Tarkastellaan elämää ja kuolemaa sekä eettisiä kysymyksiä Vanhan ja Uuden Testamentin kertomusten ja arjen esimerkkien avulla.

## Ortodoksisen uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa	S1, S2, S3 1lk Olen ortodoksi Oma perhe, erilaiset perheet Ekumeeniset perheet, kristillisyyden perheissä Enkelit, suojelusenkeli Oman koulun uskontoja, uskonnottomuus	L2, L4 L2: Omat juuret biologisesta ja uskonnollisesta näkökulmasta L4: Opetuksessa käytetään eri aisteja symboleihin



	<p>Kaste, mirhalla voitelu, kummi Nimikkopyhä, taivaallinen esirukoilija, oma nimi-päivä</p> <p>2lk Minä ortodoksina ja kirkon jäsenenä, oma identiteetti Seurakunta Erilaisia ortodoksisia perinteitä Omatunto Epäitsekkyys esim. Pyhä Nikolaos Elämä ja kuolema Huolenpito, toisesta välittäminen Anteeksiantaminen</p>	<p>tutustumiseen: sanalliset, visuaaliset, audiovisuaaliset, myös virtuaaliset kierrokset ja lähteet, kineesteettiset</p>
<p>T2 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin käsitteisiin, kertomuksiin ja symboleihin</p>	<p>S1 1lk Kirkolliset tavat: ristinmerkki, ikoni, tuohus, lampukka Nimikkopyhä, taivaallinen esirukoilija, oma nimi-päivä Risti Pyhä Kolminaisuus, Jumala, Jeesus; Jumalan Poika, Pyhä Henki Kristuksen ja Jumalansynnyttäjän ikoneja Ehtoollinen Pappi, kanttori, ponomari Rakkaus esim. kertomukset hyvästä paimenesta, Lasten evankeliumi Kristus Ylösnousemus Luomiskertomus Jumalansynnyttäjä</p> <p>2lk Raamattu, kertomukset, esim. Laupias samarialainen, Joosef-kertomuksia Seurakunta Pyhittävät asiat: mysteerit, sakramentit Kaste, mirhalla voitelu, kummi Nimikkopyhä, taivaallinen esirukoilija, oma nimi-päivä Herran rukous Kirkkorakennus: kirkon osat ja esineistöä Jumalanpalvelukset, jumalanpalvelusten toimittajat Koululaispalvelukset, valmistautumista etukäteen Erilaisia jumalanpalveluksia Tapahtumaikoneja ja pyhien ihmisten ikoneja Joulupaasto ja suuri paasto</p>	<p>L1 Opetuksessa käytetään erilaisia työtapoja; esim. draama, yhteistoiminnallista oppimista oppilaiden ATK-taitoja hyödyntäen</p>
<p>T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskelta-</p>	<p>S1 1lk</p>	<p>L2, L7 Opetus konkretisoituu</p>

<p>van uskonnon vuodenvuorokiertoon, juhliin ja tapoihin</p>	<p>Pyhä Nikolaos  Rukoileminen on puhetta Jumalalle; kääntymistä Jumalan puoleen, Herran rukous  Raamattu, kirkon kirja  Enkelit, suojelusenkeli  Kristuksen ja Jumalansynnyttäjän ikoneja  Ehtoollinen  Koululaisjumalanpalvelukset – kainuulaisten oppilaiden mahdollisuus tutustua kirkkoon ja jumalanpalveluksiin esim. Kajaanissa pääsiäisen aikana liturgiaan ja paikallisten kirkkojen praasniekkoihin  Käyttäytyminen kirkossa, kirkolliset tavat  Pappi, kanttori, ponomari  Kirkkovuosi: etenkin, Kristuksen syntymä ja Kristuksen ylösnouseminen  Virpominen  Omassa koulussa vietettäviä juhlia, niin uskonnollisia kuin perinteisiä juhlia  Kirkkovuoden alku: Luomakunnan päivä: maailman luominen</p> <p>2lk  Pyhä ja arki osana kirkkovuoden kulkua  Pyhittävä asia: mysteerio, sakramentti  Kaste, mirhalla voitelu, kummi  Nimikkopyhä, taivaallinen esirukoilija, oma nimi-päivä  Raamattu kirkon kirjana: Vanha ja Uusi Testamentti, evankeliumit  Evangelistat, apostolit  Tapahtumaikoneja ja pyhien ihmisten ikoneja  Jumalansynnyttäjä, Jumalanäiti  Kirkkovuosi: teofania, Kristuksen kaste, Kristuksen Jerusalemiin ratsastaminen  Joulupaasto ja suuri paasto  Muodollinen rukoileminen, esimerkiksi Taivaallinen Kuningas, Herra armahda, Pyhä Jumala, pääsiäis-tropari, Monia vuosia</p>	<p>kirkkopäivän vietolla</p>
<p>T4 kannustaa oppilasta tutustumaan luokan, koulun ja lähiympäristön uskontojen ja katsojien tapoihin ja juhlaperinteisiin</p>	<p>S2  1lk  Pyhä Nikolaos  Oman koulun uskontoja, uskonnottomuus  Omassa koulussa vietettäviä juhlia, niin uskonnollisia kuin perinteisiä juhlia  Huolenpito, toisesta välittäminen</p> <p>2lk  Seurakunta  Pyhä ja arki  Juutalaisuuden, islamin ja kristinuskon piirteitä, ortodoksisuuteen peilaten  Koulun lähialueen uskontoja, uskonnottomuus</p>	<p>L2, L3, L7  Tutustuminen lähialueen kirkkoihin, moskeijaan, synagogaan, temppeliin ja mahdolliset teemapäivien järjestämiset</p> <p>Suvaitsevaisuuden harjoittelu osana arkea</p>

	Erilaisia ortodoksisia perinteitä	
T5 rohkaista oppilasta tunnistamaan ja ilmaistamaan omia ajatuksiinsa ja tunteitaan	<p>S1, S3</p> <p>1lk</p> <p>Minä ortodoksina, oma identiteetti</p> <p>Koululaisjumalanpalvelus</p> <p>Elämä ja kuolema</p> <p>Ehtoollinen</p> <p>Omatunto</p> <p>Epäitsekkyys</p> <p>Rehellisyys</p> <p>2lk</p> <p>Hyvinvointi, vastuu omasta terveydestä</p> <p>Minä ortodoksisen kirkon jäsenenä</p>	L2, L6, L7 Identiteetin ja itseilmaisun vahvistaminen harjoittelemalla erilaisia tehtäviä kirkossa ja kirkon ulkopuolella
T6 ohjata oppilasta toimimaan oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan sekä kunnioittamaan toisen ihmisen ajatuksia ja vakaumusta sekä ihmisoikeuksia	<p>S1, S3</p> <p>1lk</p> <p>Oman koulun uskontoja, uskonnottomuus, erilaiset juhlat</p> <p>Elämä ja kuolema</p> <p>Koululaisjumalanpalvelukset; käyttäytyminen kirkossa</p> <p>Pyhät ihmiset, esim. Nikolaos, epäitsekkyys</p> <p>Vapaus ja vastuu</p> <p>Omatunto</p> <p>Ihmisoikeuksia lapsen näkökulmasta</p> <p>Epäitsekkyys</p> <p>Rehellisyys</p> <p>2lk</p> <p>Herran rukous</p> <p>Joulupaasto ja suuri paasto</p> <p>Juutalaisuuden, islamin ja kristinuskon piirteitä, ortodoksisuuteen peilaten</p> <p>Koulun lähialueen uskontoja, uskonnottomuus</p> <p>Vastuu ympäristöstä</p> <p>Hyvinvointi, vastuu omasta terveydestä</p> <p>Paasto, hyvän tekeminen</p> <p>Eriarvoisuus, samanarvoisuus, avuliaisuus</p> <p>esim. Laupias samarialainen, esirukous</p> <p>Hyvä elämä esim. ”Kun minulla oli nälkä... te annoitte minulle ruokaa...”</p> <p>Huolenpito, toisesta välittäminen, anteeksiantaminen, rakkaus esim. Tuhlaajapoika, Joosef -kertomuksia</p> <p>Lapsen oikeuksien sopimus omassa elämässä, ihmisoikeudet</p>	L2, L6, L7 Vierailut vanhainkodissa, sairaaloissa jne. Laulut eri juhlapäivinä
T7 ohjata oppilaita eettiseen pohdintaan sekä hahmottamaan, mitä tarkoittaa vastuu itses-	<p>S3</p> <p>1lk</p> <p>Luomiskertomus</p> <p>Kirkkovuoden alku: luomakunnan päivä</p>	L3, L7 Vastuu omasta ja toisten hyvinvoinnista, ympäristöstä ja luonnosta

tä, yhteisöstä, ympäristöstä ja luonnosta	Vastuu ympäristöstä Ihmisen vapaus ja vastuu Omatunto Epäitsekkyys Rakkaus esim. tuhlaajapoika, Joosef-kertomuksia Rehellisyys, esim. Aadam ja Eeva Elämä ja kuolema  2lk Herran rukous Rehellisyys, esim. ryövärit ristillä Hyvinvointi, vastuu omasta terveydestä Paasto, hyvän tekeminen Joulupaasto, suuri paasto Eriarvoisuus, samanarvoisuus, avuliaisuus esim. Laupias samarialainen Huolenpito, toisesta välittäminen, anteeksiantaminen Hyvä elämä, esim. ”Kun minulla oli nälkä... te annoitte minulle ruokaa...” Lapsen oikeuksien sopimus	esim. Nälkäpäivä- keräykset
T8 luoda oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien mielipiteiden esittämistä ja perustelemista sekä erilaisten mielipiteiden kuuntelemista ja ymmärtämistä	S1, S3 1lk Minä ortodoksina ja kirkon jäsenenä, oma identiteetti Huolenpito, toisesta välittäminen, anteeksiantaminen Joosef-kertomuksia  2lk Joulupaasto ja suuri paasto Epäitsekkyys Rehellisyys Erilaiset perheet	L1, L5, L6, L7 Mielipiteiden esittämisen harjoittelua eri kanavia käyttäen ja oppilaiden ATK- taitoja hyödyntäen

## ISLAM

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Tutustutaan islamiin oman perheen kautta. Opiskellaan alustavasti islamilaisen kalenterin juhlat sekä ihmisen elämänsä kaareen liittyvät perinteet. Sisältöjen valinnassa keskeisiä ovat islamin opin perusteet: Jumalan ykseys, profeetat, pyhät kirjat, usko näkymättömään. Tutustutaan alustavasti Koraaniin ja perimätietoon sekä Islamilaiseen yhteisöön. Tarkastellaan islamin monimuotoisuutta ilmiönä sekä moskeijan merkitystä muslimeille. Pohditaan muslimin uskonnollisia velvollisuuksia.

**S2 Uskontojen maailma:** Tutustutaan koulu yhteisössä ja koulun lähiympäristössä läsnä oleviin uskontoihin, niiden pyhiin rakennuksiin, juhlaperinteisiin sekä uskonnottomaan tapakulttuuriin.

**S3 Hyvä elämä:** Sisältöjen valinnassa keskeistä on oppilaiden elämänkaari ja siihen liittyvät elämänkysymykset. Keskeisiä sisältöjä ovat elämän kunnioittaminen, ihmisarvo ja lasten oikeudet. Pohditaan toisen asemaan eläytymistä. Tutustutaan islamin oikeuksiin ja velvollisuuksiin perhe-elämässä. Selvitetään YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen merkitystä oppilaan omassa elämässä. Keskeisinä opittavina sisältöinä ovat hyvän elämän perusteet islamissa. Lisäksi tarkastellaan oman perheen tapakulttuuria ja pohditaan erilaisuuden hyväksymistä.

**Islamin opetuksessa korostetaan islamin maailmanlaajuista ja pyritään tukemaan oppilaan kasvua uskonnollisesti ja eettisesti vastuuntuntoiseksi ihmiseksi.**

### Tavoitteet

- oppia islamin merkityksen ihmiskunnalle ja yksilölle
- tutustua islamin keskeisiin opillisiin peruspiirteisiin
- tutustua Koraaniin ja ymmärtää Koraanin lyhyitä suuria merkityksineen
- tutustua profeetta Muhammadin sekä keskeisten profeettojen elämään
- tutustua islamilaiseen kalenteriin ja juhlapyhiin
- tutustua elämään islamilaisissa uskonnollisissa yhdyskunnissa
- vahvistaa muslimin identiteettiään perehtymällä Allahin luoman maailman moninaisuuteen
- oppia eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista sekä islamin uskonnon etiikan soveltamista
- oppia luottamusta elämään ja itseensä, kohtaamaan rohkeasti tulevaisuuden, ymmärtää pyhän ulottuvuuden sekä näkee uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä
- oppia hyväksymään ja kunnioittamaan erilaisiin uskontoihin ja elämäntapoihin sitoutuneita ihmisiä omassa lähipiirissään

### Keskeiset sisällöt

- Koraanin opetuksiin tutustuminen
- Koraani pyhänä kirjana
  - Surat al fatiha ja Koraanin lyhyet suurat
- islamin pilarit
  - peruspilarit (Arkaan al – Islaam)
  - uskon pilarit (Arkaan al – Imaan)
- profeetat
  - profeetta Muhamedin elämä ja esimerkki (perimätieto)
  - tutustuminen keskeisiin profeettoihin: Adam (Aatami) Nuh (Nooa) ja Ibrahim (Abraham)
- elämää uskonnollisessa yhdyskunnassa
  - islamilainen kalenteri, juhlapyhät, moskeijan merkitys
  - rukous ja uskonnolliset tavat
  - perheeni ja minä, sukuni perinteitä ja arvoja
  - uskonnollisiin juhliin valmistautuminen esim. askartelu
- eettisyyden kasvaminen
  - islamin käyttäytymistavat (Akhlaq al-Islaam)

- omien tunteiden ymmärtäminen, keskustelutaidot ja toisten huomioiminen
- omien tavoitteiden asettaminen ja itsearviointi
- oman koulun ja lähiympäristön katsomuksellisen moninaisuuden tiedostaminen ja kunnioittaminen.

### 13.4.7 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

#### Oppiaineen tehtävä

Elämäkatsomustiedon opetuksen ydintehtävänä on edistää oppilaiden kykyä etsiä hyvää elämää. Elämäkatsomustiedossa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uusintavina ja luovina toimijoina, jotka kokevat ja tuottavat merkityksiä keskinäisessä toiminnassaan ja kanssakäymisissä ympäröivän maailman kanssa. Katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämäkatsomustiedossa painotetaan ihmisten kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Tämä koskee myös oppilaiden opiskelua ja oppimista. Siksi on tärkeää sovittaa opetukseen ja opiskeluun oppilaan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.

Elämäkatsomustiedon opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Tavoitteena on täysivaltainen demokraattinen kansalaisuus globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä edellyttää elämäkatsomustiedon opetukselta monipuolisen katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisen lisäksi eettisen ja kriittisen ajattelu- ja toimintakyvyn sekä oppimisen taitojen kehittämistä. Elämäkatsomustiedossa kriittinen ajattelu ymmärretään perusteita etsivänä, asiayhteydet hahmottavana ja tilanneta-juisena sekä itseään korjaavana. Siihen liittyy avoin ja pohdiskeleva asenne.

Elämäkatsomustieto tukee laaja-alaisen osaamisen kehittymistä, erityisesti ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taitoja, itsestä huolehtimista ja arjentaitoja sekä osallistumista, vaikuttamista ja vastuullisuutta.

#### Elämäkatsomuksellisen oppiaineen käsittelemisestä

Elämäkatsomustiedossa oppilasryhmät ovat usein pieniä muodostuen usean vuosikurssin oppilaista. Tämän vuoksi ei ole ollut tarkoituksenmukaista jakaa maakunnallista opetussuunnitelmaoppiainesta erillisten vuosikurssien sisällöiksi. Tätä ajattelua tukee myös käytettävissä oleva oppimateriaali. Tuntijaosta ja koulujen oppilasryhmistä johtuen tulevat oppilasryhmät muodostumaan Kainuun kouluissa pääasiassa 1-6 luokkien tai 7-9 luokkien oppilaista. Tästä johtuen elämäkatsomustiedon keskeiset sisällöt on jaettu 1-2, 3-6. ja 7-9 luokkien ryhmiin. Tästä syystä on syytä korostaa, että muodostettavissa oppilasryhmissä on ainetta opettavan opettajan pidettävä huolta siitä, että oppilaan edetessä vuosikurssilta toiselle, hän saa tavoitteiden ja keskeisen sisällön mukaisen opetuksen eri vuosikurssien aikana. Elämäkatsomustiedon opetus muodostaa jatkumon läpi perusopetuksen. Siirtymävaiheissa oppilasta tuetaan opetussuunnitelman perusteiden luvussa 14.1 kuvatulla tavalla.

**Vuosiluokilla 1-2** elämäkatsomustiedon opetuksen painopiste on oppilaiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen, ilmaisun sekä ajattelun ja oppimisen taitojen kehittämisessä. Oppilaan omaa ajattelua ja kokemuksia kuuntelemalla ja arvostamalla vaikutetaan terveen itsetunnon ja myönteisen minäkuvan rakentumiseen.

## Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata oppilasta kuuntelemaan toisten oppilaiden mielipiteitä ja ajattelua	S1-S4	L1, L2, L4
T2 rohkaista oppilasta ilmaisemaan omaa ajatteluaan ja tunteitaan eri tavoin	S2	L1, L2, L7
T3 ohjata oppilasta arvostamaan omaa ja muiden ajattelua	S1	L1, L2, L7
T4 edistää oppilaan taitoa tehdä kysymyksiä ja esittää perusteltuja väitteitä	S1-S4	L1, L2, L7
T5 ohjata oppilasta tunnistamaan kokemiensa arkipäiväisten tilanteiden syitä ja seurauksia sekä eettisiä ulottuvuuksia	S1-S4	L1, L3, L4
T6 rohkaista oppilasta pohtimaan oikean ja väärän eroa sekä hyvyyttä	S1-S4	L1, L3, L7
T7 opastaa oppilasta tuntemaan lähiympäristön tapakulttuureja	S2	L2, L4
T8 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisten yhteiselämän perusteita	S1-S4	L2, L3, L7
T9 ohjata oppilasta kunnioittamaan ja arvostamaan omaa ympäristöään ja luontoa	S4	L3, L5, L7

## Elämäkatsomustiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma, ideat ja ajatukset huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

**S1 Kasvaminen hyvään elämään:** Harjoitetaan keskustelutaitoja opettelemalla kuuntelemaan toisia kunnioittavasti ja harjoittelemalla selkeää itseilmaisua. Pohditaan yhdessä hyvän, oikean ja väärän merkityksiä ja niiden erottamista sekä ihmisen hyvyyttä. Tutkitaan ystävyyden sisältöä ja merkitystä lasten elämässä.

**S2 Erilaisia elämäntapoja:** Pohditaan kysymystä ”Kuka minä olen?” sekä erilaisia tapoja elää ja ajatella. Tutkitaan erilaisia elämäntapoja liittyen erityisesti oppilaan omaan koti- ja kulttuuritaustaan.

**S3 Yhteiselämän perusteita:** Perehdytään ihmisten yhteiselämän perusteisiin tutkimalla esimerkiksi säännön, luottamuksen, rehellisyyden ja reiluuden merkityksiä erilaisissa oppilaan elämään liittyvissä arkipäivän tilanteissa ja ympäristöissä. Tutustutaan alustavasti lapsen oikeuksiin ja lapsen asemaan erilaisissa yhteisöissä.

**S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus:** Tutkitaan erilaisia elämänmuotoja maapallolla pohtien samalla elämän rajallisuutta. Perehdytään kertomuksiin maailman synnystä. Tutkitaan oppilaan omaa lähiympäristöä ja tarkastellaan omien valintojen ja toiminnan vaikutusta siihen. Etsitään luontoon liittyviä merkityksellisiä kokemuksia.

## Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältö-alueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 ohjata oppilasta kuuntelemaan toisten oppilaiden mielipiteitä ja ajattelua	S1-S4 Keskustelutaitojen harjoittelu: toisten kuunteleminen ja mielipiteiden arvostaminen.	L1, L2, L4 L1/L4 Oppilaita kannustetaan kysymään ja kuuntelemaan toisia. Lähtökohtana oppilaan omat kokemukset ja niistä kertominen. Monipuoliset työskentelytavat ja toiminnallisuus. L2 Ohjataan oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen.
T2 rohkaista oppilasta ilmaisemaan omaa ajatteluaan ja tuntee- taan eri tavoin	S2 Omasta itsestä, perheestä, kodista ja kulttuurista kertominen eri tavoin esim. kuvallisesti, sanallisesti ja kirjoittamalla. Tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen esim. leikkien, pelien ja kirjallisuuden kautta. Harjoitellaan selkeää itseilmaisua esim. kiinnitetään huomiota katsekontaktiin ja kehonkieleen.	L1, L2, L4, L6, L7 L1 Rohkaistaan kertomaan omista ideoistaan ja työn tuloksista. L2 Järjestetään tilaisuuksia monenlaisiin esiintymisiin, ilmaisutaidot kehittyvät leikkien, draaman yms. kautta. L4 Luodaan mahdollisuuksia esittää näkemyksiään ja jakaa kokemuksiaan monenlaisia välineitä ja ilmaisun keinoja käyttäen. L6 Oppilaita kannustetaan tutkimaan uusia asioita ja miettimään missä on erityisen hyvä ja mitä voisi tehdä toisten hyväksi koulussa ja kotona. Rohkaistaan toimimaan uusissa tilanteissa itseensä luottaen. L7 Oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja vastavuoroisuuden ymmärtäminen. Kannustetaan omien ajatusten ilmaisemiseen ryhmässä.
T3 ohjata oppilasta arvostamaan omaa ja muiden ajattelua	S1, S2 Samanlaisuus, erilaisuus, yhdenvertaisuus. Tutustuminen eri kulttuureihin ja niiden tapoihin, jotka muokkaavat ajattelua. Oikean ja väärän pohtiminen. Tutkitaan ystävyyden sisältöä ja merkitystä	L1, L2, L7 L1 Kannustetaan kysymään ja kuuntelemaan sekä tuottamaan ja kehittämään yhdessä ideoita L2 Ohjataan arvostamaan oman perheensä ja yhteisönsä sekä muiden perinteitä ja tapoja. Oppilaita kohdellaan arvostavasti ja ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. L7 Keskustellaan mitä oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja vastavuoroisuus merkitsevät.
T4 edistää oppilaan taitoa tehdä kysymyksiä ja esittää perusteltuja väitteitä	S1-S4 Omien mielipiteiden ja ajatusten ilmaiseminen ja niiden perusteleminen. Toden ja epätoden sekä oikean ja väärän pohtiminen esim. satujen avulla. Perehdytään kertomuksiin maailman synnystä esim. Kalevala, Raamattu, alkuräjähdyks.	L1, L2, L7 L1 Oppilaita rohkaistaan kyseenalaistamaan havaitsemiaan asioita ja huomaamaan, että tieto voi olla joskus ristiriitaista ja epäselvää. L2 Kannustetaan kekseliäisyyteen ja kehitetään mielikuvitusta ja ilmaisutaitoja monipuolisin tavoin. L7 Kannustetaan oppilasta osallistumaan ja vaikuttamaan koulun arjen tilanteisiin (esim. työskentelytilojen järjestäminen, viihtyisyys, ruokailut, juhlat, opiskelu)



<p>T5 ohjata oppilasta tunnistamaan koke- miensa arkipäiväisten tilanteiden syitä ja seurauksia sekä eetti- siä ulottuvuuksia</p>	<p>S1-S4 Pohditaan arkielämän sääntö- jä, niiden noudattamista ja syy- ja seuraussuhteita esim. kodin, koulun, luokan, ruokalan jne. Luottamuksen, rehellisyyden ja reiluuden merkitys arkipäivän tilanteissa ja ympäristöissä esim. KiVa-koulu. Sopimusten merkitys havainnollistetaan arkisin esimerkein.</p>	<p>L1, L3, L4, L7 L1 Kannustetaan oppilaita kysymään ja kuunte- lemaan muiden mielipiteitä. L3 Tutkitaan arjen teknologiaa ja merkitystä päi- vittäisessä elämässä (esim. Netiketti, sosiaalinen media). Ohjaaminen vastuulliseen kuluttamiseen → kestävä kehitys esim. kierrätys ja kirpputori. Arjen sujumiseen liittyviä perusasioita esim. tur- vallinen liikkuminen, turva- ja suojavälineiden käyttö. Ikäkaudelle sopivien vastuutehtävien hoitaminen. L4 Monilukutaitoa tarvitaan ympäristön ja oman viestinnän ymmärtämisessä ja tulkinnassa (esim. kieltomerkit, Emoji -symbolit, ilmeet ja eleet, kuvanlukutaito, erilaiset tekstit, kuten mainos- /mielipide-/tietoteksti). Monilukutaidon kehiti- tymistä tuetaan ilmiökeskeisyyden kautta (koko- naisvaltaisuus ja moniaistillisuus oppimisessa) L7 Omien kokemusten kautta oppilaat tutustuvat demokraattisen toiminnan sääntöihin ja toteut- tamiseen käytännössä (esim. luokassa järjestet- tävät äänestykset).</p>
<p>T6 rohkaista oppilasta pohtimaan oikean ja väärän eroa sekä hyvyttä</p>	<p>S1-S4 Tarkastellaan omien valintojen ja toiminnan vaikutuksia eri- laisten esimerkkien avulla. Pohditaan yhdessä hyvän, oi- kean ja väärän merkityksiä arkielämän valinnoissa esim. hyvekasvatus.</p>	<p>L1, L3, L7 L1 Rohkaistaan kyseenalaistamaan havaitsemi- aan asioita ja huomaamaan, että tieto voi olla joskus ristiriitaista ja epäselvää. Keskustellaan oikean ja väärän monista ulottuvuuksista. L3: Oppilaan Itsenäisyyden lisääntymisen tuoma vastuu omista valinnoista. L7 Keskustellaan mitä oikeudenmukaisuus, yh- denvertaisuus ja vastavuoroisuus merkitsevät ja mitä kestävä tulevaisuus omassa maassa ja maa- ilmassa merkitsee. Ja pohditaan mitä oppilaat itse voivat tehdä niiden puolesta.</p>
<p>T7 opastaa oppilasta tuntemaan lähiympä- ristön tapakulttuureja</p>	<p>S2 Tutustutaan lähiympäristön tapakulttuureihin esim. vierai- lut kirkkoon, eri katsomusai- neiden tunneille, tutustuminen eri kulttuureiden tapoihin, oman koulun kulttuurisen mo- nimuotoisuuden hyödyntämi- nen. Suomalaiset juhlapyhät ja perinteet esim. kekri, jouluku, pääsiäinen jne.</p>	<p>L2, L4 L2 Harjoitellaan toimimaan monenlaisten ihmis- ten kanssa. Ohjataan arvostamaan oman per- heen ja yhteisön sekä muiden perinteitä ja tapo- ja. Avataan mahdollisuuksia tutustua monipuoli- sesti paikalliseen kulttuuriin. Pohditaan miten omaan ympäristöön ja sen kulttuuriin voi vaikut- ta. L4 Erilaisten viestien lähettäminen, vastaanotta- minen, tulkitseminen ja ymmärtäminen. Tutki- taan esim. juhlapyhiin liittyvää symboliikkaa.</p>
<p>T8 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmis- ten yhteiselämän perusteita</p>	<p>S1-S4 Tutustutaan alustavasti lapsen oikeuksiin ja lapsen asemaan erilaisissa yhteisössä. Pohdi- taan sääntöjen, luottamuksen,</p>	<p>L2, L3, L6, L7 L2 Oppilaat tutustuvat Lapsen oikeuksien sopi- muksen pääperiaatteisiin ja pohtivat mitä ne tarkoittavat heidän elämässään ja toiminnassaan. L3 Ikäkaudelle sopivien vastuutehtävien hoitami-</p>

	<p>rehellisyyden ja reiluuden merkitystä yhteiselämän sujuvuudelle. Erilaiset perhekäsitketykset.</p> <p>Erilaisiin ammatteihin tutustuminen koulussa ja koulun ulkopuolella esim. koulun ammatit ja vanhempien ammatit.</p>	<p>nen koulussa ja kotona. Yhteisten pelisääntöjen, hyvien tapojen ja kannustavan palautteen korostaminen. Tunnetaitojen merkitys yhteiselämän sujumisen kannalta ja niiden harjoittelu.</p> <p>L6 Tutustutaan eri ammatteihin koulussa ja koulun ulkopuolella. Pohditaan työn merkitystä.</p> <p>L7 Keskustellaan mitä oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja vastavuoroisuus merkitsevät yhteiselämän sujuvuuden kannalta. Omien kokemusten kautta tutustutaan demokraattisen toiminnan sääntöihin ja toteutumiseen käytännössä.</p>
<p>T9 ohjata oppilasta kunnioittamaan ja arvostamaan omaa ympäristöään ja luontoa</p>	<p>S4</p> <p>Tutkitaan erilaisia elämänmuotoja maapallolla pohtien samalla elämän rajallisuutta esim. ihmisen elämänkaari, eläinten ja luonnon elämänkaari. Kestävä kehitys esim. kierrätys, luonnonvarat ja niiden rajallisuus. Oman luontokokemuksen vahvistaminen esim. retket, jokamiehenoikeudet.</p>	<p>L3, L5, L7</p> <p>L3 Ohjataan kriittiseen kuluttajuuteen. Pohditaan omien valintojen merkitystä ympäristön kannalta.</p> <p>L5 Työskentely perustuu resurssien mukaan TVT-välineiden luovaan käyttöön.</p> <p>L7 Pohditaan mitä oppilaille merkitsee oikeudenmukainen ja kestävä tulevaisuus omassa maassa ja maailmassa ja mitä he voivat tehdä sen puolesta.</p>

### Elämäkatsomustiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Työtapojen valinnassa on oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä luoda turvallinen ja avoin psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö, jossa oppilas kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi. Työskentelyssä tuetaan oppimisen itsesäätelytaitojen kehittymistä. Fyysistä oppimisympäristöä kehitetään erilaiset oppimisen ja työskentelemisen tavat huomioivaksi ja joustavasti muunneltavaksi. Yhteisiä, opettajan ohjaamia tutkimuskeskusteluja rikastetaan toiminnallisilla aktiviteeteilla, saduilla, kertomuksilla, leikeillä, musiikilla, kuvataiteella ja draamalla. Toiminnassa otetaan huomioon lasten elinympäristön digitalisoituminen.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki elämäkatsomustiedossa vuosiluokilla 1-2

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on vahvistaa oppilaan osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta. Elämäkatsomustieto oppiaineena tukee oppilaan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tarjoamalla mahdollisuuksia ja käsitteellisiä välineitä tutkia, jäsentää ja rakentaa omaa katsomuksellista identiteettiä yhdessä muiden kanssa. Ohjausta ja tukea tarvitaan erityisesti vuorovaikutus- ja ajattelutaitojen kehittymiseen. Oppilaiden yksilöllisen tuen tarpeet otetaan huomioon työtapojen valinnassa.

### Oppilaan oppimisen arviointi elämäkatsomustiedossa vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolinen palaute rakentuu osaksi työskentelyä ja yhteisiä keskusteluja. Se tukee ja vahvistaa oppilaiden osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta. Palaute ohjaa oppilaita yhteistyötaitoissa ja rohkaisee ilmaisemaan ajatuksiaan. Opetuksessa annetaan tilaa ja oppilaita kannustetaan ihmettelyyn, kysymiseen sekä omien mielipiteiden perusteluun ja toisten

näkemyksen kuunteluun. Monipuoliset työtavat luovat oppilaille mahdollisuuksia osoittaa ja itse huomata edistymistään ja osaamistaan.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita elämäkatsomustiedossa ovat

- edistyminen lähiympäristön katsomuksellisten ilmiöiden tunnistamisessa ja nimeämisessä
- edistyminen ryhmässä toimimisen taidoissa
- edistymien ajatusten ilmaisemisessa ja toisten kuuntelemisessä

### 13.4.8 MUSIIKKI

#### Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

**Vuosiluokkien 1-2** musiikin opetuksessa oppilaat voivat yhdessä havaita ja kokea, kuinka jokainen on musiikissa ainutlaatuinen ja kuinka musiikillinen toiminta luo parhaimmillaan iloa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Musiikin opetus tukee kinesteettisen ja auditiivisen hahmottamiskyvyn, terveen äänenkäytön sekä myönteisen musiikkisuhteen kehittymistä. Musiikkikäsitteiden ja ilmaisukeinojen oppimisen perustana ovat laulamisen, soittamisen, säveltämisen, musiikkiliikunnan ja kuuntelun yhteydessä saadut kokemukset ja niistä keskusteleminen. Oppilaiden luovaa musiikillista ajattelua sekä esteettistä ja musiikillista ymmärrystä edistetään luomalla tilanteita, joissa oppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa erilaisia äänikokonaisuuksia sekä käyttää mielikuvitustaan ja kekseliäisyyttään yksin tai yhdessä muiden kanssa. Musiikillinen toiminta liittyy luontevasti eheyttävään opiskeluun koulun arjessa ja juhlassa.

#### Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Osallisuus</b>		
T1 ohjata oppilasta toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä oppilaan myönteistä minäkuvaa rakentaen	S1-S4	L2, L7
<b>Musisointi ja luova tuottaminen</b>		

T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön sekä laulamaan ja soittamaan ryhmän jäsenenä	S1-S4	L1, L2, L4
T3 kannustaa oppilasta kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä, musiikkia ja musiikkikäsitteitä liikkuen ja kuunnellen	S1-S4	L1, L4
T4 antaa tilaa oppilaiden omille musiikillisille ideoille ja improvisoinnille sekä ohjaa heitä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai muita kokonaisuuksia käyttäen äänellisiä, liikunnallisia, kuvallisia, teknologisia tai muita ilmaisukeinoja	S1-S4	L5, L6
<b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b>		
T5 innostaa oppilasta tutustumaan musiikilliseen kulttuuriperintönsä leikkien, laulaen ja liikkuen sekä nauttimaan musiikin esteettisestä, kulttuurisesta ja historiallisesta monimuotoisuudesta	S1-S4	L2, L4
T6 auttaa oppilasta ymmärtämään musiikin merkintätapojen peruseräitä musisoinnin yhteydessä	S1-S4	L4
<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>		
T7 ohjata oppilasta toimimaan vastuullisesti musisoinnissa	S1-S4	L7
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>		
T8 tarjota oppilaille kokemuksia tavoitteiden asettamisen ja yhteisen harjoittelun merkityksestä musiikin oppimisessa	S1-S4	L1

### Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälisessä työskentelyssä. Sisällöt valitaan siten, että oppilaat tutustuvat musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia.

**S1 Miten musiikissa toimitaan:** Musisoinnissa kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen. Keskeisenä sisältönä ovat ilmaisuun ja keksimiseen rohkaiseminen, luontevan hengityksen, äänenkäytön ja laulamisen harjoittaminen sekä käytössä olevien soittimien ja laitteiden tarkoituksenmukainen käsittely.

**S2 Mistä musiikki muodostuu:** Opetuksessa keskitytään peruskäsitteiden taso, kesto, voima ja väri hahmottamiseen. Osaamisen kehittyessä käsitteistöä laajennetaan musiikkikäsitteisiin rytmi, melodia, dynamiikka, sointiväri, harmonia ja muoto.

**S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:** Musiikillisten tietojen ja taitojen lisäksi opetuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen eri ääniympäristöistä. Pohditaan myös musiikin merkitystä omassa yhteisössä.

**S4 Musiikin opetuksen ohjelmisto:** Musiikin opetuksessa käytetään lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä sekä luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan soveltuvat ikäkauteen ja koulun toimintakulttuuriin. Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia mukaan lukien lastenmusiikki sekä mahdolliset oppilaiden omat sävellykset ja musiikkikappaleet.

### Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
<b>Osallisuus</b>		
T1 ohjata oppilasta toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä oppilaan myönteistä minäkuvaa rakentaen	<p>S1-S4 1lk Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen. Rohkaistaan oppilaita osallistumaan musisointiin ryhmässä.</p> <p>2lk Osataan toimia ryhmän jäsenenä ja kiinnitetään edelleen huomiota myönteisen yhteishengen luomiseen. Rohkaistaan oppilaita osallistumaan musisointiin ryhmässä.</p>	L2, L7
<b>Musisointi ja luova tuottaminen</b>		
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön sekä laulamaan ja soittamaan ryhmän jäsenenä	<p>S1-S4 1lk Painopiste 1. luokalla on laulamissa. Ohjelmistoon valitaan monipuolisia ikäkauteen sopivia lauluja. Äänenkäyttöä harjoitellaan puhuen, loruillen ja laulaen. Kiinnitetään huomiota luonnolliseen ja terveeseen äänenkäyttöön. Tutustutaan rytmisoittimiin, kehosoitimiin, laattasoittimiin ja perinnesoitimiin. Harjoitellaan soitinten asianmukaista käsittelyä ja käyttöä. Harjoitellaan soittamaan osana ryhmää toiset huomioiden.</p> <p>2lk Painopiste 2. luokalla on laulamissa. Ohjelmistoon valitaan monipuolisia ikäkauteen sopivia lauluja. Äänenkäyttöä harjoitellaan puhuen, loruillen ja laulaen. Kiinnitetään huomiota luonnolliseen ja terveeseen äänenkäyttöön. Harjoitellaan soittamista rytmisoittimilla, kehosoitimilla, laattasoittimilla ja perinnesoitimilla. Harjoitellaan soitinten asianmukaista käsittelyä ja käyttöä. Harjoitellaan soittamaan osana ryhmää toiset huomioiden.</p>	L1, L2, L4
T3 kannustaa oppilasta kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä, musiikkia ja musiikkikäsitteitä liikkuen ja kuunnellen	<p>S1-S4 1-2lk Valitaan ikätasolle sopivaa ja monipuolista kuunteluohjelmistoa. Kuuntelun avulla luodaan yhteyksiä muihin taidemuotoihin esimerkiksi kuvataiteeseen ja tanssiin. Kuunneltua musiikkia voidaan ilmentää myös liikkuen, leikkien ja draaman keinoin. Havainnoidaan ja luodaan oppilaiden arjesta tuttuja ääniympäristöjä soittaen, omaa ääntä käyttäen, liikkuen, kuvallisin tai rakentamisen keinoin.</p>	L1, L4

<p>T4 antaa tilaa oppilaiden omille musiikillisille ideoille ja improvisoinnille sekä ohjaa heitä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai muita kokonaisuuksia käyttäen äänellisiä, liikunnallisia, kuvallisia, teknologisia tai muita ilmaisukeinoja</p>	<p>S1-S4 1-2lk Rohkaistaan oppilaita luomaan omia tuotoksia. Musiikillisen keksinnän pohjana voidaan käyttää esimerkiksi oppilaan omasta kokemusmaailmasta nousuvia äänimaisemia (metsä, tuuli, vesi, liikenne, sirkus jne.), äänisatuja ja loruttelua. Harjoitellaan oman tuotoksen tekemistä käyttäen soittimia, omaa ääntä tai kehorytmejä. Harjoitellaan oman tuotoksen kuten äänimaiseman äänittämistä tai kuvaamista.</p>	<p>L5, L6</p>
<p><b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b></p>		
<p>T5 innostaa oppilasta tutustumaan musiikilliseen kulttuuriperintönsä leikkien, laulaen ja liikkuen sekä nauttimaan musikin esteettisestä, kulttuurisesta ja historiallisesta monimuotoisuudesta</p>	<p>S1-S4  1lk Tutustutaan musiikilliseen kulttuuriperintöön perinne- ja kansanlaulujen avulla laulaen, soittaen, liikkuen ja leikkien ryhmässä. Tutustutaan myös kalevalaiseen kansanperinteeseen. Huomioidaan, että musiikilla on yhteys muihin taidelajeihin ja historiaan. Tutustutaan kansanperinteeseen liittyvään musiikkitietoon, esim. perinnesoittimet. Ohjelmiston valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota oman alueen kulttuuriperintöön.  2lk Syvennetään musiikillisen kulttuuriperinnön ymmärtämistä perinne- ja kansanlaulujen avulla laulaen, soittaen, liikkuen ja leikkien ryhmässä. Tutustutaan myös kalevalaiseen kansanperinteeseen. Huomioidaan, että musiikilla on yhteys muihin taidelajeihin ja historiaan. Laajennetaan kansanperinteeseen liittyvää musiikkitietoutta. Ohjelmiston valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota oman alueen kulttuuriperintöön.</p>	<p>L2, L4</p>
<p>T6 auttaa oppilasta ymmärtämään musiikin merkintätapojen peruseräitä musisoinnin yhteydessä</p>	<p>S1-S4  1lk Tutustutaan musisoinnin yhteydessä musiikin peruskäsitteisiin, kuten rytmikka, dynamiikka, melodia, harmonia, muoto ja sointiväri. Opetuksessa käytetään lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, kuuntelua ja soitto- tehtäviä.  2lk Musisoinnin yhteydessä tarkastellaan musiikin peruskäsitteistöä, kuten rytmikka, dynamiikka, melodia, harmonia, muoto ja sointiväri ja ymmärretään niiden yhteys soivaan musiikkiin. Opetuksessa käytetään lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, kuuntelua ja soitto-</p>	<p>L4</p>

	tehtäviä.	
<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>		
T7 ohjata oppilasta toimimaan vastuullisesti musisoinnissa	<p>S1-S4</p> <p>1lk Ohjataan oppilasta havaitsemaan oman toiminnan merkitys ryhmän jäsenenä musiikillisten asioiden toteutuksessa ja lopputuloksessa. Ohjataan oppilasta kunnioittamaan toisia ja arvostamaan toisten musisointia. Tutustutaan oikeaoppiseen soitinten soittotapaan ja käsittelyyn.</p> <p>2lk Ohjataan oppilasta ymmärtämään oman toiminnan merkitys ryhmän jäsenenä musiikillisten asioiden toteutuksessa ja lopputuloksessa. Ohjataan oppilasta kunnioittamaan toisia ja arvostamaan toisten musisointia. Kerrataan soitinten oikeaoppinen soittotapa ja käsittely.</p>	L7
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>		
T8 tarjota oppilaille kokemuksia tavoitteiden asettamisen ja yhteisen harjoittelun merkityksestä musiikin oppimisessa	<p>S1-S4</p> <p>1lk Tuetaan oppilaan suorituksia kehuilla ja annetaan tarvittaessa korjaavaa palautetta, joka vahvistaa yrittämisen rohkeutta. Valmistellaan pieniä esityksiä esim. koulun aamunavauksiin ja juhliin. Ohjataan oppilaita asettamaan yhteinen tavoite ja suuntaamaan toimintaa sen mukaisesti. Ohjataan oppilaita arvioimaan lopputulosta.</p> <p>2lk Tuetaan oppilaan suorituksia kehuilla ja annetaan tarvittaessa korjaavaa palautetta, joka vahvistaa yrittämisen rohkeutta. Valmistellaan pieniä esityksiä esim. koulun aamunavauksiin ja juhliin. Ohjataan oppilaita asettamaan yhteinen tavoite ja suuntaamaan toimintaa sen mukaisesti. Ohjataan oppilaita arvioimaan lopputulosta.</p>	L1

### Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolisia ja joustavia musiikin opiskelukokonaisuuksia, joissa musiikin opetuksen erilaiset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ilmapiiri sekä myönteiset musiikki-kokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään musiikillisiä taitojaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 1-2

Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Niiden pohjalta tehdään muun muassa työtapoja, erilaisten välineiden käyttöä ja oppilaiden ryhmittelyä koskevat ratkaisut niin, että myös oppilaita kuullaan. Musiikin opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteismusiisoinnin tilanteita ja vahvistetaan näin oppilaan yhteistyötaitoja, itsetuntoa ja oma-aloitteisuutta.

### Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arviointi musiikissa on oppilaita ohjaavaa ja rohkaisevaa. Oppilaalle annetaan palautetta ja mahdollisuuksia oman ja ryhmän toiminnan arviointiin siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota arvioinnissa kiinnitetään musiikillisten yhteistyötaitojen ja musisointitaitojen edistymiseen. Oppilaan oppimisen arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita musiikissa ovat

- edistyminen musiikillisissa yhteistyötaitoissa, erityisesti toimiminen musiikillisen ryhmän jäsenenä
- edistyminen musiikin peruskäsitteiden hahmottamisessa musiikillisen toiminnan kautta.

### 13.4.9 KUVATAIDE

#### Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

**Vuosiluokilla 1-2** luodaan perustaa oppilaiden omakohtaiselle suhteelle kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Ilmaisun taitojen ja esteettisten valmiuksien kehittymistä tuetaan eri aistien ja koko kehon yhteistyöllä. Oppilaita ohjataan käyttämään mielikuvia, kuvataiteen käsitteistöä ja kuvallisen tuottamisen keinoja. Opetuksessa hyödynnetään toiminnallisuutta ja leikinomaisuutta. Oppilaita kannustetaan pitkäjänteiseen taideoppimiseen. Kuvien tuottamista ja tulkintaa harjoitellaan myös tieto- ja viestintäteknologian ja verkkoympäristöjen avulla. Opetuksessa rohkaistaan toimimaan yhdessä, jakamaan kokemuksia sekä vastaanottamaan ja antamaan palautetta kuvallisesta työskentelystä.



### Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden väliä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

**S1 Omat kuvakulttuurit:** Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Oppilaita rohkaistaan tutustumaan toistensa kuvakulttuureihin. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä oppilaiden arjessa, lähiympäristössä ja vuorovaikutuksessa.

**S2 Ympäristön kuvakulttuurit:** Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa keskitytään oppilaiden lähiympäristön ja sen medioiden käsittelyyn.

**S3 Taiteen maailmat:** Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotettua kuvataiteesta. Oppilaat tutustuvat kuvataiteen maailmaan tarkastelemalla erilaisia teoksia, aihepiirejä ja ilmiöitä. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään taideteoksiin ja niiden kokemiseen liittyvää kulttuurista moninaisuutta.

### Kuvataiteen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu</b>		
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja kuvia tekemällä	S1, S2, S3 Huomioidaan oppilaita ympäröivän kuvamaailman merkitys heidän arjessaan. Tutkitaan lähiympäristöä toiminnallisesti ja leikkien. Aiheet työskentelyyn saadaan luonnosta ja rakennetusta ympäristöstä sekä mediasta. Tutustutaan näytteilyihin ja virtuaalisiin museoympäristöihin	L1, L3, L4, L5 L3 Esim. lähiympäristön hahmottaminen tekemällä karttakuva luonnonmateriaaleista koulun pihamaalle, suunnistus  L5 Esim. Kiasman kokoukset, museopedagogiset tehtävät verkkoympäristössä.
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan	S1, S2, S3 Tarkastellaan yhdessä oppilastöitä ja taidekuvia Harjoitellaan keskustelemaan kuvista ja ilmaisemaan omia havaintoja, tuntemuksia ja mielipiteitä.	L2, L4, L5, L6 Omien kansioiden luominen
T3 innostaa oppilasta ilmai-	S1, S3 S2	L2, L3, L4, L5

semaan havaintojaan ja ajatuksiaan erilaisten kuvallisten tuottamisen tapojen avulla	Opetuksessa kannustetaan kuvallisuuden kehittämiseen ja omien ajatusten ja havaintojen tuottamiseen kuvallisin ja poikkitaiteellisin keinoin	Yhteiset projektit yhdistettynä ympäristö- ja luontotietouteen sekä äidinkieleen.
<b>Kuvallinen tuottaminen</b>		
T4 innostaa oppilasta kokeilemaan erilaisia materiaaleja ja tekniikoita sekä harjoittelemaan kuvallisia ilmaisutapoja	S1, S2, S3 Ilmaisutavat: <ul style="list-style-type: none"> <li>- piirustus ja maalaus eri tekniikoilla ja välineillä</li> <li>- alkuopetukseen soveltuvat grafiikan menetelmät</li> <li>- rakentelu ja muotoilu</li> <li>- valokuvaus, video, tietokoneen käyttö: kuvankäsittely- ja piirto-ohjelmat</li> <li>- luonnonmateriaalit</li> <li>- sekatekniikat</li> </ul>	L2, (L6), L3, L5
T5 kannustaa oppilasta pitkäjänteiseen kuvalliseen työskentelyyn yksin ja yhdessä muiden kanssa	S1, S2, S3 Työskentelyssä huomioidaan: <ul style="list-style-type: none"> <li>- yhteiset projektityöt</li> <li>- omien ja muiden töiden arvostaminen ja esille laittaminen</li> <li>- itsearviointi</li> <li>- työskentelyprosessin tukeminen ja kannustava palaute</li> <li>- oppilaan omien ratkaisujen kuunteleminen</li> </ul>	L1, L2, L3, L5
T6 kannustaa oppilasta tarkastelemaan kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa ja muiden kuvissa	S1, S2, S3 Keskeistä: <ul style="list-style-type: none"> <li>- viestintä omilla kuvilla</li> <li>- kuvasymboliikka</li> <li>- mediakriittisyys</li> <li>- kuvasisältöjen avaaminen</li> </ul>	L1, L2, L4, L7
<b>Visuaalisen kulttuurin tulkinta</b>		
T7 ohjata oppilasta käyttämään kuvataiteen käsitteistöä sekä tarkastelemaan erilaisia kuvatyyppejä	S1, S2, S3 Opetuksessa käytetään kuvataiteen käsitteistöä. Opetuksessa tuodaan esille taiteen tekemisen erilaiset tavat ja moninaisuus.	L1, L4, L5, L6
T8 kannustaa oppilasta tunnistamaan erilaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuotteita lähiympäristönsään	S1, S2, S3 Oppisisällöt valitaan monipuolisesti rakennetusta ympäristöstä ja luonnonympäristöstä, esineistöstä sekä medioista.	L2, L3, L6, L7
T9 innostaa oppilasta tekemään kuvia oman elinympäristön, eri aikojen ja eri kulttuurien tarkastelun pohjalta	S1, S2, S3 Omaa elinympäristöä ja sen kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Oppilaita rohkaistaan tutustumaan toistensa kuviin. Opetuksessa huomioidaan monikulttuurisuus.	L1, L2, L5, L6

<b>Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen</b>		
T10 ohjata oppilasta tunnistamaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä arvoja	S1, S2, S3 Tutkitaan yhdessä taidetta, ympäristöä ja visuaalista kulttuuria sekä niiden välittämiä arvoja - mitä ajatuksia ja tunteita ne herättävät.	L2, L3, L6, L7
T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys	S1, S2, S3 Ryhmän kulttuurinen moninaisuus huomioidaan opetuksessa arvostavasti. Välineiden käytössä ja materiaalivalinnoissa painotetaan kestävää kehitystä.	L1, L2, L4, L7

Laaja-alainen osaaminen toteutuu monitaiteellisina kokonaisuuksina oppiaineita yhdistäen, eri keinoin toteutettuna, myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Kuvataiteen projektit voidaan toteuttaa erilaisissa oppimisympäristöissä yhteisöllisyyttä tukien.

### Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Vuosiluokilla 1-2 innostetaan leikinomaiseen kokeiluun, tieto- ja viestintäteknologian käyttöön sekä taiteidenväliseen toimintaan. Opetustilanteet toteutetaan kouluympäristön lisäksi erilaisissa rakennetuissa ympäristöissä, luonnon ympäristöissä ja verkkoympäristöissä.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kuvataiteessa vuosiluokilla 1-2

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuuksiin rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaisista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia.

### Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arviointi kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Arvioinnilla tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Palaute on monipuolista ja rohkaisee oppilaita omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppilaat saavat palautetta kaikilla tavoitteissa määritellyillä taideoppimisen alueilla.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita kuvataiteessa ovat

- edistyminen tavoitteiden asettamisessa omalle toiminnalle
- edistyminen materiaalien kokeilemisessa ja tekniikoiden harjoittelussa
- edistyminen kuvataiteen ilmaisukeinojen käyttämisessä ja niistä keskustelemisessä
- edistyminen omista ja muiden kuvista keskustelemisessä.

### 13.4.10 KÄSITYÖ

#### Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa.

Opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisesta maailman tuntemus luo perustaa kestäväälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös oppilaiden oma elämänpiiri, paikallinen kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

#### Yleiset järjestelyt

Kainuun maakunnassa käsityötä opetetaan vuosiluokilla 1-7 kaikille yhteisenä monimateriaalisena oppiaineena. Käsityössä tulee käyttää sekä teknisen työn, että tekstiilityön tekniikoita, materiaaleja ja työtapoja. Kaikilla vuosiluokilla oppilasta ohjataan kokonaisen käsityöprosessin hallintaan ikäkauden mukaan. Vuosiluokilla 8-9 käsityö on valinnainen oppiaine.

Käsityön tunnilla oppilaalla on oikeus sekä teknisen- että tekstiilityön taidon omaavien opettajien ohjaukseen. Tarpeen mukaan ryhmä on samassa tilassa tai jaettuna. Opetustilat pyritään järjestämään mahdolli-

suuksien mukaan vierekkäin tai mahdollisimman lähelle toisiaan, jotta luonteva liikkuminen tilasta toiseen olisi mahdollista. Jos tämä on mahdotonta, voidaan käyttää ryhmäjakoperusteista opetusta eri tiloissa.

Eri luokka-asteille (1-2, 3-6, 7-9) on opetussuunnitelman perusteissa määritelty erilaiset sisältöalueet (S) ja tavoitteet (T). Laaja-alaiset kokonaisuudet (L) ovat kaikilla samat. Opettajan tulee huolehtia, että jokaisella vuosiluokalla toteutuvat kaikki sisältöalueet, tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen vähintään yhdessä käsityön prosessissa.

Luokkatasoilla 1-6 on kerrottu perustekniikoihin liittyvät sisältöalueet (S), tavoitteet (T) ja laaja-alaiset osaamiskokonaisuudet (L). Alakoulussa opettaja voi valita miten tekniikoita opetuksessaan painottaa. Vuosiluokille 7-9 on koottu avuksi luettelo yläkoulun käsityöhön soveltuvista tekniikoista, joista opettajat voivat koota koulukohtaisen tekniikkakorin.

Oppilas dokumentoi perusopetuksen alusta lähtien käsityön oppimistaan sähköiseen käsityöarkistoon, joka seuraa hänen mukanaan vuosiluokalta toiselle. Yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa tehtyjen harjoitteiden ja valmiiden töiden kuva-arkistoa. Kuudennen luokan lopussa tai opettajan vaihtuessa on opettajan varmistettava, että oppilaan dokumentti käsityön opinnoista on ajan tasalla ja siirtyy oppilaan ja hänen seuraavan käsityöopettajansa käyttöön. Näin varmistuu käsityön tiedonkulku mahdollisen koulun vaihdon yhteydessä.

### Kainuulainen käsityöperinne

Kainuulainen käsityöperinne otetaan huomioon käsityötuotteiden suunnittelussa. Kainuulaiseen käsityöperinteeseen kuuluvat mm.

<p><b>Perinnelelut:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pajupilli, pärrä eli suhistuspuu, jänisräikkä, hyrrä, hurra eli nappilelu</li> <li>- käpylehmät, kaarnalaivat</li> <li>- puujalat</li> <li>- äppö eli nukke</li> </ul>	<p><b>Luonnonmateriaalin käyttö:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- vasta</li> <li>- varpuluuta</li> <li>- vispilä</li> <li>- hierrin</li> <li>- kaisla- ja olkityöt</li> <li>- risu- ja pajutyöt</li> <li>- päre- ja tuohityöt</li> </ul>
<p><b>Villa materiaalina:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- villan karstaus ja kehruu</li> <li>- huovutus</li> <li>- sarka</li> <li>- Kainuun perinnelapanen, Kainuun maakuntasukka</li> <li>- neulakinnas</li> <li>- sipityshaali eli Kainuun shaali</li> <li>- Kainuun peilikäs</li> </ul> <p><b>Kansallispuvut:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Suomussalmen puku, Kainuun puku miehelle ja naiselle</li> </ul>	<p><b>Tervaperinne</b></p> <p><b>Puukkoperinne:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Hyrynsalmen Tommi -puukko</li> </ul> <p><b>Renfors:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- vaaput, lusikkauistimet, perhot</li> </ul> <p><b>Verkon kutominen</b></p> <p><b>Hirsirakennusperinne</b></p> <p><b>Veneenveistoperinne</b></p>

**Vuosiluokilla 1-2** käsityön tehtävänä on mahdollistaa oppilaiden käsityön ilmaisun, suunnittelun ja tekemisen tietojen ja taitojen kehittyminen sekä kokemusten karttuminen. Oppilaita rohkaistaan ja ohjataan toimimaan käsityön suunnittelijoina ja valmistajina sekä käyttämään siinä erilaisia materiaaleja. Käsityö kehittää keskittymiskykyä ja aloitteellisuutta. Se kannustaa arvostamaan ja arvioimaan omaa ja toisten työtä ja työskentelyä. Käsityön kasvatustehtävänä on ohjata oppilaita ymmärtämään rakennettua maailmaa, kulttuurien moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta.

### Käsityön opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 rohkaista oppilasta kiinnostumaan ja innostumaan käsin tekemisestä sekä herättää uteliaisuutta keksivään ja kokeilevaan käsityöhön	S1 Ideointi S2 Kokeilu S3 Suunnittelu S4 Tekeminen	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
T2 ohjata oppilas kokonaiseen käsityöprosessiin ja esittämään omia ideoitaan kuvallisesti sekä kertomaan käsityön tekemisestä ja valmiista tuotteesta	S1, S2, S3	L1 L4 Monilukutaito L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
T3 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan käsityötuotteita tai teoksia luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihinsa	S1 - S5 Dokumentointi	L1 L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen
T4 opastaa oppilasta tutustumaan moniin erilaisiin materiaaleihin ja niiden työstämiseen sekä ohjata toimimaan vastuuntuntoisesti ja turvallisesti	S2-S4	L4 L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
T5 tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä käsityössä onnistumisen, oivaltamisen ja keksimisen kokemusten kautta	S1- S6 Arviointi	L1 L3

### Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että kokonaisen käsityön prosessi toteutuu ja erilaiset materiaalit ja työtavat tulevat tutuksi. Työskennellään yhteisten ilmiöiden parissa useiden oppiaineiden kanssa.

**S1 Ideointi:** Suunnittelun lähtökohtana hyödynnetään omia tunteita, tarinoita ja mielikuvitusympäristöä, rakennettua ja luonnonympäristöä sekä apuna käytetään erilaisia visuaalisia ja materiaalisia menetelmiä. Harjoitellaan kehittämään käsityölle muoto, väri ja pinta. Tutkitaan liikettä ja tasapainoa. Pohditaan säilyttämistä ja suojautumista käsityön avulla esim. kainuulainen luonto, lapsen lähiympäristö, paikallinen lastenkulttuuri (kirjat, musiikki, elokuvat) ja vuodenkierto juhlaperinteineen. Oppilas hyödyntää tieto- ja viestintätekniikan suomia mahdollisuuksia ideoinnissaan. Ideointi tapahtuu itsenäisesti tai yhteisöllisesti ryhmässä toimien.

**S2 Kokeilu:** Tarjotaan mahdollisuuksia monimuotoiseen materiaaliseen ja teknologiseen ympäristöön tutustumiseen. Kokeillaan erilaisia materiaaleja kuten esimerkiksi puuta, metallia, muovia, kuituja, lankaa ja kangasta. Kokeilujen pohjalta ideoidaan ja työstetään tuotetta tai teosta eteenpäin.

**S3 Suunnittelu:** Työskennellään kokonaisen käsityöprosessin mukaisesti. Harjoitellaan prosessin ja tuotteen kuvailun taitoja esim. oppilas harjoittelee tuotteen kuvailun taitoja mm. kertoen, kirjoittaen, piirtäen, muovaillen ja tietotekniikkaa hyödyntäen.

**S4 Tekeminen:** Valmistetaan omien tai yhteisöllisten suunnitelmien pohjalta käsityötuotteita tai teoksia. Käytetään erilaisia käsityövälineitä ja laitteita, joilla leikataan, liitetään, yhdistetään, muokataan ja työstetään materiaaleja tarkoituksenmukaisella tavalla.

**S5 Dokumentointi:** Tieto- ja viestintätekniikan käyttöön tutustutaan ideoinnin, suunnittelun ja dokumentoinnin osana.

**S6 Arviointi:** Tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan palautetta toisille oppilaille.

### Käsityössä harjoiteltavia tekniikoita luokilla 1-2

<p><b>Ompelu:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- käsin tehtävän ompelutyön suunnittelu</li> <li>- kaavan valmistaminen</li> <li>- leikkaaminen kaavan avulla, saksien käyttö</li> <li>- mittaaminen</li> <li>- nuppineulojen käyttö</li> <li>- langan pujotus neulaan</li> <li>- solmun tekeminen langan päähän</li> <li>- ompelun aloitus ja päättäminen</li> <li>- erilaisia pistoja, esim. etu- ja pykäpistot</li> <li>- napin ompelu</li> </ul> <p>S3, S4, S5 ja S6 T2 (L1, L4, L5), T3 (L1, L7), T4 (L4, L6), T5 (L1, L3)</p> <p><b>Lankatyöt/kudonta:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ketjuvirkkaus</li> <li>- nyörin punominen</li> <li>- tupsun valmistaminen</li> <li>- pujottelu ja kehyskudonta</li> </ul> <p>S2, S4 T1 (L1, L2), T4 (L4, L6)</p> <p><b>Kankaan kuviointi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kankaanpainanta ja maalaus</li> <li>- kirjonta, esim. vohvelipujotus</li> </ul> <p>S1, S2, S4 T1 (L1, L2), T4 (L4, L6)</p>	<p><b>Puutyöt:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- mittaaminen ja merkitseminen</li> <li>- sahaaminen</li> <li>- naulaaminen</li> <li>- hiominen</li> <li>- kappaleen kiinnittäminen</li> <li>- pintakäsittely</li> </ul> <p>S1-S6 T1 (L1, L2), T2 (L1, L4, L5), T3 (L1, L7), T4 (L4, L6), T5 (L1, L3)</p> <p><b>Metallityöt:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- folion leikkaus ja muotoilu</li> <li>- metallilankatyöt</li> </ul> <p>S2 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Elektroniikkatyöt:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- paristo+ledi</li> </ul> <p>S2 T1 (L1,L2)</p>
--	---

<p><b>Nahka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- nahkan työstäminen osana käsityötä</li> </ul> <p>S2 T1 (L1,L2), T4 (L4,L6)</p> <p><b>Huovutus:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- neula- ja/tai märkähuovutus</li> </ul> <p>S1, S2 T1 (L1, L2), T2 (L1, L4, L5)</p>	
---	--

Lisänä voi käyttää käsityöaskartelun tekniikoita ja välineitä. Materiaali- ja työvälinetietoutta opetetaan käytettäviin materiaaleihin ja työvälineisiin liittyen.

1-2 luokkien aikana oppilas dokumentoi töitään ja voi käyttää seuraavia TVT -taitoja:

- ideointi, piirtäminen, kirjoittaminen
- käsityötuotteen kuvaaminen kameralla/tabletilla/kännykällä
- kuvan liittäminen käsityökansioon.

### Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Oppimisympäristö tukee käsityön toiminnallisuutta ja vuorovaikutusta opettajan, vertaisryhmän sekä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Asianmukaiset ja turvalliset tilat, työvälineet ja materiaalit edistävät tavoitteiden saavuttamista. Oppilaita innostetaan havainnoimaan ja käyttämään havaintojaan käsityötaitojen osana sekä vaikuttamaan ympäristöönsä. Työtapojen valinnoilla oppilaita kannustetaan osallisuuteen, aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen. Ohjatun suunnittelun ja tekemisen tukena hyödynnetään mielikuvitusta, tarinoita, draamaa, leikkiä, pelejä sekä luonnon- ja rakennettua ympäristöä. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä vuosiluokilla 1-2

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on luoda pedagogisesti erilaisia työtapoja ja vuorovaikutustilanteita, joilla tuetaan sekä yksilöllistä käsityötaitojen oppimista ja suunnittelua että yhteisöllistä työskentelyä. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet sekä tehdään sen mukaisia eriytettyjä ratkaisuja esimerkiksi käytettävien materiaalien, työtapojen ja oppimistehtävien valinnassa. Käsityön toiminnallinen oppiminen edellyttää riittävästi aikaa, tilaa ja ohjausta.

### Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arvioinnissa kiinnitetään huomiota myönteisen palautteen antamiseen ja kannustamiseen sekä työskentelyn aikana että prosessin lopussa. Monipuolisella arvioinnilla ja palautteella tuetaan laaja-alaisen käsityötiedon ja -taidon kehittymistä. Oppilaille annetaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään ja kannustetaan omien vahvuuksien ylläpitämiseen sekä kehittymässä olevien taitojen harjoitteluun. Ryhmän työskentelyä ja tuotosta voidaan esitellä ja arvioida yhdessä, jolloin oppilaat oppivat esiintymistä ja toisten työskentelyn arvostamista.



Arviointi kohdistuu kokonaiseen käsityöprosessiin ja eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä, joka todentaa oppilaiden edistymistä ja käsityöllisen osaamisen tasoa. Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia.

- Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita käsityössä ovat
  - edistyminen työskentelyn sujuvuudessa
  - edistyminen suunnittelun, tekemisen ja arvioinnin taidoissa
- edistyminen tavoitteellisessa toiminnassa
- edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa
- 

### 13.4.11 LIIKUNTA

#### Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Oppitunneilla korostuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurista moninaisuutta. Opetus on turvallista, ja se perustuu eri vuodenaikojen ja paikallisten olosuhteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Liikunnassa hyödynnetään koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja luontoa monipuolisesti. Oppilaita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen ja eettisesti kestävään toimintaan ja oppimisilmapiiriin.

Liikunnassa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu. Oppilaat saavat tietoa ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun sekä toisten auttamiseen. Liikunnassa oppilas saa valmiuksia terveytensä edistämiseen.

#### *”Liikutaan yhdessä leikkien.”*

**Vuosiluokilla 1-2** opetuksen pääpaino on havaintomotoristen taitojen ja motoristen perustaitojen oppimisessa, yhdessä tekemisessä ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä sekä liikuntaan liittyvien myönteisten kokemusten vahvistamisessa. Opetus tukee oppilaita auttamalla heitä kohtaamaan emotionaalisesti vaihtelevia tilanteita. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden mielikuvitusta ja omia oivalluksia.

#### Liikunnan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Fyysinen toimintakyky</b>		
T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan itse-	S1	L1, L3

näisesti ja yhdessä uusia, erilaisia liikuntatehtäviä sekä rohkaista ilmaisemaan itseään liikunnan avulla		
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	L1, L3, L4
T3 vahvistaa motoristen perustaitojen (tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot) oppimista niin, että oppilas oppii soveltamaan niitä eri oppimisympäristöissä, eri tilanteissa ja eri vuodenaikoina	S1	L3
T4 harjaannuttaa oppilasta liikkumaan turvallisesti erilaisissa ympäristöissä, erilaisilla välineillä ja telineillä	S1	L3
T5 tutustuttaa oppilas vesiliikuntaan ja varmistaa alkeisuimataito	S1	L3
T6 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla	S1	L3, L6, L7
<b>Sosiaalinen toimintakyky</b>		
T7 ohjata oppilasta säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan vuorovaikutuksellisissa liikuntatilanteissa	S2	L2, L3, L6, L7
T8 tukea yhdessä työskentelyn taitoja, kuten yhdessä sovittujen sääntöjen noudattamista, ohjaamalla oppilasta ottamaan vastuuta yhteispelien ja -leikkien onnistumisesta	S2	L2, L6, L7
<b>Psyykinen toimintakyky</b>		
T9 tukea oppilaan myönteisen minäkäsityksen vahvistumista, ohjata itsenäiseen työskentelyyn sekä itsensä monipuoliseen ilmaisemiseen.	S3	L1, L2, L3
T10 varmistaa myönteisten liikunnallisten kokemusten saaminen ja rohkaista oppilasta kokeilemaan oman toimintakykynsä rajoja	S3	L1, L2

### Liikunnan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

**S1 Fyysinen toimintakyky:** Opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa. Opetukseen valitaan leikkejä ja tehtäviä sekä liikuntamuotoja, joissa harjoitellaan tasapaino- ja liikkumistaitoja (kuten kiipeilyä, juoksua ja hyppyjä) ja välineenkäsittelytaitoja (kuten tehtäviä erilaisilla välineillä ja palloleikkejä) erilaisissa oppimisympäristöissä (kuten salissa, luonnossa, lumella ja jäällä). Kehonhallintaa edistetään käyttämällä tehtäviä (kuten voimistelun- ja musiikkileikkejä), joissa harjaannutetaan kehonhahmotusta, ilmaisua ja rytmin mukaan liikkumista.

Tutustutaan monipuolisiin ja turvallisiin tehtäviin liikkumiseen sisällä ja ulkona eri vuodenaikoina eri oppimisympäristöissä. Vesiliikunta ja uinti kuuluvat liikunnan opetukseen.

**S2 Sosiaalinen toimintakyky:** Opetus sisältää yksinkertaisia liikunnallisia sääntöleikkejä, tehtäviä ja pelejä, joissa oppilaat toimivat yhteistyössä muiden kanssa ja saavat kokemuksia muiden auttamisesta.

**S3 Psyykinen toimintakyky:** Opetukseen valitaan iloa ja virkistystä tuottavia leikkejä ja tehtäviä, joissa koetaan onnistumisia sekä kohdataan tuetusti emotionaalisesti vaihtelevia tilanteita kuten leikeissä, kisailuissa tai peleissä koetut tilanteet.

### Keskeiset sisällöt vuosiluokilla 1-2

1-2 luokkien sisällöissä korostuvat perusmotoriset taidot. Motoristen perustaitojen osaaminen on perusta ja lähtökohta niin omaehtoiseen liikuntaan, liikunnan harrastamiseen kuin eri lajien huipputaitoon pääsemiseen. Hyvin opittua perustaitoa voidaan hyödyntää lukuisissa eri liikuntamuodoissa ja urheilulajeissa.

Oppilaille voidaan antaa liikunnallisia tehtäviä myös kotona tehtäväksi. Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet sisältyvät opetukseen vuosiluokilla 1 ja 2.

### 1-2 luokkien paikalliset painotukset

- havaintomotoristen taitojen ja motoristen perustaitojen oppiminen ja vahvistaminen runsaiden toistojen avulla
- oppimisen haasteiden tiedostaminen, tunnistaminen ja tukeminen
- myönteisten kokemusten saaminen
- yhdessä tekemisen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen
- oppilaan aktiivinen liikkuminen - opettajan ja oppilaan vuorovaikutus ja opetusmenetelmät vaikuttavat oppilaan aktiivisuuteen oppituntien aikana
- koulujen lähiympäristön liikuntamahdollisuuksien hyödyntäminen eri vuodenaikoina.

### Voimistelu

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><b>Havaintomotoriset taidot:</b> Oman kehon hahmottaminen ja sen eri osat suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koko vartalon jännityksen ja rentouden vaihtelu</li> <li>- liikkuminen eri tavoin erilaisilla nopeuksilla</li> <li>- erilaiset pujottelua ja väistämistä sisältävät tehtävät ja leikit</li> <li>- erilaisten muotojen, kirjainten ja numeroiden muodostaminen oman kehon avulla</li> <li>- kehon keskilinjan ylittäminen</li> </ul>		<p>Vuorovaikutukselliset liikuntatilanteet: pienryhmässä työskentely työpistetyöskentelynä</p>	<p>Itsesäätely, omaan toimintaan keskittyminen</p> <p>Uskallus yrittää</p> <p>Omien taitojen kehittämisen arviointi</p> <p>Omien taitojen esittäminen</p> <p>→ esteettisyys</p>
<p><b>Tasapainotaidot:</b> tasapainoilu paikallaan ja liikkeessä, kieriminen, pyöriminen, koukistus, ojennus, kierto, kääntyminen ja heiluminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- paikaltaan lähteminen</li> <li>- pysähtyminen paikalleen</li> <li>- alastulo paikalleen</li> <li>- tasapainoilu ja liikkuminen lattiakuvioiden ja salin kenttäviivojen päällä</li> <li>- kuperkeikka eteen- ja taaksepäin</li> <li>- käärypyörän alkeet</li> <li>- pääseisonta avustettuna</li> <li>- käsinseisonnin alkeet</li> <li>- liikkuminen telineillä (permanto, puomi / penkki)</li> <li>- tasapainoilu ja alastulo (köydet, renkaat, puolapuut).</li> </ul>			

<ul style="list-style-type: none"> <li>- yhdellä jalalla tasapainoilu (molemmat jalat)</li> <li>- alastulo paikalleen kahdella jalalla</li> </ul>		
<p><u>Liikkumistaidot:</u> konttaamisen, kiipeäminen, käveleminen, juokseminen, hyppäminen ja laukkaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkuminen eri alustoilla, tasamaalla, ylä- ja alamakeen</li> <li>- liikkuminen eteen, taakse, sivulle, ylös ja alas</li> <li>- voiman käytön vaihtelu ja liikkuminen rytmin mukaan</li> </ul>		
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> riippuminen, heitto, kiinniotto, pyöritys, vieritys</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- puolapuilla, rekillä ja renkailla riippuminen</li> <li>- ison pallon heitto ja kiinniotto</li> <li>- pallon vieritys</li> <li>- vanteen pyöritys ja vieritys</li> </ul>		

Voimistelu luo yleisiä liikuntavalmiuksia ja pohjaa muille liikuntalajeille. Voimistelussa korostuu opettajan etukäteissuunnittelu. Opettaja mahdollistaa omalla suunnittelullaan erilaiset variaatiot salin käyttöön ja työskentelyyn. Opetusmenetelminä käytetään mm. työpistetyöskentelyä ja ratamalleja. Oppimista kehitetään ns. helposta vaikeaan. Oppilaiden onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä. Oppilaan oma rooli aktiivisena tekijänä korostuu. Turvallisuusnäkökohdat on otettava tarkasti huomioon.

### Perusliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Huomion keskittäminen tehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koko kehon käyttö suorituksessa</li> </ul>		Vastuu yhteispelien ja leikkien onnistumisesta	Onnistumisen kokemusten löytäminen = oma laji
<p><u>Tasapainotaidot:</u> väistäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- juoksuleikit ja -pelit, joissa suunnanmuutoksia</li> </ul>		Toisten kuunteleminen, oman vuoron odottaminen ja toisten auttaminen.	Tulosten ”vertailu” vain omiin aiempiin tuloksiin, oman kehittymisen arviointi
<p><u>Liikkumistaidot:</u> juokseminen ja hyppääminen kestävyys</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- eteen- ja taaksepäin juokseminen</li> </ul>		Osallisuus: yhdessä suunnitellen ja tehden esim. esteratoja, keppihevoslajeja, parkour -ratoja	

<ul style="list-style-type: none"> <li>- koordinaatiokyky</li> <li>- reaktiokyky ja ketteryys</li> <li>- hyppiminen yhdellä ja kahdella jalalla</li> <li>- yhden jalan ponnistus molemmilla jaloilla</li> <li>- mahdollisimman paljon juoksua eri tavoin ja eri ympäristöissä</li> <li>- ponnistuksia eri tavoin ja esteiden yli hyppy, hyppeyradat</li> <li>- kiipeily</li> <li>- liikkuminen vedessä apuvälinein tai ilman</li> <li>- hengityksen pidätys veden alla</li> <li>- uinnin liuku päin ja selällään</li> <li>- hyppy veteen laidalta tai korokkeelta (jalat edellä)</li> </ul>		
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> heittäminen paikaltaan ja vauhdista</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- heittäminen kahdella kädellä ala- ja yläkautta</li> <li>- yhdellä kädellä heittäminen yläkautta</li> <li>- pallon heittäminen mahdollisimman pitkälle, heiton suuntaaminen yläviistoon</li> </ul>		

Olennaista on oppilaiden aktiivinen liikkuminen.  
 Perusliikunnassa on huomioitava kuntotekijöiden kehittäminen.  
 Kestävyys harjaantuu erilaisissa juoksu- ja kiinniottoleikeissä.  
 Opetusmenetelminä käytetään mm. pari- ja työpistetyöskentelyä.  
 Perusliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: juoksu, kestävyysjuoksu, pallonheitto, pituushyppy, pihapelit ja -leikit.  
 Vinkkejä aktiivisiin tunteihin: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/?/parts/search>

## Palloilu

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Huomion keskittäminen tehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin. Välineiden vaihtelulla ja niiden vaativuutta lisäämällä voidaan liikuntatehtävää lisätä mielekkäällä tavalla.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- erikokoisten ja painoisten pallojen käyttö</li> <li>- erilaisten mailojen käyttö (esim. lyhytvartisesta sulkapallomailasta normaaliin)</li> </ul>		<p>Myönteisen ilmapiirin luominen</p> <p>Kaverin kannustaminen</p> <p>Yhteistyö muiden kanssa ja kokemus muiden auttamisesta</p>	<p>Turhien pelkojen poistaminen</p> <p>Pätevyyden kokemusten vahvistaminen</p> <p>Itsetunnon vahvistaminen</p>
<u>Tasapainotaidot:</u>			

<p>väistäminen, pysähtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon ja vastustajan väistäminen leikeissä ja peleissä</li> <li>- suunnan muutokset</li> <li>- pallon heittäminen ja kiinniottaminen eri asennoissa (yhdellä jalalla seisten)</li> </ul>	<p>Oppilaan aktiivinen rooli</p>		
<p><u>Liikkumistaidot:</u> juokseminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- eri liikesuunnat välineen kanssa</li> <li>- heittäminen vauhdista ja juoksun (liikkumisen) yhdistäminen kiinniottamiseen</li> <li>- nopeuden säätely leikeissä ja peleissä</li> <li>- liikkuvat pallopelit</li> </ul>			
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> vierittäminen, heittäminen, potkiminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen</p> <p><u>Pallonkäsittelytaidot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon kiinniottaminen kahdella kädellä ja räpylällä</li> <li>- pallon heittäminen alakautta kahdella kädellä</li> <li>- yläkautta pääyliheitto</li> <li>- pallon heittäminen ylöspäin (syöttö)</li> <li>- pallon heittäminen yläkautta yhdellä kädellä ylä- ja alakautta</li> <li>- tarkkuusheittäminen</li> <li>- pallon pomputtaminen kummallakin kädellä</li> <li>- pallon kuljettaminen kummallakin kädellä ja jalalla</li> <li>- pallon pysäyttäminen jalalla</li> <li>- pallon potkaiseminen kummallakin jalalla</li> <li>- pallon lyöminen kädellä</li> </ul> <p><u>Mailankäsittelytaidot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oikea mailaote</li> <li>- pallon kuljettaminen mailan päällä</li> <li>- pallon lyöminen telineestä ja ilmasta</li> <li>- erilaisiin mailoihin tutustuminen (erikokoiset mailat)</li> <li>- kuljettaminen</li> <li>- syöttäminen, syötön vastaanottaminen</li> </ul>			

Palloilu kehittää useita lajitaitoja. Näillä lajitaitojen hallinnalla on merkitystä harrastamisen jatkumisen kannalta.

Oppilaiden jakaminen pieniin ryhmiin ja runsaat toistot välineiden kanssa ovat tärkeitä -> aktiivisuus.

Palloilun sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: pesäpallo, jalkapallo, lentopallo, koripallo, salibandy, käsipallo, sulkapallo, tennis sekä lukuisat muut pelit ja leikit.

Vinkkejä aktiivisiin tunteihin: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/>

## Jää- ja lumiliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<u>Havaintomotoriset taidot:</u> Vaihtelevat ympäristöt, monipuoliset sisällöt ja erilaiset välineet mahdollistavat riittävästi näkö-, kuulo-, liike-, tasapaino ja tuntoaistimuksia. <ul style="list-style-type: none"> <li>- jäällä liikkuminen sekä lumella liikkuminen eri maastonmuodoissa</li> </ul>		Oman toiminnan säätely ja tunneilmaisuus  Vastoinkäymisten sietäminen	Oppilas saa mahdollisimman paljon onnistumisen kokemuksia  Yritteliäisyyden vahvistaminen
<u>Tasapainotaidot:</u> pystyasento, pysähtyminen, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- liukuvalla alustalla tarkoituksenmukainen asento</li> <li>- liukuvalla alustalla pysähtyminen paikalleen</li> <li>- painonsiirto</li> </ul>		Oman toiminnan suunnittelu ja päätösten teko	Oppilas innostuu jäällä ja lumella liikkumisesta  Luonnossa liikkumisen arvostaminen
<u>Liikkumistaidot:</u> liukuminen, potku, rytmisä liikkuminen, vuorotahtisuus <ul style="list-style-type: none"> <li>- liukuminen vauhdista välineillä</li> <li>- liukuvalla alustalla liukuminen kahdella/yhdellä jalalla</li> <li>- liu'usta pysähtyminen</li> <li>- liukuvalla alustalla kääntyminen</li> <li>- liuku kummallakin jalalla ja molemmilla jaloilla yhtä aikaa</li> <li>- potku kummallakin jalalla</li> <li>- mäen laskeminen, laskuasento</li> <li>- mäen nouseminen haarakäynnillä</li> </ul>			Välineistä huolehtiminen (sukset pakettiin, luistimien terien kuivaus)  Välineiden käsittely (monot/luistimet jalkaan, sukset kiinni/pois)
<u>Välineenkäsittelytaidot:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>- työntäminen</li> <li>- sauvoilla työntäminen</li> <li>- oikea mailaote</li> <li>- välineen syöttäminen ja vastaanottaminen liukuvalla alustalla</li> </ul>			Oikeanlaisen/ säänmukaisen pukeutumisen ymmärtäminen

Liukuminen on perustana yllättävänkin monelle lajisuoritukselle. Tasapainoisella liukumisen hallinnalla luodaan pohja, joka mahdollistaa liukumiset erilaisissa tilanteissa erilaisilla alustoilla ja välineillä.

Lumiliikunnassa on tärkeää innostaa lapsia aktiiviseen liikkumiseen. Elämyksellisyyden huomioiminen ja esimerkiksi olosuhteiden merkitys korostuu.

Jää- ja lumiliikunnassa oman kehityksen huomioiminen on helpompaa kuin monessa muussa kokonaisuudessa.

Oppilaiden jakaminen ryhmiin mm. osaamisen mukaan.

Jää- ja lumiliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: luistelu, jääpelit, hiihto, mäenlasku, lumileikit.

Linkkejä: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/?/parts/search>

[http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit\\_eri\\_lajeista/jaaliikunta/luokat\\_1\\_3](http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit_eri_lajeista/jaaliikunta/luokat_1_3)

### Musiikki- ja tanssiliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T3 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriikka:</u> Oman kehon hahmottaminen ja sen eri osat suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kehonhahmotusta kehitetään aikaa, tilaa ja voimaa säätelemällä</li> <li>- musiikin dynamiikan vaihtelun ilmentäminen omalla keholla</li> <li>- oman kehon osien ja asentojen tiedostaminen</li> <li>- mallista toistaminen</li> </ul>		<p>Positiivinen ja kannustava ilmapiiri</p> <p>Ryhmässä toimiminen</p> <p>Oman tekemisen arviointi suhteessa toisiin</p> <p>Oman merkityksen kokemus ryhmän osana</p>	<p>Oman toiminnan ohjaaminen -&gt; itsesäätely</p> <p>Kehollinen itseilmaisu</p> <p>Myönteisen kehokuvan ja minäkuvan vahvistaminen</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen, koukistaminen, ojentaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ryhti osana liikettä</li> <li>- tasapainon säilyttäminen asennossa ja liikkeessä</li> <li>- liikesarjojen havainnointi ja tuottaminen</li> </ul>			
<p><u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppeleminen, laukkaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- rytmisissä liikkuminen</li> <li>- liikkeen tuottaminen annetun ohjeen mukaan</li> <li>- hyppääminen eri tavoin</li> <li>- eri tasoissa liikkuminen</li> <li>- liikkuminen suuntaa ja tempoa vaihdellen</li> <li>- liikkeen pysäyttäminen merkistä</li> <li>- liikesarjojen havainnointi ja toistaminen</li> </ul>			

Kehon hahmottaminen on välttämätön edellytys muiden oppimisvalmiuksien kehittymiselle. Kun oppilas



hahmottaa kehonsa hyvin, hänen on mahdollista oppia hallitsemaan tasapainoan ja kehonsa asentoja sekä liikkeitä niin paikallaan kuin paikasta toiseen liikkumista edellyttävissä tehtävissä.  
 Musiikki- ja tanssiliikunnassa on tärkeää luoda ilmapiiri, missä ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa ilmentää musiikkia. Kannustetaan lapsia itseilmaisuun.  
 Ryhdin merkitys omalle hyvinvoinnille korostuu.  
 Liikkeiden kehittäminen karkeasta hienompaan.

## Luontoliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<u>Havaintomotoriikka:</u> Tietoisuus kehosta ja ympäristöstä, näkö-, kuulo-, liike- ja tuntoaistimukset erilaisissa ympäristöissä. <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkuminen eri maastoissa</li> <li>- kartan hahmottaminen ja suuntaaminen</li> <li>- karttamerkkien alkeet ja niiden hahmottaminen luonnossa</li> </ul>		Yhdessä toimiminen  Ryhmähengen kasvataminen  Toisesta huolehtiminen	Luonnon arvostaminen liikkumispaikkana  Onnistumisen tunne
<u>Tasapainotaidot:</u> pysähtyminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkeen pysäyttäminen eri maastoissa ja eri alustoilla</li> <li>- suunnan muutokset eri maastoissa ja eri alustoilla</li> </ul>			
<u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, kiipeileminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- kestävyden kehittäminen</li> <li>- liikkuminen eri tavoin luonnon eri muodoissa ja eri alustoilla</li> <li>- ylämäkien kiipeäminen</li> <li>- kiville ja kannoille kiipeily</li> </ul>			
<u>Välineenkäsittelytaidot:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kartan käsittely</li> <li>- geokätköilyyn ja älypuhelinavusteiseen opetukseen tutustuminen</li> </ul>			

Keskeistä on luonnon monipuolinen hyödyntäminen liikkumisessa ja luonnon arvostaminen liikkumispaikkana.

Opetusmenetelminä käytetään mm. pari- ja ryhmätyöskentelyn tapoja, luontoleikkejä ja luontoretkiä. Luontoliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm: aarteen etsintä, luokkasuunnistus, kuvasuunnistus, pihasuunnistus, viuhkasuunnistus, alkeissuunnistus koulun lähiympäristössä.

## Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset liikunnassa vuosiluokilla 1-9

- L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys

Oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opetusmenetelmällisillä ratkaisulla, joissa korostuu oppilaiden aktiivisuus ja osallisuus. Liikunnan avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista tuetaan oppilaiden yhteisöllisyyden, mutta samalla itsestä ja omasta toiminnasta vastuun ottamisen korostamisella. Liikunnan avulla oppilaat harjaantuvat mm. yhteistyötaitoissa sekä yritteliäisyydessä. Liikunnan opetus tähtää terveen itsearvostuksen kehittymiseen.

Liikunnan oppiaineen sisältöjä ja tavoitteita yhdistetään useisiin oppiaineisiin (mm. biologia, terveystieto). Teoria-aineiden opetusta toiminnallistamalla liikunnan tavoitteet ja sisällöt linkittyvät useisiin oppiaineisiin.

### **Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2**

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla turvallisesti ja monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä sisä- ja ulkotiloissa oppilaita osallistaen. Opetuksessa otetaan huomioon vuodenaikat, paikalliset olosuhteet sekä koulun ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella tavalla. Opetuksen yhteydessä korostetaan fyysistä aktiivisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ylläpitäviä työtapoja, kannustavaa vuorovaikutusta ja toisten auttamista sekä henkisesti ja fyysisesti turvallista toimintaa. Koulun ulkopuolisille liikuntapaikoille siirtymisessä edistetään turvallista liikennekäyttämistä.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki liikunnassa vuosiluokilla 1-2**

Kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri on edellytys liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Toiminnan tulee antaa kaikille oppilaille mahdollisuus onnistumiseen ja osallistamiseen sekä tukea hyvinvoinnin kannalta riittävää toimintakykyä. Opetuksessa on keskeistä oppilaiden yksilöllisyyden huomioon ottaminen, turvallinen työskentelyilmapiiri sekä organisoinnin ja opetusviestinnän selkeys. Pätevyyskokemuksia ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta tuetaan oppilaslähtöisillä ja osallistavilla työtavoilla, sopivilla tehtävillä ja rohkaisevalla palautteella. Vuosiluokilla 1-2 on tärkeää tunnistaa sellaiset motorisen oppimisen vaikeudet, joilla voi olla yhteyttä muihin oppimisen ongelmiin.

### **Oppilaan oppimisen arviointi liikunnassa vuosiluokilla 1-2**

Oppimisen arvioinnilla tuetaan oppilaiden kasvamista liikuntaan ja liikunnan avulla eli sen tarkoituksena on tukea fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn kehittymistä. Rakentava ja kannustava palaute tukee oppilaan myönteistä käsitystä itsestä liikkujana. Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön oppilaiden oppimisesta, työskentelystä ja edistymisestä.

Arvioinnissa pyritään tunnistamaan oppilaiden yksilölliset vahvuudet ja kehittymistarpeet sekä tukemaan niitä. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet. Arviointi toteutetaan oppilaiden toimintaa ja työskentelyä havainnoimalla sekä ohjaamalla oppilaita itsearviointiin.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita liikunnassa ovat

- edistyminen liikuntatilanteisiin sopivien ratkaisujen löytämisessä
- edistyminen motorisissa perustaidoissa ja niiden harjoittelemisessa
- edistyminen sovittuihin tehtäviin liittyvässä turvallisessa toiminnassa

- edistyminen yhdessä työskentelyn ja itsenäisen työskentelyn taidoissa.

Kainuun opetussuunnitelmassa 1-2 luokilla havainnoinnin apuna voidaan käyttää motoristen taitojen havainnointimittaria, jonka avulla opettaja ja vanhemmat saavat tärkeää tietoa lapsen motoristen taitojen vahvuuksista, kehitymisestä sekä mahdollisista harjoittelun kohteista (LIITE 4).

### 13.4.12 OPPILAANOHJAUS

#### Oppiaineen tehtävä

Oppilaanohjauksella on keskeinen merkitys sekä oppilaiden, koulun että yhteiskunnan näkökulmasta. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ulottuva jatkumo. Oppilaanohjauksella edistetään oppilaiden koulutyön onnistumista, opintojen sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Oppilaanohjauksen tehtävänä on edistää oppilaiden kasvua ja kehitystä siten, että jokainen oppilas pystyy kehittämään opiskeluvälmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä oppimaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjaus tukee oppilaita tekemään omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostukseensa perustuvia arkielämää, opiskelua, jatko-opintoja sekä tulevaisuutta koskevia päätöksiä ja valintoja. Ohjauksen avulla oppilaat oppivat tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiä ja tekemään valintansa omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan vastaten. Oppilaanohjausta toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulun ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako sekä monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan systemaattisesti. Koulutuksen järjestäjä laatii ohjaussuunnitelman. Vuosiluokkien 1-6 osalta ohjaussuunnitelman laadinnasta vastaa luokanopettajat. Vuosiluokkien 7-9 osalta ohjaussuunnitelman laadinnasta vastaa opinto-ohjaaja. Oppilaiden opintojen sujuvuutta nivelvaiheissa edistetään perusopetuksen aikana ja jatko-opintoihin siirryttäessä opettajien välisellä ja opinto-ohjaajien keskinäisellä sekä tarvittaessa moniammatillisella yhteistyöllä. Opettajat hyödyntävät työssään ajantasaista tietoa jatko-opinnoista, työelämästä ja työtehtävistä sekä niissä tapahtuvista muutoksista.

Oppilaanohjaus yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Oppilaanohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaltaan osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

**Vuosiluokilla 1-2** oppilaanohjaus toteutuu kiinteänä osana muuta opetusta ja koulun toimintaa. Oppilaanohjauksesta vastaa luokanopettaja yhdessä muiden opettajien kanssa. Ohjauksella edistetään oppilaiden opiskeluvälmiuksien ja -taitojen kehittymistä sekä tuetaan vähitellen kasvavaa vastuunottoa koulutyöstä sekä omista tehtävistä ja tavaroista. Oppilaiden tulee saada ohjausta tavoitteiden asettamisessa sekä kannustavaa ja ohjaavaa palautetta tavoitteiden saavuttamisesta siten, että oppimaan oppimisen taidot vahvistuvat. Oppilaanohjauksen tavoitteiden kannalta on tärkeä valita työtapoja ja palautteen antamisen

tapoja, jotka mahdollistavat oppilaiden myönteisen käsityksen muodostumisen itsestään oppijoina ja ryhmän jäseninä. Oppilaita ohjataan vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja ryhmässä toimimiseen. Heitä kannustetaan myös osallisuuteen omassa lähiympäristössään.

Perusopetuksen alkuvaiheessa luodaan pohja kodin ja koulun yhteistyölle oppilaan ohjauksessa. Oppilaanohjauksella tuetaan oppilaita ja huoltajia tekemään ensimmäisiä koulutukseen liittyviä valintoja ja näkemään valintojen merkityksen tulevien opintojen kannalta. Ammatteihin ja työelämään tutustuminen aloitetaan luokan tai koulun sisäisistä tehtävistä sekä oppilaan lähipiirin ammateista.

### **Keskeiset sisällöt**

- kodin ja koulun yhteistyö on pohja ohjaukselle
- opiskelunvalmiuksien kehittäminen
- vastuun ottaminen/kantaminen opiskelusta ja välineistä
- omien tavoitteiden asettamisen opettelu
- myönteinen käsitys omasta itsestä
- vuorovaikutustaitojen opettelu
- tutustuminen lähipiiriin ja -alueen ammatteihin.

# Opetus vuosiluokilla 3-6

## **LUKU 14 VUOSILUOKAT 3-6**

### **14.1 Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe ja vuosiluokkien 3-6 tehtävä**

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävän-

sä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

#### *Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe*

Siirtymävaiheessa on tärkeä varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja vahvistaa kunkin oppilaan itseluottamusta koululaisena. Oppilaita tuetaan erityisesti lukemisen, kirjoittamisen sekä matematiikan valmiuksissa ja opiskelutaidoissa. Myös itsenäisen ja ryhmässä työskentelyn taitojen kehittäminen sekä vastuullisuuteen oppiminen tulevat entistä tärkeämmiksi. Koulutyön onnistumista tuetaan yhdessä kotien kanssa. Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja opintojen järjestelyistä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista tai vapaaehtoisista opinnoista. Heidän kanssaan pohditaan opiskelun asettamia vaatimuksia ja mahdollisesti uuteen ryhmään liittymistä.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen kolmannen vuosiluokan opintojen alkamista.

#### *Vuosiluokat 3-6: Oppijana kehittyminen*

Vuosiluokkien 3-6 erityisenä tehtävänä on oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen sekä omien opiskelutapojen ja -taitojen tunnistaminen ja kehittäminen. Oppilaita rohkaistaan itsensä hyväksymiseen, omien rajojen ja oikeuksien tunnistamiseen ja puolustamiseen sekä omasta turvallisuudesta huolehtimiseen. Heitä ohjataan myös velvollisuuksiensa ja vastuunsa ymmärtämiseen sekä rakentavaan mielipiteiden ilmaisuun ja vuorovaikutukseen. Minkäänlaista kiusaamista tai syrjivää käyttäytymistä ei sallita. Oppilaiden kiinnostusta eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin hyödynnetään luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja pohdintaan sekä osallistumisen ja vastuun ottamisen harjoitteluun. Oppilaita kannustetaan tekemään valintoja omista lähtökohdistaan, sukupuolittuneita ratkaisuja välttämällä. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ohjauksen ja tuen tarpeisiin.

Vuosiluokkien 3-6 opetuksessa vahvistetaan ja täydennetään alemmilla vuosiluokilla hankittuja perustaitoja ja opitaan uusia asioita. Oppiaineiden määrä kasvaa. Opetuksessa pyritään löytämään luontevia tilanteita eheyttämiseen. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen vahvistaa oppiaineiden välistä yhteistyötä ja tarjoaa mahdollisuuksia oppilaiden ikäkaudelle tärkeiden kokemusten saamiseen. Oppimiskokonaisuuksilla voidaan lisätä työskentelyn toiminnallisuutta sekä tekemällä ja tutkimalla oppimista erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppilaiden osuus suunnittelussa vahvistuu. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat tilaisuuksia yhdessä tekemiseen, omaan ilmaisuun sekä yhteisön kannalta hyödylliseen toimintaan.

#### *Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe*

Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista sekä uusien työskentelytapojen ja arviointikäytäntöjen kohtaamista. Tällöin on tärkeää, että kotona ja koulussa huolehditaan oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvallisiksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Vastuu omasta opiskelusta lisääntyy ja monet tulevai-

suuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

## 14.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3-6

Laaja-alaisen osaamisen yleistavoitteet on määritelty luvussa 3. Tässä tuodaan esiin, mitkä tavoitenäkökulmat painottuvat vuosiluokilla 3-6.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä jatketaan systemaattisesti. Tavoitteena on, että oppilaan osaamisen kehittyminen vahvistaa edellytyksiä itsensä tuntemiseen ja arvostamiseen sekä oman identiteetin muotoutumiseen. Identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäristön kanssa. Ystävyyden ja hyväksytyksi tulemisen merkitys on suuri. Ikävuodet ovat erityisen otollisia myös kestävän elämäntavan omaksumiselle ja kestävän kehityksen tarpeen pohtimiselle.

### *Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)*

Opetuksessa vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa havaintoja tehden sekä erilaisia tietolähteitä ja apuvälineitä hyödyntäen. Samalla kehittyvät oppilaiden edellytykset tunnistaa pohdittavaan asiaan liittyviä erilaisia näkökulmia ja löytää uusia oivalluksia sekä harjaantua vähitellen asioiden kriittiseen tarkasteluun. Oppilaita ohjataan huomaamaan asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä. Heitä kannustetaan kuuntelemaan toisten näkemyksiä ja samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti pääättelemällä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Vertaisoppimista eli parin ja ryhmän kanssa työskentelyä ja oppimiseen tähtäävää vuorovaikutusta käytetään monipuolisesti ja vahvistetaan yhdessä työskentelyn taitoja. Ajattelun taitoja harjoitellaan ongelmanratkaisu- ja päättelytehtävin sekä uteliaisuutta, mielikuvitusta, kekseliäisyyttä ja toiminnallisuutta hyödyntävin ja edistävin työskentelytavoin. Oppilaita rohkaistetaan käyttämään kuvittelukykyään luoviin ratkaisuihin ja olemassa olevien rajojen ylittämiseen.

Oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa. Oppilaita ohjataan tunnistamaan itselle luontevimmat tavat oppia ja kiinnittämään huomiota omiin opiskelutapoihin. Työn suunnittelua, tavoitteiden asettamista sekä työskentelyn ja edistymisen arviointia harjoitellaan edelleen. Oppilaita opastetaan huomaamaan säännöllisesti suoritettujen tehtävien vaikutus edistymiseen sekä tunnistamaan vahvuutensa ja kehittämistarpeensa. Heitä autetaan hahmottamaan opintoihinsa liittyviä tavoitteita ja valintoja ja kannustetaan keskustelemaan niistä huoltajiensa kanssa.

### *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)*

Oppilaita ohjataan tuntemaan ja arvostamaan sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan sekä pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Koulu-työssä tutustutaan kouluyhteisön ja kotiseudun kulttuuriin ennen ja nyt sekä kulttuuriympäristöön ja sen

muutokseen ja moninaisuuteen. Oppilaita ohjataan tuntemaan ja arvostamaan kulttuuriperintöä ja osallistumaan uuden kulttuurin luomiseen. Heille avataan mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta ja kulttuuria. Mediakulttuurin analysointi ja median vaikutusten tunnistaminen ja pohdinta on näillä vuosiluokilla tärkeää. Koulutyössä opitaan tuntemaan ihmisoikeuksia koskevien sopimusten merkitys yhteiskunnassa ja maailmassa; erityisesti perehdytään Lapsen oikeuksien sopimukseen. Oppilaita ohjataan ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Oppilaita kannustetaan kokeilemaan erilaisia ilmaisutapoja ja nauttimaan tekemisen ja ilmaisun ilosta. Heille järjestetään mahdollisuuksia kansainväliseen yhteistyöhön ja erilaisten toimintatapojen ja kulttuurien vertailuun. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkiellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Vuorovaikutusta, yhteistyötä ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Koulutyössä luodaan innostavia tilaisuuksia harjaanuttaa sosiaalisia taitoja, kekseliäisyyttä, suunnittelu- ja ilmaisutaitoja sekä käden taitoja. Oppilaita kannustetaan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoa ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen.

### *Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)*

Koulutyössä oppilailla on tilaisuuksia harjoitella ajanhallintaa, hyvää käytöstä sekä muita omaan ja yhteiseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia toimintatapoja. Oppilaita kannustetaan ottamaan vastuuta oppimisympäristön siisteydestä, viihtyisyydestä ja ilmapiiristä sekä osallistumaan koulu yhteisön yhteisten sääntöjen laadintaan ja toimintatapojen kehittämiseen. Yhteisessä työskentelyssä oppilaat voivat kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Pelien ja leikkien sekä yhteisten tehtävien yhteydessä opitaan ymmärtämään sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitys ja harjoitellaan päätöksentekoa. Tuetaan oppilaiden itsenäisen liikkumisen taitoja aiempaa laajemmalla alueella ja joukkoliikenteessä. Kiinnitetään huomiota erityisesti pyöräilykasvatukseen sekä omasta ja toisten turvallisuudesta huolehtimiseen liikenteessä. Oppilaita ohjataan asianmukaisten turva- ja suojavälineiden käyttöön ja opetetaan tuntemaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit. Yhdessä keskustellaan yksityisyyden ja henkilökohtaisten rajojen suojaamisen merkityksestä ja opitaan siihen liittyviä toimintatapoja. Koulussa harjoitellaan tarkoituksenmukaista toimintaa erilaisissa vaaratilanteissa.

Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja merkitystä. Oppilaat hankkivat tietoa teknologian kehityksestä ja vaikutuksista eri elämänalueilla ja monenlaisissa ympäristöissä. Heitä opastetaan teknologian vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön ja tarkastellaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Oppilaat tutustuvat myös kestävän kuluttamisen käytäntöihin, tutkivat jakamisen, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden sekä talouden suunnittelun merkitystä ja harjoittelevat niitä. He saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen sekä mainonnan ja median vaikutusten kriittiseen tarkasteluun. Oppilaita ohjataan pohtimaan omia valintojaan kestävän tulevaisuuden kannalta.

### *Monilukutaito (L4)*

Oppilaita ohjataan kehittämään monilukutaitoaan ja tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan yhä moninaisempia tekstejä erilaisissa yhteyksissä ja ympäristöissä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua



tai ilmenevää tietoa. Tähän liittyvää perustaitojen ja -tekniikoiden hallintaa syvennetään. Fiktio, faktan ja mielipiteen tarkastelua ja erottelua harjoitellaan. Oppilaita ohjataan havainnoimaan ja tulkitsemaan ympäristöön ja huomaamaan, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja että tavoitteet vaikuttavat siihen, millaisia keinoja teksteissä käytetään. Tekstit voivat esimerkiksi välittää tietoa, luoda mielikuvia tai houkuttaa ostamaan.

Monilukutaitoa vahvistetaan tarkastelemalla erilaisia tekstejä tekijän, katsojan sekä käyttöyhteyksien ja -tilanteiden näkökulmista. Oppilaita kannustetaan monipuolisille tiedon lähteille kuten suullisten, audiovisuaalisten, painettujen ja sähköisten lähteiden sekä haku- ja kirjastopalveluiden käyttöön. Samalla oppilaita ohjataan vertailemaan ja arvioimaan hakemansa tiedon soveltuvuutta. Oppilaita ohjataan omakohtaiseen työskentelyyn eri medioiden parissa, jolla tehdään näkyväksi medioiden tuottamia merkityksiä ja välittämää todellisuutta. Kriittistä lukutaitoa kehitetään oppilaille merkityksellisissä kulttuurisissa yhteyksissä. Kertominen, kuvaaminen, vertailu ja selostaminen sekä erilaiset mediaesitykset ovat tässä vaiheessa ominaisia tiedon esittämisen tapoja. Erilaisten tekstien aktiivinen lukeminen ja tuottaminen koulutyössä ja vapaa-aikana sekä teksteistä nauttiminen - niin tulkitsijan kuin tuottajan roolissa - edistää monilukutaidon kehittymistä.

#### *Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)*

Tieto- ja viestintäteknologiaa (TVT) hyödynnetään monipuolisesti eri oppiaineissa ja muussa koulutyössä ja vahvistetaan yhteisöllistä oppimista. Samalla oppilaille luodaan mahdollisuuksia etsiä, kokeilla ja käyttää omaan oppimiseen ja työskentelyyn parhaiten sopivia työtapoja ja -välineitä. Koulussa tutkitaan tieto- ja viestintäteknologian vaikutusta arkeen ja otetaan selvää sen kestävästä käyttötavoista.

*Käytännön taidot ja oma tuottaminen:* Oppilaat oppivat käyttämään erilaisia laitteita, ohjelmistoja ja palveluita sekä ymmärtämään niiden käyttö- ja toimintalogiikkaa. He harjaantuvat sujuvaan tekstin tuottamiseen ja käsittelyyn eri välineillä ja oppivat myös kuvan, äänen, videon ja animaation tekemistä. Oppilaita kannustetaan toteuttamaan TVT:n avulla ideoitaan yksin ja yhdessä toisten kanssa. Ohjelmointia kokeillessaan oppilaat saavat kokemuksia siitä, miten teknologian toiminta riippuu ihmisen tekemistä ratkaisuista. *Vastuullinen ja turvallinen toiminta:* Oppilaita ohjataan TVT:n vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön, hyviin käytöstapoihin sekä tekijänoikeuksien peruseränteiden tuntemiseen. Koulutyössä harjoitellaan eri viestintäjärjestelmien sekä opetusikäytössä olevien yhteisöllisten palvelujen käyttöä. Oppilaat saavat tietoa ja kokemusta hyvien työasentojen ja sopivan mittaisen työjaksojen merkityksestä terveydelle. *Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely:* Oppilaat harjoittelevat etsimään tietoa useammasta eri lähteestä hakupalveluiden avulla. Heitä ohjataan hyödyntämään lähteitä oman tiedon tuottamisessa ja harjoittelemaan tiedon kriittistä arviointia. Oppilaita kannustetaan etsimään itselle sopivia ilmaisutapoja ja käyttämään TVT:tä työskentelyn ja tuotosten dokumentoinnissa ja arvioinnissa. *Vuorovaikutus ja verkostoituminen:* Oppilaita ohjataan toimimaan oman roolinsa ja välineen luonteen mukaisesti sekä ottamaan vastuuta viestinnästään. Heitä ohjataan tarkastelemaan ja arvioimaan TVT:n roolia vaikuttamiskeinona. Oppilaat saavat kokemuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttämisestä vuorovaikutuksessa koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa myös kansainvälisissä yhteyksissä.

#### *Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)*

Oppilaita ohjataan työskentelemään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti ja ottamaan kasvavassa määrin vastuuta tekemisestään. Heitä rohkaistaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kiinnostumaan erilaisista asioista.

Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuun saattamisessa ja työn tulosten arvostamiseen. Koulutyössä harjoitellaan projektien toteuttamista, ryhmässä toimimista sekä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Yhteisissä työskentelytilanteissa oppilaat saavat mahdollisuuden oppia vastavuoroisuutta, neuvottelutaitoja sekä ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Oppilaita rohkaistaan tuomaan vapaa-ajalla oppimiaan taitoja koulutyöhön ja opettamaan niitä toisille oppilaille.

Koulutyöhön sisällytetään toimintaa, jossa oppilaat saavat kokemuksia työstä, eri ammateista ja toisten hyväksi toimimisesta. Tällaista voi olla esimerkiksi koulun sisäinen työharjoittelu, yhteistyöhankkeet lähellä toimivien yritysten ja järjestöjen kanssa, kummitoiminta sekä vertaissovittelu tai tukioppilaana toimiminen. Oppilaita kannustetaan aloitteellisuuteen ja yritteliäisyyteen ja ohjataan näkemään työn ja yrittäjyyden merkitys elämässä ja yhteiskunnassa.

### *Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)*

Opetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Oppilaiden kanssa tutkitaan kestävään kehitykseen, rauhaan, tasa-arvoon ja demokratiaan sekä ihmisoikeuksiin, erityisesti lasten oikeuksiin, liittyviä kysymyksiä ja tilanteita. Heidän kanssaan mietitään ja harjoitellaan käytännön tekoja, joilla itse voi vaikuttaa myönteisten muutosten puolesta. Oppilaita ohjataan näkemään median vaikutus yhteiskunnassa ja harjoittelemaan median käyttöä vaikuttamisen välineenä.

Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötä, ristiriitojen käsittelyä ja ratkaisujen etsimistä sekä päätöksentekoa niin omassa luokkayhteisössä ja eri opiskelutilanteissa kuin koko kouluyhteisössäkin. Vaikuttaminen ja osallistuminen sekä niistä myönteisten kokemusten saaminen lisäävät yhteisöllisyyden kokemusta koulussa. Kokemukset yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä rakentavat luottamusta. Oppilaita innostetaan oppilaskuntatoimintaan, kerhotoimintaan ja esimerkiksi ympäristötoimintaan tai muihin koulun ja lähiyhteisön tarjoamiin toimintamuotoihin, joissa voi oppia osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kasvaa vähitellen vastuun kantamiseen. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu oma-kohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle.

### **14.3. Paikallisesti päätettävät asiat**

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten tuetaan oppilaiden siirtymistä toiselta kolmannelle vuosiluokalle sekä kuudennelta seitsemännelle vuosiluokalle
  - o toimintatavat siirtymävaiheessa
  - o tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut
- mitkä ovat vuosiluokkakokonaisuuden 3-6 erityispiirteet ja tehtävät (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 3-6 (perusteiden tavoitekuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niiden mahdolliset paikalliset painotukset ja miten oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan vuosiluokilla 3-6
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokilla 3, 4, 5 ja 6

- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 3-6.

#### 14.4 Oppiaineet vuosiluokilla 3-6

Näissä opetussuunnitelman perusteissa oppiaineista määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet on numeroitu S1, S2 jne. ja niihin viitataan tavoitetaulukoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa.

- L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- L4 Monilukutaito
- L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
- L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

#### ÄIDINKIELEN JA KIRJALLISUUDEN ERI OPPIMÄÄRIEN JA TOISEN KOTIMAISEN KIELEN OPISKELU

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineeseen on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaksitoista eri oppimäärää, jotka ovat seuraavat: suomen kieli ja kirjallisuus, ruotsin kieli ja kirjallisuus, saamen kieli ja kirjallisuus, romanikieli ja kirjallisuus, viittomakieli ja kirjallisuus, muu oppilaan äidinkieli, suomi ja ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, suomi ja ruotsi saamenkieliselille sekä suomi ja ruotsi viittomakieliselille. Muuna oppilaan äidinkielenä on mahdollista opettaa opetuksen järjestäjän tarjoamana ja huoltajan valitsemana jotakin edellä mainitsematonta äidinkieltä koko äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärällä tai valtioneuvoston asetuksen 422/2012 8 §:n mukaisesti järjestettynä. Lisäksi erillisrahoitettuna voidaan tarjota oppilaan omaa äidinkieltä. Toisessa kotimaisessa kielessä on ruotsin ja suomen kielessä määritelty A- ja B-oppimäärät sekä kaksikieliselille oppilaille tarkoitetut äidinkielenomaiset oppimäärät.

Oppilas opiskelee äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja toisessa kotimaisessa kielessä seuraavassa taulukossa mainittuja oppimääriä sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä tarjoaa ja oppilaan huoltaja valitsee. Taulukossa oppilaan äidinkielellä tarkoitetaan koulun opetuskieltä (suomi, ruotsi ja saame) tai muuta huoltajan ilmoittamaa kieltä.

Oppilaan äidinkieli	Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä	Toinen kotimainen kieli	
		yhteinen	valinnainen
suomi	suomen kieli ja kirjallisuus	ruotsi	-

ruotsi	ruotsin kieli ja kirjallisuus	suomi	-
saame	saamen kieli ja kirjallisuus sekä suomi tai ruotsi saamenkielisille	-	suomi tai ruotsi
saame	suomen tai ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä saamen kieli ja kirjallisuus	ruotsi tai suomi	
romani	suomen tai ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä romanikieli ja kirjallisuus	ruotsi tai suomi	-
viittomakieli	viittomakieli ja kirjallisuus sekä suomi tai ruotsi viittomakielisille	-	ruotsi tai suomi
muu äidinkieli	muu äidinkieli koko äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärällä tai VA 422/2012 8 §:n mukaisesti järjestettynä sekä suomi tai ruotsi toisena kielenä	-	ruotsi tai suomi

#### 14.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

##### KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

##### Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentamaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen oppimäärät tekevät yhteistyötä.

**Vuosiluokilla 3–6 opetuksen** erityisenä tehtävänä on oppilaiden ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen sekä lukemisen ja tekstien tuottamisen taitojen ja strategioiden sujuvoittaminen ja tekstilajivalikoiman laajentaminen. Oppilaita ohjataan toimimaan tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja vastuullisesti entistä monipuolisemmissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa, ja heitä ohjataan tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan yhä monimuotoisempia tekstejä osana oppimaan oppimista. Tietoa kielestä, kirjallisuudesta, mediasta ja muusta kulttuurista opitaan kielellisten taitojen kehittämisen ja tekstien merkitysten tarkastelun yhteydessä. Opetuksen tavoitteena on herättää kiinnostus ja antaa välineitä kielen havainnointiin, lukuharrastukseen ja monenlaiseen ilmaisuun sekä tarjota kieleen ja kirjallisuuteen liittyviä elämyksiä.

### **Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3–6**

Tavoitteena on kielellisesti virikkeinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö, jossa oppilaiden näkemyksiä arvostetaan ja jossa on mahdollisuus tarkastella ja tuottaa tekstejä yksin ja yhdessä turvallisesti myös viestintäteknologian avulla. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden itse valitsemissa ja heitä kiinnostavissa kirjoissa ja muissa monimuotoisissa teksteissä sekä laajennetaan oppilaiden lukukokemuksia. Äidinkielen oppimisympäristöön kuuluu myös koulun ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että ne mahdollistavat yhdessä toimimisen ja kokemusten jakamisen sekä oppiaineen sisältöalueiden luontevan integroitumisen. Opetusta eheytetään prosessinomaisen opiskelun ja projektityöskentelyn avulla. Vuorovaikutus- ja draamataitoja syvennetään erilaisten harjoitusten avulla. Draamaa ja kirjallisuuden opetusta yhdistetään muiden oppiaineiden opetukseen.

#### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 3–6**

Tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä, sujuvan luku- ja kirjoitustaidon oppimista sekä luku- ja kirjoitustaidon syvenemistä ymmärtäväksi lukemiseksi. Oppilaita tuetaan sanavarannon laajentamisessa, käsitteiden oppimisessa sekä ajatusten kielentämisessä ja vuorovaikutustaidoissa. Jokaista oppilasta kannustetaan taitotasoaan vastaavan kirjallisuuden ja muiden tekstien lukemiseen ja ohjataan luetun ymmärtämisen strategioiden käyttöön sekä sopivien opiskelustrategioiden kehittämiseen ja omien vahvuuksien tunnistamiseen. Oppilaiden tekstien tuottamisen taitojen sekä oikeinkirjoituksen kehittämiseksi annetaan malleja sekä yhteisöllistä ja yksilöllistä tukea. Myös kielellisesti taitavia oppilaita tuetaan lukuhaasteiden ottamisessa, itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

#### **Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 3–6**

Arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten oppilaiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.

Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen. Omaehtoinen lukeminen on tärkeä tavoite, jota tuetaan ja arvioidaan suhteessa luku- ja kirjoitustaitoon.

Äidinkielen ja kirjallisuuden sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää valtakunnallisia arviointikriteereitä. Oppimisen edistymisen kannalta keskeisiä ovat äidinkielen ja kirjallisuuden eri tavoitealueiden perustaidot ja niihin johtavat työskentelyprosessit ja oppimisstrategiat.

## SUOMEN KIELI JA KIRJALLISUUS

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat myös suomenkieli ja kirjallisuus -oppimäärää.

### Oppimäärän erityinen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää oppilaiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee oppilaiden monilukutaidon, kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan oppilaita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa monikulttuurisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielten asema kansalliskielinä ja suomen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärien kanssa.

**Vuosiluokilla 3–6** opetuksen painopiste on oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen, lukuharrastuksen sekä sujuvan ja monipuolisen luku- ja kirjoitustaidon vakiinnuttamisessa. Tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen yhteydessä harjaannutaan tarkastelemaan kielen piirteitä ja kirjallisuuden keinoja. Lyhyiden tekstien lukemisesta edetään kokonaisteosten lukemiseen ja lukukokemusten monipuoliseen jakamiseen.

### Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3–6

**S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia harjoitella omien kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista ja rakentavan palautteen antamista ja saamista eri viestintäympäristöissä. Harjoitellaan ja havainnoidaan omaa vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon. Harjoitellaan ilmaisukeinoja erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa. Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja erilaisten ajankohtaisten aiheiden, teemojen ja kirjallisuuden käsittelyssä. Tarjotaan mahdollisuuksia osallistua oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

**S2 Tekstien tulkitseminen:** Harjoitellaan erilaisten tekstien, kuten kaunokirjallisuuden, tietotekstien ja kuvaa ja tekstiä yhdistävien mediatekstien, sujuvaa lukemista ja käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita ja ajattelutaitoja. Tarkkaillaan ja arvioidaan omaa lukutaitoa. Syvennetään tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Laajennetaan oppilaiden tietoja kielen piirteistä

tekstejä tutkimalla. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat). Pohditaan, millaisia merkityksiä eri sijamuodot sisältävät ja opitaan verbien taipuminen persoona- ja aikamuodoissa. Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia. Aiemmin opittujen käsitteiden lisäksi opitaan käyttämään käsitteitä kertoja, aihe ja teema. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta.

**S3 Tekstien tuottaminen:** Tuotetaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta. Pohditaan kirjoittamisen tarkoitusta ja sitä, miten se näkyy kielellisissä valinnoissa. Sujuvoitetaan käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja. Tutkitaan ja harjoitellaan käyttämään kertomiselle, kuvaamiselle, ohjaavalle ja kantaa ottavalle ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa, sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä. Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sananvalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Opitaan tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden selkeät perustyyppit sekä lauseen pääjäsenet ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa. Opitaan käyttämään persoona- ja aikamuotoja tekstien aikasuhteiden ilmaisussa. Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaihteita, omien tekstien tarkastelua ja arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Opitaan käyttämään omista teksteistä oikeinkirjoituksen perusasioita. Harjoitellaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten muistiinpanojen tekemistä ja tiivistämistä, ja harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää sekä tiedostetaan, miten verkossa tulee toimia eettisesti yksityisyyttä kunnioittaen ja tekijänoikeuksia noudattaen.

**S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen:** Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Tutustutaan oppilaan omaan ja muihin kulttuureihin ja kieliin ja vertaillaan suomea muiden, oppilaille tuttuun kielten piirteisiin. Tutustutaan oppilaille läheisiin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykykulttuurissa. Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa. Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista. Luetaan koti- ja ulkomaista lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä.

### Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3–6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitojaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	S1 Osataan esittää mielipide ja perustella se eli harjoitellaan argumentointitaitoja. Osallistutaan opetuskeskusteluun.	L1, L2, L7
T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien	S1 Harjoitellaan rakentavan palautteen	L1, L2, L3, L7



kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa	antamista ja saamista eri viestintäympäristöissä, myös sähköisessä. Harjoitellaan vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa.	
T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla	S1 Osallistutaan oman luokan esityksiin ja koulun juhliin.	L1 L2, L4, L7
T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1 Ohjataan oppilasta löytämään itselleen luontainen tapa ilmaista itseään. (Monimediaisuus ml. pikaviestintä, videopuhelut, sähköposti).	L1, L2, L3, L4
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan	S2 Perehdytään sanontojen ja käsitteiden merkityksiin.	L1, L4, L5
T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sanoja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan	S2 Sanaluokat opetellaan luokittelemalla sanoja merkityksen ja muodon perusteella. Opitaan, millaisia merkityksiä eri muodot sisältävät. Harjoitellaan verbien persoonan- ja aikamuotoja. Harjoitellaan lauseenjäsenistä subjekti, predikaatti ja objekti.	L1, L2, L4, L5
T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin	S2 Harjoitellaan tiedonhakua hakusanan avulla. Osataan käyttää aakkosellista hakemistoa heti kolmannelta luokalta lähtien. Etsitään tietoa eri lähteistä ja arvioidaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta.	L1, L4, L5
T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä	S2 Luetaan erilaista kirjallisuutta ja myös kokonaisia teoksia.	L1, L4, L5
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana	S3 Fiktiivisten ja ei-fiktiivisten tekstien tuottaminen	L1, L2, L4, L7
T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielen- tämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3 Kirjoitetaan ymmärrettävästi selkeällä ja luettavalla käsialalla. Ymmärretään kontekstin merkitys tekstiä kirjoitettaessa.	L1, L4, L5, L7
T11 ohjata oppilasta edistämään käsikirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoittamista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, ja	S3 Oikeinkirjoituksen perusasioiden käyttö omissa teksteissä. Opitaan tunnistamaan tekstistä virke ja lause. Opitaan	L1, L4, L5

tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	tuottamaan tekstiä, jossa virkerajat erotuvat selkeästi. Opitaan verbin persoona- ja aikamuotoja sekä käyttämään niitä tekstien aikasuhteiden ilmaisussa. Ymmärretään puhe- ja kirjakielen ero.  TVT -taidoista hallitaan iso ja pieni alkukirjain, välimerkit sekä kappalejako. Osataan muokata tekstiä: vaihtaa fonttia, fontin kokoa ja tyyliä ja säätää riviväliä. Osataan liittää kuva tekstiin. Osataan hakea ja jäsentää tietoa internetistä. Osataan itsenäisesti tuottaa kirjoitelma, esitelmä tai raportti. Harjoitellaan esitysgrafiikkaa.	
T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittain	S3 Harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintätapaa omissa kirjallisissa tuotoksissa. Osataan toimia nettietiketin mukaisesti.	L2, L4, L5, L6
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia	S4 Opitaan arvostamaan omaa ja toisten murretta. Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita.	L1, L2, L4
T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4 Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista. Tutustutaan kirjaston sähköisten haku- ja lainauspalveluiden käyttöön, e-kirjoihin.	L2, L4, L5, L7
T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	S4 Kalevalaan ja kansanperinteeseen tutustuminen lukien ja draaman keinoin. Vertaillaan suomea oppilaille tutujen kielten piirteisiin.	L2, L4, L6, L7

### Laaja-alainen osaaminen luokilla 3-6 suomen kielessä ja kirjallisuudessa

L1 Kirjavinkkaukset.

L2 Tutustaan kunkin paikkakunnan kulttuurilaitoksiin ja -toimijoihin. Kainuulaiset kirjailijat. (1-6)

- L3 Oppilas kantaa vastuunsa tekemisistään annetut aikataulut huomioon ottaen.  
 L5 Laajennetaan TVT -osaamista erityisesti kirjoitukseen, tiedonhakuun ja esittämiseen liittyen.  
 L7 Tuotetaan mahdollisuuksien mukaan aineistoa lehteen.

## Arviointi

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppiaineen arviointi on jatkuvaa, monipuolista, läpinäkyvää ja perusteltua. Arvioinnissa painotetaan lukemisen, kirjoittamisen ja suullisen esittämisen taitoja ja vuorovaikutustaitoja. **Vuosiluokilla 1 ja 2 painottuu lukutaidon arviointi. Vuosiluokilla 3 - 6 painottuu tekstin tuottamisen, lukemisen ja kirjoittamisen taidot.** Teksti tarkoittaa tässä erilaisia kirjoitettuja, suullisia, visuaalisia ja auditiivisia viestejä. **Vuosiluokilla 7 - 9 painottuu eri tekstilajien tulkinta ja tuottaminen.**

### Arviointikäytänteitä

- itsearviointi ja vertaisarviointi
- monipuoliset arviointi- ja palautekeskustelut
- testit ja kokeet (perinteisten kokeiden lisäksi ryhmäkokeet, sähköiset kokeet, parikokeet ja suulliset kokeet)
- erilaisten tekstilajien tulkinta
- yhteistyötaidot, ryhmätyöt
- aktiivisuus
- omat tuotokset.

### Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>			
T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	S1	Puheviestintätilanteissa toimiminen	Oppilas esittää ajatuksiaan ja ilmaisee mielipiteensä itselleen tutuissa viestintäympäristöissä.
T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa	S1	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Oppilas hyödyntää äänenkäytön, viestien kohdentamisen ja kontaktinoton taitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, osaa muunnella viestintätapaansa tilanteen mukaan ja pyrkii ottamaan muiden näkökulmat huomioon.
T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa	S1	Ilmaisukeinojen käyttö	Oppilas osaa käyttää kokonaisilmaisun keinoja omien ideoidensa ja ajatustensa ilmaisemiseen-ryhmässä, osaa pitää lyhyen valmistellun puheenvuoron tai esi-

viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla			tyksen- sekä osallistuu draamatoimintaan.
T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan ja antaa palautetta muille.
<b>Tekstien tulkitseminen</b>			
T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan	S2	Tekstinymmärtämisen perusstrategioiden hallinta	Oppilas lukee sujuvasti monimuotoisia tekstejä ja käyttää tekstinymmärtämisen perusstrategioita sekä osaa tarkkailla ja arvioida omaa lukemistaan.
T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	Oppilas tunnistaa joitakin kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Oppilas osaa käyttää tekstien tulkintataitoja oman ajattelunsa sekä sana- ja käsitevarantonsa kehittämiseen.
T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin	S2	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Oppilas käyttää tiedonhankinnassaan mediaa ja eri tekstiympäristöjä sekä tilanteeseen sopivia strategioita ja osaa jossain määrin arvioida tietolähteiden luotettavuutta.
T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä	S2	Lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen	Oppilas tuntee jonkin verran lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä ja osaa jakaa kokemuksiaan, myös monimediaisessa ympäristössä.
<b>Tekstien tuottaminen</b>			

T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiinsa, ajatuksiinsa ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana	S3	Kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen	Oppilas ilmaisee kokemuksiaan ja ajatuksiinsa monimuotoisten tekstien avulla.
T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiinsa ja harjoitteluun kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaottavien tekstien tuottamista, myös monimediasissa ympäristöissä	S3	Oman ajattelun kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin.
T11 ohjata oppilasta edistämään käsikirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	S3	Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta	Oppilas kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja. Oppilas tuntee kirjoitetun kielen perusrakenteita ja oikeinkirjoituksen perusasioita ja käyttää niitä oman tekstinsä tuottamisessa.
T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	S3	Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä	Oppilas tuntee ja osaa kuvailla tekstien tuottamisen perusvaiheita, osaa arvioida omia tekstejään ja tuottaa tekstejä vaiheittain yksin ja muiden kanssa sekä antaa ja vastaanottaa palautetta. Oppilas osaa merkitä lähteet tekstin loppuun, ymmärtää, ettei saa esittää lainaamaansa tekstiä omanaan ja tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>			
T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaantuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista	S4	Kielen tarkastelun kehittyminen ja kielikäsitteiden hallinta	Oppilas tekee havaintoja ja osaa kuvailla tekstien kielellisiä piirteitä ja käyttää oppimiaan käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan niistä.

puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia			
T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4	Kirjallisuuden tuntemus	Oppilas lukee sovitut lapsille ja nuorille suunnatut kirjat, keskustelee ja jakaa kokemuksiaan lukemistaan kirjoista.
T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	S4	Kielitietoisuuden ja kulttuurin tuntemuksen kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla havaitsemiaan yhtäläisyyksiä ja eroja eri kielten ja kulttuurien välillä. Oppilas osaa kertoa itseään kiinnostavasta media- ja kulttuuritarjonnasta. Oppilas osallistuu omien esitysten suunnitteluun ja esittämiseen.

## SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppimisen arviointi koskevat myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää.

### Johdanto Kainuun s2-opetussuunnitelmaan

*“Korvasta sisään, suusta ulos. Silmästä sisään ja kädestä ulos.”*

Olemme halunneet tehdä S2-opetussuunnitelmasta mahdollisimman käytännöllisen ja havainnollistavan työkalun opettajille erilaisten ryhmien opettamiseen. Olemme kuunnelleet kentältä tulleita toiveita työtä tehdessämme. Opetussuunnitelmaan on avattu tarkasti tavoitteet, sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet tekstimuotoon. Nopeampaa tarkastelua varten ne löytyvät taulukon muodossa (LIITE 2). Kirjoitettua tekstiä ja taulukkoa voi käyttää rinnakkain opetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa.

S2-oppiaineessa eriyttäminen korostuu erityisesti oppilaiden kieli-, kulttuuri- ja koulunkäyntiaustasta johtuen. Oman äidinkielen vahva osaaminen tukee suomen kielen oppimista. Opetusta suunniteltaessa lähtökohtana on oppilaan kielitaidon tason selvittäminen vuorovaikutuksessa oppilaan kanssa. Apuna tässä voi käyttää tukimateriaalista löytyvää kehittyvän kielitaidon asteikkoa (OPH:n tukimateriaali). Hyvä oppilaan tuntemus on edellytys onnistuneelle eriyttämiselle, joka ylläpitää oppimismotivaatiota. Eriyttämistä tarvitaan erityisesti koko ryhmän tunneilla, jolloin oppilaat pääsevät osalliseksi ainakin osittain oppitunnin ohjelmasta oman kielitaidon tason mukaisesti. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasonsa muut oppilaat. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi niin, että oppilailla on

sama teksti mutta sitä tarkastellaan heidän kielitaidolleen sopivalla tasolla (eri kysymykset, erilaiset tehtävät). Sosiaalisten taitojen kehittyminen tukee kielitaidon kehittymistä. Onnistunut eriyttäminen vaatii opettajien perehtymistä S2-materiaaleihin sekä monipuolisten esim. toiminnallisten opetusmenetelmien käyttöä.

Oppimisympäristöillä on merkitystä uusien sanojen ja käsitteiden sisäistämisessä. Opetusta tulisi järjestää myös luokkahuoneiden ulkopuolella oppimista tukevista ympäristöistä. Näin päästään asioiden abstraktista opettelusta kohti konkretiaa.

### **Oppimäärän erityinen tehtävä**

Tuntijakoasetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti<sup>164</sup>. Tämän oppimäärän tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin. Opetuksen avulla pyritään monilukutaitoon, jonka avulla oppilas osaa hakea tietoa sekä ymmärtää, tuottaa, arvioi ja analysoi erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja suomenkielisiä tekstejä päivittäisessä vuorovaikutuksessa, koulutyöskentelyssä ja yhteiskunnassa. Opetuksessa tuetaan kielitaidon eri osa-alueiden sekä eri tiedonalojen kielen kehittymistä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on tukea oppilaan monikielisuuden kehittymistä sekä herättää kiinnostus ja tarjota välineitä kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Yhteistyössä kotien, oman äidinkielen opetuksen sekä muiden oppiaineiden kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus auttaa oppilasta rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa.

Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen lähtökohtana ovat oppilaille merkitykselliset ja tarpeelliset tekstilajit ja kielenkäyttötilanteet, joiden avulla kielen muotoja, merkityksiä ja käyttöä tutkitaan ja opitaan analysoimaan. Kielitaitoa kehitetään kaikilla kielen käytön osa-alueilla, joita ovat kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Oppilaiden kielen osaaminen laajenee arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. He saavat valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Opetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään oppilaiden osaamia kielisiä.

Kunkin oppilaan tarpeen suomi toisena kielenä -oppimäärään määrittävät oppilasta opettavat opettajat yhdessä. Oppilaan huoltaja päättää oppimääriä koskevista valinnoista<sup>165</sup>. Koska opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti, oppimäärän valinnassa on keskeistä, että oppilas saa hänelle parhaiten soveltuvan oppimäärän mukaista opetusta<sup>166</sup>. Oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielenensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan myös seuraavat näkökulmat:

<sup>164</sup> Valtioneuvoston asetus 422/2012

<sup>165</sup> Perusopetuslaki 628/1998, 30 §

<sup>166</sup> Perusopetuslaki 628/1998, 3 §

- oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osa-alueilla, jolloin oppilaan osaaminen ei vielä anna edellytyksiä yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai
- oppilaan suomen kielen taito ei vielä anna edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Kun oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, hänelle opetetaan suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen sijaan. Opetusjärjestelyiden lähtökohtana ovat oppilaan oppimistarpeet ja kielenoppimisen vaihe. Mikäli oppilaan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin riippumatta siitä, minkä opetusryhmän yhteydessä kyseinen opetus on järjestetty. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasonsa muutkin oppilaat. Kesken perusopetuksen Suomeen muuttaneiden oppilaiden opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa tulee ottaa huomioon oppilaan kielitaito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Tarvittaessa laaditaan oppimissuunnitelma. Opetuksessa hyödynnetään tavoitteellisesti erilaisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat kielitaidon monipuolista kehittymistä sekä koulussa että sen ulkopuolella. Oppilas voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun.

**Vuosiluokilla 3–6** erityisenä tehtävänä on tukea suomen kielen taidon kehittymistä sekä luku- ja kirjoitustaidon ja vuorovaikutustaitojen sujuvoitumista ja monipuolistumista. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden kielitaito ja vahvuudet. Tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen yhteydessä harjaannutaan tarkastelemaan kielen piirteitä ja kirjallisuuden keinoja ja edetään laajempien tekstien lukemiseen ja lukukokemusten monipuoliseen jakamiseen.

### Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3–6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
T1 ohjata oppilasta vahvistamaan ilmaisuvaramiaan ja taitoaan ilmaista mielipiteensä ja toimia rakentavasti koulun ja muun arjen vuorovaikutustilanteissa  3lk: ohjata oppilasta toimimaan oman luokan vuorovaikutustilanteissa tarkoituksenmukaisesti 4lk: rohkaista ja ohjata oppilasta osallistumaan keskusteluihin luokassa 5lk: kannustaa oppilasta havainnoimaan oman toiminnan vaikutusta muihin 6lk: ohjata oppilasta ilmaisemaan mielipiteensä ja perustelemaan sen	S1	L1, L2, L4
T2 innostaa oppilasta vahvistamaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen, opetuspuheen ja kuultujen tekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitojaan  3lk: rohkaista oppilasta kasvokkaiseen vuorovaikutukseen	S1	L1, L2, L4



4lk: ohjata oppilasta opetuspuheen kuunteluun ja ymmärtämiseen 5lk: ohjata oppilasta erilaisten tekstien kuunteluun ja ymmärtämiseen 6lk: ohjata oppilasta asiasisältöisten tekstien kuunteluun ja ymmärtämiseen		
T3 ohjata oppilasta ilmaisemaan itseään monipuolisesti sanallisia ja ei-sanallisia ilmaisukeinoja käyttäen sekä käyttämään luovuuttaan ja ottamaan huomioon myös muut osallistujat  3-6lk: kannustaa oppilasta tekemään erilaisia pieniä puheviestinnän harjoituksia yksin ja erilaisissa ryhmissä (draama, pantomiimi, elekielen tulkinta)	S1	L2
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
T4 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tietoaan tekstilajeista tekstien erittelemisessä ja tiedon luotettavuuden arvioinnissa itsenäisesti ja ryhmässä  3-6lk: ohjata oppilasta tunnistamaan ja lukemaan eri tekstilajeja	S2	L1, L4
T5 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan tulkita puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä (mainokset, tiedotteet, eri oppiaineiden tekstit) erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisia luku- ja ymmärtämisstrategioita käyttäen	S2	L2, L4
T6 ohjata oppilasta päättelevään tekstien tulkintaan (eri oppiaineiden tekstit, runot, sananlaskut, sadut) sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan	S2	L1, L2, L4
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
T7 innostaa oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja tuottamaan arjessa ja koulussa tarvittavia monimuotoisia tekstejä yksin ja ryhmässä  3-4lk kannustaa oppilasta lyhyiden kertomusten tuottamiseen sekä käsinkirjoittaen että tietokoneella 5-6lk ohjata oppilasta esitelmien tekemiseen yksin ja ryhmässä	S3	L1, L4, L5
T8 auttaa oppilasta syventämään taitoaan suunnitella ja tuottaa tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä sekä käyttämään monipuolisesti niissä tarvittavaa sanastoa ja kieliopillisia rakenteita  3-6lk ohjata oppilasta tuottamaan omia tekstejä erilaisia apuvälineitä (esim. juonikaavio 3-4k, tukisanalista 5-6lk) käyttäen	S3	L1, L2, L4
T9 ohjata oppilasta tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään (3-4lk oikeinkirjoitus) sekä kehittämään taitoa antaa ja vastaanottaa palautetta (5-6lk)	S3	L1, L2, L4
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan ja havainnoimaan kielenkäytön tilanteista vaihtelua, eri kielten piirteitä ja puhutun ja kirjoitetun suomen säännönmukaisuuksia  3-4lk auttaa oppilasta havainnoimaan suomen kielen ja oman äidinkielen välisiä eroja sekä puhutun että kirjoitetun kielen eroja 5-6lk opastaa oppilasta käyttämään kieltä eri tavoilla eri tilanteissa, vahvistaa oppilaan taitoja huomioida puhutun ja kirjoitetun suomen säännönmukaisuudet puheessa ja kirjoituksessa	S4	L2, L4

T11 innostaa oppilasta tutustumaan monipuolisesti kirjallisuuteen (kauno- ja tietokirjallisuus) ja kulttuuriin (esim. elokuvat) ja kannustaa lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4	L2
T12 ohjata oppilasta havainnoimaan koulun ja muun ympäristön kulttuurista monimuotoisuutta sekä tukea oppilaan monikielistä ja -kulttuurista identiteettiä ja rohkaista hyödyntämään ja kehittämään omaa kielirepertuaaria  3-6lk kannustaa oppilasta tutustumaan eri kulttuureihin ja tapoihin	S4	L2, L4
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>		
T13 innostaa oppilasta vahvistamaan myönteistä käsitystä itsestään kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä asettamaan oppimistavoitteita  3-6lk: ohjata oppilasta ymmärtämään oman kieli- ja kulttuuritaustan vaikutus kaikkeen oppimiseen	S5	L1, L2, L7
T14 ohjata oppilasta havaitsemaan, miten kieltä käytetään eri oppiaineissa  3-6lk: harjaannuttaa oppilasta käyttämään eri oppiaineiden sanastoa ja käsitteistöä sekä ohjata ymmärtämään niiden tekstejä yhteistyössä muiden aineiden opettajien kanssa	S5	L4, L7
T15 kannustaa oppilasta kehittämään tietojaan ja kielellisiä keinojaan itseohjautuvaan työskentelyyn, tiedonhakuun ja tiedon jäsentämiseen itsenäisesti ja ryhmässä  3-6lk: harjoittaa oppilasta hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnin tukena	S5	L1, L6, L7

### Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3–6

Oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että oppilas voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Harjoitellaan kertomista, mielipiteen ilmaisua ja kuvailua yhteisöllisesti erilaisten aihepiirien ja tekstien pohjalta. Ohjataan kokonaisilmaisuun ja hyödynnetään draamatyöskentelyä. Tutkitaan ja käytetään kieltä osana toimintaa (tilannesidonnaiset fraasit ja ilmaukset, ajan ilmaiseminen kerronnassa, modaalisuus, vertaaminen kuvailussa sekä epäsuora esitys ja toisen puheeseen viittaaminen). Harjoitellaan ääntämistä, kuuntelutaitoja ja kuullusta oppimisen taitoja. Osallistutaan oman luokan sekä kouluyhteisön vuorovaikutus- ja kulttuuritoimintaan, niiden suunnitteluun ja niiden toteuttamiseen.

3-6lk: harjoitellaan S2-oppilaille merkityksellisiä ja tarpeellisia kielenkäyttö- ja vuorovaikutustilanteita (kaupassa asiointi, terveydenhoitajalla käynti, bussilipun ostaminen, kirjastossa asiointi), opetellaan kuullun ymmärtämisen taitoja ja ääntämistä säännöllisesti.

**S2 Tekstien tulkitseminen:** Harjoitellaan kaunokirjallisuuden ja erilaisten tieto- ja mediatekstien sujuvaa lukemista sekä käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia lukustrategioita. Edistetään tekstilajien piirteiden sekä kirjallisuuden peruskäsitteiden tuntemusta. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Harjoitellaan mielihyvä ja arvottavien ilmausten erottamista teksteissä sekä selvittämään tiedon lähteen ja arvioimaan tiedon luotettavuutta. Harjoitellaan hahmottamaan virkkeen osien suhteita (lause, lausekkeen pääsanat ja määrittäjien suhteet, lauseenvastike) tekstin ymmärtämisen tukena. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat). Pohditaan, millaisia merkityksiä eri sijamuodot sisältävät ja opitaan verbien taipuminen persoonaa- ja aikamuodoissa. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Harjoitellaan havaitsemaan, miten persoonaa ja aikaa ilmaistaan tekstissä. Laajennetaan sana- ja käsitevarantoa.

3-6lk: valitaan oppilaalle merkityksellisiä tekstejä, harjoitellaan hahmottamaan erilaisia tekstin ymmärtämisen kannalta tärkeitä kieliopillisia rakenteita, opitaan valitsemaan oman oppimisen kannalta parhaat lukustrategiat tarjotuista vaihtoehdoista.

**S3 Tekstien tuottaminen:** Harjoitellaan sujuvaa kirjoittamista, tekstien tuottamisen ja käsittelyn perustointoja ja yleiskielen normeja itsenäisesti ja ryhmässä. Tuotetaan ikäkaudelle ja vuosiluokalle sopivia kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstilajeja ja niissä käytettävää sanastoa ja fraseologiaa sekä kieliopillisia rakenteita. Tutustutaan kirjoittamisprosessin vaiheisiin ja muokataan tekstejä-palautteen perusteella.

3-6lk: tuotetaan merkityksellisiä, esim. omasta elämästä ja kotimaasta kertovia tekstejä, haastatellaan vanhempia.

**S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen:** Tutkitaan tilanteen ja aiheen mukaista kielen vaihtelua havainnoimalla koulun ja oppilaiden vapaa-ajan vuorovaikutustilanteita sekä moninaisia kuultuja ja luetuja tekstejä. Pohditaan sanojen, ilmausten ja tekstien ilmentämiä merkityksiä ja tapoja luokitella niitä. Tutustutaan puhutun ja kirjoitetun suomen piirteisiin. Opitaan päättelemään keskeisiä säännönmukaisuuksia (sanaluokat ja lausetyypit, nominien ja verbien taiputus, sanojen yhdistäminen ja johtaminen) ja tapoja luoda merkityksiä. Tutustutaan lapsille ja nuorille suunnattuun kauno- ja tietokirjallisuuteen, elokuvaan ja mediateksteihin sekä kirjastoon niitä tarjoavana resurssina. Perehdytään lasten ja nuorten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja nykyperinteeseen.

3-6lk: Sisällöt etenevät samoin kuin suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä, tarpeen mukaan sisältöjä karsitaan. Kiinnitetään jatkuvasti huomiota sanojen yhdistämiseen ja johtamiseen erilaisten johdinten avulla. Harjoitellaan tunnistamaan, miten sanan merkitys muuttuu johdinten avulla (kirja-kirjasto-kirjailija-kirjaton).

**S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena:** Opitaan jäsentämään lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelun ja puhumisen prosesseja pienempiin osiin ja harjoitellaan näitä osaitaitoja sekä erilaisia kirjoitus- ja kuuntelutekniikoita. Harjoitellaan eri oppiaineiden tärkeiden käsitteiden ja ilmausten tunnistamista ja niiden omaan käyttöön ottamista. Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa apuna eri tiedonalojen tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa suhteessa tavoitteisiin. Oppilasta ohjataan toimimaan eettisesti tekijänoikeuksia ja yksityisyyttä kunnioittaen. Vahvistetaan oppilaan taitoa käyttää omaa äidinkieltään ja muita osaamiaan kieliä kaiken oppimisen tukena.

3-6lk: Ohjataan oppilasta ymmärtämään, että suomen kieltä opitaan kaikkien oppiaineiden tunneilla. Oppilas on tietoinen omasta kielitaitoprofiilistaan. Oppilasta ohjataan käyttämään omakielisiä sanastoja (esim. biologia, maantieto, matematiikka, historia) ja sähköisiä materiaaleja oppimisen tukena.

### Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3-6

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa. Oppilasta rohkaistaan kysymään itselle epäselväksi jääneitä käsitteitä, sanontoja ja sanoja. Näin opiskelijalle muodostuu käsitys itsestä aktiivisena oppijana ja tiedonhakijana. Näitä käsitteitä voidaan S2-tunnilla avata. Oppilaille esitellään erilaisia mahdollisuuksia oppia (opiskelutyylit) ja ohjataan valitsemaan itselleen sopivimmat. Oppilas tulee tietoiseksi erilaisista tavoista oppia myös pari- tai ryhmätyöskentelyn aikana (vertaisoppiminen). Oppilaan tulee olla tietoinen omasta kielitaitoprofiilistaan, jotta hän voi asettaa tavoitteita suomen kielen oppimiselle. Ajattelun taitoja harjoitellaan esim. saduttamisen ja ryhmätöiden avulla.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Oppilaita rohkaistaan ilmaisemaan itseään kehitysmässä olevalla kielitaidolla käyttäen apuna taiteen eri ilmaisukeinoja esim. tanssi, draama, laulu. Tämä tarjoaa myös mahdollisuuden oman kulttuurin esittelyyn ja vertailuun muiden kulttuureiden kanssa. Oppilaita ohjataan ymmärtämään omat kielelliset juurensa ja oman äidinkielen merkitys suomen kielen oppimisessa. Museo-, kirjasto- ja teatterikäynnit tarjoavat mahdollisuuden tutustua paikalliseen kulttuuriin.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Erilaisia päivittäistä arkea koskevia sääntöjä ja ohjeita harjoitellaan ja niiden sisältöjä avataan S2-tunneilla, esim. liikennesäännöt, koulun säännöt, turvallisuuteen liittyvät symbolit, leikit ja pelit. Hyvän käytöksen taitoja harjoitellaan esim. draaman keinoin. S2-opetuksessa perehdytään suomalaisen koulumaailman arkikäytäntöihin (esim. kotitehtävät, välitunnit, ruokailu, liikuntatunnit ja -varusteet, terveydenhoitaja). S2-tunneilla varmistetaan, että oppilas tunnistaa aikaan ja paikkaan liittyviä käsitteitä ja ymmärtää niiden käytännön merkitykset, esim. koulupäivän alkaminen ja päättyminen, juhlapäivät ja loma-ajat. Koulun tiedotteet käydään yhdessä oppilaiden kanssa läpi ja avataan niiden sisältö. Vanhempia ohjataan Wilman käyttöön.

**L4 Monilukutaito:** S2-opetuksessa monilukutaidon kehittymistä tuetaan perustamalla opetus moniaistisuudelle, kokonaisvaltaisuudelle ja ilmiökeskeisyydelle. Oppilaita ohjataan monilukutaitoisiksi yhä moninaisempien tekstien (kuvallisten, sanallisten ja auditiivisten) aktiivisiksi lukijoiksi, tulkitsijoiksi, tuottajiksi ja arvioijiksi. Tähän liittyvää perustaitojen ja -tekniikoiden hallintaa syvennetään. S2-oppitunneilla fiktion, faktan ja mielipiteen tarkastelua ja erottelua harjoitellaan. Kiinnitetään huomiota siihen, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja että tavoitteet vaikuttavat teksteissä käytettäviin keinoihin (tietotekstit, tarinat, mainokset). Oppilaita kannustetaan käyttämään ja tuottamaan erilaisia tekstejä ja nauttimaan niistä sekä ilmaisemaan itseään niiden avulla. S2-oppilaita ohjataan myös kehittämään kuvanlukutaitoa, sillä kyvyssä ja

tavassa tulkita kuvia on kulttuurisia eroja. S2-opetuksessa tuetaan kriittisen ajattelun kehittymistä hankkimalla tietoa erilaisista lähteistä, pohtimalla kuvitteellisen ja todellisen maailman suhdetta. Monilukutaitoiseksi kehittyäkseen oppilaat tarvitsevat rikasta tekstiympäristöä ja monipuolisia tiedonlähteitä ja heitä kannustetaan käyttämään niitä (suulliset, audiovisuaaliset, painetut ja sähköiset lähteet sekä haku- ja kirjasto-palvelut). Kriittistä lukutaitoa kehitetään oppilaille merkityksellisissä kulttuurisissa yhteyksissä. Kertominen, kuvaaminen, vertailu ja selostaminen sekä erilaiset mediaesitykset ovat tässä vaiheessa ominaisia tiedon esittämisen tapoja.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Oppilaille luodaan mahdollisuuksia etsiä, kokeilla ja käyttää omaan oppimiseen ja työskentelyyn parhaiten sopivia työtapoja ja välineitä. S2-tunneilla he harjaantuvat sujuvaan tekstin tuottamiseen ja käsittelyyn eri välineillä ja oppivat mahdollisuuksien mukaan myös kuvan, äänen, videon ja animaation tekemistä. Oppilaita ohjataan TVT:n vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön, hyviin käytöstapoihin sekä tekijänoikeuksien peruseriaatteiden tuntemiseen. Oppilaat harjoittelevat etsimään tietoa useammasta eri lähteestä hakupalveluiden avulla. Heitä ohjataan hyödyntämään lähteitä oman tiedon tuottamisessa ja harjoittelemaan tiedon kriittistä arviointia. Oppilaita kannustetaan etsimään itselle sopivia ilmaisutapoja ja käyttämään TVT:tä työskentelyn ja tuotosten dokumentoinnissa ja arvioinnissa. He saavat kokemuksia TVT:n käyttämisestä vuorovaikutuksessa koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa myös kansainvälisissä yhteyksissä.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** S2-tunnilla oppilaita ohjataan työskentelemään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti sekä ottamaan kasvavassa määrin vastuuta tekemisestään. Heitä rohkaistaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kiinnostumaan erilaisista asioista. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuun saattamisessa ja työn tulosten arvostamiseen. Koulutyössä harjoitellaan projektien toteuttamista, ryhmässä toimimista sekä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Yhteisissä työskentelytilanteissa oppilaat saavat mahdollisuuden oppia vastavuoroisuutta, neuvottelutaitoja sekä ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Oppilaita rohkaistaan tuomaan vapaa-ajalla oppimiaan taitoja koulutyöhön ja opettamaan niitä toisille oppilaille.

Oppilaita opastetaan ymmärtämään työn merkitys yhteiskunnassa erityisesti perheen arjen ja toimeentulon kannalta. S2-tunteihin sisällytetään toimintaa, jossa oppilaat saavat kokemuksia eri ammateista ja toisten hyväksi toimimisesta. Tällaista toimintaa on esimerkiksi kummitoiminta, jota voidaan toteuttaa S2-oppilaiden ja/tai S2-oppilaan ja natiivioppilaan välillä. Yhteistyö huoltajien ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa työskentelyä. Osallistetaan vanhempia mukaan koulun arkipäivän toimintaan mahdollisuuksien mukaan.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen:** S2-opetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Oppilaiden kanssa tutkitaan rauhaan, tasa-arvoon ja demokratiaan sekä ihmisoikeuksiin, erityisesti lasten oikeuksiin, liittyviä kysymyksiä ja tilanteita. Heidän kanssaan mietitään ja harjoitellaan käytännön tekoja, joilla itse voi vaikuttaa myönteisten muutosten puolesta. Oppilaita ohjataan näkemään median vaikutus yhteiskunnassa ja harjoittelemaan median käyttöä vaikuttamisen välineenä.

Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötä, ristiriitojen käsittelyä ja ratkaisujen etsimistä sekä päätöksentekoa. Vaikuttaminen ja osallistuminen sekä niistä myönteisten kokemusten saaminen lisäävät yhteisöllisyyden kokemusta. Kokemukset yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä rakentavat luottamusta. Oppilaita innostetaan oppilaskuntatoimintaan, kerhotoimintaan ja muihin koulun ja lähiyhteisöjen tarjoamiin toimintamuotoihin, joissa voi oppia osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kasvaa vähi-

tellen vastuun kantamiseen. Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys itselle, lähiyhteisöille ja yhteiskunnalle.

## Arviointi

S2- arviointi perustuu siihen, miten oppilas pystyy käyttämään kieltä ja toimimaan kielellä. Arvioinnissa korostuu jatkuvan arvioinnin periaate. Tukimateriaalin taitotasoasteikkoa (OPH:n tukimateriaali) voidaan hyödyntää myös oppilaan kielitaitotason määrittelyssä. Kielitaitotason määrittelyn merkitys korostuu esimerkiksi silloin, kun oppilas siirtyy luokalta tai koulusta toiseen tai siirtyy valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Asteikkoa voidaan käyttää sekä opetuksen suunnittelun tukena että oppilaan kielitaidon edistymisen seuraamisessa ja kuvaamisessa, esimerkiksi todistuksen liitteessä olevaan sanalliseen arviointiin voi laittaa maininnan oppilaan kielitaidosta kielen eri osa-alueilla. On huomioitava, että oppilaan kielitaidon taso saattaa vaihdella kielitaidon eri osa-alueilla.

On tärkeää, että oppilas tietää oman kielitaitoprofiilinsa ja hän saa säännöllisesti palautetta edistymisestään kielen eri osa-alueilla. Arviointiin liittyvät asiat on hyvä keskustella yhdessä huoltajan kanssa arviointipalaverissa. Arvioinnissa käytetään lisäksi vertais- ja itsearviointia.

Mikäli oppilaalle ei ole mahdollista antaa numeroarviointia 4-6 luokalla oppilaan puutteellisesta koulunkäyntitilasta, lyhyestä Suomessa oloajasta tai heikosta kielitaidosta johtuen, sanallisen arvioinnin merkitys todistuksen S2-liitteessä korostuu erityisesti. Oppilaalle annetaan numeroarviointi heti, kun se on mahdollista ja oikeudenmukaista. Numeroa annettaessa on huomioitava oppilaan edistyvä kielitaito.

Jotta S2-oppilaan kielitaito kehittyy, hänelle on annettava tarpeeksi vaativia tehtäviä. Oppilaalle on kuitenkin tarjottava monipuoliset mahdollisuudet kielitaitonsa osoittamiseen (esim. portfolioit, suulliset kokeet, esitykset ja vuorovaikutustilanteet pareittain tai ryhmässä, kirjalliset työt).

- kolmannella luokalla arvioinnissa sama todistus pohja suomea äidinkielenä puhuvien kanssa
- kuudennella luokalla arviointi perustuu hyvän osaamisen kriteereihin
- arvioidaan sitä, mitä opetetaan
- arvioidaan miten oppilas pystyy käyttämään kieltä ja toimimaan kielellä
- annetaan numeerinen arviointi heti, kun se on oikeudenmukaista ja kohtuullista
- sanallinen arviointi on tärkeää numeerisen arvioinnin tukena
- arviointiliitteen sanalliseen arviointiin on syytä laittaa maininta oppilaan työskentelytaidoista, mikäli ne ovat vaikuttaneet alentavasti kielitaidon arviointiin
- sama toimintatapa koko kaupungissa (maakunnassa): arvioinnin suhteen yhdenmukaiset käytännöt
- arvioinnin on oltava läpinäkyvää
- arvioidaan kehittyvää kielitaitoa
- jatkuva arviointi erilaisten näyttöjen ja tuotosten avulla
- oppilaalle annetaan säännöllisesti suullista palautetta kielitaidon eri osa-alueiden kehittymisestä lukuvuoden aikana
- arvioinnin tulee olla rehellistä mutta kannustavaa
- mikäli useampi opettaja opettaa oppilasta, s2-arviointi tehdään yhteisesti
- oppilaan ja huoltajien pitää ymmärtää arviointi

**Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota / arvosanaa kahdeksan varten**

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>			
T1 ohjata oppilasta vahvistamaan ilmaisuvaramaan ja taitoaan ilmaista mielipiteensä ja toimia rakentavasti koulun ja muun arjen vuorovaikutustilanteissa	S1	Vuorovaikutustaidot ja ilmaisuvaramo	Oppilas osallistuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin käyttäen ilmaisuvaramoaan sekä keskustelee ja työskentelee erilaisten aihepiirien ja tekstien pohjalta.
T2 innostaa oppilasta vahvistamaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen, opetuspuheen ja kuultujen tekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitojaan	S1	Tekstien ymmärtäminen ja vuorovaikutuksessa toimiminen	Oppilas ymmärtää opetuspuhetta ja muuta kuulemaansa, kun tilanne tai aihe on ennestään tuttu tai ymmärtämistä tuetaan. Oppilas osaa toimia kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa.
T3 ohjata oppilasta ilmaisemaan itseään monipuolisesti sanallisia ja ei-sanallisia ilmaisukeinoja käyttäen sekä käyttämään luovuuttaan ja ottamaan huomioon myös muut osallistujat	S1	Ilmaisu vuorovaikutustilanteissa	Oppilas ilmaisee itseään erilaisia ilmaisun keinoja käyttäen ja osaa ottaa huomioon puhekuumppaninsa.
<b>Tekstien tulkitseminen</b>			
T4 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tietoaan tekstilajeista tekstien erittelemisessä ja tiedon luotettavuuden arvioinnissa itsenäisesti ja ryhmässä	S2	Lukutaidon sujuvuus ja tekstilajitaidot tekstin tulkinnessa	Oppilas lukee sujuvasti monimuotoisia tekstejä. Oppilas tunnistaa kertomuksen, tietotekstin ja arvioivan tekstin ja harjoittelee käyttämään tietoa tekstilajipiirteistä tekstien tulkinnessa ja arvioinnissa.
T5 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan tulkita puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisia luku- ja ymmärtämisstrategioita käyttäen	S2	Tekstien tulkinta	Oppilas osallistuu erilaisiin kielenkäyttötilanteisiin ja osaa tulkita puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.

T6 ohjata oppilasta päättävään tekstien tulkitaan sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoon	S2	Sana- ja käsitevarannon laajentuminen, päättelevä tekstien tulkinta	Oppilas hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon sekä tunnistaa tekstistä merkityksiä, jotka vaativat päättelyä.
<b>Tekstien tuottaminen</b>			
T7 innostaa oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja tuottamaan arjessa ja koulussa tarvittavia monimuotoisia tekstejä yksin ja ryhmässä	S3	Tekstilajitaidot tekstin tuottamisessa, käsinkirjoittaminen ja näppäintaidot	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa kirjoittaa suomea käsin ja hän on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja.
T8 auttaa oppilasta syventämään taitoaan tuottaa tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä sekä käyttämään monipuolisesti niissä tarvittavaa sanastoa ja kielipillisiä rakenteita	S3	Tekstien tuottaminen	Oppilas tuottaa kokonaisia tekstejä ja osoittaa niissä oikeinkirjoituksen tunteesta. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin.
T9 ohjata oppilasta tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään sekä kehittämään taitoa antaa ja vastaanottaa palautetta	S3	Tekstien arviointi sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen	Oppilas osaa arvioida tuottamiaan tekstejä, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana sekä osaa antaa ja vastaanottaa palautetta.
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>			
T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan ja havainnoimaan kielenkäytön tilanteista vaihtelua, eri kielten piirteitä ja puhutun ja kirjoitetun suomen säännönmukaisuuksia	S4	Kielten ja kielenkäytön piirteiden havainnointi ja vertailu	Oppilas tunnistaa kielen rakenteen säännönmukaisuuksia ja kykenee kuvaamaan tavallisimpia peruskäsitteitä käyttäen, miten kielenkäyttö vaihtelee eri tilanteissa. Oppilas osaa antaa esimerkkejä ympäristönsä kielistä ja murteista.
T11 innostaa oppilasta tutustumaan monipuolisesti kirjallisuuteen ja kulttuuriin ja kannustaa lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4	Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus	Oppilas lukee lasten- ja nuortenkirjallisuutta ja pystyy kertomaan ajatuksiaan lukemastaan ja muusta lasten- ja nuorten kulttuurista.
T12 ohjata oppilasta havainnoimaan koulun ja	S4	Kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden	Oppilas osaa kuvailla omaa ja elinympäristönsä monikielisyttä sekä kulttuurista



muun ympäristön kulttuurista monimuotoisuutta sekä tukea oppilaan monikielistä ja -kulttuurista identiteettiä ja rohkaista hyödyntämään ja kehittämään omaa kielirepertuaaria		havainnointi	monimuotoisuutta.
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>			
T13 innostaa oppilasta vahvistamaan myönteistä käsitystä itsestään kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä asettamaan oppimistavoitteita	S5	Oppimistavoitteiden asettaminen	Oppilas osaa ohjatusti asettaa itselleen oppimistavoitteita.
T 14 ohjata oppilasta havaitsemaan, miten kieltä käytetään eri oppiaineissa	S5	Eri oppiaineiden kielen havainnointi	Oppilas lukee tuetusti eri oppiaineiden tekstejä tai niiden osia ja osaa kuvailla, millaisista osista tekstit rakentuvat.
T 15 kannustaa oppilasta kehittämään tietojaan ja kielellisiä keinojaan itseohjautuvaan työskentelyyn, tiedonhakuun ja tiedon jäsentämiseen itsenäisesti ja ryhmässä	S5	Tekstin rakentaminen ja tiedonhaku	Oppilas osaa tuottaa sovitusta aihepiiristä hankkimansa tiedon pohjalta jäsenen suullisen tai kirjallisen tekstin itsenäisesti tai ryhmässä. Oppilas osaa ohjatusti valita tilanteeseen ja aiheeseen sopivan tavan hankkia tietoa.

#### 14.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI

##### KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havainnoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omaan kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

## TOISEN KOTIMAISEN JA VIERAIDEN KIELTEN OPISKELUN MAHDOLLISUUDET

Oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluu vähintään yksi pitkä ja yksi keskipitkä kielen oppimäärä. Näistä toinen on toinen kotimainen kieli (ruotsi tai suomi) ja toinen jokin vieras kieli tai saamen kieli. Pitkiä oppimääriä ovat A-oppimäärät sekä ruotsin ja suomen äidinkielenomaiset oppimäärät. Keskipitkiä oppimääriä ovat B1-oppimäärät. Lisäksi opetuksen järjestäjä voi tarjota oppilaille valinnaisina ja vapaaehtoisina kieliohjelmina eripituisia kielten oppimääriä.

Toinen kotimainen kieli -oppiaineeseen on näissä perusteissa määritelty kuusi kolme oppimäärää: ruotsin ja suomen pitkä eli A-oppimäärä, ruotsin ja suomen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä äidinkielenomainen ruotsi ja suomi.

Vieras kieli -oppiaineeseen on määritelty seitsemän eri oppimäärää: englannin, muun vieraan kielen ja saamen pitkät eli A-oppimäärät, vieraan kielen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä vieraan kielen, saamen ja latinan lyhyet eli B2-oppimäärät.

Vieraan kielen oppimääräkuvaukset soveltuvat kaikille niille kielille, joille ei ole kielikohtaista oppimääräkuvausta. Opetuksen järjestäjä huolehtii tällöin kielikohtaisen sovelluksen laatimisesta näiden perusteiden pohjalta. Englantiin on laadittu vain A-oppimäärä. Jos on tarpeen, voidaan paikallisesti laatia englannin B1- tai B2- oppimääräkuvaus vieraan kielen B1- tai B2- oppimäärän perusteiden pohjalta. Perusteissa määritelty kehittyvän kielitaidon taso soveltuu eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin opetuksen järjestäjän kieliohjelmaan sisältyviin kieliin opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä perusteita soveltuvin osin.

## TOINEN KOTIMAINEN KIELI (RUOTSI, FINSKA)

### Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkisyydelle ja luovuudelle.

Toisen kotimaisen kielen opetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus koulu yhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa kieliympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia oppilaita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Toisen kotimaisen kielen opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpi-

toon ihmisten kanssa myös eri puolilla Pohjoismaita. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan kielillä tietoa.

## RUOTSIN KIELI, B1-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 3-6

Vuosiluokilla 3 – 6 kaikilla oppilailla on äidinkielen lisäksi opetusta vähintään kahdessa muussa kielessä: yhteisessä A1-kielessä sekä B1- kielessä ja mahdollisesti myös A2-kielessä, joka on A-kielen valinnainen oppimäärä.

### Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 auttaa oppilasta jäsentämään käsitystään kaikkien osaamiensa kielten keskinäisestä suhteesta	S1	L1, L2, L4
T2 tutustuttaa oppilas suomen ja ruotsin asemaan kansalliskielinä sekä ruotsin kielen vaikutukseen suomen kieleen; tunnistetaan muiden Pohjoismaisten kielten läheisyys ruotsin kielen kanssa	S1	L2
<b>Kieltenopiskelutaidot</b>		
T3 ohjata oppilasta harjaannuttamaan viestinnällisiä taitojaan sallivassa opiskeluympäristössä ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä ottamaan vastuuta opiskelustaan ja arvioimaan osaamistaan	S2	L1, L5, L3
T4 rohkaista oppilasta näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös koulun ulkopuolella	S2	L3, L5
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T5 ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia, erityisesti suullisia viestintätilanteita	S3	L4
T6 rohkaista oppilasta käyttämään viestinsä perille saamiseksi monenlaisia, myös ei-kielillisiä keinoja ja pyytämään tarvittaessa toista ja hidastusta	S3	L4
T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		

T8 rohkaista oppilasta ottamaan selvää tilanneyhteyden avulla helposti ennakoitavasta ja ikätasolleen sopivasta puheesta tai kirjoitetusta tekstistä	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T9 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa hyvin pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista	S3	L4

### Ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

**S1** Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Tarkastellaan ja verrataan ruotsin kielen ja entuudestaan tuttujen kielten tärkeimpiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Otetaan huomioon ajankohtaiset tapahtumat ja kielen muutokset.

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Asetetaan tavoitteita ja suunnitellaan toimintaa yhdessä. Selvitetään, missä ruotsin taitoa tarvitaan ja missä sitä voi käyttää. Opetellaan huomaamaan, miten ruotsin kieli näkyy erilaisissa arkisissa yhteyksissä. Tutkitaan paikallisia mahdollisuuksia kielen käyttämiseen koulun ulkopuolella.

**S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten aihepiirien yhteydessä, kuten minä itse, perheeni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto. Lisäksi valitaan yhdessä kiinnostavia kielenkäytön aihepiirejä. Opetellaan ruotsin kielen tärkeimmät suomesta poikkeavat foneettiset merkit ja niiden luonteva ääntäminen. Harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita.

### Sisältöjä 6. vuosiluokalle

**Aihepiirit:** itsensä esittely, perheen esittely, tervehtiminen, voinnin tiedustelu, onnitteleminen ja kiittäminen, anteeksipyyttäminen, lukusanat, kellonajat, viikonpäivät, värit, pohjoismaiden esittely, pikkuostoksilla käynti, aamiaisen, harrastukset ja vapaa-aika, koulusanasto, koti- ja asumissanasto, juhlapäivät, kesä.

**Rakenteet:** substantiivien taivutus, verbien perusmuoto ja preesens, apuverbit, persoonapronominien subjektimuodot ja omistusmuodot yksikössä (min, din, hans, hennes), adjektiivit, prepositioita, kysymyslause, kielteinen lause, päälauseen sanajärjestys.

**Viestinnällisyys:** luokkieli, oman esittelysivun kirjoittaminen, perheestä kertominen, päivästä kertominen, vapaa-ajasta ja harrastuksista kertominen, koulusta kertominen, kavereista kertominen, kodista kertominen, lempiasioista kertominen, kutsun laatiminen (kortti, tekstiviesti tai sähköposti), puhelinkeskustelu; esimerkiksi blogimuodossa; joulukortti.

### Vuosiluokkakokonaisuuden 3-6 erityispiirteet ja tehtävät sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään (luvussa 14.1 kuvatus lisäksi)

- todetaan, että 6. luokka on ratkaisevan tärkeä kielitaidon pohjan rakentamiseen ja myönteisen asenteen omaksumiseen ruotsin kielen opiskeluun, sillä sen aikana opetellaan kielen alkeet, jotka ovat perustana kielen myöhemmälle opiskelulle niin peruskoulussa kuin jatko-opinnoissakin.
- otetaan huomioon, että Kainuussa ollaan hyvin vähän tekemisissä ruotsin kanssa - pyritään auttamaan oppilasta ymmärtämään miten paljon ruotsin kieltä löytyy lähiympäristöstä (mm. pakkausselostet, FST jne.).
- pyritään tekemään yhteistyötä suomenruotsalaisten koulujen tai muiden tahojen kanssa (ystävyysskoulut, yritykset, hyödynnetään tietoteknisiä työkaluja, kuten Skype, Google Hangouts jne.).
- ujutetaan ruotsin kieltä arkipäivän tilanteisiin koulussa ja kotona.
- pohditaan ruotsin roolia alueen matkailussa.
- kannustetaan eri ruotsinkielisten medioiden käyttöön myös vapaa-ajalla (älypuhelimet, blogit, lehdet, tv, radio, Internet).
- edellisten toteutumista kehitetään ja seurataan kokeilujen kautta koulukohtaisesti.

### **Ruotsin kielen B1-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6**

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Leikin, laulun, pelillisyyden ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Ruotsin kieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ruotsin kielen B1-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6**

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai ruotsin kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

### **Oppilaan oppimisen arviointi ruotsin kielen B1-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6**

Arviointi ja palaute ovat luonteeltaan oppimista ohjaavaa ja kannustavaa ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Ruotsin kielen sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellensä osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää ruotsin kielen B1-oppimäärän valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös

itse- ja vertaisarvioinnin keinoin ja että arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitteisiin—Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen.

### Oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 3-6

- korostetaan toiminnallisuutta, harjoitellaan vuorovaikutustilanteita sekä suullisesti että kirjallisesti; korostetaan viestin välittymistä eikä kieliopillista ja sanastollista oikeellisuutta
- korostetaan, että kielitaidon kehittyminen vie aikaa ja vaatii vaivannäköä (ei voi verrata englannin kielen taitoihin, mikä on aloitettu jo 3. luokalla)
- tietoteknisiä oppimisympäristöjä (esim. SanomaPro, O365, Gafe, Pedanet) ja laitteita (tabletit, kannettavat tietokoneet, älypuhelimet, älytaulut) käytetään opetuksessa mahdollisuuksien mukaan.
- tutkitaan mahdollisuuksia luokan ulkopuoliseen opetukseen. esimerkiksi opiskellaan sanastoa, kulttuuria tai historiaa konkreettisesti luonnossa tai lähiympäristössä liikkumalla
- rohkaistaan oppilaista käyttämään ruotsin kieltä erilaisissa tilanteissa, esimerkiksi harrastusten ja kiinnostusten kautta, mikä on tärkeää myös jatko-opintojen kannalta
- toteutetaan tarvittaessa saatavilla olevia eriyttämis- ja tukitoimenpiteitä
- kannustetaan suulliseen tuottamiseen, kielen rohkeaan käyttöön ja huomioidaan suullisen kielitaidon osuus arvioinnissa osana arvosanaa.

### Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet 6. vuosiluokalla

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Otetaan huomioon, että Kainuussa ollaan hyvin vähän tekemisissä ruotsin kanssa, ohjataan huomaamaan kuinka paljon ruotsin kieltä on ympärillä esimerkiksi pakkausselosteissa jne.; opetellaan tehokkaaseen kielen opiskeluun erilaisia opiskelutapoja ja -tekniikoita kokeillen ja soveltaen

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Kannustetaan yhteistyöhön suomenruotsalaisten koulujen tai muiden tahojen kanssa [ystävyyuskoulut]; harjoitellaan erilaisia viestinnällisiä tilanteita, sekä kirjallisesti, että suullisesti, omien taitojen rajoissa

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Ujutetaan ruotsin kieltä tavallisiin arjen tilanteisiin koulussa, kotona ja vapaa-aikana, pyritään näkemään kielen oppiminen itsessään pääomana, sisäisenä rikkautena ja hyödyllisenä taitona, pyritään levittämään kielen opiskelun myönteisyyttä ympäristöön (koulu, koti, vapaa-aika), korostetaan opiskelun jatkuvuuden ja sinnikkyuden merkitystä kielen oppimiseen, ei pelkästään luokahuoneessa vaan myös kotona ja vapaa-ajalla.

**L4 Monilukutaito:** Pyritään järjestämään erilaisia oppiainerajat ylittäviä projekteja, kuten kieliteemapäiviä, muiden aineiden opetusta ruotsiksi, teemaviikkoja, jne. mahdollisuuksien mukaan. Korostetaan, että kielen opiskelu on taito, ei itseisarvo, ja taitoa voi käyttää myös muihin aihealueisiin.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Kannustetaan eri ruotsinkielisten medioiden käyttöön myös vapaa-ajalla [älypuhelimet, blogit, lehdet, tv, radio, internet] ja otetaan niitä mahdollisuuksien mukaan opetuksessa käyttöön..

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Pohditaan yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa, esimerkiksi oppilaiden vanhempien kautta, ja kartoitetaan niissä käytettäviä kieliä; pohditaan Suomen kielipolitiikkaa alustavasti. Oppilaat tiedostavat, että ruotsi on virallinen kieli Suomessa ja sen osaaminen on edellytys monissa työpaikoissa.

**Miten tuetaan tavoitteiden toteutumista?** Ollaan innostavia, opettaja rohkaisee ja kannustaa myös omaehtoiseen kieleen tutustumiseen (esimerkiksi oppilaan harrastusten kautta), opiskeluun ja jatkuvaan käyttöön; ei verrata englannin taitoihin.

### Ruotsin kielen B1-oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota /arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 Auttaa oppilasta jäsentämään käsitystään kaikkien osaamiensa kielten (keskinäistä suhteista) niiden yhtäläisyyksistä ja eroista - ei vertailla osaamistasoja toisiinsa.	S1	Kielten keskinäissuhteiden hahmottaminen	(Oppilas osaa kuvata, mihin kieli-kuntiin hänen osaamansa ja opiskelemansa kielet kuuluvat.) Oppilas osaa vertailla ruotsin kielen yhtenäisyyksiä ja eroja osaamiinsa muihin kieliin.
T2 tutustuttaa oppilas suomen ja ruotsin asemaan kansalliskielinä sekä ruotsin kielen vaikutukseen suomen kieleen	S1	Ruotsin kielen aseman ja merkityksen tunteminen Suomessa	Oppilas osaa nimetä syitä, joiden vuoksi Suomessa käytetään ruotsia ja mainita ruotsista suomeen lainautuneita sanoja.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T3 ohjata oppilasta harjaannuttamaan viestinnällisiä taitojaan sallivassa opiskeluilmapiirissä ja tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä ottamaan vastuuta opiskelustaan ja arvioimaan osaamistaan Korostetaan oppilaille, että englantia on opiskeltu jo 3. luokalta asti ja ruotsi alkaa nyt, joten ne eivät ole samalla tasolla välittömästi.	S2	Toiminta opiskelutilanteessa	Oppilas harjaannuttaa ruotsin taitoaan ryhmässä myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen, huolehtii kotitehtävistään sekä osallistuu ryhmän työskentelyyn myönteisellä tavalla. Oppilas osaa arvioida ruotsin taitonsa kehittymistä suhteellisen realistisesti. Oppilas pyrkii tuottamaan kieltä omalla tasolla, ei kääntämään suomesta tai englannista vastaavalle tasolle.
T4 rohkaista oppilaita näkemään ruotsin taito tärkeänä osana (elinikäistä) jatkuvaa oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös koulun ulkopuolella	S2	Ruotsin kielen käyttöalueiden ja -mahdollisuuksien tunnistaminen omassa elämässä	Oppilas osaa mainita joitakin ruotsin kielen käyttöalueita ja -mahdollisuuksia. Hän huomaa, että ruotsin kieltä löytyy monista paikoista lähiympäristöstä.

<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			<b>Taitotaso: A1.2</b>
T5 ohjata oppilasta harjoittamaan erilaisia, erityisesti suullisia viestintätilanteita	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä toisinaan (enimmäkseen) toisinaan viestintäkumppaniin.
T6 rohkaista oppilasta käyttämään viestinsä perille saamiseksi monenlaisia, myös ei-kielellisiä keinoja ja pyytämään tarvittaessa toistoa ja hidastusta Pyritään välttämään suomen kielen käyttöä näissä tilanteissa.	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Oppilas tarvitsee (paljon apukeinoja) tukea viestintäkumppanilta ja osaa pyytää toistamista tai hidastamista tarvittaessa.
T7 ohjata oppilasta harjoittamaan erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>			<b>Taitotaso A1.2</b>
T8 rohkaista oppilasta ottamaan selvää tilanneyhteyden avulla helposti ennakoitavasta ja ikätasolleen sopivasta puheesta tai kirjoitetusta tekstistä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman (sanan) lauseen mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Oppilas tunnistaa tekstistä (yksittäisiä tietoja) <a href="#">pääajatuksen</a> .
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>Taitotaso A1.1</b>
T9 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa hyvin pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja. Oppilas voi tehdä jonkin verran virheitä ääntämisessä. (Oppilas ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi. Oppilas osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.) Oppilas osaa kirjoittaa yksinkertaisia lauseita ja lyhyitä viestejä ja kertomuksia.

### Toimintatavat siirtymävaiheessa

7. luokan alkuun kertausosio 6. luokan asioista, pelien ja leikkien kautta liikkeelle ja kohti vakavampaa puurtamista



## Tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut

Yhteistyö ja tiedonsiirto alakoulun ja yläkoulun välillä; erityisesti, mikäli kielenopettaja vaihtuu; 7. luokan alkuun tehdään kartoitus oppilaan osaamisesta ja suunnitellaan opetuksen aloitus sen mukaisesti, jotta pystytään takaamaan oppilaalle tasapuoliset mahdollisuudet kielen oppimisen jatkamiseen. Tavoitteena on laadukas opetuksen järjestäminen ja oppilaan oikeusturvan takaaminen kaikille tasapuolisesti uuden tunti- jaon myötä.

### 14.4.3 VIERAAT KIELET

#### KIELIKASVATUS

Kielikasvatusta koskevat tavoitteet sekä toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelun mahdollisuudet on määritelty toisen kotimaisen kielen opetusta koskevassa osuudessa.

#### Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkillisyydelle ja luovuudelle.

Kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia oppilaita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan kielillä tietoa.

## VIERAS KIELI ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 3-6

Vuosiluokilla 3 – 6 kaikilla oppilailla on äidinkielen lisäksi opetusta vähintään kahdessa muussa kielessä: yhteisessä A1-kielessä sekä B1- kielessä ja mahdollisesti myös A2-kielessä, joka on A-kielen valinnainen oppimäärä.

Useat oppilaat käyttävät englantia kasvavassa määrin vapaa-aikanaan. Tämä oppilaiden informaalin oppimisen kautta hankkima taito otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja sisältöjä valittaessa.

### Englannin A-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä englannin asema globaalien viestintäkieltenä	S1	L2
T2 motivoida oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennako-oletuksia	S1	L1, L2
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	S1	L1, L2
T4 ohjata oppilasta ymmärtämään, että englanniksi on saatavilla runsaasti aineistoa ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	S1	L2, L3
<b>Kielenopiskelutaidot</b>		
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluympäristö, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	L1, L3
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tietojen ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	L1, L4, L5, L6
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestintän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta	S3	L2, L4, L5, L7
T8 rohkaista oppilasta pitämään yllä viestintätilannetta käyttäen monenlaisia viestintän jatkamisen keinoja	S3	L4
T9 tukea oppilaan viestintän kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita	S3	L2, L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		
T10 ohjata oppilasta työskentelemään vaativuudeltaan monen- tasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia ymmärtämisstrategioita	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T11 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	S3	L3, L4, L5, L7

### Englannin A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

**S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tutustutaan kielten ja kulttuurien moninaisuuteen sekä englannin levinneisyyteen mm. internetissä. Pohditaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaa. Hankitaan tietoa kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteisölle. Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa. Kuunnellaan eri kieliä, katsellaan eri tapoja kirjoittaa, tehdään havaintoja sanojen lainautumisesta kielestä toiseen. Pohditaan, miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän.

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja ottamaan vastuuta. Opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omilla ilmaisuihin, muistiin painamiskeinoja, tuntemattoman sanan merkityksen päättämistä asiayhteydestä. Totutellaan arvioimaan omaa kielitaitoa esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua käyttäen.

**S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan englantia monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä ja toiminta englanninkielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämämpiiri, kiinnostuksen kohteet sekä ajankohtaisuus, näkökulmana minä, me ja maailma. Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia, kuten esimerkiksi tervehtiminen, avun pyytäminen tai mielipiteen ilmaiseminen. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten tekstien, kuten pienten tarinoiden, näytelmien, haastattelujen ja sanoitusten yhteydessä. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita. Opetellaan löytämään englanninkielistä aineistoa esimerkiksi ympäristöstä, verkosta ja kirjastosta. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan huomioon englannin kielen levinneisyys ja asema globaalissa kommunikaation kielenä. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytimiä ja intonaatiota. Harjoitellaan tunnistamaan englannin kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä.

### Englannin A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Leikin, laulun, pelillisyyden ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Englantia käytetään aina kun se on mahdollista.

#### Työtapa

- kuuntelemisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen harjoittelemista
- ääntämisen ja intonaation harjoittelemista
- laulut
- pelit ja pelillisuus

- leikit
- draama ja roolipelit
- runot ja lorut
- musiikki, lyriikat
- yksilö-, pari- ja ryhmätyöt
- projektit
- digitaaliset ympäristöt

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki englannin A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai englannin kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

### Eriyttämisen työtapoja ja periaatteita

#### Oppimisvaikeudet

- sisältöjen karsiminen
- tavoitteena tuottaminen/yymmärtäminen?
- e-oppimateriaalit
- helpotetut kokeet
- suulliset kokeet
- tukiopetus
- tehtävien pilkkominen ja lisäajan antaminen kokeissa
- itsenäinen eteneminen
- yhteistoiminnalliset työtavat ja vertaistuki
- toiminnallisuus
- monikanavainen opettaminen; parhaan oppimistyylin löytäminen

#### Edistyneet oppijat

- ylimääräisiä tekstejä ja tehtäviä
- TVT:n hyödyntäminen
- projektityöt
- itsenäinen eteneminen
- tehtävien ja pelien laatiminen ja pelaaminen
- apuopettajana toimiminen

#### Englantia entuudestaan osaavat, edellisen lisäksi

- oppimispöytä laatiminen kodin kanssa yhteistyössä
- kirjallisuus, elokuvat, musiikki
- fonetiikka ja oikeinkirjoitus
- välimerkkien käyttö

- esiintyminen: esitelmät, tietoisikut, vitsit yms.

### Oppilaan oppimisen arviointi englannin A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja antaa oppilaille mahdollisuuden tulla tietoisiksi omista taidoistaan, kehittää niitä ja painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Englannin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuosidistusta varten opettaja käyttää englannin A-oppimäärän valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opintoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarviointin keinoin ja että arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitteisiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen.

### Arvioinnin työtapoja ja periaatteita

- kirjallisen ja numeerisen arvioinnin lisäksi suullisen ja nonverbaalisen arvioinnin suuri merkitys
- oppilaan tietoisuus oppituntien ja jaksojen tavoitteista
- katsaus tunnin/jakson lopussa:
  - mitä olen oppinut tänään/tässä jaksossa?
  - miten olen työskennellyt?
  - millainen työni tulos on?
  - miltä työskentely tuntui?
  - tuottaako englannin oppiminen minulle iloa ja onnea?
- omien tavoitteiden asettaminen ja niiden päivittäminen
- omien työtapojen ja oppisisältöjen perusteltu valinta
- itsenäinen eteneminen ja ajankäytön suunnittelu tavoitteiden saavuttamiseksi
- suulliset ja kirjalliset kokeet sekä sanakokeet: omat, luokkatoverien tai opettajan laatimat kokeet
- itsearviointin dokumentointi
- kannustava ja asiallinen vertaisarviointi; parityö, nimettömien tuotosten arviointi, työn eikä tekijän arviointi.

Oppiminen etenee portaattomasti ja kerraten. Alla olevat aihepiirit ja sisällöt ovat viitteellisiä ja niitä voi joustavasti siirtää vuosiluokalta toiselle tarpeen mukaan. Englannin kieli on ihanteellinen oppiaine otettavaksi mukaan eheyttäviin oppimiskokonaisuuksiin.

### VUOSILUOKKA 3 – KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriin moninaisuuden ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkitä tekstejä, taito tuottaa tekstejä
---	----------------------	---

*Oma kielitaito *Englannin kielen tunnistaminen muista kielistä *Ennestään tutut sanat *Samankaltaiset sanat englannissa ja suomessa: kamera - <i>a camera</i> *Tutut juhlat englanninkielisissä maissa ja Suomessa *Kohtelias kielenkäyttö	*Ääntämisen ja kirjoitusasun eron huomaaminen *Sanojen ja fraasien mieleen painamistekniikoita *Tuttujen sanojen tunnistaminen uudessa tekstissä *Oppimateriaalin käytön opettelu *Digitaalisen oppimateriaalin käytön opettelu *Sanastojen käytön opettelu *Foneettisen tarkkirjoituksen merkeihin tutustuminen *Oman suoriutumisen arviointia *Itselle sopivien oppimistyylien löytäminen ja kehittäminen *Tieto- ja viestintätekniologian käyttö	Viestintätilanteita esim. *Tervehtiminen ja hyvästely *Anteeksi pyytäminen *Kiittäminen *Pyytäminen *Tarjoaminen *Itsestä kertominen *Voinnin kysyminen ja kertominen *Iän kysyminen ja kertominen *Mielenpitoilmaiseminen *Pelifraaseja *Kohtelias puhuttelu *Vuoropuhelun esittäminen ryhmälle	Sanastoja ja aihepiirejä esim. *Eläimiä *Värejä *Lukusanoja *Koulusanoja *Koti- ja perhesanoja *Ruokia ja juomia *Luontosanoja *Kellonaikoja *Ruoka- ja juomasanoja *Kulkuneuvosanoja *Paikkasanoja *Harrastussanoja *Viikonpäivät *Adjektiiveja *Verbejä *Oppilaan oma kiinnostuksen kohde	Rakenteita esim. *Be- ja have -verbit *Apuverbi <i>can</i> *Yleispreesens yksinkertaisina fraaseina (ei Y.3.) *Käskyjä ja kieltoja *Prepositioilmauksia *Substantiivin yksikkö ja säännöllinen monikko *S-genetiivi *Persoonapronomineja: perus- ja omistusmuotoja
--	--	--	---	--

#### VIOSILUOKKA 4 – KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielen opiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä		
3. vuosiluokan aiheita laajentaen ja niiden lisäksi:  Esim. *Kodin ja koulun arki englanninkielisissä maissa ja Suomessa *Englannin kielen tunnistaminen omasta elinympäristöstä	3. vuosiluokan taitoja syventäen ja niiden lisäksi:  *Suomen kielen sanojen perusmuodon oivaltaaminen tukemaan sanastojen käyttöä	Viestintätilanteita esim.  3. vuosiluokan viestintätilanteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Ehdottaminen, käskeminen, kieltäminen *Ruokailutilanteita *Ostotilanteita *Tunteiden ilmaiseminen *Kohteliaita luokkafraaseja	Sanastoja ja aihepiirejä esim.  3. vuosiluokan aihepiirejä laajentaen ja niiden lisäksi:  *Aakkoset *Kuukaudet *Säätiloja *Vaatesanoja *Kehonosia *Maita ja kieliä *Maanosat	Rakenteita esim.  3. vuosiluokan rakenteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Kysymyssanoja *Substantiivien epäsäännöllisiä monikoita *Artikkelin käyttöä * <i>There is / there are</i> -rakenne *Kestopreesens

## VUOSILUOKKA 5 – KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriin moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä		
Edellisten luokkien aiheita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Englannin asema globaalissa viestinnän kielenä	Edellisten luokkien taitoja syventäen ja niiden lisäksi:  *Sanakirjojen käytön opettelu *Nettisanakirjojen käyttö *Englannin kielen rakenteiden alkeellinen tunnistaminen ja ymmärtäminen *Omien tavoitteiden asettaminen	Viestintätilanteita esim.	Sanastoja ja aihepiirejä esim.	Rakenteita esim.
		Edellisten luokkien viestintätilanteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Viestien kirjoittaminen *Haastattelu *Puhelimessa *Matkailutilanteita *Tien kysyminen ja neuvominen *Toistamisen pyytäminen	Edellisten luokkien aihepiirejä laajentaen ja niiden lisäksi:  *Ammatteja *Ilmansuuntia *Vuodenajat *Kotiaskareita *Urheilulajeja	Edellisten luokkien rakenteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Yleis- ja kestopreesens *Lyhyiden adjektiivien vertailu *Persoonapronominien objektimuodot *Järjestysluvut *Ajanilmauksia *Imperfektiin tutustuminen

## VUOSILUOKKA 6 – KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriin moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä		
Edellisten luokkien aiheita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Englanninkielisiin maihin ja kulttuureihin tutustuminen *Maakohtaiset erot englannin kielessä	Edellisten luokkien taitoja syventäen ja niiden lisäksi:  *Englannin kielen rakenteiden soveltaminen ja käyttäminen omassa tekstissä *Oman ja luokkatoverin tekstin tarkistaminen	Viestintätilanteita esim.	Sanastoja ja aihepiirejä esim.	Rakenteita esim.
		Edellisten luokkien viestintätilanteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Suullinen esiintyminen: esim. vitsin kertominen, projektien esittely esitysgrafiikkaohjelmaa käyttäen, uutiskatsaus, säätiedotus	Edellisten luokkien aihepiirejä laajentaen ja niiden lisäksi:  *Luonto ja ympäristö *Terveet elämäntavat ja henkilökohtainen hygienia *Koneita ja laitteita	Edellisten luokkien rakenteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Imperfekti *Sanajärjestys *Pitkien adjektiivien vertailu *Prepositioilmauksia/Liikkeen, ajan ja paikan prepositioita *Of -genetiivi *Will ja be going to

### Laaja-alainen osaaminen

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Huomataan, kuinka paljon englantia on ympäristössämme ja arvostetaan eri yhteyksistä hankittua kielitaitoa. Opetellaan kielen opiskelutaitoja ja tunnustetaan itselle parhaita oppimistyyliä. Samalla kehitetään myös yritteliäisyyttä, peräänantamattomuutta sekä stressin ja epäonnistumisen sietämistä.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Arvostetaan omaa kielellistä identiteettiä ja kunnioitetaan muiden kulttuurien tapoja. Ollaan herkkiä muiden maiden kulttuureille ja opitaan asiallisia ja kohteliaita vuorovaikutustaitoja. Avataan ovia maailmalle etsimällä autenttisia kielenkäyttötilanteita ja rohkaistaan osallistumaan kansainväliseen yhteistyöhön.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Englanti on internetin, median, teknologian ja tieteen kieli. Joka-päiväisissä arjen asioimistilanteissa englannin kielen taito on miltei välttämätön. Tavoitteena on omalla tasollaan rohkea englannin kielen käyttäjä, joka selviää sekä matkaillessaan että työelämän haasteissa.

**L4 Monilukutaito:** Tuetaan kielen oppimista erilaisten välineiden ja oppilaille merkityksellisten tekstien (kielelliset, numeeriset, kuvalliset, auditiiviset, kinesteettiset) avulla. Oppimisen ilo, motivaatio ja valinnaisuus lisääntyvät monikanavaisten tekstien myötä.

*”Luokka ei ole saari eikä oppikirja sen ainoa palmu.”*

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** TVT:tä käytetään hyväksi monipuolisesti autenttisten kontaktien luomisessa ja verkostoitumisessa. Monet tieto- ja viestintäteknologiset ohjelmat ja sovellukset toimivat englannin kielellä.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Varaudutaan työelämän muutoksiin antamalla kielellisiä valmiuksia kansainvälisiin työtehtäviin ja tulevaisuuden uusiin ammatteihin. Opitaan sosiaalisia ja kulttuurisia taitoja, joita tarvitaan monikulttuurisissa ja -kielisissä työympäristöissä. Oppilas oivaltaa, että on realistisesti mahdollista päätyä työskentelemään kansainvälisissä työyhteisöissä.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Rohkaistaan omien mielipiteiden ilmaisuun ja opetellaan perustelemaan niitä. Oppilaille annetaan mahdollisuus suunnitella omaa opiskelua ja valita mielenkiintoisia aihealueita. Kiinnitetään huomiota globaaleihin ongelmiin ja kansainvälisen yhteistyön tärkeyteen. Esimerkiksi englanninkielisen kulttuurin juhlan näkyvyys tai järjestäminen.

### Englannin A-oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä englannin asema globaalin viestinnän kielenä.	S1	Kielellisen ympäristön hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata pääpiirteissään, millaisia kieliä on hänen lähiympäristössään, mitkä ovat maailman eniten puhutut kielet ja miten laajalti levinnyt englannin kieli on.
T2 motivoida oppilasta arvos-	S1		Ei käytetä arvosanan muodostami-



tamaan omaa kieli- ja kulttuuri-taustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakkoletuksia			sen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintoja englannin kielen ja äidinkielen tai muun osaamansa kielen rakenteellisista, sanastollisista tai muista eroista ja yhtäläisyyksistä.
T4 ohjata oppilasta ymmärtämään, että englanniksi on saatavilla runsaasti aineistoa ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	S1	Englanninkielisen aineiston löytäminen	Oppilas osaa kertoa, millaista englanninkielistä hänen omaa oppimistaan edistävää aineistoa on saatavilla.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	Tietoisuus tavoitteista ja toiminta ryhmässä	Oppilas osaa kuvata opiskelun tavoitteita ja osallistuu ryhmän yhteisten tehtävien tekoon.
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintätekniologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja löytäminen	Oppilas asettaa tavoitteita kielenopiskelulle, harjoittelee erilaisia tapoja opiskella kieliä käyttäen myös tieto- ja viestintätekniologiaa, harjaannuttaa ja arvioi taitojaan.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			<b>Taitotaso A2.1</b>
T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestinnän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta.
T8 rohkaista oppilasta pitämään yllä viestintätilannetta käyttäen monenlaisia viestinnän jatkamisen keinoja	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu enenevässä määrin viestintään. Oppilas turvautuu harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin. Oppilas joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein. Oppilas osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.
T9 tukea oppilaan viestinnän	S3	Viestinnän kulttuurinen	Oppilas selviytyy lyhyistä sosiaali-

kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita		sopivuus	sista tilanteista. Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkitta tekstejä</b>			<b>Taitotaso A2.1</b>
T10 ohjata oppilasta työskentelemään vaativuudeltaan momentasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia ymmärtämistästrategioita	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Oppilas ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin pääajatuksen tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Oppilas pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukemana.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>Taitotaso A2.1</b>
T11 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta laajenevasta aihepiiristä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Oppilas osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Oppilas osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

## MUU VIERAS KIELI, A-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 3-6

Vapaaehtoista A2-kieltä (venäjä, saksa tai ranska) tarjotaan Kainuussa viidennellä luokalla alkavana kielenä. Opetussuunnitelma laaditaan, mikäli kielten ryhmiä syntyy. Tältä varalta kyseistä osaa ei ole poistettu tästä.

Vuosiluokilla 3 – 6 kaikilla oppilailla on äidinkielen lisäksi opetusta vähintään kahdessa muussa kielessä: yhteisessä A1-kielessä sekä B1- kielessä ja mahdollisesti myös A2-kielessä, joka on A-kielen valinnainen oppimäärä.

A2-kielen vuosiviikkotuntien jakamisessa eri vuosiluokille ei ole 6. vuosiluokan nivelvaihetta.

Vieraan kielen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perusteiksi mille tahansa kielelle, jolle ei ole kieli-kohtaisia perusteita. Opetuksen järjestäjä huolehtii tällöin kielikohtaisen sovelluksen laatimisesta paikalliseen opetussuunnitelmaan näiden perusteiden pohjalta. Perusteissa kuvattu kehittyvän kielitaidon taso 6. vuosiluokan lopussa ja perusopetuksen päättövaiheessa soveltuu parhaiten indoeurooppalaisiin kieliin sekä eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin opetuksen järjestäjän kieliohjelmaan sisältyviin kieliin opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä

perusteita soveltuvin osin. Kansainvälisesti hyväksytyjä kielikohtaisia viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa ottaen huomioon esimerkiksi erilaisten kirjoitusmerkkien vaikutus kielen oppimiseen.

### Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema siinä	S1	L2
T2 motivoida oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	S1	L1, L2
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiötä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä	S1	L1, L2
T4 ohjata oppilasta löytämään kohdekielistä aineistoa	S1	L2, L3
<b>Kielenopiskelutaidot</b>		
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluympäristö, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	L1, L3
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tietojen ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	L1, L4, L5, L6
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T7 järjestää oppilaalle-tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	S3	L2, L4 L5, L7
T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	L2, L4
T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	L2, L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		
T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisiin rakenteisiin	S3	L3, L4, L5, L7

### Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

**S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tutustutaan kielten ja kulttuurien monimuotoisuuteen sekä opiskeltavan kielen levinneisyyteen ja tarvittaessa päävariantteihin. Hankitaan tietoa kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteisölle. Pohditaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaa. Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutuksessa. Kuunnellaan eri kieliä, katsellaan erilaisia tapoja kirjoittaa, tehdään havaintoja sanojen lainautumisesta kielestä toiseen. Pohditaan, miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän.

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja ottamaan vastuuta. Opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omilla ilmaisuihin, muistiin painamiskeinoja, tuntemattoman sanan merkityksen päättämistä asiayhteydestä. Totutellaan arvioimaan omaa kielitaitoa esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua käyttäen.

**S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan kohdekieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä kohdekielissä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri, kiinnostuksen kohteet sekä ajankohtaisuus, näkökulmana minä, me ja maailma. Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia, kuten esimerkiksi tervehtiminen, avun pyytäminen tai mielipiteen ilmaiseminen. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten tekstien, kuten pienten tarinoiden, näytelmien, haastattelujen ja sanoitusten yhteydessä. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita. Opetellaan löytämään kohdekielistä aineistoa esimerkiksi verkosta. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan huomioon opiskeltavan kielen maantieteellinen levinneisyys sekä kielialueen elämänmuoto. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytimiä ja intonaatiota. Harjoitellaan tunnistamaan opiskeltavan kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä sekä tuottamaan tarvittavia kirjoitusmerkkejä.

### Vieraan kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Leikin, laulun, pelillisyyden ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Kohdekieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki vieraan kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsa viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muille nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

### Oppilaan oppimisen arviointi vieraan kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja antaa oppilaille mahdollisuuden tulla tietoisiksi omista taidoistaan, kehittää niitä ja painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja tai osoittaa informaalin oppimisen kautta hankittua osaamista. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Vieraan kielen sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositoludistusta varten opettaja käyttää vieraan kielen A-oppimäärän valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin ja että arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitteisiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen.

### Vieraan kielen A-oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema siinä	S1	Kielellisen ympäristön sekä kohdekielen aseman ja merkityksen hahmottaminen	Oppilas tietää, että maailman kielet jakautuvat kielikuntiin ja osaa kertoa, mihin kielikuntaan opiskeltava kieli kuuluu. Oppilas osaa kuvata, mitä kieliä lähiympäristössä puhutaan.
T2 motivoida oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakkoletuksia	S1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintoja opiskeltavan kielen ja äidinkielen tai muun osaamansa kielen rakenteellisista, sanastollisista tai muista eroista ja yhtäläisyyksistä.
T4 ohjata oppilasta löytämään kohdekielistä aineistoa	S1	Kohdekielisen aineiston löytäminen	Oppilas osaa kertoa, missä opiskeltavaa kieltä voi nähdä tai kuulla.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluympäristö, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	Tietoisuus tavoitteista ja toiminta ryhmässä	Oppilas osaa kuvata opiskelun tavoitteita ja osallistuu ryhmän yhteisten tehtävien tekemiseen.
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaanuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja opiskelutottumusten löytäminen	Oppilas asettaa tavoitteita kielenopiskelulle, harjoittelee erilaisia tapoja opiskella kieliä käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologiaa sekä harjaannuttaa ja arvioi taitojaan.

<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			<b>Taitotaso A1.3</b> T7 – T9
T7 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.
T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>			<b>Taitotaso A1.3</b>
T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>Taitotaso A1.2</b>
T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas hallitsee hyvin suppean perussanaston ja muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen sekä peruskieliopin aineksia.

#### 14.4.4 MATEMATIIKKA

##### Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää oppilaiden kykyä käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen opetus etenee systemaattisesti. Konkretia ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua. Oppimista tuetaan hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matematiikan opetus tukee oppilaiden myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan ja positiivista minäkuvaa matematiikan oppijoina. Se kehittää myös viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Matematiikan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa oppilaat ottavat vastuuta omasta oppimisestaan.

Opetus ohjaa oppilaita ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetus kehittää oppilaiden kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti.

**Vuosiluokkien 3–6** matematiikan opetuksessa tarjotaan kokemuksia, joita oppilaat hyödyntävät matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden muodostamisessa. Opetus kehittää oppilaiden taitoja esittää matemaattista ajatteluaan ja ratkaisujaan eri tavoilla ja välineillä. Monipuolisten ongelmien ratkaisu yksin ja ryhmässä sekä erilaisten ratkaisutapojen vertailu ovat opetuksessa keskeistä. Matematiikan opetuksessa varmennetaan ja laajennetaan oppilaiden lukukäsitteen ja kymmenjärjestelmän ymmärtämistä. Lisäksi kehitetään laskutaidon sujuvuutta.

### Matematiikan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältö-alueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 pitää yllä oppilaan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tukea myönteistä minäkuvaa ja itseluottamusta	S1-S5	L1, L3, L5
<b>Työskentelyn taidot</b>		
T2 ohjata oppilasta havaitsemaan yhteyksiä oppimiensa asioiden välillä	S1-S5	L1, L4
T3 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan esittää kysymyksiä ja tehdä perusteltuja päätelmiä havaintojensa pohjalta.	S1-S5	L1, L3, L4, L5
T4 kannustaa oppilasta esittämään päättelyään ja ratkaisujaan muille konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	S1-S5	L1, L2, L4, L5
T5 ohjata ja tukea oppilasta ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä	S1-S5	L1, L4, L5
T6 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä	S1-S5	L1, L3
<b>Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet</b>		
T7 ohjata oppilasta käyttämään ja ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintöjä.	S1-S5	L1, L4
T8 tukea ja ohjata oppilasta vahvistamaan ja laajentamaan ymmärrystään kymmenjärjestelmästä	S2	L1, L4
T9 tukea oppilasta lukukäsitteen kehittämisessä positiivisiin rationaalilukuihin ja negatiivisiin kokonaislukuihin	S2	L1, L4

T10 opastaa oppilasta saavuttamaan sujuva laskutaito päässä ja kirjallisesti hyödyntäen laskutoimitusten ominaisuuksia	S2	L1, L3, L6
T11 ohjata oppilasta havainnoimaan ja kuvailemaan kappaleiden ja kuvioiden geometrisia ominaisuuksia sekä tutustuttaa oppilas geometrisiin käsitteisiin	S4	L4, L5
T12 ohjata oppilasta arvioimaan mittaushetken suuruutta ja valitsemaan mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtimaan mittaustuloksen järkevyyttä.	S4	L1, L3, L6
T13 ohjata oppilasta laatimaan ja tulkitsemaan taulukoita ja diagrammeja sekä käyttämään tilastollisia tunnuslukuja sekä tarjota kokemuksia todennäköisyydestä	S5	L4, L5
T14 innostaa oppilasta laatimaan toimintaohjeita tietokoneohjelmien graafisessa ohjelmointiympäristössä	S1	L1, L4, L5, L6

### Matematiikan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

**S1 Ajattelun taidot:** Kehitetään oppilaiden taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia. Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen, etsiä vaihtoehtoja systemaattisesti, havaita syy- ja seuraussuhteita sekä yhteyksiä matematiikassa. Suunnitellaan ja toteutetaan ohjelmia graafisessa ohjelmointiympäristössä.

**S2 Luvut ja laskutoimitukset:** Syvennetään ja varmennetaan oppilaiden ymmärrys kymmenjärjestelmästä. Käsitystä lukujen rakenteesta, yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja.

Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä. Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskualgoritmeja sekä varmistetaan niiden osaaminen. Varmistetaan kertolaskun käsitteen ymmärtäminen ja opitaan kertotaulut 6-9. Varmistetaan kertotaulujen 1-10 osaaminen. Harjoitellaan kertolaskualgoritmia ja varmistetaan sen osaaminen. Opiskellaan jakolaskua sekä sisältö- että ositusjakotilanteissa. Harjoitellaan lukuyksiköittäin jakamista. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.

Oppilaita ohjataan pyöristämään lukuja ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Kaikkia laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa hyödyntäen tarvittavia väli-  
neitä.

Pohjustetaan negatiivisen luvun käsite ja laajennetaan lukualuetta negatiivisilla kokonaisluvuilla. Opitaan murtoluvun käsite ja harjoitellaan murtolukujen peruslaskutoimituksia eri tilanteissa. Kerto- ja jakolaskussa pitäydytään luonnollisella luvulla kertomisessa ja jakamisessa. Perehdytään desimaalilukuihin osana kymmenjärjestelmää ja harjoitellaan peruslaskutoimituksia desimaaliluvuilla. Perehdytään prosenttien käsitteeseen. Pohjustetaan prosenttiluvun ja -arvon ymmärtämistä ja harjoitellaan niiden laskemista yksinkertaisissa tapauksissa. Hyödynnetään murtoluvun, desimaaliluvun ja prosenttien välisiä yhteyksiä.

**S3 Algebra:** Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan. Tutustutaan tuntemattoman käsitteeseen. Tutkitaan yhtälöä ja etsitään yhtälön ratkaisuja päättelemällä ja kokeilemalla.



**S4 Geometria ja mittaaminen:** Rakennetaan, piirretään, tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita. Luokitellaan kappaleet lieriöihin, kartioihin ja muihin kappaleisiin. Tutustutaan tarkemmin suorakulmaiseen särmiöön, ympyrälieriöön, ympyräpohjaiseen kartioon ja pyramidiin. Luokitellaan tasokuviot monikulmioihin ja muihin kuvioihin sekä tutkitaan niiden ominaisuuksia. Pehdytään tarkemmin kolmioihin, nelikulmioihin ja ympyrään. Pehdytään pisteen, janan, suoran ja kulman käsitteisiin. Harjoitellaan kulmien piirtämistä, mittaamista ja luokittelemista.

Tarkastellaan symmetriää suoran suhteen. Ohjataan oppilaita havaitsemaan myös kierto- ja siirtosymmetrioita ympäristössä esimerkiksi osana taidetta.

Käsitellään koordinaatistosta ensin ensimmäinen neljännes ja laajennetaan sitten kaikkiin neljänneksiin.

Tutustutaan mittakaavan käsitteeseen ja käytetään sitä suurennoksissa ja pienennöksissä. Ohjataan oppilaita hyödyntämään mittakaavaa kartan käytössä.

Harjoitellaan mittaamista ja kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen. Mitataan ja lasketaan erimuotoisten kuvioiden piirejä ja pinta-aloja sekä suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia. Ohjataan oppilaita ymmärtämään, miten mittayksikköjärjestelmä rakentuu. Harjoitellaan yksikönmuunnoksia yleisimmin käytetyillä mittayksiköillä.

**S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys:** Kehitetään oppilaiden taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla. Käsitellään tilastollisista tunnusluvuista suurin ja pienin arvo, keskiarvo ja tyyppiarvo.

Tutustutaan todennäköisyyteen arkitilanteiden perusteella päättämällä, onko tapahtuma mahdoton, mahdollinen vai varma.

Sisältöalueet ja tavoitteet	3. luokka	4. luokka
S1 Ajattelun taidot T1-T7, T14	Vertailua Luokittelua Ongelmien tunnistamista Ratkaisujen esittämistä eri tavoin	Ongelmien tunnistamista Ongelmien asettamista Ongelmien pilkkomista Tutustumista ohjelmointiin ja sen työkaluihin
S2 Luvut ja laskutoimitukset T1-T10	Kymmenjärjestelmä-käsitteen varmentaminen Lukualue 0-1000 Lukujen luokittelua, järjestämistä Kertotaulut 1 – 10 Jakolasku: sisältöjako, ositusjako, jakojäännös Laskualgoritmeja ja päässälaskuja Laskutoimitusten tulosten arviointi, tarkistaminen ja pyöristäminen Kellonaikoja Laskimen käyttöä	Varmistetaan kertotaulujen osaaminen Lukualue 0-10000 Peruslaskutoimitukset ja algoritmit Jakolasku: sisältöjako, ositusjako, jakojäännös, lukuyksiköittäin jakaminen Laskutoimitusten tulosten arviointi, tarkistaminen ja pyöristäminen Laskujärjestys Päässälaskuja Murtoluvun käsite, samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku ja kertominen luonnollisella luvulla Desimaaliluvun käsite, kymmenes- ja sadasosat sekä desimaalilukujen yhteen- ja

		vähennyslasku Murto- ja desimaalilukujen välinen yhteys Peruslaskutoimitusten käyttäminen sovel- lustehtävissä Rahan yksiköt: euro ja sentti Laskimen käyttöä
S3 Algebra T1-T7	Lukujonojen tulkitsemista ja kirjoitta- mista Suhteita ja riippuvuuksia Säännön mukaisuuksia Yhtälöiden ratkaisujen etsiminen päät- telemällä	Lukujonojen tulkitsemista ja kirjoittamista Lausekkeen käsite Säännön mukaisuuksia Yhtälöiden ratkaisujen etsiminen päätte- lemällä
S4 Geometria ja mittaaminen T1-T7, T11, T12	Erilaisten monikulmioiden tutkiminen ja luokittelu Yhdenmuotoisuus Suurennot ja pienennökset Kappaleiden geometrinen ominaisuuksien tutkiminen Mittaamisen periaatteen vahvistami- nen Mittayksiköiden käyttöä Vertailua ja muuntamista Mittaustuloksen arviointia ja mittauksen tarkistaminen	Tasokuvioita: tunnistus, piirtäminen, nimi- tykset, luokittelu Monikulmion piiri Monikulmioiden pinta-aloja Peilaus, symmetria, yhtenevyys Yhdensuuntaiset ja kohtisuorat suorat Mittayksiköiden käyttö, vertailua ja muun- tamista Mittaustuloksen arviointia ja mittauksen tarkistaminen
S5 Tietojenkäsit- tely ja tilastot T1-T7, T13	Tietojen etsiminen, kerääminen, tallen- taminen ja esittäminen Yksinkertaisten taulukoiden ja dia- grammien lukeminen Koordinaatiston 1. neljännes	Tietojen etsiminen, kerääminen, tallenta- minen ja esittäminen Yksinkertaisten taulukoiden ja diagrammi- en lukeminen Koordinaatiston 1. neljännes

Sisältöalueet ja tavoitteet	5. luokka	6. luokka
S1 Ajattelun taidot T1-T7, T14	Ongelmien asettamista Ongelmien pilkkomista Ratkaisujen esittämistä yleistettäväs- sä muodossa Tutustumista ohjelmointiin ja sen työkaluihin	Ratkaisujen esittämistä yleistettävässä muodossa Ohjelmointia graafisessa ympäristössä
S2 Luvut ja lasku- toimitukset T1-T10	Kymmenjärjestelmän varmentaminen Lukualue 0-1000000 Peruslaskutoimitukset ja algoritmit Jakaminen lukuyksiköittäin Laskutoimitusten tulosten arviointi, tarkistaminen ja pyöristäminen Laskujärjestys Päässälaskuja Murtoluvun käsite, murto- ja seka- merkintä	Peruslaskutoimitukset ja algoritmit Lukualue 0-100000000 Laskutoimitusten tulosten arviointi, tarkis- taminen ja pyöristäminen Laskujärjestys Päässälaskuja Murtoluvun käsite, murto- ja sekaluku, samannimisten ja erinimisten murtoluku- jen yhteen- ja vähennyslasku, laventami- nen ja supistaminen sekä kertominen

	<p>Murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku sekä murtoluvun kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla</p> <p>Desimaaliluvun käsite, kymmenes-, sadas- ja tuhannesosat</p> <p>Desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslasku sekä kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla</p> <p>Murto- ja desimaalilukujen välinen yhteys</p> <p>Negatiivisen kokonaisluvun käsite</p> <p>Prosentin käsite <math>1/100 = 1\% = 0,01</math></p> <p>Prosentin ja murtoluvun yhteys</p> <p>Laskimen käyttöä</p>	<p>luonnollisella luvulla, murto-osan laskeminen, suhde</p> <p>Desimaaliluvun käsite, kymmenes-, sadas- ja tuhannesosat</p> <p>Desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslasku sekä kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla</p> <p>Murto- ja desimaalilukujen välinen yhteys</p> <p>Prosentin käsite, prosenttilukujen harjoittelua ja prosenttiarvon laskeminen</p> <p>Prosentin ja murtoluvun yhteys</p> <p>Positiiviset ja negatiiviset kokonaisluvut</p> <p>Aikalaskuja</p> <p>Peruslaskutoimitusten käyttäminen sovelustehtävissä</p> <p>Laskimen käyttöä</p>
S3 Algebra T1-T7	<p>Lausekkeen käsitteen vahvistaminen</p> <p>Epäyhtälö</p> <p>Säännönmukaisuuksia</p> <p>Yhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisujen etsiminen päättämällä</p>	<p>Säännönmukaisuuksia</p> <p>Muuttujan arvon sijoittaminen lausekkeeseen</p> <p>Yhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisujen etsiminen päättämällä ja laskutoimitusten avulla</p>
S4 Geometria ja mittaaminen T1-T7, T11, T12	<p>Ympyrä ja sen osia</p> <p>Yhdensuuntaiset ja kohtisuorat suorat</p> <p>Kulman mittaaminen ja kulmien luokittelu</p> <p>Erilaisten monikulmioiden tutkiminen ja luokittelu</p> <p>Piiri ja pinta-ala</p> <p>Mittayksiköiden käyttö, vertailua ja muuntamista</p> <p>Mittaustuloksen arviointia mittauksen tarkistaminen</p> <p>Peilaus suoran suhteen</p>	<p>Kolmioihin ja nelikulmioihin liittyviä käsitteitä</p> <p>Säännölliset monikulmiot</p> <p>Tasokuvioiden piirin ja monikulmioiden pinta-alan laskeminen</p> <p>Kappaleiden nimeäminen ja luokittelu</p> <p>Suorakulmaisen särmiön piirtäminen, sen tilavuuden ja pinta-alan pohjustaminen</p> <p>Mittayksiköt ja niiden muunnokset</p> <p>Yhdenmuotoisuus ja yhtenevyys, mittakaava</p>
S5 Tietojenkäsittely ja tilastot T1-T7, T13	<p>Tietojen etsiminen, kerääminen, tallentaminen ja esittäminen</p> <p>Koordinaatiston kaikki neljännekset</p> <p>Taulukot ja diagrammit</p> <p>Keskiarvon käsite ja laskeminen</p> <p>Suurin ja pienin arvo</p> <p>Tietojen luokittelu ja järjestäminen</p> <p>Tyyppiä ja mediaanin käsitteiden pohjustaminen</p> <p>Esimerkkejä todennäköisyydestä</p>	<p>Tietojen etsiminen, kerääminen ja tallentaminen tekstistä, kuvista, taulukoista ja diagrammeista</p> <p>Pylväs-, viiva- ja ympyrädiagrammien piirtämistä ja tulkitsemistä</p> <p>Tyyppiä arvon laskeminen</p> <p>Esimerkkejä todennäköisyydestä</p>

### Laaja-alainen osaaminen matematiikassa vuosiluokilla 1. - 6.

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alainen osaaminen voi näkyä matematiikassa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Matematiikassa havainnoidaan ja haetaan tietoa. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle. Oppiaineen luonteeseen kuuluu vastauksen järkevyyden arvioiminen. Ohjataan oppilasta ymmärtämään oppiaineen kumulatiivinen luonne ja jatkuvan työskentelyn tärkeys.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Oppilas ymmärtää, että matematiikka on yleismaailmallinen tiede, joka osaa tehdä yhteistyötä, luottaa toisiin ja arvostaa muiden osaamista. Kannustetaan oppilasta täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti, kirjallisesti ja käyttäen hyväksi tietotekniikkaa ja sen tarjoamia mahdollisuuksia.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Oppilasta ohjataan huolehtimaan työväliseistään ja tehtävistään, sekä oman arjen aikataulutuksesta. Matematiikan opetus ohjaa oppilasta ymmärtämään oppiaineen merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa sekä hän oppii järkevästi käyttämään teknologiaa matematiikan opiskelussa.

**L4 Monilukutaito:** Monilukutaito on matematiikassa sekä sisältö että väline. Oppilasta ohjataan ymmärtämään matematiikan kannalta olennaiset numeeriset, symboliset ja kuvalliset osa-alueet. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia graafisia esityksiä. Ongelmanratkaisussa käytetään apuna esim. kuvia, kaavioita ja symboleja, joiden avulla pyritään selkeään matemaattiseen ilmaisuun. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan teknologiaa.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Opetuksessa hyödynnetään teknologisia sovelluksia ja sähköisiä oppimisympäristöjä. Ohjelmoidaan. Tietää matematiikan olevan kansainvälinen "kieli" ja oppii hyödyntämään TVT:tä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Oppilaita ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä, jossa matematiikan opetus tukee oppilaan yritteliäisyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa. Oppilas harjaantuu suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja ja tekemään johtopäätöksiä. Matematiikka tarjoaa oppilaalle jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Kannustetaan oppilasta suunnittelemaan ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Rohkaistaan oppilasta soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Matematiikan opetus edistää oppilaan osallisuutta, vaikutusmahdollisuuksia ja opastaa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

### Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen lähtökohtana käytetään oppilaille tuttuja ja kiinnostavia aiheita ja ongelmia. Matematiikkaa opiskellaan edelleen oppimisympäristössä, jossa konkretisointi ja välineet ovat keskeisessä asemassa. Väli-

neet tulee olla helposti saatavilla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja. Oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa työtapojen valintaan. Työskennellään sekä yhdessä että itsenäisesti. Oppimispelit ja -leikit ovat yksi tärkeä ja oppilaita motivoiva työtapo. Tieto- ja viestintäteknologiaa sekä laskinta hyödynnetään opetuksessa ja opiskelussa.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa vuosiluokilla 3-6

Jokaisella oppilaalla on mahdollisuus saada opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä, jos hän ei hallitse niitä riittävästi. Lisäksi annetaan ennakoivaa tukea uusien sisältöjen oppimiseksi. Matematiikan oppimiselle on varattava riittävästi aikaa ja tuen on oltava systemaattista. Oppilaiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Tarjottava tuki antaa oppilaille mahdollisuuden kehittää taitojaan niin, että myönteinen asenne ja kyvykkyyden tunne vahvistuvat. Oppilaille tarjotaan sopivia välineitä oppimisen tueksi ja heille tarjotaan mahdollisuuksia oivaltaa ja ymmärtää itse. Jokaiselle oppilaalle turvataan mahdollisuus riittävään harjoitteluun.

Taitavia oppilaita tuetaan tarjoamalla heille vaihtoehtoisia työskentelymuotoja ja rikastuttamalla käsiteltäviä sisältöjä. Sisältöalueita voivat olla esimerkiksi lukujen ominaisuudet, erilaiset lukujonot, geometria, luova ongelmanratkaisu ja matematiikan sovellukset.

### Oppilaan oppimisen arviointi matematiikassa vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 oppimisen arvioinnin päätehtävänä lukuvuoden aikana on tukea ja edistää oppilaiden matemaattisen ajattelun ja osaamisen kehittymistä kaikilla tavoitealueilla. Arviointi on monipuolista ja palaute ohjaavaa ja rakentavaa. Ne tukevat oppilaiden matemaattisten taitojen kehittymistä ja rohkaisevat tarvittaessa uuteen yrittämiseen. Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tiedostamaan vahvuuksiinsa. Palaute auttaa oppilaita ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten. Lisäksi oppilaita ohjataan kiinnittämään huomiota tapaansa työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.

Oppilailta edellytetään aiempaa enemmän matemaattisen ajattelunsa esilletuomista puheen, välineiden, piirtämisen ja kirjallisen työskentelyn avulla. Arvioinnin kohteena ovat tekemisen tapa, ratkaisujen oikeellisuus sekä taito soveltaa opittua.

Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Palautteella ohjataan oppilaita ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Oppilaita ohjataan tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

### Matematiikan arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota / arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
-------------------	----------------	---------------------------------	--------------------------------------

<b>Merkitys, arvot, asenteet</b>			
T1 pitää yllä oppilaan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tukea myönteistä minäkuvaa ja itseluottamusta	S1-S5		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostamiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
<b>Työskentelyn taidot</b>			
T2 ohjata oppilasta havaitsemaan yhteyksiä oppimien asioiden välillä	S1-S5	Opittujen asioiden yhteydet	Oppilas tunnistaa ja antaa esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä
T3 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan esittää kysymyksiä ja tehdä perusteltuja päätelmiä havaintojensa pohjalta	S1-S5	Kysymysten esittäminen ja päättelytaidot	Oppilas osaa esittää matematiikan kannalta mielekkäitä kysymyksiä ja päätelmiä.
T4 kannustaa oppilasta esittämään päättelyään ja ratkaisujaan muille konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	S1-S5	Ratkaisujen ja päätelmien esittäminen	Oppilas esittää ratkaisujaan ja päätelmiään eri tavoin.
T5 ohjata ja tukea oppilasta ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä	S1-S5	Ongelmaratkaisutaidot	Oppilas käyttää ongelmanratkaisussaan erilaisia strategioita.
T6 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä	S1-S5	Taito arvioida ratkaisua	Oppilas osaa pääsääntöisesti arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä.
<b>Käsitteelliset ja tiedonala-kohtaiset tavoitteet</b>			
T7 ohjata oppilasta käyttämään ja ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintöjä	S1-S5	Matemaattisten käsitteiden ymmärtäminen ja käyttö	Oppilas käyttää pääsääntöisesti oikeita käsitteitä ja merkintöjä.
T8 tukea ja ohjata oppilasta vahvistamaan ja laajentamaan ymmärrystään kymmenjärjestelmästä	S2	Kymmenjärjestelmän ymmärtäminen	Oppilas hallitsee kymmenjärjestelmän periaatteen, myös desimaalilukujen osalta.
T9 tukea oppilasta lukukäsitteen kehittämisessä positiivisiin rationaalilukuihin ja negatiivisiin kokonaislukuihin	S2	Lukukäsite	Oppilas osaa käyttää positiivisia rationaalilukuja ja negatiivisia kokonaislukuja
T10 opastaa oppilasta saavuttamaan sujuva laskutaito päässä ja kirjallisesti hyödyntäen laskutoimitusten ominaisuuksia	S2	Laskutaidot ja peruslaskutoimitusten ominaisuuksien hyödyntäminen	Oppilas laskee melko sujuvasti päässä ja kirjallisesti.
T11 ohjata oppilasta havainnoimaan ja kuvailemaan	S4	Geometrian käsitteet ja geometrinen ominai-	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa kappaleita ja kuvioita. Oppi-

kappaleiden ja kuvioiden geometrisia ominaisuuksia sekä tutustuttaa oppilas geometrisiin käsitteisiin		suuksien havainnointi	las osaa käyttää mittakaavaa sekä tunnistaa suoran ja pisteen suhteen symmetrisiä kuvioita.
T12 ohjata oppilasta arvioimaan mittauskohteen suuruutta ja valitsemaan mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtimaan mittaustuloksen järjestyttä	S4	Mittaaminen	Oppilas osaa valita sopivan mittavälineen, mitata ja arvioida mittaustuloksen järjestyttä. Oppilas osaa laskea pinta-aloja ja tilavuuksia. Hän hallitsee yleisimmät mittayksikkömuunnokset.
T13 ohjata oppilasta laatimaan ja tulkitsemaan taulukoita ja diagrammeja sekä käyttämään tilastollisia tunnuslukuja sekä tarjota kokemuksia todennäköisyydestä	S5	Taulukoiden ja diagrammien laatiminen ja tulkitseminen	Oppilas osaa laatia taulukon annetusta aineistosta sekä tulkita taulukoita ja diagrammeja. Oppilas osaa laskea keskiarvon ja määrittää tyyppiä.
T14 innostaa oppilasta laatimaan toimintaohjeita tietokoneohjelmina graafisessa ohjelmointiympäristössä	S1	Ohjelmointi graafisessa ohjelmointiympäristössä	Oppilas osaa ohjelmoida toimivan ohjelman graafisessa ohjelmointiympäristössä.

#### 14.4.5 YMPÄRISTÖOPPI

##### Oppiaineen tehtävä

Ympäristöoppi on biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista koostuva integroitu oppiaine, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Ympäristöopissa yhdistyy sekä luonnon- että ihmistieteellisiä näkökulmia. Ympäristöopissa oppilaat nähdään osana ympäristöä, jossa he elävät. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä.

Ympäristöopin opetus tukee oppilaiden ympäristösuhteen rakentumista, maailmankuvan kehittymistä sekä kasvua ihmisenä. Ympäristöopin opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, niiden ilmiöitä, itseään ja muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä. Ympäristöopin monitieteinen perusta edellyttää, että oppilaat harjaantuvat hankkimaan, käsittelemään, tuottamaan, esittämään, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa tilanteissa. Tieteellistä tietoa käytetään opetuksen perustana<sup>167</sup> ja kriittisen ajattelun kehittämiseen kiinnitetään huomiota. Ympäristöopissa kiinnitetään huomiota kestävän kehityksen ekologiseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Ympäristöopin keskeisenä tavoitteena on ohjata ymmärtämään ihmisten tekemien valintojen vaikutuksia elämälle ja ympäristölle nyt sekä tulevaisuudessa.

Ympäristöopissa rakennetaan perustaa ympäristöopin eri tiedonalojen osaamiselle. Tavoitteena on tunnistaa niiden merkitys ympäristössä, teknologiassa, jokapäiväisessä elämässä, ihmisessä ja ihmisen toiminnassa. Biologian kannalta keskeistä on oppia tuntemaan ja ymmärtämään luonnonympäristöä, ihmistä, elämää, sen kehittymistä ja reunaehtoja maapallolla. Maantiedon kannalta keskeistä on tutkia omaa lähiympäristöä

<sup>167</sup> Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 §

sekä ymmärtää erilaisia alueita maapallolla, niillä esiintyviä ilmiöitä ja alueilla asuvien ihmisten elämää. Fysiikan kannalta keskeistä on ymmärtää luonnon perusrakenteita ja ilmiöitä, ja selittää näitä ilmiöitä käyttäen myös omissa tutkimuksissa saatavaa tietoa. Kemian kannalta keskeistä on havaita erilaisia aineita ympärillämme sekä tutkia, kuvailla ja selittää niiden ominaisuuksia, rakenteita ja niissä tapahtuvia muutoksia. Terveystiedon kannalta keskeistä on oppia ymmärtämään terveyttä tukevia ja suojaavia tekijöitä ympäristössä ja ihmisten toiminnassa, ja edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista.

Opetuksen tavoitteena on herättää ja syventää oppilaiden kiinnostusta ympäristöopin eri tiedonaloja kohtaan. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin ympäristöopin tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan ja koulutuspolkuihin.

**Vuosiluokilla 3-6** ympäristöopin opetus voidaan jäsentää kokonaisuuksiksi, joissa tarkastellaan ympäröivää maailmaa sekä oppilaita ja heidän toimintaansa yhteisön jäsenenä. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa kasvuaan ja kehitystään. Ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla syvennetään kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Vuosiluokkakokonaisuuden loppupuolella pohditaan myös eri tiedonalojen ominaispiirteitä.

### Ympäristöopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot, asenteet</b>		
T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkitykselliseksi itselleen	S1-S6	
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan	S1-S6	L1, L7
T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävä kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävä kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle	S1-S6	L3, L7
<b>Tutkimisen ja toimimisen taidot</b>		
T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana	S1-S6	L1, L7
T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	S1-S6	L1, L5
T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin	S1-S6	L1, L2, L5
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien	S2-S6	L2, L3, L5
T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojelemaan	S1-S6	L3
T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja ret-	S2-S6	L3



keilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä		
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan	S1-S6	L2, L3
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti	S1-S6	L5, L4
<b>Tiedot ja ymmärrys</b>		
T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä	S1-S6	L1
T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä	S1-S6	L1, L5
T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia	S1-S6	L2, L4, L5
T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen	S1, S3-S6	L1
T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja	S3-S6	L1, L5
T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	L1
T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	L1
T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämäntilannetta, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa	S1-S3, S6	L1, L3

### Ympäristöopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Minä ihmisenä:** Sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät ihmisen rakenteeseen ja keskeisiin elintoimintoihin sekä ihmisen kasvun ja kehityksen eri vaiheisiin. Sisällöissä kiinnitetään huomiota kehityksen ajankohdaksiin muutoksiin ja niiden yksilöllisen luonteen ymmärtämiseen. Käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä. Harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Perehdytään terveyden osa-alueisiin ja voimavaroihin, arjen terveystottumuksiin, mielenterveystaitoihin, sairauksien ehkäisyyn ja itsehoitotaitoihin. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä. Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.

**S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen:** Oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimimiseen. Harjoitellaan selittämään arjen tilanteita, ilmiöitä ja teknologiaa eri tiedonalojen käsitteillä ja malleilla. Tutkitaan laitteiden toimintaperiaatteita ja erilaisia rakenteita. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenne-, palo-, sähköturvallisuus, tapaturmat, myrkytykset, päihteet, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa. Harjoitellaan toimimista erilaisissa yhteisöissä sekä pohditaan erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille.

**S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan:** Monipuolisten alueellisten esimerkkien ja ajankohtaisten uutisten avulla hahmotetaan Suomen, Pohjoismaiden, Euroopan ja muiden maanosien luonnonympäristöä ja ihmisen toimintaa. Keskeisiä näkökulmia ovat luonnon ja kulttuurien moninaisuuden arvostaminen sekä globaalin ymmärryksen vahvistaminen. Maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään monipuolisesti karttoja ja muuta geomedialla.

**S4 Ympäristön tutkiminen:** Sisällöiksi valitaan omaan elinympäristöön liittyviä tutkimustehtäviä. Elinympäristössä kiinnitetään huomiota elolliseen ja elottomaan luontoon, rakennettuun ja sosiaaliseen ympäristöön sekä ympäristön ilmiöihin, materiaaleihin ja teknologisiin sovelluksiin. Tehtävien avulla harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita. Tutkitaan säätä sekä maa- ja kallioperää. Tutkimalla kappaleiden liikkeiden muutoksia tutustutaan voiman käsitteeseen. Tunnistetaan eliöitä ja elinympäristöjä, laaditaan kasvio ohjautusti sekä tutkitaan kokeellisesti kasvien kasvua. Kotiseudun erilaisten ympäristöjen merkitystä havainnoidaan myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutustutaan ympäristössä toimimisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

**S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut:** Erilaisten materiaalien ja aineiden avulla tarkastellaan olomuotoja ja aineiden ominaisuuksia. Palaminen, yhteyttäminen ja veden kiertokulku muodostavat pohjan aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteen hahmottamiselle. Lämpötilan mittaamisen, lämpöenergiaan perehtymisen ja energialajien muuntumisen avulla tutustutaan energian säilymisen periaatteeseen. Tutkitaan ääni- ja valoilmioita. Perehdytään lähiavaruuteen, vuodenaikoihin, päivän ja yön vaihteluun sekä maapallon rakenteeseen. Tutkitaan eliöiden ja niiden elinympäristöjen sekä ihmisen toiminnan vuorovaikutussuhteita. Tutustutaan ravintoketjuihin, eläinten ja kasvien lisääntymiseen, ravinnon tuotantoon ja ruoan reitteihin sekä metsien hyötykäyttöön.

**S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden vaaliminen, ilmastonmuutos ja sen hillitseminen, luonnonvarojen kestävä käyttö, terveyden edistäminen, oman kulttuuriperinnön vaaliminen, monikulttuurisessa maailmassa eläminen sekä ihmiskunnan globaali hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa. Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä sekä toisista huolehtimista. Toteutetaan yhteinen vaikuttamisprojekti, jossa harjoitellaan osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla.

### Ympäristöopin tavoitteet ja keskeiset sisällöt 3-6lk

Sisältöalueet tavoitteet	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka
S1 Minä ihmisenä  T1-6 ja T8 ja T10-15 ja T19	Yhdessä toimiminen, kaveritaidot	Itsetunto Terveelliset elämäntavat	Ihmisen rakenne ja keskeiset elintoiminnot Kasvu ja kehitys Murrosiän muutokset ja vaikutus	Nuoreksi kasvamisen Seksuaalisuuden kehittyminen Päihteet ja päih-

			Ikäkauden mukainen seksuaalinen kehitys Ihmisen lisääntyminen	teettämyys
S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen  T1-15 ja T17-19	Sähkölaitteet, sähköturvallisuus Polkupyörä, polkupyöräily Liikennesäännöt Vesiturvallisuus Ryhmässä toimiminen	Tapaturmat ja ensiapu Vastuulliset valinnat arjessa, rahan käyttäminen  Yhdessä toimiminen ja erilaisuuden kunnioittaminen	Näkö, valo ja ääni, kuulo Kuulon suojelu Ilma Voima ja liike Koneiden merkitys arjessa Kasvun erot ja yksilöllisyyden kunnioittaminen Opiskelu- ja kaveritaidot	Vastuulliset valinnat Vastuu itsestä ja muista Nuoren ihmissuhteet
S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan T1-16 ja T19	Lähiympäristön havainnointi ja tutkiminen Vesi ja rannat elinympäristönä Vesien ja rantojen eliölajeja Suomi ja Suomen alueet Kartan periaatteet	Metsät ja suot Metsien ja soiden eliölajeja Pohjoismaat ja Baltia sekä Itämeren alue	Eurooppa maanosana Maapallon luonto eri alueilla, erityisesti pohjoisilla alueilla	Eri maanosia ja niiden kulttuuria
S4 Ympäristön tutkiminen  T1-18	Tutkitaan, sovelletaan, analysoidaan ja kootaan tutkimustuloksia muihin sisältöalueisiin liittyvistä ilmiöistä.	Tutkitaan, sovelletaan, analysoidaan ja kootaan tutkimustuloksia muihin sisältöalueisiin liittyvistä ilmiöistä.	Tutkitaan, sovelletaan, analysoidaan ja kootaan tutkimustuloksia muihin sisältöalueisiin liittyvistä ilmiöistä.	Tutkitaan, sovelletaan, analysoidaan ja kootaan tutkimustuloksia muihin sisältöalueisiin liittyvistä ilmiöistä.
S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut T1-18	Veden ominaisuudet, olomuodot ja kiertokulku. Lämpötila ja sää. Kylmältä suojautuminen	Maatila ja puutarha  Ruokaa Kainuusta ja maailmalta. Ravintoketju.	Aurinkokunta, avaruus Vuorokaudenajat, vuodenajat Maapallon kasvillisuusvyöhykkeet	Yhteyttäminen Energiamuodot  Palaminen
S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen T1-19	Suomen väestö, vähemmistöt	Metsien kestävä käyttö	Kierrätys	Ilmastonmuutos

### Laaja-alainen osaaminen ympäristötiedossa vuosiluokilla 3-6

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Ympäristötieto on viiden eri tiedonalueen integroitu oppiaine. Näin se mahdollistaa monialaisten opintokokonaisuuksien rakentamisen. Siihen sopii myös hyvin ilmiöpohjainen opetus, jossa oppilas voi opiskella itseään kiinnostavia kysymyksiä. Oppilas oppii suunnittelemaan toteut-

tamaan ja arvioimaan omaa oppimistaan sekä työskentelemään pitkäjänteisesti. Ympäristötiedossa tulee paljon uusia käsitteitä, joita harjoitellaan. Käsitteiden oppiminen auttaa ympäristön hahmottamista ja ymmärtämään ihmistoiminnan vaikutusta ympäristöön. Oppilaat tekevät pieniä tutkimuksia itseään kiinnostavista aihepiireistä sekä yksilötyönä että ryhmissä, sekä koulun tiloissa että koulun ympäristössä. He työskentelevät ohjatusta fysiikan ja kemian ilmiöiden parissa. Kaikkiin näihin töihin voidaan liittää tutkimusasetelma. Tutkimuksissa hyödynnetään myös tietotekniikkaa: aineiston käsittely, raportointi ja julkaisu. Oppilaat tekevät retkiä joka luokka-asteella. Oppilaita tuetaan tekemään havaintoja eri aisteilla sekä opitaan käyttämään erilaisia havainnointi ja tutkimusvälineitä kuten kiikarit ja luuppi myös digitaaliset mittaus- ja tutkimusvälineet otetaan mahdollisuuksien mukaan käyttöön. Oppilaat käyvät vähintään kerran myös jollakin maakunnallisesti merkittävällä luontokohteella. Tehdään yhteistyötä paikallisten ja maakunnallisten toimijoiden kanssa. Paikallisina painotuksina ovat metsäekosysteemi, bioenergia, maatalous ja luontoliikunta sekä luonnon merkitys hyvinvoinnille.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Tutkimustulosten esittämisessä ja julkaisussa oppilaat käyttävät erilaisia ilmaisutapoja. Heitä kannustetaan myös ilmaisemaan perustellusti erilaisia näkemyksiä. Oppilaita kannustetaan luovuuteen ja kekseliäisyyteen arjen teknologiataitojen harjoittelussa. Vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitojen opettelu innostaa oppilaita ilmaisemaan itseään tunnistamaan erilaisia rooleja ja harjaannuttaa tunnetaitoja. Yhteistyötahoina ovat esimerkiksi paikallisteatterit, seurakunnat, MLL ja nuorisotoimi. Omaa kulttuuri-identiteettiä tuetaan kotiseututuntemuksella ja retkeilyillä. Kainuulaisena painopisteenä on luonto ja metsäkulttuuri. Oppimisessa käytetään myös videointia ja kuvaamista. Elokuvat ja erilaiset virtuaaliset ympäristöt tukevat elämyksellisyyttä.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjentaidot:** Oppilaan ympäristötietous ja kotiseututuntemus tukee oppilaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä. Ympäristövastuulliset ja kestävä kehityksen mukaiset arjentaidot lisäävät oppilaan mahdollisuuksia vaikuttaa ja vahvistavat hänen arvostustaan kestävään kehitykseen. Tärkeää on että koko koulun toimintakulttuuri tukee kestävä kehityksen tavoitteita.

Opetellaan arjen teknologisten sovellusten turvallista käyttöä. Harjoitellaan ensiaputaitoja ja tapaturmien ennaltaehkäisyä. Tehdään yhteistyötä mm. kouluterveydenhoitajan, palolaitoksen ja poliisin kanssa. Retket lähiympäristöön opettavat oppilaita liikkumaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Itsestä huolehtimisen valmiuksia antavat kasvuun ja kehitykseen liittyvä opetus sekä terveyttä ylläpitävien ja edistävien tietojen ja taitojen opettelu. Vuorovaikutustaidot, tunnetaidot ja itseilmaisun taidot voimaannuttavat ja antavat välineitä sosiaaliseen kanssakäymiseen, kaveruuteen ja vastoinikäymisten käsittelyyn. Näiden taitojen harjoittelua tukevat hyvin yhteisölliset opetusmenetelmät ja mm. luokkien välinen yhteistyö, teemapäivät, koko koulun tapahtumat ja tukioppilastoiminta. Paikallisena painotuksena ovat lähiruoka, luonnon antimien hyödyntäminen, metsä- ja riistakulttuuri, jokamiehenoikeudet, vastuullinen kulutus ja kulutuksen vähentäminen sekä aineettomien hyödykkeiden merkitys hyvinvoinnille. Turvallisuustaidoissa painottuu vesillä liikkuminen.

**L4 Monilukutaito:** Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään monipuolisesti kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa. Opetellaan sosiaalisen median vastuullista käyttöä vuorovaikutuksen välineenä. Tutkimustulosten julkaisussa käytetään erilaisia välineitä ja kuvia. Tiedonhankinnassa opetellaan kriittistä tiedonlähteen arviointia ja tulkintaa. Omia ja toisten tutkimuksia ja tutkimustuloksia harjoitellaan arvioimaan kriittisesti.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Tietotekniikkaa käytetään monipuolisesti sekä opetuksessa että oppimisen välineenä. Pieniä tutkimustehtäviä tehdään tietokoneella: aineistonkeruu, -käsittely raportointi ja julkaisu sekä kriittinen tiedonlähteiden arviointi. Myös mittauksissa ja havainnoinnissa voidaan

käyttää digitaalista välineistöä. Tietokoneisiin tutustutaan myös ohjelmoinnin ja tekniikan kautta. Tietokoneella voidaan tehdä ja käyttää erilaisia malleja, joiden avulla oppilasta ohjataan ymmärtämään teknologiaa, luonnon lainalaisuuksia, ympäristöä ja ihmistä. Maantiedossa harjoitellaan karttaohjelmien ja paikanusjärjestelmien käyttöä. Harjoitellaan tarkoituksenmukaista sosiaalisen median käyttöä esimerkiksi osallisuudessa ja vaikuttamistutkimuksessa. Pelillisyyttä voidaan hyödyntää käsitteiden opiskelussa ja uusien asioiden mallintamisessa. Vuorovaikutustaitojen harjoittelua tukevat videoinnit, animaatio ja kuvallinen ilmaisu.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Oppilaat harjoittelevat työelämätaitoja projektien ja monialaisten opintokokonaisuuksien yhteydessä. Tärkeitä taitoja ovat suunnittelu ja ideointi, ohjeiden lukutaito, pitkäjänteinen työskentely ja vastuu yhteisistä ja omista työvälineistä, niiden huollosta ja säilytyksestä. Oppilaat tutustuvat ympäristötiedon alan ammatteihin. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oppilaiden vanhempien osaamista ja yhteistyökumppaneita.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Koulun toimintakulttuuri tukee osallisuutta ja kestävää kehitystä. Oppilaat osallistuvat koulun kestävän kehityksen toimiin suunnitelmallisesti sekä tutustuvat kunnan kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen mm. jätehuolto, kierrätys ja ympäristösuunnittelu. Retkeilyt kehittävät oppilaiden ympäristöherkkyyttä sekä luonnon ja oman elinympäristön arvostusta. Oppilaat toteuttavat itse suunnittelemansa yhteistyöprojektin, joka liittyy kestävään elämäntapaan, luonnonsuojeluun tai turvalliseen ja viihtyisään ympäristöön. Näin he harjoittelevat osallisuutta ja vaikuttamista.

### **Ympäristöopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6**

Työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnan lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset ihmiseen, ympäristöön, ihmisen toimintaan ja arkeen liittyvistä asioista, ilmiöistä ja tapahtumista. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, draaman ja tarinoiden käyttö sekä ympäristöopin monitieteinen perusta. Ympäristöopin eri tiedonalojen ilmiöitä pyritään tutkimaan luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Oppimisympäristöinä käytetään koulun tilojen ja opetusryhmän lisäksi monipuolisesti lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä, erilaisia yhteisöjä ja vuorovaikutustilanteita, tieto- ja viestintäteknologisia ympäristöjä sekä paikallisia mahdollisuuksia kuten yhteistyötä luontokoulujen, museoiden, yritysten, kansalaisjärjestöjen, luonto- ja tiedekeskusten kanssa. Tavoitteiden kannalta keskeistä on oppilaiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä erilaisten näkökulmien ja ratkaisujen pohtimisessa. Oppilaiden aktiivinen työskentely opiskeltavan ilmiön, teeman tai ajankohtaisen ongelman parissa tukee ympäristöopin tavoitteiden mukaista oppimista.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristöopissa vuosiluokilla 3-6**

Ympäristöopin tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita käyttämään monipuolisesti erilaisia opiskelutapoja. Ohjausta tarvitaan erityisesti turvalliseen ja muut huomioivaan toimimiseen eri oppimisympäristöissä. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon oppilaiden aikaisemmat tiedot ja taidot sekä kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Oppilaita ohjataan kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen itseään koskevilla henkilökohtaisissa asioissa. Tutkimuksellinen työskentely ja eri ajattelutaitojen tasoilla olevat harjoitukset voivat tukea eriyttämistä yksilöllisten tarpei-

den mukaan. Yhteisönä toimiminen tukee yhdessä oppimista ja erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta sekä onnistumisen kokemukset tukevat oppilaiden oppijaminäkuvan vahvistumista ympäristöopissa. Oppilaille annetaan mahdollisuus myös syventymiseen ja rauhoittumiseen.

### Oppilaan oppimisen arviointi ympäristöopissa vuosiluokilla 3-6

Työskentelyn jäsentäminen kokonaisuuksiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Tutkimuksissa ja projekteissa keskitytään arvioimaan vain muutamaa osa-aluetta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsitteisiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen, kysymysten ja konkreettisten kehittämissuhteiden avulla. Myönteinen palaute ja kannustaminen tukevat erityisesti tutkimisen taitojen ja motivaation kehittymistä. Oppilaille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi oppilaiden työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin. Sisällön lisäksi arvioidaan olennaisen hahmottamista, tiedonhakua ja ilmaisun selkeyttä. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Oppilaat harjoittelevat omien vahvuuksien ja kehittämistarpeiden tunnistamista sekä kannustamaan toisiaan oppimisessa. Arvioinnin kohteena eivät ole oppilaiden arvot, asenteet, terveyskäyttäytyminen, sosiaalisuus, temperamentti tai muut henkilökohtaiset ominaisuudet.

Ympäristöopin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää ympäristöopin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä tutkimisen ja toimimisen taitojen lisäksi myös tiedonalojen osaaminen.

### Ympäristötiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 3 -6

Ympäristötiedon osalta siirtymävaiheisiin riittävät koulun normaalit oppilaan siirtokäytänteet. Ympäristötiedossa retkeillään ja tehdään laborointeja sekä kasvatuskokeita. Tämä vaatii ohjaavaa työtä ja asettaa vaatimuksensa työskentely-ympäristölle. Oppimisympäristöinä käytetään monipuolisesti ympäristön ja yhteistyökumppaneiden tarjoamia mahdollisuuksia.

### Ympäristöopin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaa-
<b>Merkitys, arvot, asenteet</b>			
T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkitykselliseksi itselleen	S1-S6	Ympäristöopin merkityksen hahmottaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä ympäristöopin tiedonalojen merkityksestä.

T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan	S1-S6	Tavoitteellinen työskentely ja oppimaan oppiminen	Oppilas osaa asettaa omia tavoitteita pienille kokonaisuuksille ja työskennellä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.
T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävän kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle	S1-S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla kestävän tulevaisuuden rakentamista tukevia ja uhkaavia tekijöitä. Oppilas osaa kuvata erilaisia keinoja lähiympäristön ja -yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen sekä toimia ohjatusti yhteisessä vaikuttamisprojektissa.
<b>Tutkimisen ja toimimisen taidot</b>			
T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdana	S1-S6	Kysymysten muodostaminen	Oppilas osaa muodostaa aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.
T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	S1-S6	Tutkimisen taidot: suunnittelu, havainnointi ja mittaukset	Oppilas osaa toimia, havainnoida, mitata ja dokumentoida tuloksia ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa suunnitella pieniä tutkimuksia yksin tai yhdessä muiden kanssa.
T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin	S1-S6	Tutkimisen taidot: johtopäätösten tekeminen ja tulosten esittäminen	Oppilas harjoittelee ohjatusti syy-seuraussuhteiden tunnistamista ja osaa tehdä yksinkertaisia johtopäätöksiä tuloksista. Oppilas osaa esittää tuloksiaan selkeästi.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien	S2-S6	Teknologinen osaaminen ja yhteistyö teknologisessa ongelmanratkaisussa	Oppilas osaa kuvata joidenkin arjen teknologisten sovellusten toimintaperiaatteita ja antaa esimerkkejä niiden merkityksestä. Oppilas osaa työskennellä kokeiluissa ja keksimisessä yhdessä toimien.
T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen	S1-S6	Turvallisuuden edistäminen ja turvataidot	Oppilas osaa esitellä keskeisiä hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä esimerkkien avulla. Oppilas osaa kuvata turvallisuusohjeita ja toimintatapoja erilaisissa vaara- ja ensiaputilanteissa, osaa käyttää niitä oppimistilanteissa sekä harjoittelee niiden perustelee-

			mista ympäristöopin eri tiedonalojen avulla.
T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	S2-S6	Ympäristössä toimiminen ja tutkiminen	Oppilas osaa toimia, liikkua ja retkeillä luonnossa ja rakennetussa ympäristössä ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa tehdä tutkimuksia ympäristössä ohjatusti sekä yksin että ryhmän jäsenenä.
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan	S1-S6	Vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen sekä tunteiden tunnistaminen ja säätely	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla ryhmässä toimimiseen, kohteliaaseen käytökseen sekä tunteiden ilmaisuun ja niiden säätelyyn liittyviä toimintamalleja ja harjoittelee niiden soveltamista eri rooleissa.
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti	S1-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkimusprosessin eri vaiheissa ja vuorovaikutuksen välineenä. Oppilas osaa kuvata tieto- ja viestintäteknologian vastuullista, turvallista ja ergonomista käyttöä.
<b>Tiedot ja ymmärrys</b>			
T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä	S1-S6	Käsitteiden käyttö	Oppilas osaa kuvata ympäristöä, ihmisen toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin tiedonalojen keskeisillä käsitteillä ja omin sanoin. Oppilas osaa yhdistää käsitteitä loogisesti toisiinsa.
T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä	S1-S6	Mallien käyttäminen	Oppilas osaa käyttää ja tulkita erilaisia konkreettisia malleja. Oppilas harjoittelee abstraktien mallien käyttöä.
T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia	S1-S6	Näkemyksien ilmaiseminen ja kriittinen lukutaito	Oppilas osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä. Oppilas harjoittelee erilaisten näkemysten perustelemista ja osaa nimetä eroja eri näkökulmissa.
T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen	S1, S3-S6	Biologian tiedonala: Luonnon tutkiminen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistaminen, ihmisen rakenne, elintoiminnot ja kehitys	Oppilas osaa havainnoida luontoa, tunnistaa yleisimpiä kasvilajeja ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä. Oppilas laatii ohjatusti pienen kasvion, osaa tutkia kokeellisesti kasvien kasvua yksin ja yhdessä mui-



			den kanssa sekä osaa pääpiirteittäin kuvata ihmisen rakenteen, elintoiminnat ja kehityksen.
T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja	S3-S6	Maantiedon tiedonala: Maapallon hahmottaminen, kartta- ja muut geomediataidot	Oppilas osaa tunnistaa eri aluetasot, jäsentää omaa ympäristöään, hahmottaa opiskelemiaan alueita ja koko maapallon karttakuvaa sekä osaa kuvata alueellista monimuotoisuutta maapallolla. Oppilas osaa käyttää karttoja ja muita geomedia lähteitä tiedonhaussa ja esittämisessä.
T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fyysisiä ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	Fysiikan tiedonala: Fysikaalisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata yksinkertaisia fyysisiä ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä harjoittelee niihin liittyviä selityksiä. Oppilas osaa käyttää energia-, voima- ja liikekäsitteitä arkisissa tilanteissa ja osaa antaa esimerkkejä energian säilymisen periaatteesta.
T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	Kemian tiedonala: Kemiallisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata olomuotoja ja tuttujen aineiden ominaisuuksia sekä harjoittelee niihin liittyviä selityksiä. Oppilas osaa selittää aineen säilymisen periaatteen avulla esimerkiksi veden kiertokulkua tai kierrätystä.
T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämäntapaa, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa.	S1-S3, S6	Terveystiedon tiedonala: Terveyden osa-alueiden ja arjen terveystottumusten tuntemus sekä niiden merkityksen pohtiminen, ikäkautteen liittyvän kasvun ja kehityksen tunnistaminen ja kuvaaminen	Oppilas osaa kuvata terveyden osa-alueita ja antaa esimerkkejä siitä, miten terveyttä voidaan arjessa edistää. Oppilas osaa kuvata elämäntapaa eri vaiheita ja selittää murrosikään liittyviä keskeisiä kasvun ja kehityksen tunnuspiirteitä ja niiden yksilöllistä vaihtelua.

#### 14.4.6 USKONTO

##### Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilai-

ta ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaan itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämönhallintataitojen kehittymistä koko perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaalle aineksia oman identiteetin, elämäntutkimuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

**Vuosiluokilla 3-6** uskonnon opetuksessa laajennetaan ja syvennetään oman uskonnon perustietoja. Opetuksessa perehdytään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeiseen oppiin, eettisiin periaatteisiin, rituaaleihin ja tapoihin. Oppilaita kannustetaan ihmettelyyn ja kyselyyn. Opetuksessa tutustutaan Suomen ja Euroopan uskonnollisiin juuriin sekä uskonnolliseen ja katsomukselliseen elämään nyky-Suomessa ja Euroopassa. Oppilaat harjaannuttavat medialukutaitoaan ja heitä ohjataan arvioimaan ja käyttämään eri lähteistä etsimäänsä tietoa sekä hyödyntämään sitä eri tilanteissa.

Opetuksessa käsitellään lasten oikeuksia ja yksilön vastuuta omista teoistaan. Opetuksessa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä tuetaan oppilaita muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiä. Oppilaita rohkaistaan ystävyyteen, myönteisen luokka- ja kouluyhteisön rakentamiseen sekä toimimaan syrjintää vastaan.

### Uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1	L1
T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin	S1	L1, L2
T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta	S1, S2	L2, L3, L4
T4 ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä	S1, S2, S3	L4, L5, L6
T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan	S1, S2	L1, L2
T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa	S2, S3	L2
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa	S1, S2, S3	L2, L5, L6

sisä ja tilanteissa		
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	S1, S2, S3	L7
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta	S2, S3	L2
T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta	S2, S3	L1, L3, L6
T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään	S1, S2, S3	L1, L4, L6, L7
T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	S3	L1

### Uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamista. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Sisällöissä keskitytään uskonnon lähteisiin, pyhiin kirjoihin ja henkilöihin sekä musiikkiin, symboleihin, pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin. Tärkeitä sisältöjä ovat opiskeltavan uskonnon oppi, tavat, rituaalit ja yhteisöt sekä uskonnon sisäinen monimuotoisuus. Tarkastellaan uskonnon keskeisiä kertomuksia ja niiden vuorovaikutusta taiteen, tieteen ja kulttuurin kanssa.

**S2 Uskontojen maailma:** Opetuksen sisältöjä ovat kristinusko, muut uskonnot ja uskonottomuus suomalaisessa kulttuurissa ja arjessa. Tutustutaan erityisesti koulun lähialueella vaikuttaviin uskonnollisiin yhteisöihin ja niiden pyhiin tiloihin. Opetuksessa tarkastellaan Suomen ja Euroopan katsomuksellista ja uskonnollista taustaa ja nykytilaa. Sisällöt valitaan niin, että muodostuu kokonaiskuva Euroopan uskonnollisista juurista ja erityisesti juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin perussisällöistä ja merkityksestä. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon uskontoon liittyvien teemojen käsittely mediassa ja populaarikulttuurissa.

**S3 Hyvä elämä:** Keskeisiä sisältöjä ovat ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen. Pohdinnan kohteena ovat oppilaan omat valinnat ja toiminnan taustalla vaikuttavat arvot sekä globaali vastuu. Tärkeitä sisältöjä ovat elämäntaidot, itsetuntemus ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tutustutaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin eettisiin opetuksiin sekä eri uskontojen ja katsomusten yhteisiin eettisiin käsityksiin. Käsitellään YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta. Sisällöt antavat oppilaalle välineitä eettiseen keskusteluun ja omien näkemysten perustelemiseen sekä uskonnoista käytävään keskusteluun.

### Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Asioita tarkastellaan kerronnallisuuden, draaman, kokemuksellisuuden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisen oppimisen avulla. Keskeistä on opittavien asioiden alustava käsitteellistäminen. Uskonnon opetuksessa

käytetään sisältöjen oppimista edistäviä tietoteknisiä sovelluksia siten, että oppilaiden oma aktiivisuus ja vuorovaikutus korostuvat. Opetuksessa korostetaan kiireettömyyttä ja keskustelua. Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää vierailuja ja vierailijoita. Opetuksessa voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäprojekteja myös oppiaineen eri oppimäärien kesken sekä oppiainerajat ylittäen. Tavoitteena on ilmentää koulussa edustettujen uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittavasti.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa vuosiluokilla 3-6

Oppimäärien toteutuksessa tehdään toimintaan ja opetukseen liittyvät ratkaisut huomioiden oppilaiden erilaiset uskonnolliset ja katsomukselliset taustat ja kehittyvä kielitaito. Keskeisten käsitteiden ymmärtämistä tuetaan. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

### Oppilaan oppimisen arviointi uskonnossa vuosiluokilla 3-6

Uskonnon opetuksessa oppimisen arviointi on ohjaavaa ja kannustavaa. Palautteella pyritään rohkaisemaan oppilasta perehtymään ja tutkimaan uskontojen keskeisiä lähteitä ja piirteitä sekä tekemään asioista omia tulkintoja. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen. Tärkeää on niiden kautta osoitettu taito ilmaista itseään ja ajatuksiaan. Yksityiskohtaisen muistamisen sijaan arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen sekä ajattelun kehittymiseen.

Uskonnon sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää uskonnon valtakunnallisia arviointikriteereitä.

3-6 luokilla uskonnon arvioinnissa korostuvat alaluokkia enemmän ainekohtaiset tiedot oman elämän taitojen rinnalla. Oppilaat osallistuvat sekä tietojen että taitojen arviointiin koko ajan saadakseen realistisen kuvan omasta oppimisestaan ja kehittymisestään. Arviointi on monipuolista.

### Uskonnon arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitsemisen, uskonnon monilukutaito	Oppilas osaa nimetä opiskeltavan uskonnon lähteitä ja tekstejä sekä kuvata niiden keskeisiä sisältöjä.

T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin ja pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas osaa kertoa esimerkkien avulla opiskeltavan uskonnon keskeisistä rituaaleista, tavoista ja pyhistä paikoista sekä kuvata niiden merkitystä.
T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta	S1, S2	Uskonnon kielen ja symbolien analysointi	Oppilas osaa antaa esimerkkejä uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta
T4 ohjata oppilas etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä	S1, S2, S3	Oppimaan oppimisen taidot uskonnon opiskelussa	Oppilas osaa hakea tietoa useasta lähteestä. Oppilas harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta ja objektiivisuutta.
T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan	S1, S2	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas tunnistaa uskontojen merkityksiä yhteiskuntien kehityksessä, kulttuurissa ja mediassa ja osaa antaa niistä esimerkkejä. Hän osaa kuvata suomalaisen ja eurooppalaisen uskonnollisuuden juuria pääpiirteissään.
T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa	S2, S3	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas osaa kuvata juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin pääpiirteet sekä niiden keskinäiset suhteet.
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa	S1, S2, S3	Uskonnon monilukutaito	Oppilas tietää, miten toimitaan ja pyrkii toimimaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti erilaisissa uskonnollisissa tilanteissa ja paikoissa.
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	S1, S2, S3	Etiikkaa koskeva tieto	Oppilas tunnistaa ja osaa nimetä opiskeltavan uskonnon eettisiä opetuksia sekä uskontoja ja katsomuksia yhdistäviä eettisiä periaatteita.
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta	S2, S3	Ihmisoikeusetiikka	Oppilas tietää YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä ihmisoikeuksista.
T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta	S2, S3	Eettinen pohdinta	Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta. Hän osaa soveltaa opiskelunsa uskonnon eettisiä

			periaatteita omassa pohdinnassaan.
T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään	S1, S2, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas osallistuu yhteiseen keskusteluun, osaa kuunnella toisia ja ilmaista itseään.
T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiin osana itsearviointia.

### Uskonnon eri oppimäärät vuosiluokilla 3-6

Perusopetuslain 11§:n mukaan perusopetuksessa oppiaineena on uskonto tai elämäntutkimus. Uskonto toteutetaan saman lain 13§:n mukaan oppilaiden uskonnollisen yhdyskunnan mukaisesti oman uskonnon opetuksena erillisten oppimäärien mukaan. Oppiaineen yhtenäisyyden takaamiseksi kaikille oman uskonnon opetuksen muodoille on laadittu yhteiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Eri uskontojen oppimääräkuvauksissa tarkennetaan kaikille yhteisiä sisältöjä oppilaan oman uskonnon luonteen mukaisesti. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan perusteiden yhteisten tavoitteiden, sisältökuvausten ja eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvauksen pohjalta.

## EVANKELISLUTERILAINEN USKONTO

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvauksen perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon keskeisiä käsitteitä, symboleita ja oppia. Sisältöjen valinnassa huomioidaan kristinuskon moninaisuus ja erityisesti protestanttisuus osana kristinuskoa. Opetuksessa tutustutaan Martin Lutherin ja Mikael Agricolan merkitykseen uskonnon uudistajina. Perehdytään luterilaisuuden oppiin, sakramentteihin, rukouksiin, jumalanpalvelukseen ja seurakunnan toimintaan. Opetuksessa tarkastellaan Raamattua kirjana, sen erilaisia tyylilajeja sekä uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta. Opetuksessa perehdytään Jeesuksen elämään, opetukseen ja merkitykseen kristinuskossa. Pohditaan Paavalin ja varhaisen kristillisyyden merkitystä kristinuskon kehittymiselle maailmanuskonnoksi. Tutustutaan Raamatun keskeisten kertomusten vuorovaikutukseen taiteen, tieteen ja kulttuurin kanssa sekä tarkastellaan kristinuskon näkymistä populaarikulttuurissa. Opetuksessa syvennetään tietoja kirkkovuodesta, elämänkaaren kristillisistä rituaaleista sekä niihin liittyvästä moninaisesta tapakulttuurista. Tutustutaan syvällisemmin kirkkoon uskonnollisena rakennuksena, kirkkoarkkitehtuuriin ja siihen liittyvään symboliikkaan. Opetuksessa otetaan huomioon virret ja muu hengellinen musiikki.

**S2 Uskontojen maailma:** Opetuksessa tarkastellaan, mitä merkitsee pyhyys uskonnoissa, oma ja toisen pyhä. Tutustutaan alustavasti juutalaisuutta, kristinuskkoa ja islamia yhdistäviin profeettoihin, pyhiin paikkoihin ja kertomuksiin sekä Jeesuksen asemaan näissä uskonnoissa. Tärkeinä tarkastelun kohteina ovat koulun lähialueilla vaikuttavat uskonnolliset yhteisöt. Opetuksessa tutkitaan Suomen ja Euroopan uskonnollista ja katsomuksellista nykytilaa ja sen taustaa sekä uskonnottomuutta. Alustavasti tutustutaan ekumeniaan ja uskontodialogiin sekä tarkastellaan uskontoja mediasta ja populaarikulttuurista otetuilla ajankohtaisilla esimerkeillä.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon tärkeimpiä eettisiä ohjeita: Kulusta sääntöä, rakkauden kaksoiskäskyä ja kymmentä käskyä. Pohditaan Kuluisen säännön etiikkaa kristinuskossa ja eri uskonnoissa. Opetuksessa käsitellään keskeisiä elämäntapa- ja tunteita ja arvoja Vanhasta ja Uudesta Testamentista valittujen kertomusten avulla. Tärkeitä sisältöjä ovat ihmisoikeusetiikka, YK:n Lapsen oikeuksien sopimus sekä ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen. Pohditaan oppilaan omia valintoja ja hänen toimintansa taustalla vaikuttavia arvoja sekä globaalia vastuuta. Tärkeitä näkökulmia ovat elämäntaidot, itsetuntemus, tunnetaidot ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Opetukseen valittujen sisältöjen tulee antaa oppilaille välineitä eettiseen keskusteluun ja omien näkemysten perustelemiseen sekä uskonnoista käytävään keskusteluun.

### Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1 UT, VT, katekismus, virsikirja vuosiluokkiin soveltuvin osin  3lk VT keskeisimmät kertomukset  4lk Herran siunaus, Seurakunnan elämää, oma kotikirkko ja seurakunta  5lk Vuorisaarna, Isä meidän -rukous, lähetyskäsky, Jeesuksen elämä ja alkuseurakunta, kristinuskon laajeneminen Raamatun kertomusten pohjalta  6lk Kristinuskon laajeneminen Raamatun kertomusten pohjalta, uskontunnustus, opetellaan käyttämään esim. RaamattuNet-palvelua, Virsivisaa	L1 Kriittisen ajattelun kehittämistä esim. tekstilähteitä vertailemalla. Yhteistyötaitojen harjoittelua projekteissa, ryhmätöissä jne.
T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin	S1 3-4lk Oman seurakunnan toimintaan tutustuminen soveltuvin osin  5lk Esirukous, rukous, oppilaiden omien kokemusten ja oman seurakunnan kautta	L1, L2 Esim. vertaisoppimista ja oman paikan oppimista sukupolvien ketjussa. Taiteen ja kulttuurin tutkimista ja tulkintaa, ilmaisua ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua. Monipuolisesti erilaisiin

	<p>6lk Oman uskonnon pyhät paikat (Jerusalem, Vatikaani, Wittenberg), erilaiset uskonnolliset rakennukset (kirkko, kappeli, moskeija, temppeli, luostari, seurakuntakoti jne.) sekä joku kristillinen tapa tarkemmin ja omakohtaisesti dokumentoituna</p>	<p>työskentelytapoihin tutustumista. Erilaisten uskontojen ja kulttuurin ymmärryksen lisääminen, positiivisten mielikuvien lisääminen, luovuuteen kannustaminen.</p>
<p>T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta</p>	<p>S1, S2 3lk Lasten Raamattu ja lapsille suunnattu uskonnollinen kirjallisuus tutuksi, uskonnolliset lasten videot yms.</p> <p>4lk Jeesuksen vertaukset, kristilliset symbolit etsitään esim. omasta kirkosta joka omakohtaisesti tai virtuaalisesti</p> <p>5lk Raamatusta esim. sananlaskuja, Laulujen laulu, aikakirjat esimerkkeinä erilaisista teksteistä jne.</p> <p>6lk Maailmanuskontojen keskeisimmät symbolit ja tavat, uskonnollinen taide ja musiikki eri aikakausilla, uskonnollisia aiheita mediassa ja populaarikulttuurissa TVT -taitoja hyödyntäen</p>	<p>L2, L3, L4 Tässä kokonaisuudessa esim. taiteeseen ja kulttuuriin tutustuminen ja tulkinta, ilmaisun ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, sääntöjen ja sopimusten noudattaminen, symbolin lukutaitojen kehittyminen ja vertailu, lisätään kulttuurillista tietoisuutta sekä kaikkien aistien käyttöä opiskelussa</p>
<p>T4 ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä</p>	<p>S1, S2, S3 5lk Samantapahtuman hakemista useasta evankeliumista, historian tutkimustieto ja Jeesuksen elämä rinnakkain</p> <p>6lk Perehtymistä historiallisiin ja tieteellisiin tulkintoihin esim. tiedonhakua netistä, vertailevan taulukon tekoa.</p>	<p>L4, L5, L6 Esim. fiktion, faktan ja mielipiteen erottelu, tiedon vertailu, vertailu- ja ajattelutaitojen kehittäminen päätelyn ja vuorovaikutussuhteiden pohtimisen avulla. Oman työn loppuunsaattamisen harjoittelu.</p>
<p>T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan</p>	<p>S1, S3 3lk Joku Suomessa tällä hetkellä toimiva uskonnollinen yhteisö lähemmin</p> <p>4lk Useampaan uskonnolliseen yhteisöön tutustuminen oppilaiden lähipiirissä</p> <p>5lk Kristinuskon synty ja laajeneminen maailman uskonnoksi</p> <p>6lk</p>	<p>L1, L2 Esim. kriittisen ajattelun kehittyminen. Vertaisoppiminen. Kulttuurien vertailu. Hyvän käytöksen opettelu. Monipuolista tiedon haun harjoittelua, kriittisen ajattelun kehittymistä ja vertailua opetellaan. Opetellaan hyväksymään ja etsimään faktatietoa erilaisista maailmankatsomuksista ja uskonnottomuudesta.</p>



	Lähi-idän uskontojen maantieteelliset ja kulttuuriset lähtökohdat tutuksi etsien yhtäläisyyksiä juutalaisuudesta, kristinuskosta ja islamista. Pohdintaa ja tiedon etsintää uskontojen ja uskonottomuuden nykytilanteista	
T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa	<p>S3 3lk Oman kotikirkon ja seurakunnan taide ja musiikkielämä, arkkitehtuuri soveltuvin osin</p> <p>4lk Lasten kristillinen kirjallisuus ja taide soveltuvin osin</p> <p>5lk Kristillisten kirkkojen eriytyminen</p> <p>6lk Uskonnot ja niiden vaikutukset mm. länsimaiseen lainsäädäntöön. Lähetystyö, uskonnot ja ristiriidat</p> <p>5.-6.-luokilla soveltuen: uskonnollinen arkkitehtuuri, taide ja musiikki, kirjallisuus, tanssi, teatteri, media ja populaarikulttuuri sekä uskontojen tutkimus lyhyesti esiteltynä tieteenalana</p>	L2 Esim. mahdollinen vertaisoppiminen, kansainvälisyys ja kulttuurinen vertailu ja vuorovaikutus. Tieto - taitojen ja vuorovaikutustaitojen kasvattamista eri kristillisiä suuntauksia ja uskonnotkuntia sekä uskonottomia kohtaan. Lähdekritiikin harjoittelua. Monipuolista TVT -taitojen harjoittelua
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa	<p>S1, S3 3lk Osallistumisia erilaisiin uskonnollisiin tilaisuuksiin mahdollisuuksien mukaan</p> <p>4lk Eri uskontojen tapoihin ja kulttuuriin tutustumista, ensisijaisesti oman koulun ja kotiseudun uskontoihin</p> <p>5lk Eri uskontojen pyhäkköihin ja tapoihin tutustumista, uskonottomuuden ymmärtämistä</p> <p>6lk. Erilaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä, mahdollisuuksien mukaan vierailuja erilaisiin uskonnollisiin yhteisöihin (virtuaalisesti) tai uskonnollisista yhteisöistä vierailuja sekä lasten omia kokemuksia matkoilta jne.</p>	L2, L5, L6 Yhteistyötä erilaisten uskonnollisten järjestöjen kanssa, kouluvierailuja, vierailuja tarpeen vaatiessa virtuaalisesti esim. moskeijaan, helluntaiseurakunnan temppeleihin jne. Harjoitellaan ihmisenä kasvamisen taitoja, suvaitsevaisuutta ja asioiden tarkastelua muiden näkökulmista lähtien.
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	<p>S1, S2, S3 3lk Toisten ihmisten huomioiminen ja kunnioittaminen Jeesuksen opetusten pohjalta, ihmisenä kasvamisen taitojen harjoittelua arkipäivän tilanteissa</p>	L7 Erilaisten tiedonhankintamenetelmien monipuolinen käyttö. Demokratia ja vastuunkanto -käsitteiden harjoittelua. Yhteiskunnalliseen

teisiin	<p>4lk Lasten oikeuksien julistus, esim. SPR:n, MLL:n tai muun vapaaehtoisjärjestön toimintaan tutustuminen</p> <p>5lk 10 käskyä, Kultainen sääntö ja siitä johdettava ekumeeninen ja solidaarinen yhteistyö, lähetystyö ja jatkuva, arkipäivän toisten ihmisten huomioiminen, arvostaminen ja auttaminen</p> <p>6lk Ihmisoikeuksien julistus ja Lasten oikeuksien julistus, kristillisen etiikan pohjalta kehittynyt suomalainen ja länsimainen lainsäädäntö, ekumenia, johonkin kansainväliseen avustusjärjestöön (esim. Punaiseen ristiin/Punainen puolikuu sisarjärjestöön, MLL, Lääkärit yli rajojen jne.) tutustutaan tarkemmin, etsitään populaarikulttuurista uskonnollisia yhteyksiä esim. YouTube</p>	<p>epätasa-arvoisuuteen tutustuminen. Joitakin kokemuksia esim. yhteisöllisestä työskentelystä koulun ulkopuolella esim. vierailu vanhainkotiin. Median vaikutuksen ja vastuullisen tiedottamisen pohdiskelua.</p>
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta	<p>S2, S3 3-4lk Lasten oikeuksien päivä 20.11., toisen ihmisen kunnioittaminen arkipäivän tilanteiden kautta</p> <p>5lk Kultainen sääntö ja Jeesuksen opetukset YK:n ihmisoikeuksien julistus</p> <p>6lk Tasa-arvoisuus esim. siirtolaisuus - pakolaisuus Raamatun kertomuksissa ja tänä päivänä</p>	<p>L2 Oppilaita rohkaistaan luottamaan itseensä, perustelemaan ajatuksiaan ja kuuntelemaan itseään ja toisia sekä löytämään luovia, yhteisöjä tukevia ratkaisuja. Harjoitellaan argumentointia ja vuorovaikutussuhteita. Blogi/mielipidekirjoitus tms.</p>
T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta	<p>S2, S3 Lähtökohtana ihmisen vastuu ympäristön ja luonnon hyvinvoinnista luomiskertomus</p> <p>3lk Omaan kasvuun ja kehitykseen sekä luontoon ja ympäristöön liittyvää arvopohdintaa esim. millaisia ovat hyvät yhteistyötaidot, omasta työympäristöstä, luokasta, koulun ja kodin lähiympäristöstä jne. huolehtiminen</p> <p>4lk. Laajemmin ympäristöstä huolehtiminen ja omien valintojen vaikutusten pohdinta ympäristön tilaan liittyen, laajemmin omien arvojen pohdintaa esimerkkien pohjalta</p> <p>5lk Edellisten lisäksi laajemmin ympäristöystävällinen</p>	<p>L1, L3, L6 Esim. tiedon monipuolista etsimistä, kriittisen ajattelun ja omien tavoitteiden asetelua, omien ja toisten arvojen käsittelyä, sääntöjen ja sopimusten harjoittelua, kestävän kehityksen arvojen sisäistämistä, oman vastuunkannon harjoittelua. Voidaan toteuttaa esimerkiksi mielipidekirjoitus, asiantuntijan haastattelu, elokuva, animaatio, ryhmätutkimus.</p>

	<p>ajattelu vs. saastuminen, ihmisen vastuu elinympäristöstään luomiskertomuksen perusteella</p> <p>6lk Ihmisen hyvän elämän edellytykset, esim. epäitsekkyyks/itsekkyyys, vapaus/vastuu. Voidaan kutsua esim. asiantuntija vierailijoita keskustelua herättämään tai etsiä sellaisia netistä</p>	
T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään	<p>S1, S2, S3 3lk Oma tahto/toisen huomioiminen, arkipäivän elämän tilanteita ja niihin liittyvien arvojen tutkimista, tunteiden nimeämisen opettelua. Harjoitellaan sosiaalisesti hyväksyttäviä tapoja ilmaista omia tunteitaan.</p> <p>4lk Tunteiden käsittelyn pohjana Raamatun kertomukset. Omien tunteiden ja arvojen nimeämisen harjoittelua, sovittamisen harjoittelua.</p> <p>5lk Arkielämän tilanteisiin liittyviä vaikeampia arvovaihtoehtoja yhdistettynä kristilliseen ajatteluun</p> <p>6lk Omien mielipiteiden ja arvojen perustelua ja pohdintaa esim. raittius, riippuvuudet, vastuullisuus.</p>	<p>L1, L4, L6, L7 Harjoitellaan kysymysten asettelua ja tiedonhaku itsenäisesti ja ryhmässä. Ymmärretään ja kokeillaan erilaisia näkökulmia asioihin ja tunteisiin: empatian ja kuvittelukyvyyn kehittämistä. Monilukutaidon harjoittelua Oman vastuunkannon opettelua. Yritteliäisyyttä harjoitellaan samoin rauhan, tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja demokratia taitojen harjoittelu Esim. elokuva, animaatio, tunnekorttien valmistus, näytelmä tms.</p>
T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	<p>S3 3-6lk Luomiskertomuksesta ihminen Jumalan kuvana, ihmistä suurempi rakkaus elämän voimavarana</p> <p>3lk Epäonnistumisen siedon harjoittelua yksin ja ryhmässä, onnistuneiden oppimiskokemusten vahvistamista</p> <p>4lk Omien ja luokkatovereiden vahvuuksien nimeämistä, yhteistyötaitojen opiskelua</p> <p>5lk Oman kasvun ja kehityksen tutkimista ja arviointia, omien arvojen ja tunteiden tunnistelun opiskelua, yhteistyön harjoittelua</p> <p>6lk Epävarmuuden ja oman keskeneräisyyden hyväksymistä, oman identiteetin vahvistamista, jokainen on arvokas ja hyväksytty omana itsenään</p>	<p>L1 Vertaisoppimista, omien arvojen ja moninaisten näkökulmien hakemista, luovien ratkaisumallien hakemista sekä vuorovaikutussuhteiden hahmottamisen harjoittelua. Keskeistä on oman itsensä hyväksyminen keskentekeoisena, kehittyvänä ihmisenä ja saman arvon antamisen harjoittelua kanssaihmissä kohtaan arkipäivän tilanteissa.</p>

## ORTODOKSINEN USKONTO

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksessa paneudutaan ortodoksisen uskonopin lähteisiin ja peruskäsitteisiin. Keskeisiä sisältöjä ovat liturgisen elämän peruspiirteet, pyhät mysteerit ja kirkolliset toimitukset arjessa ja juhlassa. Perehdytään Vanhan Testamentin kirjallisuuteen ortodoksisen opetuksen näkökulmasta sekä Jeesuksen elämävaiheisiin ja opetukseen evankeliumeissa sekä kirkkovuoden tapahtumissa. Opetuksessa tarkastellaan kirkon syntyä sekä Paavalin ja muiden apostolien toimintaa. Tutkitaan Suomen ortodoksisen kirkon tunnuspiirteitä, kirkkoa uskonnollisena rakennuksena, kirkkoarkkitehtuuria ja siihen liittyvää symboliikkaa. Opetuksessa otetaan huomioon kirkkomusiikki, kirkkotaide sekä ortodoksisuuden vaikutus ja näkyminen medioissa kotimaassa ja maailmalla.

**S2 Uskontojen maailma:** Opetuksessa tarkastellaan mitä ovat pyhyys, juhlat ja erilaiset tavat, niiden arvostaminen sekä omassa että eri uskontojen kulttuureissa. Pohditaan ortodoksisen kirkon olemusta katolisena ja apostolisena, globaalina yhteisönä. Tutustutaan keskeisiin Euroopassa vaikuttaviin uskontoihin ja eurooppalaiseen uskontokarttaan. Perehdytään islamin ja juutalaisuuden yhteisiin piirteisiin ortodoksisen kristillisyyden kanssa. Tutkitaan koulun lähialueiden uskonnollisia yhteisöjä ja uskonnottomuutta elämäntarkastuksen muotona. Tutustutaan alustavasti ekumeniaan ja uskontodialogiin sekä ihmisoikeuksien ja uskonnon suhteeseen.

**S3 Hyvä elämä:** Keskeisinä sisältöinä opetuksessa ovat ortodoksisen kirkon opetus sekä Uuden Testamentin sanoma yksilön eettisten kysymysten ohjaajana ja tukijana omassa elämässä sekä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Perehdytään Kymmeneen käskyyn ja pohditaan omia eettisiä valintoja ja niiden seurauksia sekä vaikutuksia itsetuntemuksen, elämäntaitojen ja myönteisen elämännäkemyksen muodostamiseen. Opetuksessa otetaan huomioon toisen ihmisen arvostaminen, huolenpito ympäristöstä ja luonnosta sekä elämän kunnioittaminen ja kestävä tulevaisuus. Pohditaan osallistuvaa globaalista vastuun kantamista kirkon ja yksilön elämässä. Tutustutaan alustavasti eri uskontojen eettisten opetusten yhteisiin piirteisiin sekä eurooppalaisen ihmisoikeuskäsityksen ja kristillisten arvojen yhteisiin piirteisiin ja syvennetään käsitystä YK:n Lapsoikeuksien sopimuksen merkityksestä.

### Ortodoksisen uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1  3Ik Raamattu pyhänä kirjana Raamatun kaksi osaa: Vanha testamentti ja Uusi testamentti Jumalan liitto ihmisen kanssa Vanhassa Testamentissa ja Uudessa Testamentissa Jeesuksen opetuksia ja ihmetekoja	L1 Oppilaita ohjataan huomaamaan asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita pari- ja ryhmätyöskentelyssä.

	<p>Pääsiäinen</p> <p>4lk Kristuksen elämä ja opetus evankeliumeissa Kristus: ihminen ja Jumala Joulu ja Teofania Pääsiäinen Oppilaan suojeluspyhä ja hänen elämäkertansa Oman seurakunnan pyhät ja niihin liittyvät kertomukset (esim. P. Lasari Muromalainen, Kuluntalahden tsasouna)</p> <p>5lk Raamattu kirkon kirja, uskon lähde Pyhä Kolminaisuus Raamatussa Pyhä Kolminaisuus Jumalanäiti Enkelit Pääsiäinen</p> <p>6lk Apostolit Apostoli Paavali Kirkon synty ja alkukirkon elämää Marttyyrit Seurakunta ja kirkko Helatorstai ja helluntai Pääsiäinen</p>	
<p>T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin</p>	<p>S1</p> <p>3lk Ortodoksinen koululaisjumalanpalvelus Alkurukoukset ja paastorukous Liturgia Tavallisimpia kirkkoveisuja Kirkkorakennus Kodinpyhitys, kiitosrukoushetket, panihida Reliikki</p> <p>4lk Ortodoksinen koululaisjumalanpalvelus Erlaisia pyhäkköjä ja kirkkorakennuksia Kirkollista esineistöä Vierailu pyhäkössä Paasto Katumuksen sakramentti Sairaanhoitteen sakramentti Rippi-isä ja hengellinen ohjaus Kirkkoisät Pappeus Lähetystyö</p>	<p>L1, L2 Oppilasta ohjataan käyttämään itselle sopivia työtapoja; esim. draama, yhteistoiminnallista oppimista oppilaiden ATK-taitoja hyödyntäen niin että oppilas pääsee tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin (<a href="http://www.ortoboxi.fi">www.ortoboxi.fi</a>, <a href="http://ortodoksi.net">ortodoksi.net</a>).</p>

	<p>Diakoniatyö Suomen ortodoksinen kirkko</p> <p>5lk Ortodoksinen koululaisjumalanpalvelus Uskontunnustus; Pyhä Kolminaisuus, kirkon oppi Kirkkomusiikki ja ikonitaide uskon lähteinä, säilyttäjinä ja elävöittäjinä Ehtooveisu Ajan pyhittäminen: juhlan ja arjen vuorottelu, kirkkovuosi Juhlien jako suuriin juhliin: Kristuksen ja Jumalanäidin juhlat Juhlien tropareita ja tapahtumaikoneja</p> <p>6lk Ortodoksinen koululaisjumalanpalvelus Luostarit uskon säilyttäjinä ja lähetystyön sydäminä Karjalan valistajat Seurakunnan toimijat ja toiminta Ajan pyhittäminen, kirkkovuosi paastoineen Pääsiäisen ajan tapahtumat Lasaruksen lauantaista pääsiäiseen ja liturgiikka Vuorokauden jumalanpalveluskierto Jeesuksen rukous Rukous ennen ehtoollista Ehtoollinen Kirkko: eukaristinen yhteisö Vigilia, liturgiaa edeltävä palvelus Liturgia ja paastoliturgia</p>	
<p>T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvasuutta</p>	<p>S1, S2</p> <p>Jumalanpalvelukset ja toimitukset kirkossa sekä kotona: liturgia (3-6lk), paastoliturgia (6lk), kodinpyhitys (3-6lk), kiitosrukoushetket (3-6lk), panihida (3-6lk); osallistutaan koululaisjumalanpalvelukseen (3-6lk) Sanastoa (3-6lk) Symboliikka: kirkkorakennus, papiston vaatteet, saatot (3-6lk) Kirkkomusiikki (3-6lk) Raamattu ja traditio (3-6lk) Marttyyrit (5-6lk) Katolisuus ja apostolisuus kristinuskossa (5-6lk)</p>	<p>L2, L3, L4</p> <p>Oppilaita ohjataan asettumaan toiseen asemaan ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Yhdessä keskustellaan yksityisyyden ja henkilökohtaisten rajojen suojaamisen merkityksestä. Opitaan siihen liittyviä toimintatapoja (esim. tunnustuksellisuuden hyväksyminen). Opetuksessa käytetään eri aisteja symbolien tutustumiseen: sanalliset, visuaaliset, audiovisuaaliset (myös virtuaaliset lähteet) kineettiset.</p>

<p>T4 ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä</p>	<p>S1, S2, S3</p> <p>3lk Raamatun käytön perusteet Pienimuotoisia projekteja yksin ja yhdessä Ajankohtaiset uskontoon liittyvät aiheet mediassa oppilaiden kiinnostuksen mukaan</p> <p>4lk Raamatun käytön perusteet Pienimuotoisia projekteja yksin ja yhdessä Ajankohtaiset uskontoon liittyvät aiheet mediassa oppilaiden kiinnostuksen mukaan</p> <p>5-6lk Projekteja yksin ja yhdessä Projektien vertaisarviointia Ajankohtaiset uskontoon liittyvät aiheet mediassa</p>	<p>L4, L5, L6</p> <p>Opetuksessa käytetään eri aisteja symbolien tutustumiseen: sanalliset, visuaaliset, audiovisuaaliset (myös virtuaaliset lähteet) kinesteettiset. Samalla oppilaita ohjataan vertailemaan ja arvioimaan hakemansa tiedon soveltuvuutta (L4) oppilaiden ATK- taitoja hyödyntäen (L5) ja harjoittelemalla erilaisia tehtäviä kirkossa esim. ponomari (L6)</p>
<p>T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan</p>	<p>S1, S2</p> <p>3lk Pyhä ja arki eri uskonnoissa ja kulttuureissa Käsitellään muita paikallisia uskontoja asiantuntijavierailujen ja vierailujen avulla Projekteja yksin ja yhdessä Projektien vertaisarviointia Ajankohtaiset uskontoon liittyvät aiheet mediassa</p> <p>4lk Abrahamin uskonnot: syntyhistoriaa, opin yhteisiä piirteitä, Pyhät kirjat, paasto, pyhät ihmiset, näkömätön maailma</p> <p>5lk Katolisuus ja apostolisuus kristinuskossa Ekumenia, ekumeeninen rukousviikko Ortodoksisuus Suomessa, Euroopassa ja maailmassa: globaali ortodoksisuus</p> <p>6lk Marttyyrit, luostarit ja paastot kristinuskossa ja muissa uskonnoissa Uskonnottomuus, ateismi, maallistuminen Uskonnot nyky-Euroopassa ja niiden ilmeneminen ihmisten arjessa Uskontodialogi</p>	<p>L1, L2</p> <p>Ohjataan tuntemaan ja arvostamaan kulttuuriperintöä ja tarkastelemaan tietolähteitä monipuolisesti.</p>
<p>T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja</p>	<p>S2</p> <p>Abrahamin uskonnot: syntyhistoriaa, opin yhteisiä piirteitä, pyhät kirjat, paasto, pyhät ihmiset, näkömätön maailma (3-6lk)</p>	<p>L2</p> <p>Oppilaita kannustetaan kansainväliseen yhteistyöhön ja erilaisten toimintatapojen ja kulttuu-</p>

historiaan Euroopassa	<p>Marttyyrit (5-6lk)          Uskonnottomuus, ateismi, maallistuminen (5-6lk)          Pyhä ja arki (3-6lk)          Ekumenia, ekumeeninen rukousviikko (3-6lk)          Ajankohtaiset uskontoon liittyvät aiheet mediassa (5-6lk)          Uskontodialogi (5-6lk)          Käsitellään muita paikallisia uskontoja asiantuntijavierailujen ja vierailujen avulla (3-6lk)</p>	rien vertailuun. Oppilaita rohkaistaan itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla (esim. kirjeenvaihtoon, Skype videopuhelu jne.).
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa	<p>S1, S3</p> <p>Oman kirkon tapoja, vahvistetaan opittua (3-6lk)          Jumalanpalvelukset ja toimitukset kirkossa sekä kotona: liturgia (3-6lk), paastoliturgia (6lk), kodinpyhitys (3lk), kiitosrukoushetket (3-6lk), panihida (3-6lk); osallistutaan koululaisjumalanpalveluksiin (3-6lk)          Yhteisön jäsenenä (3-6lk)          Oma rooli vuorovaikutuksessa, keskustelun taidot (3-6lk)          Toisen ihmisen huomioiminen (3-6lk)</p>	L2, L5, L6 Oppilaita ohjataan ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, puolustamiseen (L2) ja tieto- ja viestintätekniikan vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön sekä hyviin käytöstapoihin (L5). Koulutyössä harjoitellaan projektien toteuttamista, ryhmässä toimimista sekä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa (L6).
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	<p>S1, S2, S3</p> <p>3lk          Itsestä huolehtiminen          Yhteisön jäsenenä toimiminen          Toisen ihmisen huomioiminen ja oma rooli vuorovaikutuksessa, keskustelun taidot          Some-etiikkaa          10 käskyä          Laupias samarialainen – toisen auttaminen          Viisas rakentaja - elämänarvot          Fariseus ja publikaani - nöyryys          Tuhlaajapoika - anteeksiantaminen          Elämä lahjana          Tasa-arvo: ulkonäkö, menestys</p> <p>4lk          Ympäristöystävällinen ajattelu, ekososiaalinen ajattelu, kestävä elämä: epäitsekkyys          Toisen ihmisen huomioiminen ja oma rooli vuorovaikutuksessa, keskustelun taidot          Rakkauden kaksoiskäsky          Tasa-arvo: eri-ikäiset ihmiset, terveys</p> <p>5lk</p>	L7 Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötä ristiriitojen käsittelyä ja ratkaisujen etsimistä niin kouluyhteisössä kuin myös yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle.



	<p>Ympäristöystävällinen ajattelu, ekososiaalinen ajattelu, kestävä elämä: omasta luopuminen          Filantropia, globaali vastuu, pakolaisuus          Kultainen sääntö          Kylväjä – ihmisenä kasvaminen, ortodoksinen ihmiskäsitys          Toisen ihmisen huomioiminen ja oma rooli vuorovaikutuksessa, keskustelun taidot          Viihderiippuvuus          Ihmisoikeudet uskonnoissa          Eri uskontojen välinen kunnioitus          Tasa-arvo: sukupuolinen tasa-arvo</p> <p>6lk          Ympäristöystävällinen ajattelu, ekososiaalinen ajattelu, kestävä elämä: hyvän tekeminen          Paasto ja paastorukouksen sisältö          Vuorisaarna          Toisen ihmisen huomioiminen ja oma rooli vuorovaikutuksessa, keskustelun taidot          Ihmisoikeudet – marttyyrit ja uskon puolustajat          Tasa-arvo: alueellinen eriarvoisuus, rikkaat/köyhät, rasismi, syrjäytyminen</p>	
<p>T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta</p>	<p>S2, S3</p> <p>3lk          Lapsen oikeuksien sopimus omassa elämässä, Lapsen oikeuksien päivä 20.11.</p> <p>4lk          Oppilas vähemmistön jäsenenä          Koulun vähemmistöryhmiä          Lapsen oikeuksien sopimus omassa elämässä, Lapsen oikeuksien päivä 20.11.</p> <p>5lk          Suomalaisia vähemmistöjä          Lapsen oikeuksien sopimus omassa elämässä, Lapsen oikeuksien päivä 20.11.</p> <p>6lk          Globaali talous ihmisoikeuksien näkökulmasta          Lapsen oikeuksien sopimus, Lapsen oikeuksien päivä 20.11.</p>	<p>L2          Koulutyössä opitaan tuntemaan ihmisoikeuksia koskevien sopimusten merkitys yhteiskunnassa ja maailmassa; erityisesti perehdytään Lapsen oikeuksien sopimukseen</p>
<p>T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden</p>	<p>S2, S3</p> <p>3lk          Miten toiset vaikuttavat arvoihini ja mielipiteisiini          Omien tekojen seuraukset          Omat teot arjessa kestävän tulevaisuuden näkökulmasta</p>	<p>L1, L3, L6          Oppilaat kehittyvät tunnistamaan pohdittavaan asiaan liittyviä erilaisia näkökulmia ja vuorovaikutussuhteita (L1)</p>

<p>den ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta</p>	<p>masta Paasto</p> <p>4lk Miten toiset vaikuttavat arvoihini ja mielipiteisiini Vastuu omista teoista Omat teot arjessa kestävän tulevaisuuden näkökulmasta Paasto</p> <p>5lk Miten toiset vaikuttavat arvoihini ja mielipiteisiini Vastuu omista teoista Omat teot arjessa kestävän tulevaisuuden näkökulmasta Kirkon opetus luomakunnasta Paasto Kilvoittelu</p> <p>6lk Miten toiset vaikuttavat arvoihini ja mielipiteisiini Vastuu omista teoista Omat teot arjessa kestävän tulevaisuuden näkökulmasta Ajankohtaisten kysymysten eettistä pohdintaa Paasto Kilvoittelu</p>	<p>Oppilaalla on tilaisuuksia harjoitella yhteiseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia toimintatapoja (L3) Koulutyöhön sisällytetään toimintaa, jossa oppilaat saavat kokemuksia toisten hyväksi toimimisesta (esim. Kummitoiminta, tukioppilas, jne.) (L6)</p>
<p>T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään</p>	<p>S1, S2, S3</p> <p>3-6lk Eettinen pohdinta Raamatun kertomusten pohjalta Omien ajatusten kertominen Mielipiteiden perusteleminen Toisen mielipiteen kunnioittaminen Toisen asemaan asettuminen Empatiataitojen harjoittelu</p>	<p>L1, L4, L6, L7 Opetuksessa vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia (L1) Kehitetään monilukutaitoa vuorovaikutuksessa tarkastelemalla fiktiota, faktaa ja mielipiteitä (L4) Koulutyössä harjoitellaan projektien toteuttamista, ryhmässä toimimista sekä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa (L6) Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötä ristiriitojen käsittelyä ja ratkaisujen etsimistä (L7)</p>
<p>T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan</p>	<p>S3 3-6lk Ihminen Jumalan kuvana</p>	<p>L1 Oppilaita ohjataan tunnistamaan itselle luonte-</p>

myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	Luomiskertomus	vimmat tavat oppia. Heitä autetaan hahmottamaan opintoihinsa liittyviä tavoitteita ja valintoja ja kannustetaan keskustelemaan niistä huoltajensa kanssa. Samalla kehittyvät oppilaiden edellytykset löytää uusia oivalluksia sekä harjaantua vähitellen asioiden kriittiseen tarkasteluun.
--	----------------	---

## ISLAM

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Islamin opetuksen keskeisiä sisältöjä ovat Koraani, perimätieto ja islamin opillinen perusta. Opetuksessa tarkastellaan islamilaisen tradition vaikutusta kulttuuriin, arkkitehtuuriin ja islamilaiseen taiteeseen. Tutustutaan Islamin maailmanlaajuiseen vaikutukseen Antiikin kirjallisuuden ja kommentaarien kautta. Opetuksessa otetaan huomioon Islamin pyhät paikat ja niiden merkitys. Sisältöjen valinnassa tärkeitä ovat islamilaisen perinteen ikäkauteen sopivat uskonnolliset opetukset ja kertomukset. Tutustutaan uskonnollisiin symboleihin, juhliin ja islamilaiseen kalenteriin. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon uskonnollisen kielen erityispiirteet, islamilainen terminologia ja sen yhdistävä vaikutus islamilaisessa maailmassa. Perehdytään islamin monimuotoisuuteen ja tutkitaan tarinoita profeetoista islamin opin kehityksen näkökulmasta. Opetuksessa tutustutaan islamin historiaan Euroopassa ja islamiin Suomessa.

**S2 Uskontojen maailma:** Opetuksessa keskeisinä sisältöinä ovat juutalaisuus, kristinusko ja islam. Perehdytään niitä yhdistäviin profeettoihin, pyhiin paikkoihin ja pyhiin kirjoituksiin. Tutkitaan juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin vaikutusta eurooppalaiseen kulttuuriin. Opetuksessa otetaan huomioon Suomessa vaikuttavat uskonnolliset yhteisöt ja uskontodialogin merkitys sekä uskonnot mediassa ja populaarikulttuurissa sekä uskontojen rooli maailmanrauhan rakentamisessa.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa tarkastellaan islamilaisen etiikan perusteita ja elämän arvoja. Perehdytään käsitykseen kielletystä ja sallitusta islamissa sekä syntikäsitteeseen. Pohditaan ihmisen ja luonnon suhdetta sekä globaalivastuuta. Tärkeitä sisältöjä ovat ihmisen oikeus elämään ja YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. Pohditaan uskon ja tekojen välistä suhdetta, islamilaisia käytöstapoja, myötäelämisen taitoa ja oppilaiden elämästä nousevia eettisiä kysymyksiä.

### Vuosiluokat 3-6

Kajaanin kaupungissa oppilaat saattavat opiskella joissakin kouluissa luokilla 1-6 ja 3-6 samassa ryhmässä. Opiskelu ja tehtävät tehdään jokaisen omaa luokkatasoaan vastaavalla tasolla. Islamin uskonnon opetuksen tavoitteet ja sisällöt Kajaanin kaupungissa 3 – 6 luokilla ovat pääsääntöisesti samat, sisältöjä syventäen ja eriyttäen oppijan yksilölliset tarpeet huomioiden. 5 – 6 luokkien sisältöjä on jonkin verran eritelty keskeisissä sisällöissä.

### Tavoitteet

- vahvistaa tietämystään islamin keskeisistä opillisista piirteistä
- tutustua Koraaniin ja omaksuu laajemmin Koraanin lyhyitä suuria merkityksineen
- oppia peruspilarit (Arkan al – Islaam)
- oppia uskonpilarit (Arkan al – Imaan)
- tutustua islamilaiseen perimätietoon (hadith)
- syventää tietämystään Profeetta Muhammedin elämän vaiheista ja oppii lisää keskeisiä profeettoja
- tutustua elämään islamilaisissa uskonnollisissa yhdyskunnissa
- hahmottaa islamilaisen kalenterivuoden ja juhlapyhien yksilöllisen sekä yhteisöllisen merkityksen
- laajentaa maantieteellistä ymmärrystään islamin merkityksestä ihmiskunnalle ja yksilölle
- tutustua alustavasti maailmanuskontoihin ja ymmärtää islamin, kristinuskon ja juutalaisuuden yhteisen historian
- tutustua islamilaiseen etiikkaan

### Keskeiset sisällöt

- Koraani ja profeetta Muhammedin opetukset ja luonne
  - Koraanin keskeisiä opetuksia tutustumalla suuriin ja pohtimalla niiden sisältöä (esimerkiksi surat al Fiil, surat Annasr, surat al Kawthar, surat Quraish)
  - Koraanin rakenne ja merkitys arjessa
  - perimätieto (hadith)
  - profeetta Muhammedin elämä ja hänen seuralaisensa (Assahaabah)
  - päivittäiset rukoukset (Fajr-Dhuhr, ‘Asr, Maghrib, ‘Ishaa)
  - islamin laki (sharia)
- Islamin historiaa ja erityispiirteitä
  - keskeiset asiat islamin synnystä ja varhaisista vaiheista
  - profeettojen elämäkerrat (esimerkiksi Yunus (Joona), Ishaq (Iisak), Yaqub (Jaakob), Yusuf (Joosef), Bnyamin (Benjamin))
  - islam maailmassa: islamin kehitys ja leviäminen, islam tänään
  - islamin pääsuunnat ja yhtenäisyys (wahdat)
  - islamilainen kulttuuri, taide ja tiede
  - islamilainen etiikka ja moraali
  - 5-6lk: kielletyt ja sallitut asiat, eläinten kohtelu
- Islamilaisen yhdyskunnan toiminta Kajaanissa
  - tutustuminen moskeijaan, käyttäytyminen moskeijassa
  - muslimina Suomessa, Kajaanissa ja muualla maailmassa
- Islamilainen kalenterivuosi
  - muslimien yhteiset vuosijuhlat: paaston päättymisen juhla (Id al-Fitr)

- o ja pyhiinvaelluksen päättymisen juhla (Id al-Adha)
  - o marginaaliset juhlat sekä islamin monimuotoisuus juhlaperinteissä
  - o islamilainen ajanlasku (hijra)
- Maailman uskonnot sekä suomalainen katsomusperinne
  - o yleiskuva suomalaisesta uskontoperinteestä ja sen historiaa
  - o uskonnot ja uskonnoton ajattelu Suomessa, monikulttuurisuus ja uskonnonvapaus
  - o islam, kristinusko ja juutalaisuus sukulaisuskontoina
- Ihminen eettisenä olentona
  - o islamilaisen etiikan peruspainotukset sekä sallittu/kielletty (halal/haram) käsitteet
  - o eettisten normien, periaatteiden ja arvojen tunnistaminen, pohtiminen ja soveltaminen
  - o ihminen oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana

### Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 6. luokan päättyessä

**Oppilas tuntee keskeiset asiat Koraanista ja islamista siten, että voi käyttää oppimaansa tiedon hankkimiseen.**

Oppilas

- tuntee Koraanin lyhyitä lukuja ja profeetta Muhammedin opetuksia
- tietää islamin peruspilarit
- hahmottaa islamin historiaa
- tuntee jumalanpalvelamisen ('Ibaadah) merkityksen osana muslimin elämää
- tuntee islamin uskonnollisia juhlia ja niiden sisältöjä ja tapoja

**Oppilas alkaa hahmottaa uskontoa ilmiönä**

Oppilas

- ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta
- tunnistaa uskonnollisia symboleja, käsitteitä ja kielikuvia
- näkee uskontojen vaikutuksia omassa elämässään ja lähiympäristössään
- ymmärtää mitä tarkoitetaan maailmanuskunnoilla ja osaa suhteuttaa omansa kokonaisuuteen

**Oppilas osaa käyttää uskonnollista tietoa**

Oppilas

- hahmottaa alustavasti uskonnon ja tiedon perusluonnetta
- osaa tarkastella itselleen läheisiä elämänskysymyksiä ja osaa keskustella omasta katsomuksestaan
- pystyy ikäkauttansa vastaavasti hahmottamaan omaa maailmankatsomustaan

**Oppilas osaa toimia eettisesti vastuullisella tavalla**

Oppilas

- kykenee eettiseen pohdintaan
- tunnistaa, hyväksyy ja kunnioittaa erilaisiin uskontoihin ja elämänskatsomuksiin sitoutuneita ihmisiä omassa lähipiirissään
- tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä ja ottaa niitä huomioon omassa elämässään.

### 14.4.7 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

**Oppiaineen tehtävä**

Elämäkatsomustiedon opetuksen ydintehtävänä on edistää oppilaiden kykyä etsiä hyvää elämää. Elämäkatsomustiedossa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uusintavina ja luovina toimijoina, jotka kokevat ja tuottavat merkityksiä keskinäisessä toiminnassaan ja kanssakäymisissä ympäröivän maailman kanssa. Katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämäkatsomustiedossa painotetaan ihmisten kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Tämä koskee myös oppilaiden opiskelua ja oppimista. Siksi on keskeistä sovittaa opetukseen ja opiskeluun oppilaan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.

Elämäkatsomustiedon opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Tavoitteena on täysivaltainen demokraattinen kansalaisuus globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä edellyttää elämäkatsomustiedon opetukselta monipuolisen katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisen lisäksi eettisen ja kriittisen ajattelu- ja toimintakyvyn sekä oppimisen taitojen kehittämistä. Elämäkatsomustiedossa kriittinen ajattelu ymmärretään perusteita etsivänä, asiayhteydet hahmottavana ja tilannetajuisena sekä itseään korjaavana. Siihen liittyy avoin ja pohdiskeleva asenne.

Elämäkatsomustieto tukee laaja-alaisen osaamisen kehittymistä, erityisesti ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taitoja, itsestä huolehtimista ja arjentaitoja sekä osallistumista, vaikuttamista ja vastuullisuutta.

### Elämäkatsomuksellisen oppiaineen käsittelemisestä

Elämäkatsomustiedossa oppilasryhmät ovat usein pieniä muodostuen usean vuosikurssin oppilaista. Tämän vuoksi ei ole ollut tarkoituksenmukaista jakaa maakunnallista opetussuunnitelmaoppiainesta erillisten vuosikurssien sisällöiksi. Tätä ajattelua tukee myös käytettävissä oleva oppimateriaali. Tuntijaosta ja koulujen oppilasryhmistä johtuen tulevat oppilasryhmät muodostumaan Kainuun kouluissa pääasiassa 1 -6 luokkien tai 7 – 9 luokkien oppilaista. Tästä johtuen elämäkatsomustiedon keskeiset sisällöt on jaettu 1 -2, 3 -6. ja 7 -9 luokkien ryhmiin. Tästä syystä on syytä korostaa, että muodostettavissa oppilasryhmissä on ainetta opettavan opettajan pidettävä huolta siitä, että oppilaan edetessä vuosikurssilta toiselle, hän saa tavoitteiden ja keskeisen sisällön mukaisen opetuksen eri vuosikurssien aikana. Elämäkatsomustiedon opetus muodostaa jatkumon läpi perusopetuksen. Siirtymävaiheissa oppilasta tuetaan opetussuunnitelman perusteiden luvussa 14.1 kuvatulla tavalla.

**Vuosiluokilla 3-6** elämäkatsomustiedon opetuksen erityisenä tehtävänä on rohkaista ja tukea oppilaiden pyrkimystä rakentaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan. Opetuksessa keskeistä on tukea oppilaiden eettisen ajattelun taitojen ja kulttuurisen osaamisen kehittymistä sekä kykyä ilmaista omia näkemyksiään ja niiden perusteita.

### Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisällöt	Laaja-alainen osaaminen
T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan	S1-S4	L1, L2, L3, L7

eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin		
T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita	S1-S4	L1, L4, L5
T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan	S1-S3	L1, L4
T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta	S1-S3	L3, L7
T5 ohjata oppilas tutustumaan suomalaiseen, eurooppalaiseen ja maailman kulttuuriperintöön sekä hahmotamaan kulttuurista moninaisuutta ilmiönä.	S2-S4	L2, L4, L5
T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään	S1-S4	L1, L2
T7 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja arvioimaan omaa katsomuksellista oppimistaan	S1- S4	L1, L2, L5
T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan katsomustaan ja kuuntelemaan muiden katsomuksellisia kannanottoja	S1- S3	L2, L7
T9 ohjata oppilas tuntemaan YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen perustuvaa ihmisoikeusetiikkaa, erityisesti lapsen oikeuksia	S3	L2, L3
T10 rohkaista oppilasta toimimaan aloitteellisesti ja vastuullisesti omassa ympäristössään	S1-S4	L5, L6, L7

### Elämäkatsomustiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma, ideat ja ajatukset huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

**S1 Kasvaminen hyvään elämään:** Harjoitellaan toisen kohtaamista ja erilaisten näkökulmien arvostamista. Tutkitaan oikeudenmukaisuuden ilmenemistä jokapäiväisessä elämässä. Tutkitaan vapautta ja vastuuta, erityisesti ajattelun-, uskonnon- ja elämäkatsomuksen vapauden näkökulmista. Pehdytään arvon ja normin käsitteisiin. Pohditaan yhdenvertaisuutta, onnellisuutta ja hyvää elämää. Harjoitellaan oman näkemys erittelyä ja perustelemista suhteessa toisiin.

**S2 Erilaisia elämäntapoja:** Tutkitaan eri näkökulmista omaa identiteettiä. Pehdytään suomalaiseen kulttuuriin ja kulttuurivähemmistöihin sekä erilaisiin elämän- ja maailmankatsomuksiin. Pohditaan esimerkiksi yhdenvertaisuuden, hyväksymisen, ymmärtämisen, tietämisen, uskomisen ja luulemisen merkityksiä. Pehdytään maailman kulttuuriperintöön ja sen arvokkuuteen. Harjoitellaan oman näkemys erittelyä ja perustelemista suhteessa eri kulttuureihin ja katsomuksiin.

**S3 Yhteiselämän perusteita:** Pehdytään ihmisten yhteiselämän perusteisiin tutkimalla esimerkiksi sopimuksen, lupauksen, oikeuden ja velvollisuuden, yhdenvertaisuuden, rauhan ja demokratian merkityksiä niin erilaisissa oppilaan elämään liittyvissä arkipäivän tilanteissa ja ympäristöissä kuin laajemminkin. Pehdytään lapsen oikeuksiin pohtien niiden toteutumista lähellä ja kaukana. Harjoitellaan tekojen eettistä arviointia niiden kontekstin, tarkoitusten ja seurausten näkökulmista. Harjoitellaan omien näkemysten erittelyä ja perustelemista suhteessa yhteiselämän vaatimuksiin.

**S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus:** Perehdytään erilaisiin aikakäsityksiin ja tapoihin selittää maailmaa sekä pohditaan niiden vaikutusta ihmisten elämään ja niihin liittyviä erilaisia tietokäsityksiä. Tutkitaan erilaisia luontokäsityksiä, luonnon ja ihmisen tulevaisuutta sekä kestävää kehitystä. Harjoitellaan omien näkemysten erittelyä ja perustelemista suhteessa maailmankuvaan ja kestävään tulevaisuuteen.

Vuosiluokilla 3-6 elämäkatsomustiedon opetuksen erityisenä tehtävänä on rohkaista ja tukea oppilaiden pyrkimystä rakentaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan. Opetuksessa keskeistä on tukea oppilaiden eettisen ajattelun taitojen ja kulttuurisen osaamisen kehittymistä sekä kykyä ilmaista omia näkemyksiään ja niiden perusteita.

#### Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin	S1-S4 Arkielämän säännöt ja niiden noudattaminen. Käsitelmä väärästä ja oikeasta. Oman elämän arvot esim. onnellisuus, hyvä elämä ja niiden soveltaminen arkielämän tilanteisiin esim. pelot, ystävyys ja erilaiset tunteet. Omien mielipiteiden ilmaisun harjoittelu ja toisten mielipiteiden kuuntelu ja kunnioittaminen. Erilaisiin käsitelmiin tutustuminen esim. luonto, elämä, maailma, normi).	L1, L2, L3, L7 L1 Moninaisten työtapojen käyttäminen esim. keskustelut, vierailut ja toiminnallisuus sekä leikit ja pelillisuus L2 Vuorovaikutus, yhteistyö, hyvä käytös, toisten arvostaminen L3 Arjen taitojen harjoittelu esim. itsestä ja toisesta huolehtiminen L7 Käytännön toiminta hyvän elämän ja kestävä kehityksen periaatteista käsin
T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita	S1-S4 Omien mielipiteiden ja ajatusten perustelu sekä niistä keskusteleminen toisten kanssa. Tosiasioiden ja mielipiteiden erottaminen toisistaan. Hyvän ja asianmukaisen perustelun tunnistaminen.	L1, L4, L5 L1 Kuunteleminen, vuorovaikutussuhteiden arvioiminen, asioiden keskinäisten suhteiden hahmottaminen, oman sisäisen tiedon pohtiminen, kannustaminen vaihtoehtoisten näkökulmien hahmottamiseen L4 Taito hankkia, yhdistää, muokata tietoa eri merkityksissä. Faktan ja fiktion erottaminen, kriittinen ajattelu L5 TVT:n vastuullinen ja turvallinen käyttö, medialukutaito (esim. lähdekritiikki)
T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan	S1-S3 Arkielämän syy- ja seuraussuhteet esim. menen myöhään nukkumaan, olen koulussa väsynyt. Oman toiminnan vaikutusten arviointi. Ihmisten toiminnan eettistä arviointia	L1, L4 L1 Tiedon pohtiminen, näkökulmien hahmottaminen L4 Oppimisen taitojen kehittymisen, medialukutaito
T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta	S1-S3 Arkielämän asiat, joissa voi itse ottaa vastuuta esim. huoneen siivoaminen. Toisten kunnioittaminen esim. pohditaan	L3, L7 L1 Toiminnalliset työtavat esimerkiksi roskien kerääminen, lintujen ruokkiminen, metsäretki



	miten voidaan auttaa toisia. Sopimusten ja lupauksen merkitys arkisin esimerkein. Luonnosta huolehtiminen esim. metsäretki.	L3 Vastuun kantaminen omasta ja toisten työstä. Kestävän kuluttamisen ja turvallisuuden merkitys. Sosiaalisten taitojen kehitys L7 Yhteistyö, ristiriidat, ratkaisut ja päätöksenteko. Omakohtaisen luontosuhteen pohdinta ja merkitys. Omien valintojen merkityksen ymmärtäminen itsensä, toisten ja luonnon kannalta
T5 ohjata oppilas tutustumaan suomalaiseen, eurooppalaiseen ja maailman kulttuuriperintöön sekä hahmottamaan kulttuurista moninaisuutta ilmiönä.	S2-S4 Pohditaan mitä kulttuuri ja kulttuuriperintö tarkoittavat esimerkkien kautta. Kulttuurien eroja ja vaikutuksia yksinkertaisten esimerkkien avulla Esimerkkien avulla suomalainen ja muu kulttuuriperintö. Pääpaino suomalaisessa ja lähiseudun kulttuurissa, joka konkretisoi aihepiirin oppilaalle esim. vierailuja, jotka monipuolistavat kulttuurikokemusta.	L2, L4, L5 Mahdollisuuksien mukaan integroidaan maantietoon L2 Rohkaistaan kansainväliseen yhteistyöhön (esim. ulkomaisen kirjekaverin etsiminen, TVT:n ja sosiaalisen median ja oppilaiden omien kokemusten hyödyntäminen). Oma kulttuuriympäristö ennen ja nyt L4 Erilaisten symbolijärjestelmien tulkitseminen ja kulttuurisen monimuotoisuuden hahmottaminen L5 TVT:n käyttö esim. Prezi, PowerPoint, tiedonhaku, pelit
T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään	S1-S4 Oman identiteetin rakentaminen eri näkökulmista käsin. Mitä katsomuksellisuus tarkoittaa ja millaisia katsomuksia maailmassa on (pääpiirteitä muutamasta esimerkistä). Huomioidaan mahdollisuuksien mukaan oppilaiden kiinnostuksen kohteet katsomuksista, kulttuureista tai uskonnoista ja tutustutaan niihin Tutustuminen kainuulaisen kulttuurin erityispiirteisiin.	L1, L2 L1 Tutkiva ja luova työskentely, yhdessä tekeminen erilaisia tapoja käyttäen syventyen aiheeseen L2 KV-yhteistyö mahdollisuuksien mukaan, taiteen ja kulttuurin tulkinta
T7 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja arvioimaan omaa katsomuksellista oppimistaan	S1- S4 Oppilas oppii asettamaan itselleen oppimistavoitteita ja etenemään niitä kohti. Tässä voidaan käyttää apuna esim. oppimispäiväkirjoja, portfolioa tai arviointikeskusteluja.	L1, L2, L5 L1 Työn suunnittelu, tavoitteiden asettaminen, työskentelyn ja edistymisen arviointi L2 Oppimisen ilo L5 TVT:n käyttö esim. oppimispäiväkirja blogissa tai netissä L7 Kouluympäristöön vaikuttaminen, omaan oppimiseen vaikuttaminen
T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan katsomustaan ja kuuntelemaan muiden katsomuksellisia	S1- S3 Oppilas hahmottaa mikä on hänen katsomuksensa, katsomuskäsite avautuu henkilökohtaisesti. Avoimuus muiden	L2, L7 L2 Ohjataan oppilasta asettumaan toisen asemaan ja kunnioittamaan hänen näkemystään ja

kannanottoja	mielipiteille, suvaitsevaisuus, yhdenvertaisuus-käsitteen ymmärtäminen, toisten kunnioittaminen, kuuntelutaito.	kulttuurista moninaisuutta L7 Median hyödyntäminen oman näkemyksensä ilmaisussa. Yhteistyö, ristiriitojen käsittely luokkayhteisössä
T9 ohjata oppilas tuntemaan YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen perustuvaa ihmisoikeusetiikkaa, erityisesti lapsen oikeuksia	S3 Lasten oikeudet konkreettisin esimerkein. Sadut ja tarinat ihmisoikeusrikkomusten näyttämönä. Omien oikeuksien, mutta myös niiden mukana tulevien vastuiden ja velvollisuuksien ymmärtäminen.	L2, L3 L2 Toisten arvostaminen L3 Yksityisten rajojen suojaaminen, omien vastuiden ja oikeuksien tunteminen ja niiden eettinen käyttö
T10 rohkaista oppilasta toimimaan aloitteellisesti ja vastuullisesti omassa ympäristössään	S1-S4 Oppilasta kannustetaan tekemään omaaloitteisesti erilaisia arjen asioita ja tuetaan eettistä käytöstä hänen omassa elämässään (esim. koulukaverin auttaminen, roskien siivous, sääntöjen noudattaminen).	L5, L6, L7 L5 TVT:tä arvioidaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja opitaan toimimaan vastuullisena kuluttajana L6 Rohkaistaan omaaloitteellisuuteen, positiivisen työskentelyasenteen luominen, yritteliäisyys L6 Itsenäisen ja vuorovaikutuksellisen työskentelyn harjoittelu L7 Kiinnostuksen herättäminen yhteisiä asioita kohtaan (esim. oppilaskunnassa toimiminen, luokkaretken järjestäminen)

### Elämäkatsomustiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Työtapojen valinnassa oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on luoda turvallinen ja avoin psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö, jossa jokainen oppilas kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi. Työskentelyssä tuetaan oppimisen itsesäätelytaitojen kehittymistä. Fyysistä oppimisympäristöä kehitetään erilaiset oppimisen ja työskentelemisen tavat huomioon ottavaksi ja joustavasti muunneltavaksi. Yhteisiä, opettajan ohjaamia tutkimuskeskusteluja rikastetaan toiminnallisilla aktiviteeteilla, saduilla, kertomuksilla, leikeillä, musiikilla, kuvataiteella ja draamalla. Toiminnallisissa aktiviteeteissa otetaan huomioon elinympäristön digitalisoituminen.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki elämäkatsomustiedossa vuosiluokilla 3-6

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on vahvistaa oppilaan osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta. Elämäkatsomustieto oppiaineena tukee oppilaan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tarjoamalla mahdollisuuksia ja käsitteellisiä välineitä tutkia, jäsentää ja rakentaa omaa katsomuksellista identiteettiä yhdessä muiden kanssa. Ohjausta ja tukea tarvitaan erityisesti vuorovaikutus- ja ajattelutaitojen kehittymiseen. Oppilaiden yksilöllisen tuen tarpeet sekä mahdollisuus syventymiseen ja yksilölliseen etenemiseen otetaan huomioon työtapojen ja sisältöjen valinnassa.

### Oppilaan oppimisen arviointi elämäkatsomustiedossa vuosiluokilla 3-6

Elämäkatsomustiedon opetuksessa oppimisen arviointi on ohjaavaa ja kannustavaa. Palautteella pyritään rohkaisemaan oppilasta perehtymään ja tutkimaan oppimisen kannalta keskeisiä lähteitä ja piirteitä sekä tekemään asioista omia tulkintoja. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen. Tärkeää on niiden kautta osoitettu ilmaisu- ja perustelutaito. Yksityiskohtaisen muistamisen sijaan arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen sekä ajattelun ja argumentaation kehittymiseen.

Elämäkatsomustiedon sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää elämäkatsomustiedon valtakunnallisia arviointikriteereitä.

### Elämäkatsomustiedon arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Tavoitteet Opetuksen tavoitteena on	Sisäl- töalu- eet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin	S1-S4	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Oppilas osaa selittää muutamia keskeisiä etiikan käsitteitä ja jäsentää niiden avulla joitakin elämässä kohtaamiaan eettisiä tilanteita.
T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita	S1-S4	Väitteiden ja perusteluiden tunnistaminen ja arviointi	Oppilas osaa löytää keskustelusta väitteitä ja niiden perusteluita sekä pohtia perusteluiden asiainkuuluvuutta
T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan	S1, S2, S3	Päätelytaidot	Oppilas osaa tunnistaa virhepäätelyä ja korjata sen pohjalta omaa ajatteluaan
T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta	S1, S2, S3	Vastuullisen toiminnan tunteminen	Oppilas osaa kuvata, mitä tarkoittaa itsestä, toisista ja luonnosta vastuun ottaminen sekä kertoa, mitä se tarkoittaa omassa toiminnassa
T5 ohjata oppilas tutustumaan suomalaiseen, eurooppalaiseen ja maailman kulttuuriperintöön sekä hahmottamaan kulttuurista moninaisuutta ilmiönä	S2, S3, S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä ja selittää joitakin kulttuuriin liittyviä ilmiöitä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja maailman kulttuuriperinnöstä. Oppilas osaa antaa esimerkkejä yhteisön tai yhteiskunnan kulttuurisesta moninaisuudesta
T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään	S1-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä joitakin katsomusten ja kulttuurien tärkeimpiä piirteitä.
T7 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja	S1-S4	Oppimaan oppimi-	Oppilas osaa asettaa opiskeluun

arvioimaan omaa katsomuksellista oppimistaan		sen taidot	liittyviä tavoitteita, pyrkii toimimaan tavoitteiden suunnassa ja arvioi niiden toteutumista sekä yksin että ryhmässä.
T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan katsomustaan ja kuuntelemaan muiden katsomuksellisia kannanottoja	S1, S2, S3	Vuorovaikutustaidot ja toiminta ryhmän jäsenenä	Oppilas ilmaisee omaa katsomuksellista ajatteluaan rakentavasti ja osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja kannanottoja.
T9 ohjata oppilas tuntemaan YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen perustuvaa ihmisoikeusetiikkaa, erityisesti lapsen oikeuksia	S3	Ihmisoikeusetiikka	Oppilas tietää YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä lapsen oikeuksista.
T10 rohkaista oppilasta toimimaan aloitteellisesti ja vastuullisesti omassa ympäristössään	S1-S4	Vaikuttamisen keinojen tunteminen	Oppilas osaa etsiä ja kuvata joitakin vastuullisen vaikuttamisen keinoja.

#### 14.4.8 HISTORIA

##### Oppiaineen tehtävä

Historian opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden historiatietoisuutta ja kulttuurien tuntemusta sekä kannustaa heitä omaksumaan vastuullisen kansalaisuuden periaatteet. Menneisyyttä koskevan tiedon avulla oppilaita ohjataan ymmärtämään nykyisyyteen johtanutta kehitystä, henkisen ja aineellisen työn arvoa sekä pohtimaan tulevaisuuden valintoja. Oppilaita ohjataan näkemään yksilön merkitys historiallisena toimijana sekä oivaltamaan toiminnan taustalla esiintyviä tekijöitä ja ihmisten motiiveja. Tarkoituksena on tukea oppilaiden identiteetin rakentumista sekä edistää heidän kasvuun aktiivisiksi ja erilaisuutta ymmärtäviksi yhteiskunnan jäseniksi.

Historianopetuksessa oppilaat paneutuvat erilaisten toimijoiden tuottaman tiedon kriittiseen käsittelyyn ja historiallisen lähdeaineiston ulottuvuuksiin. Opetuksessa syvennyttään lisäksi historian tutkimuksen lähtökohtaan, jonka mukaan menneestä pyritään muodostamaan mahdollisimman luotettava kuva saatavilla olevan todistusaineiston perusteella. Opetuksen tavoitteena on kehittää historian tekstitaitoja: taitoa lukea ja analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä sekä tehdä päteviä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja merkityksestä.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta ja moniperspektiivisyyttä sekä selittämään historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Historianopetus auttaa oppilaita tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina.

**Vuosiluokilla 4-6** historian opetuksen tehtävänä on perehdyttää oppilaat historiallisen tiedon luonteeseen, tiedon hankkimiseen sekä peruskäsitteisiin. Pyrkimyksenä on herättää oppilaiden kiinnostus menneestä ajasta, ihmisen toimintaa, sen merkitystä ja ymmärtämistä kohtaan. Perusteissa määriteltyjen sisältöjen opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja.

**Historian opetuksen päämääränä** on, että historian opetusta saatuaan oppilas osaa erottaa faktatiedot ja tulkinnat, eläytyy, hahmottaa, kasvaa aktiiviseksi, kuvailee, käyttää käsitteitä, lukee ja analysoi, nimeää

motiiveja, on omaksunut periaatteita, pohtii, selittää, soveltaa, tekee päteviä tulkintoja, tunnistaa syitä ja seurauksia, tuntee ja ymmärtää. Lisäksi hänen identiteettinsä rakentuu.

**Oppilas** hankkii tietoja, harjoittelee, käyttää tietoja, paneutuu, perehtyy, soveltaa hankittua tietoa suullisesti ja kirjallisesti, tekee johtopäätöksiä, tekee tulkintoja ja tutkii ohjatusti.

**Opettaja** antaa palautetta, auttaa, avaa teksteissä käytettyjä käsitteitä, edistää, harjaannuttaa, herättää kiinnostusta, johdattaa, kehittää, korostaa, käsittelee, perehdyttää, rohkaisee, tukee ja vahvistaa.

**Opetuksessa** korostetaan elämyksellisiä, toiminnallisia, tutkivia ja vuorovaikutteisia työtapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi draama, erilaisten lähteiden tutkiminen, kerronta sekä leikit ja pelit. Opetuksessa myös vahvistetaan historian tekstien ja ympäristön lukutaitoa sekä harjoitellaan tulkintojen tekemistä.

**Opiskelussa** korostuvat tietojen hankkiminen ja käyttäminen yksin ja yhdessä toisten kanssa myös tieto- ja viestintätekniikkaa käyttäen. Historian eri aiheet mahdollistavat hyvin integroinnin eri oppiaineisiin kuten äidinkieleen, maantietoon, uskontoon, musiikkiin ja kuvaamataitoon. Opiskelussa korostuu tietojen hankkiminen ja käyttäminen yksin ja yhdessä toisten kanssa. Monipuolisessa tiedon haussa tieto- ja viestintätekniikkaa käytettäessä kriittinen ajattelu ja oikeat hakutekniikat ovat avainasemassa.

#### Historian opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 4-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	Miksi historiaa opiskellaan?	Sisältää kaikki laaja-alaisen osaamisen tavoitteet
<b>Tiedon hankkiminen menneisyydestä</b>		
T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä	S1-S5 Mistä lähteitä löytyy ja mitä lähde kertoo? Arjen lähteet. Tyypilliset paikalliset ja kansalliset lähteet Fiktio ja faktan erottaminen. Lähteen luotettavuus. Digiarkistot ja kuvat. Lähteiden säilyvyys ja säilyttäminen, esim. rakennukset, kuvat ja taideteokset. Erilaisten lähteiden tulkinta ja havaitseminen eri aikakausina esim. valokuvat, kirjeet, esineet, rakennukset, taideteokset, tarinat, kertomukset yms. Oman suvun tarinat.	L1-L7
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historiatiedon tulkinnallisuuden	S1-S5 Historiallinen tieto eri aikakausina. Pyritään tehtävien avulla ohjaamaan oppilasta yksin ja ryhmässä esittämään kysymyksiä ja tulkintoja historiallisesta tiedosta.	L1, L2, L4-L7
<b>Historian ilmiöiden ymmärtäminen</b>		
T4 auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisia tapoja jakaa his-	S1-S5 Tiedon jäsentäminen esim. aikajana ja ajatuskartta.	L1, L2, L3

toria aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä historiallisia käsitteitä	Käsitteiden avaaminen. Eri aikakausien tyypillisiä piirteitä esim. taiteet, vaatteet, arjen esineet, tieteen keksinnöt, työkalut.	
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja	S1-S5 Erilaiset motiivit oman elämän parantamiseksi esim. sodat, löytöretket ja viljelymenetelmien kehittäminen. Arjen motiivit omassa ja perheen elämässä, sekä vertailu historian eri aikakausiin.	L2-L4, L6, L7
T6 johdattaa oppilasta hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille ja ilmiöille	S1-S5 Yksilön valintojen ja tekojen merkitys ympäristölle ja yhteiskunnalle eri aikakausina. Erilaisten motiivien vaikutukset ihmisten elämässä esim. maailmankuvan muutos.	L2, L4, L7
T7 auttaa oppilasta tunnistamaan muutoksia oman perheen tai yhteisön historiassa sekä ymmärtämään, miten samat muutokset ovat voineet tarkoittaa eri asioita eri ihmisille	S1-S5 Asutuksen leviäminen ja asumisolojen kehitys. Syntyperän merkitys ihmisen elämässä esim. säädyt/rahvas. Yksilön valintojen ja tekojen merkitys ympäristölle ja yhteiskunnalle eri aikakausina.	L1-L7
T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa	S1-S5 Ohjataan oppilasta näkemään ihminen ympäristönsä muovaajana ja tunnistamaan menneisyyden merkitys nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Eri aikakausien ominaispiirteet esim. ravinnon hankinta, asuminen, taiteet, tieteet, talous.	L1, L2, L4, L7
<b>Historiallisen tiedon käyttäminen</b>		
T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä	S1-S5 Päätely- ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen. Miksi asiat tapahtuvat? Ajallisen taustan ymmärtäminen ja vertaaminen nykyisyyteen. Voidaan demonstroida historiallista päätöksentekoa, esim. draaman keinoin Caesarin murha.	L1, L2, L4
T10 ohjata oppilasta selittämään, miten tulkinnat saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä	S1-S5 Lähteiden vertaileva tulkinta ja kriittisyys. Tarkastellaan tapahtumia eri osapuolien näkökulmasta, eri lähteiden kautta esim. huijarilähteet, propaganda ja Internet.	L1-L7
T11 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa	S1-S5 Arjen taidot ja säännöt eri aikakausina. Erilaiset motiivit oman elämän parantamiseksi esim. sodat, löytöretket ja viljelymenetelmien kehittäminen. Oppilaat voivat sijoittaa kuvitteellisia ihmisiä eri aikakausille ja luoda tarinoita, näytelmiä, piirroksia. Harjoitellaan pienimuotoista projektityöskentelyä, ryhmässä toimimista ja yhteistyötä.	L2-L4, L6, L7

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista. Historian opiskelu on hyvä aloittaa perehtymällä historian tiedon luonteeseen oppilaan suvun tai lähiyhteisön menneisyyden avulla. Keskeisissä sisältöalueissa kiinnitetään huomio oman perheen, paikkakunnan ja lähialueen historiaan soveltuvissa kohdissa. Sisältöalueet voidaan käsitellä joko kronologisesti tai temaattisesti.

**S1 Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty:** Perehdytään ihmisen elämiseen pienissä populaatioissa ja metsästyskulttuuriin sekä maanviljelykulttuurin murrokseen ja sivilisaation syntyyn.

**S2 Vanha aika ja antiikin perintö:** Paneudutaan demokratian orastukseen Kreikassa ja roomalaiseen yhteiskuntaan. Aikakautta tarkastellaan lisäksi Pohjolan asuttamisen näkökulmasta.

**S3 Keskiaika:** Perehdytään keskiaikaiseen maailmankuvaan sekä idän ja lännen kulttuuriin yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin ja niiden vaikutuksiin eri ihmisryhmille. Käsitellään Suomen siirtyminen historialliseen aikaan ja Ruotsin yhteyteen.

**S4 Uuden ajan murrosvaihe:** Tutustutaan tieteessä, taiteessa ja ihmisten uskomuksissa tapahtuneisiin muutoksiin.

**S5 Suomi osana Ruotsia:** Tarkastellaan kehitystä Suomessa 1600–1700-luvuilla.

**Sisällöt** valitaan niin, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista. Sisältöalueet voidaan käsitellä joko kronologisesti tai temaattisesti. S1-S5 sisältöalueissa paikallisuus otetaan huomioon perehtymällä oman paikkakunnan historiaan sisältöalueen mukaisesti.

**Kronologisesti käsiteltävät sisältöalueet voisivat olla seuraavat:**

- ihminen kivikaudella: kekseliäs ihminen, Suomen ensimmäiset asukkaat, kuvat kallioissa
  - korkeakulttuurit: Maanviljely, ammatit, Kaksoisvirtainmaa, Egypti, Faarao
  - pronssi- ja rautakausi Suomessa: elämää ko. kausilla
  - antiikin Kreikka: demokratia, Persialaissodat, Ateena, Sparta, Aleksanteri Suuri
  - antiikin Rooma: perustaminen, tasavalta, Puunilaissodat, keisarit, hajoaminen, antiikin perintö
  - viikinkiaika: viikingit - kauppiat vai soturit, Idäntie, muut viikinkiretket
  - Euroopan keskiaika: ritarit ja linnat, elämää keskiajalla, kristinusko, ristiretket, islamin leviäminen
  - keskiaika Suomessa: arkielämä maalla ja kaupungeissa, linnat, kirkko ja papit opettajina
  - uuden ajan alku: löytöretket, maailmankuvan muuttuminen, renessanssi, uskonpuhdistus
  - uusi aika Suomessa: Kalmarin Unioni, Vaasat, Nuijasota, Agricola
  - itsevaltiuden aika: Ranska, Englanti, barokki
  - Ruotsin suurvalta-aika: Ruotsi suurvallaksi, Brahe, Pietari Suuri, Suuri Pohjansota
  - Suomi 1700-luvulla, Säädät, rokokoo, kustavilaisuus
  - vallankumousten aika: valistus, Amerikan siirtokunnat, Ranskan vallankumous, Napoleon
- Tarkoista sisältöjen vuosiluokkarajoista tulisi luopua. Pääasia on, että asiat tulevat opetettua ja opittua alaluokkien aikana.

**Temaattisesti käsiteltävät sisältöalueet voisivat olla seuraavat:**

- omat juuret: oma perhe, suku ja kotiseutu
- eurooppalaisen sivilisaation ja maailmankuvan synty: antiikin Kreikka ja Rooma, keskiaika, itsevaltiutus ja valistus, uskonnon vaikutus

- Suomi kivikaudelta osaksi Venäjää: kivikausi, pronssi- ja rautakausi Suomessa, Suomi osana Ruotsin valtakuntaa, autonomiseksi osaksi Venäjää
- kivikaudelta korkeakulttuureihin: kekseliäs ihminen, maanviljely muuttaa maailmaa, kirjoitustaito, ammatit, valtiot, pronssi- ja rautakausi
- ihminen historian pyörteissä: ihmisen asema kivikaudella (jokapäiväinen selviytyminen), korkeakulttuureissa (ammattien kehittyminen), antiikin aikana (demokratia), keskiajalla (säädöt, uskonto), uuden ajan murroksessa (itsevaltiut, valistus, maailmankuvan muuttuminen)

## Laaja-alainen osaaminen alakoulun historiassa

### L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

- oppimaan oppimisen taitoja harjoitellaan tietoisesti. oppilaita ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa
- oppilaan aktiivinen rooli oppimisprosessissa. kannustetaan oppilasta muodostamaan omia näkemyksiä, yhdistelemään tietoa ja perustelemaan ajatuksiaan
- ajattelun kehittymistä tuetaan keskustelujen, tarinoiden, kirjallisuuden, tieteen ja taiteen keinoin
- pyritään edistämään uteliaisuutta, mielikuvitusta, kekseliäisyyttä ja toiminnallisuutta erilaisin työkentelytavoin.

### L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- oman taustan merkitys ja paikka sukupolvien ketjussa
- kotiseudun ja lähialueen kulttuuriperintöön tutustuminen
- tarjotaan mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun pelien, leikkien ja draaman keinoin.

### L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

- hyvien tapojen harjaannuttaminen
- tuetaan oppilasta ottamaan vastuuta itsestä ja toisista
- oppilaita opastetaan järkeviin teknologisiin valintoihin ja turvallisiin toimintatapoihin.

### L4 Monilukutaito

- fiktiivisten tekstien rinnalle tulevat yhä vahvemmin faktatekstit. yksiselitteisen faktatiedon kyseenalaistaminen
- oppilaita ohjataan erilaisten tekstien avulla havainnoimaan, että teksteillä on erilaisia tarkoituksia. oppilaille tarjotaan tilaisuuksia harjoitella erilaisia tiedon esittämisen muotoja
- oppilaita opastetaan tiedon lähteille, esimerkiksi kirjasto, digilähteet ja hakupalvelut. erilaisten tekstien aktiivinen lukeminen on merkityksellistä.

### L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- oppilaita ohjataan tieto- ja viestintäteknologian perustaitojen hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä
- oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedonhankintaan ja tuottamiseen, sekä tietolähteiden käyttöön ja samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä.



## L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys

- oppilaita ohjataan työskentelemään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti ja ottamaan kasvavassa määrin vastuuta tekemisestään
- oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuun saattamisessa ja oman työn arvostamiseen
- oppilaita rohkaistaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kiinnostumaan erilaisista asioista.

## L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

- harjoitellaan käytännön tekoja, joilla itse voi vaikuttaa myönteisen muutoksen puolesta
- opetuksessa herätellään oppilaiden kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja tutustutaan demokratian käsitteeseen
- oppilaille muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu ja osallistuminen ovat tärkeitä ja miten koulussa hankittua osaamista voi käyttää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

### Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 4-6

Oppiaineen tavoitteiden kannalta on tärkeä valita elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja, esimerkiksi erilaisten lähteiden tutkimista, kerrontaa, draamaa, leikkiä ja pelejä. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden historian tekstien ja ympäristön lukutaitoa sekä harjoitella tulkintojen tekemistä itsenäisesti ja toisten kanssa. Opiskelussa hankitaan ja käytetään historiallista tietoa erilaisissa oppimisympäristöissä tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Historia oppiaineena sopii hyvin integroitavaksi muiden oppiaineiden kanssa.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa vuosiluokilla 4-6

Historianopetuksessa oppilaita ohjataan tutkivaan opiskelutapaan ja heitä rohkaistaan tekemään tulkintoja, vertailemaan, tekemään johtopäätöksiä ja soveltamaan hankittua tietoa sekä suullisesti että kirjallisesti. Tekstien ymmärtämiseen ohjataan avaamalla teksteissä käytettyjä käsitteitä.

### Oppilaan oppimisen arviointi historiassa vuosiluokilla 4-6

Historian opetuksessa oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Palautteella pyritään rohkaisemaan oppilaita tutkimaan erilaisia historiallisia lähteitä ja tekemään niistä omia tulkintojaan. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjalliset ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun kehittymiseen.

Historian sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi kunkin oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen taso 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää historian valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opintojen edistymisen kannalta keskeistä on tutkimisen, toimimisen ja menneisyyteen eläytymisen ohella ankkuroituminen kulttuuriympäristöön, aikaperspektiivin hahmottaminen, ihmisen toimijuuden sekä historian merkityksen oivaltaminen ihmiskunnan ja oman elämän kannalta nyt ja tulevaisuudessa.

### Alaluokkien arviointi

Tiedon muistamisen lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun kehittymiseen. Motivaation kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena.

### Keskeistä arvioinnissa

- palaute: pyritään rohkaisemaan oppilaita tutkimaan erilaisia historiallisia lähteitä ja tekemään niistä omia tulkintojaan
- arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjalliset ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisu muotojen kautta osoitettu osaaminen
- sisältöjen muistamisen lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun kehittämiseen
- historian sanallista arviota tai arvosanaa lukuvuositodistukseen antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa OPS:ssa asetettuihin tavoitteisiin.

### Opintojen edistymisen kannalta keskeistä on

- tutkimisen, toimimisen ja menneisyyteen eläytyminen
- ankkuroituminen kulttuuriympäristöön
- aikaperspektiivin hahmottaminen
- ihmisen toimijuuden oivaltaminen
- historian merkityksen oivaltaminen ihmiskunnan ja oman elämän kannalta nyt ja tulevaisuudessa.

### Historian arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1-S5		Motivaation kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
<b>Tiedon hankkiminen menneisyydestä</b>			
T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä	S1-S5	Historian tietolähteiden tunnistaminen	Oppilas osaa ohjatusti etsiä historiatietoa erilaisista tietolähteistä.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historiatiedon tulkinnallisuuden	S1-S5	Historiatiedon tulkinnallisuuden havaitseminen	Oppilas osaa erottaa toisistaan faktan ja tulkinnan.
<b>Historian ilmiöiden ymmärtäminen</b>			
T4 auttaa oppilasta ymmärtämään erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä	S1-S5	Kronologian ymmärtäminen	Oppilas tunnistaa keskeiset historiaan liittyvät ajan jäsentämis muodot ja osaa antaa esimerkkejä eri aikojen yhteiskunnille ja aikakausille ominaisista piir-

historiallisia käsitteitä			teistä.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja	S1-S5	Historiallinen empatia	Oppilas pystyy eläytymään menneen ajan ihmisen asemaan ja nimeämään tämän toiminnan motiiveja.
T6 johdattaa oppilasta hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille ja ilmiöille	S1-S5	Syy- ja seuraussuhteiden hahmottaminen historiassa	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä historian ilmiöiden syy- ja seuraussuhteista.
T7 auttaa oppilasta tunnistamaan muutoksia oman perheen tai yhteisön historiassa sekä ymmärtämään, miten samat muutokset ovat voineet tarkoittaa eri asioita eri ihmisille	S1-S5	Muutoksen hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata muutoksia ja kertoa, miksi muutos ei ole sama kuin edistys. Oppilas osaa kuvata joidenkin esimerkkien avulla, miten muutos ei ole merkinnyt samaa eri ihmisten ja ryhmien näkökulmasta.
T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa	S1-S5	Jatkuvuuden tunnistaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä ilmiöiden jatkuvuudesta eri aikakaudesta toiseen.
<b>Historiallisen tiedon käyttäminen</b>			
T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä	S1-S5	Syy- ja seuraussuhteen kuvaileminen	Oppilas osaa kuvailla pääpiirteissään joidenkin historian ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita.
T10 ohjata oppilasta selittämään, miten tulkinnat saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä	S1-S5	Tulkintojen selittäminen	Oppilas osaa selittää joidenkin esimerkkien avulla, miksi sama tapahtuma tai ilmiö voidaan tulkita eri tavoin.
T11 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa	S1-S5	Ihmisen toiminnan selittäminen	Oppilas osaa esittää käsiteltävästä asiasta kertomuksen siten, että hän selittää tapahtuman tai ilmiön eri toimijoiden kannalta.

#### 14.4.9 YHTEISKUNTAOPPI

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja yritteliäiksi kansalaisiksi. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan. Oppiaineen tehtävänä on antaa yhteiskunnan toiminnasta ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista tiedollinen perusta sekä rohkaista oppilaita kehittymään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi.

Yhteiskuntaopin opetuksessa oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään. Keskeistä on oppia hankkimaan ja arvioimaan kriittisesti erityyppisten toimijoiden tuottamaa tietoa sekä soveltamaan sitä kohtaamissaan tilanteissa. Oppilaita kannustetaan osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Hei-

tä ohjataan ymmärtämään, että yhteiskunnallinen päätöksenteko perustuu valintoihin, joita tehdään vaihtoehtoisten mahdollisuuksien välillä pyrkimyksenä löytää yhteisymmärrys.

**Vuosiluokilla 4-6** yhteiskuntaopin opetuksen painopisteenä on perehtyminen yhteisölliseen elämään ja rakentavaan vuorovaikutukseen. Oppilaita rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelemaan näkemyksiään sekä löytämään omat vahvuutensa. Oppilaat harjoittelevat päätöksentekoa ja vaikuttamisessa tarvittavia taitoja kouluyhteisössä sekä muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa. Opetus vahvistaa oppilaiden kiinnostusta työtä, työelämää ja yrittäjyyttä sekä eri ammatteja kohtaan. Oppilaat tutustuvat oman taloudenhoidon ja vastuullisen kuluttamisen perusasioihin.

### Yhteiskuntaopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 4-6

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista.

**S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta:** Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön, perheen ja muiden lähiyhteisöjen näkökulmasta. Pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Lisäksi perehdytään työntekoon, ammatteihin, omaan rahan käyttöön ja talouden hoitoon sekä vastuulliseen kuluttamiseen arjen tilanteissa.

**S2 Demokraattinen yhteiskunta:** Perehdytään erilaisiin oppilasta lähellä oleviin yhteisöihin, niiden jäsenten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sekä harjoitellaan yhteistä päätöksentekoa. Opetuksessa tarkastellaan demokraattisen toiminnan arvoja ja peruseriaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. Tutustutaan Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin.

**S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen:** Tarkastellaan ja harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita tarvitaan erilaisten yhteisöjen vastuullisena ja osallistuvana jäsenenä esimerkiksi luokassa, koulussa, erilaisissa harrastuksissa ja järjestöissä, mediassa sekä taloudellisessa toiminnassa. Harjoitellaan yhteistyötä lähiyhteisön toimijoiden kanssa.

**S4 Taloudellinen toiminta:** Tarkastellaan taloudellista toimintaa ja sen merkitystä. Perehdytään rahankäyttöön ja ansaitsemiseen, sekä säästämiseen ja kestävään kuluttamiseen. Lisäksi tutustutaan käytännön tilanteiden kautta paikallisen talouden toimintaan, kuten lähiympäristön yrityksiin, työpaikkoihin ja palveluiden tuottajiin.

### Yhteiskuntaoppi luokilla 4 - 6

Yhteiskuntaoppi kasvattaa oppilaita aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja yritteliäiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi, jotka ovat oma-aloitteisia ja päämäärätietoisia.

**Päämääränä** on, että yhteiskuntaopin opetusta saatuaan oppilas osaa antaa esimerkkejä, arvioida, etsiä, ymmärtää ja soveltaa tietoa, hahmottaa, hankkia ja arvioida kriittisesti tietoa, muodostaa ja ilmaista mielipiteensä, keskustella, kuunnella, kuvailla, käyttää, nähdä, osallistua, perustella näkemyksiään ja valintojaan, selittää, seurata ajankohtaisia asioita, soveltaa periaatteita, tietoja ja taitoja, toimia aktiivisesti ja rakentavasti sekä ymmärtää mm. erilaisuutta. Lisäksi hän tunnistaa omia vahvuuksiaan.

**Oppilas** etsii tietoa, harjaannuttaa arviointikykyään, harjoittelee, paneutuu, perehtyy, oivaltaa, omaksuu, osallistuu, pohtii, rakentaa käsitystään, tarkastelee ja tutustuu.

**Opettaja** antaa tiedollisen perustan, avaa käsitteitä, harjaannuttaa, huomioi, kannustaa, ohjaa, perehdyttää, rohkaisee ja tukee.

**Opetuksessa** korostetaan elämyksellisiä, toiminnallisia, tutkivia ja vuorovaikutteisia työtapoja, joiden kautta harjoitellaan yhteistoimintaa, osallistumista ja vaikuttamista lähiyhteisössä. Tällaisia ovat esimerkiksi draama, erilaisten lähteiden tutkiminen, kerronta, leikit ja pelit sekä oppilaan oma arki. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö tarjoaa luontevan keinon yhteiskuntaa ja taloutta koskevan tiedon etsimiseen ja osallistumiseen yksin ja yhdessä. Myös netiketti, yhteisöllisyys ja yhteiset säännöt verkossa ovat osa tulevaisuuden yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita yhteiskuntaopissa voidaan opettaa.

#### Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 4-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana	Arjen tutut asiat ja niiden vuorovaikutus yhteiskunnan osana; perhe, koti, päiväkotiki ja koulu.	
T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	Erilaisten tekojen ja valintojen seuraukset yksilölle, yhteiskunnalle ja ympäristölle.	
<b>Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys</b>		
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita	Oikeudet ja velvollisuudet. Mihin tarvitaan yhteisiä sääntöjä?	L2, L3, L4, L7
T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa	Tutustumista erilaisiin medioihin, niiden vertailua ja vaikutusta omaan elämään, esimerkiksi käytetty aika ja mitä medioita on käyttänyt.	L2, L4, L5
T5 ohjata oppilasta oivaltamaan työn teon ja yrittäjyyden merkityksen lähiyhteisössään	Erilaisiin ammatteihin tutustuminen, esimerkiksi haastattelut. Mahdollinen tutustuminen lähiyrityksiin. Yritysideoiden kehittäminen.	L3, L4, L6, L7
T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä	Tutustutaan erilaisiin sääntöihin, miten ja miksi ne ovat syntyneet. Etsitään ja keksitään arjen esimerkkejä, joissa erilaiset näkemykset törmäävät (esim. väli-tuntikiistat).	L1, L2, L4
<b>Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen</b>		
T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan de-	Esimerkiksi luokan yhteisten sääntöjen	L2, L6, L7

mokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä	sopiminen, tai suunnitellaan luokan yhteinen päivä. Samalla harjoitellaan vaikuttamisen taitoja (kampanjointi, lobbaus, äänestäminen).	
T8 tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja	Säästäminen. Kassakuitin tutkiminen. Miten omalla kulutuksella voi vaikuttaa esim. kotimaisuus, Reilu kauppa.	L3, L4
T9 kannustaa oppilasta erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla	Oppilaan rooli osana ryhmää, luokkaa, koulua, perheessä ja harrastuksissa. Mediakriittisyys ja median tuottaminen.	L3, L4, L5, L7

## Laaja-alainen osaaminen yhteiskuntaopissa

### L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

- oppilaan aktiivinen rooli oppimisprosessissa. kannustetaan oppilasta muodostamaan omia näkemyksiä, yhdistelemään tietoa ja perustelemaan ajatuksiaan
- kannustetaan näkemään asioita toisten silmin, löytämään vaihtoehtoja ja uusia luovia ratkaisuja.
- keskeistä asioiden välisten vuorovaikutussuhteiden ja keskinäisten yhteyksien huomaaminen
- vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia.

### L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- hyvät käytöstavat
- syvennetään lapsen oikeuksien tuntemista osana ihmisoikeuksia
- koulutyössä edistetään kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan
- tarjotaan mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun.

### L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

- opetellaan ymmärtämään sääntöjen ja sopimusten merkitys ja harjoitellaan päätöksentekoa
- tutkitaan jakamisen, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden sekä kestävän kehityksen kuluttamisen käytännön merkitystä ja harjoitellaan niitä koulutyön eri tilanteissa
- tuetaan oppilaiden itsenäistymistä ja vastuuta itsestä ja toisista
- ohjataan ymmärtämään teknologian kehitystä, tutustutaan teknologian toimintaperiaatteisiin ja pohditaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä.

### L4 Monilukutaito

- oppilaita ohjataan erilaisten tekstien avulla analyttiseen, kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon
- oppilaille tarjotaan tilaisuuksia harjoitella erilaisia tiedon esittämisen muotoja
- oppilaita opetetaan erottamaan mielipide, fiktio ja fakta
- ohjataan havainnoimaan tekstien erilaisia tarkoituksia.

### L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- pohditaan teknologian vaikutusta omaan arkeen ja kokeillaan sen tuomia vuorovaikutus- ja yhteistyömahdollisuuksia
- oppilaita ohjataan tieto- ja viestintäteknologian vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.
- oppilaita ohjataan oma-aloitteiseen ja luovaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä
- oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedonhankintaan ja tuottamiseen, sekä tietolähteiden käyttöön ja samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä.

#### **L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys**

- oppilaita opastetaan tunnistamaan lähiympäristön yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita
- oppilaita kannustetaan aloitteellisuuteen ja yritteliäisyyteen ja ohjataan näkemään työn ja yrittäjyyden merkitys elämässä ja yhteiskunnassa
- oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuun saattamisessa ja työn tulosten arvostamiseen.

#### **L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen**

- opetuksessa vahvistetaan ja syvennetään oppilaiden kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja harjoitellaan toimintaa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä
- harjoitellaan yhteistyötä, neuvottelua ratkaisujen etsimistä ja päätöksentekoa sekä omassa luokkayhteisössä ja eri opiskelutilanteissa että koulu yhteisössä
- oppilaille muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu ja osallistuminen ovat tärkeitä ja miten koulussa hankittua osaamista voi käyttää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

#### **Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 4-6**

Yhteiskuntaopin tavoitteiden kannalta on keskeistä käyttää vuorovaikutuksellisia, elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja tiedon luomisessa, kuten simulaatioita, opetuskeskusteluja, väittelyitä ja draamaa. Niiden kautta harjoitellaan yhteistoimintaa, osallistumista ja vaikuttamista lähiyhteisössä. Oppilaiden arki harrastuksineen ja omat kokemukset sekä oma luokka, koulu ja oppilaskunta sekä muut lähiyhteisön toimijat ovat osallistumisen harjoittamisen kannalta erityisen tärkeitä. Tieto- ja viestintäteknologian käyttö tarjoaa luontevan keinon yhteiskuntaa koskevan tiedon etsimiseen ja osallistumiseen yksin ja yhdessä toisten kanssa.

#### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 4-6**

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata oppilaat näkemään itsensä yhteiskunnan jäsenenä, joilla on oikeuksia ja velvollisuuksia sekä tukea heidän kasvuaan yhteistyökykyisiksi erilaisten yhteisöjen jäseniksi. Oppilaita tuetaan erityisesti yhteiskuntaa ja taloutta koskevan tiedon etsimisessä, ymmärtämisessä ja soveltamisessa, jolla on merkitystä heidän oman elämänsä ja tulevaisuutensa kannalta. Oppilaita kannustetaan osallisuuteen ja keskusteluun. Oppiaineen käsitteellinen luonne otetaan huomioon avaamalla ja konkretisoimalla siinä käytettäviä keskeisiä käsitteitä.

#### **Oppilaan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 4-6**

Yhteiskuntaopissa oppimisen arvioinnilla ja palautteella oppilaita ohjataan ja kannustetaan toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännössä yhteiskunnasta oppimiaan

tietoja ja taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon monipuolisesti erilaisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen hallintaan.

Yhteiskuntaopin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää yhteiskuntaopin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppilas hahmottaa ympäröivän yhteiskunnan toimintaa sekä näkee itsensä osana kansalaisyhteiskuntaa omat vaikuttamismahdollisuutensa ja vastuunsa tiedostaen.

### Arviointi

- kannustetaan palautteella oppilasta toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti omassa lähiyhteisössä ja soveltamaan käytännössä opittuja tietoja ja taitoja
- arvioinnissa huomioidaan monipuolisesti erilaisia toiminnan ja tuottamisen tapoja
- sanallista arviota tai arvosanaa lukuvuositodistukseen antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa OPS:ssa asetettuihin tavoitteisiin.

### Yhteiskuntaopin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana	S1-S4		Motivaation kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisessa. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 tukea oppilasta harjaantuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Eettistä arviointikykyä ei käytetä arvosanan muodostamisen periaatteena. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
<b>Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys</b>			
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoi-keuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita	S1-S3	Yhteisten sääntöjen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden tarkastelu	Oppilas osaa selittää yhteisten sääntöjen merkityksen ja toimia niiden mukaisesti. Oppilas osaa perustella, miksi ihmisoi-keudet ovat tärkeitä ja mihin oikeusjärjestelmää tarvitaan.
T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja	S1-S4	Median roolin tarkastelu	Oppilas osaa kuvailla, millainen merkitys medialla on hänen omassa elämäs-



merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa			sään ja miten erilaisia medioita voidaan käyttää vaikuttamisen välineenä.
T5 ohjata oppilasta oivaltaamaan työnteon ja yrittäjyyden merkityksen lähiyhteisössään	S1, S4	Työnteon ja yrittäjyyden merkityksen tarkastelu	Oppilas osaa antaa esimerkkejä työnteon ja yrittäjyyden merkityksestä perheen toimeentulon lähteenä ja yhteiskunnan toimivuuden perustana.
T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoituksia	S1-S3	Erilaisten arvojen, näkökulmien ja tarkoituserien hahmottaminen	Oppilas osaa selittää esimerkkien avulla, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoituksia.
<b>Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen</b>			
T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä	S1-S3	Demokraattisen vaikuttamisen perustaitojen sekä yhteisössä toimimisen tietojen ja taitojen soveltaminen käytännössä	Oppilas osaa soveltaa demokraattisessa yhteisössä toimimisen periaatteita ja taitoja, kuten kuuntelemista, kantaa ottamista, sopeutumista enemmistö päätöksiin sekä vaikuttamista lähiyhteisössä.
T8 tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja	S1, S4	Rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteiden soveltaminen	Oppilas osaa perustella omaan rahankäyttöön sekä kuluttamiseen liittyviä ratkaisuja sekä pystyy kertomaan, millaisia muihin ihmisiin sekä ympäristöön ulottuvia vaikutuksia hänen kuluttamispäätöksillään on.
T9 kannustaa oppilasta osallistumaan erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla	S1, S3	Mediataidot	Oppilas osaa käyttää mediaa yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan välineenä sekä pohtia sen käyttämiseen liittyviä turvallisuusnäkökulmia.

#### 14.4.10 MUSIIKKI

##### Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan otta-

malla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

**Vuosiluokkien 3-6** musiikin opetuksessa oppilaat oppivat suhtautumaan avoimesti ja kunnioittavasti toisten kokemuksiin sekä luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässään. Samalla he tottuvat jäsentämään aiempaa tietoisemmin musiikillisia kokemuksia ja ilmiöitä sekä musiikkikulttuureja. Oppilaiden ymmärrys musiikkikäsitteistä ja ilmaisukeinoista syvenee ja laajenee samalla, kun taidot laulaa, soittaa, säveltää, liikkua ja kuunnella kehittyvät. Ääniin ja musiikin ilmaisukeinoihin liittyvää luovaa ja esteettistä ajattelua edistetään luomalla tilanteita, joissa oppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa erilaisia musiikillisia tai monitaiteellisia kokonaisuuksia. Näissä tehtävissä oppilaat käyttävät mielikuvitustaan ja kekseliäisyyttään yksin tai yhdessä muiden kanssa. Musiikillinen toiminta liittyy luontevasti eheyttävään opiskeluun koulun arjessa ja juhlassa. Oppilaiden käsitys itsestään musiikillisena toimijoina rakentuu myönteisten oppimiskokemusten kautta.

### Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Osallisuus</b>		
T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1-S4	L2, L6, L7
<b>Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen</b>		
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	L2
T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1-S4	L1, L2
T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S1-S4	L2
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1-S4	L1, L2, L5, L6
<b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b>		
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S1-S4	L2
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	S1-S4	L4
<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>		
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia	S1-S4	L3

hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja äänim- pääristön turvallisuudesta		
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>		
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamis- taan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	L1

### Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoimalla eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälisessä työskentelyssä. Sisällöt valitaan siten, että oppilas tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyn-  
tävät paikallisia mahdollisuuksia ja oppilaiden kokemuksia.

**S1 Miten musiikissa toimitaan:** Musisoitilanteissa kiinnitetään huomiota musisoivan ryhmän jäsenenä toimimiseen. Luontevaa äänenkäyttöä ja laulamista, liikkumista sekä keho-, rytm-, melodia- ja sointusoi-  
timien perussoittotekniikoita harjoitellaan yhteismusisoinnissa. Opetuksessa on keskeistä ilmaisutaitojen ja  
kuvittelukyvyyn monipuolinen kehittäminen.

**S2 Mistä musiikki muodostuu:** Musisoitilanteissa kiinnitetään huomiota peruskäsitteiden lisäksi musiik-  
kikäsitteiden rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka hahmottamiskyvyyn kehittämiseen.  
Osaamisen kehittyessä käsitteitä nimetään ja käytetään vakiintuneita tai omia symboleita kuvaamaan mu-  
siikillisia tapahtumia. Musiikillisessa toiminnassa kiinnitetään huomiota myös tulkintaan ja musiikin ilmai-  
sullisiin keinoihin.

**S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:** Musiikillisten taitojen ja tietojen lisäksi ope-  
tuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia ja havaintoja musiikista ja musiikin tekemisestä eri ympäristöis-  
sä koulussa ja koulun ulkopuolella. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin ja omiin yhtei-  
söihin sekä pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

**S4 Ohjelmisto:** Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota oppilaiden omiin kulttuureihin, kulttuuri-  
perinnön vaalimiseen ja kulttuurisen ymmärryksen avartamiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti  
muun muassa lastenmusiikkia, eri kulttuurien musiikkia, taidemusiikkia, populaarimusiikkia ja kansanmu-  
siikkia. Musisoitilanteissa syntyneet oppilaiden luovat tuotokset ja sävellykset sisältyvät myös ohjelmis-  
toon.

### Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
<b>Osallisuus</b>		
T1 rohkaista oppilasta	S1-S4 3Ik	L2, L6, L7

<p>osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään</p>	<p>Pyritään luomaan yhteismusisointiin innostava ja myönteinen oppimisilmapiiri. Oppilas harjoittelee toimimaan vastuullisesti musisoivan ryhmän jäsenenä. Oppilas tiedostaa, että jokainen osasuoritus yhdessä muiden kanssa tekee onnistuneen yhteisen tuotoksen.</p> <p>4lk Pyritään luomaan yhteismusisointiin innostava ja myönteinen oppimisilmapiiri. Oppilas harjoittelee toimimaan vastuullisesti musisoivan ryhmän jäsenenä. Oppilas ymmärtää, että jokaisen oma suoritus, tulkinta ja ilmaisu vaikuttavat ryhmän lopputulokseen.</p> <p>5lk Oppilaat tiedostavat innostavan ja myönteisen oppimisilmapiirin vaikutuksen yhteismusisointiin. Oppilas ymmärtää oman toiminnan vaikutuksen musisoivan ryhmän jäsenenä.</p> <p>6lk Oppilaat tiedostavat innostavan ja myönteisen oppimisilmapiirin vaikutuksen yhteismusisointiin. Oppilas toimii vastuullisesti musisoivan ryhmän jäsenenä.</p>	
<p><b>Musiikilliset tiedot ja taidot sekä tuottaminen</b></p>		
<p>T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja soitustaitojensa soittotaitojaan musisoivan ryhmän jäsenenä</p>	<p>S1-S4 3lk Ohjelmistoon valitaan runsaasti monipuolisia lauluja mm. lastenmusiikkia, eri kulttuurien musiikkia, taidemusiikkia, populaarimusiikkia ja kansanmusiikkia. Kiinnitetään huomiota luonnolliseen ja terveeseen äänenkäyttöön. Ohjataan oppilasta havainnoimaan omaa äänenkäyttöä suhteessa toisiin ryhmän jäseniin. Yhteismusisoinnissa käytetään rytmisoittimia, kehosoitinlajeja, laattasoittimia, nokkahuilua, perinnesoitinlajeja sekä mahdollisesti oppilaiden itsensä valmistamia soittimia. Soittamisessa kiinnitetään huomiota soitinten oikeaan käsittelyyn ja soittotapaan.</p> <p>4lk Ohjelmistoon valitaan runsaasti monipuolisia lauluja, mm. lastenmusiikkia, eri kulttuurien musiikkia, taidemusiikkia, populaarimusiikkia ja kansanmusiikkia. Tutustutaan moniäänisyyteen esimerkiksi kaanon-laulujen avulla. Kiinnitetään huomiota luonnolliseen ja terveeseen äänenkäyttöön. Ohjataan oppilasta havainnoimaan omaa äänenkäyttöä suhteessa toisiin ryhmän jäseniin. Yhteismusisoinnissa käytetään rytmisoittimia, kehosoitinlajeja, laattasoittimia, nokkahuilua, perinnesoitinlajeja sekä mahdollisesti oppilaiden itsensä valmistamia soittimia. Soittamisessa kiinnitetään huomiota soitinten oikeaan käsittelyyn ja soittotapaan sekä laajennetaan soitto-</p>	<p>L2</p>

	<p>taitoa.</p> <p>5lk Käytetään runsaasti monipuolista lauluohjelmistoa ja ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon oppilaiden omat kiinnostuksen kohteet. Ohjelmistossa otetaan huomioon moniäänisyys. Harjoitellaan luontevaa äänenkäyttöä äänenhuollon avulla ottaen huomioon murrosikä ja äänenmurros. Soittamisessa käytetään melodia-, sointu-, rytmi- ja kehosoittimia monipuolisesti. Tutustutaan bändisoittimiin. Soittamisessa huomioidaan soitinten oikeaa käsittelyä ja soittotapaa.</p> <p>6lk Käytetään runsaasti monipuolista lauluohjelmistoa ja ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon oppilaiden omat kiinnostuksen kohteet. Ohjelmistoon valitaan moniäänisiä lauluja mahdollisuuksien mukaan. Oppilas tutustuu laulamiseen mikrofoniin avulla. Harjoitellaan luontevaa äänenkäyttöä ja ohjataan oppilasta havaitsemaan äänenhuollon merkitys omaan hyvinvointiin. Äänenkäytössä otetaan huomioon murrosikä ja äänenmurros. Soittamisessa käytetään melodia-, sointu-, rytmi- ja kehosoittimia monipuolisesti. Soitetaan bändisoittimia. Soittamisessa huomioidaan soitinten oikeaa käsittelyä ja soittotapaa.</p> <p>Tutustutaan musiikkiteknologian välineisiin ja sovelluksiin.</p>	
<p>T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikuen</p>	<p>S1-S4 3lk Musiikin herättämien mielikuvien, tarinoiden ja kuvien pohjalta tehdään esimerkiksi dramatisointia ja muuta ilmaisua. Yhdistellään musiikkia, tarinoita ja kuvia mielekkäällä tavalla. Musiikkikäsitteiden ilmentäminen musiikkiliikunnan avulla esim. tempo, tasa- ja kolmijakoisuus, dynamiikka, rytmikka ja luova musiikkiliikunta.</p> <p>4lk Musiikin herättämien mielikuvien, tarinoiden ja kuvien pohjalta tehdään esimerkiksi dramatisointia, pantomiimiesityksiä ja muuta ilmaisua. Yhdistellään musiikkia, tarinoita ja kuvia mielekkäällä tavalla. Musiikkikäsitteiden ilmentäminen musiikkiliikunnan avulla esim. tempo, tasa- ja kolmijakoisuus, dynamiikka, rytmikka ja luova musiikkiliikunta.</p> <p>5-6lk Musiikin herättämien mielikuvien, tarinoiden ja kuvien pohjalta tehdään esimerkiksi dramatisointia, pantomiimiesityksiä ja muuta ilmaisua. Yhdistellään musiikkia, tarinoita ja kuvia mielekkäällä tavalla. Syvennetään musiikin peruskäsitteitä musiikkiliikunnan avulla ja harjoitellaan musiikin, tunteen ja</p>	<p>L1, L2</p>

	liikkeen yhteyttä toisiinsa.	
T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	<p>S1-S4 3-4lk Valitaan monipuolista ikätasolle sopivaa kuunteluohjelmitoa. Elämyksellisessä kuuntelussa pyritään kuunnellun musiikin ilmentämiseen eri keinoin luomalla yhteyksiä muihin taidemuotoihin (sarjakuva, still-kuva, maalaus, piirros, kertomus, draama tai liike). Harjoitellaan keskittyvää kuuntelua aktivoivien tehtävien avulla. Elämyksellisessä kuuntelussa hyödynnetään lähiympäristön konserttitarjontaa.</p> <p>5-6lk Valitaan monipuolista ikätasolle sopivaa kuunteluohjelmitoa, jossa otetaan huomioon eri aikakaudet ja tyylilajit. Käytetään eläytyvää ja keskittyvää kuuntelua eri musiikillisten ilmiöiden oppimisessa ja rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin. Elämyksellisessä kuuntelussa hyödynnetään lähiympäristön konserttitarjontaa ja kiinnitetään huomiota erityisesti konserttikäyttäytymiseen.</p>	L2
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	<p>S1-S4 3-4lk Harjoitellaan oman musiikin tekemistä yksin tai ryhmän jäsenenä esimerkiksi käyttäen ikäryhmälle sopivia soittimia tai kehorytmejä. Harjoitellaan säveltämistä ja improvisoimista käyttäen esimerkiksi rytmiorkesteria, pentatonista asteikkoa, keksimällä ostinatoja tai lisä-ääniä. Säveltämisen ja improvisoinnin yhteydessä harjoitellaan musiikin peruskäsitteitä ja merkintätapoja. Hyödynnetään musiikkiteknologiaa omien tuotoksien tekemiseen, äänittämiseen tai kuvaamiseen.</p> <p>5-6lk Oman musiikin tekeminen ja improvisoiminen liikkuen, laulaen ja soittaen käyttäen ikäryhmälle sopivia soittimia tai kehorytmejä, esim. keksitään omia kehorytmi- ja rytmisoitinpartituureja. Oman pienimuotoisen sävellyksen tekeminen musiikkiteknologiaa hyödyntäen tai oman tuotoksen, kuten äänimaiseman äänittäminen tai kuvaaminen. Hyödynnetään yhteyksiä myös muihin oppiaineisiin.</p>	L1, L2, L5, L6
<b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b>		
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisiä kokemuksiaan ja musiikillisen maailman	<p>S1-S4 3lk Tutustutaan musiikin eri lajeihin ja pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa. Tutustutaan suomalaiseen ja</p>	L2

<p>esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta</p>	<p>kainuulaiseen musiikkiperinteeseen laulaen, soittaen, liikkuen ja leikkien. Otetaan huomioon lasten omat kulttuuriset lähtökohdat.</p> <p>4lk Tutustutaan musiikin eri lajeihin ja pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa. Tutustutaan suomalaiseen, kainuulaiseen ja pohjoismaalaiseen musiikkiperinteeseen laulaen, soittaen, liikkuen ja leikkien. Otetaan huomioon lasten omat kulttuuriset lähtökohdat.</p> <p>5lk Tutustutaan Euroopan musiikkiin soittaen, laulaen, liikkuen ja kuunnellen. Ohjelmistoon valitaan sekä uutta että kansanperinteeksi muodostunutta eurooppalaista musiikkia ja kiinnitetään huomiota musiikin eri lajien eroihin ja yhtäläisyyksiin.</p> <p>6lk Tutustutaan maailman musiikkiin soittaen, laulaen, liikkuen ja kuunnellen. Ohjelmistoon valitaan sekä uutta että kansanperinteeksi muodostunutta eurooppalaista musiikkia ja havaitaan musiikin eri lajien eroja ja yhtäläisyyksiä.</p>	
<p>T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä</p>	<p>S1-S4 3-4lk Musisoidessa harjoitellaan musiikin peruskäsitteitä rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka. Musisoinnin yhteydessä harjoitellaan musiikin merkintätapoja, nuottien ja rytmien tunnistamista, nimeämistä ja nuottikuvasta soittamista ja laulamista.</p> <p>5-6lk Musisoidessa vahvistetaan musiikin peruskäsitteitä rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka ja harjoitellaan niiden käyttöä myös omassa musisoinnissa. Musisoinnin yhteydessä vahvistetaan musiikin merkintätapoja, nuottien ja rytmien tunnistamista, nimeämistä ja nuottikuvasta soittamista ja laulamista sekä harjoitellaan sointusoitinella soittamista nuottikuvasta.</p>	L4
<p><b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b></p>		
<p>T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta</p>	<p>S1-S4 3-4lk Harjoitellaan musiikin avulla rauhoittumista ja rentoutumista. Annetaan oppilaille mahdollisuus näyttää omia tunteitaan ja ilmaista omia ajatuksiaan musiikin avulla. Harjoitellaan toimimaan vastuullisesti musisoivassa ryhmässä kuunnellen ja itse samalla soittaen tai laulaen. Luokassa pyritään yhte-</p>	L3

	<p>näiseen ääniympäristöön ja samalla kiinnitetään huomiota kuullonhuollon merkitykseen musiikin tunteilla sekä vapaa-ajalla. Soittamisessa otetaan huomioon soittimien oikea soitotapa ja soittoasento.</p> <p>5lk Rauhoitutaan ja rentoudutaan sekä annetaan oppilaille mahdollisuus näyttää omia tunteitaan ja ilmaista omia ajatuksiinsa musiikin avulla. Toimitaan vastuullisesti musisoivassa ryhmässä kuunnellen ja itse samalla soittaen tai laulaen. Luokassa pyritään yhtenäiseen ääniympäristöön ja samalla kiinnitetään huomiota kuullonhuollon merkitykseen musiikin tunteilla sekä vapaa-ajalla. Ohjataan oppilaan toimintaa kohti turvallista ääniympäristöä. Soittamisessa otetaan huomioon soittimien oikea soitotapa ja soittoasento.</p> <p>6lk Rauhoitutaan ja rentoudutaan sekä annetaan oppilaille mahdollisuus näyttää omia tunteitaan ja ilmaista omia ajatuksiinsa musiikin avulla. Toimitaan vastuullisesti musisoivassa ryhmässä kuunnellen ja itse samalla soittaen tai laulaen. Luokassa pyritään yhtenäiseen ääniympäristöön ja samalla kiinnitetään huomiota kuullonhuollon merkitykseen musiikin tunteilla sekä vapaa-ajalla. Oppilas ymmärtää oman toiminnan vaikutuksen turvalliseen ääniympäristöön. Soittamisessa otetaan huomioon soittimien oikea soitotapa ja soittoasento.</p>	
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>		
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	<p>S1-S4 3lk Musiikin tunteille pyritään luomaan myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Harjoitellaan yhteisten ja oppilaiden omien tavoitteiden asettamista sekä tavoitteiden arviointia. Oppilaat harjoittelevat kannustavan palautteen antamista toisilleen. Valmistellaan yhdessä esitys, johon jokainen voi osallistua. Esityksen harjoittelussa kiinnitetään huomiota prosessin kulkuun.</p> <p>4lk Musiikin tunteille pyritään luomaan myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Oppilaat asettavat ryhmälle yhteisiä sekä omia tavoitteita ja arvioivat niitä. Oppilaat harjoittelevat kannustavan palautteen antamista toisilleen. Valmistellaan yhdessä esitys, johon jokainen voi osallistua. Esityksen harjoittelussa kiinnitetään huomiota prosessin kulkuun.</p> <p>5lk Musiikin tunteille pyritään luomaan myönteinen ja kannustava ilmapiiri yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilaat asettavat</p>	L1



	<p>itselleen ja ryhmälle tavoitteita ja arvioivat edistymistään. Oppilas ymmärtää harjoittelun merkityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Oppilas ymmärtää kannustavan palautteen merkityksen yhteistoiminnassa. Musiikin tunteilla harjoitellaan itsearviointia ja vertaisarviointia.</p> <p>6lk Musiikin tunteille pyritään luomaan myönteinen ja kannustava ilmapiiri yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilaat asettavat itselleen ja ryhmälle tavoitteita ja arvioivat edistymistään. Oppilas ymmärtää harjoittelun merkityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Oppilas ymmärtää kannustavan palautteen merkityksen yhteistoiminnassa. Tunteilla hyödynnetään vertaisoppimista ja rohkaistaan oppilaita antamaan rakentavaa vertaispalautetta.</p>	
--	--	--

### Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolinen ja joustava musiikin opiskelukokonaisuus, joissa erilaiset musiikilliset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista jokaiselle oppilaalle. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ennakkoluuloton ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään musiikillisiä taitojaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 3-6

Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, aikaisempi oppiminen ja kiinnostuksen kohteet. Niiden pohjalta tehdään muun muassa työtapoja, opetusvälineiden käyttöä ja ryhmätyöskentelyä koskevat ratkaisut niin, että myös oppilaita kuullaan. Ratkaisuilla luodaan oppimista edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita sekä vahvistetaan jokaisen oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

### Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 3-6

Musiikin opetuksessa oppilaat tarvitsevat ohjaavaa ja rohkaisevaa palautetta erityisesti yhteistoiminnan ja musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Palaute ohjaa jokaista oppilasta hahmottamaan musiikkia ja musiikkikäsitteitä sekä kehittämään toimintaansa ryhmän jäsenenä suhteessa soivaan musiikilliseen kokonaisuuteen.

Antaessaan musiikin sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuviestitodistusta varten opettaja käyttää musiikin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä seurata erityisesti oppilaan yhteismusisointitaitojen, käsitteellisen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä.

**Musiikin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten**

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Osallisuus</b>			
T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1-S4	Musiikilliset yhteistyötaidot	Oppilas ottaa huomioon ryhmän muut jäsenet yhteismusisoinnissa.
<b>Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen</b>			
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soitotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	Laulaminen ja soittaminen ryhmän jäsenenä	Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon pyrkien sovittamaan osuutensa osaksi musiikillista kokonaisuutta.
T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1-S4	Musiikki- liikunta	Oppilas liikkuu musiikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmaisuun.
T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S1-S4	Musiikin kuuntelu	Oppilas kuuntelee keskittyneesti musiikkia ja esittää näkemyksiään kuulemastaan.
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1-S4	Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	Oppilas keksii omia ratkaisuja käyttäen ääntä, musiikkia, kuvaa tai muita ilmaisutapoja ja osaa tarvittaessa ohjatusti hyödyntää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.
<b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b>			
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisiä kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S1-S4	Musiikin merkitysten havainnointi	Oppilas esittää näkemyksiä musiikilliseen toimintaan liittyvistä havainnoistaan ja kokemuksistaan.

T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	S1-S4	Musiikin merkintätapojen ymmärtäminen	Oppilas toimii opiskeltujen musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.
<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>			
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4	Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	Oppilas käyttää laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>			
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	Oppimaan oppiminen ja työskentelytaidot	Oppilas asettaa tavoitteen musiikillisen osaamisensa kehittämiseksi ja toimii tavoitteen mukaisesti yhteismusisoinnissa.

### **Painotetun musiikinopetuksen valintamenettely Kuhmossa**

Kontion koulussa aloitetaan 3. vuosiluokalta musiikin painotettu opiskelu. Oppilas on toisella luokka-asteella suoritetun testin kautta hyväksytty musiikkipainotteiseen opetusryhmään. Sen jälkeen huoltaja ilmoittaa allekirjoituksellaan oppilaan sitoutumisen painotetun musiikin opiskeluun vuosiluokkien 3. – 9. ajaksi. Kaikilla 2. luokan oppilaille esitellään mup-toimintaa demo-tunnilla, joka järjestetään ennen pääsykokeita. Pääsykoe pidetään kaikille kiinnostuneille 2. luokan keväällä. Valitut opiskelijat opiskelevat painotetun musiikin opetussuunnitelman mukaan 3. – 9. luokilla.

### **Painotetun musiikin opiskelun keskeyttäminen Kuhmossa**

Jos oppilas haluaa lopettaa painotetun musiikin opiskelun ja vaihtaa yleisopetuksen musiikkiin vuosiluokkien 3. – 9. aikana tai 8. – 9. vuosiluokalla toiseen valinnaisaineeseen, oppilaan huoltajan on keskusteltava asiasta oppilaan luokanopettajan ja musiikinopettajan kanssa. Mikäli sen jälkeen oppilas edelleen haluaa keskeyttää painotetun musiikin opiskelun, on huoltajan toimitettava kirjallisena anomus rehtorille. Vaihtaminen painotetun musiikin opiskelusta yleisopetuksen musiikin ryhmään voi tapahtua lukuvuosien vaihtuessa vain erittäin painavista syistä.

### **Kuhmon perusopetuksen yhteistyö musiikkiopiston kanssa**

- konsertit
  - orkestereiden konserttavierailut
  - opettavainen konsertti ja siihen liittyvä yhteistyö
    - henkilökuntakoulutus
    - tutustuminen Kuhmo-taloon 6-luokkalaisille
    - konserttikäyttäytyminen
- soittimien esittelyä eri tavoin toteutettuna
- yhteiset projektit

- painotetun musiikin oppilaat voivat suorittaa teorian PT1 kurssin musiikkiopiston vaatimusten mukaisesti 6-luokan loppuun mennessä
- 

### Klassisen musiikin kuuntelu-ohjelmistoa

- A Vivaldi: Vuodenajat
- S Prokofjev: Pekka ja susi
- C Saint Saëns: Eläinten karnevaali
- E Grieg: Peer Gynt
- J Sibelius: Karelia-sarja, Tuonelan joutsen, Finlandia
- P Tsaikovsky: Pähkinänsärkijä
- JS Bach: Toccata ja fuuga, Badinerie,
- WA Mozart: Yönkuningattaren aaria, Eine kleine nachtmusik
- L Beethoven: V Sinfonia, Kuutamo-sonaatti, Für Elise
- F Schubert: Liedit, Forelli
- H Berlioz: Fantastinen sinfonia
- EJ Rautavaara: Cantus Arcticus
- C Debussy: Faunin iltapäivä
- M Ravel: Bolero

### Musiikkipainotteisen musiikin opetuksen sisällöt

	Sisällöt 3. – 4. lk	Sisällöt 5. – 6. lk	Sisällöt 7. – 9. lk	6. – 9. lk valinnaismusiikki
Musiikki-tieto	PT1 teorian/säveltapailun asiasisällöt läpi 6 lk loppuun mennessä  musiikin historiaa laulettavien laulujen myötä	PT1 teorian/säveltapailun asiasisällöt läpi 6 lk loppuun mennessä  tutustuminen länsimaisen taidemusiikin historiaan	kitaran, basson (tabulatuurit) ja rumpujen notaatio  nuotinlukuun (komppilappuun) liittyvät asiat  tutustuminen populaarimusiikin ja jazzmusiikin historiaan	kitaran, basson (tabulatuurit) ja rumpujen notaatio  nuotinlukuun (komppilappuun) liittyvät asiat  tutustuminen populaarimusiikin ja jazzmusiikin historiaan
Soitto	helppoja C-duuri kappaleita nokkahuilulla ja laattasoittimilla  tutustutaan bändisoittimiin  perussykkeen löytä-	bändisoittimien perusteita: rummuilla beat-, humppa- ja valssikomppi; C-duurasteikon löytäminen koskettimesta, soinnun rakentaminen koskettimilla;	bändisoittimien perusteita: 5-6-lk asiat syventäen; kitaran ja basson tablatuurimerkinnät; kitaran virittäminen / viritysmittarin käyttö	bändisoittimien perusteita: aiemmin opitut asiat syventäen; kitaran ja basson tablatuurimerkinnät; kitaran virittäminen / viritysmittarin käyttö

	<p>minen</p> <p>rytmisoittimien opettelu</p> <p>kehorytmit</p> <p>harmoniaan tutustuminen (kantele, ukulele)</p> <p>yhteissoiton harjoittelua</p> <p>omien soittimien hyödyntäminen musiikintunneilla</p>	<p>joitakin avosointuja kitaran kaulalta; bassolla säestäminen soinnun pohjasävelillä</p> <p>koulusoittimien monipuolista soittoa eri sävellajeissa</p> <p>yhteissoiton harjoittelua</p> <p>omien soittimien hyödyntäminen musiikintunneilla</p>	<p>koulusoittimia hyödynnetään bändisoittimien rinnalla soveltuvin osin</p> <p>yhteissoiton harjoittelua</p> <p>omien soittimien hyödyntäminen musiikintunneilla</p>	<p>koulusoittimia hyödynnetään bändisoittimien rinnalla soveltuvin osin</p> <p>yhteissoiton harjoittelua</p>
Laulu	<p>vuodenaikoihin sopivaa monipuolista laulustoa (integrointi muihin aineisiin)</p> <p>laulamisen riemu</p> <p>äänenmuodostamisen harjoituksia</p> <p>yksiäänisestä moniäänisyyteen</p> <p>kuorolaulua (Suurkuoro): Maamme-laulu, Nälkämaan laulu</p>	<p>vuodenaikoihin sopivaa monipuolista laulustoa (integrointi muihin aineisiin)</p> <p>laulamisen riemu</p> <p>äänenmuodostamisen harjoituksia</p> <p>yksiäänisestä moniäänisyyteen</p> <p>kuorolaulua (Suurkuoro)</p>	<p>vuodenaikoihin sopivaa monipuolista laulustoa (integrointi muihin aineisiin)</p> <p>laulamisen riemu</p> <p>äänenmuodostamisen harjoituksia</p> <p>yksiäänisestä moniäänisyyteen</p> <p>kuorolaulua (Suurkuoro)</p> <p>äänenmurros ja äänen kehittyminen</p>	<p>vuodenaikoihin sopivaa monipuolista laulustoa (integrointi muihin aineisiin)</p> <p>laulamisen riemu</p> <p>äänenmuodostamisen harjoituksia</p> <p>yksiäänisestä moniäänisyyteen</p> <p>äänenmurros ja äänen kehittyminen</p>
Musiikillinen keksiminen	<p>rytmipartituuri</p> <p>liikeimprovisaatio (musiikin mukaan liikkuminen)</p> <p>ääni-improvisaatio (omalla äänellä/soittimilla)</p>	<p>rytmipartituuri</p> <p>liikeimprovisaatio (musiikin mukaan liikkuminen)</p> <p>ääni-improvisaatio (omalla äänellä/soittimilla)</p>	<p>omien kappaleiden tekeminen</p> <p>pop/rock-lyriikat</p>	<p>omien kappaleiden tekeminen</p> <p>pop/rock-lyriikat</p>

	omien sanoitus- ten/rappien tekemi- nen  äänimaisemat (satu- jen kuvittaminen)  musiikkiohjelmien hyödyntäminen	omien sanoitus- ten/rappien tekemi- nen  äänimaisemat (satu- jen kuvittaminen)  musiikkiohjelmien hyödyntäminen		
Kuuntelu	kuunteluohjelmistoa monipuolisesti ja monin eri tavoin  konsertit, konsertti- käyttäytyminen: opettavainen kon- sertti	kuunteluohjelmistoa monipuolisesti ja monin eri tavoin  konsertit, konsertti- käyttäytyminen: opettavainen kon- sertti	kuunteluohjelmistoa monipuolisesti ja monin eri tavoin  konsertit, konsertti- käyttäytyminen  kuulonhuolto	kuunteluohjelmistoa monipuolisesti ja monin eri tavoin  konsertit, konsertti- käyttäytyminen  kuulonhuolto
Musiikki- liikunta	rytmileikit  musiikin mukaan tekemistä	rytmileikit  musiikin mukaan tekemistä  oman koreografian tekeminen	tanssit liikunnan opetuksen yhteydes- sä	tanssit liikunnan opetuksen yhteydes- sä
Musiikki- teknologia	Musiikkiohjelmien hyödyntäminen	musiikkiohjelmien hyödyntäminen	mikserin käyttö  vahvistimien ja säh- köisten soittimien käyttö  äänitteen tekemi- seen tutustumien ja musiikkibisnes	mikserin käyttö  vahvistimien ja säh- köisten soittimien käyttö  äänitteen tekemi- seen tutustumien ja musiikkibisnes

#### 14.4.11 KUVATAIDE

##### Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat kokemukset, ja-mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun

visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

**Vuosiluokilla 3-6** oppilaat laajentavat omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Oppilaita kannustetaan erilaisten kuvailmaisun keinojen kokeiluun ja harjoitteluun sekä kuvallisten taitojen tavoitteelliseen kehittämiseen. Opetuksessa tarkastellaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin vaikutuksia mielipiteisiin, asenteisiin ja toimintatapoihin oppilaiden omassa elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan tutkimaan taiteilijoiden ja muun visuaalisen kulttuurin tekijöiden tavoitteita ja rooleja eri aikoina sekä erilaisissa kulttuurisissa yhteyksissä. Opetuksessa tuetaan oppilaiden yhdessä toimimisen edellytyksiä ja käytäntöjä. Kuvien tuottamisen ja tulkinnan taitoja syvennetään hyödyntämällä vastuullisesti tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä.

### **Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6**

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

**S1 Omat kuvakulttuurit:** Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Oppilaiden kuvakulttuureja tarkastellaan suhteessa muihin kuvakulttuureihin. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä oppilaiden osallistumiselle eri yhteisöissä, ympäristöissä ja yhteyksissä.

**S2 Ympäristön kuvakulttuurit:** Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Opetuksen sisältöjä valitaan myös vakiintuneita kuvakulttuureja uudistavista, erilaisten yhteisöjen ja ryhmien tuottamista kuvista ja visuaalisen kulttuurin ilmiöistä. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään oppilaiden laajenevaa elinpiiriä ja medioiden merkitystä yhteiskunnassa.

**S3 Taiteen maailmat:** Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotettua kuvataiteesta. Oppilaat perehtyvät taiteelle ominaisiin toimintatapoihin, taiteen eri lajeihin sekä erilai-

siin käsityksiin taiteesta. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuuri-identiteetin vaikutusta taiteen tekemiseen ja vastaanottamiseen.

### Kuvataiteen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu</b>		
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen	S1, S2, S3 Tutkitaan ja havainnoidaan ympäristöjä toiminnallisesti ja moniaistisesti. Työskentelyn pohjana on luonto, rakennettu ympäristö, media, oppilaan oma kokemusmaailma, kulttuuri ja taide. Tutustutaan näyttelyihin ja tehdään museovierailuja (virtuaalisia ja vierailuja paikallisiin museoihin).	L1, L3, L4, L5 Paikallisia ja alueellisia kulttuurikohteita hyödyntävät projektit integroituna eri oppiaineisiin, oppimisympäristöihin tai yhteisöihin.
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1, S2, S3 Harjoitellaan keskustelemaan taiteesta, ympäristöstä ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin liittyvistä havainnoista, tuntemuksista ja mielipiteistä.	L2, L4, L5, L6
T3 innostaa oppilasta ilmaistamaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen	S1, S2, S3 Opetuksessa kannustetaan kuvallisuuden kehittämiseen ja omien ajatusten ja havaintojen tuottamiseen kuvallisin ja poikkeataiteellisin keinoin huomioiden tekijänoikeudet.	L2, L3, L4, L5
<b>Kuvallinen tuottaminen</b>		
T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan	S1, S2, S3 Havaintoja ja ajatuksia ilmaistaan erilaisia välineitä ja tekniikoita käyttäen: <ul style="list-style-type: none"> <li>- piirtäminen ja maalaaminen monipuolisesti eri tekniikoilla ja välineillä</li> <li>- rakentelu ja muotoilu esim. pienoismallit</li> <li>- plastinen sommittelu</li> <li>- grafiikan menetelmät</li> <li>- ympäristötaide esim. vesi, maa, lumi, muut luonnonmateriaalit</li> <li>- valokuvaus ja videokuvaus</li> <li>- verkkoympäristö, kuvankäsittely- ja piirto-ohjelmat ja animaatio</li> <li>- sekatekniikat</li> </ul>	L2, L3, L5, L6 Teemapäivät tai leirit.
T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa	S1, S2, S3 Ohjataan oppilasta tai oppilasryhmää tavoitteiden asettamisessa. Tuetaan työskentelyä prosessin aikana ja ohjataan itse- ja	L1, L2, L3, L5



	vertaisarviointiin. Kuvien tuottamisen ja tulkinnan taitoja syvennetään. Tuetaan oppilaiden yhdessä toimimisen edellytyksiä ja käytäntöjä.	
T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3 Käytetään erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja mielipiteiden ilmaisemiseen: <ul style="list-style-type: none"> <li>- viestintä omilla kuvilla</li> <li>- kuvasymboliikka</li> <li>- kuvasisältöjen avaaminen</li> </ul>	L1, L2, L4, L7 Esim. mainokset, julisteet, sarjakuvat, video.
<b>Visuaalisen kulttuurin tulkinta</b>		
T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdistista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta	S1, S2, S3 Tarkastellaan sisällön, muodon ja asiayhteyden vaikutusta erilaisten kuvien tulkintaan. Mediakriittisyys huomioidaan osana opetusta.	L1, L2, L4, L5
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin	S1, S2, S3 Oppilasta ohjataan tulkitsemaan kuvia tekijän ja katsojan näkökulmasta sekä keskustelemaan niistä. Historiallisten, paikallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutus kuviin nostetaan esille.	L1, L4, L5, L6 Tutustutaan kainuulaisiin ja Kainuussa vaikuttaneisiin taiteentekijöihin.
T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3 Kuvallisen työskentelyn lähtökohtana käytetään omia ja muiden elinympäristöjä sekä niiden kuvakulttuureja eri aikakausina.	L1, L2, L5, L6 Kuvataidetta, historiaa ja maantietoa yhdistävät työt ja laajemmat projektit.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen		
T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista	S1, S2, S3 Tutkitaan yhdessä taidetta, ympäristöä ja visuaalista kulttuuria sekä niiden välittämiä arvoja. Keskustellaan, mitä ajatuksia ja tunteita ne herättävät.	L3, L4, L6, L7 Median välittämä ihmiskuva, mainonta ja eettiset arvot.
T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan	S1, S2, S3 Kulttuurinen moninaisuus huomioidaan arvostavasti sekä kuvailmaisun sisältöjä että toimintatapoja valittaessa. Aihe- ja materiaalivalinnoissa sekä välineiden käytössä painotetaan kestävää kehitystä, esim. kierrätysmateriaaleja käyttäen	L1, L2, L4, L7 Eri oppiaineita, kuten kuvataidetta, maantietoa, kieliä ja uskontoja yhdistäen käsitellään kulttuurista moninaisuutta.

Laaja-alainen osaaminen toteutuu monitaiteellisina kokonaisuuksina oppiaineita yhdistäen, eri keinoin toteutettuna, myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Kuvataiteen projektit voidaan toteuttaa erilaisissa oppimisympäristöissä yhteisöllisyyttä tukien.

### Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Vuosiluokilla 3-6 tarkastellaan laajenevan elinpiirin ajankohtaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Opetuksessa ohjataan taiteidenväliseen ja temaattiseen lähestymistapaan. Oppilaita kannustetaan suhtautumaan kriittisesti eri tietolähteisiin. Opetustilanteissa teknologioita ja verkkoympäristöjä hyödynnetään monipuolisesti, vastuullisesti ja turvallisesti.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kuvataiteessa vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuun rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia.

### Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 3-6

Oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Palautteella tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppilasta ohjataan omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppimisen arviointi kohdistuu kaikkiin opetuksen tavoitteissa määriteltyihin taideoppimisen ulottuvuuksiin.

Antaessaan kuvataiteen sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuosidistusta varten opettaja käyttää kuvataiteen valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä havainnoida oppilaan edistymistä kuvien tuottamiseen, vastaanottamiseen ja tulkitsemiseen liittyvien taitojen kehittämisessä.

### Kuvataiteen arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-	Arvioinnin kohteet	Hyvä/arvosanan kahdeksan
-------------------	----------	--------------------	--------------------------

	alueet	oppiaineessa	osaaminen
<b>Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu</b>			
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnointi	Oppilas osaa tehdä monipuolisia havaintoja ympäristöstä ja sen kuvista käyttämällä kuvallisia välineitä
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten sanallistaminen	Oppilas osaa kuvailla taiteeseen, ympäristöön ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin liittyviä havaintojaan ja perustella ajatuksiaan sanallisesti
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan hyödyntämällä kuvien rinnalla myös muita tiedon tuottamisen tapoja
<b>Kuvallinen tuottaminen</b>			
T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan	S1, S2, S3	Kuvallisten ilmaisukeinojen käyttäminen	Oppilas osaa soveltaa erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisukeinoja kuvallisessa tuottamisessaan
T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen kehittäminen	Oppilas osaa asettaa tavoitteita ja pyrkii kehittämään kuvailmaisuun yksin ja ryhmän jäsenenä
T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvien avulla vaikuttaminen ja osallistuminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja ilmaistessaan mielipiteitään
<b>Visuaalisen kulttuurin tulkinta</b>			
T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta	S1, S2, S3	Kuvien tarkastelu	Oppilas osaa tarkastella sisällön, muodon ja asiayhteyden vaikutusta erilaisten kuvien tulkintaan
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien käyttäminen	Oppilas osaa tulkita kuvia teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä hyödyntää tulkintojaan kuvista keskusteltaessa
T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun tapojen käyttäminen	Oppilas osaa hyödyntää erilaisia kuvailmaisun tapoja tarkastellessaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria sekä tehdessään omia kuvia
<b>Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen</b>			
T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteesta, ympäristössä ja muussa	S1, S2, S3	Arvojen tarkasteleminen	Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään taiteesta, ympäris-

visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista			tössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista
T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun sisältöjen ja toimintatapojen valinta	Oppilas ottaa kuvailmaisussaan huomioon kulttuurisen moninaisuuden ja kestävään kehitykseen liittyviä näkökulmia

#### 14.4.12 KÄSITYÖ

##### Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuuksiin, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa.

Opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisesta maailmasta tuntemus luo perustaa kestäväälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös oppilaiden oma elämänpiiri, paikallinen kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuuksiin sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

**Vuosiluokilla 3-6** käsityön tehtävänä on tukea ja vahvistaa oppilaiden kokonaisen käsityöprosessin hallintaa. Opetus edistää käsityöhön liittyvien käsitteiden, sanaston ja symbolien oppimista ja soveltamista. Materiaalien ominaisuuksiin tutustuminen edellyttää niiden käsityöllistä työstämistä, jonka myötä päästään kehittämään toimivia ratkaisuja. Oppilasta ohjataan tekemään valintoja työstämismenetelmien, työvälineiden, koneiden ja laitteiden välillä sekä työskentelemään niiden avulla. Käsityön kasvatustehtävänä on haastaa oppilaat tarkastelemaan ihmisten kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti oikeudenmukaisuuden, eettisyyden ja kestävä kehityksen näkökulmista.

##### Käsityön opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
----------------------	---------------------------------------	--

T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön	S1 Ideointi S2 Suunnittelu S3 Kokeilu S4 Tekeminen S5 Soveltaminen S6 Dokumentointi ja arviointi	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen  L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
T2 ohjata oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi ja sen dokumentointi	S1-S6	L1  L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
T3 opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai -teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin	S1-S4	L2  L4: Monilukutaito  L5
T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti	S3, S5	L4  L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjännitteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä.	S1-S5	L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot  L6
T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto – ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa	S1,S2,S6	L5
T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia	S6	L1  L4  L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen
T8 herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti	S1-S3, S5	L1,L3,L7

**Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6**

Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia, jotka sisältävät ajankohtaisia ja monipuolisia oppimistehtäviä eri vuosiluokille. Sisällöissä toteutetaan käsityöllisin keinoin erilaisten materiaalien ja työmenetelmien tuntemista, ymmärtämistä ja ennakkoluulotonta soveltamista, muissa oppiaineissa ja oppimisympäristöissä opittua hyödyntäen.

**S1 Ideointi:** Suunnittelussa perehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pintoja, tyylejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujuus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

**S2 Suunnittelu:** Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

**S3 Kokeilu:** Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Harjoitellaan ohjelmoimalla aikaan saatuja toimintoja, joista esimerkkinä robotiikka ja automaatio. Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin.

**S4 Tekeminen:** Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana.

**S5 Soveltaminen:** Työskennellessä opitaan käyttämään alan peruskäsitteistöä ja tutustutaan turvallisiin materiaaleihin ja työtapoihin. Perehdytään laadukkaan tuotteen ominaisuuksiin ja turvalliseen työskentelykulttuuriin.

**S6 Dokumentointi ja arviointi:** Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään osana ideointia, suunnittelua ja dokumentointia. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan yksilö- ja ryhmäpalautetta.

3-4 luokilla opetus voidaan järjestää vuorokurssiperiaatteella. Opettaja valitsee tekniikat ja huolehtii, että ne toteutuvat kahden vuoden aikana.

Luokka 3.	Luokka 4.
<p><b>Ompelu</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ompelukoneen turvallinen peruskäyttö: koneen osat, langoittaminen, perusompeleet, huolittelu, sauma, päärme</li> <li>- pieni ompelutyö</li> </ul> <p>S2, S3, S4, S6 T4 (L4, L6), T6 (L5)</p>	<p><b>Ompelu:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koneompeleen kertaus, uutena koriste- ja jousto-ompeleet, mahdollisesti napinläpi</li> </ul> <p>S1, S2, S4, S6 T2 (L1, L5), T3 (L2, L4, L5), T4 (L4, L6)</p> <p><b>Kankaan kuviointi</b> työhön soveltuen</p>

<p><b>Mahdollisesti lisäksi: jokin kankaan kuviointi ja/tai erikoistekniikka</b> S3</p> <p><b>Silittäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- silitysraudan säätäminen ja turvallinen käyttö</li> </ul> <p>S4 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Lankatyö - virkkaaminen tai neulonta:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- uutena virkkaamiseen kiinteä silmukka, työn siisti päättelemine</li> <li>- neulonta: silmukoiden luominen, oikea silmukka, edestakaisneule, silmukoiden päättelemine, työn päättely, viimeistely</li> </ul> <p>S2, S3 T4 (L4, L6), T5 (L3, L6)</p> <p><b>Puun työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- suorakulman piirto</li> <li>- sahaus: oikea sahaustekniikka, sahan valinta</li> <li>- kappaleen kiinnitystavat höyläpenkkiin</li> <li>- naulaus</li> <li>- poraus, käsikäyttöinen pora</li> <li>- puukon käyttö</li> <li>- pintakäsittely vesiohenteisella lakalla tai maalilla</li> </ul> <p>S2, S3, S4, S6 T4 (L4, L6), T6 (L5)</p> <p><b>Metallin työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- metallilangan katkaiseminen ja taivutus</li> </ul> <p>S3 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Muovi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tutustumista</li> </ul> <p>S3 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Elektroniikka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- virtapiiri, juottamisen alkeet</li> </ul> <p>S3, S4 T4 (L4, L6)</p>	<p><b>Lankatyö - neulonta tai virkkaaminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sisällöt samat kuin 3. luokalla on mainittu</li> </ul> <p>S2, S3 T4 (L4, L6), T5 (L3, L6)</p> <p><b>Puun työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liimanaulaliitos</li> <li>- talttaus</li> <li>- poraus, pylväsporakoneen käytön alkeet, akkporakoneen käyttö</li> <li>- pintakäsittely vesiohenteisella lakalla tai maalilla</li> </ul> <p>S1, S2, S3, S4, S6 T2 (L1, L5), T4 (L4, L6), T5 (L3, L6), T6 (L5)</p> <p><b>Metallin työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- levyn leikkaus ja taivutus</li> <li>- pintakäsittely maalilla tai lakalla (mahdollisesti rajaukset)</li> </ul> <p>S2, S4, S6 T3 (L2, L4, L5), T5 (L3, L6)</p> <p><b>Muovin työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sahaus: oikea sahaustekniikka, oikea väline</li> <li>- kappaleen kiinnitystavat</li> </ul> <p>S3 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Elektroniikka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- piirilevyn ja komponentteihin tutustuminen</li> </ul> <p>S3, S4 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Ohjelmointi:</b></p>
---	--

<b>Ohjelmointi:</b> - tutustutaan ohjelmointiin S3 T6 (L5)	- kokeillaan ohjelmointia S3 T6 (L5)
---	--

5-6 luokilla opetus voidaan järjestää vuorokurssiperiaatteella. Tällöin opettaja valitsee oppisisällöt ja huolehtii, että ne toteutuvat kahden vuoden aikana.

Luokka 5.	Luokka 6.
<p><b>Ompelu:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- valmiin kaavan käyttö</li> <li>- ompelukoneen itsenäinen ja monipuolinen käyttö</li> <li>- saumuriin tutustumista ja kokeilua (mahdollisuuksien mukaan)</li> </ul> <p>S1, S2, S4, S5, S6  T2 (L1, L5), T3 (L2, L4, L5), T5 (L3, L6), T6 (L5), T7 (L1, L4, L7)</p> <p><b>Kankaan kuviointi</b> työhön soveltuen</p> <p><b>Neulonta:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- neulemerkkejä ja -lyhenteitä, kirjallisen ohjeen käyttö</li> <li>- nurja silmukka, suljettu neule, lisääminen, kaventaminen</li> <li>- soveltuva työ</li> </ul> <p>S1, S2, S3, S4, S5, S6  T2 (L1, L5), T3 (L2, L4, L5), T5 (L3, L6), T6 (L5), T7 (L1, L4, L7)</p> <p><b>Puun työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- muutosahaus</li> <li>- tappiliitos</li> <li>- saranointi</li> <li>- poraus, pylväsporakoneen käyttö</li> </ul> <p>S1, S2, S4, S6  T1 (L1, L2), T5 (L3, L6), T6 (L1, L4, L7), T7 (L1, L4, L7)</p> <p><b>Metallin työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- metallityökalujen käyttö: sahaus ja viilaus sekä taittaminen</li> </ul> <p>S3  T4 (L4, L6)</p> <p><b>Muovin työstäminen:</b></p>	<p><b>Kudonta:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tutustumista: loimi, kude, viriö</li> <li>- esim. pirta, helmikudonta, kangaspuut tms.</li> </ul> <p>S1, S2, S3, (S4), S6  T1 (L1, L2), T4 (L4)</p> <p>Lisäksi muiden pehmeiden tekniikoiden esittelyä projektityöhön liittyen.</p> <p><b>Puun työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- hiomakoneiden käyttö</li> <li>- sorvaus (mahdollisuuksien mukaan)</li> </ul> <p>S1, S2, S3, (S4), S6  T1(L1,L2), T4 (L4)</p> <p><b>Metallin työstäminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pakotus (mahdollisuuksien mukaan)</li> </ul> <p>S1, S2, S3, (S4), S6  T1(L1, L2), T4(L4)</p>



<ul style="list-style-type: none"> <li>- taivuttaminen</li> <li>- lämmittäminen</li> </ul> <p>S3 T4 (L4, L6)</p> <p><b>Elektroniikka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- elektronisen laitteen rakentaminen</li> </ul> <p>S3, S4, S6 T2 (L1, L5), T5 (L3, L6), T7 (L1, L4, L7)</p> <p><b>Ohjelmointi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- harjoitellaan ohjelmointia</li> </ul> <p>S1, S3 T5 (L3, L6)</p>	<p><b>Elektroniikka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- elektroniikka, komponenttien toiminta</li> </ul> <p>S1, S2, S3, (S4), S6 T1(L1,L2), T4(L4)</p> <p><b>Ohjelmointi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kokeillaan ohjelmointia ja pyritään saamaan aikaan haluttu toiminto (esim. 3D-tulostus, robolegot)</li> </ul> <p>S3, S4, S5 T1 (L1, L2), T4 (L4)</p> <p><b>Oppilaan itse suunnittelema käsityöprosessi: (noin 1/3 lukuvuodesta)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Oppilas suunnittelee tuotteen aikaisemmin opittua hyväksi käyttäen. Prosessiin voidaan lisätä myös jokin uusi tekniikka/materiaali. Oppilas tekee suunnitelmat (piirtäen ja materiaalikokeiluja tehden) tuotteen ulkoasusta, toteutustavasta ja materiaalimenekistä. Hän toteuttaa tuotteen ja tekee työpäiväkirjan, jossa arvioi mm. tuotosta, työskentelyään, kulu- ja tuotantotapoja.</li> </ul> <p>S1, S2, S3, S4, S5, S6, T1 (L1,L2), T2 (L1, L5), T3 (L2, L4,L5), T4 (L4, L6), T5 (L3,L6), T6 (L5), T7 (L1, L4, L7), T8 (L1, L3,L7)</p>
--	---

### Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen käsityön opiskelussa 3-6 luokilla

3-6 luokkien aikana oppilas dokumentoi ja arvioi töitään sekä antaa vertaispalautetta. Hän voi käyttää seuraavia TVT -taitoja:

- tekstin tuottaminen ja muokkaaminen
- kuvan ottaminen ja liittäminen
- videon kuvaaminen, editointi ja liittäminen
- tallentaminen
- tulostaminen ja/tai jakaminen
- internetin ja sovellusten hyödyntäminen suunnittelun apuna
- tietokoneen ja/tai mobiililaitteiden käyttö
- sovellusten ja ohjelmien valinta
- tekijänoikeuksien noudattaminen.

Maakunnallista tieto- ja viestintäteknikan opetussuunnitelmaa toteutetaan erityisesti 6. luokalla toteutettavan käsityöprojektin aikana. Käsityöprosessissa hyödynnetään suunnittelussa ja tiedonhankinnassa internetiä sekä tietokoneella ja tableteilla olevia suunnittelutyökaluja. Koko projekti tallennetaan kuvin ja/tai videoin ja siitä tehdään kirjallinen/digitaalinen tuotos.

### **Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6**

Asianmukaiset ja turvalliset tilat, työvälaineet, koneet, laitteet ja materiaalit muodostavat käsityön oppimista tukevan oppimisympäristön. Samalla ympäristö tukee käsityössä tarvittavan teknologian toimintaperiaatteiden ymmärtämistä. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa mahdollisuuden käyttää erilaisia oppimateriaaleja, oppimislustoja, piirto-ohjelmia, digitaalisten kuvien muokkausta sekä piirrosten ja mallien tekemistä oman ilmaisun ja suunnittelun tukena. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja.

Toiminnallista oppimista tuetaan tutkivan oppimisen projekteilla oppiainerajat ylittäen ja yhteistyössä ulkopuolisten asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa. Kansalliseen ja kansainväliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön tutustutaan esimerkiksi virtuaalisesti sekä museo-, näyttely- ja kirjastokäynneillä. Näyttelyihin ja yrityksiin tehtävillä opintokäynneillä tuetaan ja vahvistetaan koulussa opittua ja käyntejä hyödynnetään oppimistehtävissä. Opetustilanteissa teknologioita ja verkkoympäristöjä käytetään monipuolisesti, vastuullisesti ja turvallisesti.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä vuosiluokilla 3-6**

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on ottaa huomioon oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet käsityön opiskeluun ja tehdään sen mukaisia eriytettyjä ratkaisuja esimerkiksi käytettävien oppimisympäristöjen, työtapojen ja oppimistehtävien valinnassa. Oppilasta tuetaan kehittämään käsityöllisiä taitojaan joustavasti itselleen sopivalla tavalla ja kannustetaan nauttimaan tekemisestään. Käsityössä tuetaan oppilaiden omia ratkaisuja sekä vahvistetaan uutta luovan tiedon rakentamista ja käyttöönottoa yksin tai yhdessä muiden kanssa. Ohjaukselle ja tuelle varataan riittävästi aikaa.

### **Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä vuosiluokilla 3-6**

Oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute on ohjaavaa ja kannustavaa, koko käsityöprosessia koskevaa. Eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä. Palautteen antamisessa korostetaan myönteisesti oppilaan kehittymistä ja kannustetaan osaamisen laajentamiseen ja syventämiseen. Keskeisten oppisältöjen oppimisen ja omaksumisen rinnalla arvioidaan monipuolisesti laaja-alaisen käsityötaidon ja -tiedon kehittymistä. Arviointikeskustelussa ja muussa palautteessa osoitetaan kehittämiskohde ja ohjataan kehittämään suoritusta. Oppilaat osallistuvat arviointiin ja heille tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia. Ryhmän työskentelyä ja tuotosta voidaan esitellä ja arvioida, jolloin oppilaat oppivat esiintymistä, asioiden selkeää ja jäseneltyä esittämistä, toisten työskentelyn arvostamista ja rakentavaa palautteen antoa.

Käsityön sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellesään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuviikotodistusta varten opettaja käyttää käsityön valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edisty-

misen kannalta on keskeistä havainnoida kokonaista käsityön prosessia, monimateriaalisen tekemisen tapoja, työskentelyn sujuvuutta ja tuotosten laatua sekä muissa oppiaineissa opitun soveltamista.

Alla ovat käsityön numeroarviointia varten valtakunnalliset kriteerit. Sanallisen arvioinnin muut kuin hyvää osaamista kuvaavat kohdat jäävät kuntakohtaisesti sovittaviksi.

- Oppilas saa arvosanan 10, kun suoriutuu lähes kaikilla osa-alueilla arvosanaa 8 paremmin.
- Oppilas saa arvosanan 9, kun suoriutuu joillakin osa-alueilla arvosanaa 8 paremmin.
- Oppilas saa arvosanan 7, kun suoriutuu joillakin osa-alueilla arvosanaa 8 heikommin.
- Oppilas saa arvosanan 6, kun suoriutuu useilla osa-alueilla arvosanaa 8 heikommin.
- Oppilas saa arvosanan 5, kun hänen työskentelynsä on välttävää kaikilla arvioinnin osa-alueilla.

### Käsityön arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön	S1-S6		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksia osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi ja sen dokumentointi	S1-S6	Oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi	Oppilas osaa toteuttaa kokonaisen käsityöprosessin ja tehdä dokumentointia prosessin eri vaiheista.
T3 opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin	S1-S4	Tuotteen valmistaminen	Oppilas osaa valmistaa omaan tai yhteiseen suunnitelmaansa perustuvan tuotteen tai teoksen, jossa on huomioitu esteettisyys ja toimivuus.
T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti	S3,S5	Käsityössä käytettävien materiaalien ja valmistustekniikoiden valinta, yhdistäminen ja työstäminen	Oppilas valitsee, yhdistää ja käyttää tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja ja valmistustekniikoita.  Oppilas tuntee ja osaa käyttää käsityön käsitteistöä.

T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisuudesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä	S1-S5	Työskentelytaidot	Oppilas ottaa vastuuta omasta työstään ja toimii tavoitteellisesti. Oppilas osaa kuvata yksinkertaisten ja arkipäivään liittyvien laitteiden toimintaperiaatteita.  Oppilas osaa käyttää asianmukaisia työvälineitä, koneita ja laitteita oikein, turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti.
T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa	S1, S2, S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen omassa työskentelyssä	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa ohjatuksi-käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa.
T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia	S6	Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen	Oppilas osallistuu rakentavasti oman ja toisten työn ja työskentelyn arviointiin ja vertaispalautteen antamiseen.
T8 herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti	S1-S3, S5	Kulutus- ja tuotantotapojen pohdinta	Oppilas osaa ilmaista, miten kulutus- ja tuotantotavat vaikuttavat tuotteen elinkaaren.

#### 14.4.13 LIIKUNTA

##### Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Oppitunneilla korostuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurista moninaisuutta. Opetus on turvallista, ja se perustuu eri vuodenaikojen ja paikallisten olosuhteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Liikunnassa hyödynnetään koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja luontoa monipuolisesti. Oppilaita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen ja eettisesti kestävään toimintaan ja oppimisilmapiiriin.

Liikunnassa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu. Oppilaat saavat tietoa ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittäminen.

tyminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun sekä toisten auttamiseen. Liikunnassa oppilas saa valmiuksia terveystensä edistämiseen.

**”Liikutaan yhdessä toimien ja taitoja harjoitellen.”**

**Vuosiluokilla 3-6** opetuksen pääpaino on motoristen perustaitojen vakiinnuttamisessa ja monipuolistamisessa sekä sosiaalisten taitojen vahvistamisessa. Monipuolinen ja vuorovaikutuksellinen opetus tukee taitojen oppimista, oppilaiden hyvinvointia, kasvua itsenäisyyteen ja osallisuuteen sekä luo valmiuksia liikunnalliseen elämäntapaan. Oppilaat osallistuvat kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun ja vastuulliseen toteuttamiseen.

### Liikunnan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Fyysinen toimintakyky</b>		
T1 kannustaa oppilaita fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntatehtäviä ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen.	S1	L1, L3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	L1, L3, L4
T3 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan tasapaino- ja liikkumistaitojaan että soveltamaan niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina sekä eri tilanteissa.	S1	L3
T4 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan että soveltamaan välineenkäyttelytaitojaan monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä käyttämällä erilaisia välineitä eri vuodenaikoina erilaisissa tilanteissa.	S1	L3
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa.	S1	L3
T6 opettaa uimataito, jotta oppilas pystyy liikkumaan vedessä ja pelastautumaan vedestä.	S1	L3
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla.	S1	L3, L6, L7
<b>Sosiaalinen toimintakyky</b>		
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelämään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	L2, L3, L6, L7
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä kantamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista.	S2	L2, L6, L7
<b>Psyykinen toimintakyky</b>		
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa itsenäisen työskentelyn taitoja.	S3	L1, L2, L3
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevydestä ja yhteisöllisyydestä.	S3	L1, L2

### Liikunnan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

**S1 Fyysinen toimintakyky:** Opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa. Opetukseen valitaan sellaisia oppilaiden kehitysvaiheeseen soveltuvia turvallisia tehtäviä, joissa harjaannutetaan havainto- ja ratkaisuntekötaitoja liikuntatilanteisiin sovellettuina (esim. luontoliikunta ja palloilut) sekä tehtäviä, joissa eri vuodenaikoina ja erilaisissa oppimisympäristöissä vahvistetaan tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja monipuolisten liikuntamuotojen (kuten jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta sekä palloilut ja voimistelut) ja eri liikuntalajien avulla. Liikunnan opetukseen kuuluu uinnin, vesiliikunnan ja vesipelastuksen opetusta. Oppilaille opetetaan liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen liittyviä tarpeellisia tietoja.

Valitaan tehtäviä, joilla opitaan harjaannuttamaan nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa. Opetuksessa käytetään monipuolisesti leikkejä, harjoitteita ja pelejä, jotka mahdollistavat osallisuuden, pätevyyden, itsenäisyyden sekä ilmaisun ja esteettisyyden kokemuksia.

Liikunnan opetukseen valitaan tehtäviä, joiden avulla tutustutaan myös oman toimintakyvyn arviointiin. Valtakunnallisen fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä Move! -mittaukset tehdään niin, että ne tukevat 5. vuosiluokalla koulussa järjestettäviä laajoja terveystarkastuksia.

**S2 Sosiaalinen toimintakyky:** Opetukseen valitaan myönteistä yhteisöllisyyttä lisääviä pari- ja ryhmätehtäviä, leikkejä, harjoituksia ja pelejä, joissa opitaan ottamaan toiset huomioon ja auttamaan muita sekä tehtäviä, joissa opitaan vastuun ottamista omasta toiminnasta, yhteisistä asioista ja säännöistä.

**S3 Psykykinen toimintakyky:** Opetuksessa käytetään tehtäviä, joissa opitaan pitkäjännitteisesti ponnistelemaan yksin ja yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteisillä tehtävillä harjoitellaan vastuun ottamista. Iloa ja virkistystä tuottavilla liikuntatehtävillä autetaan myönteisten tunteiden kokemista, jotka vahvistavat pätevyyden kokemuksia ja myönteistä minäkäsitystä.

### **Keskeiset sisällöt vuosiluokilla 3 - 4**

3-4 luokan liikunnassa tavoitteena on oppilaan aktiivinen toiminta ja osallisuus, Jonot mataliksi! Opetuksessa painotetaan motoristen perustaitojen edelleen monipuolistumista. Eri lajit ovat välineitä näiden taitojen kehittymiseen. Oppilaan itsetunnon ja motivaation kehittyminen huomioidaan opetuksessa, jotta jokaiselle tulisi taitotasosta riippumatta onnistumisen tunteita sekä toisaalta tarpeeksi haasteellista tekemistä. Myönteinen, aktiivisen osallistumisen mahdollistava ja toiminnallinen ilmapiiri vaikuttaa puolestaan oppimiseen ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä edistää sisäisen motivaation kehittymistä.

Oppilas kehittää sosiaalisia taitojaan, pystyy toimimaan toisten kanssa erilaisissa ryhmissä.

Oppilaille voidaan antaa liikunnallisia tehtäviä myös kotona tehtäväksi. Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet sisältyvät opetukseen vuosiluokilla 3 ja 4.

### **3-4 luokkien paikalliset painotukset**

- aktiivisuus ja onnistumiset

- motoristen taitojen vakiinnuttaminen ja monipuolistaminen
- sosiaalisten taitojen vahvistaminen
- koulujen lähiympäristön liikuntamahdollisuuksien hyödyntäminen eri vuodenaikoina.

### Voimistelu

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Oman kehon hahmottaminen ja sen eri osat suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koko vartalon jännityksen ja rentouden vaihtelu</li> <li>- liikkuminen eri tavoin erilaisilla nopeuksilla</li> <li>- erilaiset pujottelua ja väistämistä sisältävät tehtävät ja leikit</li> <li>- erilaiset tuntoaistimukset liikuttaessa telineillä</li> </ul>		<p>Vuorovaikutukselliset liikuntatilanteet: parin kanssa työskentely, pienryhmässä työskentely ja työpistetyöskentely</p> <p>Sirkus- ja -tempuiliesitykset ryhmittäin</p>	<p>Itsesäätely</p> <p>Kehonkuvan vahvistuminen</p> <p>Omien taitojen kehittymisen seuraaminen (itsearviointi välineenä) ja itseluottamus</p> <p>Omien taitojen esittäminen</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- perusasennot liikkeelle lähtemisessä, pysähtymisessä ja alastulossa, kääntyminen, heiluminen, vartalonkierto, koukistus, ojennus permannolla</li> <li>- tasapainoilu telineillä (penkki ja puomi)</li> </ul>			
<p><u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyp-pinen, hyppäminen, kiipeileminen, laukkaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- laukkaaminen vaihtelevilla tasoilla ja pinnoilla sekä eri suunnissa (etuperin, takaperin, sivut-tain, diagonaaliin)</li> <li>- kuperkeikka eteen- ja taaksepäin</li> <li>- kuperkeikka ja jännehyppeily -yhdistelmä</li> <li>- haarakuperkeikka</li> <li>- käärypyörä</li> <li>- kiipeily puolapuilla ja köysillä</li> <li>- riipunnat ja heiluminen renkailla</li> <li>- riipunnat ja heiluminen rekillä</li> <li>- kieppi avustettuna</li> <li>- vaaka</li> <li>- käsinseisonta seinää vasten</li> <li>- silta tuettuna</li> <li>- hyppääminen hyppytelineellä (haarahyppeily, neulansilmähyppäily)</li> <li>- viisloikka</li> </ul>			

<ul style="list-style-type: none"> <li>- tasaloikka</li> <li>- hyppysarjat</li> <li>- kehon voiman ja liikkuvuuden lisääminen erilaisilla lihaskuntoharjoitteilla</li> </ul>		
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> vierittäminen, heittäminen, pomputtaminen, kiinniot-taminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- vierityksiä lattialla paikallaan ja liikkeessä</li> <li>- heittoa ja kiinniottoja vapaasti, eri suuntiin, eri tasoihin, paikalla, liikkuen kahdella ja yhdellä kädellä</li> <li>- pomputuksia eri suuntiin, paikalla ja liikkuen</li> <li>- hyppynaruhyppely eri rytmeillä (tasajalka, välihyppy)</li> </ul>		

Voimistelu luo yleisiä liikuntavalmiuksia ja pohjaa muille liikuntalajeille. Voimistelussa korostuu opettajan etukäteissuunnittelu. Opettaja mahdollistaa omalla suunnittelullaan erilaiset variaatiot salin käyttöön ja työskentelyyn. Opetusmenetelminä käytetään mm. työpistetyöskentely ja ratamallit. Oppimista kehitetään ns. helposta vaikeaan. Olennaista ovat oppilaan onnistumisen kokemukset. Oppilaan oma rooli aktiivisena tekijänä korostuu. Turvallisuusnäkökohdat on otettava huomioon.

### Perusliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Huomion keskittäminen tehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin, oman kehon hahmottaminen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koko kehon käyttö suorituksessa</li> <li>- liikkuminen eri tavoin erilaisilla nopeuksilla</li> <li>- erilaiset pujottelua ja väistämistä sisältävät tehtävät ja leikit</li> </ul>		<p>Vastuu yhteispelien ja leikkien onnistumisesta.</p> <p>Toisten kuunteleminen, oman vuoron odottaminen ja toisten auttaminen</p>	<p>Onnistumisen kokemusten löytäminen ja vahvistaminen</p> <p>Oman kehittymisen arviointi</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> väistäminen, pystyasennot</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- juoksun lähtöasennot (pystylähtö, kyyryasento)</li> <li>- erilaiset juoksuleikit ja -pelit, joissa suunnanmuutoksia</li> </ul>		<p>Oppilaiden kiinnostuneisuuden hyödyntäminen</p> <p>Osallisuus: yhdessä suunnitellen ja tehden esim. esteratoja, keppihevoslajeja, parkour -ratoja</p>	
<p><u>Liikkumistaidot:</u> juokseminen, hyppääminen, loikkiminen kestävyys</p>			



<ul style="list-style-type: none"> <li>- eteen- ja taaksepäin juokseminen</li> <li>- juoksutekniikat erimittaisessa rasituksessa</li> <li>- koordinaatiokyky</li> <li>- reaktiokyky ja ketteryys</li> <li>- hyppääminen ja ponnistaminen ylös- ja eteenpäin</li> <li>- yhden jalan ponnistus kummallakin jalalla vauhdista</li> <li>- loikkiminen eri vauhdeilla (kolmiloikka, viisiloikka)</li> <li>- mahdollisimman paljon juoksua eri tavoin ja eri ympäristöissä sekä alustoilla</li> <li>- ponnistuksia eri tavoin ja esteiden yli hyppyt</li> <li>- juoksulenkit ja oman kunnon kehittäminen</li> <li>- uinnin liuku ja potkut sukelluksessa</li> <li>- hyppy veteen reunalta tai korokkeelta (pää edellä)</li> <li>- 25m uinti välinein tai ilman</li> <li>- esineen sukellus matalasta vedestä</li> </ul>		
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> heittäminen paikaltaan ja vauhdista</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- yläkautta heittäminen kummallakin kädellä</li> <li>- pallon heittäminen mahdollisimman pitkälle, heiton suuntaaminen yläviistoon</li> <li>- frisbee-kiekon heittäminen</li> </ul>		

Oppilaiden aktiivinen liikkuminen on olennaista -> opetusjärjestelyt korostuvat. Perusliikunnassa/yleisurheilussa on huomioitava kuntotekijöiden kehittäminen. Kestävyys harjaantuu erilaisissa juoksu- ja kiinniottoleikeissä. Opetusmenetelminä käytetään pari- ja työpistetyöskentelyä. Perusliikunnan/yleisurheilun sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: juoksu, kestävyysjuoksu, pallonheitto, pituushyppy, pihapelit ja -leikit. Vinkkejä aktiivisiin tunteihin: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/?/parts/search>

## Palloilu

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Huomion keskittäminen tehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin. Välineiden vaihtelulla ja niiden vaativuutta lisäämällä voidaan liikuntatehtävää lisätä mielekkäällä tavalla.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- erikokoisten ja painoisten pallojen käyttö</li> <li>- erilaisten mailojen käyttö (esim. lyhytvartisesta</li> </ul>		<p>Myönteisen ilmapiirin luominen.</p> <p>Kaverin kannustaminen, joukkueen osana oleminen</p> <p>Yhteistyö muiden</p>	<p>Onnistumisen kokemuksien kautta koettu pätevyys</p> <p>Itsetunnon vahvistaminen</p> <p>Vastoinkäymisten</p>

sulkapallomailasta normaaliin)	kanssa ja kokemus muiden auttamisesta	hyväksyminen ja tun- teiden hallittu ilmaisu
<u>Tasapainotaidot:</u> väistäminen, pysähtyminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon ja vastustajan väistäminen leikeissä ja pe- leissä</li> <li>- suunnan muutokset</li> <li>- pallon heittäminen ja kiinniottaminen eri asen- noissa ja liikkeessä (yhellä ja kahdella jalalla seisten, kävellen, juosten)</li> </ul>	Oppilaan aktiivinen rooli  Peruspelisääntöjen opettelu	
<u>Liikkumistaidot:</u> juokseminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- eri liikesuunnat välineen kanssa</li> <li>- heittäminen vauhdista ja juoksun (liikkumisen) yhdistäminen kiinniottamiseen</li> <li>- nopeuden säätely leikeissä ja peleissä</li> <li>- liikkuvat pallopelit</li> <li>- peruspeli-idean kehittyminen eri lajeissa: vapaan paikan hakeminen, hyökkääminen, puolustami- nen, eteneminen</li> </ul>		
<u>Välineenkäsittelytaidot:</u> vierittäminen, heittäminen, potkiminen, lyöminen, pom- puttaminen ja kiinniottaminen  <u>Pallonkäsittelytaidot:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon kiinniottaminen kahdella kädellä ja räpy- lällä</li> <li>- pallon heittäminen alakautta yhdellä kädellä</li> <li>- pallon heittäminen ylöspäin (syöttö)</li> <li>- yläkautta pääyliheitto</li> <li>- pallon heittäminen yläkautta yhdellä kädellä</li> <li>- tarkkuusheittäminen</li> <li>- pallon pomputtaminen kummallakin kädellä</li> <li>- pallon kuljettaminen kummallakin jalalla</li> <li>- pallon pysäyttäminen</li> <li>- pallon potkaiseminen kummallakin jalalla</li> <li>- pallon syöttäminen potkaisemalla (sisäteräsyöt- tö)</li> <li>- pallon syöttäminen välineellä</li> <li>- pallon lyöminen välineellä</li> <li>- pallotemput</li> <li>- hiha- ja sormilyönnin alkeet</li> <li>- rannesyöttö/ työntösyöttö</li> </ul> <u>Mailankäsittelytaidot:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oikea mailaote</li> <li>- pallon pomputtelu mailalla</li> </ul>		

<ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon lyöminen ilmasta</li> <li>- kuljettaminen</li> <li>- syöttäminen, syötön vastaanottaminen</li> </ul>		
--	--	--

Oppilaiden jakaminen pieniin harjoitteluryhmiin ja peleihin sekä runsaat toistot välineiden kanssa ovat tärkeitä -> aktiivisuus.

Oppilaita kannustetaan prosessiin, ei lopputulokseen.

Peli-idean kehittäminen esim. viitepelien avulla.

Palloilun sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: pesäpallo, jalkapallo, lentopallo, koripallo, salibandy, käsipallo, sulkapallo, tennis sekä lukuisat muut pelit ja leikit

Linkkejä: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/>

### Jää- ja lumiliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u></p> <p>Vaihtelevat ympäristöt, monipuoliset sisällöt ja erilaiset välineet mahdollistavat riittävästi näkö-, kuulo-, liike-, tasapaino ja tuntoaistimuksia.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- jäällä liikkuminen sekä lumella liikkuminen eri maastonmuodoissa</li> </ul>		<p>Oman toiminnan säätely ja tunneilmaisu</p> <p>Vastoinkäymisten sietäminen</p> <p>Oman toiminnan suunnittelu ja päätösten teko</p>	<p>Oppilas saa mahdollisimman paljon onnistumisen kokemuksia</p> <p>Yritteliäisyyden vahvistaminen</p> <p>Oppilas innostuu jäällä ja lumella liikkumisesta</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u></p> <p>pystyasento, pysähtyminen, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liukuvalla alustalla tarkoituksenmukainen asento</li> <li>- painonsiirto</li> <li>- liukuvalla alustalla pysähtyminen paikalleen</li> <li>- jarruttaminen sivuttain</li> <li>- hypystä alastulo</li> <li>- mielekkään hiihtotyylin löytäminen</li> </ul>		<p>Pelatessa ja kisaillessa kiinnitetään huomio harjoitteluun, ei pelin lopputulokseen</p>	<p>Luonnossa liikkumisen arvostaminen</p> <p>Välineistä huolehtiminen (sukset pakettiin, luistimien terien kuivaus)</p> <p>Välineiden käsittely (monot/luistimet jalkaan, sukset kiinni/pois)</p>
<p><u>Liikkumistaidot:</u></p> <p>liikkuminen, potku, rytmisissä liikkuminen, vuorotahtisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkuminen vauhdista välineillä</li> <li>- liukuvalla alustalla liikkuminen kahdel-</li> </ul>			<p>Oikeanlaisen/ säänmukaisen pukeutumisen ymmärtäminen</p>

la/yhdellä jalalla <ul style="list-style-type: none"> <li>- liu'usta pysähtyminen</li> <li>- liuku kummallakin jalalla ja molemmilla jaloilla yhtä aikaa</li> <li>- potku kummallakin jalalla</li> <li>- mäen laskeminen, laskuasento</li> <li>- mäen nouseminen haarakäynnillä</li> <li>- suksilla ja luistimilla hyppääminen</li> <li>- takaperin luistelu</li> </ul>		
<u>Välineenkäsittelytaidot:</u> työntäminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- sauvoilla työntäminen</li> <li>- oikea mailaote</li> <li>- välineen syöttäminen ja vastaanottaminen liukuvalla alustalla</li> <li>- välineen kuljettaminen liukuvalla alustalla</li> </ul>		

Hiihto harjaannuttaa vahvasti myös havaintomotorisia taitoja. Sosiaalisen toimintakyvyn huomioiminen korostuu. Lumiliikunnassa on tärkeää innostaa lapsia aktiiviseen liikkumiseen. Elämyksellisyyden huomioiminen ja esimerkiksi olosuhteiden merkitys korostuvat. Tehdään tehtäviä, joissa löytyy haasteita jokaiselle, myös heikommat saavat kokea onnistumisia. Jää- ja lumiliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: luistelu, jääpelit, hiihto, mäenlasku

Linkejä: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/?/parts/search>  
[http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit\\_eri\\_lajeista/jaaliikunta/luokat\\_1\\_3](http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit_eri_lajeista/jaaliikunta/luokat_1_3)

### Musiikki- ja tanssiliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T3 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<u>Havaintomotoriikka:</u> Oman kehon hahmottaminen ja sen eri osat suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan. <ul style="list-style-type: none"> <li>- kehonhahmotusta kehitetään aikaa, tilaa ja voimaa säätelämällä</li> <li>- musiikin dynamiikan vaihtelun ilmentäminen omalla keholla</li> <li>- oman kehon osien ja asentojen tiedostaminen</li> <li>- mallista toistaminen</li> </ul>		Positiivinen ja kannustava ilmapiiri  Ryhmässä toimiminen  Oman tekemisen arviointi suhteessa toisiin  Oman merkityksen kokemus ryhmän osa-	Oman toiminnan ohjaaminen  Itsesäätely  Kehollinen itseilmaisus  Myönteisen kehokuvan ja minäkuvan

<p><u>Tasapainotaidot:</u> pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen, koukistaminen, ojentaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ryhti osana liikettä</li> <li>- tasapainon säilyttäminen asennossa ja liikkeessä</li> <li>- liikesarjojen havainnointi ja tuottaminen</li> </ul>	na	vahvistaminen
<p><u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppeleminen, laukkaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- rytmisissä liikkuminen</li> <li>- liikkeen tuottaminen annetun ohjeen mukaan</li> <li>- hyppääminen eri tavoin</li> <li>- eri tasoissa liikkuminen</li> <li>- liikkuminen suuntaa vaihdellen</li> <li>- liikkeen pysäyttäminen merkistä</li> <li>- liikesarjojen havainnointi ja toistaminen</li> </ul>		

Kehonhahmotus on välttämätön edellytys muiden oppimisvalmiuksien kehittymiselle. Kun oppilas hahmottaa kehonsa hyvin, hänen on mahdollista oppia hallitsemaan tasapainoaan ja kehonsa asentoja sekä liikettä niin paikallaan kuin paikasta toiseen liikkumista edellyttävissä tehtävissä.

Musiikki- ja tanssiliikunnassa on tärkeää luoda ilmapiiri, missä ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa ilmentää musiikkia. Kannustetaan lapsia itseilmaisuun.

Edetään karkeamotorisesta hienomotoriseen liikemateriaaliin.

Ohjatut improvisointitehtävät antavat tilaa luovuudelle ja keksimiselle.

### Luontoliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriikka:</u> Tietoisuus kehosta ja ympäristöstä, näkö-, kuulo-, liike- ja tuntoaistimukset erilaisissa ympäristöissä.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkuminen eri maastoissa</li> <li>- kartan hahmottaminen ja suuntaaminen</li> <li>- karttamerkit ja värit luonnossa</li> <li>- oman olinpaikan hahmottaminen</li> </ul>		<p>Yhdessä toimiminen</p> <p>Ryhmähengen kasvattaminen</p> <p>Toisesta huolehtiminen</p>	<p>Luonnon arvostaminen liikkumisaikana ja luonnosta nauttiminen</p> <p>Onnistumisen tunne</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> pysähtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkeen pysäyttäminen eri maastoissa ja eri alustoilla</li> </ul>			

- suunnan muutokset eri maastoissa ja eri alustoilla		
<u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, kiipeileminen		
- kestävyyskehittäminen - liikkuminen eri tavoin luonnon eri muodoissa ja eri alustoilla - ylämäkien kiipeäminen - kiville ja kannoille kiipeily		
<u>Välineenkäsittelytaidot:</u>		
- kartan käsittely - geokätköilyyn ja älypuhelinavusteiseen opetukseen tutustuminen		

Keskeistä on luonnon monipuolinen hyödyntäminen liikkumisessa ja luonnon arvostaminen. Opetusmenetelminä käytetään mm. pari- ja ryhmätyöskentelyä. Luontoleikit ja luontoretet Luontoliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm.: luokkasuunnistus, kuvasuunnistus, pihasuunnistus, viuhkasuunnistus, suunnistus koulun lähiympäristössä

### Keskeiset sisällöt vuosiluokilla 5 - 6

5-6 luokan liikunnassa tavoitteena on oppilaan aktiivinen osallistaminen liikuntaan ja myönteisen asenteen syntyminen liikuntaa kohtaan. Motoristen perustaitojen jalostaminen ja niiden hyödyntäminen haasteellisemmissä tehtävissä.

Oppilasta ohjataan työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätämään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen. Oppilas pystyy hyödyntämään taitotasoaan ryhmän hyväksi sekä saa ryhmältä tukea. Tärkeää on, että oppilas saa liikunnasta myönteisiä kokemuksia, mitkä saavat oppilaan liikkumaan myös kouluajan ulkopuolella. Tavoitteena kehittää myös kestävyyttä ja fyysisiä ominaisuuksia. Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet sisältyvät opetukseen vuosiluokilla 5 ja 6.

### 5-6 luokkien paikalliset painotukset

- aktiivinen toiminta ja taitojen monipuolistaminen
- motoristen taitojen hyödyntäminen haasteellisemmissä liikuntasuoritteissa
- oppilaan liikunnallisen itsetunnon kehittäminen ja myönteisen asenteen vahvistuminen liikkumista ja liikuntaa kohtaan
- koulujen lähiympäristön liikuntamahdollisuuksien hyödyntäminen eri vuodenaikoina.

### Voimistelu

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<u>Havaintomotoriset taidot:</u>		Yrittämisen ilmapiiriin	Itsesäätely

<p>Oman kehon hahmottaminen ja sen eri osat suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koko vartalon jännityksen ja rentouden vaihtelu</li> <li>- liikkuminen eri tavoin erilaisilla nopeuksilla</li> <li>- erilaiset pujottelua ja väistämistä sisältävät tehtävät ja leikit</li> <li>- erilaiset tuntoaistimukset liikuttaessa telineillä</li> <li>- peräkkäisten liikkeiden sarjoittaminen</li> </ul>	<p>luominen</p> <p>Oppilaiden ymmärtämys erilaisista taitotasoista</p> <p>Vuorovaikutukselliset liikuntatilanteet: parin kanssa työskentely, pienryhmässä työskentely ja työpistetyöskentely</p>	<p>Kehonkuvan vahvistuminen</p> <p>Omien taitojen kehittämisen seuraaminen (itsearviointi välineenä) ja itseluottamus</p> <p>Ymmärrys kehon voiman ja liikkuvuuden merkityksestä</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- perusasennot liikkeelle lähtemisessä, pysähtymisessä ja alastulossa, kääntyminen, heiluminen, vartalonkierto, koukistus, ojennus permannolla</li> <li>- tasapainoilu telineillä (penkki ja puomi)</li> <li>- käsinseisonta tukea käyttäen</li> </ul>		
<p><u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmissä hyppinen, hyppeleminen, kiipeileminen, laukkaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- laukkaaminen vaihtelevilla tasoilla ja pinnoilla sekä eri suunnissa (etuperin, takaperin, sivuttain, diagonaaliin)</li> <li>- kuperkeikka eteen- ja taaksepäin</li> <li>- haarakuperkeikka</li> <li>- vauhdillinen käärynpöytä</li> <li>- kiipeily puolapuilla ja köysillä</li> <li>- riipunnat ja heiluminen renkailla</li> <li>- riipunnat ja heiluminen rekillä</li> <li>- kieppi</li> <li>- kaarihyppy rekiltä ja renkailta</li> <li>- hyppääminen hyppytelineellä (haarahyppy, neulansilmähyppy)</li> <li>- viisloikka</li> <li>- tasaloikka</li> <li>- hyppysarjat</li> <li>- kehon voiman ja liikkuvuuden lisääminen erilaisilla lihaskuntoharjoitteilla</li> </ul>		

<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> vierittäminen, heittäminen, pomputtaminen, kiinniottaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- vierityksiä lattialla paikallaan ja liikkeessä</li> <li>- heittoja ja kiinniottoja vapaasti, eri suuntiin, eri tasoihin, paikalla, liikkuen kahdella ja yhdellä kädellä</li> <li>- pomputuksia eri suuntiin, paikalla ja liikkuen</li> <li>- hyppynaru eri rytmeillä (tasajalka, välihyppy)</li> </ul>		
---	--	--

Voimistelu luo yleisiä liikuntavalmiuksia ja pohjaa muille liikuntalajeille. Voimistelussa korostuu opettajan etukäteissuunnittelu, opettaja mahdollistaa omalla suunnittelullaan erilaiset variaatiot salin käyttöön ja työskentelyyn. Oppilaiden kehot ovat eri kehitysvaiheissa. Jokainen ei voi osata kaikkia suoritteita samalla tavoin. Opettajan tehtävänä on saada sopivia haasteita jokaiselle ja kannustaa heitä ponnistelemaan suoritusten eteen. Kehon muuttuessa onnistumisien kokemukset ovat tärkeitä. Työmenetelminä käytetään mm. työpistetyöskentelyä ja ratamalleja. Edetään helposta vaikeampaan sekä liikekehittelyt ovat tärkeitä. Oppilaan oma rooli aktiivisena tekijänä korostuu. Turvallisuusnäkökohdat on otettava huomioon.

### Perusliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Huomion keskittäminen tehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin, oman kehon hahmottaminen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koko kehon käyttö suorituksessa, liikeketjut</li> <li>- liikkuminen eri tavoin erilaisilla nopeuksilla</li> <li>- erilaiset pujottelua ja väistämistä sisältävät tehtävät ja leikit</li> </ul>		<p>Vastuu yhteispelien ja leikkien onnistumisesta</p> <p>Toisten kuunteleminen, oman vuoron odottaminen ja toisten auttaminen</p>	<p>Onnistumisen kokemusten löytäminen ja vahvistaminen</p> <p>Oman kehittymisen arviointi</p> <p>Kestävyyskunnan merkityksen ymmärtäminen</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> väistäminen, pystyasennot</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- juoksun lähtöasennot (pystylähtö, kyyryasento)</li> <li>- yhdellä jalalla hypyt ja paikalleen jäännit (kummallakin jalalla)</li> <li>- paljon erilaisia juoksuleikkejä ja -pelejä, joissa suunnanmuutoksia</li> </ul>		<p>Oppilaiden kiinnostuneisuuden hyödyntäminen</p> <p>Osallisuus: Yhdessä suunnitellen, tehden ja arvioiden</p>	<p>Kestävyyskunnan merkityksen ymmärtäminen</p> <p>Kestävyysharjoittelu mukavaksi ja luonnolliseksi</p>
<p><u>Liikkumistaidot:</u> juokseminen, hyppääminen, loikkiminen</p>			



<ul style="list-style-type: none"> <li>- kestävyyskunto</li> <li>- eteen- ja taaksepäin juokseminen</li> <li>- juoksutekniikat erimittaisessa rasituksessa</li> <li>- koordinaatiokyky</li> <li>- reaktiokyky ja ketteryys</li> <li>- hyppääminen ylös- ja eteenpäin jatkuvana kahdella jalalla</li> <li>- yhden jalan ponnistus kummallakin jalalla</li> <li>- korkeushypyn alkeet</li> <li>- loikkiminen eri vauhdeilla (kolmiloikka, viisloikka)</li> <li>- mahdollisimman paljon juoksua eri tavoin ja eri ympäristöissä sekä alustoilla</li> <li>- ponnistuksia eri tavoin ja esteiden yli hyppy (aitajuoksun alkeet)</li> <li>- juoksulenkit ja oman kunnon kehittäminen</li> <li>- uinnin liuku ja potkut sukelluksessa</li> <li>- pää edellä veteen hypyn ja uimaan lähdön yhdistäminen</li> <li>- 50m uintitaito päin ja selällään</li> <li>- 5m sukellus</li> <li>- oppilastoverin kuljettaminen 25m välinein tai ilman</li> </ul>		
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> heittäminen paikaltaan ja vauhdista</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- yläkautta heittäminen kummallakin kädellä</li> <li>- pallon heittäminen mahdollisimman pitkälle vauhdilla, heiton suuntaaminen yläviistoon</li> <li>- keihäänheitto</li> <li>- kuulantyyöntö</li> </ul>		

Olennaista on oppilaiden aktiivinen liikkuminen, vältetään jonotusta.  
 Perusliikunnassa/yleisurheilussa on huomioitava kuntotekijöiden kehittäminen.  
 Kestävyyden kehittämisessä tehdään pidempiä kävely- ja juoksulenkkejä.  
 Kestävyyden kehittyminen vaatii ponnistelua. On tärkeää, että oppilaat ymmärtävät kestävyyskunnan merkityksen ja sen kehittämisen vaatimukset.  
 Perusliikunnan/yleisurheilun sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: juoksu, kestävyysjuoksu, pallonheitto, pituushyppy, pihapelit ja -leikit  
 Vinkkejä aktiivisiin tunteihin: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/?/parts/search>

### Palloilu

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3

<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Huomion keskittäminen tehtävän onnistumisen kannalta olennaisiin asioihin. Välineiden vaihtelulla ja niiden vaativuutta lisäämällä voidaan liikuntatehtävää lisätä mielekkäällä tavalla.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- eri havaintojen tekeminen suorituksen aikana (esim. näkö- ja kuulohavainnot: opettajan pillin vihellyksestä toinen tehtävä, käsimerkistä hyppy tms.)</li> <li>- erikokoisten ja painoisten pallojen käyttö</li> <li>- erilaisten mailojen käyttö (esim. lyhytvartisesta sulkapallomailasta normaaliin)</li> </ul>	<p>Myönteisen ilmapiirin luominen</p> <p>Kaverin kannustaminen, joukkueen osana oleminen</p> <p>Yhteistyö muiden kanssa ja kokemus muiden auttamisesta</p> <p>Oppilaan aktiivinen rooli</p>	<p>Onnistumisen kokemuksien kautta koettu pätevyys</p> <p>Itsetunnon vahvistaminen</p> <p>Vastoinkäymisten hyväksyminen ja tunteiden hallittu ilmaisu</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> väistäminen, pysähtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon ja vastustajan väistäminen leikeissä ja peleissä</li> <li>- suunnan muutokset</li> <li>- pallon heittäminen ja kiinniottaminen eri asennoissa ja liikkeessä (yhdellä ja kahdella jalalla seisten, kävellen, juosten)</li> </ul>	<p>Peruspelisääntöjen opettelu</p>	
<p><u>Liikkumistaidot:</u> juokseminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- eri liikesuunnat välineen kanssa</li> <li>- heittäminen vauhdista ja juoksun (liikkumisen) yhdistäminen kiinniottamiseen</li> <li>- nopeuden säätely leikeissä ja peleissä</li> <li>- liikkuvat pallopelit</li> <li>- peruspeli-idean kehittyminen eri lajeissa: vapaan paikan hakeminen, hyökkääminen, puolustaminen, eteneminen, syötä ja liiku -periaate</li> </ul>		
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> vierittäminen, heittäminen, potkiminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen</p> <p><u>Pallonkäsittelytaidot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pallon kiinniottaminen räpylällä</li> <li>- pallon heittäminen ylöspäin (syöttö)</li> <li>- yläkautta päänyliheitto</li> <li>- pallon heittäminen yläkautta yhdellä kädellä kummallakin kädellä</li> <li>- pallon pomputtaminen kummallakin kädellä</li> <li>- pallon kuljettaminen kummallakin jalalla</li> <li>- pallon haltuunotto välineellä ja ilman</li> <li>- pallon potkaiseminen kummallakin jalalla liikkuvaan palloon</li> <li>- pallon syöttäminen potkaisemalla (sisäteräsyöttö)</li> </ul>		

<ul style="list-style-type: none"> <li>- pallotemput</li> <li>- hiha- ja sormilyönti</li> <li>- yläkautta syöttö</li> <li>- rannesyöttö</li> <li>- koriinheitto</li> </ul> <p><u>Mailankäsittelytaidot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oikea mailaote</li> <li>- pallon pomputtelu mailalla</li> <li>- pallon lyöminen ilmasta eri välineillä</li> <li>- kuljettaminen eri välineillä</li> <li>- syöttäminen, syötön vastaanottaminen eri välineillä</li> </ul>		
---	--	--

<p>Oppilaiden jakaminen pieniin harjoitteluryhmiin ja peleihin sekä runsaat toistot välineiden kanssa ovat tärkeitä →aktiivisuus.</p> <p>Peleissä mieluummin liian isot maalit/ alhaiset korit, matala verkko jne. -&gt; onnistumisen kokemuksia</p> <p>Peli-idean kehittäminen mm. viitepelien avulla.</p> <p>Palloilun sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: pesäpallo, jalkapallo, lentopallo, koripallo, salibandy, käsipallo, sulkapallo, tennis sekä lukuisat muut pelit ja leikit</p> <p>Vinkkejä aktiivisiin tunteihin: <a href="http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/">http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/</a></p>
---

### Jää- ja lumiliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriset taidot:</u> Vaihtelevat ympäristöt, monipuoliset sisällöt ja erilaiset välineet mahdollistavat riittävästi näkö-, kuulo-, liike-, tasapaino ja tuntoaistimuksia.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- jäällä liikkuminen sekä lumella liikkuminen eri maastonmuodoissa</li> </ul>		<p>Ryhmässä toimiminen, toisten kanssa yhdessä oppiminen</p> <p>Oman taitotason hyödyntäminen yhteiseen tekemiseen</p>	<p>Oppilas saa mahdollisimman paljon onnistumisen kokemuksia</p> <p>Yritteliäisyyden vahvistaminen, omien rajojen haastaminen</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> pystyasento, pysähtyminen, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liukuvalla alustalla tarkoituksenmukainen asento (luisteluasento, hiihtoasento)</li> <li>- painonsiirto</li> <li>- liukuvalla alustalla pysähtyminen paikalleen</li> <li>- jarruttaminen sivuttain</li> <li>- hypystä alastulo</li> <li>- mielekkään hiihtotavan löytäminen</li> </ul>		<p>Vastaavasti omien heikkouksien kehittäminen yhdessä muiden kanssa toimien</p> <p>Huomion kiinnittäminen harjoitteluun, ei pelin lopputulokseen</p> <p>Tekemisen ja osallistumisen korostaminen</p>	<p>Oppilas innostuu jäällä ja lumella liikkumisesta</p> <p>Luonnossa liikkumisen arvostaminen</p> <p>Oikeanlaisten välineiden merkityksen ymmärtäminen</p>
<p><u>Liikkumistaidot:</u> liukuminen, potku, rytmisä liikkuminen, vuorotahti-</p>			Oikeanlaisen/ sään-

<p>suus</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liukuvalla alustalla liukuminen kahdella/yhdellä jalalla</li> <li>- liu'usta pysähtyminen</li> <li>- liuku yhdellä jalalla ja molemmilla jaloilla yhtä aikaa</li> <li>- potku kummallakin jalalla</li> <li>- suksilla ja luistimilla hyppääminen</li> <li>- takaperin luistelu</li> <li>- terän käyttö</li> <li>- kaarreluistelu</li> <li>- kestävyuden kehittäminen</li> </ul>		<p>mukaisen pukeutumisen ymmärtäminen</p>
<p><u>Välineenkäsittelytaidot:</u> työntäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sauvoilla työntäminen</li> <li>- tasatyöntö</li> <li>- välineen syöttäminen ja vastaanottaminen liukuvalla alustalla</li> <li>- välineen kuljettaminen liukuvalla alustalla</li> </ul>		

Lumiliikunnassa on tärkeää innostaa lapsia aktiiviseen liikkumiseen. Tehdään tehtäviä, joissa löytyy haasteita jokaiselle, myös heikommat saavat kokea onnistumisia. Opetusmenetelminä käytetään mm. pienpelejä ja viestikisoja eri ryhmyksillä. Jää- ja lumiliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm. seuraavien lajien avulla: luistelu, jääpelit, hiihto, mäenlasku, lumileikit

Linkkejä: <http://www.liikaha.fi/liikuntaohjeet/?/parts/search>  
[http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit\\_eri\\_lajeista/jaaliikunta/luokat\\_1\\_3](http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit_eri_lajeista/jaaliikunta/luokat_1_3)

### Musiikki- ja tanssiliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T3 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<p><u>Havaintomotoriikka:</u> Oman kehon hahmottaminen ja sen eri osat suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kehonhahmotusta kehitetään aikaa, tilaa ja voimaa säätelemällä</li> <li>- musiikin dynamiikan vaihtelun ilmentäminen omalla keholla</li> <li>- oman kehon osien ja asentojen tiedostaminen</li> <li>- mallista toistaminen</li> </ul>		<p>Positiivinen ja kannustava ilmapiiri</p> <p>Ryhmässä toimiminen</p> <p>Oman tekemisen arviointi suhteessa toisiin</p> <p>Oman merkityksen kokemus ryhmän osana</p>	<p>Oman toiminnan ohjaaminen itsesääätely</p> <p>Kehollinen itseilmaisuus</p> <p>Myönteisen kehokuvan ja minäkuvan vahvistaminen</p>
<p><u>Tasapainotaidot:</u> pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, hei-</p>			

lumen, pysähtyminen, koukistaminen, ojentaminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- ryhti osana liikettä</li> <li>- tasapainon säilyttäminen asennossa ja liikkeessä</li> <li>- liikesarjojen havainnointi ja tuottaminen</li> </ul>		
<u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyp- pimine, hyppäminen, laukkaaminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- rytmisissä liikkuminen</li> <li>- liikkeen tuottaminen annetun ohjeen mukaan</li> <li>- hyppääminen eri tavoin</li> <li>- eri tasoissa liikkuminen</li> <li>- liikkuminen suuntaa vaihdellen</li> <li>- liikkeen pysäyttäminen merkistä</li> <li>- liikesarjojen havainnointi ja toistaminen</li> </ul>		

Kehonhahmotus on välttämätön edellytys muiden oppimisvalmiuksien kehittymiselle. Kun oppilas hahmot-  
 taa kehonsa hyvin, hänen on mahdollista oppia hallitsemaan tasapainoan ja kehonsa asentoja sekä liikkei-  
 tä niin paikallaan kuin paikasta toiseen liikkumista edellyttävissä tehtävissä.  
 Musiikki- ja tanssiliikunnassa on tärkeää luoda ilmapiiri, missä ei ole yhtä ainoa oikeaa tapaa ilmentää mu-  
 siikkia. Kannustetaan lapsia itseilmaisuun.  
 Edetään karkeamotorisesta hienomotoriseen liikemateriaaliin.  
 Ohjatut improvisointitehtävät antavat tilaa luovuudelle ja keksimiselle.

### Luontoliikunta

Fyysinen toimintakyky		Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
Tavoitteet: T1-T4 ja T6	Laaja-alaisuus: L1, L3-L4, L6-L7	T7 ja T8, L2-L3, L6-L7	T9 ja T10, L1-L3
<u>Havaintomotoriikka:</u> Tietoisuus kehosta ja ympäristöstä, näkö-, kuulo-, liike- ja tuntoaistimukset erilaisissa ympäristöissä. <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkuminen eri maastoissa</li> <li>- kartan käyttö eri ympäristöissä</li> <li>- karttamerkit ja värit luonnossa</li> </ul>		Yhdessä toimiminen  Ryhmähengen kasvat- taminen  Toisesta huolehtiminen	Luonnon arvostami- nen liikkumispaikka- na ja luonnosta naut- timinen  Onnistumisen tunne
<u>Tasapainotaidot:</u> pysähtyminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkeen pysäyttäminen eri maastoissa ja eri alus- toilla</li> <li>- suunnan muutokset eri maastoissa ja eri alustoil- la</li> </ul>			
<u>Liikkumistaidot:</u> käveleminen, juokseminen, kiipeileminen <ul style="list-style-type: none"> <li>- liikkuminen eri tavoin luonnon eri muodoissa ja</li> </ul>			

eri alustoilla - ylämäkien kiipeäminen - kiville ja kannoille kiipeily - kestävyyskunnan kehittäminen - pidemmät rastivälit, vaativimmat maastot		
<u>Välineenkäsittelytaidot:</u> - kartan käsittely - geokätköilyyn ja älypuhelinavusteiseen opetuksen tutustuminen		

Teoria-aineiden opetusta toiminnallistamalla liikunnan tavoitteet ja sisällöt linkittyvät useisiin oppiaineisiin.

### Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla turvallisesti ja monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä sisä- ja ulkotiloissa

Keskeistä on luonnon monipuolinen hyödyntäminen liikkumisessa ja luonnon arvostaminen. Opetusmenetelminä käytetään mm. pari- ja ryhmätyöskentelyä.

Luontoleikit ja luontoretket

Luontoliikunnan sisältöjä voidaan opettaa mm.: viuhkasuunnistus, suunnistus koulun lähiympäristössä, suunnistus vieraassa ympäristössä

### Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset liikunnassa vuosiluokilla 1-9

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys

Oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opetusmenetelmällisillä ratkaisuilla, joissa korostuu oppilaiden aktiivisuus ja osallisuus. Liikunnan avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista tuetaan oppilaiden yhteisöllisyyden, mutta samalla itsestä ja omasta toiminnasta vastuun ottamisen korostamisella. Liikunnan avulla oppilaat harjaantuvat mm. yhteistyötaidoissa sekä yritteliäisyydessä. Liikunnan opetus tähtää terveen itsearvostuksen kehittämiseen.

Liikunnan oppiaineen sisältöjä ja tavoitteita yhdistetään useisiin oppiaineisiin (mm. biologia, terveystieto). oppilaita osallistaen. Liikunnan opetuksessa otetaan huomioon vuodenajat, paikalliset olosuhteet sekä koulun ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella tavalla. Opetuksen yhteydessä korostetaan fyysistä aktiivisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ylläpitäviä työtapoja, kannustavaa vuorovaikutusta ja toisten auttamista sekä henkisesti ja fyysisesti turvallista toimintaa. Liikuntateknologian hyödyntämisellä tuetaan liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Koulun ulkopuolisille liikuntapaikoille siirtymisessä edistetään turvallista liikennekäyttäytymistä.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki liikunnassa vuosiluokilla 3-6

Kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri on edellytys liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Toiminnan tulee antaa kaikille oppilaille mahdollisuus onnistumiseen ja osallistumiseen sekä tukea hyvinvoinnin kannalta riittävää toimintakykyä. Opetuksessa on keskeistä oppilaiden yksilöllisyyden huomioon ottaminen, turvallinen työskentelyilmapiiri sekä organisoinnin ja opetusviestinnän selkeys. Pätevyyskokemuksia ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta tuetaan oppilaslähtöisillä ja osallistavilla työtavoilla, sopivilla tehtävillä ja rohkaisevalla palautteella. Vuosiluokilla 3-6 kiinnitetään huomiota sellaisten perustaitojen hallintaan, joilla on merkitystä yhteiseen toimintaan osallistumisessa.

### Oppilaan oppimisen arviointi liikunnassa vuosiluokilla 3-6

Oppilaiden kasvamista liikuntaan ja liikunnan avulla tuetaan monipuolisella, kannustavalla ja ohjaavalla palautteella ja arvioinnilla. Ne tukevat oppilaiden myönteistä käsitystä itsestä liikkujana. Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön oppilaan oppimisesta ja työskentelystä.

Palautteessa ja arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset vahvuudet sekä kehittymistarpeet ja tuetaan niitä. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet. Arviointi toteutetaan oppilaan toimintaa ja työskentelyä havainnoimalla. Liikunnan arviointi perustuu fyysisen-, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arvioinnin kohteina ovat oppiminen (tavoitteet 2-6) ja työskentely (tavoitteet 1 ja 7-10), joten fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Move! -mittausten tuloksia ei käytetä oppilaan arvioinnin perusteina. Oppilaita ohjataan itsearviointiin.

Liikunnan sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuviitteenä varten opettaja käyttää liikunnan valtakunnallisia arviointikriteereitä.

Arvioinnissa 50 % on oppimisen eli tavoitteiden mukaisen edistymisen arviointia ja 50 % työskentelyn arviointia.

1. Oppiminen (50 %) arvioidaan opetussuunnitelmassa olevien tavoitteiden (T2-T6) mukaisesti, jotka muodostuvat:

- liikuntataidoista (havaintomotoriikka, tasapaino- ja liikkumistaidoista), välineenkäsittelytaidoista monipuolisesti eri ympäristöissä, eri vuodenaikoina sekä uima- ja pelastustaidoista
- fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys, liikkuvuus) arvioinnista, ylläpitämisestä ja kehittämistä.

Fyysisten ominaisuuksien arvioinnissa oppilas arvioi omaa toimintakykyään ja fyysisiä ominaisuuksiaan. Hyvän osaamisen (8) kriteerinä on, että oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan ja sen pohjalta harjoittaa voimaa, nopeutta, liikkuvuutta ja kestävyttä. Oppilasta tuetaan arvioimaan omia tavoitteitaan ja niiden saavuttamista vuosittain tehtävällä itsearviointilla (LIITE 5).

Oppilaiden itsearviointitason määrittely tavoitteiden mukaisessa edistymisessä:

- edistyy suurimmassa osassa määriteltyjä tavoitteita (8)
- edistyy kaikissa määritellyissä tavoitteissa (9)
- edistyy poikkeuksellisen paljon määritellyissä tavoitteissa (10)

2. Työskentelyn (50 %) (T1, T7-T10) arviointi koostuu aktiivisesta tuntityöskentelystä, turvallisesta ja asiallisesta toiminnasta tunnilla, rakentavasta vuorovaikutuksesta ja yhteistyöstä sekä vastuullisesta toiminnasta oppitunneilla.

### Yhteinen arviointiasteikko kaikille tavoitteille T1-T10

Oppilaan osaamisen tason määrittely tavoiteltavissa taidoissa:

- ei osaa lainkaan (4)
- osaa hyvin heikosti (5)
- onnistuu joskus (6)
- onnistuu silloin tällöin (7)
- onnistuu yleensä (8)
- onnistuu melkein aina (9)
- onnistuu aina (10)

### Oppiaineen arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Fyysinen toimintakyky</b>			
T1 kannustaa oppilaita fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntatehtäviä ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen.	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan yleensä aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia liikuntatehtäviä.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja.	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa liikuntatilanteissa	Oppilas tekee eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja peleissä, useimmiten tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.
T3 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan tasapaino- ja liikkumistaitojaan että soveltamaan niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina sekä eri tilanteissa.	S1	Motoristen perustaitojen (tasapaino- ja liikkumistaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa tasapainoilla ja liikkua erilaisissa oppimisympäristöissä.
T4 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan että sovel-	S1	Motoristen perustaitojen (välineenkäsittely-	Oppilas osaa käsitellä erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä.



tamaan välineenkäsittelytaitojaan monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä käyttämällä erilaisia välineitä eri vuodenaikoina erilaisissa tilanteissa.		taidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa.	S1	Fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen	Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan ja harjoittaa nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa
T6 opettaa uimataito, jotta oppilas pystyy liikkumaan vedessä ja pelastautumaan vedestä	S1	Uima- ja pelastautumistaidot	Oppilas on perusuimataitoinen (Osaa uida 50 metriä kahta uintitapaa käyttäen ja sukeltaa 5 metriä pinnan alla).
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla.	S1	Toiminta-liikuntatunneilla	Oppilas osaa ottaa huomioon mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.
<b>Sosiaalinen toimintakyky</b>			
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas osaa toimia eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä kantamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista.	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuden yhteisissä oppimistilanteissa.
<b>Psyykinen toimintakyky</b>			
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa itsenäisen työskentelyn taitoja.	S3	Työskentelytaidot	Oppilas osaa yleensä työskennellä vastuullisesti ja itsenäisesti.
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä.	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiansa osana itsearviointia.

#### 14.4.14 OPPILAANOHAUS

##### Oppiaineen tehtävä

Oppilaanohjauksella on keskeinen merkitys sekä oppilaan, koulun että yhteiskunnan näkökulmasta. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ulotuva jatkumo. Oppilaanohjauksella edistetään oppilaan koulutyön onnistumista, opintojen sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Oppilaanohjauksen tehtävänä on edistää oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas pystyy kehittämään opiskelunvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä oppimaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjaus tukee oppilasta tekemään omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostukseensa perustuvia arkielämää, opiskelua, jatko-opintoja sekä tulevaisuutta koskevia päätöksiä ja valintoja. Ohjauksen avulla oppilas oppii tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Oppilasta kannustetaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiään ja tekemään valintansa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppilaanohjausta toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulun ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako sekä monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös kodin ja koulun ohjausyhteistyö koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan systemaattisesti. Koulutuksen järjestäjä laatii ohjaussuunnitelman. Vuosiluokkien 1-6 osalta ohjaussuunnitelman laadinnasta vastaavat luokanopettajat. Oppilaiden opintojen sujuvuutta nivelvaiheissa edistetään perusopetuksen aikana ja jatko-opintoihin siirryttäessä opettajien välisellä ja opinto-ohjaajien keskinäisellä sekä tarvittaessa moniammatillisella yhteistyöllä. Opettajat hyödyntävät työssään ajantasaista tietoa jatko-opinnoista, työelämästä ja työtehtävistä sekä niissä tapahtuvista muutoksista.

Oppilaanohjaus yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Oppilaanohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaltaan osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

**Vuosiluokilla 3-6** oppilaanohjaus toteutuu pääasiassa eri oppiaineiden opetuksen ja koulun muun toiminnan yhteydessä. Oppilaanohjaukseen voidaan myös varata oppitunteja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Oppilaanohjauksesta vastaa luokanopettaja yhdessä muiden opettajien kanssa. Oppimisympäristönä oman kouluyhteisön ja lähiympäristön lisäksi voivat toimia lähiseudun yritykset ja muut yhteistyötahot.

Oppilaanohjauksella tuetaan oppilaita opiskelustrategioidensa tunnistamisessa ja kehittämisessä, vahvistetaan kykyä asettaa itselle tavoitteita ja arvioida tavoitteiden saavuttamista sekä edistetään oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä. Ohjaus auttaa oppilaita omaksumaan erilaisia opiskelussa tarvittavia oppimisen, työskentelyn, tiedon omaksumisen sekä tiedonhallinnan taitoja ja menetelmiä, tunnistamaan oppiaineiden ominaispiirteitä sekä valitsemaan kuhunkin oppiaineeseen soveltuvia opiskelumenetelmiä. Ohjauksella tuetaan sosiaalisten taitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen kehittymistä.

Oppilaanohjauksen tuella oppilaat kehittävät elämässä tarvittavia taitoja ja vahvistavat myönteistä käsitystä itsestään oppijana. Oppilaita ohjataan tunnistamaan ja arvostamaan sekä omia että toisten vahvuuksia, kykyjä ja taitoja. Heitä tuetaan ottamaan vastuuta elämästään, opiskelustaan, valinnoistaan sekä toiminnastaan ryhmän ja lähiyhteisönsä aktiivisena jäsenenä ja toimijana. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia osallisuuteen ja vaikuttamiseen omassa kouluyhteisössä ja lähiympäristössä, jolloin heidän käsityksensä yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista alkaa muotoutua.

Oppilaanohjauksen kautta oppilaat tutustuvat lähiseudun ammatteihin, työpaikkoihin ja elinkeinoelämään. Mahdollisten tutustumiskäyntien ja vierailujen yhtenä tehtävänä on esitellä oppilaille työelämää, yrittäjyyttä ja erilaisia ammatteja. Niillä myös edistetään oppilaiden ammatillisen kiinnostuksen heräämistä.

Oppilaanohjaus tukee oppilaita ja huoltajia opiskeluun liittyvässä tiedonsaannissa ja valinnoissa. Heille järjestetään mahdollisuuksia henkilökohtaiseen ohjauskeskusteluun oppilaan opiskelun ja valintojen tukemiseksi sekä erilaisissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvissä kysymyksissä.

### **Keskeiset sisällöt**

- sosiaalisten taitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen kehittymistä
- itsetuntemuksen parantaminen
- opiskelumenetelmien tuntemus
- ammatti- ja työelämätietouden herättäminen
- vastuun ottaminen opiskelusta

## LUKU 15 VUOSILUOKAT 7-9

### 15.1 Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe sekä vuosiluokkien 7 - 9 tehtävä

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

#### *Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe*

Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista. Koulun tehtävä on huolehtia, että myös näillä vuosiluokilla työskentelytavat ja arviointikäytännöt ovat oppilaiden ikäkauteen ja edellytyksiin soveltuvia. Tärkeää on, että kotona ja koulussa huolehditaan myös oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvalliseksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Monet tulevaisuuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

#### *Vuosiluokat 7-9: Yhteisön jäsenenä kasvaminen*

Vuosiluokkien 7-9 erityisenä tehtävänä on ohjata ja tukea oppilaita näiden voimakkaiden kehitysvuosien aikana, huolehtia perusopetuksen oppimäärän opiskelun loppuunsaattamisesta ja kannustaa kaikkia oppilaita opintojen jatkamiseen. Erityistä huolta pidetään siitä, että jokainen oppilas saisi mahdollisimman hyvät edellytykset perusopetuksen jälkeisille opinnoille ja osaisi pohtia ratkaisujaan realistisesti ja tietoon perustuen. Oppilaiden väliset yksilölliset kehityserot, myös poikien ja tyttöjen usein erilainen kehitysrytmi, alkavat näkyä aiempaa selvemmin ja vaikuttavat koulutyöhön. Oppilaita ohjataan oman kehityksensä ymmärtämiseen ja rohkaistaan itsensä hyväksymiseen sekä vastuunottoon itsestä ja omista opinnoista, kaverista ja lähiympäristöstä. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy minkäänlaista kiusaamista, seksuaalista häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää. Välittämisellä, yksilöllisellä kohtaamisella sekä työskentelytapojen ja oppimisympäristöjen monimuotoisuudella vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Opintojen aikaisen arvioinnin ja palautteen antamisen käytännöt suunnitellaan ja toteutetaan siten, että ne ovat vuorovaikutteisia ja oppimista ohjaavia sekä kannustavat oppilaita työskentelemään tavoitteellisesti yksilöinä ja ryhmänä. Kodin ja koulun yhteistyö saa uusia muotoja ja sisältöjä. Se on edelleen kasvavan nuoren tärkeä tuki. Yhteisistä pelisäännöistä ja hyvistä käytöstavoista sopiminen oppilaiden ja huoltajien kanssa luo turvallisuutta ja edistää koulutyön onnistumista.

Vuosiluokkien 7-9 aikana oppilaat luovat perustaa aikuisidentiteetilleen, kartuttavat osaamistaan sekä suuntautuvat ja valmistautuvat perusopetuksen jälkeiseen elämään. Opetuksessa syvennetään, rikastetaan ja laajennetaan alemmilla vuosiluokilla opittua. Uusina yhteisinä oppiaineina alkavat kotitalous ja oppi-

laanohjaus. Fysiikan ja kemian, biologian ja maantiedon sekä terveystiedon opetus eriytyy ympäristöopista viideksi eri oppiaineeksi. Oppilaille tarjoutuu lisää valinnaisia aineita. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ja valinnaiset aineet tarjoavat mahdollisuuksia oppilaiden kiinnostuksen kohteiden syventämiseen ja vapaa-ajalla opitun yhdistämiseen koulutyöhön. Ne luovat tilaisuuksia itsenäisyyden ja vastuullisuuden harjoitteluun esimerkiksi taiteellisissa produktioissa, tutkimushankkeissa tai yhteiskunnallisissa projekteissa.

#### *Perusopetuksen päättäminen ja seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtyminen*

Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa oppilaat suuntautuvat jatko-opintoihin ja tekevät päätöksiä koulutus- ja uravalinnoistaan. Siirtymä edellyttää suunnitelmallista ja monialaista yhteistyötä sekä vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa. Tavoitteena on antaa oppilaille mahdollisimman hyvät valmiudet edetä perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen sekä turvata opiskelun edellytykset ja hyvinvointi. Siirtyminen kohti uutta elämänvaihetta edellyttää nuorilta lisääntyvää elämänhallintaa, itsenäisyyttä ja vastuullisuutta. Koulu tukee oppilaita tässä kehitysprosessissa, jolloin oppilaanohjauksen ja oppilashuollon merkitys korostuu. Oppilaat tarvitsevat runsaasti tietoa erilaisista peruskoulun jälkeisistä mahdollisuuksista sekä monipuolista ohjausta niin opinto-ohjaajalta kuin eri oppiaineiden opettajiltakin. On tärkeä varata aikaa keskustella oppilaiden kanssa heidän suunnitelmistaan ja auttaa oppilaita ymmärtämään jatko-opintojen asettamia vaatimuksia sekä tekemään realistisia valintoja.

## 15.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7-9

Laaja-alaisen osaamisen yleistavoitteet on määritelty luvussa 3. Tässä kuvataan, mitkä tavoitenäkökulmat painottuvat vuosiluokilla 7-9.

Edellytykset laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle vahvistuvat oppilaiden kasvun myötä. Toisaalta oppiaineiden välisen yhteistyön ja kouluarjen hallinnan haasteet lisääntyvät. Koulu voi parhaimmillaan tarjota yhteisön, jonka murrosiässä oleva nuori voi kokea itselleen merkitykselliseksi ja joka auttaa jäsentämään sekä omaa kehitystä että ympäröivää maailmaa. Eriyksen tärkeätä on luoda mahdollisuuksia itsetuntoa vahvistaviin osaamisen ja onnistumisen kokemuksiin sekä ohjata jokaista oppilasta tunnistamaan oma erityislaatunsa ja omat vahvuutensa ja näkemään realistisesti myös kehittymistarpeensa.

Näinä vuosina jatketaan kestäväen elämäntavan ja hyvinvoinnin pohjan rakentamista ja pohditaan oppilaiden kanssa kestäväen kehityksen sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia sekä kulttuurisia ja ekologisia edellytyksiä. Opetukseen tuodaan esimerkkejä, käytäntöjä ja teoreettista pohdintaa siitä, miten kestäväen kehityksen eri ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa ja mitä kestävä elämäntapa käytännössä merkitsee.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä tuetaan kaikissa oppiaineissa kullekin oppiaineelle luontevalla tavalla. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä oppilaiden kanssa tähtää erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen ja syventämiseen.

#### *Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)*

Koulutyössä vahvistetaan oppilaiden aktiivista roolia oppimisprosessissa ja luodaan edellytyksiä oppimista tukeville myönteisille kokemuksille ja tunteille. Oppilaita kannustetaan ottamaan vastuuta opiskeluun liittyvien tavoitteiden asettamisesta, työn suunnittelusta ja oman työskentelyprosessin ja etenemisen arvioinnista. Heitä ohjataan tunnistamaan omat oppimis- ja opiskelustrategiansa ja kehittämään niitä tietoisesti.

Oppilaat tarvitsevat keinoja tarkkaavaisuutensa ja keskittyneisyytensä ylläpitämiseen sekä ohjausta teknologian ja muiden apuvälineiden hyödyntämiseen opiskelussaan.

Oppilaita kannustetaan luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä, perustelemaan ajatuksiaan ja soveltamaan koulun ulkopuolella opittuja taitoja koulutyössä. On tärkeää oppia kuuntelemaan itseä ja toisia, näkemään asioita toisten silmin sekä löytämään vaihtoehtoja ja luovia ratkaisuja. Rohkaisua tarvitaan epäselvän ja ristiriitaisen tiedon kohtaamiseen ja käsittelyyn. Tiedon rakentumisen erilaisia tapoja tutkitaan yhdessä ja oppilaita rohkaistaan tuomaan esille omaa kokemustietoaan ja pohtimaan sen merkitystä ajattelulle. Oppilailla tulee olla mahdollisuus tehdä havaintoja ja harjaannuttaa havaintoherkkyytään, hakea monipuolisesti tietoa sekä tarkastella käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kuvittelukykyään uuden oivaltamiseen ja luomiseen, yhdistelemään ennakoluulottomasti erilaisia näkökulmia sekä rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Oppilaiden omia ideoita tuetaan. Ajattelun taitoja kehitetään lisäksi luomalla monimuotoisia tilaisuuksia itsenäiseen ja yhteiseen ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä asioiden välisten vuorovaikutussuhteiden ja keskinäisten yhteyksien huomaamiseen ja siten systeemiseen ajatteluun. Eettisen ajattelun kehittymistä tuetaan pohtien oikeaa ja väärää, hyvää elämää ja hyveitä sekä eettisen toiminnan periaatteita. Taiteet syventävät eettistä ja esteettistä ajattelua herättämällä tunteita ja luomalla uusia oivalluksia.

Oppiainerajat ylittävä, kokeileva, tutkiva ja toiminnallinen työskentely oppilaita kiinnostavien ilmiöiden tarkastelemiseksi on tärkeää paitsi ajattelun taitojen myös oppimisen motivaation ja perusopetuksen jälkeisiin opintoihin liittyvien valintojen kannalta. Eri oppiaineiden tunneilla pohditaan opiskelun sekä omien ajattelu- ja työskentelytapojen merkitystä tulevaisuudelle. Oppilaita autetaan ottamaan selvää opintoihin ja työhön liittyvistä mahdollisuuksista ja uravalinnoista ja tekemään valintansa perustellusti omia taipumuksiin ja kiinnostuksen kohteitaan arvostaen.

### *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)*

Koulutyössä tuetaan oppilaiden kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kulttuurisesti kestävästä elämäntapasta, joka perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa sekä pohtimaan, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisina hyväksyä. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan. Tutustutaan keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin ja niiden merkitykseen ja toteutumiseen maailmassa.

Oppilaita ohjataan lukemaan ympäristön kulttuurisia viestejä, tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä tunnistamaan siihen liittyviä arvoja. Mediaympäristöä analysoidaan ja sen vaikutuksia opitaan arvioimaan. Kulttuuriperintöön tutustutaan monipuolisesti ja osallistutaan sen ylläpitoon ja uusintamiseen. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä ja oppivat huomaamaan niiden merkityksen yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnille. Toimimalla yhteistyössä muiden tahojen kanssa koulu tarjoaa oppilaille monenlaisia tilaisuuksia ilmaista kulttuurista osaamistaan ja vaikuttaa esimerkiksi taiteen keinoin.

Kouluyhteisössä ja sen ulkopuolella tapahtuvan vuorovaikutuksen sekä kansainväliseen yhteistyöhön liittyvien kokemusten kautta oppilaiden maailmankuva avartuu ja taito käydä dialogia kehittyy. Oppilaat harjoittelevat ilmaisemaan mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan osaamistaan soveltaen monenlaisissa esiinty-

mis-, yhteistyö- ja vuorovaikutustilanteissa. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaita rohkaistaan ilmaisemaan itseään monipuolisesti. Heitä ohjataan myös arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden, näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen. Koulutyöhön sisällytetään runsaasti mahdollisuuksia luovaan toimintaan. Oppilaita kannustetaan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

### *Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)*

Oppilaiden itsenäistymistä tuetaan yhteistyössä kotien kanssa. Oppilaita ohjataan ja kannustetaan ottamaan vastuuta itsestä, toisista ja arjen sujumisesta. Lisätään oppilaiden mahdollisuuksia osallistua koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa ja yhteistä hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja harjaantumaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin. Erytystä huomiota kiinnitetään unen ja levon, tasapainoisen päivärytmin, liikumisen ja monipuolisen ravinnon sekä päihitteettömyyden merkitykseen ja hyvien tapojen tärkeyteen elämässä. Sosiaalisia taitoja harjoitellaan ja tuetaan tunnetaitojen kehittymistä. Käsitellään yhdessä ristiriitaisen tunteiden ja ajatusten kohtaamista ja hallintaa. Oppilaat saavat valmiuksia suojata yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan. He oppivat ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita ja toimimaan onnettomuustilanteissa tarkoituksenmukaisesti. Oppilaita ohjataan toimimaan kestävästi ja vastuullisesti myös liikenteen erilaisissa tilanteissa, erityisesti pyörällä ja mopolla liikuttaessa, sekä huolehtimaan turvavarusteiden käytöstä ja päihitteettömyydestä liikenteessä.

Eri oppiaineiden opetuksessa ja muussa koulutyössä oppilaat oppivat ymmärtämään teknologian kehitystä, monimuotoisuutta ja merkitystä omassa elämässä, koulu yhteisössä ja yhteiskunnassa. Oppilaita opetetaan ymmärtämään myös teknologian toimintaperiaatteita ja kustannusten muodostumista sekä harjoittelemaan sen vastuullista käyttöä ja teknologisten ideoiden kehittämistä ja mallintamista. Oppilaiden kanssa pohditaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan kulutustottumuksiaan kestäväen tulevaisuuden näkökulmasta, tarkastelemaan mainosviestintää analyttisesti ja toimimaan kriittisinä ja vastuullisina kuluttajina. Heitä opastetaan vahvistamaan edellytyksiään oman talouden suunnitteluun ja taloudesta huolehtimiseen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestäväen elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin elämän eri alueilla.

### *Monilukutaito (L4)*

Oppilaita ohjataan monilukutaitoisuuden syventämiseen laajentamalla tekstien kirjoja kaikkien oppiaineiden opetuksessa. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tai ilmenevää tietoa. Harjoittelun painopiste on analyttisessä, kriittisessä ja kulttuurisessa lukutaidossa. Oppilaat harjaantuvat kaikkien aistialueiden ja tietämisen tapojen monipuoliseen hyödyntämiseen oppimisessa. Tiedon tuottamisen, tulkinnan ja välittämisen taitoja harjoitellaan eri oppiaineille ominaisilla tavoilla sekä oppiaineiden yhteistyönä. Oppilaita rohkaistaan käyttämään monilukutaitoaan myös vaikuttamiseen ja osallistumiseen omassa elinympäristössä, mediassa ja yhteiskunnassa. Opetuksessa tarjotaan runsaasti tilaisuuksia näiden taitojen yhteistoinnalliseen harjoitteluun.

Monilukutaidon kehittämisessä siirrytään aikaisempaa enemmän eri tilanteissa ja eri yhteyksissä käytettäviin teksteihin. Oppilaiden monilukutaitoa syvennetään tutustuttamalla heidät kertoviin, kuvaaviin, ohjaa-

viin, kantaa ottaviin ja pohtiviin tekstilajeihin. Opetuksessa vahvistetaan kulttuurista ja katsomuksellista lukutaitoa sekä ympäristölukutaitoa. Siinä tarkastellaan ja tulkitaan myös työelämään liittyviä tekstejä. Kulluttaja- ja talousosaamista kehitetään aihepiiriä monipuolisesti käsittelevien tekstien sekä niiden käyttöyhteyksiin tutustumalla. Numeraalista lukutaitoa hyödynnetään esimerkiksi arvioitaessa gallupien luotettavuutta tai ostotarjousten edullisuutta. Oppilaita ohjataan kehittämään kuvanlukutaitoa käyttämällä erilaisia kuvatulkinnan menetelmiä ja esittämisen tapoja. Medialukutaitoa syvennetään osallistumalla ja työskentelemällä eri medioiden parissa. Oppilaita kannustetaan ilmaisemaan näkemyksiään monipuolisten viestinnän ja vaikuttamisen keinojen avulla.

#### *Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)*

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö on luonteva osa oppilaan omaa ja yhteisön oppimista. Oppilaat syventävät taitojaan ja hyödyntävät opiskelussaan koulun ulkopuolella opittua. Heille muodostuu käsitys siitä, miten tieto- ja viestintäteknologiaa voi hyödyntää eri oppiaineiden opiskelussa, myöhemmissä opinnoissa ja työelämässä sekä yhteiskunnallisessa toiminnassa ja vaikuttamisessa. Oppimistehtävien yhteydessä tarkastellaan TVT:n merkitystä yhteiskunnassa ja vaikutuksia kestäväan kehitykseen.

*Käytännön taidot ja oma tuottaminen:* Oppilaita kannustetaan oma-aloitteiseen tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä sekä eri tehtäviin sopivien työtapojen ja välineiden valintaan. Heidän käsityksensä eri laitteiden, ohjelmistojen ja palvelujen käyttö- ja toimintalogiikasta syvenee. He harjaantuvat systematisoimaan, organisoimaan ja jakamaan tiedostoja sekä valmistamaan erilaisia digitaalisia tuotoksia itsenäisesti ja yhdessä. Ohjelmointia harjoitellaan osana eri oppiaineiden opintoja. *Vastuullinen ja turvallinen toiminta:* Oppilaita ohjataan turvalliseen ja eettisesti kestäväan tieto- ja viestintäteknologian käyttöön. He oppivat, miten suojaudutaan mahdollisilta tietoturvariskeiltä ja vältytään tiedon häviämislä. Vastuulliseen toimintaan ohjataan pohtimalla, mitä esimerkiksi käsitteet tietosuojaja tekijänoikeus tarkoittavat, ja mitä seurauksia vastuuttomasta ja lainvastaisesta toiminnasta voi olla. Oppilaita opastetaan terveellisten ja ergonomisten työtapojen omaksumiseen. *Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely:* Oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedon hankintaan ja tuottamiseen sekä tietolähteiden monipuoliseen käyttöön tutkivan ja luovan työskentelyn pohjana. Samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä ja opitaan arvioimaan omaa ja muiden - myös erilaisten hakupalveluiden ja tietokantojen - tapaa toimia ja tuottaa tietoa. *Vuorovaikutus ja verkostoituminen:* Opetuksessa käytetään yhteisöllisiä palveluita ja koetaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitys oppimiselle, tutkivalle työskentelylle ja uuden luomiselle. Oppilaita opastetaan käyttämään erilaisia viestintäkanavia ja -tyylejä tarkoituksenmukaisesti. Harjoitellaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa ja opitaan hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

#### *Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)*

Opetuksessa edistetään oppilaiden kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan sekä vahvistetaan siihen liittyvää tietopohjaa. Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Huolehditaan siitä, että viimeistään tässä vaiheessa oppilaat saavat kokemuksia työelämästä ja yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan myös työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja ja huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Koulutyöhön sisältyy toimintamuotoja, joissa tarjoutuu tilaisuus oppia tuntemaan erilaisia ammatteja ja työaloja sekä yritystoimintaa. Tällaisia ovat mm. työelämään tutustumisjaksot,



koulussa vierailevien henkilöiden kanssa käytävät keskustelut, vierailut yrityksissä ja erilaisissa organisaatioissa sekä harjoitusyritystoiminta ja vapaaehtoistyö.

Koulussa harjoitellaan projektityöskentelyä ja verkostoitumista omassa yhteisössä, lähialueella ja Suomessa sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisesti. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa opitaan suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja, tekemään johtopäätöksiä ja löytämään uusia ratkaisuja olosuhteiden muuttuessa. Samalla opitaan tarttumaan tehtäviin aloitteellisesti, ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia, arvioimaan ja ottamaan hallittuja riskejä, kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä sekä viemään työ sisukkaasti loppuun. Näin oppilaat saavat tilaisuuksia oppia oman kokemuksensa kautta työn, yrittäjämäisen toimintatavan sekä yrittäjyyden merkityksen yhteisössä ja yhteiskunnassa. Oppilaita opastetaan ottamaan selvää opintoihin ja työhön liittyvistä mahdollisuuksista ja uravalinnoista. Heitä rohkaistaan tunnistamaan ja kehittämään omia taipumuksiaan, vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä tekemään opintoihin ja työhön liittyvät valintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

### *Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)*

Opetuksessa vahvistetaan ja syvennetään oppilaiden kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja harjoitellaan toimintaa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä. Omassa luokkayhteisössä ja eri opiskeluryhmissä, oppilaskunnassa sekä kouluyhteisössä tapahtuva monimuotoinen osallistuminen ja siitä saatavat kuulluksi ja arvostetuksi tuleminen kokemukset auttavat näkemään vaikuttamisen mahdollisuuksia ja oppimaan vaikuttamisen tapoja. Oppilaat saavat tietoja ja kokemuksia yhteiskuntaa rakentavan osallistumisen keinoista ja muodoista kuten tukioppilastoiminnasta, ympäristötoiminnasta ja vapaaehtoistyöstä tai median, taide-elämän, julkisen sektorin, kansalaisjärjestöjen ja poliittisten puolueiden kautta vaikuttamisesta. Kokemukset tukevat oppilaiden itsetuntoa, oma-aloitteisuutta ja rohkaistumista vastuulliseen toimintaan. Osallistumalla oppilaat voivat harjaantua ilmaisemaan näkemyksensä rakentavasti, etsimään ratkaisuja yhteistyössä toisten kanssa sekä pohtimaan erilaisten toimintatapojen oikeutusta eri näkökulmista. Toiminnassa opitaan neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista. Ympäristön ja toisten ihmisten hyväksi tehdyt konkreettiset teot ja yhteistyöprojektit laajentavat vastuun piiriä.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen ja tekojen merkitys itselle sekä lähiyhteisölle, yhteiskunnalle ja luonnolle. Yhdessä pohditaan menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä ja erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää hyvinvointia edistäviksi. Perusopetuksen aikana muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu ja osallistuminen ovat tärkeitä, mitä kestävä elämäntapa merkitsee ja miten koulussa hankittua osaamista voi käyttää kestävä tulevaisuuden rakentamisessa.

### **15.3. Paikallisesti päätettävät asiat**

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten tuetaan oppilaiden siirtymistä kuudennelta seitsemännelle vuosiluokalle sekä perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen
  - o toimintatavat siirtymävaiheessa

- tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut
- mitkä ovat vuosiluokkakokonaisuuden 7-9 erityispiirteet ja tehtävät (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 7-9 (perusteiden tavoitekuvaus voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niiden mahdolliset paikalliset painotukset ja miten oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan vuosiluokilla 7-9
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokilla 7, 8 ja 9
- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 7-9

#### 15.4 Oppiaineet vuosiluokilla 7-9

Näissä opetussuunnitelman perusteissa oppiaineista määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet on numeroitu S1, S2 jne. ja niihin viitataan tavoitetaulukoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa.

- L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- L4 Monilukutaito
- L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
- L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

#### **ÄIDINKIELEN JA KIRJALLISUUDEN ERI OPPIMÄÄRIEN JA TOISEN KOTIMAISEN KIELEN OPISKELU**

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineeseen on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaksitoista eri oppimäärää, jotka ovat seuraavat: suomen kieli ja kirjallisuus, ruotsin kieli ja kirjallisuus, saamen kieli ja kirjallisuus, romanikieli ja kirjallisuus, viittomakieli ja kirjallisuus, muu oppilaan äidinkieli, suomi ja ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, suomi ja ruotsi saamenkielisille sekä suomi ja ruotsi viittomakielisille. Muuna oppilaan äidinkielenä on mahdollista opettaa opetuksen järjestäjän tarjoamana ja huoltajan valitsemana jotakin edellä mainitsematonta äidinkieltä koko äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärällä tai valtioneuvoston asetuksen 422/2012 8 §:n mukaisesti järjestettynä. Lisäksi erillisrahoitettuna voidaan tarjota oppilaan omaa äidinkieltä. Toisessa kotimaisessa kielessä on ruotsin ja suomen kielessä määritelty A- ja B-oppimäärät sekä kaksikielisille oppilaille tarkoitetut äidinkielenomaiset oppimäärät.

Oppilas opiskelee äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja toisessa kotimaisessa kielessä seuraavassa taulukossa mainittuja oppimääriä sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä tarjoaa ja oppilaan huoltaja valitsee. Taulukossa oppilaan äidinkielellä tarkoitetaan koulun opetuskieltä (suomi, ruotsi ja saame) tai muuta huoltajan ilmoittamaa kieltä.

Oppilaan äidinkieli	Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä	Toinen kotimainen kieli	
		<i>yhteinen</i>	<i>valinnainen</i>
suomi	suomen kieli ja kirjallisuus	ruotsi	-
ruotsi	ruotsin kieli ja kirjallisuus	suomi	-
saame	saamen kieli ja kirjallisuus sekä suomi tai ruotsi saamenkielisille	-	suomi tai ruotsi
saame	suomen tai ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä saamen kieli ja kirjallisuus	ruotsi tai suomi	
romani	suomen tai ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä romanikieli ja kirjallisuus	ruotsi tai suomi	-
viittomakieli	viittomakieli ja kirjallisuus sekä suomi tai ruotsi viittomakielisille	-	ruotsi tai suomi
muu äidinkieli	muu äidinkieli koko äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärällä tai VA 422/2012 8 §:n mukaisesti järjestettynä sekä suomi tai ruotsi toisena kielenä	-	ruotsi tai suomi

### 15.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

#### KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kielenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

## Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoisiksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentamaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen eri oppimäärät tekevät yhteistyötä.

**Vuosiluokilla 7–9** äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on edistää oppilaiden kielellisiä ja kulttuurisia taitoja monimuotoisissa viestintäympäristöissä. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja monimediaisissa ympäristöissä niin, että he hahmottavat oman viestijäkuvansa ja pysty-

vät osaltaan vaikuttamaan myönteiseen viestintäilmaperiiniin. Opetuksen tehtävänä on rohkaista oppilaita oma-aloitteisiksi ja osallistuviksi kansalaisiksi, jotka osaavat perustella näkemyksiään ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäröivään yhteiskuntaan eri viestintävälineitä hyödyntäen. Tekstien valikoima laajenee yhteiskunnallisten sekä opiskelu- ja työelämässä tarvittavien tekstien suuntaan. Oppilaita ohjataan puhutun ja kirjoitetun kielen normien hallintaan ja taitoon käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä. Kirjallisuuden analyysin ja tulkinnan taitoja syvennetään. Oppilaita ohjataan kirjallisuuden lukemiseen, oman lukuharrastuksen syventämiseen ja lukuelämysten hankkimiseen.

### **Äidinkielen ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7–9**

Tavoitteena on rakentaa yhteisöllinen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä edistävä oppimisympäristö, joka tarjoaa runsaasti kielellisiä virikkeitä sekä mahdollisuuksia etsiä, käyttää ja tuottaa tietoa laajoistakin tekstikokonaisuuksista myös monimediaisissa ympäristöissä. Äidinkielen oppimisympäristöön kuuluu myös koulun ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että luetun ymmärtämisen strategioiden hallinta vahvistuu ja tekstin tuottamisen prosessit sujuvoituvat. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä myös viestintäteknologiaa hyödyntäen. Opetusta eheytetään prosessi- ja projektityöskentelyn avulla ja valitaan työtavat niin, että oppiaineen sisältöalueet integroituvat luontevasti toisiinsa. Draamaa integroidaan eri sisältöalueiden, erityisesti kirjallisuuden, ja muiden oppiaineiden opetukseen. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus integroituu luontevasti esimerkiksi vieraiden kielten, historian, maantiedon ja kuvataiteen opetukseen. Jokaisen oppilaan viestijäkuva vahvistetaan vuorovaikutusharjoituksin.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 7–9**

Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista auttamalla häntä löytämään ja käyttämään itselleen sopivia opiskelustrategioita sekä tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Oppilaita ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutaidolle ja tavalle soveltuvia tekstejä monimuotoisten tekstien joukosta ja kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen. Oppilaita ohjataan myös turvalliseen ja vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä ohjausta ja palautetta. Oppilaat saavat ohjausta ja tukea mahdollisissa kielellisissä oppimisvaikeuksissa, käsitteiden oppimisessa ja ajatusten kielentämisessä. Myös kielellisesti lahjakkaita tuetaan esimerkiksi lukuhaasteiden ottamisessa ja itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

### **Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 7–9**

Vuosiluokilla 7-9 oppilaan oppimisen arviointi on monipuolista, ohjaavaa ja kannustavaa. Kannustava ja rakentava palaute tukee oppilaiden motivaation rakentumista ja kielellisten valmiuksien kehittymistä sekä auttaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa tavoitteisiin. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Oppimista tukevan ja erittelevän palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja annetaan välineitä niiden kehittämiseen. Vuosiluokilla 7–9 opetuksen kaikki neljä tavoitealuetta ovat oppilaiden oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin erilaisissa kielenkäyttö- ja tekstianalyysitilanteissa. Oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Itsearvi-

oinnin lisäksi harjoitellaan vertaisarviointia.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso asianomaisen oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy kumulatiivisesti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

## SUOMEN KIELI JA KIRJALLISUUS

### Oppimäärän erityinen tehtävä

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat myös suomenkieli ja kirjallisuus -oppimäärää.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää oppilaiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee oppilaiden monilukutaidon, kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan oppilaita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa monikulttuurisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielten asema kansalliskielinä ja suomen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärien kanssa.

**Vuosiluokilla 7–9** erityisenä tehtävänä on monipuolistaa oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitoja ja monilukutaitoa. Oppilaiden kielitietoutta, tekstimaailmaa ja kulttuurintuntemusta laajennetaan. Opetuksessa ohjataan tilanteeseen sopivaan kielenkäyttöön, ilmaisuun ja viestintään eri ympäristöissä. Jatkoopinnoissa ja työelämässä tarvittavat kielelliset ja vuorovaikutusvalmiudet otetaan huomioon. Kirjallisuudenopetuksessa kannustetaan elämykselliseen ja monipuoliseen lukemiseen.

### Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7–9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäris-	S1	L2, L3, L6, L7

töissä		
T2 kannustaa oppilasta monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	S1	L1, L2, L3, L7
T3 ohjata oppilasta monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin.	S1	L1, L2, L3, L7
T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	S1	L1, L2, L6, L7
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	S2	L1, L2, L4
T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	S2	L1, L2, L4, L5
T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	S2	L1, L2, L4
T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla	S2	L2, L4, L5, L6
T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	S2	L1, L2, L4, L5
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	S3	L2, L4, L5, L7
T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppilasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja	S3	L2, L4, L5
T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	S3	L2, L4, L5, L6
T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista	S3	L2, L4, L5, L6
T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	S3	L2, L4, L5, L7
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostu-	S4	L1, L2, L4

maan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia		
T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen	S4	L1, L2, L4
T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi	S4	L2, L4, L6, L7

### Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Vahvistetaan taitoa toimia erilaisissa, myös koulun ulkopuolisissa, vuorovaikutustilanteissa ja havainnoidaan omasta ja muiden viestinnästä syntyviä vaikutelmia ja merkityksiä. Harjoitellaan kuuntelemisen ja puhumisen taitoja ideointi-, väittely-, neuvottelu- ja ongelmanratkaisutilanteissa. Tehdään havaintoja viestintätilanteille tyypillisistä kielen keinoista ja omaksutaan niitä osaksi omaa kielenkäyttöä. Tutustutaan teatteriin taidemuotona ja teatteri-ilmaisun keinoihin draaman toimintamuotojen avulla. Harjoitetaan oppilaiden kykyä käyttää puheen ja kokonaisilmaisun keinoja itseilmaisussa. Harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä sekä havainnollistamista. Harjoitellaan arvioimaan omia vuorovaikutustaitoja ja viestintätapoja ja havaitsemaan niiden kehittämiskohteita.

#### Tavoitteet:

- vahvistetaan taitoa toimia uudessa ryhmässä ja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (7)
- harjoitellaan kuuntelemisen ja puhumisen taitoja, myös koulun ulkopuolisissa vuorovaikutustilanteissa: esim. ideointi, väittely, neuvottelu ja ongelmanratkaisu (8-9)
- havainnoidaan omasta ja muiden viestinnästä syntyviä vaikutelmia ja merkityksiä (7-9)
- harjoitellaan oppilaiden kykyä käyttää puheen ja kokonaisilmaisun keinoja itseilmaisussa (7-9)
- harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä ja havainnollistamista (7-9)
- harjoitellaan arvioimaan omia vuorovaikutustaitoja ja viestintätapoja ja havaitsemaan niiden kehittämiskohteita eri viestintäympäristöissä (7-9) ml. monimediainen viestintäympäristö.

#### Sisältöjä

7lk: Omakohtaisia puheenvuoroja pidetään esimerkiksi omasta harrastuksesta tai jostakin itselle tärkeästä asiasta.

8lk: Vahvistetaan argumentointitaitoja ja oman mielipiteen esittämistä ja perustelemista sekä toisten näkökulmien kuuntelemista ja huomioimista sekä perustelutavoista tietoiseksi tulemista.

9lk: Harjoitellaan asiapitoisten puhe-esitysten pitämistä ja asiakokonaisuuksien argumentointia.



7-9lk: Korostetaan oppilaan osallistumista opetuskeskusteluihin. Jokaisella vuosiluokalla harjoitellaan omien puhe-esitysten itsearviointia ja vertaisarviointia ryhmän sisällä.

**S2 Tekstien tulkitseminen:** Tekstien tulkinnan taitoja syvennetään lukemalla ja tutkimalla fiktiivisiä, media- ja asiatekstejä eri muodoissaan: kaunokirjallisuutta, tietokirjallisuutta sekä erilaisia painetun, sähköisen ja audiovisuaalisen median tekstejä. Syvennetään tekstin ymmärtämisen strategioita ja seurataan lukutaidon kehittymistä. Tutustutaan erilaisiin pohtiviin ja kantaa ottaviin teksteihin sekä niiden vaikutuskeinoihin ja keskeisiin kielellisiin piirteisiin, kuten mielipiteen ja faktan erottamiseen, suostuttelun, varmuusasteiden, asenteiden ja affektiivisuuden ilmaisuun, henkilöön viittaamisen suoriin ja epäsuoriin keinoihin, referointiin, asioiden välisten suhteiden osoittamiseen perustelukeinoihin ja retorisiin keinoihin. Tutustutaan kuvaa, ääntä ja kirjoitusta yhdistäviin teksteihin ja niiden ilmaisutapoihin. Pohditaan tekstien tarkoituspäriä ja kohderyhmiä ja esitetään kriittisen lukijan kysymyksiä. Eläydytään luettuun, reflektoidaan omaa elämää luetun avulla ja jaetaan lukukokemuksia. Laajennetaan lukuharrastusta nuortenkirjallisuudesta yleiseen kauno- ja tietokirjallisuuteen. Harjoitellaan kirjallisuuden analyysi- ja tulkintataitoja ja lisätään käsitteiden käyttöä tekstien tarkastelussa ja vertailussa. Tunnistetaan ja tulkitaan kielen kuvallisuutta ja symboliikkaa ja syvennetään fiktion kielen ja kerronnan keinojen tuntemusta. Tutustutaan tiedonhaun vaiheisiin, erilaisiin tietolähteisiin ja arvioidaan niiden luotettavuutta.

### Tavoitteet

- luetaan ja tutkitaan fiktiivisiä sekä media- ja asiatekstejä eri muodoissaan, opitaan käyttämään tulkinnassa kirjallisuuden käsitteitä (7 -9)
- opitaan faktan ja fiktion erottaminen (7)
- tarjotaan ja tulkitaan kirjallisuutta: nuortenkirjallisuus, novellit, runot ja tietokirjallisuus (7), nuortenkirjallisuutta ja yleistä kaunokirjallisuutta (8-9)
- tutustutaan pohtiviin ja kantaa ottaviin teksteihin, mielipideteksteihin(8)
- syvennetään tekstin ymmärtämisen strategioita ja seurataan lukutaidon kehittymistä (7-9)
- syvennetään tekstin ymmärtämisen ja tulkinnan taitoja (7-9)
- luetaan ja tutkitaan fiktiivisiä sekä media- ja asiatekstejä eri muodoissaan, opitaan käyttämään tulkinnassa kirjallisuuden käsitteitä (7-9)
- tutustutaan tiedonhaun vaiheisiin (7-9)
- sähköiset ja audiovisuaalisen median tekstit (7-9)
- kuvaa, ääntä ja kirjoitusta yhdistävät tekstit (7-9)
- vahvistetaan TVT:n käyttötaitoa tekstien tuottamisessa.

### Sisältöjä

7-9lk: Harjoitellaan lukemisen strategioita heti yläkoulun alusta alkaen. Opitaan kontekstin mukaista tekstien luentaa ja tulkintaa. Luetaan useita kokonaisteoksia.

7lk: Perehdytään tiedonhakuun monipuolisesti ja opitaan arvioimaan haetun tiedon luotettavuutta. Tutustutaan erilaisten tekstien lukemisstrategioihin ja harjoitellaan vähitellen niiden käyttämistä. Tullaan tietoiseksi, miten esimerkiksi eroavat toisistaan opiskelulukeminen ja elämyksellinen lukeminen. Ymmärretään, että tekstillä on tavoite. Luetaan pääsääntöisesti itse valittua ja itseä kiinnostavaa kirjallisuutta.

8lk: Tehdään omista lukukokemuksista erilaisia tuotoksia ja jaetaan omia lukukokemuksia ryhmälle esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti hyödyntäen. Tutustutaan kirjallisuuden historiaan ja kirjallisuuden eri lajeihin kotimaisen, nuoriso- ja maailmankirjallisuuden avulla. Tunnistetaan ja tulkitaan kielen kuvallisuutta ja symboliikkaa ja syvennetään fiktion kielen ja kerronnan keinojen tuntemusta. Tutustutaan kirjallisuuden tyylikausiin ja tarkastellaan niiden avulla kirjallisuutta Suomessa ja muualla maailmassa. Kalevalaa tarkastellaan tarinoiden ja fantasian avulla.

9lk: Harjoitellaan kirjallisuuden analyysi- ja tulkintataitoja ja lisätään käsitteiden käyttöä tekstien tarkastelussa ja vertailussa. Laajennetaan omaa ajattelua monipuolisen pohdinnan suuntaan. Opitaan käyttämään toisia tekstejä oman ajattelun pohjana. Tutustutaan Kalevalaan kansalliseeposkäsitteenä ja muiden maiden kansalliseepoksiin. Itseä kiinnostavan kirjallisuuden lisäksi keskitytään suomalaiseen kirjallisuuteen.

**S3 Tekstien tuottaminen:** Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan: kielellisinä, visuaalisina, audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä. Harjoitellaan tekstien tuottamista vaiheittain. Annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Pehdytään erityyppisten tekstien tavoitteisiin ja arviointikriteereihin. Opiskellaan kertoville, kuvaaville, ohjaaville ja erityisesti pohtiville ja kantaa ottaville teksteille tyypillisiä tekstuaalisia, visuaalisia ja kielellisiä piirteitä ja hyödynnetään tätä tietoa tuotettaessa omia tekstejä. Harjoitellaan tekstien kohdentamista ja kielen ja muiden ilmaisutapojen mukauttamista eri kohderyhmille ja eri tarkoituksiin sopiviksi. Tutkitaan kirjoitettujen tekstien elementtejä, sekä hyödynnetään tätä tietoa omissa teksteissä. Syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä: hahmotetaan kappaleiden, virkkeiden ja lauseiden rakenteita (erilaiset kappalerakenteet, pää- ja sivulauseet, lauseenvastikkeet, lauseenjäsenet, lauseke) ja opitaan käyttämään asioiden välisten suhteiden ilmaisukeinoja sekä ilmaisemaan viittaussuhteita. Tarkastellaan erilaisia ajan ja suhtautumisen ilmaisutapoja, sekä harjoitellaan niiden käyttöä omissa teksteissä. Tutkitaan sanastoon liittyviä rekisteri- ja tyylipiirteitä ja opitaan valitsemaan kuhunkin tekstiin sopivat ilmaisutavat. Opitaan käyttämään kirjoitetun yleiskielen konventioita omissa tekstien tuottamisessa ja muokkauksessa. Vahvistetaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten referoimista, tiivistämistä, muistiinpanojen tekoa ja lähteiden käyttöä. Pehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan tekijänoikeuksia omia tekstejä tuotettaessa.

### Tavoitteet

- tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan (7-9): visuaalisina, audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä
- tutustutaan ja tuotetaan erilaisia mediatekstejä, esim. uutinen, mainos (7-9)
- opiskellaan kertoville, kuvaaville, (7-8) ohjaaville ja erityisesti pohtiville ja kantaa ottaville teksteille (8-9) tyypillisiä tekstuaalisia, visuaalisia ja kielellisiä piirteitä ja hyödynnetään tätä tietoa tuotettaessa omia tekstejä
- harjoitellaan tekstien kohdentamista ja kielen ja muiden ilmaisutapojen mukauttamista eri kohderyhmille ja eri tarkoituksiin sopiviksi (7-9)
- tutkitaan kirjoitettujen tekstien elementtejä, sekä hyödynnetään tätä tietoa omissa teksteissä (7-9)
- annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa
- syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä: hahmotetaan kappaleiden, virkkeiden ja lauseiden rakenteita, erilaiset kappalerakenteet, pää- ja sivulauseet (7), lauseenvastikkeet (9) lauseenjäsenet, lauseke (8) ja opitaan käyttämään asioiden välisten suhteiden ilmaisukeinoja sekä ilmaisemaan viittaussuhteita (8-9), kielenhuolto (7-9), verkkotekstit (7-9), tarkastellaan erilaisia ajan ja suhtautumisen ilmaisutapoja, sekä harjoitellaan niiden käyttöä omissa teksteissä (7-8)

- opetellaan lähteiden käyttöä, perehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan tekijänoikeuksia omia tekstejä tuottaessa (7-9)
- tutustutaan tiedonhaun eri vaiheisiin, erilaisiin tietolähteisiin ja arvioidaan niiden luotettavuutta (7-9)

## Sisältöjä

7lk: Sanaluokista käsitellään pääasiallisesti verbejä, erityisesti verbin aika- ja persoonamuodot (7. luokka) sekä verbien modaalisuus (7.-8. luokka). Opiskellaan käsitteet virke, päälause ja sivulause.

8lk: Opiskellaan lauseenjäsenet ja samassa yhteydessä kieliopilliset sijamuodot.

9lk: Opiskellaan lauseenvastikkeet.

7-8lk: Tarkastellaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtivia ja kantaa ottaville teksteille tyypillisiä piirteitä autenttisten tekstilajien kautta.

7-9lk: Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan: kielellisinä, visuaalisina, audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä. Harjoitellaan tekstien tuottamista vaiheittain. TVT -taidoista oppilas hallitsee tiedon jäsentämisen ja tuntee tiedonhaun vaihtoehdot. Hän osaa hankkia ja arvioida tietoa eri lähteistä ja osaa muodostaa niistä perustellun kokonaisuuden ja julkaista sen.

**S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen:** Tutkitaan tekstejä ja niiden rakentamia merkityksiä ja käytetään käsitteitä, joiden avulla kieltä voidaan tarkastella. Tehdään tekstejä eritellen havaintoja kielen rakenteista, eri rekistereille ja tyyliille tyypillisistä piirteistä ja kielellisten valintojen vaikutuksesta tekstin tyyliin ja sävyyn. Tutustutaan Suomen kielitilanteeseen, kielten sukulaisuussuhteisiin, suomen sukukieliin ja suomen kielen vaihteluun ja vaiheisiin sekä kielen ohjailun periaatteisiin. Vertaillaan suomea oppilaille tuttuihin kieliin ja tutustutaan suomen kielelle tyypillisiin äänne-, muoto- ja lauserakenteen piirteisiin. Tutkitaan kielten vaikutusta toisiinsa sanaston ja nimistön tasolla. Tutustutaan kulttuurin käsitteeseen ja sen eri ilmenemismuotoihin, kuten kansanperinteeseen, elokuvaan, teatteriin, puhekulttuuriin ja mediakulttuuriin eri muotoihin. Tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa kulttuuria itse. Tutustutaan kirjallisuuden päälajeihin, joihinkin alalajeihin, keskeisiin tyylivirtauksiin ja sekä yleisen että suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin. Luetaan monipuolisesti nuortenkirjoja, klassikoita ja nykykirjallisuutta, myös tietokirjoja. Kannustetaan aktiiviseen ja monipuoliseen kirjaston tarjonnan hyödyntämiseen.

## Tavoitteet

- tehdään tekstejä eritellen havaintoja kielen rakenteista, eri rekistereille ja tyyliille tyypillisistä piirteistä ja kielellisten valintojen vaikutuksesta tekstin tyyliin ja sävyyn (7-9)
- tutustutaan kirjallisuuden päälajeihin (7), joihinkin alalajeihin (8), keskeisiin tyylivirtauksiin ja sekä yleisen että suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin (9).
- luetaan monipuolisesti nuortenkirjoja, klassikoita ja nykykirjallisuutta, myös tietokirjoja ja kannustetaan aktiiviseen ja monipuoliseen kirjaston tarjonnan hyödyntämiseen (7-9)
- tutustutaan Suomen kielitilanteeseen, kielten sukulaisuussuhteisiin, suomen sukukieliin ja suomen kielen vaihteluun ja vaiheisiin sekä kielen ohjailun periaatteisiin (9)
- tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa kulttuuria itse (7-9)

- vertaillaan suomea oppilaille tuttuihin kieliin ja tutustutaan suomen kielelle tyypillisiin äänne-, muoto- ja lauserakenteen piirteisiin (9), tutkitaan kielten vaikutusta toisiinsa sanaston ja nimistön tasolla (9)
- tutustutaan kulttuurin käsitteeseen ja sen eri ilmenemismuotoihin, kuten kansanperinteeseen (9), elokuvaan (8), teatteriin, puhekulttuuriin ja mediakulttuurin eri muotoihin (7-9)

### Sisältöjä:

7-9lk: Harjoitellaan lukemisen strategioita heti yläkoulun alusta alkaen. Opitaan kontekstin mukaista tekstin luentaa ja tulkintaa.

7lk: Tutustutaan erilaisten tekstien lukemisstrategioihin ja harjoitellaan vähitellen niiden käyttämistä. Tul- laan tietoiseksi, miten esimerkiksi eroavat toisistaan opiskelulukeminen ja elämyksellinen lukeminen. Lue- taan pääsääntöisesti itse valittua ja itseä kiinnostavaa kirjallisuutta.

8lk: Tehdään omista lukukokemuksista erilaisia tuotoksia ja jaetaan omia lukukokemuksia ryhmälle esimer- kiksi tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti hyödyntäen. Tutustutaan kirjallisuuden historiaan maail- mankirjallisuuden avulla. Tutustutaan kirjallisuuden tyylikausiin ja tarkastellaan niiden avulla kirjallisuutta Suomessa ja muualla maailmassa.

9lk: Perehdytään Kalevalaan osana syvempää suomalaista kirjallisuus- ja kulttuuri-identiteettiä. Tutustutaan erityisesti suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin. Tutustutaan Suomen murteisiin ja Kainuun murteisiin. (9) Tehdään morfeemianalyysia, jonka yhteydessä harjoitellaan sijamuotojen ja muiden kielen merkityksellis- ten yksiköiden tunnistamista.

### Laaja-alainen osaaminen

L2 Lönnrotin kainuulaiset jalanjäljet, kainuulaiset kirjailijat. Kirjavinkkaukset, kirjailijavierailut. Osallistumi- nen koulun juhliin ja teemapäiviin.

L3 Omien henkilötietojen merkitseminen virallisiin papereihin.

L3, L6 Työhaastattelu draaman keinoin.

L3, L4, L6 Työhakemuksen kirjoittaminen (9. luokka)

L5 Virallisten asiakirjojen laadinta. Dokumenttien muokkaaminen ja jakaminen verkossa.

L6, L7 Koulun tai luokan tapahtumaan liittyvän tiedotteen laatiminen.

L7: Tuotetaan mahdollisuuksien mukaan aineistoa lehteen tai sähköiseen mediaan.

### Arviointi

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppiaineen arviointi on jatkuvaa, monipuolista, läpinäkyvää ja perusteltua. Arvi- oinnissa painotetaan lukemisen, kirjoittamisen ja suullisen esittämisen taitoja ja vuorovaikutustaitoja. **Vuo- siluokilla 1 ja 2 painottuu lukutaidon arviointi. Vuosiluokilla 3 - 6 painottuu tekstin tuottamisen, lukemi- sen ja kirjoittamisen taidot.** Teksti tarkoittaa tässä erilaisia kirjoitettuja, suullisia, visuaalisia ja auditiivisia viestejä. **Vuosiluokilla 7 - 9 painottuu eri tekstilajien tulkinta ja tuottaminen.**

Arviointikäytänteitä:

- itsearviointi ja vertaisarviointi
- monipuoliset arviointi- ja palautekeskustelut
- testit ja kokeet (perinteisten kokeiden lisäksi ryhmäkokeet, sähköiset kokeet, parikokeet ja suulliset kokeet)
- erilaisten tekstilajien tulkinta
- yhteistyötaidot, ryhmätyöt
- aktiivisuus
- omat tuotokset

**Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>			
T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä	S1	Vuorovaikutus erilaisissa viestintäympäristöissä	Oppilas osaa toimia tavoitteen mukaisesti erilaisissa viestintäympäristöissä ja -tilanteissa, osoittaa ymmärtävänsä muiden puheenvuoroja ja osaa tarkkailla oman viestintänsä vaikutuksia muihin.
T2 kannustaa oppilasta monipuolistaamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	S1	Vuorovaikutus ryhmässä	Oppilas osaa ilmaista mielipiteensä ja perustella sen uskottavasti. Oppilas ottaa toisten näkemykset huomioon ja tekee yhteistyötä heidän kanssaan vuorovaikutustilanteissa.
T3 ohjata oppilasta monipuolistaamaan kokonaisilmaisun taitojaan erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin.	S1	Kokonaisilmaisun ja esiintymisen taidot	Oppilas osaa ilmaista itseään ja käyttää tavoitteen ja tilanteen mukaisesti kokonaisilmaisun keinoja. Oppilas osaa esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puheesityksen ja ottaa esittäessään huomioon yleisönsä ja käyttää joitakin havainnollistamisen keinoja.
T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämiskohteita erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	Oppilas osaa arvioida omia vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta ja nimetä kehittämiskohteita.

<b>Tekstien tulkitseminen</b>			
T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja meta-kognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	S2	Tekstinymmärtämisen strategiat	Oppilas osaa käyttää tekstinymmärtämisen strategioita itsenäisesti. Oppilas osaa arvioida omaa lukutaitoaan ja nimetä kehittämiskohteita.
T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	S2	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Oppilas osaa käyttää ja tulkita ohjatusti erityyppisiä, monimuotoisia ja myös itselleen uudenlaisia tekstejä.
T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	Oppilas osaa tarkastella tekstejä kriittisesti, tunnistaa tekstilajeja ja osaa kuvailla joitakin, pohtivien, kantaa ottavien ja ohjaavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Oppilas ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoituseriä.
T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla	S2	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Oppilas osaa nimetä tiedonhaun keskeiset vaiheet ja tietää, mistä ja miten tietoa voidaan hakea. Oppilas osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta.
T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	S2	Fiktiivisten tekstien erittely ja tulkinta ja lukukokemusten jakaminen	Oppilas osaa tulkita fiktiivisiä tekstejä, käyttää keskeisimpiä käsitteitä puhuessaan teksteistä ja osaa liittää tekstit johonkin kontekstiin. Oppilas löytää itsenäisesti itselleen ja tilanteeseen sopivaa luettavaa, kuunneltavaa ja katseltavaa. Oppilas lukee useita kirjoja ja osaa jakaa lukukokemuksiaan.
<b>Tekstien tuottaminen</b>			
T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	S3	Ajatusten ilmaiseminen, tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Oppilas tuottaa ohjatusti myös itselleen uudenlaisia tekstejä, kokeilee erilaisia tapoja ja keinoja tuottaa tekstiä ja ilmaista näkemyksiään. Oppilas osaa kuvailla itseään tekstien tuottajana.
T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppi-	S3	Tekstilajien hallinta	Oppilas osaa ohjatusti tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja.

lasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja			
T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	S3	Tekstien tuottamisen prosessien hallinta	Oppilas osaa nimetä tekstien tuottamisen prosessin vaiheita ja osaa työskennellä niiden mukaisesti sekä yksin että ryhmässä. Oppilas antaa ja vastaanottaa palautetta teksteistä ja osaa arvioida omia tekstintuottamisen taitojaan ja nimetä niiden kehittämiskohteita.
T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintätekniikan käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista	S3	Kirjoitetun kielen konventioiden hallinta ja kirjoitustaito	Oppilas tuntee kirjoitettujen tekstien perusrakenteita ja kirjoitetun yleiskielen piirteitä ja osaa hyödyntää tietoa tekstejä kirjoittaessaan ja muokatessaan. Oppilas kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen.
T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaus tapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen.	S3	Tiedon esittäminen, hallinta ja eettinen viestintä	Oppilas osaa käyttää omassa teksteissään muualta hankittua tietoa. Oppilas osaa tehdä muistiinpanoja, tiivistää hankkimaansa tietoa ja käyttää lähteitä omassa tekstissään. Oppilas noudattaa tekijänoikeuksia ja osaa merkitä lähteet.
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>			
T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyyli- ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	S4	Kielitietoisuuden kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, pohtia niiden merkityksiä ja kuvata eri rekisterien ja tyylien välisiä eroja.
T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemyksiään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hank-	S4	Kirjallisuuden tuntemuksen, kulttuuritietoisuuden ja lukuharrastuksen kehittyminen	Oppilas tuntee ja ymmärtää kulttuurin monimuotoisuutta sekä osaa kuvata omia kulttuuri- kokemuksiään. Oppilas tuntee kirjallisuuden vaiheita ja suomalaisen kulttuurin juuria. Oppilas tuntee kirjallisuuden päälaajat ja on lukenut sovitut kirjat.

kimiseen ja jakamiseen			
T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi	S4	Kielen merkityksen ja aseman hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla Suomen kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Oppilas osaa kuvailla äidinkielen merkitystä ja suomen kielen piirteitä ja asemaa muiden kielten joukossa.

## SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppimisen arviointi koskevat myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää.

### Johdanto Kainuun s2-opetussuunnitelmaan

*“Korvasta sisään, suusta ulos. Silmästä sisään ja kädestä ulos.”*

Olemme halunneet tehdä S2-opetussuunnitelmasta mahdollisimman käytännöllisen ja havainnollistavan työkalun opettajille erilaisten ryhmien opettamiseen. Olemme kuunnelleet kentältä tulleita toiveita työtä tehdessämme. Opetussuunnitelmaan on avattu tarkasti tavoitteet, sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet tekstimuotoon. Nopeampaa tarkastelua varten ne löytyvät taulukon muodossa (LIITE 3). Kirjoitettua tekstiä ja taulukkoa voi käyttää rinnakkain opetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa.

S2-oppiaineessa eriyttäminen korostuu erityisesti oppilaiden kieli-, kulttuuri- ja koulunkäyntitaustasta johtuen. Oman äidinkielen vahva osaaminen tukee suomen kielen oppimista. Opetusta suunniteltaessa lähtökohtana on oppilaan kielitaidon tason selvittäminen vuorovaikutuksessa oppilaan kanssa. Apuna tässä voi käyttää tukimateriaalista löytyvää kehittyvän kielitaidon asteikkoa ([OPH:n tukimateriaali](#)). Hyvä oppilaan tuntemus on edellytys onnistuneelle eriyttämiselle, joka ylläpitää oppimismotivaatiota. Eriyttämistä tarvitaan erityisesti koko ryhmän tunneilla, jolloin oppilaat pääsevät osalliseksi ainakin osittain oppitunnin ohjelmasta oman kielitaidon tason mukaisesti. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasonsa muut oppilaat. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi niin, että oppilaille on sama teksti mutta sitä tarkastellaan heidän kielitaidolleen sopivalla tasolla (eri kysymykset, erilaiset tehtävät). Sosiaalisten taitojen kehittyminen tukee kielitaidon kehittymistä. Onnistunut eriyttäminen vaatii opettajien perehtymistä S2-materiaaleihin sekä monipuolisten esim. toiminnallisten opetusmenetelmien käyttöä.

Oppimisympäristöillä on merkitystä uusien sanojen ja käsitteiden sisäistämisessä. Opetusta tulisi järjestää myös luokkahuoneiden ulkopuolella oppimista tukevilla ympäristöissä. Näin päästään asioiden abstraktista opettelusta kohti konkretiaa.



## Oppimäärän erityinen tehtävä

Tuntijakoasetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti<sup>168</sup>. Tämän oppimäärän tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin. Opetuksen avulla pyritään monilukutaitoon, jonka avulla oppilas osaa hakea tietoa sekä ymmärtää, tuottaa, arvioi ja analysoi erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja suomenkielisiä tekstejä päivittäisessä vuorovaikutuksessa, koulutyöskentelyssä ja yhteiskunnassa. Opetuksessa tuetaan kielitaidon eri osa-alueiden sekä eri tiedonalojen kielen kehittämistä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on tukea oppilaan monikielisyyden kehittämistä sekä herättää kiinnostus ja tarjota välineitä kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Yhteistyössä kotien, oman äidinkielen opetuksen sekä muiden oppiaineiden kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus auttaa oppilasta rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa.

Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen lähtökohtana ovat oppilaille merkitykselliset ja tarpeelliset tekstilajit ja kielenkäyttötilanteet, joiden avulla kielen muotoja, merkityksiä ja käyttöä tutkitaan ja opitaan analysoimaan. Kielitaitoa kehitetään kaikilla kielen käytön osa-alueilla, joita ovat kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Oppilaiden kielen osaaminen laajenee arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. He saavat valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Opetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään oppilaiden osaamia kieliä.

Kunkin oppilaan tarpeen suomi toisena kielenä -oppimäärään määrittävät oppilasta opettavat opettajat yhdessä. Oppilaan huoltaja päättää oppimääriä koskevista valinnoista<sup>169</sup>. Koska opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti, oppimäärän valinnassa on keskeistä, että oppilas saa hänelle parhaiten soveltuvan oppimäärän mukaista opetusta<sup>170</sup>. Oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielenensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan myös seuraavat näkökulmat:

- oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osa-alueilla, jolloin oppilaan osaaminen ei vielä anna edellytyksiä yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai
- oppilaan suomen kielen taito ei vielä anna edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

<sup>168</sup> Valtioneuvoston asetus 422/2012

<sup>169</sup> Perusopetuslaki 628/1998, 30 §

<sup>170</sup> Perusopetuslaki 628/1998, 3 §

Kun oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, hänelle opetetaan suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen sijaan. Opetusjärjestelyiden lähtökohtana ovat oppilaan oppimistarpeet ja kielenoppimisen vaihe. Mikäli oppilaan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin riippumatta siitä, minkä opetusryhmän yhteydessä kyseinen opetus on järjestetty. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasonsa muutkin oppilaat. Kesken perusopetuksen Suomeen muuttaneiden oppilaiden opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa tulee ottaa huomioon oppilaan kielitaito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Tarvittaessa laaditaan oppimissuunnitelma. Opetuksessa hyödynnetään tavoitteellisesti erilaisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat kielitaidon monipuolista kehittymistä sekä koulussa että sen ulkopuolella. Oppilas voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun.

**Vuosiluokilla 7–9** opetuksen erityisenä tehtävänä on vakiinnuttaa ja monipuolistaa suomen kielen taitoa, oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitoja ja monilukutaitoa. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden kielitaito ja vahvuudet. Oppilaiden kielitietoutta, tekstimaailmaa ja kulttuurintuntemusta laajennetaan. Kehitetään kielellisiä valmiuksia jatko-opintoja, yhteiskuntaa ja työelämää varten. Kirjallisuuden opetuksessa kannustetaan monipuoliseen, elämykselliseen ja erittelevään lukemiseen.

### Suomi toisena kielenä -oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7–9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
T1 rohkaista oppilasta kehittämään taitoaan toimia tavoitteellisesti, eettisesti ja vuorovaikutussuhdetta rakentaen koulun ja yhteiskunnan vuorovaikutustilanteissa  7lk: rohkaista oppilasta kertomaan arjen pienistä tapahtumista ja harjoittelemaan vuorovaikutustilanteita esim. työharjoittelu, kirjastossa tai hammaslääkärissä asioiminen 8lk: rohkaista oppilasta mielipiteiden ilmaisuun, argumentointiin ja keskusteluun 9lk: ohjata oppilasta huomioimaan erilaiset puhetilanteet (kenelle puhutaan, missä tilanteessa ja millä tavalla)	S1	L1, L2, L4
T2 ohjata oppilasta syventämään muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien ymmärtämistaitoja  7lk: ohjata oppilasta keskittyvään ja ymmärtävään kuunteluun (rohkeus kysyä, jos ei ymmärrä) 8lk: ohjata oppilasta suhtautumaan kuulemaansa kriittisesti esim. mainoksiin 9lk: ohjata oppilasta ymmärtämään vuorovaikutustilanteiden erilaiset vivahteet	S1	L2, L4, L5
T3 kannustaa oppilasta kehittämään esiintymistaitojaan ja taitoaan ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa tavoitteellisesti ja erilaisia ilmai-	S1	L2

<p>sukeinoja hyödyntäen</p> <p>7lk: ohjata oppilasta esitelmän pitämiseen</p> <p>8lk: ohjata oppilasta oman mielipiteen ilmaisuun ja vaikuttamiseen</p> <p>9lk: ohjata oppilasta laajempien esitelmien ja projektien pitämiseen käyttäen kokonaisilmaisun ja havainnollistamisen keinoja</p>		
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
<p>T4 ohjata oppilasta hyödyntämään tekstilajitietoutta tekstien tulkin- nassa, laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan, käyttämään tehok- kaasti lukustrategioita ja päättämään tekstin merkityksiä tekstuaalis- ten, sanastollisten ja kieliopillisten vihjeiden perusteella</p> <p>7-9lk tarjota yhteistyössä eri oppiaineiden opettajien kanssa oppilaan kielitaitotasolle sopivia tekstejä ja eri tekstilajeja, ohjata oppilasta huomaamaan eri oppiaineiden tunneilla suomen kielen rakenteita</p>	S2	L1, L2, L4
<p>T5 ohjata oppilasta kriittiseen tekstien tulkintaan itsenäisesti ja ryh- mässä</p> <p>7-9lk rohkaista oppilasta ilmaisemaan omia mielipiteitään, myös kriit- tisiä, luetuista teksteistä</p>	S2	L1, L2, L4
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
<p>T6 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muo- kata tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä sekä hyödyntämään eri tekstila- jeja omien tekstien malleina ja lähteinä</p> <p>7-9lk harjaannuttaa oppilasta muokkaamaan tekstejä annetun palaut- teen perusteella</p>	S3	L1, L2, L4
<p>T7 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan kirjoitetun yleiskielen normien ja eri tekstilajeissa tarvittavan sanaston ja kieliopillisten rakenteiden hallintaa</p> <p>7lk: harjoituttaa verbien ja nominien taivutusta oman tekstin tuotta- misessa</p> <p>8lk: harjoituttaa moduksien ja lauseenjäsenten käyttöä oman tekstin tuottamisessa</p> <p>9lk: harjoituttaa infiniittisten rakenteiden käyttöä oman tekstin tuot- tamisessa</p> <p>7-9lk: vahvistaa oppilaan taitoja huomioida puhutun ja kirjoitetun suomen kielen erot kirjoittamisessa</p>	S3	L2, L3
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
<p>T8 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valin- tojen merkityksiä ja seurauksia</p> <p>7lk: ohjata oppilasta tunnistamaan erilaisia tekstityyppejä</p> <p>8lk: ohjata oppilasta suhtautumaan kriittisesti lukemaansa ja tunnis- tamaan kielen vaikuttamiskeinoja</p>	S4	L4

9lk: ohjata oppilasta ymmärtämään tekstien erilaisia tyylipiirteitä ja sävyjä		
T9 innostaa oppilasta tutustumaan kirjallisuuden lajeihin, suomalaiseen kirjallisuuteen, sen historiaan ja yhteyksiin maailmankirjallisuuteen sekä ohjata tunnistamaan tekstin suhteita toisiin teksteihin  7lk: innostaa ja ohjata oppilasta monipuoliseen lukemiseen 8lk: tutustuttaa oppilas eri kirjallisuuden lajeihin 9lk: tutustuttaa oppilas suomen kirjallisuuden historiaan	S4	L2
T10 auttaa oppilasta avartamaan kulttuurinäkemystään ja erittelemään koulun ja yhteiskunnan monikielisyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta sekä tunnistamaan kulttuurien samanlaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta  7-9lk: ohjata oppilasta havainnoimaan, arvostamaan ja vertailemaan lähiympäristön, oman ja muiden kulttuurien monimuotoisuutta, esim. sadut, teatteri, ruoka- ja tapakulttuuri	S4	L2
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>		
T11 ohjata oppilasta vakiinnuttamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata häntä näkemään ja vertaamaan erilaisia oppimistyyliä ja tapoja sekä oppimaan muilta  7-9lk: ohjata oppilasta havainnoimaan ja arvioimaan itseään kielenkäyttäjänä sekä kehittämään itseään muiden antaman mallin ja palautteen avulla	S5	L1, L2, L7
T12 ohjata oppilasta havainnoimaan, miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla  7-9lk: avata ja määrittää oppiainekohtainen sanasto, terminologia ja käsitteet yhteistyössä muiden aineiden opettajien kanssa osana opetusta (kielitietoinen koulu)	S5	L1, L4, L6
T13 kannustaa oppilasta kehittämään tiedonhankintataitoja, oman työskentelyn suunnittelua, jäsentämistä ja arviointia itsenäisesti ja ryhmässä  7-9lk: ohjata oppilasta käyttämään TVT:tä tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa	S5	L1, L5, L6

### Suomi toisena kielenä -oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7–9

Oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että oppilas voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Harjoitellaan muodollisempia vuorovaikutustilanteita, argumentointia, selostamista, referointia sekä puhe-esityksen pitämistä ja havainnollistamista. Vahvistetaan taitoja työskennellä keskustellen erilaisten aiheiden ja tekstien parissa. Tutkitaan ja käytetään kieltä osana toimintaa: kussakin toiminnassa tarvittavat kiteytyneet fraasit ja ilmaukset, tuttavallisuuden ja muodollisuuden ilmaiseminen, modaalisuus sekä vahvistaminen ja pehmentäminen mielipiteen ilmaisussa, tiivistämisen keinot ja toisen puheeseen viittaaminen. Harjoitellaan kriittistä suhtautumista kuultuun sekä kuullun käyttöä oman ilmaisun mallina. Harjoitetaan oppilaiden kykyä käyttää puheen ja kokonaisilmaisun keinoja (kehon, äänen, tilan ja ajan keinoja) itseilmaisussa. Harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä.

7-9lk: harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä.

7lk: selostaminen, vuorovaikutustilanteiden harjoittelu

8lk: mielipiteen ilmaisu ja argumentointi

9lk: tiivistämisen keinot, toisen puheeseen viittaaminen

**S2 Tekstien tulkitseminen:** Syvennetään opiskelun, yhteiskunnan ja kulttuurin kannalta merkityksellisten tekstien monipuolista lukemista ja analysointia. Tekstejä tarkastellaan niissä esiintyvien arvojen, ideologioiden ja vaikuttamiskeinojen kannalta (näkökulman, lauseen rakenteen, henkilöiden ja asioiden nimeämisen, kielikuvien ja ironian vaikutus tekstin tulkintaan). Vakiinnutetaan lukustrategioiden joustavaa soveltamista ja laajennetaan sana- ja käsitevarantoa. Harjoitellaan erittelemään erityisesti pohtivien, kantaa ottavien ja ohjaavien tekstilajien kielellisiä piirteitä sekä tunnistamaan kirjallisuuden tyylivirtauksia teksteissä. Harjoitellaan omien ja muiden tekstien analysointia, palautteen antoa ja vastaanottamista.

7-9lk: harjaannutaan vastaanottamaan ja antamaan palautetta. Tutustutaan erilaisiin tekstilajeihin ja niiden tyylipiirteisiin (monilukutaito).

7lk: erilaisten tekstien monipuolinen tarkastelu erilaisista näkökulmista, erilaisten lukustrategioiden oppiminen, itselleen sopivien tekstinymmärtämistapojen löytäminen

8lk: kielikuvat, ironia ja pohtivat, kantaaottavat tekstilajit

9lk: kirjallisuuden tyylivirtaukset

**S3 Tekstien tuottaminen:** Tuotetaan erityisesti pohtivia, kantaaottavia ja ohjaavia tekstejä tekstilajivalikoimaa laajentaen ja ohjataan käyttämään sanastoa, fraseologiaa ja kieliopillisia rakenteita monipuolisesti (mm. infiniittiset rakenteet tiiviin ilmaisun keinoina). Vakiinnutetaan kirjoittamisprosessin eri vaiheiden hallintaa sekä erilaisten tietolähteiden käyttöä. Harjoitellaan eri tyyllilajeja ja rekistereitä sekä erilaisia tapoja ilmaista persoonaa ja aikaa johdonmukaisesti tekstissä. Opitaan valitsemaan tekstiin sopivat ilmaisutavat.

7-9lk: oppilas pystyy ryhmässä ja itsenäisesti tuottamaan erilaisia tekstilajeja. Harjoitellaan erilaisten tietolähteiden käyttöä.

7lk: laajennetaan tekstivalikoimaa ja harjoitellaan kirjoitusprosessin eri vaiheita

8lk: tutustutaan eri tyyllilajeihin ja kirjoitetaan pohtivia, kantaa ottavia tekstejä

9lk: harjoitellaan tiivistä ilmaisua infiniittisten rakenteiden avulla. Vakiinnutetaan kirjoittamisprosessin eri vaiheiden hallintaa ja tietolähteiden käyttöä.

**S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen:** Tutkitaan tekstejä ja tehdään päätelmiä kielen merkityksistä, rakenteista (lauseenjäsennys, modaalisuus, rektio) ja kielellisten valintojen vaikutuksesta tekstin sävyyn. Vertaillaan suomea oppilaille tuttuihin kieliin ja tutkitaan, miten kielet vaikuttavat toisiinsa. Tutus-

tutaan Suomen kielitilanteeseen ja kielen kehityksen päävaiheisiin. Tutustutaan kirjallisuuteen, elokuvaan, teatteriin ja mediakulttuuriin. Vahvistetaan kulttuurisen monimuotoisuuden ymmärrystä vertailemalla kulttuurisia kokemuksia eri puolilta maailmaa ja eri aikoina. Tutkitaan kriittisesti median toimintatapoja omassa elämässä ja yhteiskunnassa.

7-9lk: rektio, mediakulttuuri

7lk: tutustutaan erilaisiin tekstityyppeihin sekä kirjallisuuden ja elokuvan peruskäsitteisiin

8lk: lauseenjäsennys, modaalisuus

9lk: tutustutaan teatterin maailmaan, suomen kielen kehitykseen ja erityispiirteisiin sekä maailman kieliin

**S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena:** Tuetaan eri tiedonalojen tekstien lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelemisen ja puhumisen taitoja. Vertaillaan arkikieltä ja eri tiedonalojen tapoja käyttää kieltä. Vahvistetaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoja tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa. Syvennetään oppilaan taitoa käyttää omaa äidinkieltään ja muita osaamiaan kieliä kaiken oppimisen tukena.

7-9lk: tehdään kirjallisia töitä ja tutkielmia yleisimmillä tekstinkäsittelyohjelmilla

7lk: vertaillaan arkikieltä ja eri tiedonalojen tapoja käyttää kieltä, syvennetään lukustrategioita, harjoitellaan löytämään oleellinen tieto tekstistä

8lk: tuetaan eri tiedonalojen tekstitaitoja

9lk: syvennetään oppilaan taitoa käyttää suomen kieltä, omaa äidinkieltä ja muita osaamiaan kieliä kaiken oppimisen tukena

### Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7-9

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** S2-kielessä oppilaat opetetaan oppimaan eli perehdytetään opiskelutaitoihin, joilla voi saavuttaa tavoitteita. S2-opetuksessa asetetaan väli- ja etätavoitteita. Oppisisältöjä esiteltäessä oppilaille korostetaan jatkuvaa harjoittelua ja opiskelun merkitystä kielitaidon kartuttamiseksi. Oppilaan on oltava tietoinen kielen opiskelulle asetetuista tavoitteista ja keinoista niiden saavuttamiseksi. Oppilaille annetaan vinkkejä, miten teknologiaa apuna käyttäen voidaan harjoitella kieltä myös omatoimisesti. Kun sanasto on vasta kehittymässä, käytetään ajattelun ja eri tunnetilojen ilmaisemisessa taidetta esim. taidenäyttely ja musiikki. S2-opettaja tekee yhteistyötä eri aineiden opettajien kanssa, jolloin oppilaille muodostuu kokonaisvaltainen käsitys opiskeltavasta ilmiöstä tai asiasta. Jokainen opettaja on maahanmuuttajaoppilaalle S2-opettaja.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** S2-kielessä monikulttuurisuus nähdään kaksisuuntaisena ilmiönä: oppilaat tutustuvat suomalaiseen kulttuuriin mutta saavat myös mahdollisuuden esitellä omaa kotimaataan ja kulttuuriaan. Oppilaita rohkaistaan esiintymään, vaikka kielitaito olisi vasta kehittymässä. Kainuulaiseen kulttuuriperintöön tutustutaan esim. erilaisten taide-elämysten sekä museo-, teatteri- ja kirjastokäyntien muodossa. Kouluissa järjestettävät erilaiset monikulttuurisuusteemapäivät lisäävät kulttuurista osaamista ja vuorovaikutusta.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Oppilaille opetetaan aluksi arkikieltä, jotta he pärjäisivät koulussa ja arkielämän vuorovaikutustilanteissa ja näin integroituisivat suomalaiseen yhteiskuntaan. Koulun ja kodin yhteistyötä tuetaan säännöllisillä tulkkaustralavereilla. Vanhempia rohkaistaan tuomaan omaa osaamistaan (erikoistaidot tai ammatin esittely) ja kulttuuriaan (ruoka, musiikki, vaatteet) koulun arkeen. Vanhempia

ohjataan tarvittaessa myös Wilman käyttöön. Oppilaita tutustutetaan koulun tiedotteisiin luetun ymmärtämistehtävien muodossa.

**L4 Monilukutaito:** Monilukutaitoa kehittävässä ja kielitietoisessa koulussa ymmärretään kielen merkitys koulun kaiken toiminnan kannalta. Sosiaalinen todellisuus rakentuu kielen avulla. Oppilaita rohkaistaan ja harjoitetaan ilmaisemaan omia mielipiteitään ja perustelemaan ne. Selkouutiset ja paikalliset lehdet S2-opetusmateriaalina tarjoavat hyvän pohjan eri tekstilajien (myös kuvien) lukemiseen ja paikallisten sekä globaalisten tapahtumien havainnointiin. Oppilaita ohjataan monilukutaitoisuuden syventämiseen laajentamalla tekstien kirjoa kaikkien oppiaineiden opetuksessa yhteistyössä eri opettajien kanssa.

**L5 Tieto-viestintäteknologinen osaaminen:** Oppilaalle tarjotaan mahdollisuus tehdä oman taitotasonsa mukaisia internetin S2-harjoituksia omassa tahdissa. Oppilaita ohjataan käyttämään internetiä tiedonhakuun ja tekstinkäsittelyyn. He voivat esitellä omaa kulttuuriaan TVT:tä hyödyntäen. Oppilasta ohjataan erilaisten oppimista auttavien opetusohjelmien ja eri oppiaineiden sanastojen käyttöön. Oppilaille on mahdollisuus käyttää oppimisen tukena erilaisia käännohjelmia, sähköisiä sanakirjoja ja kuvia käsitteiden avaamiseen. TVT mahdollistaa myös erilaisten S2-kieltä kehittävien puheilmaharjoitusten tallentamisen ja uudelleen kuuntelun. S2-oppilaat voivat tehdä esim. pieniä elokuvaprojektioita yhteistyössä natiivioppilaiden kanssa.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Opetuksessa harjoitellaan erilaisia työelämän vuorovaikutustilanteita pienten esitysten ja puhelinkeskustelujen avulla. Samalla kiinnitetään huomiota kohteliaaseen kielenkäyttöön. Oppilaat raportoivat suullisesti tai kirjallisesti työharjoittelusta. Heitä ohjataan laatimaan myös työhaemus. Yrittäjyyteen voidaan tutustua eri oppiaineet yhdistävässä projektityöskentelyssä. S2-kielen, yhteiskuntaopin ja kotitalouden yhteistyönä voidaan toteuttaa esim. ravintolan perustaminen. Tehdään tutustumiskäyntejä paikallisiin yrityksiin ja pyydetään vierailijoita kouluille. Tämä mahdollistuu S2-opettajan ja opinto-ohjaajan yhteistyöllä.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän kehityksen rakentaminen:** Korostetaan ja kannustetaan kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Kielitaito lisää osallisuuden tunnetta. Oppilaiden kanssa keskustellaan heille tärkeistä asioista ja teemoista sekä nostetaan esille yhteiskunnallisia ilmiöitä, joita oppilaat voivat peilata omaan kulttuuriinsa ja elämäänsä. Heitä harjaannutetaan myös neuvottelemaan ja keskustelemaan ryhmissä apukysymysten avulla. Oppilasta kannustetaan vaikuttamaan omassa luokassa ja osallistumaan laajasti koulun yhteiseen toimintaan esim. tukioppilas- ja oppilaskuntatoimintaan. Tähän rohkaistaan ja luodaan valmiuksia S2-opetuksessa.

## Arviointi

S2- arviointi perustuu siihen, miten oppilas pystyy käyttämään kieltä ja toimimaan kielellä. Arvioinnissa korostuu jatkuvan arvioinnin periaate. Tukimateriaalin taitotasoasteikkoa (OPH:n tukimateriaali) voidaan hyödyntää myös oppilaan kielitaitotason määrittelyssä. Kielitaitotason määrittelyn merkitys korostuu esimerkiksi silloin, kun oppilas siirtyy luokalta tai koulusta toiseen tai siirtyy valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Asteikkoa voidaan käyttää sekä opetuksen suunnittelun tukena että oppilaan kielitaidon edistymisen seuraamisessa ja kuvaamisessa, esimerkiksi todistuksen liitteessä olevaan sanalliseen arviointiin voi laittaa maininnan oppilaan kielitaidosta kielen eri osa-alueilla. On huomioitava, että oppilaan kielitaidon taso saattaa vaihdella kielitaidon eri osa-alueilla.

On tärkeää, että oppilas tietää oman kielitaitoprofiilinsa ja hän saa säännöllisesti palautetta edistymisestään kielen eri osa-alueilla. Arviointiin liittyvät asiat on hyvä keskustella yhdessä huoltajan kanssa arviointipalaverissa. Arvioinnissa käytetään lisäksi vertais- ja itsearviointia.

Mikäli oppilaalle ei ole mahdollista antaa numeroarviointia 7. - 9. luokalla oppilaan puutteellisesta koulunkäyntitaustasta, lyhyestä Suomessa oloajasta tai heikosta kielitaidosta johtuen, sanallisen arvioinnin merkitys todistuksen S2-liitteessä korostuu erityisesti. Oppilaalle annetaan numeroarviointi heti, kun se on mahdollista ja oikeudenmukaista. Numeroa annettaessa on huomioitava oppilaan edistyvä kielitaito.

Oppilaalle annetaan numeroarviointi heti, kun se on mahdollista ja oikeudenmukaista. Numeroarviointi on annettava viimeistään 9. luokan keväällä. Vaikka päättöarvioinnissa otetaan huomioon työskentelytaidot, tulee siinä painottua oppilaan todellinen kielitaidon osaaminen. Arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin eikä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutena, eikä se vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon.

Jotta S2-oppilaan kielitaito kehittyy, hänelle on annettava tarpeeksi vaativia tehtäviä. Oppilaalle on kuitenkin tarjottava monipuoliset mahdollisuudet kielitaitonsa osoittamiseen (esim. portfolioit, suulliset kokeet, esitykset ja vuorovaikutustilanteet pareittain tai ryhmässä, kirjalliset työt).

- yhdeksännen luokan päättöarviointi perustuu hyvän osaamisen kriteereihin
- arvioidaan sitä, mitä opetetaan
- arvioidaan miten oppilas pystyy käyttämään kieltä ja toimimaan kielellä
- annetaan numeerinen arviointi heti, kun se on oikeudenmukaista ja kohtuullista
- sanallinen arviointi on tärkeää numeerisen arvioinnin tukena
- arviointiliitteen sanalliseen arviointiin on syytä laittaa maininta oppilaan työskentelytaidoista, mikäli ne ovat vaikuttaneet alentavasti kielitaidon arviointiin
- sama toimintatapa koko kaupungissa (maakunnassa): arvioinnin suhteen yhdenmukaiset käytännöt
- arvioinnin on oltava läpinäkyvää
- arvioidaan kehittyvää kielitaitoa
- jatkuva arviointi erilaisten näyttöjen ja tuotosten avulla
- oppilaalle annetaan säännöllisesti suullista palautetta kielitaidon eri osa-alueiden kehittämisestä lukuvuoden aikana
- arvioinnin tulee olla rehellistä mutta kannustavaa
- mikäli useampi opettaja opettaa oppilasta, s2-arviointi tehdään yhteisesti
- oppilaan ja huoltajien pitää ymmärtää arviointi

### Suomi toisena kielenä -oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>			
T1 rohkaista oppilasta kehittämään taitoaan	S1	Vuorovaikutustaidot	Oppilas osaa toimia vuorovaikutustilanteissa rakentavasti.



toimia tavoitteellisesti, eettisesti ja vuorovaikutussuhdetta rakentaen koulun ja yhteiskunnan vuorovaikutustilanteissa			
T2 ohjata oppilasta syventämään muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien ymmärtämistaitoja	S1	Ymmärtämistaidot vuorovaikutustilanteissa	Oppilas ymmärtää muodollisia puhetilanteita, opetuspuhetta ja mediaa.
T3 kannustaa oppilasta kehittämään esiintymistaitojaan ja taitoaan ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa tavoitteellisesti ja erilaisia ilmaisukeinoja hyödyntäen	S1	Esiintymistaidot	Oppilas osaa valmistella itsenäisesti esityksen ja osaa esiintyä ja ilmaista itseään tilanteen mukaisesti.
<b>Tekstien tulkitseminen</b>			
T4 ohjata oppilasta hyödyntämään tekstilajitietoutta tekstien tulkinnassa, laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan, käyttämään tehokkaasti lukustrategioita ja päättämään tekstin merkityksiä tekstuaalisten, sanastollisten ja kieliopillisten vihjeiden perusteella	S2	Tekstilajitaidot tekstien tulkinnassa	Oppilas osaa tarkastella tekstejä kriittisesti ja tunnistaa tekstilajeja. Oppilas osaa kuvailla kertovan, kuvaavan, ohjaavan, kantaa ottavan ja pohtivan tekstin tekstilajipiirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Oppilas ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoitusperiä.
T5 ohjata oppilasta kriittiseen tekstien tulkintaan itsenäisesti ja ryhmässä	S2	Tekstien tulkinta	Oppilas osaa tehdä tekstistä päätelmiä ja kriittisiä kysymyksiä.
<b>Tekstien tuottaminen</b>			
T6 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muokata tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä sekä hyödyntämään eri tekstilajeja omien tekstien malleina ja lähteinä	S3	Tekstilajitaidot tekstien tuottamisessa	Oppilas hyödyntää tekstien kirjallises- ja suullisessa tuottamisessa tietoa kertovan, kuvaavan, ohjaavan, kantaa ottavan ja pohtivan tekstin tekstilajipiirteistä.
T7 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan kirjoitetun yleiskielen normien ja eri tekstilajeissa tarvittavan sanaston ja kieliopillisten rakenteiden hallintaa	S3	Kirjoitetun kielen hallinta	Oppilas tuottaa ymmärrettäviä ja koherentteja tekstejä, tuntee pääosin kirjoitetun kielen perussäännöt ja soveltaa niitä kirjoittaessaan.
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>			

T8 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	S4	Kielitietoisuuden kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, pohtii niiden merkityksiä ja osaa kuvailla eri rekisterien ja tyylien välisiä eroja.
T9 innostaa oppilasta tutustumaan kirjallisuuden lajeihin, suomalaiseen kirjallisuuteen, sen historiaan ja yhteyksiin maailmankirjallisuuteen sekä ohjata tunnistamaan tekstin suhteita toisiin teksteihin	S4	Kirjallisuuden ja sen vaiheiden tuntemus	Oppilas tuntee suomalaista kirjallisuutta, osaa nimetä sen tärkeimpiä vaiheita ja sen yhteyksiä maailmankirjallisuuteen.
T10 auttaa oppilasta avartamaan kulttuurinäkemystään ja erittelemään koulun ja yhteiskunnan monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta sekä tunnistamaan kulttuurien samanlaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta	S4	Kulttuuritietoisuuden kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla kulttuurin monimuotoisuutta ja perustella yhteiskunnan monikielisyyden merkitystä.
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>			
T 11 ohjata oppilasta vakiinnuttamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata häntä näkemään ja vertaamaan erilaisia oppimistyyliä ja tapoja sekä oppimaan muilta	S5	Viestijäkuvan kehittymisen ja oman kielenoppimisen reflektointi	Viestijäkuvan kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena.  Oppilas tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa kielenoppijana ja osaa asettaa itselleen oppimistavoitteita.
T 12 ohjata oppilasta havainnoimaan, miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla	S5	Eri tiedonalojen kielen havainnointi	Oppilas tunnistaa eri tiedonalojen tapoja käyttää kieltä.
T 13 kannustaa oppilasta kehittämään tiedonhankintataitoja, oman työskentelyn suunnittelua, jäsentämistä ja arviointia itsenäisesti ja ryhmässä	S5	Tiedonhankinta sekä oman työskentelyn suunnittelu, jäsentäminen ja arvioiminen	Oppilas osaa etsiä tietoa monipuolisesti eri lähteistä sekä pystyy suunnittelemaan, jäsentämään ja arvioimaan työskentelyään itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä.

## 15.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI

### KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

### TOISEN KOTIMAISEN JA VIERAIDEN KIELTEN OPISKELUN MAHDOLLISUUDET

Oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluu vähintään yksi pitkä ja yksi keskipitkä kielen oppimäärä. Näistä on toinen kotimainen kieli (ruotsi tai suomi) ja toinen jokin vieras kieli tai saamen kieli. Pitkiä oppimääriä ovat A-oppimäärät sekä ruotsin ja suomen äidinkielenomaiset oppimäärät. Keskipitkiä oppimääriä ovat B1-oppimäärät. Lisäksi opetuksen järjestäjä voi tarjota oppilaille valinnaisina ja vapaaehtoisina kieliopintoina eripituisia kielten oppimääriä.

Toinen kotimainen kieli -oppiaineeseen on näissä perusteissa määritelty kuusi oppimäärää: ruotsin ja suomen pitkä eli A-oppimäärä, ruotsin ja suomen keskipitkä eli B1-oppimäärä äidinkielenomainen ruotsi ja suomi.

Vieras kieli -oppiaineeseen on määritelty seitsemän eri oppimäärää: englannin, muun vieraan kielen ja saamen pitkät eli A-oppimäärät, vieraan kielen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä vieraan kielen, saamen ja latinan lyhyet eli B2-oppimäärät.

Vieraan kielen oppimääräkuvaukset soveltuvat kaikille niille kielille, joille ei ole kielikohtaista oppimääräkuvauksista. Opetuksen järjestäjä huolehtii tällöin kielikohtaisen sovelluksen laatimisesta näiden perusteiden pohjalta. Englantiin on laadittu vain A-oppimäärä. Jos on tarpeen, voidaan paikallisesti laatia englannin B1- tai B2- oppimääräkuvauksia vieraan kielen B1- tai B2- oppimäärän perusteiden pohjalta. Perusteissa määritelty kehittyvän kielitaidon taso soveltuu eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin opetuksen järjestäjän kieliohjelmaan sisältyviin kieliin opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä perusteita soveltuvien osien.

## TOINEN KOTIMAINEN KIELI (RUOTSI, FINSKA)

### Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkillisyydelle ja luovuudelle.

Toisen kotimaisen kielen opetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus koulu yhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisisa kieliympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia oppilaita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Toisen kotimaisen kielen opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla Pohjoismaita. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan kielillä tietoa.

## RUOTSIN KIELI, B1-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 7 - 9

Oppilaita rohkaistaan käyttämään ruotsin kieltä monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilasta vuosiluokilla 3-6 saavutettujen taitojen syventämisessä, kehittää oppilaan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös koulun opetuskielellä.

## Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 ohjata oppilasta tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön sekä Pohjoismaita yhdistäviin (arvoihin) tekijöihin	S1	L2, L5
T2 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä - erityisesti muissa pohjoismaisissa kielissä - on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	L1, L4
<b>Kielenopiskelutaidot</b>		
T3 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	L1
T4 kannustaa oppilasta huomaamaan mahdollisuuksia käyttää ruotsin kieltä omassa elämässään ja ohjata oppilasta käyttämään ruotsia rohkeasti erilaisissa tilanteissa koulussa ja koulun ulkopuolella.	S2	L2, L7
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T5 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	L4
T6 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	L2, L4
T7 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	L2, L4, L6
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		
T8 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T9 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisiin rakenteisiin	S3	L4, L5

### Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tehdään ja raportoidaan havaintoja pohjoismaisista kielenkäyttöympäristöistä, Suomen, Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kulttuurin ominaispiirteistä sekä Pohjoismaita yhdistävistä tekijöistä. Havainnoidaan suomenruotsin ja ruotsinruotsin eroja sekä verrataan ruotsin kieltä oppilaiden aiemmin opiskelemiin kieliin. Käytetään sellaisia kielitiedon käsitteitä, jotka auttavat oppilaita kielten välisessä vertailussa ja ruotsin kielen opiskelussa.

- tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä suomenruotsalaisten ja pohjoismaisten koulujen kanssa
- tutkitaan miten Pohjoismaat näkyvät paikallisesti, esimerkiksi alueen matkailussa

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Käytetään erilaisia opiskelustrategioita, oppimateriaaleja ja oppimisympäristöjä tehokkaasti ja opiskelumotivaatiota vahvistavalla tavalla. Käytetään itsenäiseen, pitkäjänteiseen työskente-

lyyn ja kriittiseen tiedonhankintaan ohjaavia toimintatapoja. Harjoitetaan vuorovaikutustaitoja ja rohkaistaan oppilaita monipuoliseen kielen käytön harjoittamiseen erilaisissa tilanteissa.

- käytetään tietoviestinnällisiä työskentelytapoja opiskelun tukena
- pyritään tuomaan paikallisuutta näkyville opetuksessa (esim. luonto, ympäristö, matkailu, urheilu).
- vuorovaikutustaitoihin liittyy myös taito kompensoida kielitaidon puutetta esimerkiksi vaihtoehtoisten ilmausten kautta - pyritään siihen, että tultaisiin toimeen kieliyhteisössä oman taitotason mukaisesti
- kiinnitetään huomioita oppilaan omiin opiskelutaitoihin, niiden kehittämiseen ja itsearviointiin, sekä korostetaan luokkahuoneen ulkopuolisen oppimisen tärkeyttä

**S3 Kehittyvä kielitaito: taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Sisältöjä valittaessa näkökulmana on nuoren toiminta ruotsin kielellä eri yhteisöissä, ajankohtaisuus, oppilaiden kiinnostuksen kohteet, suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä. Harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen.

### Sisältöjä 7-9lk

**Aihepiirit:** Pohjoismaat, ostoksilla käynti, vaatteet, ruoka, elokuvat ja lipun ostaminen, sää, opastaminen ja matkustaminen, sairaudet, rahankäyttö ja oma talous, kotityöt, ympäristö ja luonto, sosiaalinen media, tunteet ja unelmat, tulevaisuus, työelämä

**Rakenteet:** Persoonapronominien objektimuodot, imperfekti, perfekti, pluskvamperfekti, verbin taivutus, sivulause, järjestysluvut, päivämäärät, imperatiivi, osoittavat pronominit, futuuri, konditionaali, adverbti, man -passiivi, adjektiivin vertailu, att + perusmuoto, ingen ja någon -pronominit + kertaus

**Viestinnällisyys:** Omasta maasta ja Pohjoismaista kertominen, arkipäivän asioista kertominen, elokuvista ja/tai kirjoista keskusteleminen, säästä puhuminen, tien neuvominen, matkasta kertominen, lääkärikäynti, omasta rahankäytöstä kertominen, ympäristöstä ja luonnosta keskusteleminen, sosiaalisen median käyttö, tunteista ja unelmista kertominen, unelma-ammattista kertominen; toteutus esimerkiksi blogimuodossa, kahvilakeskusteluna tai Skype-keskusteluna ruotsinkielisen ikätoverin kanssa

### Vuosiluokkakokonaisuuden 7-9 erityispiirteet ja tehtävät sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään (luvussa 15.1. kuvatus lisäksi):

- otetaan huomioon, että Kainuussa ollaan hyvin vähän tekemisissä ruotsin kanssa - ohjataan oppilasta huomaamaan miten paljon ruotsin kieltä löytyy lähiympäristöstä (mm. pakkauselosteet, FST jne.)
- pyritään tekemään yhteistyötä suomenruotsalaisten koulujen tai muiden tahojen kanssa (ystävyysskoulut, yritykset, hyödyntäen mahdollisuuksien mukaan myös tietoteknisiä työkaluja, kuten Skype, Google Hangouts jne.)
- ujutetaan ruotsin kieltä arkipäivän tilanteisiin koulussa ja kotona
- pohditaan ruotsin roolia alueen matkailussa

- kannustetaan oppilaita eri ruotsinkielisten medioiden käyttöön myös vapaa-ajalla [älypuhelimet, blogit, lehdet, tv, radio, internet] ja lisätään niitä mahdollisuuksien mukaan opetukseen
- pohditaan yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa esimerkiksi työelämään tutustumisjaksojen kautta ja kartoitetaan niissä käytettäviä kieliä.

### **Ruotsin kielen B1-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. yhteistyötä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Ruotsin kieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ruotsin kielen B1-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9**

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai ruotsin kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

### **Oppilaan oppimisen arviointi ruotsin kielen B1-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9**

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua. Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Oppilaita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso oppiaineen valtakunnallisiin ruotsin kielen B1-oppimäärän päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumuloituvasti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien

määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 7-9

- korostetaan toiminnallisuutta, harjoitellaan vuorovaikutustilanteita sekä suullisesti että kirjallisesti; korostetaan viestin välittymistä eikä kieliopillista ja sanastollista oikeellisuutta
- korostetaan, että kielitaidon kehittyminen vie aikaa ja vaatii vaivannäköä (ei voi verrata englannin kielen taitoihin, mikä on aloitettu jo 3. luokalla)
- tietoteknisiä oppimisympäristöjä (esim. SanomaPro, O365, GAFE, Pedanet) ja laitteita tabletit, kannettavat tietokoneet, älypuhelimet, älytaulut) käytetään opetuksessa mahdollisuuksien mukaan
- tutkitaan mahdollisuuksia luokan ulkopuoliseen opetukseen esim. opiskellaan sanastoa, kulttuuria tai historiaa konkreettisesti luonnossa tai lähiympäristössä liikkumalla
- rohkaistaan oppilaista käyttämään ruotsin kieltä erilaisissa tilanteissa, esimerkiksi harrastusten ja kiinnostusten kautta, mikä on tärkeää myös jatko-opintojen kannalta
- kannustetaan suulliseen tuottamiseen, kielen rohkeaan käyttöön ja huomioidaan suullisen kielitaidon osuus arvioinnissa osana arvosanaa
- ruotsissa toteutetaan tarvittaessa saatavilla olevia eriyttämis- ja tukitoimenpiteitä
- arvioinnissa korostetaan viestin välittymistä ja ymmärrettävyyttä, sekä otetaan huomioon myös suullinen kielitaito

### Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Otetaan huomioon, että Kainuussa ollaan hyvin vähän tekemisissä ruotsin kanssa, ohjataan oppilasta huomaamaan kuinka paljon ruotsin kieltä on ympärillä esimerkiksi pakkauselosteissa jne.; opetellaan tehokkaaseen kielen opiskeluun erilaisia opiskelutapoja ja -tekniikoita keikien ja soveltaen.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Kannustetaan yhteistyöhön suomenruotsalaisten ja pohjoismaisten koulujen tai muiden tahojen kanssa (ystävyysskoulut); harjoitellaan erilaisia viestinnällisiä tilanteita, sekä kirjallisesti, että suullisesti, omien taitojen rajoissa.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Ujutetaan ruotsin kieltä tavallisiin arjen tilanteisiin koulussa, kotona ja vapaa-aikana, pyritään näkemään kielen oppiminen itsessään pääomana, sisäisenä rikkautena ja hyödyllisenä taitona, pyritään levittämään kielen opiskelun myönteisyyttä ympäristöön (koulu, koti, vapaa-aika), korostetaan opiskelun jatkuvuuden ja sinnikkyuden merkitystä kielen oppimiseen, myös koulun ulkopuolella.

**L4 Monilukutaito:** Pyritään järjestämään erilaisia oppiainerajat ylittäviä projekteja, kuten kieliteemapäiviä, muiden aineiden opetusta ruotsiksi, teemaviikkoja, jne. mahdollisuuksien mukaan. Korostetaan, että kielen opiskelu on taito, ei itseisarvo, ja taitoa voi käyttää myös muihin aihealueisiin.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Kannustetaan eri ruotsinkielisten medioiden käyttöön myös vapaa-ajalla [älypuhelimet, blogit, lehdet, tv, radio, internet] ja tieto- ja viestintäteknikkaa hyödynnetään monipuolisesti ruotsin opiskelussa.



**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Pohditaan yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa, esimerkiksi oppilaiden vanhempien tai TET-jaksojen kautta, ja kartoitetaan niissä käytettäviä kieliä; pohditaan Suomen kielipolitiikkaa alustavasti. Oppilaat tiedostavat, että ruotsi on virallinen kieli Suomessa ja sen osaaminen on edellytys monissa työpaikoissa.

**Miten tavoitteiden toteutumista tuetaan?** Ollaan innostavia, opettaja rohkaisee ja kannustaa myös omaehtoiseen kieleen tutustumiseen (esimerkiksi oppilaan harrastusten kautta), opiskeluun ja jatkuvaan käyttöön; ei verrata englannin taitoihin.

### Ruotsin kielen B1-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 ohjata oppilasta tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön sekä Pohjoismaita yhdistäviin (arvoihin) <b>tekijöihin</b>	S1	Pohjoismaisen kieliympäristön ja (arvojen) <b>yhteisten asioiden</b> hahmottaminen	Oppilas osaa kertoa, mitä kieliä Pohjoismaissa puhutaan ja kuvailla Pohjoismaita yhdistäviä (arvoja) <b>asioita</b> .
T2 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa johtopäätöksiään sekä verrata sitä, miten sama asia ilmaistaan jossakin muussa kielessä. Oppilas tuntee ruotsin <b>ja suomen</b> kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T3 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään <b>ja kehittämään</b> monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Oppilas osaa asettaa omia kielenopiskelutavoitteitaan ja arvioida <b>ja kehittää</b> opiskelutapojaan. Oppilas osaa toimia vuorovaikutustilanteessa toisia <b>myönteisesti</b> kannustaen.
T4 kannustaa ja ohjata oppilasta huomaamaan mahdollisuuksia käyttää ruotsin kieltä omassa elämässään sekä käyttämään ruotsia rohkeasti erilaisissa tilanteissa koulussa ja koulun ulkopuolella	S2	(Elinikäisen) <b>Jatkuvan</b> kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen	Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää ruotsin taitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohdita, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			<b>Taitotaso: A1.3</b> T6 – T7
T5 järjestää oppilaalle <b>paljon</b> tilaisuuksia harjoitella eri viestintätilanteissa	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista

tintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta			tukeutuen joskus viestintäkumpuniin.
T6 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein (apukeinoja) <b>tukea</b> . Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäymällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T7 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiniinomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkitta tekstejä</b>			<b>A1.3</b> T7
T8 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikä- ja taitotasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukena. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>A1.3</b>
T9 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienenmuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas osaa (rajallisen määrän) <b>jonkin verran</b> lyhyitä, ulkoa opettuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Oppilas pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä. Oppilas ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.

### Siirtyminen seuraavaan koulutusvaiheeseen

Tehdään mahdollisesti yhteistyötä oppilaanohjauksen ja tulevan oppilaitoksen kanssa.

### 15.4.3 VIERAAT KIELET

#### KIELIKASVATUS

Kielikasvatusta koskevat tavoitteet sekä toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelun mahdollisuudet on määritelty toisen kotimaisen kielen opetusta koskevassa osuudessa.

### **Oppiaineen tehtävä**

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkisyydelle ja luovuudelle.

Kielten opetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia oppilaita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan kielillä tietoa.

## **ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 7-9**

Oppilaita rohkaistaan käyttämään englantia monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilasta vuosiluokilla 3-6 saavutettujen taitojen syventämisessä, kehittää oppilaan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös koulun opetuskielillä.

Useat oppilaat käyttävät englantia kasvavassa määrin vapaa-aikanaan. Tämä oppilaiden informaalin oppimisen kautta hankkima taito otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja sisältöjä valittaessa.

Englannin opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetukseen ja päinvastoin. Oppilaita rohkaistaan tiedonhakuun englannin kielellä eri oppiaineissa.

### Englannin A-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 edistää oppilaan taitoa pohtia englannin asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja antaa oppilaalle valmiuksia kehittää kulttuurienvälistä toimintakykyä	S1	L1, L2
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	S1	L1, L2
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	L1, L3
<b>Kielenopiskelutaidot</b>		
T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	L1, L3
T5 kehittää oppilaan itsenäisyyttä soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksia	S2	L1
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T6 rohkaista oppilasta osallistumaan keskusteluihin monenlaisista oppilaiden ikätasolle ja elämäkokemukseen sopivista aiheista, joissa käsitellään myös mielipiteitä	S3	L4
T7 tukea oppilaan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	S3	L4, L6
T8 auttaa oppilasta tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea oppilaan rakentavaa kulttuurienvälistä viestintää	S3	L2
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		
T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T10 ohjata oppilasta tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen	S3	L5, L6

### Englannin A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Rakennetaan ymmärrystä maailman moni- ja rinnakkaiskielisydestä sekä kielellisistä oikeuksista. Tutkitaan englannin kielen kehittymistä globaaliksi

*lingua francaksi*. Otetaan selkoa joidenkin sellaisten maiden kulttuureista ja elämänmuodoista, joissa englanti on keskeisin yhteiskunnassa käytetty kieli. Käytetään sellaisia kielitiedon käsitteitä, jotka auttavat oppilaita englannin kielen opiskelussa sekä kielten välisessä vertailussa. Hankitaan tietoa joistakin englannin kielen varianteista.

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Vahvistetaan edelleen kieltenopiskelutaitoja. Harjoitellaan oppimateriaalin monipuolista käyttöä, sanastojen käyttöä, kokonaisuuksien hahmottamista, ryhmittelyä, tiedon hakemista ja tiedon luotettavuuden arviointia.

**S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Sisältöjä yhdessä valittaessa näkökulmana on nuoren toiminta englannin kielellä eri yhteisöissä, ajankohtaisuus, oppilaiden kiinnostuksen kohteet, suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon sekä oppilaiden osallisuus ja toimijuus paikallisesti ja globaalisti. Otetaan huomioon englannin kielen levinneisyys ja asema globaalissa kommunikaation kielenä. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä, kuten kertovista, kuvaavista tai vaikuttavista teksteistä. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen.

### **Englannin A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7 - 9**

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Englantia käytetään aina kun se on mahdollista.

#### **Työtapoja**

- kuuntelemisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen harjoittelemista
- ääntämisen ja intonaation harjoittelemista
- laulut
- pelit ja pelillisuus
- leikit
- draama ja roolipelit
- runot ja lorut
- musiikki, lyriikat
- yksilö-, pari- ja ryhmätyöt
- projektit
- digitaaliset ympäristöt

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki englannin A-oppimäärässä vuosiluokilla 7 - 9**

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai englantia entuudestaan osaaville oppilaille.

### **Eriyttämisen työtapoja ja periaatteita**

#### Oppimisvaikeudet

- sisältöjen karsiminen
- tavoitteena tuottaminen/yymmärtäminen?
- e-oppimateriaalit
- helpotetut kokeet
- suulliset kokeet
- tukiopetus
- tehtävien pilkkominen ja lisäajan antaminen kokeissa
- itsenäinen eteneminen
- yhteistoiminnalliset työtavat ja vertaistuki
- toiminnallisuus
- monikanavainen opettaminen; parhaan oppimistyylin löytäminen

#### Edistyneet oppijat

- ylimääräisiä tekstejä ja tehtäviä
- TVT:n hyödyntäminen
- projektityöt
- itsenäinen eteneminen
- tehtävien ja pelien laatiminen ja pelaaminen
- apuopettajana toimiminen

#### Englantia entuudestaan osaavat, edellisen lisäksi

- oppimispolun laatiminen kodin kanssa yhteistyössä
- kirjallisuus, elokuvat, musiikki
- fonetiikka ja oikeinkirjoitus
- välimerkkien käyttö
- esiintyminen: esitelmät, tietoisut, vitsit yms.

### **Oppilaan oppimisen arviointi englannin A-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9**

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut englannin kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso englannin kielen A-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyi kumulatiivisesti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Arvioinnin työtapoja ja periaatteita

- kirjallisen ja numeerisen arvioinnin lisäksi suullisen ja nonverbaalisen arvioinnin suuri merkitys
- oppilaan tietoisuus oppituntien ja jaksojen tavoitteista
- katsaus tunnin/jakson lopussa:
  - mitä olen oppinut tänään/tässä jaksossa?
  - miten olen työskennellyt?
  - millainen työni tulos on?
  - miltä työskentely tuntui?
  - tuottaako englannin oppiminen minulle iloa ja onnea?
- omien tavoitteiden asettaminen ja niiden päivittäminen
- omien työtapojen ja oppisisältöjen perusteltu valinta
- itsenäinen eteneminen ja ajankäytön suunnittelu tavoitteiden saavuttamiseksi
- suulliset ja kirjalliset kokeet sekä sanakokeet: omat, luokkatoverien tai opettajan laatimat kokeet
- itsearvioinnin dokumentointi
- kannustava ja asiallinen vertaisarviointi; parityö, nimettömien tuotosten arviointi, työn eikä tekijän arviointi.

### VUOSILUOKKIEN 7-9 TAVOITTEET

Oppiminen etenee portaattomasti ja kerraten. Alla olevat aihepiirit ja sisällöt ovat viitteellisiä ja niitä voi joustavasti siirtää vuosiluokalta toiselle tarpeen mukaan. Englannin kieli on ihanteellinen oppiaine otettavaksi mukaan eheyttäviin oppimiskokonaisuuksiin. Valinnaisuuden myötä pyritään vahvistamaan oppilaan sisäistä motivaatiota kielen opiskeluun ja omien tavoitteiden asettamiseen. Tätä tavoitetta tukevat myös iloa tuottavat leikit, pelit ja toiminnallisuus.

Vuosiluokan 7 alussa kartoitetaan oppilaiden osaamista. Otetaan huomioon oppilaiden erityistarpeet ja opetus järjestetään niiden pohjalta. Kerrataan vuosiluokilla 3-6 opiskeltuja aihealueita ja vahvistetaan kielitaidon perusteita tarvittaessa mm. tukiopetuksen ja TVT -välineiden avulla.

## VUOSILUOKKA 7 - KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä		
Edellisten luokkien aiheita laajentaen ja niiden lisäksi:  esim. *laajempaa tutustumista englanninkieliin maihin ja kulttuureihin *Englannin asema globaalina <i>lingua francana</i> : Kansainvälisten yhteisöjen virallinen kieli: YK ja EU Internetin kieli ja populaarikulttuurin kieli *Englannin sanoja muissa kielissä *Englannin kielen kielitiedon käsitteitä *Englanninkielisissä toimintaympäristöissä toimiminen ja oppiminen: koti, koulu, ystävät, sukulaiset, harrastukset, matkustaminen, pelit, sovellukset, netti, sosiaalinen media, nettifoorumit, muu media	Edellisten luokkien taitoja syventäen ja niiden lisäksi:  *Vuosiluokan 7 aikana tehostetaan kieltenopiskelutaitoja: kieltenopiskelulle ominaisia monipuolisia oppimistapoja, vuorovaikutustaitoja, itsenäistä kieltenopiskelua ja tiedonhankintataitoja (esim. hyödylliset sanakirjat netissä, sovellukset) *Oppilasta kannustetaan jatkuvan työn merkityksen ymmärtämiseen.	Viestintätilanteita esim.  Edellisten luokkien viestintätilanteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Koska kieli on viestintäväline, järjestetään erilaisia yhteistyömahdollisuuksia (paritöitä, ryhmätöitä) ja tehdään yhdessä oppilaiden ikäkauteen sopivia projekteja *Opetuksessa annetaan mahdollisuuksia runsaaseen suulliseen viestintään *Kiinnitetään huomiota opetuksen ilmapiirin kehittämiseen mm. toiminnallisuuden, leikien ja pelien avulla.	Sanastoja ja aihepiirejä esim.  *Perhe, koulu, harrastukset, matkustaminen, englanninkielinen kulttuuri jne. *Valitaan myös 1-2 aihealuetta yhdessä oppilaiden kanssa (esim. muoti, tekniikka, urheilu, musiikki)	Rakenteita esim.  *Aikamuotoja *Lauserakenteita (muodolliset subjektit, sanajärjestys, artikkelin käyttö) *Substantiivien, adjektiivien ja pronominien eri muotoja

## VUOSILUOKKA 8 - KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä
---------------------------------------	----------------------	---



kielitietoisuuteen				
Edellisten luokkien aiheita laajentaen ja niiden lisäksi:  Esim. *Englannin kielen säännönmukaisuuksia ja ilmauksia verrattuna muihin kielisiin *Eri maantieteellisten alueiden ääntämis-, sanasto-, kirjoittamis- ja idiomieroja * <i>Global English</i> *Kirjoitettu/puhuttu kieli *Kielen eri tyylit: hyvä yleiskieli, nuorisokieli, eri alojen ilmaisutavat	Edellisten luokkien taitoja syventäen ja niiden lisäksi:  *Syvennetään oppimaan oppimisen taitoja ja opetellaan soveltamaan kielitaitoa eri tilanteissa.	Viestintätilanteita  Edellisten luokkien viestintätilanteita laajentaen ja niiden lisäksi: *Oppilaita kannustetaan aloitteelliseen kielenkäyttöön, toisten huomioonottamiseen ja oman mielipiteen ilmaisuun * Luodaan mahdollisuuksien mukaan aitoja kielenkäyttötilanteita TVT-välineistön ja kansainvälisten projektien avulla	Sanastoja ja aihepiirejä  *Uusien aihepiirien lisäksi kerrataan aikaisemmin opittuja aiheita laajemmin ja eri näkökulmista. Aihepiirejä voivat olla mm. koulu, ruoka, opiskelu ulkomailta, urheilu, harrastukset, kotityöt, terveys ja hyvinvointi, tunteet, metsä, ympäristö, mopot, populaarikulttuuri jne.	Rakenteita  Englannin kielen rakenteista voidaan opiskella mm. seuraavia asioita: *aikamuotoja *apuverbien käyttöä *lauserakenteita, esim. relatiivipronomineja, liiteky-symyksiä *substantiivien, adjektiivien, pronominien ja adverbien käytön monipuolistamista

### VUOSILUOKKA 9 - KESKEISET TAVOITTEET

Kasvu kulttuuriin moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä		
Edellisten luokkien aiheita laajentaen ja niiden lisäksi:  esim. *Englannin kielen levinneisyyden syitä *Yksilöllinen kokemus *Kulttuurinen näkökulma	Edellisten luokkien taitoja syventäen ja niiden lisäksi:  *Asioimistekstejä ja vapaata tuottamista. *Luodaan perusta elinikäiselle kielten opiskelulle. *Monilukutaito: blogit, videot, kirjat, elokuvat, sarjat	Viestintätilanteita  Edellisten luokkien viestintätilanteita laajentaen ja niiden lisäksi:  *Tavoitteena on oppilaan osallistuminen, aktiivinen vaikuttaminen ja luonnollinen vuorovaikutus. *Rohkaistaan monipuolisten idiomien ja fraasien aktiiviseen käyttöön. *Opiskellaan käytännön kielitaitoa, esim. asiointia aidoissa tilanteissa,	Sanastoja ja aihepiirejä  *Uusien aihepiirien lisäksi kerrataan aikaisemmin opittuja aiheita laajemmin ja eri näkökulmista. Aihepiirejä voivat olla mm. jatko-opinnot, työelämä, kotimaan kulttuuri, kansainvälisyys. *Lisäksi oppilaiden kanssa valitaan opiskeltavia kokonaisuuksia, jotka voivat sisältää mm. paikallisia painopisteitä, esim. matkailu, ruoka, erilaiset elinympäristöt, paikalliset	Rakenteita  Englannin kielen rakenteista voidaan opiskella mm. seuraavia asioita: *aikamuodot *passiivi *konditionaalit *epäsuora esitys *vaihtelevia lauserakenteita *sanojen muodostus

		CV:n kirjoittamista, työhaastattelu.	elinkeinot, seurustelu, yrittäjyys. *Opetuksessa voidaan ottaa huomioon myös jatko-opintojen suuntautuminen	
--	--	--------------------------------------	--	--

### Laaja-alainen osaaminen englannissa vuosiluokilla 7-9

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Huomataan, kuinka paljon englantia on ympäristössämme ja arvostetaan eri yhteyksistä hankittua kielitaitoa. Opetellaan kielen opiskelutaitoja ja tunnustetaan itselle parhaita oppimistyyliä. Samalla kehitetään myös yritteliäisyyttä, peräänantamattomuutta sekä stressin ja epäonnistumisen sietämistä.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Arvostetaan omaa kielellistä identiteettiä ja kunnioitetaan muiden kulttuurien tapoja. Ollaan herkkiä muiden maiden kulttuureille ja opitaan asiallisia ja kohteliaita vuorovaikutustaitoja. Avataan ovia maailmalle etsimällä autenttisia kielenkäyttötilanteita ja rohkaistaan osallistumaan kansainväliseen yhteistyöhön.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Englanti on internetin, median, teknologian ja tieteen kieli. Joka-päiväisissä arjen asioimistilanteissa englannin kielen taito on miltei välttämätön. Tavoitteena on omalla tasollaan rohkea englannin kielen käyttäjä, joka selviää sekä matkaillessaan että työelämän haasteissa.

**L4 Monilukutaito:** Tuetaan kielen oppimista erilaisten välineiden ja oppilaille merkityksellisten tekstien (kielelliset, numeeriset, kuvalliset, auditiiviset, kinesteettiset) avulla. Oppimisen ilo, motivaatio ja valinnaisuus lisääntyvät monikanavaisten tekstien myötä.

*”Luokka ei ole saari eikä oppikirja sen ainoa palmu.”*

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** TVT:tä käytetään hyväksi monipuolisesti autenttisten kontaktien luomisessa ja verkostoitumisessa. Monet tieto- ja viestintäteknologiset ohjelmat ja sovellukset toimivat englannin kielellä.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys:** Varaudutaan työelämän muutoksiin antamalla kielellisiä valmiuksia kansainvälisiin työtehtäviin ja tulevaisuuden uusiin ammatteihin. Opitaan sosiaalisia ja kulttuurisia taitoja, joita tarvitaan monikulttuurisissa ja -kielisissä työympäristöissä. Oppilas oivaltaa, että on realistisesti mahdollista päätyä työskentelemään kansainvälisissä työyhteisöissä.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Rohkaistaan omien mielipiteiden ilmaisuun ja opetellaan perustelemaan niitä. Oppilaille annetaan mahdollisuus suunnitella omaa opiskelua ja valita mielenkiintoisia aihealueita. Kiinnitetään huomiota globaaleihin ongelmiin ja kansainvälisen yhteistyön tärkeyteen. Esim. englanninkieliseen kulttuuriin kuuluvan juhlan näkyvyys tai järjestäminen.

**Englannin A-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 edistää oppilaan taitoa pohtia englannin asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja antaa oppilaille valmiuksia kehittää kulttuurienvälistä toimintakykyä	S1	Kielten statuksiin liittyvien kysymysten huomaaminen ja kulttuurienvälinen toimintakyky	Oppilas osaa kuvata pääpiirteittäin, missä englantia puhutaan ja mainita englannin levinneisyyden syitä sekä pohtia englannin kielen asemaan, variantteihin ja arvostukseen liittyviä ilmiöitä. Oppilas osaa pohtia kielen ja kulttuurin suhdetta englannin osalta. Oppilas havaitsee, että arvot vaihtelevat riippuen yksilöllisestä kokemuksesta ja kulttuurisesta näkökulmasta.
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	S1	Maailmankansalaisen taitojen kehittäminen englannin kieltä hyödyntämällä	Oppilas osaa tehdä havaintoja mahdollisuuksista toimia ja oppia englanninkielisissä toimintaympäristöissä.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä englannin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa johtopäätöksiään sekä verrata sitä, miten sama asia ilmaistaan jossakin muussa kielessä. Oppilas tuntee englannin kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Oppilas osaa asettaa omia kielenopiskelutavoitteitaan ja arvioida opiskelutapojaan. Oppilas osaa toimia vuorovaikutustilanteessa toisia kannustaen.
T5 kehittää oppilaan-itsenäisyyttä soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä elinikäisen kielenopiskelun valmiuksia	S2	Elinikäisen kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen	Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää englannin taitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito</b>			<b>Taitotaso B1.1</b>

<b>toimia vuorovaikutukses-</b> <b>sa</b>			T6 – T8
T6 rohkaista oppilasta osallistumaan keskusteluihin monenlaisista oppilaiden ikätasolle ja elämänkokemukseen sopivista aiheista, joissa käsitellään myös mielipiteitä	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa.
T7 tukea oppilaan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin sekä kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen. Oppilas pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.
T8 auttaa oppilasta tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea oppilaiden rakentavaa kulttuurivälistöä viestintää	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuusäännöt. Oppilas pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>			<b>Taitotaso B1.1</b>
T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä ja ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Oppilas löytää pääajatuksen, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>Taitotaso B1.1</b>
T10 ohjata oppilasta tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista käyttäen melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Oppilas osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

## MUU VIERAS KIELI, A-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 7-9

Vapaaehtoista A2-kieltä (venäjä, saksa tai ranska) tarjotaan Kainuussa viidennellä luokalla alkavana kielenä. Opetussuunnitelma laaditaan, mikäli kielten ryhmiä syntyy. Tältä varalta kyseistä osaa ei ole poistettu tästä.

Oppilaita rohkaistaan käyttämään kaikkia opiskelemissään kieliä monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilasta vuosiluokilla 3-6 saavutettujen taitojen syventämisessä, kehittää oppilaan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös koulun opetuskielillä.

Vieraan kielen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perusteiksi mille tahansa kielelle, jolle ei ole kieli-kohtaisia perusteita. Opetuksen järjestäjä huolehtii tällöin kielikohtaisen sovelluksen laatimisesta näiden perusteiden pohjalta. Perusteissa kuvattu karttuvan kielitaidon taso 6. vuosiluokan lopussa ja perusopetuksen päättövaiheessa soveltuu parhaiten indoeurooppalaisiin kieliin sekä eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin opetuksen järjestäjän kieliohjelmaan sisältyviin kieliin opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä perusteita soveltuvin osin. Kansainvälisesti hyväksytyt kielikohtaiset viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa (esim. kirjoitusmerkit).

Vieraan kielen opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetukseen ja päinvastoin. Oppilaita rohkaistaan tiedonhakuun kyseisellä kielellä eri oppiaineissa.

### Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 edistää oppilaan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan liittyviä arvoja ja ilmiöitä ja antaa oppilaille valmiuksia kehittää kulttuurien välistä toimintakykyään	S1	L1, L2
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia kohdekielisiä toimintaympäristöjä, jotka laajentavat oppilaan maailmankuvaa	S1	L1, L2
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia kohdekielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	L1, L4
<b>Kielenopiskelutaidot</b>		
T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	L1, L3
T5 tukea oppilaan itsenäisyyttä ja taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä kehittää elinikäisen kielenopiskelun valmiuksiaan	S2	L1
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T6 rohkaista oppilasta harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti	S3	L4

T7 ohjata oppilasta olemaan aktiivinen viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttäen kohdekielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensatiota	S3	L4, L6
T8 ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista	S3	L2
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		
T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	S3	L5, L6

### Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Rakennetaan ymmärrystä maailman moni- ja rinnakkaiskielisydestä sekä kielellisistä oikeuksista. Otetaan selkoa niiden maiden tai alueiden kulttuureista ja elämänmuodoista, joissa opiskeltavaa kieltä puhutaan. Käytetään sellaisia kielitiedon käsitteitä, jotka auttavat oppilaita kielten välisessä vertailussa ja kohdekielen opiskelussa. Hankitaan tarvittaessa tietoa kyseisen kielen päävarianteista.

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Vahvistetaan edelleen kielenopiskelutaitoja. Harjoitellaan oppimateriaalin monipuolista käyttöä, sanastojen käyttöä, kokonaisuusien hahmottamista, ryhmittelyä ja tiedon hakemista.

**S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Sisältojä yhdessä valittaessa näkökulmana on nuoren toiminta kohdekielellä eri yhteisöissä ja maailmassa, ajan-kohtaisuus, oppilaiden kiinnostuksen kohteet, suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon. Lisäksi otetaan huomioon opiskeltavan kielen maantieteellinen levinneisyys ja asema sekä kielialueen elämänmuoto. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä, kuten kertovista, kuvaavista tai vaikuttavista teksteistä.. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen.

### Vieraan kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7 - 9

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja monikulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Kohdekieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

## Ohjaus, eriyttäminen ja tuki vieraan kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 7 - 9

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

## Oppilaan oppimisen arviointi vieraan kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Kansainvälisesti hyväksytyjä kielikohtaisia viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua tai vastaavaa työkalua.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaista autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Oppilaita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso vieraan kielen A-oppimäärän valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyä kumulatiivisesti. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

## Vieraan kielen A-oppimäärän päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 edistää oppilaan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan liittyviä arvoja ja ilmiöitä, ja antaa oppilaille valmiuksia kehittää kulttuurien välistä toimintakykyään	S1	Kielten statuksiin liittyvien kysymysten huomaaminen ja kulttuurienvälinen toimintakyky	Oppilas osaa pohtia opiskeltavan kielen asemaan liittyviä ilmiöitä.
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia kohdekielisiä toimin-	S1	Maaillmankansalaisen taitojen kehittyminen	Oppilas osaa tehdä havaintoja mahdollisuuksista oppia kohde-

taympäristöjä, jotka laajentavat oppilaan maailmankuvaa		opiskeltavaa kieltä käyttämällä	kielisissä toimintaympäristöissä.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia kohdekielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa johtopäätöksiään sekä verrata sitä, miten sama asia ilmaistaan jossakin muussa kielessä. Oppilas tuntee kohdekielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S4	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Oppilas osaa asettaa omia kielenopiskelutavoitteitaan ja arvioida opiskelutapojaan. Oppilas osaa toimia vuorovaikutustilanteessa toisia kannustaen.
T5 tukea oppilaan itsenäisyyttä ja taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä kehittää elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksiin	S4	Elinikäisen kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen	Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			<b>Taitotaso A2.2</b> T6 – T8
T6 rohkaista oppilasta harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti	S3	Vuorovaikutus-erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviää jo kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista. Oppilas pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa.
T7 ohjata oppilasta olemaan aktiivinen viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttäen kohdekielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensatiota	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäänsään tarkennusta avainsanoista. Oppilas joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin ja käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki)
T8 ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Oppilas pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perus-



			tason viestintärutiineja.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>			<b>Taitotaso A2.2</b>
T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnessa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Oppilas osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>Taitotaso A2.1</b>
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Oppilas osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Oppilas osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

## VIERAS KIELI, B2-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 7-9

Valinnaisen B2-kielen opetus järjestetään useimmiten vuosiluokilla 8-9. B2-kieli on oppilaalle äidinkielen jälkeen kolmas tai neljäs opiskeltava kieli, joten oppilaalla on jo paljon kokemusta kielten opiskelusta. Hän kykenee käyttämään aiemmin hankkimaansa tietoa ja taitoa oppimisensa tukena. Oppilasta rohkaistaan käyttämään kaikkia opiskelemissään kieliä monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös koulun opetuskielillä.

Perusteissa kuvattu kehittyvän kielitaidon taso perusopetuksen päättövaiheessa soveltuu parhaiten indoeurooppalaisiin kieliin sekä eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin kieliin opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä perusteita soveltuvin osin. Kansainvälisesti hyväksytyt kielikohtaiset viitekehykset noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa (esim. kirjoitusmerkit). Opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetukseen. Oppilaita rohkaistaan tiedon hakuun opetettavalla kielellä eri oppiaineissa.

### Vieraan kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>		
T1 auttaa oppilasta hahmottamaan uuden opiskeltavan kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin, tutustumaan kyseisen kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin sekä tukea oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä	S1	L1, L2, L4
<b>Kielenopiskelutaidot</b>		
T2 rohkaista oppilasta näkemään opiskeltavan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista, ohjata oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä ja kannustaa häntä käyttämään vähäistäkin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella	S2	L3
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>		
T3 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	L4
T4 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	L4
T5 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	L4, L6
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</b>		
T6 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	L4
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>		
T7 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	L5

### Vieraan kielen B2-oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat opiskeltavalle kielelle luonteenomaisia ja jotka erottavat sitä tai tekevät siitä tunnistettavan aiemmin opitun perustelleella. Muodostetaan käsitys lähisukukielistä, tutustutaan opiskeltavan kielen levinneisyyden taustaan, etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa kielialueen kulttuurisista ja muista ilmiöistä. Pohditaan mahdollisia kyseiseen kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennako-oletuksia.

**S2 Kielenopiskelutaidot:** Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten kohdekielen oppimista, mihin kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa kohdekielistä aineistoa. Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta.

**S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia ja erilaisia tekstejä lähinnä epämuodollisissa tilanteissa. Tarpeen mukaan opetellaan myös muodollisempaa kielenkäyttöä. Valitaan oppilaita kiinnostavia kielenkäytön aihepiirejä näkökulmana minä, me ja maailma. Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan kohdekieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä kohdekielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan jossain määrin huomioon opiskeltavan kielen maantieteellinen levinneisyys ja

asema. Havainnoidaan kohdekielen rytmiä, intonaatiota ja muita ääntämisen piirteitä ja harjoitellaan ääntämää luontevasti. Harjoitellaan tunnistamaan opiskeltavan kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä sekä tuottamaan tarvittavia kirjoitusmerkkejä.

### **Vieraan kielen B2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Kohdekieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki vieraan kielen B2-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9**

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville.

### **Oppilaan oppimisen arviointi vieraan kielen B2-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9**

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Kansainvälisesti hyväksytyt kielikohtaisia viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua tai vastaavaa työkalua.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineenä. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen B2-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso vieraan kielen B2-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumuloiduvasti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

**Vieraan kielen B2-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>			
T1 auttaa oppilasta hahmottamaan uuden opiskeltavan kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin, tutustumaan kyseisen kielen kielialueeseen ja elämänmuodon / joihinkin keskeisiin piirteisiin sekä tukea oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyiden kehittymistä	S1	Opiskeltavan kielen aseman, keskeisten erityispiirteiden ja kielialueen hahmottaminen	Oppilas tuntee opiskeltavan kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas osaa luonnehtia joitakin opiskeltavan kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>			
T2 rohkaista oppilasta näkemään opiskeltavan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista, ohjata oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä sekä kannustaa häntä käyttämään vähäistäkin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella	S2	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Oppilas osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan. Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>	S3		<b>Taitotaso A1.3</b>
T3 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	Vuorovaikutus-erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy monista rutiinimaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.
T4 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T5 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiinimaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tulkitta tekstejä</b>			<b>Taitotaso A1.3</b>

T6 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisia sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukena. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
<b>Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä</b>			<b>Taitotaso A1.2</b>
T7 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.

## VENÄJÄN KIELI, B2-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 8-9

Koska B2-venäjä on oppilaalle äidinkielen jälkeen kolmas tai neljäs opiskeltava kieli, oppilaalla on jo paljon kokemusta kielten opiskelusta. Hän kykenee käyttämään aiemmin hankkimaansa tietoa ja taitoa oppimisensa tukena. Venäjän kielen opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä. Venäjää äidinkielenään puhuville pyritään ensisijaisesti järjestämään oman äidinkielen opetusta.

### Venäjä kielen B2-oppimäärän tavoitteet vuosiluokilla 8-9:

**Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat venäjän kielelle luonteenomaisia ja jotka erottavat sitä tai tekevät siitä tunnistettavan äidinkieleen tai muihin kieliin verrattuna. Muodostetaan käsitys lähisukukielistä, tutustutaan venäjän kielen levinneisyyden taustaan, etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa kielialueen kulttuurisista ja muista ilmiöistä. Pohditaan mahdollisia venäjän kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennako-oletuksia. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään erilaisissa tilanteissa.

**Kielenopiskelutaidot:** Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten venäjän kielen oppimista, mihin venäjän kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa venäjänkielistä aineistoa. Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta. Oppilaita ohjataan huomaamaan venäjän kielessä toistuvia samankaltaisuuksia ja johdonmukaisuuksia, mutta myös eroja. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Venäjän kielen opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikkisyydelle ja luovuudelle.

**Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan venäjän kieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä venäjänkielissä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä oppilaiden kiinnostuksen mukaan. Uuden kirjaimiston, kyrilliikan, opiskelun tavoitteena on oppia lukemaan ja kirjoittamaan kyrillisillä kirjaimilla. Lukemista lähestytään muista kielistä tuttujen sanojen kuulemisen ja hahmottamisen kautta. Tämä valmistaa oppilasta venäläisen tekstin lukemiseen, kehittää oikeaa ääntämystä ja helpottaa sanapainon oppimista. Käsikirjoituksessa käytetään ensisijaisesti tekstausta. Myös käsialakirjoitusta voidaan harjoitella oppilaiden tasosta ja mielenkiinnosta riippuen. Kyrillisten kirjainten oppimisen jälkeen aihekokonaisuudet voidaan opiskella myös opiskelijoiden kiinnostuksen ja tarpeiden mukaisessa järjestyksessä.

Venäjän kielen opetuksessa autetaan oppilaita huomaamaan, että Venäjä ja venäjän kieli ovat Kainuuta lähellä. Venäjän kieltä ja kulttuuria on löydettävissä kainuulaisesta arjesta ja arkipäivän tilanteista. Kannustetaan oppilaita yhteistyöhön venäläisten tahojen kanssa (esimerkiksi ystävyyskoulutoiminta), mutta myös paikallisten toimijoiden kanssa, jotka ovat tekemisissä venäläisten kanssa. Ymmärretään, että Kainuussa jo vähäisestä venäjän kielen osaamisesta voi olla etua esimerkiksi haettaessa harjoittelu- tai ja. Koska venäjän kielen osaaminen on tärkeää Kainuussa, opetuksen järjestäjän tulee suhtautua joustavasti ryhmien aloituskokoon, jotta voidaan taata tarvittava määrä kielenosaajia työelämän tarpeisiin.

Venäjän kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteena on saavuttaa perusteissa kuvattu alkeiskielitaidon taso (A1.2-A1.3) perusopetuksen päättövaiheessa. Opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetukseen. Oppilaita myös rohkaistaan tiedon hakuun venäjän kielellä eri oppiaineissa.

## 8. VUOSILUOKKA: TAVOITTEET JA SISÄLTÖALUEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä	Laaja-alainen osaaminen
<p>Autetaan oppilasta hahmottamaan venäjän kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin.</p> <p>Tutustutaan venäjän kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Harjoitellaan eri tapoja oppia sanoja ja fraaseja</li> <li>* Tunnistetaan tuttuja sanoja ja rakenteita eri tekstiyhteyksissä</li> <li>* Opetellaan oppimateriaalin ja sanaston käyttöä</li> <li>* Arvioidaan omaa opiskelua ja oppimista</li> <li>* Löydetään ja kehitetään itselle sopivia oppimistyyliä</li> <li>* Käytetään</li> </ul>	<p>Aihepiirit:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* tutustuminen ja tervehtiminen</li> <li>* minä ja perhe</li> <li>* oma koti</li> <li>* opiskelu ja kielitaito</li> <li>* vapaa-aika ja harrastukset</li> <li>* erilaiset arkipäivän tilanteet</li> <li>* yleistietoa venäläisestä kulttuurista</li> <li>* oppilaiden valitsemia aihepiirejä mahdollisuuksien mukaan</li> </ul> <p>Rakenteet:</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Verrataan venäjän kieltä läh-tökieleen ja muihin kieliin</li> <li>* Saadaan oppilas huomaa-maan, kuinka lähellä Venäjää, venäjän kieltä ja venäläistä kulttuuria Kainuussa ollaan</li> <li>* Kannustetaan oppilaita yhteistyöhön venäläisten koulujen tai muiden tahojen kanssa</li> <li>* Harjoitellaan erilaisia suullisia ja kirjallisia viestinnällisiä tilanteita omien taitojen rajoissa.</li> <li>* Tutustutaan venäläiseen kulttuuriin ja tapakulttuuriin</li> <li>* Kehitetään oppilaiden kulttuurisia taitoja niin, että he voivat toimia luontevasti venä-</li> </ul>

	<p>tieto- ja viestintä- teknologiaa</p> <p>* Työskennellään yksin, pareittain ja ryhmissä</p> <p>* Hyödynnetään pariarviointia</p>	<p>* kyrilliset aakkoset</p> <p>* ääntäminen, sanapaino ja intonaatio</p> <p>* adjektiivien ja substan- tiivien suvut</p> <p>* yksikön sijamuotoja</p> <p>* monikon nominatiivi</p> <p>* verbien presens- ja preterititavutuksia</p> <p>* peruslukuja</p> <p>* persoonapronomit</p> <p>* omistuspronominit</p>	<p>läisten kanssa eri arkipäivän tilanteissa</p> <p>* Venäjän kielen taitojen kehit- tyessä oppilas ymmärtää, että kielen eri rakenteet toistuvat ja hän pystyy päättelemään ai- emmin opitun perusteella myös uusia asioita</p> <p>* Monilukutaitoa kehitetään eri tilanteissa ja eri yhteyksissä käytettävien tekstien avulla</p> <p>* Medialukutaitoa syvennetään osallistumalla ja työskentele- mällä eri medioiden parissa</p>
--	--	--	---

## 9. VUOSILUOKKA: TAVOITTEET JA SISÄLTÖALUEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä	Laaja-alainen osaaminen
<p>Autetaan oppilasta hahmottamaan venäjän kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin.</p> <p>Tutustutaan venäjän kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päte-lykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisuuden kehitymistä.</p> <p>Venäläiseen tapakulttuuriin tutustuminen auttaa toimimaan oikein ja kohteliaasti erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.</p>	<p>* Rohkaistaan oppilasta näkemään venäjän kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista</p> <p>* Ohjataan oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä</p> <p>* Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäistäkin taitoa myös oppituntien ulkopuolella</p> <p>* Opastetaan omaehtoiseen kielenopiskeluun</p> <p>* Autetaan oppilasta huomaamaan, että kieli on kokonaisuus ja kaikkien osien alueet (kuunteleminen, lukeminen, kirjoit-</p>	<p><u>Aihepiirit:</u></p> <p>* 8.luokan aihepiirien kertaaminen ja laajentaminen</p> <p>* matkustaminen</p> <p>* tulevaisuuden suunnitelmat</p> <p>* erilaiset asiointi- ja palvelutilanteet</p> <p>* lähiympäristö ja luonto</p> <p>* oppilaiden valitse- mia aihepiirejä mahdollisuuksien mukaan</p> <p><u>Rakenteet:</u></p> <p>* 8.luokan rakenteiden kertaaminen ja laajentaminen</p> <p>* järjestysluvut</p> <p>* kellonajat</p> <p>* tavallisimmat adverb- bit</p> <p>* adjektiivien vertailuasteet</p> <p>* Järjestetään oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintä-</p>	<p>* Pyritään siihen, että oppilas huomaa, että venäjän kielen oppiminen on hänelle tärkeää eri arkielämän tilanteiden kannalta</p> <p>* Kannustetaan oppilasta pitkäjänteiseen työskentelyyn koulussa ja kotona sekä myönteiseen asenteeseen venäjän kieltä kohtaan</p> <p>* Harjoitellaan eri tapoja opiskella sanoja, jotta oppilas löytäisi oman sanojen oppimistyylinsä</p> <p>* Harjoitellaan sanakirjojen ja erilaisen sanastojen käyttöä</p> <p>* Harjoitellaan kielen eri sisältöalueita ja rakenteita pelien ja leikkien avulla</p> <p>* Harjoitellaan eri kielenkäyttötilanteita esimerkiksi dialogikysymysten, keskustelukysymysten ja vastausvaihtoehtojen avulla</p> <p>* Kannustetaan oppilasta valitsemaan hänelle itselleen mielenkiintoisia aihepiirejä</p> <p>* Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti</p> <p>* Huomioidaan, että eri aihepiireihin liittyvät keskeiset sanat ja lausekkeet kehittävät monipuolista lukutaitoa ja lukustrategioita</p> <p>* Tutustutaan keskeisiin vuorovaiku-</p>

	<p>taminen, puhuminen ja rakenteet) ovat tärkeitä kielinoppimisen kannalta</p> <p>* Vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa havaintoja tehden ja erilaisia tietolähteitä ja apuvälineitä hyödyntäen</p>	<p>kanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta</p> <p>* Tuetaan oppilaita kielellisten viestintästrategioiden käytössä</p> <p>* Autetaan oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan</p> <p>* Rohkaistaan oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä</p> <p>* Tarjotaan oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin</p>	<p>tuksessa tarvittaviin pikkusanoihin ja yksinkertaisiin fraaseihin, kuten "Voisitteko toistaa", "Olkaa hyvä"</p> <p>* Opitaan ymmärtämään venäläiselle kulttuurille tyypillisen teitittelyn merkitys sekä venäläiset puhuttelu- ja nimikäytänteet</p> <p>* Monilukutaitoa vahvistetaan tarkastelemalla erilaisia tekstejä eri näkökulmista</p> <p>* Tutustutaan eri teksteihin, jotka kiinnostavat nuoria, esimerkiksi nuortenlehdet, elokuvat, tv-sarjat, sosiaalinen media</p> <p>* Ohjataan vertailemaan ja arvioimaan haetun tiedon soveltuvuutta</p> <p>* Kannustetaan erilaisten tekstien lukemiseen, tuottamiseen ja nauttimiseen myös vapaa-aikana</p> <p>* Alusta lähtien opiskelussa käytetään erilaisia viestintävälineitä ja kirjoitetaan tietokoneella</p> <p>* Oppilaita ohjataan myös oma-aloitteeseen tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä</p>
--	--	--	---

### Venäjän kielen B2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä, esimerkiksi erilaisten teemapäivien ja projektien muodossa. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Venäjän kieltä käytetään aina kun se on mahdollista ja hyödynnetään venäjää äidinkielenään puhuvia mahdollisuuksien mukaan.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki venäjän kielen B2-oppimäärässä

Oppilaita ohjataan käyttämään vähäistä kielitaitoaan rohkeasti. Runsa viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia



kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville.

### Oppilaan oppimisen arviointi venäjän kielen B2-oppimäärässä vuosiluokilla 8-9

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua tai vastaavaa työkalua.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarviointi sijoittuu 9. luokalle, jolloin määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen B2-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso vieraan kielen B2-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumuloituvasti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Venäjän kielen B2-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan alle jäävä osaaminen	Arvosanan kahdeksan osaaminen	Arvosanan kahdeksan ylittävä osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriin moninaisuuden ja kielitietoisuuteen</b>				
Autetaan oppilasta hahmottamaan venäjän kielen suhde aiemmin opiskelmiinsa kieliin,  Tutustutaan venäjän kielen kielialueeseen ja	Venäjän kielen aseman, sen keskeisten erityispiirteiden ja kielialueen hahmottaminen.	Oppilas tuntee venäjän kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisiä venäjän kielen erityispiirteitä. Oppilas tietää joitakin venäjän kielen kielialueen ilmiöitä.	Oppilas tuntee venäjän kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisiä kielen erityispiirteitä.  Oppilas osaa luonnehtia joitakin venäjän kielen kielialueen	Oppilas osaa kuvata venäjän kielen aseman maailman kielten joukossa ja pystyy määrittelemään keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas osaa pohtia joitakin venäjän

<p>elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p>			<p>kulttuurisia ja muita ilmiöitä.</p>	<p>kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.</p>
<b>Kielenopiskelutaidot</b>				
<p>Rohkaistaan oppilasta näkemään venäjän kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivaranon karttumista.</p> <p>Ohjataan oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä.</p> <p>Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäistäänkin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella</p>	<p>Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö</p>	<p>Oppilas osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan.</p> <p>Oppilas osaa mainita jonkin tavan käyttää venäjän kieltä koulun ulkopuolella.</p>	<p>Oppilas osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan.</p> <p>Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.</p>	<p>Oppilas osaa asettaa itselleen sopivia kielenopiskelutavoitteita, käyttää vaihtelevia tapoja oppia kohdekieltä ja arvioida monipuolisesti omia opiskelutapojaan. Oppilas osaa kertoa, mihin hän voi käyttää venäjän kielen taitoaan myös koulun ulkopuolella ja arvioida realistisesti, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.</p>
<b>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			<p>Taitotaso A1.3</p>	
<p>Järjestetään oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta.</p>	<p>Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa</p>	<p>Oppilas selviytyy muutamasta kaikkein yleisimmistä toistuvista ja rutiininomaisista viestintätilanteista viestintäkumppanin tukemana.</p>	<p>Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.</p>	<p>Oppilas selviytyy melko vaivattomasti rutiininomaisista viestintätilanteista.</p>

Tuetaan oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä.	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin käyttäen vielä paljon apukeinoja. Oppilas osaa pyytää toistamista ja hidastamista sekä reagoida pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin tai muunlaisella minimipalautteella.	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.	Oppilas osallistuu viestintään tarviten enää satunnaisesti apukeinoja. Oppilas osaa reagoida enimmäkseen sanallisin ilmauksin. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa melko usein.
Autetaan oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuksien ilmauksia joissakin kaikkein rutiinimaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiinimaisissa sosiaalisissa tilanteissa.	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
<b>Kehittyvä kieltaito, taito tulkitella tekstejä</b>			Taitotaso A1.3	
Rohkaistaan oppilasta tulkitsemaan ikätasolle sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää hyvin suppeaa kirjoitettua tekstiä ja hyvin hidasta puhetta. Oppilas tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Oppilas ymmärtää tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja selkeää puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa tiedon lyhyestä tekstistä.
<b>Kehittyvä kieltaito, taito tuottaa tekstejä</b>			Taitotaso A1.2	
Tarjotaan oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienenmuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinn-	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan muutamasta tutusta asiasta käyttäen hyvin suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista.	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen har-	Oppilas pystyy kertomaan useista tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lauseen harjoi-

nittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin		Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut melko ymmärrettävästi. Oppilas osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja hiukan peruskieliopin aineksia.	joitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.	telluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.
--	--	---	---	--

## SAKSAN KIELI, B2-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 8-9

Koska B2-saksa on oppilaalle äidinkielen jälkeen kolmas tai neljäs opiskeltava kieli, oppilaalla on jo paljon kokemusta kielten opiskelusta. Hän kykenee käyttämään aiemmin hankkimaansa tietoa ja taitoa oppimisensa tukena. Saksan kielen opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omaan kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

### Saksan kielen B2-oppimäärän tavoitteet vuosiluokilla 8-9:

**Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat saksan kielelle luonteenomaisia ja jotka erottavat sitä tai tekevät siitä tunnistettavan äidinkieleen tai muihin kieliin verrattuna. Muodostetaan käsitys lähisukukielistä, tutustutaan saksan kielen levinneisyyden taustaan, etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa kielialueen kulttuurisista ja muista ilmiöistä. Pohditaan mahdollisia saksan kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennako-oletuksia. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään erilaisissa tilanteissa.

**Kielenopiskelutaidot:** Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten saksan kielen oppimista, mihin saksan kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa saksankielistä aineistoa. Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät.

**Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan lyhyitä saksankielisiä tekstejä. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä saksankielisessä ympäristössä. Pyritään valitsemaan aiheita yhdessä oppilaiden kiinnostuksen mukaan. Lukemista lähestytään muista kielistä tuttujen sanojen kuulemisen ja hahmottamisen kautta. Tämä valmistaa oppilasta saksalaisen tekstin lukemiseen ja kehittää oikeaa ääntämystä.

Saksan kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteena on saavuttaa perusteissa kuvattu alkeiskielitaidon taso (A1.2-A1.3) perusopetuksen päättövaiheessa. Opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten

oppimiskokonaisuuksien opetukseen. Oppilaita myös rohkaistaan tiedon hakuun saksan kielellä eri oppiaineissa.

## 8. VUOSILUOKKA: TAVOITTEET JA SISÄLTÖALUEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä	Laaja-alainen osaaminen
<p>Autetaan oppilasta hahmottamaan saksan kielen suhde aiemmin opiskelemissä kieliin.</p> <p>Tutustutaan saksan kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Harjoitellaan eri tapoja oppia sanoja ja fraaseja</li> <li>* Tunnistetaan tuttuja sanoja ja rakenteita eri tekstiyhteyksissä</li> <li>* Opetellaan oppimateriaalin ja sanaston käyttöä</li> <li>* Arvioidaan omaa opiskelua ja oppimista.</li> <li>* Löydetään ja kehitetään itselle sopivia oppimistyylejä</li> <li>* Käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa</li> <li>* Työskennellään yksin, pareittain ja ryhmissä</li> <li>* Hyödynnetään pariarviointia</li> </ul>	<p><u>Aihepiirit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* tutustuminen ja tervehtiminen</li> <li>* minä ja perhe</li> <li>* vapaa-aika ja harrastukset</li> <li>* erilaiset arkipäivän tilanteet</li> <li>* koulusta, oppiaineista ja koulupäivistä kertominen</li> <li>* yleistietoa saksalaisesta kulttuurista</li> <li>* oppilaiden valitsemia aihepiirejä mahdollisuuksien mukaan</li> </ul> <p><u>Voidaan opettaa esimerkiksi seuraavia rakenteita:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* ääntäminen ja intonaatio</li> <li>* peruslukuja</li> <li>* persoonapronominit</li> <li>* omistuspronomineja</li> <li>* substantiivin epämääräinen ja määräinen artikkeli</li> <li>* monikon muodostaminen</li> <li>* akkusatiivi</li> <li>* tavallisimpien verbien presenstaivutus</li> <li>* modaaliverbejä</li> <li>* päälauseen sanajärjestys</li> <li>* ajanilmauksia</li> <li>* kieltosanat</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Verrataan saksan kieltä lähtökieleen ja muihin kieliin</li> <li>* Harjoitellaan erilaisia suullisia ja kirjallisia viestinnällisiä tilanteita omien taitojen rajoissa</li> <li>* Tutustutaan saksalaiseen kulttuuriin ja tapakulttuuriin</li> <li>* Kehitetään oppilaiden kulttuurisia taitoja niin, että he voivat toimia luontevasti saksalaisten kanssa eri arkipäivän tilanteissa</li> <li>* Saksan kielen taitojen kehityessä oppilas ymmärtää, että kielen eri rakenteet toistuvat ja hän pystyy päättämään aiemmin opitun perusteella myös uusia asioita</li> <li>* Oppilaalle tarjotaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen oppimisessa</li> </ul>

## 9. VUOSILUOKKA: TAVOITTEET JA SISÄLTÖALUEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä	Laaja-alainen osaaminen
<p>Autetaan oppilasta hahmottamaan saksan kielen suhde aiemmin opiskelmiinsa kieliin.</p> <p>Tutustutaan saksan kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyiden kehittymistä.</p> <p>Saksalaiseen tapakulttuuriin tutustuminen auttaa toimimaan oikein ja kohteliaasti erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.</p>	<p>* Rohkaistaan oppilasta näkemään saksan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielitaidon karttumista</p> <p>* Opetetaan oppilaalle erilaisia oppimistekniikoita</p> <p>* Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäistäkin taitoa myös oppituntien ulkopuolella, mitä saksaa äidinkielenään puhuva henkilö arvostaa suuresti</p> <p>* Opastetaan omaehtoiseen kielenopiskeluun</p> <p>* Autetaan oppilasta huomaamaan, että kielen kokonaisuus ja kaikkien osa-alueet (kuunteleminen, lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen ja rakenteet) ovat tärkeitä kielenoppimisen kannalta</p>	<p><u>Aihepiirit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* 8.luokan aihepiirien kertaaminen ja laajentaminen</li> <li>* matkustaminen</li> <li>* tulevaisuuden suunnitelmat</li> <li>* erilaiset asiointi- ja palvelutilanteet</li> <li>* lähiympäristö ja luonto</li> <li>* oppilaiden valitsemia aihepiirejä mahdollisuuksien mukaan</li> <li>* omakoti</li> <li>* säätilan kuvailu</li> </ul> <p><u>Voidaan opettaa seuraavia rakenteita:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* 8.luokan rakenteiden kertaaminen ja laajentaminen</li> <li>* man -rakenteet</li> <li>* dativi</li> <li>* perfekt</li> <li>* war ja hatte -verbit</li> <li>* sivulause</li> </ul> <ul style="list-style-type: none"> <li>* Pyritään järjestämään oppilaalle tilaisuuksia harjoitella monipuolisesti suullista ja kirjallista vuorovaikutusta</li> <li>* Tutustutaan erilaisiin viestintästrategioihin</li> <li>* Autetaan oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmaisuja</li> <li>* Rohkaistaan oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia tekstejä ja käyttämään omaa päättelykykyään</li> <li>* Tarjotaan oppilaalle tilaisuuksia harjoitella</li> </ul>	<p>* Pyritään siihen, että oppilas huomaa, että saksan kielen oppiminen on hänelle tärkeää eri arkielämän tilanteiden kannalta</p> <p>* Kannustetaan oppilasta pitkäjänteiseen työskentelyyn koulussa ja kotona sekä myönteiseen asenteeseen saksan kieltä kohtaan</p> <p>* Harjoitellaan sanakirjojen ja erilaisten sanastojen käyttöä</p> <p>* Harjoitellaan kielen eri sisältöalueita ja rakenteita myös pelien leikkien avulla</p> <p>* Kannustetaan oppilasta valitsemaan hänelle itselleen mielenkiintoisia aihepiirejä</p> <p>* Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti</p> <p>* Opitaan ymmärtämään saksalaiselle kulttuurille tyypillisen teittelyn merkitys sekä saksalaiset puhuttelukäytännöt</p> <p>* Tutustutaan eri teksteihin, jotka kiinnostavat nuoria, esimerkiksi nuortenlehdet, elokuvat, tv-sarjat, sosiaalinen media</p> <p>* Kannustetaan erilaisten tekstien lukemiseen, tuottamiseen ja nauttimiseen myös vapaa-aikana</p>

		<p>pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisiin rakenteisiin</p>	
--	--	---	--

### Saksan kielen B2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä, esimerkiksi erilaisten teemapäivien ja projektien muodossa. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen. Heille pyritään tarjoamaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Saksan kieltä käytetään aina kun se on mahdollista ja hyödynnetään saksaa äidinkielenään puhuvia mahdollisuuksien mukaan.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki saksan kielen B2-oppimäärässä

Oppilaita ohjataan käyttämään vähäistä kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville.

### Oppilaan oppimisen arviointi saksan kielen B2-oppimäärässä vuosiluokilla 8-9

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarviointin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua tai vastaavaa työkalua.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarviointi sijoittuu 9. luokalle, jolloin määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen B2-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso vieraan kielen B2-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumulatiivisesti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu

paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Saksan kielen B2-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan alle jäävä osaaminen	Arvosanan kahdeksan osaaminen	Arvosanan kahdeksan ylittävä osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriin moninaisuuden ja kielitietoisuuteen</b>				
<p>Autetaan oppilasta hahmottamaan saksan kielen suhde aiemmin opiskelemiinsä kieliin,</p> <p>Tutustutaan saksan kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p>	Saksan kielen aseman, keskeisten erityispiirteiden ja kielialueen hahmottaminen.	Oppilas tuntee saksan kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisimpiä saksan kielen erityispiirteitä. Oppilas tietää joitakin saksan kielen kielialueen ilmiöitä.	Oppilas tuntee saksan kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas osaa luonnehtia joitakin saksan kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.	Oppilas osaa kuvata saksan kielen aseman maailman kielten joukossa ja pystyy määrittelemään keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas osaa pohtia joitakin saksan kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.
<b>Kielenopiskelutaidot</b>				
Rohkaistaan oppilasta näkemään saksan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivaran kartoitusta.	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Oppilaalla on käsitys omista kielenopiskelutavoitteistaan ja opiskelutavoistaan. Oppilas ymmärtää, että hän voi käyttää saksan kieltä koulun ulkopuolella, esim. matkustellessa.	Oppilas osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan. Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi	Oppilas osaa asettaa itselleen sopivia kielenopiskelutavoitteita, käyttää vaihtelevia tapoja oppia kohdekieltä ja arvioida monipuolisesti omia opiskelutapojaan. Oppilas osaa ker-



Ohjataan oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä.  Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäistekin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella.			käyttää taitoaan koulun päätyttyä.	toa, mihin hän voi käyttää saksan kielen taitoaan myös koulun ulkopuolella ja arvioida realistisesti, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä opinnoissa ja työelämässä.
<b>Kehittyvä kieli-taito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			Taitotaso A1.3	
Järjestetään oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta.	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy muutamasta kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta viestintäkumppanin tukemana.	Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.	Oppilas selviytyy melko vaivattomasti rutiininomaisista viestintätilanteista.
Tuetaan oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä.	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin käyttäen vielä paljon apukeinoja. Oppilas uskaltaa tarvittaessa pyytää keskustelukumppanilta puheen toistamista tai hidastamista.	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida nopein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toista hyvin usein.	Oppilas osallistuu viestintään tarviten enää satunnaisesti apukeinoja. Oppilas osaa kommunikoida enimmäkseen sanallisin ilmauksin.
Autetaan oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia joissakin kaikkein rutiininomaisimissa sosia-	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.

		lisissä kontakteissa.		
<b>Kehittyvä kieli-taito, taito tulki-ta tekstejä</b>			Taitotaso A1.3	
Rohkaistaan oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.	Tekstien tulkin-tataidot	Oppilas ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää hyvin suppeaa kirjoitettua tekstiä ja hyvin hidasta puhetta. Oppilas tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Oppilas ymmärtää tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja selkeää puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa tiedon lyhyestä tekstistä.
<b>Kehittyvä kieli-taito, taito tuottaa tekstejä</b>			Taitotaso A1.2	
Tarjotaan oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienenmuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan muutamasta tutusta asiasta käyttäen hyvin suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut melko ymmärrettävästi. Oppilas osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja hiukan peruskieliopin aineksia.	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.	Oppilas pystyy kertomaan useista tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia. Oppilas osaa soveltaa kieliopillisia rakenteita eri tilanteissa.

## RANSKAN KIELI, B2-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 8-9

B2-ranska on oppilaalle äidinkielen jälkeen kolmas tai neljäs opiskeltava kieli ja oppilaalla on jo paljon kokemusta kielten opiskelusta. Hän kykenee käyttämään aiemmin hankkimaansa tietoa ja taitoa oppimisensa

tukena. Ranskan kielen opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

### Ranskan kielen B2-oppimäärän tavoitteet vuosiluokilla 8-9:

**Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:** Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat ranskan kielelle luonteenomaisia ja tekevät siitä tunnistettavan verrattuna englannin kieleen tai muihin romaaniin kieliin (espanja ja italia). Tutustutaan ranskan kielen levinneisyyden taustaan (mm. merentakaiset alueet), etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa kielialueen kulttuureista ja muista ilmiöistä. Pohditaan mahdollisia ranskan kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennako-oletuksia. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään erilaisissa tilanteissa.

**Kielenopiskelutaidot:** Käytetään oppilaiden ikäkaudelle parhaiten sopivia menetelmiä, jotka edistävät ranskan kielen oppimista. Tutustutaan ranskan kielen käyttömahdollisuuksiin eri puolilla maailmaa ja eri ammattialoilla. Lisätään oppilaan tiedonhankintataitoja tutkimalla esimerkiksi mistä löytyy kiinnostavaa ranskankielistä aineistoa. Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta. Oppilaita ohjataan käyttämään vähäisintäkin ranskan kielen taitoaan oppitunneilla ja myös oppituntien ulkopuolella. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa pyritään lisäämään oppilaan vuorovaikutustaitoja.

**Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:** Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan ranskan kieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä ranskankielisessä ympäristössä. Kieltä lähestytään muista kielistä tuttuun sanojen kuulemisen ja hahmottamisen kautta. Tutustutaan oppilaan ikätasolle sopiviin puhuttuihin ja kirjoitettuihin teksteihin. Harjoitellaan vuorovaikutusta monipuolisten suullisten ja kirjallisten tehtävien avulla käyttäen eri viestintäkanavia. Huomioidaan ranskan kielen ja kulttuurin erityispiirteet vuorovaikutustilanteissa (mm. kohteliaisuusfraasit, teittely). Kiinnitetään huomiota ääntämiseen ja sisällön kannalta keskeisimpiin rakenteisiin.

Ranskan kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteena on saavuttaa perusteissa kuvattu alkeiskielitaidon taso (A1.2-A1.3) perusopetuksen päättövaiheessa. Ranskan kielen opintoja voidaan hyödyntää eri oppiaineiden ja monialaisten aihekokonaisuuksien opetuksessa (ranskankielinen kulttuuri, taiteet ja gastronomia).

### 8. VUOSILUOKKA: TAVOITTEET JA SISÄLTÖALUEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä	Laaja-alainen osaaminen
Autetaan oppilasta hahmottamaan rans-	* Harjoitellaan eri tapoja oppia sanoja ja fraaseja	<u>Aihepiirit:</u> * tutustuminen ja terveh-	* Verrataan ranskan kieltä muihin kieliin

<p>kan kielen suhde aiempiin kieliopintoihin.</p> <p>Tutustutaan ranskan kielen kielialueeseen ja elämänmuodon keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielillisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p> <p>Opitaan arvostamaan ranskan kielen asemaa maailmankielenä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Tunnistetaan tuttuja sanoja ja rakenteita eritekstiyhteyksissä</li> <li>* Opetellaan oppimateriaalin ja sanaston käyttöä.</li> <li>* Arvioidaan omaa opiskelua ja oppimista</li> <li>* Löydetään ja kehitetään itselle sopivia oppimistyylejä</li> <li>* Käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa</li> <li>* Työskennellään yksin, pareittain ja ryhmissä</li> <li>* Arvioinnissa pyritään käyttämään monipuolisia menetelmiä (esim. itsearviointi, pariarviointi)</li> </ul>	<p>timinen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* minä ja perhe</li> <li>* oma koti</li> <li>* opiskelu ja kielitaito</li> <li>* vapaa-aika ja harrastukset</li> <li>* erilaiset arkipäivän tilanteet</li> <li>* kellonajat</li> <li>* yleistietoa ranskalaisesta kulttuurista</li> <li>* oppilaiden valitsemia aihepiirejä mahdollisuuksien mukaan</li> </ul> <p><u>Rakenteet:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* aakkoset ja erikoismerkit</li> <li>* ääntäminen, sanapaino ja intonaatio</li> <li>* substantiivien suvut ja artikkelit</li> <li>* substantiivin monikko</li> <li>* adjektiivien paikka ja taipuminen</li> <li>* säännöllisten verbien preesens</li> <li>* lähifuturi</li> <li>* kieltosana <i>ne...pas</i></li> <li>* epäsäännöllisiä verbejä</li> <li>* kysymyssanoja ja rakenteita</li> <li>* peruslukuja</li> <li>* persoonapronominit ja pronomini <i>on</i></li> <li>* genetiivi ja omistuspronominit</li> <li>* prepositioita</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Harjoitellaan erilaisia suullisia ja kirjallisia viestintätilanteita omien taitojen rajoissa</li> <li>* Tutustutaan ranskalaiseen kulttuuriin ja tapakulttuuriin</li> <li>* Kehitetään oppilaiden kulttuurisia taitoja niin, että he voivat ymmärtää ranskankielisten maiden kulttuuria ja erityispiirteitä</li> <li>* Ranskan kielen taitojen kehittyessä oppilas oppii tunnistamaan ranskan kielen erityispiirteitä</li> <li>* Medialukutaitoa syvennetään käyttämällä hyödyksi eri viestintävälineitä</li> </ul>
--	--	---	--

## 9. VUOSILUOKKA: TAVOITTEET JA SISÄLTÖALUEET

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kielenopiskelutaidot	Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä	Laaja-alainen osaaminen
Autetaan oppilasta hahmottamaan ranskan kielen suhde aiempiin kieliopintoihin.	* Rohkaistaan oppilasta näkemään ranskan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon	<u>Aihepiirit:</u> * 8.luokan aihepiirien kerääminen ja laajentaminen * matkustaminen * tulevaisuuden suunnit	* Pyritään siihen, että oppilas huomaa, että ranskan kielen oppiminen on hänelle tärkeää tulevaisuuden kannalta.

<p>Tutustutaan ranskan kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielillisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p> <p>Tutustutaan ranskan-kielisten maiden tapakulttuuriin ja opitaan toimimaan oikein ja kohteliaasti erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.</p>	<p>karttumista</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* Ohjataan oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä</li> <li>* Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäisintäkin kielitaitoa myös oppituntien ulkopuolella</li> <li>* Opastetaan omaehtoiseen kielenopiskeluun</li> <li>* Autetaan oppilasta huomaamaan, että kieli on kokonaisuus ja kaikki sen osat alueet (kuunteleminen, lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen ja rakenteet) ovat tärkeitä kielenoppimisen kannalta</li> <li>* Vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa havaintoja tehden ja erilaisia tietolähteitä ja apuvälineitä hyödyntäen</li> </ul>	<p>telmat</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* erilaiset asiointi- ja palvelutilanteet</li> <li>* lähiympäristö ja luonto</li> <li>* eri aihepiirejä mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan</li> </ul> <p><u>Rakenteet:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* 8.luokan rakenteiden kertaaminen ja laajentaminen</li> <li>* verbiryhmät</li> <li>* tutustuminen <i>passé composé</i> -rakenteeseen</li> <li>* tutustuminen refleksiiviverbeihin</li> <li>* persoonapronominien painolliset muodot</li> <li>* järjestysluvut</li> <li>* adjektiivien vertailu</li> </ul> <p>* Järjestetään oppilaalle tilaisuuksia harjoitella suullista ja kirjallista vuorovaikutusta</p> <p>* Rohkaistaan oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä</p> <p>* Tarjotaan oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta olennaisiin rakenteisiin</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>* Kannustetaan oppilasta pitkäjänteiseen työskenteleeseen koulussa ja kotona sekä myönteiseen asenteeseen kielten opiskelua kohtaan</li> <li>* Harjoitellaan eri tapoja opiskella kieltä, jotta oppilas löytäisi oman oppimistyyliinsä</li> <li>* Harjoitellaan tiedon hankkimista eri tietolähteistä (mm. digitaaliset sanakirjat)</li> <li>* Harjoitellaan kieltä pelien ja leikkien avulla (myös verkkomateriaalia hyödyntäen)</li> <li>* Harjoitellaan eri kielenkäyttötilanteita esimerkiksi dialogien ja sisältökysymysten avulla</li> <li>* Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäisintäkin kielitaitoaan rohkeasti</li> <li>* Tutustutaan keskeisiin vuorovaikutuksessa tarvittaviin fraaseihin</li> <li>* Opitaan ymmärtämään ranskankieliselle kulttuurille tyypillisen teitittelyn merkitys sekä puhuttelukäytänteet</li> <li>* Monilukutaitoa vahvistetaan tarkastelemalla erilaisia tekstejä</li> <li>* Kannustetaan oppilasta valitsemaan hänelle itselleen mielenkiintoisia aihepiirejä (esimerkiksi nuortenlehdet, elokuvat, tv-sarjat, sosiaalinen media)</li> <li>* Kannustetaan ranskan-kielisen materiaalin käyttämiseen myös vapaa-aikana</li> <li>* Alusta lähtien opiskelussa käytetään erilaisia viestintävälineitä</li> <li>* Oppilaita ohjataan myös oma-aloitteeseen tieto- ja viestintäteknologian hyö-</li> </ul>
---	---	--	---

			dyntämiseen kielten opiskelussa
--	--	--	---------------------------------

### Ranskan kielen B2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä, esimerkiksi erilaisten teemapäivien ja projektien muodossa. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Oppilaita kannustetaan käyttämään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille voidaan tarjota myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Ranskan kieltä pyritään käyttämään aina kun se on mahdollista ja hyödynnetään ranskaa äidinkielenään puhuvia mahdollisuuksien mukaan.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ranskan kielen B2-oppimäärässä

Oppilaita ohjataan käyttämään vähäisintäkin kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville.

### Oppilaan oppimisen arviointi ranskan kielen B2-oppimäärässä vuosiluokilla 8-9

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu oppilaan tuntityöskentelyyn, suulliseen aktiivisuuteen, kirjallisiin tuotoksiin (mm. tehtävät, sanakokeet, kokeet), opiskeluasenteeseen, sekä oma-toimiseen suuntautuneisuuden kielen opiskeluun.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päätösarviointi sijoittuu 9. luokalle, jolloin määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen B2-oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso vieraan kielen B2-oppimäärän valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyi kumulatiivisesti. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

**Ranskan kielen B2-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoitte	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan alle jäävä osaaminen	Arvosanan kahdeksan osaaminen	Arvosanan kahdeksan ylittävä osaaminen
<b>Kasvu kulttuuriin moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen</b>				
<p>Autetaan oppilasta hahmottamaan ranskan kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin.</p> <p>Tutustutaan ranskan kielen kielialueeseen ja sen kulttuurin keskeisiin piirteisiin.</p> <p>Tuetaan oppilaan kielellisen päätteilykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.</p>	<p>Oppilas tunnistaa ranskan kielen aseman, erityispiirteet ja kielialueen.</p>	<p>Oppilas tiedostaa ranskan kielen aseman maailman kielten joukossa ja tunnistaa keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas hahmottaa ranskan kielen levineisyyden.</p>	<p>Oppilas tuntee ranskan kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas osaa luonnehtia joitakin ranskan kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.</p>	<p>Oppilas osaa kuvata ranskan kielen aseman maailman kielten joukossa ja pystyy määrittelemään keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Oppilas ymmärtää ja osaa kuvailla kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.</p>
<b>Kielenopiskelutaidot</b>				
<p>Rohkaistaan oppilasta näkemään ranskan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivärrän kartuttamista.</p> <p>Ohjataan oppilasta löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä.</p>	<p>Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö</p>	<p>Oppilas osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan. Oppilas tiedostaa mahdollisuudet käyttää ranskan kieltä koulun ulkopuolella.</p>	<p>Oppilas osaa arvioida ja asettaa itselleen joitain kielenopiskelutavoitteita ja kokeilla eri opiskelutapoja. Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös koulun ulkopuolella ja tulevaisuudessa.</p>	<p>Oppilas osaa asettaa itselleen sopivia kielenopiskelutavoitteita, käyttää vaihtelevia tapoja oppia kohdekieltä ja arvioida monipuolisesti omia opiskelutapojaan. Oppilas osaa käyttää ranskan kielen taitoaan joissain tilanteissa myös koulun ulkopuolella ja arvioida realistisesti, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä ja tule-</p>

Kannustetaan oppilasta käyttämään vähäisintäkin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella				vaisuudessa.
<b>Kehittyvä kieli-taito, taito toimia vuorovaikutuksessa</b>			Taitotaso A1.3	
Järjestetään oppilaalle tilaisuuksia harjoitella suullista ja kirjallista vuorovaikutusta eri viestintäkanavia käyttäen.	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy muutamasta kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta viestintäkumppanin tukena.	Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tuettuna joskus viestintäkumppaniin.	Oppilas selviytyy melko vaivattomasti rutiininomaisista viestintätilanteista.
Tuetaan oppilasta kielellisten viestintäkeinojen käytössä.	Viestintäkeinojen käyttö	Oppilas tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin käyttäen vielä paljon apukeinoja. Oppilas osaa pyytää toistamista ja hidastamista sekä reagoida pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin tai muunlaisella minimipalautteella.	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.	Oppilas osallistuu viestintään tarviten enää satunnaisesti apukeinoja. Oppilas osaa reagoida enimmäkseen sanallisin ilmauksin. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa melko usein.
Autetaan oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia joissakin kaikkein rutiininomaisimissa sosiaalisissa kontakteissa.	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa sosiaalisissa tilanteissa.	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
<b>Kehittyvä kieli-taito, taito tulkitseä tekstejä</b>			Taitotaso A1.3	
Rohkaistaan oppilasta tulkitse-	Tekstien tulkitsemistaidot	Oppilas ymmärtää harjoiteltua, tuttua	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tut-	Oppilas ymmärtää tuttua sanastoa ja



maan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.		sanastoa ja ilmaisuja sisältävää hyvin suppeaa kirjoitettua tekstiä ja hyvin hidasta puhetta. Oppilas tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	tua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukena. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja selkeää puhetta asiayhteyden tukena. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa tiedon lyhyestä tekstistä.
<b>Kehittyvä kieli-taito, taito tuottaa tekstejä</b>			Taitotaso A1.2	
Tarjotaan oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienenmuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta olennaisimpiin rakenteisiin	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan muutamasta tutusta asiasta käyttäen hyvin suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista sanoista ja aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut melko ymmärrettävästi. Oppilas osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja hiukan peruskieliopin aineksia.	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeahkoa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa lyhyitä lauseita harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa suppeahkon perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja joitain keskeisiä peruskieliopin aineksia.	Oppilas pystyy kertomaan useista tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen vaihtelevia ilmaisuja ja kirjoittaa muutamia pitempiäkin lauseita käyttäen erilaisia lauserakenteita. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas osaa keskeisen perussanaston, keskeiset tilannesidonnaiset ilmaukset ja peruskieliopin ainekset.

#### 15.4.4 MATEMATIIKKA

##### Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää oppilaiden kykyä käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen opetus etenee systemaattisesti. Konkretia ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua. Oppimista tuetaan hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matematiikan opetus tukee oppilaiden myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan ja positiivista minäkuvaa matematiikan oppijoina. Se kehittää myös viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Matematiik-

kan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa oppilaat ottavat vastuuta omasta oppimisestaan.

Opetus ohjaa oppilaita ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetus kehittää oppilaiden kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti.

**Vuosiluokkien 7–9** matematiikan opetuksen tehtävänä on vahvistaa matemaattista yleissivistystä. Opetuksessa syvennetään matemaattisten käsitteiden ja niiden välisten yhteyksien ymmärtämistä. Opetus innostaa oppilaita löytämään ja hyödyntämään matematiikkaa omassa elämässään. Oppilaiden valmiuksiin kuuluvat ongelmien matemaattinen mallintaminen ja ratkaiseminen. Matematiikan opetus ohjaa oppilaita tavoitteelliseen, täsmälliseen, keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen toimintaan. Oppilaita rohkaistaan esittämään ratkaisujaan ja keskustelemaan niistä. Opetuksessa kehitetään oppilaiden yhteistyötaitoja.

### Matematiikan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältö-alueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 vahvistaa oppilaan motivaatiota, myönteistä minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	S1 – S6	L1, L3, L5
T2 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta matematiikan oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien	S1 – S6	L3, L7
<b>Työskentelyn taidot</b>		
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	S1 – S6	L1, L4
T4 kannustaa oppilasta harjaantumaan täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti	S1 – S6	L1, L2, L4, L5
T5 tukea oppilasta loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittämisessä	S1 – S6	L1, L3, L4, L5, L6
T6 ohjata oppilasta arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä	S1 – S6	L1, L3, L4, L6
T7 rohkaista oppilasta soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	S1 – S6	L1 - L7
T8 ohjata oppilasta kehittämään tiedonhallinta- ja analysointitaitojaan sekä opastaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	S1, S4, S6	L1, L4, L5
T9 opastaa oppilasta soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa	S1 – S6	L5
<b>Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet</b>		
T10 ohjata oppilasta vahvistamaan päättely- ja päässälaskutaitoa ja kannustaa oppilasta käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	S1, S2	L1, L3, L4
T11 ohjata oppilasta kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	S2	L1, L4
T12 tukea oppilasta laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaali- ja rationaalilukuihin	S2	L1, L4
T13 tukea oppilasta laajentamaan ymmärrystään	S2, S6	L1, L3, L6

prosenttilaskennasta		
T14 ohjata oppilasta ymmärtämään tuntemattoman käsite ja kehittämään yhtälönratkaisutaitojaan	S3, S4	L1, L4
T15 ohjata oppilasta ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa funktion käsitteeseen. Ohjata oppilasta harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista	S3, S4	L1, L4, L5
T16 tukea oppilasta ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä	S5	L1, L4, L5
T17 ohjata oppilasta ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	S5	L1, L4, L5
T18 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia	S5	L1, L4
T19 ohjata oppilasta määrittämään tilastollisia tunnuslukuja ja laskemaan todennäköisyyksiä	S6	L3, L4, L5
T20 ohjata oppilasta kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitojaan soveltaa matematiikkaa ja ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen	S1	L1, L4, L5, L6

### Matematiikan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Ajattelun taidot ja menetelmät:** Harjoitellaan loogista ajattelua vaativia toimintoja kuten sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä ja esittämistä täsmällisesti. Pohditaan ja määritetään vaihtoehtojen lukumääriä. Vahvistetaan oppilaiden päättelykykyä ja taitoa perustella. Harjoitellaan matemaattisen tekstin tulkitsemista ja tuottamista. Tutustutaan todistamisen perusteisiin. Harjoitellaan väitelauseiden totuusarvon päättelyä. Syvennetään algoritmista ajattelua. Ohjelmoidaan ja samalla harjoitellaan hyviä ohjelmointikäytäntöjä. Sovelletaan itse tehtyjä tai valmiita tietokoneohjelmia osana matematiikan opiskelua.

**S2 Luvut ja laskutoimitukset:** Harjoitellaan peruslaskutoimituksia myös negatiivisilla luvuilla. Vahvistetaan laskutaitoa murtoluvuilla ja opitaan murtoluvun kertominen ja jakaminen murtoluvulla. Tutustutaan vastaluvun, käänteisluvun ja itseisarvon käsitteisiin. Lukualuetta laajennetaan reaalilukuihin. Perehdytään lukujen jaollisuuteen ja jaetaan lukuja alkutekijöihin. Syvennetään desimaalilukujen laskutoimituksien osaamista. Vahvistetaan ymmärrystä tarkan arvon ja likiarvon erosta sekä pyöristämisestä. Varmistetaan prosentin käsitteen ymmärtäminen. Harjoitellaan prosenttiosuuden laskemista ja prosenttiluvun osoittaman määrän laskemista kokonaisuudesta. Lisäksi opitaan laskemaan muuttunut arvo, perusarvo sekä muutos- ja vertailuprosentti. Harjoitellaan potenssilaskentaa, kun eksponenttina on kokonaisluku. Perehdytään neliöjuuren käsitteeseen ja käytetään neliöjuurta laskutoimituksissa.

**S3 Algebra:** Perehdytään muuttujan käsitteeseen ja lausekkeen arvon laskemiseen. Harjoitellaan potenssilausekkeiden sieventämistä. Tutustutaan polynomin käsitteeseen ja harjoitellaan polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolaskua. Harjoitellaan muodostamaan lausekkeitä ja sieventämään niitä. Muodostetaan ja ratkaistaan ensimmäisen asteen yhtälöitä ja vaillinaisia toisen asteen yhtälöitä. Ratkaistaan yhtälöpareja graafisesti ja algebrallisesti. Tutustutaan ensimmäisen asteen epäyhtälöihin ja ratkaistaan niitä. Syvennetään oppilaiden taitoa tutkia ja muodostaa lukujonoja. Käytetään verrantoa tehtävien ratkaisussa.

**S4 Funktiot:** Kuvataan riippuvuuksia sekä graafisesti että algebrallisesti. Tutustutaan suoraan ja kääntäen verrannollisuuteen. Perehdytään funktion käsitteeseen. Piirretään suoria ja paraabeleja koordinaatistoon.

Opitaan suoran kulmakertoimen ja vakiotermin käsitteet. Tulkitaan kuvaajia esimerkiksi tutkimalla funktion kasvamista ja vähenemistä. Määritetään funktioiden nollakohtia.

**S5 Geometria:** Laajennetaan pisteen, janan, suoran ja kulman käsitteiden ymmärtämistä ja perehdytään viivan ja puolisuoran käsitteisiin. Tutkitaan suoriin, kulmiin ja monikulmioihin liittyviä ominaisuuksia. Vahvistetaan yhdenmuotoisuuden ja yhtenevyyden käsitteiden ymmärtämistä. Harjoitellaan geometrista konstruointia. Opitaan käyttämään Pythagoraan lausetta, Pythagoraan lauseen käänteislausetta ja trigonometrisia funktioita. Opitaan kehä- ja keskuskulma sekä tutustutaan Thaleen lauseeseen.

Lasketaan monikulmioiden piirejä ja pinta-aloja.

Harjoitellaan laskemaan ympyrän pinta-ala, kehän ja kaaren pituus sekä sektorin pinta-ala.

Tutkitaan kolmiulotteisia kappaleita. Opitaan laskemaan pallon, lieriön ja kartion pinta-aloja ja tilavuuksia.

Varmennetaan ja laajennetaan mittayksiköiden ja yksikkömuunnosten hallintaa.

**S6 Tietojen käsittely ja tilastot sekä todennäköisyys:** Syvennetään oppilaiden taitoja kerätä, jäsentää ja analysoida tietoa. Varmistetaan keskiarvon ja tyyppiärvon ymmärtäminen. Harjoitellaan määrittämään frekvenssi, suhteellinen frekvenssi ja mediaani. Tutustutaan hajonnan käsitteeseen. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia diagrammeja. Lasketaan todennäköisyyksiä.

Sisältöalueet (S1-S6) ja tavoitteet (T1-T20)	7.luokka	8. luokka	9.luokka
S1 Ajattelun taidot ja menetelmät  T1 - T10 T20	Harjoitellaan loogista ajattelua vaativia toimintoja kuten sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä ja esittämistä täsmällisesti. Pohditaan ja määritetään vaihtoehtojen lukumääriä. Vahvistetaan oppilaiden päättelykykyä ja taitoa perustella. Harjoitellaan matemaattisen tekstin tulkittamista ja tuottamista. Syvennetään algoritmista ajattelua. Ohjelmoidaan ja samalla harjoitellaan hyviä ohjelmointikäytäntöjä.  Vain 9lk: Tutustutaan todistamisen perusteisiin. Harjoitellaan väitelauseiden totuusarvon päättelyä		
S2 Luvut ja laskutoimitukset  T1 - T7, T9 T10 - T13	Harjoitellaan peruslaskutoimituksia myös negatiivisilla luvuilla. Vahvistetaan laskutaitoa murtoluvuilla ja opitaan murtoluvun kertominen ja jakaminen murtoluvulla. Tutustutaan vastaluvun, käänteisluvun ja itseisarvon käsitteisiin. Lukualuetta laajennetaan reaalityyppisiin. Perehdytään lukujen	Varmistetaan prosenttien käsitteen ymmärtäminen. Harjoitellaan prosenttiosuuden laskemista ja prosenttiluvun osoittaman määrän laskemista kokonaisuudesta. Lisäksi opitaan laskemaan muuttunut arvo, perusarvo sekä muutos- ja vertailuprosentti. Harjoitellaan potenssilaskentaa, kun eksponenttina on kokonaisluku.	Tarkastellaan lukualuetta kokoavasti.

	<p>jaollisuuteen ja jaetaan lukuja alkutekijöihin. Syvennetään desimaali- lukujen laskutoimituksen osaamista. Vahvistetaan ymmärrystä tarkan arvon ja likiarvon erosta sekä pyöristämisestä.</p>	<p>Perehdytään neliöjuuren käsitteeseen ja käytetään neliöjuurta laskutoimituksissa.</p>	
<p>S3 Algebra T1 - T7 T9 T14 - T15</p>	<p>Syvennetään oppilaiden taitoa tutkia ja muodostaa lukujonoja. Perehdytään muuttujan käsitteeseen ja lausekkeen arvon laskemiseen. Harjoitellaan muodostamaan lausekkeitä ja sieventämään niitä. Muodostetaan ja ratkaistaan ensimmäisen asteen yhtälöitä.</p>	<p>Harjoitellaan potenssilausekkeiden sieventämistä. Tutustutaan polynomin käsitteeseen ja harjoitellaan polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolaskua. Harjoitellaan muodostamaan lausekkeitä ja sieventämään niitä. Muodostetaan ja ratkaistaan ensimmäisen asteen yhtälöitä ja vaillinaisia toisen asteen yhtälöitä. Käytetään verrantoa tehtävien ratkaisussa.</p>	<p>Ratkaistaan yhtälöpareja graafisesti ja algebrallisesti. Tutustutaan ensimmäisen asteen epäyhtälöihin ja ratkaistaan niitä. Käytetään verrantoa tehtävien ratkaisussa.</p>
<p>S4 Funktiot T1 - T9 T14 - T15</p>	<p>Perehdytään funktion käsitteeseen. Kuvataan riippuvuuksia.</p>	<p>Kuvataan riippuvuuksia algebrallisesti. Tutustutaan suoraan verrannollisuuteen.</p>	<p>Kuvataan riippuvuuksia sekä graafisesti että algebrallisesti. Tutustutaan suoraan ja kääntäen verrannollisuuteen. Piirretään suoria ja paraabeleja koordinaatistoon. Opitaan suoran kulmaker-toimen ja vakiotermin käsitteet. Tulkitaan kuvaajia esimerkiksi tutkimalla funktion kasvamista ja vähenemistä. Määritetään funktioiden nollakohtia.</p>
<p>S5 Geometria T1 - T7 T9 T16 - T18</p>	<p>Laajennetaan pisteen, janan, suoran ja kulman käsitteiden ymmärtämistä ja perehdytään viivan ja puolisuoran käsitteisiin. Tutkitaan suoriin, kulmiin ja monikulmioihin liittyviä ominaisuuksia. Harjoitellaan geometrista konstruointia.</p>	<p>Vahvistetaan yhdenmuotoisuuden ja yhtenevyyden käsitteiden ymmärtämistä. Opitaan käyttämään Pythagoraan lausetta ja Pythagoraan lauseen käänteislausetta. Harjoitellaan laskemaan ympyrän pinta-ala, kehän ja kaaren pituus sekä</p>	<p>Opitaan käyttämään trigonometrisia funktioita. Tutkitaan kolmiulotteisia kappaleita. Opitaan laskemaan pallon, lieriön ja kartion pinta-aloja ja tilavuuksia. Varmennetaan ja laajennetaan mittayksiköiden ja yksikkömuunnosten hallintaa.</p>

	Opitaan kehä- ja keskuskulma sekä tutustutaan Thaleen lauseeseen. Lasketaan monikulmioiden piirejä ja pinta-aloja. Varmennetaan ja laajennetaan mittayksiköiden ja yksikkömuunnosten hallintaa.	sektorin pinta-ala. Varmennetaan ja laajennetaan mittayksiköiden ja yksikkömuunnosten hallintaa.	
S6 Tietojen käsittely ja tilastot sekä todennäköisyys  T1 - T9 T13 T19	Syvennetään oppilaiden taitoja kerätä, jäsentää ja analysoida tietoa. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia diagrammeja.	Syvennetään oppilaiden taitoja kerätä, jäsentää ja analysoida tietoa. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia diagrammeja.	Syvennetään oppilaiden taitoja kerätä, jäsentää ja analysoida tietoa. Varmistetaan keskiarvon ja tyyppiä ymmärtäminen. Harjoitellaan määrittämään frekvenssi, suhteellinen frekvenssi ja mediaani. Tutustutaan hajonnan käsitteeseen. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia diagrammeja. Lasketaan todennäköisyyksiä.

### Laaja-alainen osaaminen matematiikassa luokilla 7-9

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alainen osaaminen voi näkyä matematiikassa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Matematiikassa havainnoidaan ja haetaan tietoa. Oppiaineen luonteeseen kuuluu vastauksen järjestyksen arvioiminen. Ohjataan oppilasta ymmärtämään oppiaineen kumulatiivinen luonne ja jatkuvan työskentelyn tärkeys.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Kannustetaan oppilasta täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään monikulttuurisia vierailijoita ja käytetään vieraskielistä materiaalia.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Oppilasta ohjataan huolehtimaan työväliseistään ja tehtävistään, sekä oman arjen aikataulutuksesta. Opetukseen voidaan ottaa esimerkkejä liikenteen erilaisista tilanteista, päihteettömyydestä ja oman talouden hoidosta.

**L4 Monilukutaito:** Oppilasta ohjataan ymmärtämään matemaattista merkkikieltä. Tulkitaan ja tuotetaan erilaisia graafisia esityksiä. Ongelmanratkaisussa käytetään apuna esim. kuvia, kaavioita ja symboleja. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan teknologiaa.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Opetuksessa hyödynnetään teknologisia sovelluksia ja sähköisiä oppimisympäristöjä. Ohjelmoidaan.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Oppilaita ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä. Matematiikan luonne oppiaineena vaatii järjestelmällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Esim. matematiikan yhdistäminen TET -jaksoon, yritysvierailut ja -vierailijat sekä matematiikan tarve eri ammateissa.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Kannustetaan oppilasta suunnittelemaan ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Rohkaistaan oppilasta soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Käytetään mahdollisuuksien mukaan yhteiskunnallisia teemoja

### Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen lähtökohdat valitaan oppilaita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista. Konkretia toimii edelleen tärkeänä osana matematiikan opiskelua. Rohkaistaan oppilaita käyttämään ajattelua tukevia piirroksia ja välineitä. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja. Ongelmia matematisoidaan, ratkaistaan ja tulkitaan yksin ja yhdessä. Yhdessä työskennellessä jokainen toimii sekä itsensä että ryhmän hyväksi. Oppimispelit ovat yksi motivoiva työtapo. Tieto- ja viestintäteknologiaa, kuten taulukkolaskentaa ja dynaamista geometriaohjelmistoa, hyödynnetään opetuksen, oppimisen, tuottamisen, arvioinnin sekä luovuuden välineenä.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa vuosiluokilla 7-9

Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus saada opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä, jos hän ei hallitse niitä riittävästi. Lisäksi annetaan ennakoivaa tukea tarvittaessa uusien sisältöjen oppimiseksi. Oppilaiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilaille korostetaan asioiden ymmärtämisen tärkeyttä. Oppilaita tuetaan suurempien asiakokonaisuuksien hahmottamisessa ja yhteyksien löytämisessä. Eriyttämisessä otetaan huomioon jokaisen oppilaan osaaminen ja annetaan mahdollisuus onnistumisen elämyksiin.

Sisältöjä voidaan rikastuttaa syventämällä yhteisesti käsiteltävää aihetta oppilaiden kiinnostuksen ja taitotason mukaan. Taitavia oppilaita tuetaan tarjoamalla heille vaihtoehtoisia työskentelymuotoja, kuten esimerkiksi erilaisia projekteja ja ongelmalähtöisiä tutkimustehtäviä oppilaita kiinnostavista matemaattisista aiheista.

### Oppilaan oppimisen arviointi matematiikassa vuosiluokilla 7-9

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä ja ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Palaute tukee oppilaiden myönteistä minäkuvaa matematiikan oppijana. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin matematiikan tavoitteisiin. Arviointi ohjaa oppilaita kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitoja. Palaute auttaa oppilaita huomaamaan, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten.

Oppilailla on aktiivinen rooli arvioinnissa. Itsearvioinnissa oppilaat oppivat asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja havainnoimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin. Lisäksi oppilaita ohjataan kiinnittämään huomiota tapaansa työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.

Oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin. Arvioinnin kohteena ovat matemaattiset tiedot ja taidot sekä niiden soveltaminen. Lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota tekemisen tapaan ja taitoon perustella ratkaisuja sekä ratkaisujen rakenteeseen ja oikeellisuuteen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito hyödyntää välineitä mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologiaa.

Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Tuotoksen arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotoksen matemaattiseen sisältöön ja esitystapaan. Palautteella ohjataan oppilaita ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Oppilaita ohjataan tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona matematiikan opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut matematiikan oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso matematiikan valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Matematiikassa oppilaan osaaminen kehittyy eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta

### Matematiikan päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 vahvistaa oppilaan motivaatiota, myönteistä minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	S1 – S6		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta matematiikan oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien	S1 – S6	Vastuunottaminen opiskelusta	Oppilas ottaa vastuuta omasta oppimisestaan ja osallistuu rakentavasti ryhmän toimintaan.
<b>Työskentelyn taidot</b>			
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	S1 – S6	Opittujen asioiden yhteydet	Oppilas havaitsee ja selittää oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä
T4 kannustaa oppilasta harjaantumaan täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti	S1 – S6	Matemaattinen ilmaisu	Oppilas osaa ilmaista matemaattista ajatteluaan sekä suullisesti että kirjallisesti.



T5 tukea oppilasta loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittämisessä	S1 – S6	Ongelmanratkaisutaito	Oppilas osaa jäsentää ongelmia ja ratkaista niitä hyödyntäen matematiikkaa.
T6 ohjata oppilasta arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä	S1 – S6	Taito arvioida ja kehittää matemaattisia ratkaisuja	Oppilas osaa arvioida matemaattista ratkaisuaan ja tarkastelee kriittisesti tuloksen mielekkyyttä
T7 rohkaista oppilasta soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	S1 – S6	Matematiikan soveltaminen	Oppilas osaa soveltaa matematiikkaa eri ympäristöissä
T8 ohjata oppilasta kehittämään tiedonhallinta- ja analysointitaitojaan sekä opastaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	S1, S4, S6	Tiedon analysointi ja kriittinen tarkastelu	Oppilas osaa itse hankkia, käsitellä ja esittää tilastotietoa
T9 opastaa oppilasta soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa	S1 – S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Oppilas osaa soveltaa tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa
<b>Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet</b>			
T10 ohjata oppilasta vahvistamaan päättely- ja päässälaskutaitoa ja kannustaa oppilasta käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	S1, S2	Päätely- ja laskutaito	Oppilas käyttää aktiivisesti päättely- ja päässälaskutaitoa eri tilanteissa
T11 ohjata oppilasta kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	S2	Peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla	Oppilas osaa sujuvasti peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla
T12 tukea oppilasta laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaalityyppisiin	S2	Lukukäsite	Oppilas tunnistaa reaalityyppiset ja osaa kuvailla niiden ominaisuuksia
T13 tukea oppilasta laajentamaan ymmärrystään prosenttilaskennasta	S2, S6	Prosentin käsite ja prosenttilaskenta	Oppilas osaa kertoa prosentin käsitteen käytöstä. Oppilas osaa laskea prosenttiosuuden, prosenttiluvun osoittaman määrän kokonaisuudesta sekä muutos- ja vertailuprosentin. Oppilas osaa käyttää tietojaan eri tilanteissa.
T14 ohjata oppilasta ymmärtämään tuntemattoman käsite ja kehittämään yhtälönratkaisutaitojaan	S3, S4	Tuntemattoman käsite ja yhtälönratkaisutaidot	Oppilas osaa ratkaista ensimmäisen asteen yhtälön symbolisesti. Oppilas osaa ratkaista vaillinaisen toisen asteen yhtälön esimerkiksi päättelöllä tai symbolisesti.
T15 ohjata oppilasta ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa	S3, S4	Muuttujan ja funktion käsitteet sekä	Oppilas ymmärtää muuttujan ja funktion käsitteen

funktion käsitteeseen. Ohjata oppilasta harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista		kuvaajien tulkitseminen ja tuottaminen	sekä osaa piirtää ensimmäisen ja toisen asteen funktion kuvaajan. Oppilas osaa tulkita kuvaajia monipuolisesti.
T16 tukea oppilasta ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä	S5	Geometrian käsitteiden ja niiden välisten yhteyksien hahmottaminen	Oppilas osaa nimetä ja kuvailla suoriin, kulmiin ja monikulmioihin liittyviä ominaisuuksia sekä niiden välisiä yhteyksiä
T17 ohjata oppilasta ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	S5	Suorakulmaisen kolmion ja ympyrän ominaisuuksien hahmottaminen	Oppilas osaa käyttää Pythagoraan lausetta ja trigonometrisia funktioita. Oppilas ymmärtää kehäkulman ja keskuskulman käsitteet.
T18 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia	S5	Pinta-alojen ja tilavuuksien laskutaito	Oppilas osaa laskea tasokuvioiden pinta-aloja ja kappaleiden tilavuuksia. Oppilas osaa pinta-ala- ja tilavuusyksiköiden muunnoksia.
T19 ohjata oppilasta määrittämään tilastollisia tunnuslukuja ja laskemaan todennäköisyyksiä	S6	Tilastolliset tunnusluvut ja todennäköisyyslaskenta	Oppilas hallitsee keskeiset tilastolliset tunnusluvut ja osaa antaa niistä esimerkkejä. Oppilas osaa määrittää sekä klassisia että tilastollisia todennäköisyyksiä.
T20 ohjata oppilasta kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitojaan soveltaa matematiikkaa ja ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen.	S1	Algoritminen ajattelu ja ohjelmointitaidot	Oppilas osaa soveltaa algoritmisen ajattelun periaatteita ja osaa ohjelmoida yksinkertaisia ohjelmia.

### 15.4.5 BIOLOGIA

#### Oppiaineen tehtävä

Biologian opetuksen tehtävänä on auttaa oppilaita ymmärtämään elämää ja sen kehittymistä, kartuttaa oppilaan luonnontuntemusta sekä ohjata oppilaita ymmärtämään ekosysteemien toimintaa, ihmisen elintoimintoja sekä perinnöllisyyden ja evoluution perusteita.

Biologian opetuksessa työskennellään myös luonnossa ja ohjataan oppilaita tutkivan oppimisen avulla tutustumaan biologisen tiedonhankinnan luonteeseen. Luonnon tutkimisessa käytetään sekä maasto- että laboratoriotyömenetelmiä. Elämyksellinen ja kokemuksellinen oppiminen virittää oppimisen iloa ja herättää kiinnostusta tarkkailla elinympäristön tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian käyttö edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa biologian opetuksessa.

Biologian opetuksessa tuetaan oppilaiden ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojen sekä yhteisöllisyyden kehittymistä ja annetaan valmiuksia biologiaa hyödyntävien alojen opiskeluun sekä työelämään.

Biologian opetus auttaa oppilaita ymmärtämään, miten biologian tietoja ja taitoja voidaan soveltaa ja hyödyntää omassa elämässä, eettisissä pohdinnoissa, ajankohtaisten biologiaan liittyvien uutisten seurannassa sekä siinä, kuinka yhteiskunnalliseen päätöksentekoon voidaan vaikuttaa. Biologian opetus kehittää oppilaiden ympäristötietoisuutta ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Oppilaat saavat valmiuksia vaikuttaa ja osallistua oman lähiympäristönsä kehittämiseen ja sen säilymiseen elinvoimaisena. Oppilaita ohjataan kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ymmärtämiseen.

### Biologian opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Biologinen tieto ja ymmärrys</b>		
T1 ohjata oppilasta ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja	S1-S4, S6	L4, L5
T2 auttaa oppilasta kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintointoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	S1-S5	L4, L5
T3 ohjata oppilasta tutkimaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään erilaisten elinympäristöjen merkitys luonnon monimuotoisuudelle	S1-S4, S6	L4, L7
T4 ohjata oppilasta ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution peruseräitä	S1, S4, S5	L1
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen kehitystä ja elimistön perustoimintoja	S5	L3
T6 ohjata oppilasta arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön sekä ymmärtämään ekosysteemipalvelujen merkitys	S6	L4, L7
<b>Biologiset taidot</b>		
T7 ohjata oppilasta kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä	S1-S6	L1
T8 opastaa oppilasta käyttämään biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	S1-S5	L1, L5
T9 ohjata oppilasta koostamaan eliökokoelma ja kasvattamaan kasveja biologisten ilmiöiden ymmärtämiseksi	S1-S4, S6	L5, L6, L7
T10 ohjata oppilasta tekemään tutkimuksia sekä koulussa että koulun ulkopuolella	S1-S6	L1, L5
T11 kannustaa oppilasta soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa	S6	L2, L3, L7
<b>Biologian asenne- ja arvotavoitteet</b>		
T12 innostaa oppilasta syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta	S1-S6	L7
T13 ohjata oppilasta tekemään eettisesti perusteltuja valintoja	S6	L7
T14 innostaa oppilasta vaikuttamaan ja toimimaan kestävästi tulevaisuuden rakentamiseksi	S6	L5, L7

## Biologian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisällöt liittyvät toisiinsa siten, että biologinen tutkimus (S1) ja tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön (S2) sisällytetään muihin sisältöalueisiin. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

Sisältöalueiden valinnassa huomioidaan oppilaiden osallisuus. Niiden valinnassa voi hyödyntää myös opettajan osaamista ja omia vahvuusalueita. Vuosittaiset retket liitetään koulun työsuunnitelmaan. Osa sisältöalueista voidaan toteuttaa monialaisten opintokokonaisuuksien yhteydessä, erityisesti paikalliset painotukset sopivat niihin hyvin.

**S1 Biologinen tutkimus:** Sisältöjä valitaan siten, että biologisen tutkimuksen vaiheet tulevat oppilaan oman toiminnan kautta tutuiksi.

Tutkimuksen tekeminen toteutuu läpäisyperiaatteella kaikilla luokka-asteilla. Tutkimus syvenee ja laajenee luokka-asteittain. Osa tutkimuksista on itsenäistä työskentelyä ja osa tehdään ryhmissä tai koko luokan yhteisenä tutkimuksena. Tutkimuksissa ja niiden tulosten raportoinnissa käytetään ainakin osin tietotekniikka. Ainakin yhden tutkimuksen tulokset myös julkistetaan. Tutkimuksissa käytetään monipuolisesti tutkimusvälineistöä erilaisissa tutkimusympäristöissä, tehdään kasvatuskokeita ja toteutetaan omaan elinympäristöön vaikuttamista. Tutkimuksellinen työote voidaan sisällyttää pieniinkin työtehtäviin.

**S2 Tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön:** Sisältöjä valittaessa painotetaan vastuullista luonnossa liikkumista, lajintuntemusta sekä metsän ja muiden ekosysteemien tutkimista ja vertailua. Maastotyöskentelyssä havainnoidaan ja arvioidaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisen vaikutusta niihin.

Tutkimusretkiä ja tutustumiskäyntejä lähiympäristöön toteutetaan tarkoituksenmukaisesti jokaisella luokka-asteella. Oppilaat käyvät vähintään kerran yläkoulunsa aikana jollain maakunnallisesti merkittävällä luontokohteella esimerkiksi kansallispuistossa, retkeilyalueella, vesistöalueella tai muulla suojelualueella. Tämä voidaan toteuttaa myös monialaisten oppimiskokonaisuuksien yhteydessä. Koulukohtaisissa suunnitelmassa voidaan määrittää yhteistyössä kunnan kanssa koulualueen lähellä sijaitsevat retkikohteet pysyväisluonteisiksi oppimisympäristöiksi ja tutkimuskohteiksi. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään paikallisten kumppaneiden lisäksi myös maakunnallisia yhteistyökumppaneita.

**S3 Ekosysteemin perusrakenne ja toiminta:** Sisällöt painottuvat suomalaisen metsäekosysteemin rakenteeseen ja toimintaan sekä ihmisen toiminnan vaikutuksiin niissä. Lisäksi käsitellään perustietoja vesi-, suo-, tunturi- ja kaupunkiekosysteemeistä. Tutustutaan lajien ekologiaan ja niiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Opetukseen sisältyy eliökokoelman koostaminen. Sisältöjä valittaessa painotetaan ekosysteemien monimuotoisuuden tärkeyttä.

Kahdeksannen luokan keskeistä sisältöä on ekosysteemin rakenne ja toiminta. Kainuulainen painopiste on metsäekosysteemissä. Paikallisesti voidaan täydentää metsäopetusta suo- ja vesistöekosysteemien opiske-

lulla tai opettajan/oppilaiden niin halutessa myös jollain vapaavalintaisella ekosysteemillä. Paikallisiin opetussisältöihin voidaan liittää mm. metsästys ja retkeily, suurpedot, erilaiset luonnon antimet: marjastus, sienestys yrtit sekä kalastus. Kainuulaisessa toimintaympäristössä näkyvät metsien suojelu, luontomatkailu, metsätalous, luontoliikunta, vesistöjen käyttö ja niiden suojelu.

**S4 Mitä elämä on?:** Sisällöissä keskitytään tutkimaan elämän perusilmiöitä biologialle tyypillisin tutkimusmenetelmin. Opetukseen sisällytetään kasvien kasvatusta. Eliökunnan rakenteeseen ja monimuotoisuuteen perehdytään vertailemalla eliöiden rakenteita, elintoimintoja ja elinympäristöjä. Tutustutaan perinnöllisyyden ja evoluution perusteisiin. Tarkastellaan bioteknologian mahdollisuuksia ja haasteita.

Elämän perusilmiöitä käsitellään pääasiassa seitsemännellä luokalla. Opetuksessa korostuvat toiminnallisuus ja tutkimuksellisuus. Sisältöjen valinnassa huomioidaan maastotyöskentely- ja tutkimustaitojen harjoittelu sekä yhdessä että yksilöllisesti. Paikallisena painotuksena on vesiekosysteemi.

**S5 Ihminen:** Sisällöissä keskitytään tutkimaan ihmiskehon toimintaa ja syvennetään tietämystä ihmisen rakenteesta, elintoiminnoista ja säätelyjärjestelmistä. Tarkastellaan kasvuun, kehitykseen ja terveyteen vaikuttavien biologisten tekijöiden perusteita. Tutustutaan, miten perimä ja ympäristö vaikuttavat ihmisen eri ominaisuuksien kehittymiseen.

Ihmisen biologia opiskellaan yhdeksännellä luokalla. Paikallisena painopisteenä on ympäristön merkitys hyvinvoinnille ja luontoliikunta. Tässä vaiheessa korostuvat jatko-opintovalmiudet erityisesti biologiaa hyödyntävien alojen opiskeluun.

**S6 Kohti kestävästä tulevaisuudesta:** Sisällöt liittyvät luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, ilmastonmuutokseen, luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja muutoksiin lähiympäristössä. Pohditaan luonnonvarojen kestäväan käytön ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia ja eettisiä periaatteita, kestäväan ravinnontuotantoa sekä eläinten hyvinvointia. Käsitellään biotalouden ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestäväan tulevaisuuden kannalta. Tutustutaan luonnonsuojelun tavoitteisiin, keinoihin ja saavutuksiin.

Kestäväan tulevaisuuden tavoitteet ja sisällöt ovat koko koulun ja kunnan tärkeää toimintaa. Yhteisön on toimillaan ohjattava kestäväan tulevaisuuden tavoitteita. Koko koulun yhteisöllinen ja ympäristövastuullinen toimintakulttuuri tukee kestäväan kehityksen tavoitteita. Biologian opetuksessa kestäväan tulevaisuuden tavoitteet sisällytetään jokaiselle luokka-asteelle. Sen lisäksi niitä liitetään monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin.

Seitsemännellä luokalla näkökulma on luonnon monimuotoisuuden merkityksessä ja omakohtaisen luontosuhteen kehittymisessä sekä eläinten hyvinvoinnissa. Omakohtaisen luontosuhteen vahvistaminen toteutuu lajintuntemuksen, luonnonkauneuden ja elämyksellisyyden avulla.

Kahdeksannella luokalla syvennetään luonnon tuntemusta, omakohtaista luontosuhdetta ja ymmärrystä ekosysteemin perustoiminnoista. Ohjataan oppilasta tunnistamaan ihmisen merkitystä ekosysteemissä sekä ymmärtämään ekosysteemien haavoittuvuus. Lisätään oppilaan ymmärrystä ekosysteemipalveluista ja tutustutaan luonnonsuojelun saavutuksiin.

Paikallisena painotuksena tutustutaan metsien- ja soidensuojeluun sekä eliölajien suojeluun, joista kainuulaisia ovat esim. suurpedot, metsäpeura, liito-orava ja tikankontti. Tutustutaan lisäksi kestävään metsätalouteen ja biotalouteen, jokamiehenoikeuksiin ja eettisesti kestävään luonnon hyödyntämiseen.

Yhdeksännellä luokalla korostuvat osallisuus ja vaikuttaminen. Paikallisena painotuksena voidaan toteuttaa monialainen oppimiskokonaisuus, jossa harjoitellaan omaan elinympäristöön vaikuttamista.

### Biologian sisältöalueet luokittain Kainuussa

	7 luokka	8 luokka	9 luokka
S1 Biologinen tutkimus	Solun tutkimus Yksisoluisten eliöiden kasvatusta Kasvatuskoe Lajin tunnistus Eliöiden rakenne Eliöiden luokittelu	Eliökokoelman koostaminen Eliöiden pyydystys Ekosysteemitutkimus Lajien tunnistus	Eläinsolu Ihmissen anatomian ja fysiologiaan liittyvät tutkimukset. Osallisuus ja vaikuttaminen omaan ja ympäristön hyvinvointiin.
S2 Tutkimusretket lähialueille	Vastuullinen ja turvallinen luonnossa liikkuminen Retki lähiympäristöön	Vastuullinen ja turvallinen luonnossa liikkuminen Metsä- tai suoretki Jokamiehen oikeudet	Vastuullinen ja turvallinen luonnossa liikkuminen Luontoliikunta
S3 Ekosysteemin perusrakenne ja toiminta		Suomalaisen metsäekosysteemin rakenne ja toiminta Ihmissen vaikutus ekosysteemiin Perustiedot vesi- ja suo-ekosysteemistä Lajien ekologia ja niiden vuorovaikutussuhteet	
S4 Mitä elämä on?	Eliöiden rakenne ja elintoiminnot sekä niiden vertailu Eliökunnan luokittelu Perinnöllisyyden ja evoluution perusteet Bioteknologian mahdollisuudet ja haasteet	Elinympäristöjen vertailu Eliöiden sopeutuminen vuodenaikojen vaihteluun	Solu (eläinsolu) Ihmissen evoluutio ja perinnöllisyys
S5 Ihminen			Ihmissen rakenne, elintoiminnot ja säätelyjärjestelmä. Kasvuun, kehitykseen ja terveyteen vaikuttavien biologisten tekijöiden perusteet. Perimän ja ympäristön vaikutus ihmisen ominaisuuksien kehittymiseen.
S6 Kohti kestävää tulevaisuutta	Omaehtoinen luontosuhte Eläinten hyvinvointi	Kestävä metsätalous Ekosysteempalvelut Luontosuhteen vahvistaminen	Omaan ja ympäristön hyvinvointiin vaikuttaminen.

	Monimuotoisuuden merkitys	minen Luonnon monimuotoisuuden merkitys Luonnonsuojeluun tutustuminen Kuluttajatietoisuus	
--	---------------------------	--	--

### Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 7-9 sekä niiden paikalliset painotukset ja laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tukeminen

Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä tuetaan biologialle luontevalla tavalla. Opetuksessa toteutettavien sisältöjen ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu yhdessä oppilaiden tähtää motivoituneeseen opiskeluun sekä erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen ja syventämiseen.

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Koulutyössä vahvistetaan oppilaiden aktiivista roolia oppimisprosessissa. Biologiassa painottuu tutkimuksellinen työote, johon liitetään itsearviointi, positiivinen palaute ja oman työn suunnittelu. Luonnontieteellisiä ajattelutaitoja kehitetään syy-seuraussuhteiden tunnistamisella. Retket mahdollistavat havainnointi taitojen kehittymisen. Erilaista oppimista tuetaan monipuolisilla työskentelytavoilla. Tiedonhankintataitoja harjoitellaan erilaisten projektien yhteydessä. Oppiainerajat ylittävä, kokeileva, tutkiva ja toiminnallinen työskentely on biologian opetuksessa luontevaa. Ainerajat ylittävää opetusyhteistyötä voidaan tehdä mm. maantiedon, liikunnan, terveystiedon, kielten, äidinkielen ja kemian kanssa.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Oppilaita ohjataan lukemaan ympäristön kulttuurisia viestejä, tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä tunnistamaan siihen liittyviä arvoja. Kainuussa painottuu metsään liittyvän kulttuurin monipuolisuus. Biologian keinoina ovat monipuoliset työmenetelmät, luontosuhteen vahvistaminen, oman elinympäristön tuntemus, suojelu ja vaaliminen sekä luonnon kauneus ja elämyksellisyys.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa ja yhteistä hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä sekä harjaantumaan terveystä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin. Oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin elämän eri alueilla. Ihmisen biologia: fysiologian ja anatomian tuntemus antavat mahdollisuuden ymmärtää omaa hyvinvointia ja ennaltaehkäistä sairauksia. Luonnossa liikkuminen ja retkelle sopiva pukeutuminen ovat osa arjen taitoja. Luontoliikunnan yhteydessä tehdään näkyväksi luonnossa liikkumisen merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle. Osallisuustutkimuksen yhteydessä harjoitellaan kansalaistaitoja ja opitaan tunnistamaan ympäristössä olevia hyvinvointia edistäviä tai sitä haittaavia tekijöitä.

**L4 Monilukutaito:** Oppilaat harjaantuvat kaikkien aistialueiden monipuoliseen hyödyntämiseen oppimisessa. Ympäristönlukutaidon kehittäminen on keskeistä. Biologian opetuksessa kirjoitettujen lähteiden lisäksi käytetään kasvi- ja eläinnäytteitä, vesi- maaperä- ja kudoksenäytteitä, kuvia, virtuaaliympäristöjä, erilaisia diagrammeja ja muita havainnollistavia mallinnoksia. Ajankohtaista uutisointia biologian aiheista seurataan suunnitelmallisesti.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Tieto- ja viestintäteknologian käyttö on luonteva osa oppilaan omaa ja yhteisön oppimista myös biologian opetuksessa. Digitaalisessa osaamisessa pyritään taitojatkumoon, jolloin yläkoulussa laajennetaan ja syvennetään alakoulussa hankittuja taitoja. Tieto- ja viestintäteknikkaa käytetään tarkoituksenmukaisesti tutkimusten tekemisessä, tulosten raportoinnissa ja niiden

julkaisussa, oppimisalustana, digitaalisten eliölajikokoelmien teossa, lajien tunnistuksessa, luokittelussa ja opettelussa, elinympäristöjen vertailussa mm. kuvaamista ja paikannusta, ekosysteemin ja ihmisen elintointojen mallintamisessa sekä tiedonhaussa. Hyödynnetään myös pelillisyyttä esim. lajiston ja käsitteiden opettelussa. Sosiaalisen median käyttö tukee vaikuttamisen ja osallisuuden ymmärtämistä. Digitaalinen ja tietokoneisiin liitettävä tutkimusvälineistö tukee laaja-alaista oppimista. Tieto- ja viestintäteknikkaa voidaan käyttää kohteiden seurantatutkimuksissa kuvaamalla muutosta, tuottamalla paikkaan sidottua aineistoa (gis ja karttaohjelmat) ja mallintaa elintointoja. Elämyksellisyyttä voidaan tuottaa myös virtuaaliympäristöissä.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Koulussa harjoitellaan projektityöskentelyä ja verkostoitumista omassa yhteisössä, lähialueella ja Suomessa sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisesti. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa kehittyvät työskentelytaidot: opitaan lukemaan ohjeita, suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja, tekemään johtopäätöksiä ja löytämään uusia ratkaisuja olosuhteiden muuttuessa. Projektityöskentely opettaa pitkäjänteistä ja määrätietoista työskentelyotetta. Lisäksi opitaan raportoimaan ja julkaisemaan tuloksia ja tuotoksia eri tavoin. Vierailuja toteutetaan biologiaa lähellä oleviin yrityksiin, maatiloille ja virastoihin, joiden kanssa voidaan tehdä myös yhteistyötä.

**L7 Vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen:** Vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen on biologian keskeistä sisältöä. Biologiassa oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen ja tekojen merkitys itselle sekä lähiyhteisölle, yhteiskunnalle ja luonnolle. Vaikuttaminen liittyy oman elinympäristön tuntemukseen, suojeluun ja vaalimiseen sekä luonnontilan ja hyvinvoinnin välisen ymmärryksen kehittymiseen. Tähän liittyy osallisuustutkimus/-projekti. Kainuulaisten painopisteiden kautta tutustutaan monimuotoisuuteen ja kuinka me vaikutamme siihen. Yhteistyö paikallislehtien kanssa mahdollistaisi omien tutkimustulosten pääsyn laajempaan tietoisuuteen.

**Esimerkkejä monialaisista oppimiskokonaisuuksista:** Monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin liitettäviä teemoja voivat olla esimerkiksi luontoliikunta, suurpedot, metsästys, elinympäristöt, luontosuhteen vahvistaminen, lajitietous, luonnonsuojelu, vesiekosysteemi, jokamiehen oikeudet ja metsänkäyttökulttuuri.

### Biologian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena on, että biologian opetuksessa oppilaille on mahdollisuus työskennellä erilaisissa tutkimuksellisuutta tukevilla oppimisympäristöissä sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Maasto- ja laboratorio työskentelyssä oppilaita ohjataan havainnoimaan ja käyttämään biologialle ominaisia tutkimusmenetelmiä. Biologian opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on, että oppilaita ohjataan käyttämään myös sähköisiä oppimisympäristöjä biologisen tiedon hankinnassa, käsittelyssä, tulkinnassa ja esittämisessä.

Biologian työtapoja valittaessa painotetaan vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä ottaen huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet. Monipuolisten työtapojen avulla jokainen oppilas saa erilaisia kokemuksia, pystyy omaksumaan luonnontieteelle luonteenomaisia tutkimusmenetelmiä ja harjaantuu tekemään johtopäätöksiä sekä raportoimaan ja soveltamaan oppimaansa. Biologian opetuksen tavoitteiden mukaisesti elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja toiminnallisuus kehittävät oppilaiden taitoa pohtia omia arvovalintoja. Lisäksi oppilaille kehittyy taito tarkastella kriittisesti ilmiöitä ja erilaisia tietolähteitä.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki biologiassa vuosiluokilla 7-9



Biologian opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita omakohtaiseen havainnointiin ja tutkimiseen itsenäisesti ja ryhmissä sekä erilaisissa oppimisympäristöissä. Maasto- ja laboratoriotyöskentely toteutetaan siten, että turvallisuuskysymykset otetaan huomioon. Oppilaiden yksilöllisen tuen tarpeet huomioidaan erilaisten työmenetelmien valinnassa. Kasvua, kehitystä sekä oppimisen iloa tukevat tutkimuksellisuus, yhdessä tekeminen, vastuullisuus omasta työskentelystä, luontosuhteen syveneminen sekä tiedon liittäminen jo ennestään opittuun. Biologian tavoitteiden kannalta on keskeistä tiedostaa oppilaiden mahdolliset vaikeudet laboratorio- ja maastotyöskentelyssä. Oppilaita tuetaan työskentelyssä kunkin omien vahvuuksien pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla oppilaiden taitoja eri tukimuotoja hyödyntäen. Eriyttäminen on mahdollista yhteisissä tutkimustehtävissä, joissa oppilaat toimivat erilaisissa rooleissa ja etenevät yksilöllisesti ajattelun taitojen eri tasoille.

### **Oppilaan oppimisen arviointi biologiassa vuosiluokilla 7-9**

Biologian opetuksessa kannustava ja rakentava palaute opintojen aikana tukee oppilaiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa jokaista löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin biologian tavoitteisiin. Palautteen avulla oppilaita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa biologista tietoa. Biologian arvioinnissa oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä oppilaan tiedolliseen osaamiseen että biologisiin taitoihin erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Opettaja seuraa oppilaan taitoa tehdä havainnot, kerätä, käsitellä, tulkita, arvioida ja esittää erilaisia aineistoja. Lisäksi arvioidaan oppilaan taitoa käyttää biologialle ominaista välineistöä, tieto- ja viestintäteknologiaa sekä taitoa toteuttaa pienimuotoisia kokeita ja tutkimuksia koulussa ja sen ulkopuolella. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen oppilaan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona biologian opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut biologian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso biologian valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Biologiassa oppilaan osaaminen kehittyy yleensä eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### **Biologian oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 7-9**

Biologian opetukseen liittyvät monipuoliset oppimisympäristöt ja sisällöt asettavat vaatimuksia niin resurssien kuin turvallisuuden suhteen. Näitä ovat erilaiset laboroinnit, kasvatuskokeet ja maastotyöskentely sekä retket. Kunnan ja koulun tulee turvata resurssit biologian opetuksen opetussuunnitelman mukaiseen toteutukseen. Huomioitavaa ovat mm. resurssit biologialle ominaisiin tutkimusvälineisiin ja tiloihin sekä retkiin. Koulun lähialueella on hyvä olla jokin pysyväisluonteinen kohde luonto-opetuksen järjestämiseksi. Huomiota on kiinnitettävä tuntien ryhmittelyyn, tarkoituksen mukaisiin välineisiin ja avustajaresurssiin, jotta retkien järjestäminen on käytännössä mahdollista. Ohjauksessa huomioidaan turvallinen sekä tarvit-

taessa eriyttävä työskentely sekä laboratorioissa että maastossa. Biologian osalta oppilaan siirtymiseen 6. vuosiluokalta 7. vuosiluokalle sekä seuraavaan koulutusvaiheeseen ei liity erityisiä vaatimuksia, vaan tähän liittyvät koulukohtaiset tiedonsiirtokäytännöt riittävät. Kuntakohtaisesti voidaan päättää sisältöjatkumoista alakoulun, yläkoulun ja toisen asteen välillä.

### Biologian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Biologian opetuksen tavoitteena on	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Biologinen tieto ja ymmärrys</b>			
T1 ohjata oppilasta ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja	S1-S4, S6	Ekosysteemin rakenteen ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata metsäekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä tunnistaa erilaisia ekosysteemejä ja niiden ravintoverkkojen lajeja. Oppilas osaa kuvata monimuotoisuuden merkitystä ekosysteemien toiminnalle sekä pohtia metsien kestävän käytön merkitystä eliöille ja ihmiselle.
T2 auttaa oppilasta kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintointintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	S1-S5	Eliökunnan rakenteen ja eliöiden rakenteen ja elintointintojen hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata eliökunnan luokittelun periaatteita, osaa nimetä eliöiden rakenteita sekä osaa kuvata eliöiden elintointintoja. Oppilas osaa vertailla eri eliöryhmien sukulaisuutta rakenteellisten ja toiminnallisten sopeutumien pohjalta sekä tunnistaa, luokittelee ja vertailee eliöryhmiä.
T3 ohjata oppilasta tutkimaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään erilaisten elinympäristöjen merkitys luonnon monimuotoisuudelle	S1-S4, S6	Eliöiden sopeutumisen ja elinympäristöjen monimuotoisuuden hahmottaminen	Oppilas osaa tehdä havaintoja lajien esiintymisestä ja osaa kuvata lajien sopeutumista eri elinympäristöihin. Oppilas tunnistaa lähiympäristön tyypillisiä eliölajeja ja ymmärtää niiden merkityksen luonnon monimuotoisuudelle.
T4 ohjata oppilasta ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution peruseräiteitä	S1, S4, S5	Perinnöllisyyden ja evoluution peruseräiteiden hahmottaminen	Oppilas ymmärtää ja osaa kuvata perimän ja ympäristön vaikutusta eliöiden yksilönkehityksessä. Oppilas osaa kuvata miten elämä ja luonnon monimuotoisuus ovat kehittyneet maapallolla evoluution tuloksena.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen kehitystä ja elimistön perustoimintoja	S5	Ihmiselimistön rakenteen ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata ihmiselimistön perusrakenteita ja elintointintoja sekä osaa selostaa ihmisen kasvun ja kehittymisen pääperiaatteita.
T6 ohjata oppilasta arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ym-	S6	Luonnonympäristössä tapahtuvien muutosten havainnointi	Oppilas osaa tehdä havaintoja ja pieniä tutkimuksia omassa lähiympäristössä tapahtuvista luonnollisista ja ihmisen toiminnan aiheuttamista luonnonympäristön muutoksista.

päristöön sekä ymmärtämään ekosysteemi- palveluiden merkitys			Oppilas ymmärtää maapallon luonnonva- rojen rajallisuuden ja ekosysteemi- palveluiden merkityksen sekä tuntee kestävän elämäntavan perusteet ja jokamiehen oi- keudet ja velvollisuudet.
T7 ohjata oppilasta kehittämään luonnon- tieteellistä ajattelutai- toa sekä syy- ja seura- ussuhteiden ymmärtä- mistä	S1-S6	Luonnontieteellinen ajattelutaito	Oppilas osaa esittää mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä, osaa käyttää biologialle ominaisia peruskäsitteitä sekä tutkimus- ja tiedon- hankintamenetelmiä. Oppilas osaa esittää perusteltuja luonnon- tieteellisiä käsityksiä ja päätelmiä.
T8 opastaa oppilasta käyttämään biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	S1-S5	Biologisen tutkimusvä- lineistön ja teknologi- an käyttö	Oppilas osaa työskennellä turvallisesti ja tavoitteellisesti laboratoriossa ja maastos- sa. Oppilas osaa käyttää tarkoituksenmu- kaisesti biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa.
T9 ohjata oppilasta koostamaan eliöko- koelma ja kasvatta- maan kasveja biologis- ten ilmiöiden ymmär- tämiseksi	S1-S4, S6	Eliökokoelman laati- minen ja kasvien ko- keellinen kasvattami- nen	Oppilas osaa koostaa ohjeiden mukaisesti perinteisen tai digitaalisen kasvikoelman tai muun digitaalisen eliökokoelman. Oppilas toteuttaa ohjatusti kasvatusko- keen.
T10 ohjata oppilasta tekemään tutkimuksia sekä koulussa että kou- lun ulkopuolella	S1-S6	Biologisen tutkimuksen tekemi- nen	Oppilas osaa havainnoida ja tallentaa ke- räämiään tietoja laboratoriossa ja maas- tossa. Oppilas osaa esittää hypoteeseja ja tehdä ohjatusti pienimuotoisen biologisen tutki- muksen ja osaa raportoida sen tuloksia.
T11 kannustaa oppilas- ta soveltamaan biologi- an tietoja ja taitoja omassa elämässä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja pää- töksenteossa	S6	Biologisten tietojen ja taitojen soveltaminen arjessa	Oppilas osaa kuvata, miten biologisia tieto- ja taitoja voi hyödyntää omassa arjessa ja yhteiskunnassa sekä osaa perustella näkemyksiä biologisen tietämyksen pohjalta. Oppilas osallistuu lähiluonnon vaalimispro- jektiin, sen toteuttamiseen ja tulosten raportointiin.
<b>Biologian asenne- ja arvotavoitteet</b>			
T12 innostaa oppilasta syventämään kiinnos- tusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luon- tosuhdetta ja ympäris- tötietoisuutta	S1-S6	Luontosuhteen ja ympäristötietoisuuden merkityksen hahmot- taminen	Oppilaan osaa perustella esimerkkien avul- la miten luonnossa toimitaan kestäväällä ja luonnon monimuotoisuutta säilyttävällä tavalla.
T13 ohjata oppilasta tekemään eettisesti perusteltuja valintoja	S6	Eettisten kysymysten pohdinta	Oppilas osaa hyödyntää biologian tietoja ja taitoja ihmiseen ja ympäristöön liittyvien vastuukysymysten arvioinnissa ja esittää perusteluja eettisesti kestäville valinnoille.
T14 innostaa oppilasta	S6	Kestävän tulevaisuu-	Oppilas osaa kuvata, miten toimitaan kes-

vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi		den rakentamisen tiedot ja taidot	tävän tulevaisuuden rakentamiseksi.
---	--	-----------------------------------	-------------------------------------

### 15.4.6 MAANTIETO

#### Oppiaineen tehtävä

Maantiedon opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden maailmankuvan rakentumista. Oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä ja koko maailmassa sekä autetaan oppilaita sijoittamaan uutiset maailman tapahtumista maantiedon opetuksessa saamaansa alueelliseen kehikkoon.

Maantieto on monitieteinen ja eri tiedonaloja integroiva oppiaine, jossa tutkitaan maapalloa ja sen alueita, luontoa, ihmisen toimintaa sekä erilaisia kulttuureita. Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon luonnontieteiden, ihmistieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmat. Näin rakennetaan eheää kokonaiskuva monimuotoisesta maailmasta ja sen toiminnasta.

Maantiedon opetuksessa käsitellään luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja sen yhteyttä ympäristön tilaan sekä luodaan perustaa ymmärtää erilaisia alueellisia näkökulmia ja ristiriitoja maapallolla. Maantieteellisten syy- ja seuraussuhteiden sekä ympäristömuutosten ymmärtäminen ja analysointi aktivoivat oppilasta toimimaan vastuullisesti omassa arjessa.

Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden oma elämämaailma. Opetus tarjoaa toiminnallisia kokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa oppilaat tekevät havaintoja ja tutkimuksia. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian käyttö edistää myös oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa oppimisessa.

Maantiedon opetuksessa vahvistetaan oppilaiden valmiuksia kestävästä kehityksestä edistävään toimintatapaan. Opetus harjaannuttaa oppilaiden osallistumis- ja vaikuttamistaitoja ja antaa oppilaille keinoja aktiiviseen kansalaisuuteen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.

#### Maantiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Maantieteellinen tieto ja ymmärrys</b>		
T1 tukea oppilaan jäsenyteen karttakuvan rakentumista maapallos- ta	S1-S6	L1, L4, L5
T2 ohjata oppilasta tutkimaan luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä sekä vertailemaan luonnonmaisemia Suomessa ja muualla maapallolla	S1-S4, S6	L4, L5
T3 ohjata oppilasta tutkimaan ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja kult- tuurimaisemia sekä ymmärtämään erilaisia kulttuureita, elinkeinoja ja ihmisten elämää Suomessa ja maapallon eri alueilla	S1-S6	L2, L4
T4 kannustaa oppilasta pohtimaan ihmisen toiminnan ja luon- nonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luon-	S1-S6	L7

nonvarojen kestävä käytön merkitys		
<b>Maantieteelliset taidot</b>		
T5 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	S1-S6	L1
T6 ohjata oppilasta kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	S1-S6	L4, L5
T7 ohjata oppilasta harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja sekä lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä	S1-S6	L5, L6
T8 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	S1-S6	L1
T9 harjaannuttaa oppilasta havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoita oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa	S1-S6	L4
T10 tukea oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja sekä argumentoimaan ja esittämään selkeästi maantieteellistä tietoa	S1-S6	L2
T11 ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja	S1-S6	L7
<b>Maantiedon asenne- ja arvotavoitteet</b>		
T12 tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	S1-S6	L7
T13 ohjata oppilasta arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	S1-S6	L3, L7

### Maantiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisällöt liittyvät toisiinsa siten, että maapallon karttakuvan kehittäminen (S1) ja ajankohtaisen maailman seuraaminen (S2) sisällytetään muihin sisältöalueisiin. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Maapallon karttakuva ja alueet:** Sisällöt valitaan siten, että oppilaiden ymmärrys kartan peruskäsitteistä sekä erilaisista maasto- ja teemakartoista syvenee. Sisällöissä keskitytään koko maailman hahmottamiseen sekä Suomen, Euroopan ja maailman keskeisen paikannimistön omaksumiseen. Karttojen, paikkatiedon ja muun geomedian käyttö yhdistetään maantiedon kaikkien muiden sisältöjen opiskeluun.

**S2 Ajankohtainen muuttuva maailma:** Seurataan ajankohtaisia uutisia maailman eri alueilta ja sijoitetaan uutiset kartalle. Pohditaan kriittisesti uutistapahtumien taustoja ja alueellisia merkityksiä. Uutisseuranta yhdistetään maantiedon muiden sisältöjen opiskeluun. Tutustutaan työelämässä ja yhteiskunnan eri osa-alueilla tarvittavaan maantieteelliseen osaamiseen.

Paikallinen uutisointi korostuu 8-9 luokalla

**S3 Elämän perusedellytykset maapallolla:** Sisällöt liittyvät planetaarisuuteen ja sen vaikutuksiin maapallolla. Käsitellään vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelua sekä ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeitä. Tarkastel-

laan elämän perusedellytyksiä kuten puhdasta ilmaa, vettä ja ravintoa, niiden esiintymistä ja kestävää käyttöä.

**7. luokalla** käsitellään elämän perusedellytyksiä. Oppilaat tutustuvat maantieteelliseen käsitteistöön ja tutkimustapaan pienimuotoisen aluetutkimuksen kautta. Maailman karttakuva jäsentyy ja oppilaat oppivat tulkitsemaan ja laatimaan erilaisia diagrammeja (ilmastodiagrammit, ympyrädiagrammit) ja karttoja. Paikallisena painotuksena on lähiruoka. Tietotekniikkaa hyödynnetään karttojen ja kuvien tulkinnessa sekä tuottamisessa, tutkimuksen teossa ja niiden raportoinnissa ja jakamisessa.

**S4 Muuttuvat maisemat ja elinympäristöt:** Tarkastellaan oman kotiseudun erityispiirteitä sekä Suomen maisema-alueita. Tehdään kenttätutkimuksia omassa lähiympäristössä. Osallistutaan oman lähiympäristön monimuotoisuuden vaalimiseen sekä sen viihtyisyyden ja turvallisuuden suunnitteluun ja parantamiseen. Tutkitaan esimerkkien avulla maailman eri alueiden luonnon- ja kulttuurimaisemia.

**8. luokan** sisällöt valitaan niin, että oppilaat pystyvät hyödyntämään omaa lähiympäristöään oppimisympäristönä ja opiskelukohteena. Oppilaat tutustuvat kainuulaisen maiseman erityispiirteisiin ja niihin vaikuttaneisiin tekijöihin ja osaavat vertailla niitä muihin maisema-alueisiin Suomessa ja maapallolla. Aluetutkimus tehdään lähiympäristössä ja paikallisia uutisia hyödynnetään opetuksessa. Paikallisena painotuksena on kainuulainen luonnonmaisema ja identiteetti.

**S5 Ihmiset ja kulttuurit maapallolla:** Tutustutaan kulttuureihin, ihmisten elämään, asumiseen ja elinkeinoinhin Suomessa, Euroopassa ja eri puolilla maailmaa. Tarkastellaan esimerkkien avulla, miten ympäristö vaikuttaa elinkeinoin, asumiseen ja muuhun ihmisen toimintaan. Pohditaan ihmisoikeuksia ja hyvän elämän edellytyksiä erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta.

**9. luokalla** käsitellään luonnon- ja kulttuurimaantieteen yhteyttä sekä ihmisen toimintaa ja sen vaikutuksia maapallolla. Sisällöt valitaan siten, että oppilaalle muodostuu kokonaiskäsitelmä maapallon erilaisista alueista ja kulttuureista. Maantieteellisessä tutkimuksessa painottuvat kestävä kehitys ja ympäristökysymykset. Paikallisena painotuksena ovat biotalous sekä kainuulaisen maaseudun erityispiirteet.

**S6 Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö:** Keskitytään luonnonvarojen kestävään käyttöön ja biotalouden mahdollisuuksiin Suomessa ja muualla maailmassa. Tutkitaan tuotteiden elinkaaria sekä pohditaan omia kulutusvalintoja ja toimintaa vastuullisena kansalaisena. Puhutaan ympäristömuutoksiin, erityisesti ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen. Käsitellään ympäristön tilaa ja yhteistyömahdollisuuksia Itämeren alueella. Pohditaan esimerkkien avulla globalisaation vaikutuksia ja alueellisia kehityskysymyksiä.

Sisältöalueen käsittely painottuu vuosiluokille 8-9. Toteutuksessa voidaan hyödyntää monialaisia oppimiskokonaisuuksia tai vaikuttamiseen ja osallisuuteen liittyvää projektityöskentelyä.

#### Sisältöjen jakautuminen eri vuosiluokille Kainuussa

	7 luokka	8 luokka	9 luokka
S1 Maapallon karttakuva	Asteverkko	Aluetutkimus (lähiympä-	Aluetutkimus

ja alueet	Maailman karttakuvan hahmottaminen Geomediataidot Aluetutkimus	ristö) Maastokartta, geomedia (karttaohjelmat yms.) Kasvillisuus- ja ilmasto- vyöhykkeet	Alueiden rajaaminen
S2 Ajankohtainen muuttuva maailma	Ajankohtaisia uutisia ja niiden taustoja	Ajankohtaisia Suomen ja maailman tapahtumia	Ajankohtaisia uutisia ja niiden taustoja
S3 Elämän perusedellytykset maapallolla	Planetaarisuus Vesikehä Kivikehä Ilmakehä Eliökehä		Luonnonympäristön ja ihmistoiminnan välinen vuorovaikutus
S4 Muuttuvat maisemat ja elinympäristöt	Ihmistoiminnan vaikutukset ympäristöön  Ilmastonmuutos	Ihmistoiminnan vaikutus maisemaan Jääkausi Erosio Maisema-alueet Suomessa ja maapallolla Ihmisen elinympäristöt maapallolla	Kaupungistuminen Elinkeinojen muutos Väestönkasvu
S5 Ihmiset ja kulttuurit maapallolla	Asutuksen sijoittumiseen vaikuttavat tekijät	Kotiseudun erityispiirteet	Maapallon kulttuuripiirit  Ihmisten yhdenvertaisuus
S6 Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö	Ravinnontuotanto, ruoan epätasainen jakautuminen maapallolla	Ympäristön suunnittelu	Kestävä elämäntapa Biotalous Luonnonsuojelu Ympäristönsuojelu- projekti esim. vieraslajit

### Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset maantiedossa

**L1 Oppimaan oppiminen ja ajattelun taidot:** Oppilasta kannustetaan tutustumaan lähiympäristöönsä maantieteellisestä näkökulmasta. Lähialueiden tarkastelun, retkeilyn, pienimuotoisten tutkimusten ja näistä tehtävien johtopäätösten avulla oppilas oppii ymmärtämään maailmaan vaikuttavia prosesseja.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Kulttuuriset asiat tulevat maantiedossa korostuneesti esille oppiaineen laaja-alaisen luonteen ansiosta. Kainuun maakunnallisen opetussuunnitelman tavoitteena on kasvattaa kotiseutua arvostavia ja omasta kulttuuritaustastaan terveellä tavalla ylpeitä ihmisiä, jotka näkevät moninaisessa kulttuurissa rikkauden. Erilaisten kulttuurien ymmärtäminen ja niiden kohtaaminen vahvistaa oppilasta ja rikastuttaa hänen maailmaansa. Maantiedossa ihmisoikeudet sekä YK:n ihmisoikeusjulistus muodostavat tärkeän viitekehyksen, jonka avulla maailmaa voi rakentavasti tarkastella.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Lisäämällä oppilaan ymmärrystä maailman tilaan vaikuttavista tekijöistä maantieto voi auttaa häntä tekemään niin itsensä, asuinalueensa, Kainuun kuin myös laajemmin koko maapallon kannalta viisaita päätöksiä ja valintoja. Maantiedon näkökulma on erityisesti yhteisöllisessä hyvinvoinnissa.

**L4 Monilukutaito:** Karttojen, diagrammien, kaavioiden ja kuvien tuottaminen, tulkinta ja arviointi kuuluvat oleellisena osana maantiedon maakunnalliseen opetussuunnitelmaan. Ajankohtaisten uutisten seuraaminen, tiedon etsiminen eri lähteistä, lähteiden luotettavuuden arviointi sekä erilaisten tekstien tuottaminen kuuluvat maantiedon tavoitteisiin.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** TVT -taitojen hallinta sekä ajanmukaiset ja riittävät resurssit mahdollistavat oppilaiden motivoituneen opiskelun. Näiden taitojen ja resurssien avulla turvataan oppilaille tasavertaiset lähtökohdat sekä innostava ja moderni opiskeluympäristö. Näin oppilas hallitsee toisen asteen nivelvaiheen TVT -taidot.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Maantiedossa kestävän elämäntavan sisällöt ja kotiseutuopetus tarjoaa hyvän mahdollisuuden projektityöskentelyyn elinkeinoelämän ja lähialueen yritysten kanssa.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Maantiedon opetussuunnitelman tavoitteena on osallistuva kansalainen, joka osaa ja haluaa vaikuttaa sekä lähiympäristönsä kuin myös koko maapallon tilaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan. Oppilasta kannustetaan seuraamaan monikanavaista mediaa, paikallisia uutisia ja vaikuttamaan lähiympäristössä tapahtuviin asioihin joko yksittäisenä kansalaisena, poliittisten puolueiden, kansalaisjärjestöjen tai muiden ryhmien välityksellä.

### Maantiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Maantiedon opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on käyttää monipuolisia oppimisympäristöjä sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Maastotyöskentely, kenttäretket luonnossa ja rakennetussa ympäristössä sekä sähköisten oppimisympäristöjen ja paikkatiedon käyttö ovat olennainen osa maantiedon opetusta. Pelillisuus lisää oppilaiden motivaatiota. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee maantieteellisen ajattelun sekä ongelmanratkaisu- ja tutkimustaitojen kehittymistä sekä edistää yhteisöllistä ja vuorovaikutteista työskentelyä.

Opetuksessa seurataan ajankohtaisia tapahtumia ja ilmiöitä lähiympäristössä ja muualla maailmassa. Työtapoja valittaessa otetaan huomioon oppilaiden elämismaailma, kansainvälisyys ja yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Opetuksessa annetaan aikaa oppilaiden ajattelulle, luovuudelle ja toiminnalle.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki maantiedossa vuosiluokilla 7-9

Maantiedon opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita hahmottamaan ympäröivää maailmaa ja ymmärtämään sen ilmiöitä. Ajankohtaisella uutisseurannalla tuetaan kunkin oppilaan maailmankuvan rakentumista. Kenttäopetuksessa lähiympäristöä tulkitaan kaikkia aisteja hyväksi käyttäen ja jaetaan kokemuksia oppilaiden ja opettajan välillä. Maantiedon tavoitteiden kannalta tuen järjestämisessä on keskeistä tiedostaa oppilaiden spatiaalisen hahmottamisen vaikeudet ja erityisesti vaikeudet kartanluvussa ja karttatulkinnassa. Oppilaita ohjataan ja tuetaan käyttämään paikkatietoa ja muuta geomedialla arjen tilanteissa. Jokaisen oppilaan taitoja hahmottaa lähiympäristöä ja maailmaa harjaannutetaan tukemalla ja kannustamalla oppilasta hänen omien vahvuksiensa pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla oppilaan taitoja eri tukimuotoja hyödyntäen. Eriyttämistä voi toteuttaa tutkimustehtävissä, joissa oppilaat voivat toimia erilaisissa rooleissa sekä harjoituksissa, joissa on mahdollista edetä yksilöllisesti ajattelun taitojen eri



tasoille. Maantiedon osalta siirtymävaiheisiin liittyvät koulun normaalit oppilashuollon siirtotoimenpiteet riittävät.

### Oppilaan oppimisen arviointi maantiedossa vuosiluokilla 7-9

Maantiedon opetuksessa kannustava ja rakentava palaute opintojen aikana tukee oppilaiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin maantiedon tavoitteisiin. Palautteen avulla oppilaita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa tietoa. Maantiedon arvioinnissa oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä oppilaiden tiedolliseen osaamiseen että maantiedon taitoihin kuten geomediataitoihin ja tiedon kriittiseen arviointitaitoon. Lisäksi arvioidaan taitoa käyttää maantiedolle ominaista välineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen oppilaan työskentelytaitoja.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona maantiedon opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut maantiedon oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso maantiedon valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Maantiedossa oppilaan osaaminen kehittyy yleensä eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista Arvosanan kahdeksan tason ylittämisen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Maantiedon päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 tukea oppilaan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallolta	S1-S6	Maapallon karttakuvan hahmottaminen ja keskeisen paikannimistön tunteminen	Oppilas hahmottaa maapallon karttakuvan peruspiirteet sekä tietää keskeisten kohteiden sijainnin ja nimistön.
T2 ohjata oppilasta tutkimaan luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä sekä vertailemaan luonnonmaisemia Suomessa ja muualla maapallolla	S1-S4, S6	Luonnonmaantieteellisten ilmiöiden hahmottaminen	Oppilas osaa selittää esimerkkien avulla Maan planetaarisuuden, vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelun sekä hahmottaa maapallon kehät ja vyöhykkyyden. Oppilas osaa tunnistaa ja kuvailla luonnonmaisemia Suomessa ja maapallolla sekä osaa tuoda esille joitakin niiden syntyyn vaikuttaneita tekijöitä.
T3 ohjata oppilasta tutkimaan ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja kulttuurimaisemia sekä ymmärtämään erilaisia kulttuureja, elinkeinoja	S1-S6	Ihmismaantieteellisten ilmiöiden hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata ihmisten elämän ja kulttuurien piirteiden sekä kulttuurimaisemien vaihtelua Suomessa ja muualla maailmassa.

ja ihmisten elämää Suomessa ja maapallon eri alueilla			
T4 kannustaa oppilasta pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävä käytön merkitys	S1-S6	Luonnon ja ihmisen toiminnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö	Oppilas osaa kuvata, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisten elämään ja elinkeinoihin sekä millaisia vaikutuksia ihmisen toiminnalla on luonnonympäristön tilaan Suomessa ja eri puolilla maapalloa. Oppilas osaa kertoa, miksi luonnonvarojen kestävä käyttö on tärkeää.
T5 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	S1-S6	Maantieteellinen ajattelutaito	Oppilas osaa selittää että maantiedossa tutkitaan alueita ja alueiden välisiä eroja sekä hahmottaa kartoilta eri alueet: oma lähiympäristö, kunta, Suomi, Eurooppa ja koko maailma. Oppilas osaa esittää maantieteellisiä kysymyksiä ja pohtia vastauksia niihin.
T6 ohjata oppilasta kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	S1-S6	Tilatajun kehittyminen	Oppilas osaa mitata sekä jana- että suhdelukumittakaavan avulla etäisyyksiä kartalla, suunnata kartan todellisuuden mukaisesti ja liikkua maastossa kartan avulla.
T7 ohjata oppilasta harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja sekä lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä	S1-S6	Geomediataidot	Oppilas osaa käyttää kuvia, karttoja, karttapalveluja sekä muuta geomedian maantiedon sisältöjen opiskelussa sekä arkielämässä. Oppilas osaa laatia yksinkertaisia karttoja, diagrammeja sekä muita maantieteellisiä malleja.
T8 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	S1-S6	Tutkimustaidot	Oppilas osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen. Oppilas osaa havainnollistaa tutkimustuloksia geomedian avulla sekä esittää tutkimustulokset suullisesti.
T9 harjaannuttaa oppilasta havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa	S1-S6	Ympäristölukutaito ja ympäristön muutosten arvioiminen	Oppilas osaa havainnoida lähiympäristön muutoksia, osaa antaa esimerkkejä Suomessa ja muualla maailmassa tapahtuvista ympäristön muutoksista ja osaa nimetä keskeisiä muutoksia aiheuttavia tekijöitä. Oppilas osaa tuoda esille maantieteellisiin ilmiöihin liittyvää ajankohtaista uutisointia ja osaa selittää tapahtumien taustoja.
T10 tukea oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätöitä sekä argumentoi-	S1-S6	Ryhmässä työskentelyn ja argumentoinnin taidot	Oppilas osaa toimia ryhmän jäsenenä ja arvioida omaa toimintaansa ryhmässä. Oppilas osaa esittää mielipiteitä maantieteellisistä asioista sekä kuunnella ja

maan ja esittämään selkeästi maantieteellistä tietoa			suhtautua rakentavasti erilaisiin näkemyksiin.
T11 ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja	S1-S6	Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot	Oppilas toimii projektissa, jossa yhdessä muiden kanssa vaikutetaan lähiympäristön viihtyisyyden parantamiseen tai ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen. Oppilas ymmärtää ja osaa kuvata globaalin vastuun merkitystä omassa toiminnassaan.
T12 tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	S1-S6	Kestävän kehityksen edistäminen	Oppilas osaa kertoa, miten toimitaan vastuullisesti koulussa ja koulun ulkopuolella. Oppilas osaa ottaa kantaa kestäväan kehityksen kysymyksiin ja osaa antaa esimerkkejä miten toimitaan kestäväan elämäntavan mukaisesti.
T13 ohjata oppilasta arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta ja kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	S1-S6	Alueellisen identiteetin sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuuden tunnistaminen	Oppilas osaa luonnehtia omaan alueelliseen identiteettiinsä vaikuttavia tekijöitä sekä osaa kuvata lähiympäristön ja sen monimuotoisuuden merkitystä. Oppilas osaa kuvata kulttuurien ja ihmisten moninaisuuden merkitystä sekä osaa tarkastella yhteiskunnan ilmiöitä ihmisoikeuksien näkökulmasta.

### 15.4.7 FYSIKKA

#### Oppiaineen tehtävä

Fysiikan opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä. Fysiikan opetus auttaa ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkitystä jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Opetus tukee oppilaiden valmiuksia keskustella fysiikan ja teknologian asioista ja ilmiöistä. Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestäväan tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa oppilaita ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Fysiikan opetuksen tehtävänä on tukea fysiikkaan liittyvien käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä. Vuosiluokilla 7-9 opiskelun pääpaino on kvalitatiivisella tasolla, mutta oppilaiden abstraktin ajattelun ja matemaattisten taitojen kehittyessä laajennetaan työskentelyä joidenkin ilmiöiden osalta kvantitatiiviselle tasolle. Aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat oppilaiden ja opettajien vuorovaikutuksessa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaisista käsityksistä ympäröivästä todellisuudesta. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin eri tilanteissa.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat luonnosta ja teknologisesta ympäristöstä tehdyt havainnot ja tutkimukset. Tutkimusten tekemisellä on oleellinen merkitys käsitteiden omaksumisessa ja ymmärtämisessä, tutkimisen taitojen oppimisessa ja luonnontieteiden luonteen hahmottamisessa. Tutkimusten tekeminen kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa oppilaita fysiikan opiskeluun.

Opetuksen tehtävänä on ohjata oppilaita hahmottamaan fysiikan osaamisen merkitystä myös jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla oppilaille mahdollisuuksia soveltaa fysiikkaa erilaisissa konteksteissa sekä tutustua monipuolisesti ammatteihin, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.

### Fysiikan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 kannustaa ja innostaa oppilasta fysiikan opiskeluun	S1-S6	L1
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta tunnistamaan omaa fysiikan osaamistaan, asettamaan tavoitteita omalle työskentelylleen sekä työskentelemään pitkäjänteisesti	S1-S6	L1, L6
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	S1-S6	L6, L7
T4 ohjata oppilasta käyttämään fysiikan osaamistaan kestävänsä tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan energiavarojen kestävänsä käytön kannalta	S1-S6	L3, L7
<b>Tutkimisen taidot</b>		
T5 kannustaa oppilasta muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä kehittämään kysymyksiä edelleen tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdiksi	S1-S6	L1, L7
T6 ohjata oppilasta toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa sekä työskentelemään turvallisesti ja johdonmukaisesti	S1-S6	L2, L5
T7 ohjata oppilasta käsittelemään, tulkitsemaan ja esittämään omien tutkimustensa tuloksia sekä arvioimaan niitä ja koko tutkimusprosessia	S1-S6	L2, L5
T8 ohjata oppilasta ymmärtämään teknologisten sovellusten toimintaperiaatteita ja merkitystä sekä innostaa osallistumaan yksinkertaisten teknologisten ratkaisujen ideointiin, suunnitteluun, kehittämiseen ja soveltamiseen yhteistyössä muiden kanssa	S1-S6	L2, L3, L5
T9 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen sekä tukea oppilaan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	S1-S6	L5
<b>Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen</b>		
T10 ohjata oppilasta käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti sekä jäsentämään omia käsiterakenteitaan kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaisia käsityksiä	S1-S6	L1

T11 ohjata oppilasta käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä	S1-S6	L1
T12 ohjata oppilasta käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä sekä ilmaisemaan ja perustelemaan erilaisia näkemyksiä fysiikalle ominaisella tavalla	S1-S6	L2, L4
T13 ohjata oppilasta hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa	S1-S6	L1, L4
T14 ohjata oppilasta saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten vuorovaikutuksesta ja liikkeestä sekä sähköstä	S5, S6	L1
T15 ohjata oppilasta soveltamaan fysiikan tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa tilanteissa kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä	S1-S6	L6

### Fysiikan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueet liittyvät toisiinsa siten, että luonnontieteellinen tutkimus (S1) kytkeytyy kaikkiin muihin sisältöalueisiin. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Luonnontieteellinen tutkimus:** Eri sisältöalueista ja oppilaiden mielenkiinnon kohteista valitaan sopivia sisältöjä tarkasti ohjeistettuihin ja avoimiin tutkimuksiin. Erilaisissa tutkimuksissa painotetaan tarkoituksenmukaisesti tutkimisprosessin vaiheita kuten ongelman tai ilmiön pohtimista, suunnittelua, koejärjestelyjen rakentamista, havainnointia ja mittaamista, tulosten koontia ja käsittelyä sekä tulosten arviointia ja esittämistä. Tutustutaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen tutkimusten eri vaiheissa.

**S2 Fysiikka omassa elämässä ja elinympäristössä:** Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö. Tutustutaan sähkömagneettisen ja hiukkassäteilyn lajeihin. Joihinkin lämpöilmiöihin syvennytään kvalitatiivisella tasolla.

**S3 Fysiikka yhteiskunnassa:** Fysiikan ilmiöihin ja teknologisiin sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti yhteiskunnan toiminnan ja kehittymisen näkökulmista. Pääpaino on energiantuotannossa ja kestävässä energiavarojen käytössä. Tutustutaan erilaisiin koulutuspolkuihin ja ammatteihin, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.

**S4 Fysiikka maailmankuvan rakentajana:** Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulevat esiin fysiikan luonne tieteenä, energian säilymisen periaate sekä maailmankaikkeuden rakenteet ja mittasuhteet. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen fysiikkaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.

**S5 Vuorovaikutus ja liike:** Sisällöt liittyvät erilaisiin vuorovaikutuksiin ja kappaleiden liiketiloihin. Kahden kappaleen vuorovaikutustilanteista siirrytään yhteen kappaleeseen vaikuttaviin voimiin ja niiden vaikutukseen kappaleen liikkeeseen. Liiketilaa kuvataan tasaisen ja muuttuvan liikkeen malleilla myös kvantitatiivisesti. Mekaaninen työ ja teho kytetään kvalitatiivisesti energiaan.

**S6 Sähkö:** Virtapiirin tarkastelussa käytetään lähtökohtana jännitteen ja sähkövirran välistä yhteyttä. Sitä tarkastellaan ensin kvalitatiivisesti ilmiöiden ja ominaisuuksien tasolla, sitten kvantitatiivisesti mittaamalla suureiden arvoja ja tutkimalla suureiden välisiä riippuvuuksia. Sisältöjä valitaan myös kodin sähköturvallisuuden sekä sähköön käyttöön ja tuottamiseen liittyen. Sähköinen varautuminen ja magnetismi yhdistetään kvalitatiivisesti virtapiirin ilmiömaailmaan.

### Fysiikan sisällöt vuosiluokilla 7, 8 ja 9

Sisältöalueet (S1-S6) ja tavoitteet (T1-T15)	7. luokka	8. luokka	9. luokka
S1 Luonnontieteellinen tutkimus T1 - T13, T15	S1 kokonaan	S1 kokonaan	S1 kokonaan
S2 Fysiikka omassa elämässä ja elinympäristössä T1 - T13, T15	S2 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö.	S2 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö. Joihinkin lämpöopin ilmiöihin syvennytään kvalitatiivisella tavalla.	S2 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö. Tutustutaan sähkömagneettisen ja hiukkassäteilyn lajeihin.
S3 Fysiikka yhteiskunnassa T1 - T13, T15	S3 kohta: Fysiikan ilmiöihin ja teknologisiin sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti yhteiskunnan toiminnan ja kehittymisen näkökulmista.	S3 kohta: Fysiikan ilmiöihin ja teknologisiin sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti yhteiskunnan toiminnan ja kehittymisen näkökulmista. Pääpaino on energiantuotannossa ja kestävässä energiavarojen käytössä.	S3 kokonaan
S4 Fysiikka maailmankuvan rakentajana T1 - T13, T15	S4 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulevat esiin fysiikan luonne tieteenä sekä maailmankaikkeuden rakenteet ja mittasuhteet. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen fysiikkaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.	S4 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulevat esiin fysiikan luonne tieteenä sekä energian säilymisen periaate. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen fysiikkaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.	S4 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulevat esiin fysiikan luonne tieteenä. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen fysiikkaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.
S5 Vuorovaikutus ja liike T1 - T15		S5 kokonaan	

S6 Sähkö T1 – T15			S6 kokonaan
-------------------------	--	--	-------------

### Laaja-alainen osaaminen (luku 3.3) fysiikassa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alainen osaaminen voi näkyä fysiikassa esimerkiksi seuraavalla tavalla.

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Fysiikassa oppilaita kannustetaan tekemään havaintoja ja mittauksia luonnon ilmiöistä sekä arvioimaan tiedon oikeellisuutta. Fysiikassa oppilaita kannustetaan ja innostetaan fysiikan opiskeluun sekä työskentelemään pitkäjännitteisesti. Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Fysiikassa oppilaita ohjataan toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa työskennellen turvallisesti ja johdonmukaisesti. Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta käsittelemään, tulkitsemaan ja esittämään myös tieto- ja viestintätekniikkaa käyttäen omien tutkimustensa tuloksia sekä arvioimaan niitä.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Fysiikassa oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti.

**L4 Monilukutaito:** Fysiikassa oppilaita ohjataan käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä sekä perustelevaan ja ilmaisemaan erilaisia näkemyksiä fysiikalle ominaisella tavalla.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Fysiikassa oppilaita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon ja tutkimustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Oppilaita ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä. Oppilaita ohjataan ja kannustetaan asettamaan tavoitteita omalle työskentelylleen sekä työskentelemään pitkäjänteisesti. Tarjotaan mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa tilanteissa kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisössä.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen:** Fysiikassa oppilaita ohjataan käyttämään fysiikan osaamistaan kestävä tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan energiavarojen kestävä käytön kannalta.

### Fysiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Monipuolisilla työtavoilla ja oppimisympäristöillä tuetaan fysiikan tavoitteiden saavuttamista. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee käsitteiden rakentumista ja tutkimisen taitojen oppimista. Tavoitteiden kannalta keskeistä on oppilaiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kokeellisessa työskentelyssä noudatetaan työturvallisuuslainsäädäntöä ja erityisesti nuoria työntekijöitä koskevia rajoituksia.

Oppimisympäristöissä käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa luontevalla tavalla. Jotta fysiikan ja teknologian soveltamiseen voidaan tutustua monipuolisesti, koulun tilojen lisäksi hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia kuten lähiympäristöä sekä yhteistyötä yritysten ja asiantuntijoiden kanssa.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki fysiikassa vuosiluokilla 7-9

Fysiikan tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita itsenäiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä tunnistamaan oppimistapojaan. Käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä tuetaan, jotta oppilaille muodostuu käsitteistä selkeitä kokonaisuuksia. Kokeellisessa työskentelyssä oppilaita ohjataan turvalliseen ja sujuvaan työskentelyyn. Tutkimustehtävillä voidaan eriyttää opetusta, jolloin oppilaat voivat toimia erilaisissa rooleissa tai edetä yksilöllisesti ajattelutaitojen eri tasoille. Erilaisilla malleilla ja niiden käyttötavoilla voidaan myös haastaa oppilaiden kehittyviä abstraktin ajattelun taitoja. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta, osallisuus toiminnan suunnittelussa sekä onnistumisen kokemukset tukevat oppilaiden oppijaminäkuvan vahvistumista.

### Oppilaan oppimisen arviointi fysiikassa vuosiluokilla 7-9

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Kokeellisen työskentelyn arviointi voi edetä hierarkkisesti työskentelyn, havainnoinnin ja mittaamisen perustaidoista ohjeistettuihin tutkimustehtäviin ja lopulta avoimiin tutkimuksiin. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämissaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta sekä opettajan ja oppilaiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona fysiikan opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut fysiikan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso fysiikan päättöarvioinnin kriteereihin. Fysiikassa oppilaan osaaminen kehittyy yleensä eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Fysiikan päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-	Arvioinnin kohteet	Arvosanan kahdeksan osaaminen
-------------------	----------	--------------------	-------------------------------



	alueet	oppiaineessa	
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 kannustaa ja innostaa oppilasta fysiikan opiskeluun	S1-S6		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta tunnistamaan omaa fysiikan osaamistaan, asettamaan tavoitteita omalle työskentelylle sekä työskentelemään pitkäjänteisesti	S1-S6	Tavoitteellinen työskentely ja oppimaan oppimisen taidot	Oppilas osaa asettaa omia tavoitteita pienten kokonaisuuksien osalta ja työskennellä niiden saavuttamiseksi. Oppilas osaa kuvata omaa osaamistaan opettajan antaman palautteen, vertaispalautteen ja itsearvioinnin perusteella.
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	S1-S6	Fysiikan merkityksen arvioiminen	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla, miten fysiikan tietoja ja taitoja tarvitaan erilaisissa tilanteissa. Oppilas osaa kuvata fysiikan osaamisen merkitystä eri ammateissa ja jatko-opinnoissa.
T4 ohjata oppilasta käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan energiavarojen kestävän käytön kannalta	S1-S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot fysiikan kannalta	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla, miten fysiikan osaamista tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi. Oppilas osaa kuvata erilaisia valintoja energiavarojen kestävän käytön kannalta.
<b>Tutkimisen taidot</b>			
T5 kannustaa oppilasta muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä kehittämään kysymyksiä edelleen tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdiksi	S1-S6	Kysymysten muodostaminen sekä tutkimusten ja muun toiminnan suunnittelu	Oppilas osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä. Oppilas osaa tarkentaa kysymyksiä tutkimuksen tai muun toiminnan kohteeksi esimerkiksi rajaamalla muuttujia.
T6 ohjata oppilasta toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa sekä työskentelemään turvallisesti ja johdonmukaisesti	S1-S6	Kokeellisen tutkimuksen toteuttaminen	Oppilas osaa työskennellä turvallisesti sekä tehdä havaintoja ja mittauksia ohjeiden tai suunnitelman mukaan. Oppilas osaa toteuttaa yhteistyössä muiden kanssa erilaisia tutkimuksia.
T7 ohjata oppilasta käsittelemään, tulkitsemaan ja esittämään omien tutkimustensa tuloksia sekä arvioimaan niitä ja koko tutkimusprosessia	S1-S6	Tutkimusten tulosten käsittely, esittäminen ja arviointi	Oppilas osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia. Oppilas osaa arvioida tulosten oikeellisuutta ja luotettavuutta sekä osaa kuvata tutkimusprosessin toimivuutta.
T8 ohjata oppilasta ymmärtämään teknologisten sovellusten toimintaperiaatteita ja merki-	S1-S6	Teknologinen osaaminen ja yhteistyö teknologisessa on-	Oppilas osaa kuvata joitakin teknologisia sovelluksia ja niiden toimintaperiaatteita.

tystä sekä innostaa osallistumaan yksinkertaisten teknologisten ratkaisujen ideointiin, suunnitteluun, kehittämiseen ja soveltamiseen yhteistyössä muiden kanssa		gelmanratkaisussa	Oppilas osaa työskennellä yhteistyössä teknologisen ratkaisun ideoinnissa, suunnittelussa, kehittämisessä ja soveltamisessa.
T9 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen sekä tukea oppilaan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	S1-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovelluksia tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen. Oppilas osaa tehdä havaintoja ja päätelmiä simulaatiosta.
<b>Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen</b>			
T10 ohjata oppilasta käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti sekä jäsentämään omia käsiterakenteitaan kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaisia käsityksiä.	S1-S6	Käsitteiden käyttö ja jäsentäminen	Oppilas osaa kuvata ja selittää ilmiöitä fysiikan keskeisten käsitteiden avulla. Oppilas osaa yhdistää ilmiöön siihen liittyvät ominaisuudet ja ominaisuuksia kuvaavat suureet.
T11 ohjata oppilasta käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä	S1-S6	Mallien käyttäminen	Oppilas osaa käyttää yksinkertaisia malleja ja tehdä ennusteita sekä harjoittelee yksinkertaisten mallien muodostamista mittaustuloksista. Oppilas osaa kuvata mallia ja nimitä mallin rajoituksia tai puutteita.
T12 ohjata oppilasta käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä sekä ilmaisemaan ja perustelemaan erilaisia näkemyksiä fysiikalle ominaisella tavalla	S1-S6	Argumentointitaidot ja tietolähteiden käyttäminen	Oppilas osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä. Oppilas osaa ilmaista ja perustella erilaisia näkemyksiä fysiikalle ominaisella tavalla.
T13 ohjata oppilasta hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa	S1, S4	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata fysiikkaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä. Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa.
T14 ohjata oppilasta saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten vuorovaikutuksesta ja liikkeestä sekä sähköstä	S5, S6	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Oppilas osaa käyttää vuorovaikutuksen ja liikkeen sekä sähköä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa tilanteissa.
T15 ohjata oppilasta soveltamaan fysiikan tietoaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa	S1-S6	Tietojen ja taitojen soveltaminen eri tilanteissa	Oppilas osaa käyttää fysiikan tietoaan ja taitojaan monialaisessa oppimiskokonaisuudessa tai tilanteissa, jossa fysiikkaa sovelletaan eri ympäristöissä.

tilanteissa kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä			
---	--	--	--

### 15.4.8 KEMIA

#### Oppiaineen tehtävä

Kemian opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä. Kemian opetus auttaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetus tukee oppilaiden valmiuksia tehdä valintoja sekä käyttää tietoja ja taitoja elämän eri tilanteissa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa oppilaita ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Kemian opetuksen tehtävänä on tukea kemiaan liittyvien käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä. Vuosiluokilla 7-9 opiskelun pääpaino on makroskooppisella tasolla, mutta oppilaiden abstraktin ajattelun kehittyessä yhteyttä submikroskooppisiin ja symbolisiin malleihin vahvistetaan. Oppilaiden aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin eri tilanteissa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Tutkimusten tekemisellä on oleellinen merkitys käsitteiden sisäistämisessä, tutkimisen taitojen oppimisessa ja luonnontieteiden luonteen hahmottamisessa. Tutkimusten tekeminen kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa oppilaita kemian opiskeluun.

Opetuksen tehtävänä on ohjata oppilaita hahmottamaan kemian osaamisen merkitystä myös jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla oppilaille mahdollisuuksia soveltaa kemiaa erilaisissa konteksteissa sekä tutustua monipuolisesti ammatteihin, joissa tarvitaan kemian osaamista.

#### Kemian opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 kannustaa ja innostaa oppilasta kemian opiskeluun	S1-S6	L1
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta tunnistamaan omaa kemian osaamistaan, asettamaan tavoitteita omalle työskentelylleen sekä työskentelemään pitkäjänteisesti	S1-S6	L1, L6
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	S1-S6	L6, L7
T4 ohjata oppilasta käyttämään kemian osaamistaan kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luon-	S1-S6	L3, L7

nonvarojen kestävä käyttö ja tuotteen elinkaaren kannalta		
<b>Tutkimisen taidot</b>		
T5 kannustaa oppilasta muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä kehittämään kysymyksiä edelleen tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdiksi	S1-S6	L1, L7
T6 ohjata oppilasta toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa sekä työskentelemään turvallisesti ja johdonmukaisesti	S1-S6	L2, L5
T7 ohjata oppilasta käsittelemään, tulkitsemaan ja esittämään omien tutkimustensa tuloksia sekä arvioimaan niitä ja koko tutkimusprosessia	S1-S6	L2, L5
T8 ohjata oppilasta hahmottamaan kemian soveltamista teknologiassa sekä osallistumaan kemiaa soveltavien ratkaisujen ideointiin, suunnitteluun, kehittämiseen ja soveltamiseen yhteistyössä muiden kanssa	S1-S6	L2, L3, L5
T9 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon ja tutkimustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen sekä tukea oppilaan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	S1-S6	L5
<b>Kemian tiedot ja niiden käyttäminen</b>		
T10 ohjata oppilasta käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti sekä jäsentämään omia käsiterakenteitaan kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaisia käsityksiä	S1-S6	L1
T11 ohjata oppilasta käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä	S1-S6	L1
T12 ohjata oppilasta käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä sekä ilmaisemaan ja perustelemaan erilaisia näkemyksiä kemialle ominaisella tavalla	S1-S6	L2, L4
T13 ohjata oppilasta hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa	S1-S6	L1, L4
T14 ohjata oppilasta ymmärtämään peruseriaatteita aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista	S5, S6	L1
T15 ohjata oppilasta soveltamaan kemian tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä	S1-S6	L6

### Kemian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueet liittyvät toisiinsa siten, että luonnontieteellinen tutkimus (S1) kytkeytyy muihin sisältöalueisiin. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

**S1 Luonnontieteellinen tutkimus:** Turvallisen työskentelyn periaatteet ja perustyötaidot luovat pohjan kokeelliselle työskentelylle. Eri sisältöalueista ja oppilaiden mielenkiinnon kohteista valitaan sopivia aihepiirejä suljettuihin ja avoimiin tutkimuksiin. Erilaisissa tutkimuksissa painotetaan tarkoituksenmukaisesti tutkimusprosessin eri vaiheita kuten ongelman tai ilmiön pohtimista, suunnittelua, koejärjestelyn toteuttamista, havainnointia, tulosten koontia ja käsittelyä sekä tulosten arviointia ja esittämistä. Tutustutaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen tutkimusten eri vaiheissa.

**S2 Kemia omassa elämässä ja elinympäristössä:** Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö ja lähiympäristön tila. Tutustutaan kodin kemikaaleihin ja paloturvallisuuteen. Tutkitaan olomuotojen muutoksia.

**S3 Kemia yhteiskunnassa:** Kemian ilmiöihin ja sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti ihmiskunnan hyvinvoinnin ja teknologian näkökulmista. Pääpaino on kestävässä luonnonvarojen käytössä, ja tuotteiden elinkaariajattelu on yhtenä tarkastelutapana. Tutustutaan erilaisiin koulutuspolkuihin ja ammatteihin, joissa tarvitaan kemian osaamista.

**S4 Kemia maailmankuvan rakentajana:** Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulee esiin kemian luonne tieteenä, aineen ja energian säilymisen periaatteet sekä luonnon mittasuhteet. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen kemiaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.

**S5 Aineiden ominaisuudet ja rakenne:** Tutkitaan monipuolisesti seosten ja puhtaiden aineiden ominaisuuksia kuten vesi- ja rasvaliukoisuutta. Alkuaineiden ominaisuuksien pohjalta tutustutaan aineen koostumiseen atomeista, atomin rakenteeseen ja jaksolliseen järjestelmään. Malleja ja simulaatioita käytetään yhdisteiden rakentumisen hahmottamisessa. Tutustutaan hiileen, sen yhdisteisiin ja ravintoaineisiin. Pehdytään johonkin orgaaniseen yhdisteryhmään.

**S6 Aineiden ominaisuudet ja muutokset:** Tutustutaan energian ja aineiden muuttumiseen kemiallisissa reaktioissa. Havainnoidaan reaktionnopeutta ja pohditaan siihen vaikuttavia tekijöitä. Pehdytään hiilen kiertokulkuun ja sen merkitykseen elämälle. Tutustutaan pitoisuuteen ja happamuuteen arkisten esimerkkien yhteydessä. Harjoitellaan kemian merkkikielen ja yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tulkitsemista.

### Kemian sisällöt vuosiluokilla 7-9

Sisältöalueet tavoitteineen	7.luokka	8. luokka	9.luokka
S1 Luonnontieteellinen tutkimus T1 - T13 T15	S1 kokonaan	S1 kokonaan	S1 kokonaan
S2 Kemia omassa elämässä ja elinympäristössä T1 – T13 T15	S2 kokonaan	S2 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö ja lähiympäristön tila.	S2 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja elinympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö ja lähiympäristön tila.
S3 Kemia yhteiskunnassa T1 – T13 T15	S3 kohta: Kemian ilmiöihin ja sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti ihmiskunnan hyvinvoinnin ja teknologian näkökulmista. Pääpaino on kestävässä	S3 kohta: Kemian ilmiöihin ja sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti ihmiskunnan hyvinvoinnin ja teknologian näkökulmista. Pääpaino	S3 kokonaan

	luonnonvarojen käytössä, ja tuotteiden elinkaariajattelu on yhtenä tarkastelutapana.	on kestävässä luonnonvarojen käytössä, ja tuotteiden elinkaariajattelu on yhtenä tarkastelutapana.	
S4 Kemia maailman kuvan rakentajana T1 – T13 T15	S4 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulee esiin kemian luonne tieteenä sekä luonnon mittasuhteet. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen kemiaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.	S4 kokonaan	S4 kohta: Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulee esiin kemian luonne tieteenä sekä luonnon mittasuhteet. Sisältöihin kuuluvat myös tutustuminen kemiaan liittyviin uutisiin, ajankohtaisiin ilmiöihin, sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.
S5 Aineiden ominaisuudet ja rakenne T1-T15	S5 kohta: Tutkitaan monipuolisesti seosten ja puhtaiden aineiden ominaisuuksia kuten vesi- ja rasvaliukoisuutta. Alkuaineiden ominaisuuksien pohjalta tutustutaan aineen koostumiseen atomeista ja atomin rakenteeseen. Malleja ja simulaatioita käytetään yhdisteiden rakentamisen hahmottamisessa.	S5 kohta: Alkuaineiden ominaisuuksien pohjalta tutustutaan aineen koostumiseen atomeista, atomin rakenteeseen ja jaksolliseen järjestelmään. Malleja ja simulaatioita käytetään yhdisteiden rakentamisen hahmottamisessa.	S5 kohta: Malleja ja simulaatioita käytetään yhdisteiden rakentamisen hahmottamisessa. Tutustutaan hiileen, sen yhdisteisiin ja ravintoaineisiin. Pehdytään johonkin orgaaniseen yhdisteryhmään.
S6 Aineiden ominaisuudet ja muutokset T1-T15	S6 kohta: Havainnoidaan reaktionopeutta ja pohditaan siihen vaikuttavia tekijöitä. Harjoitellaan kemian merkkikielen ja yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tulkitsemista.	S6 kohta: Tutustutaan energian ja aineiden muuttumiseen kemiallisissa reaktioissa. Tutustutaan pitoisuuteen ja happamuuteen arkisten esimerkkien yhteydessä. Harjoitellaan kemian merkkikielen ja yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tulkitsemista.	S6 kohta: Pehdytään hiilen kiertokulkuun ja sen merkitykseen elämälle. Harjoitellaan kemian merkkikielen ja yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tulkitsemista.

### Laaja-alainen osaaminen (luku 3.3) kemiassa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alainen osaaminen voi näkyä kemiassa esimerkiksi seuraavalla tavalla.

**L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen:** Kemiassa oppilaita kannustetaan tekemään havaintoja ja mittauksia luonnon ilmiöistä sekä arvioimaan tiedon oikeellisuutta. Kemiassa oppilaita kannustetaan ja innostetaan kemian opiskeluun sekä työskentelemään pitkäjännitteisesti. Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti.

**L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu:** Kemiassa oppilaita ohjataan toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa työskennellen turvallisesti ja johdonmukaisesti. Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta käsittelemään, tulkitsemaan ja esittämään omien tutkimustensa tuloksia sekä arvioimaan niitä.

**L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot:** Kemiassa oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti.

**L4 Monilukutaito:** Kemiassa oppilaita ohjataan käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä sekä perustelevaan ja ilmaisemaan erilaisia näkemyksiä kemialle ominaisella tavalla. Oppilasta ohjataan ymmärtämään kemiallista merkkikieltä.

**L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen:** Kemiassa oppilaita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon ja tutkimustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen.

**L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys:** Oppilaita ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä. Oppilasta ohjataan ja kannustetaan asettamaan tavoitteita omalle työskentelylleen sekä työskentelemään pitkäjänteisesti. Tarjotaan mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisössä.

**L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen:** Kemiassa oppilaita ohjataan käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan energiavarojen kestävän käytön kannalta.

### **Kemian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Monipuolisilla työtavoilla ja oppimisympäristöillä tuetaan kemian tavoitteiden saavuttamista. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee käsitteiden rakentumista ja tutkimisen taitojen oppimista. Tavoitteiden kannalta keskeistä on oppilaiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kokeellisessa työskentelyssä noudatetaan kemikaali- ja jätelainsäädäntöä sekä työturvallisuuslain-säädäntöä ja erityisesti nuoria työntekijöitä koskevia rajoituksia.

Oppimisympäristöissä käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa luontevalla tavalla. Jotta kemian ja teknologian soveltamiseen voidaan tutustua monipuolisesti, koulun tilojen lisäksi hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia kuten lähiympäristöä sekä yhteistyötä yritysten ja asiantuntijoiden kanssa.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kemiassa vuosiluokilla 7-9**

Kemian tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita itsenäiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä tunnistamaan oppimistapojaan. Käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä tuetaan, jotta oppilaille muodostuu käsitteistä selkeitä kokonaisuuksia. Kokeellisessa työskentelyssä oppilaita ohjataan turvalliseen ja sujuvaan työskentelyyn. Tutkimustehtävillä voidaan eriyttää opetusta, jolloin oppilaat voivat toimia erilaisissa rooleissa tai edetä yksilöllisesti ajattelutaitojen eri tasoille. Erilaisilla malleilla ja niiden käyttötavoilla voidaan myös haastaa oppilaiden kehittyviä abstraktin ajattelun taitoja. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta, osallisuus toiminnan suunnittelussa sekä onnistumisen kokemukset tukevat oppilaiden oppijaminäkuvan vahvistumista.

## Oppilaan oppimisen arviointi kemiassa vuosiluokilla 7-9

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Kokeellisen työskentelyn arviointi voi edetä hierarkkisesti turvallisen työskentelyn periaatteista taitotehtäviin ja suljetuista tutkimustehtävistä aina avoimiin tutkimuksiin asti. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsitteisiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämissaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakuja, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta sekä opettajan ja oppilaiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona kemian opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut kemian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso kemian päättöarvioinnin kriteereihin. Kemiassa oppilaan osaaminen kehittyy yleensä eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Kemian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 kannustaa ja innostaa oppilasta kemian opiskeluun	S1-S6		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta tunnistamaan omaa kemian osaamistaan, asettamaan tavoitteita omalle työskentelylleen sekä työskentelemään pitkäjänteisesti	S1-S6	Tavoitteellinen työskentely ja oppimaan oppimisen taidot	Oppilas osaa asettaa omia tavoitteita pienten kokonaisuuksien osalta ja työskennellä niiden saavuttamiseksi. Oppilas osaa kuvata omaa osaamistaan opettajan antaman palautteen, vertaispalautteen ja itsearviointin perusteella.
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	S1-S6	Kemian merkityksen arvioiminen	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla, miten kemian tietoja ja taitoja tarvitaan erilaisissa tilanteissa. Oppilas osaa kuvata kemian osaamisen merkitystä eri ammateissa ja jatkoopinnoissa.



T4 ohjata oppilasta käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestävän käytön ja tuotteen elinkaaren kannalta	S1-S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot kemian kannalta	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla, miten kemian osaamista tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi. Oppilas osaa kuvata erilaisia valintoja luonnonvarojen kestävän käytön ja tuotteen elinkaaren kannalta.
<b>Tutkimisen taidot</b>			
T5 kannustaa oppilasta muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä kehittämään kysymyksiä edelleen tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdiksi	S1-S6	Kysymysten muodostaminen sekä tutkimusten ja muun toiminnan suunnittelu	Oppilas osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä. Oppilas osaa tarkentaa kysymyksiä tutkimuksen tai muun toiminnan kohteeksi esimerkiksi rajaamalla muuttujia.
T6 ohjata oppilasta toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa sekä työskentelemään turvallisesti ja johdonmukaisesti	S1-S6	Kokeellisen tutkimuksen toteuttaminen	Oppilas hallitsee perustyötaidot, osaa työskennellä turvallisesti sekä tehdä havainnoja ohjeiden tai suunnitelman mukaan. Oppilas osaa toteuttaa yhteistyössä muiden kanssa suljettuja ja avoimia tutkimuksia.
T7 ohjata oppilasta käsittelemään, tulkitsemaan ja esittämään omien tutkimustensa tuloksia sekä arvioimaan niitä ja koko tutkimusprosessia	S1-S6	Tutkimusten tulosten käsittely, esittäminen ja arviointi	Oppilas osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia. Oppilas osaa arvioida tulosten oikeellisuutta ja luotettavuutta sekä osaa kuvata tutkimusprosessin toimivuutta.
T8 ohjata oppilasta hahmottamaan kemian soveltamista teknologiassa sekä osallistumaan kemiaa soveltavien ratkaisujen ideointiin, suunnitteluun, kehittämiseen ja soveltamiseen yhteistyössä muiden kanssa	S1-S6	Teknologinen osaaminen ja yhteistyö teknologisessa ongelmanratkaisussa	Oppilas osaa kuvata joitakin esimerkkejä kemian soveltamisesta teknologiassa. Oppilas osaa työskennellä yhteistyössä yksinkertaisen kemiaa soveltavan ratkaisun ideoinnissa, suunnittelussa, kehittämisessä ja soveltamisessa.
T9 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon ja tutkimustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen sekä tukea oppilaan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	S1-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovelluksia tiedon ja tutkimustulosten hankkimiseen, käsittelemiseen ja esittämiseen. Oppilas osaa tehdä havainnoja ja päätelmiä simulaatiosta.

<b>Kemian tiedot ja niiden käyttäminen</b>			
T10 ohjata oppilasta käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti sekä jäsentämään omia käsittekerankenteitaan kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaisia käsityksiä.	S1-S6	Käsitteiden käyttö ja jäsentäminen	Oppilas osaa käyttää kemian keskeisiä käsitteitä oikeassa asiayhteydessä ja yhdistää niitä toisiinsa. Oppilas osaa kuvata ja selittää ilmiöitä kemian keskeisten käsitteiden avulla.
T11 ohjata oppilasta käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä	S1-S6	Mallien käyttäminen	Oppilas osaa kuvata aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä malleilla tai kuvauksilla.
T12 ohjata oppilasta käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä sekä ilmaisemaan ja perustelemaan erilaisia näkemyksiä kemialle ominaisella tavalla	S1-S6	Argumentointitaidot ja tietolähteiden käyttäminen	Oppilas osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä. Oppilas osaa ilmaista ja perustella erilaisia näkemyksiä kemialle ominaisella tavalla.
T13 ohjata oppilasta hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa	S1, S4	Luonnontieteellisen tiedon luonnetta hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata kemiaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä. Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa.
T14 ohjata oppilasta ymmärtämään peruseräiteitä aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista	S5, S6	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Oppilas osaa käyttää aineen ominaisuuksien, rakenteiden ja aineiden muutoksien keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa tilanteissa.
T15 ohjata oppilasta soveltamaan kemian tietojen ja taitojen monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä	S1-S6	Tietojen ja taitojen soveltaminen eri tilanteissa	Oppilas osaa käyttää kemian tietojen ja taitojen monialaisessa oppimiskokonaisuudessa tai tilanteissa, jossa kemian sovelletaan eri ympäristöissä.

### 15.4.9 TERVEYSTIETO

## Oppiaineen tehtävä

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan pohjautuva oppiaine. terveystiedon opetuksen tehtävänä on oppilaiden monipuolisen terveysosaamisen kehittäminen. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveystieteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan ikäkaudelle sopivalla tavalla terveysosaamisen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveystieteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

Opetuksessa huomioidaan terveystieteen liittyvien ilmiöiden moniulotteisuus ja -tasoisuus: terveystietä tukevat ja kuluttavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät sekä näiden väliset yhteydet ja syy-seuraussuhteet. Terveystietä tarkastellaan ihmisen elämänsä eri vaiheissa, yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla sekä soveltuvin osin myös globaalisti. Oppilaiden kehittyessä ja elinpiirin kasvaessa terveystieteen liittyvien kysymysten tarkastelu laajenee ja syvenee. Keskeistä on ohjata oppilaita ymmärtämään terveystietä voimavaroja jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Opetuksen tulee tukea oppilaiden yksilöllistä ja yhteisöllistä tiedon hankintaa, rakentamista, arviointia ja käyttämistä. Lisäksi tuetaan turvallisuustaitoihin, sosiaalisiin taitoihin sekä tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn liittyvien valmiuksien kehittämistä.

Terveysosaamisen avulla oppilaat hahmottavat terveyden laaja-alaisuutta ja saavat valmiuksia tehdä tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja terveystieteen liittyviä valintoja ja päätöksiä. Terveystieteen avulla lisääntyvät kykyä tunnistaa ja muokata tekijöitä, jotka mahdollistavat oppilaiden oman ja ympäristönsä terveyden ja hyvinvoinnin arvostamisen, ylläpitämisen ja edistämisen. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia terveystieteen ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä omassa elin-, ja oppimisympäristössä, tehdä yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa sekä harjoitella ja soveltaa osaamista käytännössä.

Terveystietoa opetetaan vuosiluokilla 1-6 osana ympäristöoppia. Vuosiluokilla 7-9 opetuksessa syvennetään ja laajennetaan alempien vuosiluokkien aikana käsitellyjä teemoja ikäkauden mukaisesti. Opetuksessa pyritään aiempaa tarkempaan tiedonalakohtaiseen käsitteiden käyttöön ja vahvistetaan kriittiseen ajatteluun, itsetuntemukseen ja eettiseen pohdintaan liittyvää osaamista ikäkauden mukaisesti. Opetuksessa eri vuosiluokilla otetaan huomioon opetettavan aineksen ja siihen liittyvän osaamisen merkitys oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen näkökulmasta.

### Terveystiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisällytöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys</b>		
T1 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänsä kulkua, kasvua ja kehitystä voimavaroiltaan lähtöisesti	S1-S3	L1, L2, L3, L7
T2 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	S1	L2, L3, L4, L7
T3 ohjata oppilasta kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista ja tunnistamaan ja säätämään käyttäytymistään, oppimistaan ja opiskeluaan	S1	L1, L3, L4, L6

tukevia tekijöitä		
T4 ohjata oppilasta pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta sekä tukea oppilaan valmiuksia luoda vastuullisia ratkaisuja ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa	S1, S3	L1, L2, L3, L4, L6, L7
<b>Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy</b>		
T5 ohjata oppilasta syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä ja niitä vahvistavista ja vaarantavista tekijöistä ja mekanismeista sekä tukea oppilaan valmiuksia käyttää näihin liittyviä käsitteitä asianmukaisesti	S1-S3	L1, L2, L3, L4
T6 tukea oppilaan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	S2, S3	L2, L3, L5, L6, L7
T7 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteita sekä rohkaista oppilasta pohtimaan oman terveyden kannalta merkityksellisiä voimavaroja	S1, S2	L2, L3, L4, L7
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan ja tarkastelemaan kriittisesti terveyteen ja sairauteen liittyviä ilmiöitä, niihin liittyviä arvoja ja normeja sekä arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä	S1-S3	L1-L7
<b>Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri</b>		
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	S3	L2, L4, L5, L7
T10 ohjata oppilasta luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä kuvaamaan terveystalv palvelujen asianmukaista käyttöä	S1, S2	L1, L3, L6
T11 ohjata oppilasta ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystalv sityksiä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	S1-S3	L1, L2, L3, L7
T12 tukea oppilaan valmiuksia arvioida kriittisesti terveyteen ja sairauteen liittyvää viestintää sekä eritellä yksilön oikeuksia, vastuita ja vaikuttamiskeinoja terveyttä ja turvallisuutta koskevissa asioissa omassa oppimisympäristössä ja lähiyhteisöissä	S3	L1-L7

### Terveystiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteiden pohjalta luodaan ehyitä, ikätasoisesti eteneviä opetuskokonaisuuksia. Opintokokonaisuudet rakentavat monipuolista tietoa ja osaamista terveydestä voimavarana, sen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta osa-alueesta sekä näiden välisestä vuorovaikutuksesta. Opintokokonaisuuksissa otetaan huomioon elämäntilanne, lapsuuden ja nuoruuden kasvu, kehitys sekä niiden kehitystehtävät. Sisältöjen valinnoissa hyödynnetään paikallisia ja globaaleja ajankohtaisia aiheita ja sovelletaan niitä tavoitteiden mukaisesti.

**S1 Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys:** Sisällöissä painotetaan terveyden eri osa-alueiden kokonaisvaltaista hahmottamista terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn näkökulmasta. Opetuksessa käsitellään elämäntilanteen sekä kasvun ja kehityksen yleisiä tunnuspiirteitä, monimuotoisuutta ja henkilökohtaisuutta. Kasvun ja kehityksen sisällöissä painottuvat identiteetin, minäkuvan ja itsetuntemuksen rakentuminen, seksu-

aalinen kehittyminen, huolenpidon sekä perheen ja läheisten merkitys, mielen hyvinvointi ja itsensä arvostaminen sekä turvataidot. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen sisällöissä kiinnitetään huomiota vuorovaikutustilanteissa toimimiseen, tunteiden ilmaisuun ja niiden säätelyyn. Lisäksi perehdytään ristiriitojen, ongelmatilanteiden, stressin ja kriisien rakentavaan käsittelyyn.

**S2 Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy:** Sisältöjä valitaan syventäen tietoa ja ymmärrystä terveyttä tukevista voimavaroista ja sairauksia ehkäisevistä tekijöistä. Terveystien liittyvistä tottumuksista käsitellään arkirytmii, uni, ravitsemus ja liikunta. Sisällöissä perehdytään seksuaalisuuteen, seksuaaliterveyden eri osa-alueisiin ja seksuaalisen kehityksen monimuotoisuuteen. Terveystien voimavaroista tarkastellaan mielenterveyttä, hyvinvointia tukevia ympäristöjä ja yhteisöjä sekä mielekästä vapaaajan toimintaa. Lisäksi käsitellään turvallisuustaitoja ja -valmiuksia, ensiaputaitoja, itsehoitoa sekä tuen ja avun hakemista. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon myös ajankohtaisia terveysilmiöitä sekä tarkastellaan terveyteen liittyvän tiedon luotettavuutta.

Terveystien vaaratekijöistä nostetaan esiin liikkumattomuus ja passiivinen elämäntapa, ravitsemuksen ja nukkumisen ongelmat, kiusaaminen ja stressi. Sisällöissä otetaan huomioon nuoren mielen pahoinvointi, riippuvuudet sekä päihitteet ja niiden käytön ehkäisy. Sairauksien ehkäisyyn liittyvistä sisällöistä valitaan keskeiset ja ajankohtaiset tartuntataudit sekä kansantaudit ja tapaturmat.

**S3 Terveystien, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri:** Sisällöissä otetaan esille opiskelu-, työ- ja toimintakyky nuoruudessa. Kestävää elämäntapaa tarkastellessa otetaan huomioon sosiaalinen kestävyys ja vastuullinen kuluttaminen. Elinympäristön terveysvaikutuksia käsiteltäessä nostetaan esille keskeisiä terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn keinoja, terveyspalvelut, kansalaistoiminta ja ympäristön terveysriskit.

Tietolähteitä, erilaisia terveysmarkkinoinnin ja vaikuttamisen keinoja tarkastellaan erityisesti tiedon luotettavuuden ja terveysvaikutusten näkökulmasta. Terveystien edistämisen sisällöissä otetaan huomioon kulttuurin terveyttä edistävä merkitys ja kulttuurinen herkkyys, kestävä elämäntapa, kansalaisten yhdenvertaisuus ja osallisuus sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Sisältöjä käsiteltäessä otetaan huomioon eri näkökulmia kuten lapsuus ja lasten oikeudet, vanhuus, vammaisuus tai pitkäaikaissairaus.

Tavoitteisiin liittyviä sisältöalueita ei ole jaettu erikseen luokka-asteittain, vaan opettaja voi itse valita missä vaiheessa opintoja käsittelee eri aihekokonaisuuksia. Opettajalla säilyy mahdollisuus käsitellä aiheita oppilasryhmän, oppilaiden ikäkauden ja aiheen ajankohtaisuuden mukaan.

### **Terveystiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys</b>			
T1 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämäntapaa, kasvua ja kehitystä voimavaralähtöisesti	S1-S3 Terveystien käsitteiden määrittely: fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen Tieto, taito ja tahto terveyden edistämiseksi Elämäntapa ja mielen	L1, L2, L3, L7 Oppii ymmärtämään terveyteen vaikuttavia käsitteitä ja tekijöitä yksilön ja ympäröivän kulttuurin osana.	Oppilas osaa kuvata terveyden osa-alueet ja näiden välistä vuorovaikutusta esimerkkien avulla sekä kuvata esimerkein mitä terveyden edistämällä tarkoitetaan. Oppilas pystyy esittelemään elämäntapaa eri vaiheita, erityisesti nuoruuden kehitystä ja kuvaamaan esimerkkien avulla terveyden,

	hyvinvointi		kasvun ja kehityksen merkitystä elämän voimavarana.
T2 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiin tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	S1 Tunteet, arvot ja asenteet Toimintamalleja ristiriitatilanteiden, esim. kiusaamisen ratkaisemiseksi Minä-viesti	L2, L3, L4, L7 Tunnistaa omia valintoja ohjaavia tunteita ja arvoja, sekä vahvistaa kykyä selviytyä erilaisissa elämäntilanteissa. Arvostaa itseään ja kykenee rakentamaan vuorovaikutukseen toisten kanssa.	Oppilas osaa nimetä useita tunteita sekä osaa antaa esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta ja käyttäytymisen säätelystä. Oppilas pystyy tuottamaan ratkaisuja ristiriitatilanteiden selvittämiseen sekä esitellä keinoja stressin ja kriisien käsittelyyn.
T3 ohjata oppilasta kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista ja tunnistamaan ja säätelämään käyttäytymistään, oppimistaan ja opiskeluaan tukevia tekijöitä	S1 Itsetunto ja minäkäsitys Omien sosiaalisten taitojen tunnistaminen ja vahvistaminen Mielen hyvinvointi Seksuaalinen kasvu ja kehitys Sanallinen ja sanaton viestintä vuorovaikutuksessa Mistä apua esim. mielen hyvinvointiin tai oppimisvaikeuksiin?	L1, L3, L4, L6 Ymmärtää itsetunnon ja minäkäsityksen merkityksen omiin valintoihin. Ymmärtää mielen hyvinvoinnin merkityksen osana kokonaisvaltaista terveyttä. Hyväksyy itsensä seksuaalisena olentona. Kantaa vastuuta omasta toiminnastaan, yrittää sisukkaasti ja iloittaa onnistumisestaan.	Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T4 ohjata oppilasta pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta sekä tukea oppilaan valmiuksia luoda vastuullisia ratkaisuja ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa	S1 S3 Tasa-arvo ja suvaitsevaisuus Oikeudet ja velvollisuudet	L1, L2, L3, L4, L6, L7 Ymmärtää erilaisuutta ja hyväksyy jokaisen yksilön oikeuden terveelliseen ja turvalliseen elämään, ja omalla toiminnallaan edistää sitä. Kehittää yhteistyötaitojaan.	Oppilas osaa eritellä esimerkkien avulla yksilölliseen kehitykseen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle. Oppilas osaa nimetä ja kuvata yhdessä toimimiseen ja vuorovaikutukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tilanteita tuottaa niihin vastuullisia ratkaisuja.
<b>Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy</b>			
T5 ohjata oppilasta	S1-S3	L1, L2, L3, L4	Oppilas pystyy nimeämään useita

syventämään ymmärrystä fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä ja niitä vahvistavista ja vaarantavista tekijöistä ja mekanismeista sekä tukea oppilaan valmiuksia käyttää näihin liittyviä käsitteitä asianmukaisesti	Elintapojen vaikutus fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen Arjen rytmi: terveyttä tukeva liikunta, ravinto, riittävä lepo Stressi Kiusaaminen	Ymmärtää terveyden monipuolisenä käsitteenä. Ymmärtää elintapojen vaikutuksen terveyteen ja tekijänä sairauksien ehkäisyssä.	terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä kuvaamaan pääpiirteissään näiden välisiä yhteyksiä ja syy- ja seuraussuhteita. Oppilas osaa käyttää keskeisiä terveyteen ja sairauteen liittyviä käsitteitä asianmukaisesti.
T6 tukea oppilaan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	S2 S3 Luotettavan tiedon etsiminen ja arviointi Tapaturmien ehkäisy ja ensiapu Liikenneturvallisuus Paloturvallisuus Itsehoito Mistä apua?	L2, L3, L5, L6, L7 Osaa etsiä ja tulkitta terveystietoa luotettavista lähteistä ja toimia asiallisesti sekä turvallisesti median käyttäjänä. Osaa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia arjen turvataitoja.	Oppilas osaa hakea terveyteen liittyvää luotettavaa tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää sitä pääosin asianmukaisesti. Oppilas osaa kuvata esimerkein tai esittää asianmukaisia toimintamalleja itsehoidossa, avun hakemisessa ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.
T7 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyden ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja sekä rohkaista oppilasta pohtimaan oman terveyden kannalta merkityksellisiä voimavaroja	S1 S2 Ravintotottumukset Unirytmii Liikunta Harrastukset Ihmissuhteet (turva- verkko) Seksuaaliterveys Riippuvuudet Päihteet	L2, L3, L4, L7 Ymmärtää tämän päivän valintojen vaikutuksen terveyteensä sekä nyt että tulevaisuudessa opiskelijana ja työyhteisön jäsenenä. Omien vahvuuksien tunnistaminen ja löytäminen.	Ei käytettävä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan ja tarkastelemaan kriittisesti terveyden ja sairauksien liittyviä ilmiöitä, niihin liittyviä arvoja ja normeja sekä arvioidaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä	S1-S3 Ympäristön vaikutus elämäntapavalintoihin Haitallisten ilmiöiden tunnistaminen ja arviointi terveyden näkökulmasta Mediakriittisyys ja sosiaalinen media	L1-L7 Oppii havaitsemaan ja arvioidaan terveyteen vaikuttavia ilmiöitä sekä niiden mahdollisia vaikutuksia omaan terveysvalintoihinsa. Eroittaa oikean tiedon väärästä. Ymmärtää median vaikutuksia omaan hyvinvointiinsa.	Oppilas osaa eritellä terveystottumusten omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä ja osaa selittää terveystottumuksiin liittyvien ilmiöiden muodostumista. Oppilas osaa kuvata elämäntapoihin liittyviä eettisiä kysymyksiä ja esimerkkejä käyttäen arvioida elämäntapoihin liittyvien valintojen seurauksia. Oppilas osaa arvioida terveyteen liittyvän tiedon luotettavuutta usean tiedon luotettavuutta kuvaavan tekijän pohjalta.
<b>Terveys, yhteisöt, yh-</b>			

teiskunta ja kulttuuri			
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	S3 Ympäristöterveys Turvallisuus ympäröivässä yhteiskunnassa Oma elinympäristö terveyden näkökulmasta Kansantaudit Matkailijan terveys TVT:n mahdollisuudet tiedon hankinnassa ja oman terveyden seurannassa	L2, L4, L5, L7 Tunnistaa eettisten valintojen ja kestävän kehityksen merkityksen terveydelle. Arvostaa omaa ja toisten ympäristöä ja kulttuuria ja edistää toiminnallaan niiden hyvinvointia.	Oppilas osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä esitellä yhteisöjen, kulttuurin, median ja tieto- ja viestintäteknologian yhteyksiä terveyteen.
T10 ohjata oppilasta luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä kuvaamaan terveystalvelujen asianmukaista käyttöä	S1 S2 Omien voimavarojen tunnistaminen Terveyttä tukevat valinnat opiskelu- ja työelämässä Ergonomia Oman alueen terveystalvelut	L1, L3, L6 Tunnistaa toiminta- ja työkykyä vahvistavia ja vaarantavia tekijöitä. Saa valmiudet toimia terveystalvelujen käyttäjänä ja hakeutua tarvittaessa niiden piiriin.	Oppilas osaa laatia opiskelu-, toiminta- ja työkykyä edistäviä suunnitelmia. Oppilas osaa kuvata miten hakeutua oman koulun ja kunnan terveystalveluihin ja antaa useampia esimerkkejä siitä, miten niitä voi hyödyntää tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa.
T11 ohjata oppilasta ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpäiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystalveluksia, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	S1-S3 Ympäristön terveystalvelunäkemyksen kriittinen tarkastelu ja merkitys omien valintojen pohjana Oppimistalvelut ja -tekniikat	L1,L2, L3, L7 Kehittää itsenäistä ajattelua ja kykyä tehdä omaa terveystalvelua tukevia valintoja. Motivoituu vaikuttamaan omaan hyvinvointiinsa ja ylläpitämään omaa terveystalvelua.	Oppilas osaa pohtia esimerkein sitä, miten perhe, lähiyhteisöt, muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsityksiin terveystalvelusta. Oppilas osaa esimerkein eritellä omaa oppimistalvelua tukevia tekijöitä.
T12 tukea oppilaan valmiuksia arvioida kriittisesti terveystalvelun liittyvää sairauteen liittyvää viestintää sekä eritellä yksilön oikeuksia, vastuuta ja vaikuttamiskeinoja terveystalvelua ja turvallisuutta koskeissa asioissa omassa oppimisympäristössä ja lähiyhteisöissä	S3 Terveystalvelumarkkinointi eri medioissa Terveystalvelun kohdistuvat eettiset valinnat Seksuaalioikeudet ja -velvollisuudet Tartuntataudit Ympäristösuunnittelu ja -suojelu	L1-L7 Kasvaa kriittiseksi median kuluttajaksi. Oppii tekemään ja arvioimaan omaa ja ympäristön hyvinvointia tukevia valintoja ja perustella niitä. Tunnistaa omat oikeutensa ja velvollisuutensa yksi-	Oppilas osaa arvioida terveystalvelun liittyvän viestintän luotettavuutta ja merkitystä sekä perustella terveystalvelun ja turvallisuuteen liittyviä käsityksiä. Oppilas osaa eritellä elämäntapojen seurauksia toisille ja ympäristön terveystalvelulle sekä esitellä esimerkein keinoja ja tapoja miten terveystalvelun voidaan vaikuttaa lähiyhteisöissä.



		lönä ja yhteisön jäsenenä. Edistää omaa ja yhteisön terveyttä.	
--	--	--	--

### **Terveystiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Erilaisia työtapoja hyödyntävä tutkiva oppiminen, arjen terveysilmiöiden käsitteleminen ja ajankohtaisuuden huomioiminen luovat perustaa oppimiselle, osaamisen soveltamiselle sekä kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymiselle.

Ilmiölähtöisyyden avulla oppilaita rohkaistaan omien tietojen ja kokemusten esiintuomiseen, kysymysten esittämiseen ja vastausten etsimiseen, tietojen jäsentämiseen, johtopäätösten tekemiseen ja niiden perustelemiseen. Oppilaita ohjataan eri tekijöiden merkityksellisyyden arviointiin sekä laajempien asiakokonaisuuksien hahmottamiseen. Aktiivinen toiminta, tavoitteellisuus ja pohtiva työskentely kehittävät sekä eettisiä valmiuksia että tunne-, vuorovaikutus-, ajattelu- ja yhteistyötaitoja.

Monipuolisen fyysisen ympäristön lisäksi terveystiedon keskeisiä oppimisympäristöjä ovat ihmisten väliset vuorovaikutustilanteet, yhteisöt ja sähköiset ympäristöt. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa tulee huomioida, että ne mahdollistavat tiedon rakentamisen yksin ja yhdessä, toiminnallisuuden, liikunnallisuuden, kokemuksellisuuden, draaman ja tarinoiden käytön sekä terveyteen yhteydessä olevien ilmiöiden tutkimisen mahdollisimman luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Oman oppimisympäristön aktiivinen havainnointi, oppilaiden mukaan ottaminen oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaan sekä voimavara- ja turvallisuuden edistäminen tarjoavat mahdollisuuksia terveysosaamisen harjoittelulle ja soveltamiselle kouluyhteisössä. Ne tukevat samalla yhteenkuuluvuutta, yhteisöllistä hyvinvointia ja osallisuutta omassa opetusryhmässä ja koko kouluyhteisössä.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki terveystiedossa vuosiluokilla 7-9**

Monet terveystiedon aihepiirit koskettavat oppilaiden kehitysvaihetta, yksilöllisiä kokemuksia ja elämäntilannetta. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon oppilaiden kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen ja koskemattomuuteen itseään koskevissa terveyteen ja sairauteen liittyvissä kysymyksissä.

Opetus suunnitellaan siten, että se mahdollistaa yhteistyön eri oppiaineiden, kouluterveydenhuollon ja muun oppilashuollon kanssa ja tarjoaa mahdollisuuksia harjoitella ja soveltaa terveysosaamiseen eri osa-alueita osana yhteisöllistä oppilashuoltoa ja koulun toimintakulttuuria. Yhteistyöllä varmistetaan myös oppilaan tarvitsema henkilökohtainen tuki oppimiseen ja elämäntilanteeseen liittyvissä kysymyksissä.

### **Oppilaan oppimisen arviointi terveystiedossa vuosiluokilla 7-9**

Terveytiedon arvioinnin kohteena on terveysosaamisen eri osa-alueiden arviointi. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on tukea oppimista ja kannustaa oppilaita kehittämään terveysosaamistaan sekä soveltamaan sitä arjessa. Oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti, opetuksen eri vaiheissa ja osaamisalueen ominaispiirteet huomioon ottaen. Oppimisen tukena käytetään myös itsearviointia ja

vertaispalautetta. Terveystiedossa on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että arviointi ei kohdistu oppilaan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen, sosiaalisuuteen, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Eettistä pohdintaa ja itsetuntemusta koskevista tavoitteista kiinnitetään huomiota siihen, miten oppilas pohtii ja perustelee käsiteltävää aihetta terveyden näkökulmasta, tiedonalan käsitteitä ja erilaisia lähteitä käyttäen.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona terveystiedon opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut terveystiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso terveystiedon valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen terveystiedossa kehittyy oppimäärän päätösvaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Terveystiedon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys</b>			
T1 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämäntapaa, kasvua ja kehitystä voimavaroiltaan	S1-S3	Terveyteen liittyvät käsitykset	Oppilas osaa kuvata terveyden osa-alueet ja näiden välistä vuorovaikutusta esimerkkien avulla sekä kuvata esimerkein mitä terveyden edistämiseksi tarkoitetaan. Oppilas pystyy esittelemään elämäntapojen eri vaiheita, erityisesti nuoruuden kehitystä ja kuvaamaan esimerkkien avulla terveyden, kasvun ja kehityksen merkitystä elämän voimavarana.
T2 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriitaisissa ja kriisitilanteissa	S1	Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä käyttäytymisen säätelyn analysointi	Oppilas osaa nimetä useita tunteita sekä osaa antaa esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta ja käyttäytymisen säätelystä. Oppilas pystyy tuottamaan ratkaisuja ristiriitaisuuksien selvittämiseen sekä esitellä keinoja stressin ja kriisien käsittelyyn.
T3 ohjata oppilasta kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista ja säätelyä käyttäytymistään, oppimis-	S1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

taan ja opiskeluaan tukevia tekijöitä			
T4 ohjata oppilasta pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta sekä tukea oppilaan valmiuksia luoda vastuullisia ratkaisuja ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa	S1, S3	Terveydellisen kehityksen analysointi ja toiminta vuorovaikutustilanteissa	Oppilas osaa eritellä esimerkkien avulla yksilölliseen kehitykseen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle. Oppilas osaa nimetä ja kuvata yhdessä toimimiseen ja vuorovaikutukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tilanteita tuottaa niihin vastuullisia ratkaisuja.
<b>Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät ja sairauksien ehkäisy</b>			
T5 ohjata oppilasta syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä ja niitä vahvistavista ja vaarantavista tekijöistä ja mekanismeista sekä tukea oppilaan valmiuksia käyttää näihin liittyviä käsitteitä asianmukaisesti	S1-S3	Terveyteen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen ja terveyteen liittyvien käsitteiden käyttäminen	Oppilas pystyy nimeämään useita terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä kuvaamaan pääpiirteissään näiden välisiä yhteyksiä ja syy- ja seuraussuhteita. Oppilas osaa käyttää keskeisiä terveyteen ja sairauteen liittyviä käsitteitä asianmukaisesti.
T 6 tukea oppilaan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	S2, S3	Terveyteen, turvallisuuteen ja sairauteen liittyvien tietojen ja taitojen soveltaminen	Oppilas osaa hakea terveyteen liittyvää luotettavaa tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää sitä pääosin asianmukaisesti. Oppilas osaa kuvata esimerkein tai esittää asianmukaisia toimintamalleja itsehoidossa, avun hakemisessa ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.
T7 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja sekä rohkaista oppilasta pohtimaan oman terveyden kannalta merkityksellisiä voimavaroja	S1, S2		Ei käytettä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiin osana itsearviointia.
T 8 ohjata oppilasta tunnistamaan ja tarkastelemaan kriittisesti terveyteen ja sairau-	S1-S3	Terveyteen ja sairauteen liittyvien ilmiöiden tarkaste-	Oppilas osaa eritellä terveystottumusten omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä ja osaa selittää

teen liittyviä ilmiöitä, niihin liittyviä arvoja ja normeja sekä arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä		lu ja terveyteen liittyvän tiedon luotettavuuden arvioiminen	terveystottumuksiin liittyvien ilmiöiden muodostumista. Oppilas osaa kuvata elämäntapoihin liittyviä eettisiä kysymyksiä ja esimerkkejä käyttäen arvioida elämäntapoihin liittyvien valintojen seurauksia. Oppilas osaa arvioida terveyteen liittyvän tiedon luotettavuutta usean-tiedon luotettavuutta kuvaavan tekijän pohjalta.
<b>Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri</b>			
T 9 ohjata oppilasta ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin, ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	S3	Ympäristön terveysvaikutusten hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä esitellä yhteisöjen, kulttuurin, median ja tieto- ja viestintäteknologian yhteyksiä terveyteen.
T 10 ohjata oppilasta luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä kuvaamaan terveyspalvelujen asianmukaista käyttöä	S1, S2	Työkyvyn edistämisen keinojen hahmottaminen	Oppilas osaa laatia opiskelu-, toiminta- ja työkykyä edistäviä suunnitelmia. Oppilas osaa kuvata miten hakeutua oman koulun ja kunnan terveyspalveluihin ja antaa useampia esimerkkejä siitä, miten niitä voi hyödyntää tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa.
T 11 ohjata oppilasta ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystieteitä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista.	S1-S3	Terveyksikäsitysten arviointi sekä oppimista edistävien tekijöiden hahmottaminen	Oppilas osaa pohtia esimerkein sitä, miten perhe, lähiyhteisöt, muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsityksiin terveydestä. Oppilas osaa esimerkein eritellä omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.
T 12 tukea oppilaan valmiuksia arvioida kriittisesti terveyteen ja sairauteen liittyvää viestintää sekä eritellä yksilön oikeuksia, vastuita ja vaikuttamiskeinoja terveyttä ja turvallisuutta koskevissa asioissa omassa oppimisympäristössä ja lähiyhteisöissä.	S3	Terveyteen liittyvän viestinnän arviointi sekä terveyteen ja turvallisuuden vaikuttavien keinojen tunteminen	Oppilas osaa arvioida terveyteen liittyvän viestinnän luotettavuutta ja merkitystä sekä perustella terveyteen ja turvallisuuden liittyviä käsityksiä. Oppilas osaa eritellä elämäntapojen seurauksia toisille ja ympäristön terveydelle sekä esitellä esimerkein keinoja ja tapoja miten terveyteen voidaan vaikuttaa lähiyhteisöissä.

### 15.4.10 USKONTO

#### Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomuserinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaiden itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämäntaitojen kehittymistä koko perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaille aineksia oman identiteetin, elämäntietämisen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee jokaisen oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

**Vuosiluokilla 7-9** uskonnon opetuksessa perehdytään opiskeltavaan uskontoon kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Opetuksessa syvennetään ja rikastetaan tietoa opiskeltavan uskonnon juurista, lähteistä, opista ja opetuksista sekä vaikutuksista maailmassa.

Opetuksessa tutustutaan sekä maailman suuriin uskontoperinteisiin että uskonnottomuuteen. Opetuksessa tarkastellaan uskontojen yhteiskunnallista ja poliittista vaikutusta sekä uskonnonvapautta ja opetellaan tunnistamaan ja analysoimaan uskonnollisia teemoja tieteessä, mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa.

Opetuksessa käsitellään eettisen ajattelun keskeiset käsitteet sekä opiskeltavan uskonnon eettiset periaatteet. Opetuksessa perehdytään Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen sekä eri uskontojen ja katsomusten eettisiin näkemyksiin. Opetuksessa pohditaan ihmisyyteen kuuluvia elämäntietämisiä ja ajankohtaisia eettisiä ongelmia. Uskonnon opetus tarjoaa oppilaille voimavaroja kasvuun kohti aikuisuutta.

#### Uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaa- minen
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuoro- vaikutus sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä-monimuotoisuus	S1, S2	L1
T2 ohjata oppilasta syventämään tietojään opiskeltavasta uskon- nosta ja sen vaikutuksista	S1	L2
T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen	S2	L2, L3, L6

T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa	S1, S2, S3	L2, L4, L6
T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	S1, S3	L1, L2, L4, L5, L7
T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin	S3	L2, L7
T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjajina	S1, S3	L5, L6
T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänkysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin	S1, S2, S3	L7
T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta hyvinvointiin ja kannustaa kestävään elämäntapaan	S2, S3	L1, L2
T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	S1, S2, S3	L6

### Uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamista. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksen sisällöiksi valitaan opiskeltavan uskonnon syntyyn, sen monimuotoisuuteen ja suhteeseen muihin uskontoihin liittyviä teemoja. Tarkastelun kohteena ovat opiskeltavan uskonnon juuret, lähteet, oppi ja opetukset sekä symbolit, levinneisyys ja vaikutus eri puolilla maailmaa ja Suomessa. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskeltavan uskonnon kulttuurivaikutuksiin liittyvät aiheet.

**S2 Uskontojen maailma:** Opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä ovat uskonnot ja uskonnottomuus maailmassa ja Suomessa, uskontojen tunteminen osana kulttuurista yleissivistystä sekä uskonnot tieteellisen tarkastelun kohteena. Keskeisinä aiheina ovat uskonnot yksilön ja yhteiskunnan voimavarana sekä uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus eri puolilla maailmaa, uskontojen vaikutukset yhteiskuntiin ja kulttuuriin, uskontokritiikki sekä uskontojen näkyvyys populaarikulttuurissa. Valittavien sisältöjen tulee auttaa oppilasta ymmärtämään uskontojen käsittelyä mediassa ja sen kriittistä arviointia sekä uskontojen välistä vuorovaikutusta ja dialogia.

**S3 Hyvä elämä:** Valittavien sisältöjen tulee avata elämänkysymyksiä ja ikäkauteen sekä minäkuvaan liittyviä pohdintoja. Opetuksessa käsitellään ajankohtaisia ja yhteiskunnallisia eettisiä kysymyksiä kuten ekososiaalinen sivistys, osallistuminen ja vaikuttaminen yhteisöissä ja yhteiskunnassa sekä uskonnot rakentamassa yhteiskunta- ja maailmanrauhaa. Sisällöissä tulee korostua opiskeltavan uskonnon etiikka ja muiden uskontojen ja katsomusten etiikka sekä YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Tarkastelun kohteena

ovat myös ihmisoikeuksien loukkaukset kuten holokausti. Sisältöjen valinnassa huomioidaan uskonnon ja katsomuksellisten kysymysten merkitys ihmisenä kasvamisessa.

### Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena on ilmentää uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittavasti ja arvostavasti. Asioita tarkastellaan kokemuksellisuuden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisen oppimisen avulla. Keskeistä on opittavien asioiden syventävä käsitteellistäminen ja käsitteiden yhteinen pohdinta. Uskonnon opetuksessa käytetään oppimista edistäviä tietoteknisiä sovelluksia siten, että oppilaiden oma aktiivisuus ja vuorovaikutus korostuvat. Opetuksessa pyritään kiireettömyyteen. Keskustelu on tärkeä osa opetusta. Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää vierailuja ja vierailijoita. Opetuksessa voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäprojekteja myös oppiaineen eri oppimäärien kesken sekä oppiainerajat ylittäen.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa vuosiluokilla 7-9

Oppimäärien toteutuksessa tehdään toimintaan ja opetukseen liittyvät ratkaisut huomioiden oppilaiden erilaiset uskonnolliset ja katsomukselliset taustat sekä kehittyvä kielitaito. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta, sekä vuorovaikutus- ja dialogitaitoja edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

### Oppilaan oppimisen arviointi uskonnossa vuosiluokilla 7-9

Arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin sekä oppilaiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita. Arviointi on monipuolista ja oppilaille annettava palaute ohjaavaa ja kannustavaa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään arvioinnin tukena.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut uskonnon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehitty kumulatiivisesti oppilaiden ajattelun taitojen syventyessä. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Uskonnon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus	S1, S2	Uskontojen merkityksen hahmottaminen kulttuurissa ja yhteis-	Oppilas tunnistaa ja osaa nimetä uskontoon liittyviä piirteitä ympäröivässä kulttuurissa.

sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä-monimuotoisuus		kunnassa	
T2 ohjata oppilasta syventämään tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen	Oppilas osaa kuvailla opiskelemansa uskonnon syntyhistoriaa ja vaikutusta. Hän tuntee uskonnon perusopetukset sekä osaa mainita tärkeimmät lähteet.
T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen	S2	Maailmanuskontojen ja erilaisten katsomusten tunteminen	Oppilas osoittaa hallitsevansa perustiedot suurista maailmassa vaikuttavista uskonnoista ja uskonnottomuudesta. Hän osaa kuvailla uskonnoissa ja katsomuksissa vallitsevaa moninaisuutta.
T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa	S1-S3	Uskonnon ja kulttuurin lukutaito	Oppilas osaa nimetä eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleja. Hän osaa antaa esimerkkejä uskonnollisista aiheista mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa.
T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	S1, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä erilaisista argumentaation tavoista sekä joistakin uskonnon ja tieteen kielen välisistä eroista.
T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin	S3	Etiikkaa koskeva tieto ja ihmisoikeusetiikka	Oppilas tuntee ja osaa nimetä etiikan keskeisiä käsitteitä. Hän osaa nimetä tärkeimmät ihmisoikeussopimukset ja kertoa niiden keskeisestä sisällöstä. Oppilas tuntee opiskeltavan uskonnon sekä muiden uskontojen ja katsomusten eettisiä periaatteita.
T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina	S1, S3	Uskontojen ja katsomusten merkitys globaalisti	Oppilas osaa kuvailla ja arvioida uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.
T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänskysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin	S1, S2, S3	Eettinen ajattelu	Oppilas pohtii ihmisyyteen kuuluvia elämänskysymyksiä ja osaa kertoa ajankohtaisista eettisistä kysymyksistä.
T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien valinto-	S2, S3	Eettinen ajattelu	Oppilas pohtii omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja osaa kertoa niiden vaiku-



jensa eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta hyvinvointiin ja kannustaa kestävään elämäntapaan			tuksesta omaan ja toisten ihmisten hyvinvointiin ja kestävään tulevaisuuteen.
T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaaajalla	S1-S3		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiinsa osana itsearviointia.

### Uskonnon eri oppimäärät vuosiluokilla 7-9

Perusopetuslain 11 §:n mukaan perusopetuksessa oppiaineena on uskonto tai elämäkatsomustieto. Uskonto toteutetaan saman lain 13 §:n mukaan oppilaiden uskonnollisen yhdyskunnan mukaisesti oman uskonnon opetuksena erillisten oppimäärien mukaan. Oppiaineen yhtenäisyyden takaamiseksi kaikille oman uskonnon opetuksen muodoille on laadittu yhteiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Eri uskontojen oppimääräkuvauksissa tarkennetaan kaikille yhteisiä sisältöjä oppilaan oman uskonnon luonteen mukaisesti. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan perusteiden yhteisten tavoitteiden, sisältökuvausten ja eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten pohjalle.

### EVANKELISLUTERILAINEN USKONTO

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksen sisältöjen valinnassa keskeistä on kristinusko eri puolilla maailmaa, painottaen nykytilannetta. Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon syntyä, leviämistä ja jakaantumista kirkkokunniksi. Perehdytään suurimpiin kristillisiin kirkkokuntiin: katolinen ja ortodoksinen kirkko sekä protestanttiset kirkot, erityisesti luterilainen kirkko. Opetuksessa perehdytään kirkkokuntien levinneisyyteen, keskeisiin opetuksiin. Tutkitaan Raamatun syntyhistoriaa, keskeistä sisältöä ja tulkintatapoja sekä uskonnon kulttuurivaikutuksia. Perehdytään syvemmin kristinuskoon Suomessa ja sen kulttuurivaikutuksiin. Jäsennettään omaa suhdetta luterilaisuuteen, suomalaisuuteen ja eurooppalaisuuteen.

**S2 Uskontojen maailma:** Opetuksessa tarkastellaan suurten maailmanuskontojen levinneisyyttä, perusopetuksia ja vaikutusta kulttuuriin eri puolilla maailmaa. Tutustutaan lisäksi luonnonuskontoihin ja uusiin uskonnollisiin liikkeisiin sekä uskonnottomuuteen elämäkatsomuksena. Uskontoja tarkastellaan tieteellisestä näkökulmasta ottaen huomioon uskonnon eri ulottuvuudet. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon uskon ja tiedon sekä uskonnollisen kielen ja tieteellisen kielen erottaminen, uskontokritiikki sekä uskontojen näkyminen kulttuurin eri osa-alueilla, mediassa, politiikassa, populaarikulttuurissa, taiteessa ja tapakulttuurissa. Syvennetään ekumenian sekä uskontojen ja katsomusten välisen dialogin ymmärtämistä osana uskontojen välistä toimintaa ja maailmanrauhaa.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa keskeistä on etiikan peruskäsitteiden tunteminen ja ymmärtäminen. Perehdytään syvällisemmin kristinuskon ja muiden uskontojen eettiseen opetukseen ja eri kristillisten kirkkojen eettisiin painotuksiin sekä Raamatun ja etiikan suhteeseen. Tutustutaan YK:n Yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen ja ihmisoikeusetiikkaan. Opetuksen sisällöiksi valitaan elämänskysymyksiin, suomalaiseen yhteiskuntaan, globaaliin vastuuseen sekä ympäristöön ja eläimiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tarkastellaan eettisiä kysymyksiä mediasta otetuilla ajankohtaisilla esimerkeillä. Pohditaan omien valintojen eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta omaan ja toisten hyvinvointiin.

### Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Seuraavassa on eri yläkoulun luokkatasojen opetuksen tavoitteet, sisältöalueet sekä laaja-alaisen osaamisen alueet. Oppisisältöjen vuosiluokkasisällöissä voi olla kunta- ja koulukohtaisia muutoksia.

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus sekä tunnistamaan uskuntoon liittyvä monimuotoisuus	S1, S2 Maailmanuskontojen vaikutus kulttuuriin (7lk) Kristinuskon ja Raamatun vaikutus kulttuuriin (8-9lk) Erilaisten uskontojen ja uskonnottomien yhteisöjen olemassaolon esille tuominen (7-9lk) Uskontojen sisäiset monimuotoisuudet (7-9lk) Erilaisten kulttuurien takana olevien uskontojen hahmottaminen (7-9lk)	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen Vastuun ottaminen omasta opiskelusta. Myönteisten oppimiskokemusten saaminen. Kannustetaan näkemään asioita toisten uskontojen ja katsomusten harjoittajien silmin ennakkoluulottomast. Havainnot, pohjatiedot ja asioiden yhdistäminen.
T2 ohjata oppilasta syventämään tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista	S1 Kristinuskon synty (8lk) Kristinuskon oppi ja opetukset (8-9) Kristinuskon levinneisyys ja jakautuminen kirkkokunniksi (8lk) Perehdytään suurimpiin kirkkokuntiin (katolinen, ortodoksinen, protestanttiset) (8lk) Kristinuskon vaikutus eri puolilla maailmaa (8-9lk) Kristinuskon vaikutus Suomessa, pyritään huomioimaan paikalliset erityispiirteet sekä yhteisöt (esimerkiksi herätysliikkeet) (8lk) Raamatun syntyhistoria, keskeinen sisältö ja tulkintatavat (9lk) Raamatun kulttuurivaikutukset (9lk) Jäsennetään omaa suhdetta luterilaiseen uskuntoon ja suomalaiseen sekä eurooppalaiseen kulttuuriin (7-9lk)	L2 Tuetaan oppilaiden kulttuuri-identiteetin muodostumista Tuetaan oman kulttuuriperinnön ja uskonnon välisen yhteyden ymmärrystä
T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katso-muksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen	S2 Avataan uskontoihin liittyvää käsitteistöä (7lk) Tutustutaan luonnonuskontoihin, hin-	L2, L3, L6 Erilaisten uskontojen ja kulttuurien ymmärryksen lisääminen ja positiivisten mielikuvien luomi-

	<p>dulaisuuteen, buddhalaisuuteen, Kiinan ja Japanin uskontoihin, juutalaisuuteen, islamiin ja kristinuskoon (levinneisyys ja keskeiset opetukset) (7Ik)</p> <p>Tutustutaan kristinuskoon ja sen eri suuntauksiin (levinneisyys ja keskeiset opetukset) (8-9Ik)</p> <p>Tutustutaan erilaisiin uskonnollisiin liikkeisiin ja uskonnottomiin katsomuksiin (8Ik)</p> <p>Uskontojen ja katsomusten välinen dialogi, ekumenia (8Ik)</p> <p>Opetuksessa pyritään huomioimaan paikalliset erityispiirteet (7-9Ik)</p>	<p>nen sekä asenteiden ja faktojen erottaminen.</p> <p>Tietotaitojen ja vuorovaikutustaitojen kasvattaminen eri katsomuksiin kuuluvia ihmisiä kohtaan, korostetaan myös tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja.</p>
<p>T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa</p>	<p>S1, S2, S3</p> <p>Eri uskontojen tavat, symbolit ja käytännöt sekä historiassa että nykypäivässä (7Ik)</p> <p>Kristinuskon tavat, symbolit ja käytännöt sekä historiassa että nykypäivässä (8-9Ik)</p> <p>Lehtien, elokuvien, television, taiteen, internetin ja kirjallisuuden hyödyntäminen valikoiden mahdollisuuksien mukaan opetuksessa, oppilaat mukana (7-9Ik)</p>	<p>L2, L4, L6</p> <p>Median käyttö ja analysointi.</p> <p>Monilukutaidon kehittäminen.</p>
<p>T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja</p>	<p>S1, S3</p> <p>Raamatun erilaiset tulkintatavat ja Raamattukäsitykset (9Ik)</p> <p>Omien eettisten valintojen sekä niiden vaikutusten pohtiminen ja niiden puolesta argumentointi. (9Ik)</p> <p>Uskonnon ja tieteen erot, uskonnollisen ja tieteellisen kielen erot (7-9)</p>	<p>L1, L2, L4, L5, L7</p> <p>Oppilaita kannustetaan luottamaan itseensä, perustelemaan ajatuksiaan, kuuntelemaan toisiaan ja itseään sekä löytämään vaihtoehtoja ja luovia ratkaisuja.</p> <p>Ajattelutaitoja kehitetään erilaisten ongelmanratkaisujen, argumentoinnin, päättelyn ja vuorovaikutussuhteiden pohtimisen avulla.</p>
<p>T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin</p>	<p>S3</p> <p>Etiikan peruskäsitteiden tunteminen ja ymmärtäminen (9Ik)</p> <p>Kristinuskon eettiset periaatteet (9Ik)</p> <p>Raamatun ja etiikan suhde (9Ik)</p> <p>Muiden uskontojen eettiset periaatteet käsiteltäviin eettisiin kysymyksiin liittyen opettajan harkinnan mukaan (9Ik)</p> <p>Ihmisoikeusetiikka (9Ik)</p> <p>Elämän kysymyksiin liittyvä etiikka (9Ik)</p>	<p>L2, L7</p> <p>Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja eettistä ajattelua, joita oppilas tulee tarvitsemaan tulevassa elämässään.</p> <p>Kokonaisvaltaisen ajattelun tukeminen ja syy-seuraussuhteiden hahmottaminen.</p>

	Ympäristöetiikka ja eläimiin liittyvät kysymykset (9lk) Gloaali vastuu (9lk)	
T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina	S1, S3 Kristinuskon kulttuurivaikutukset (8-9lk) Kristinuskon leviäminen (8lk) Uskontojen keskinäiset konfliktit (8-9lk) Kyky nähdä itsensä vastuullisena toimijana, jonka valinnoilla on vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan (7-9lk) Ajankohtaisten uutisten hyödyntäminen uskonnollisten ja eettisten valintojen pohtimisessa ja esilletuomisessa (9lk)	L5, L6 Monilukutaidon kasvattaminen hyödyntämällä mahdollisuuksien mukaan TVT:tä esim. hakemalla tietoa ajankohtaisista ilmiöistä sekä pohtimalla niiden eettistä ulottuvuutta.
T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänskysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin	S1, S2, S3 Eri uskontojen ja katsomusten vastaukset perimmäisiin kysymyksiin (7-9) Ajankohtaiset mediasta otetut esimerkit (7-9lk) Omaan elämään liittyvät eettiset kysymykset (9lk) Oman arvomaailman rakentaminen (7-9lk)	L7 Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja eettistä ajattelua, joita oppilas tulee tarvitsemaan tulevassa elämässään. Kriittiseen ajatteluun ohjaaminen
T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta hyvinvointiin ja kannustaa kestävään elämäntapaan	S2, S3 Omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen (7-9lk) Ympäristöetiikka, vastuu eläimistä (9lk) Gloaali vastuu ja kestävä kehityksen merkityksen esille tuominen (9lk)	L1, L2 Uskonnon monimuotoisuuden ymmärtäminen
T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	S1, S2, S3 Uskontojen yhteisten periaatteiden esimerkiksi kultaisen säännön ymmärtäminen (9lk) Ekumenian sekä uskontojen ja katsomusten välisen dialogin ymmärtäminen (8-9lk) Erilaisiin uskonnollisiin ja uskonnottoihin yhteisöihin kuuluvien ihmisten kunnioittaminen ja heidän tapojensa taustalla vaikuttavien periaatteiden ymmärtäminen (7-9lk)	L6 Vuorovaikutustaitojen kehittäminen siten, että tulevaisuudessa oppilas kykenee ottamaan vastuuta omasta suhtautumisestaan erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin kuuluviin ihmisiin. Maailmankansalaiseksi kasvaminen

### Evangelisluterilaisen uskonnon sisällöt ja laaja-alaisen osaamisen tavat eri vuosiluokilla

Seuraavassa on eri yläkoulun luokkatason oppisisällöt sekä laaja-alaisen oppimisen alueet. Näissä kuitenkin voi olla kunta- ja koulukohtaisia muutoksia.

7. luokan sisällöt	Laaja-alainen osaaminen
<p>Maailmanuskontojen vaikutus kulttuuriin            Erilaisten uskontojen ja uskonottomien yhteisöjen olemassaolon esille tuominen            Uskontojen sisäiset monimuotoisuudet            Erilaisten kulttuurien takana olevien uskontojen hahmottaminen            Jäsennetään omaa suhdetta suomalaiseen sekä eurooppalaiseen kulttuuriin            Avataan uskontoihin liittyvää käsitteistöä ja tutustutaan luonnonuskontoihin, hindulaisuuteen, buddhalaisuuteen, kiinan ja japanin uskontoihin, juutalaisuuteen, islamiin ja kristinuskoon (levinneisyys ja keskeiset opetukset)            Opetuksessa pyritään huomioimaan paikalliset uskonnolliset katsomukset            Eri uskontojen tavat, symbolit ja käytännöt sekä historiassa että nykypäivässä            Lehtien, elokuvien, television, taiteen, Internetin ja kirjallisuuden hyödyntäminen valikoiden mahdollisuuksien mukaan sekä ajankohtaiset mediasta otetut esimerkit opetuksessa            Uskonnon ja tieteen erot, uskonnollisen ja tieteellisen kielen erot            Eri uskontojen ja katsomusten vastaukset perimmäisiin kysymyksiin            Oman arvomaailman rakentaminen            Omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen            Erilaisiin uskonnollisiin ja uskonottomiin yhteisöihin kuuluvien ihmisten kunnioittaminen ja heidän tapojensa taustalla vaikuttavien periaatteiden ymmärtäminen</p>	<p>L1, L7 erilaisten työskentelytapojen käyttäminen oppitunneilla esimerkiksi pari- ja ryhmätyöt sekä projektit, joissa korostuu erilaiset tiedonhankintamenetelmät ja yhteistyötaidot            L1 pelit, leikit ja draama opetuksessa            L1, L5 teknologian ja TVT:n hyödyntäminen opetuksessa mahdollisuuksien mukaan            L2 erilaisten uskontojen ja kulttuurien ymmärryksen lisääminen ja positiivisten mielikuvien luominen sekä asenteiden ja faktojen erottaminen            L2 opetusympäristössä ja -ilmapiirissä toteutuu lapsen oikeudet            L2 luovuuteen kannustaminen            L3, L7 oppilaiden osallistuminen joidenkin tunti- /teemojen (esim. juutalaisuus) työmenetelmän valintaan, sen suunnitteluun, toteutukseen, aikatauluun ja arviointiin            L4 oppimateriaalina käytetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja lähteitä pyrkien siihen, että oppilas saa käyttää kaikkia aistejaan oppimisessa            L4 mahdollisuuksien mukaan oppiaineiden välinen yhteistyö esimerkiksi kotitalouden, musiikin tai kuvataiteen kanssa            L5 TVT on oppimisen väline ja kohde, jota käytetään mahdollisuuksien mukaan tiedon hakemiseen, työstämiseen ja esittelyyn sekä erilaisten näkökulmien löytämiseen mahdollisuuksien mukaan. Lähdekritiikin harjoittelu            L6, L7 tietotaitojen ja vuorovaikutustaitojen kasvataminen eri katsomuksiin kuuluvia ihmisiä kohtaan, korostetaan myös tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja            L6 korostetaan työn loppuunsaattamisen ja tekemisen tärkeyttä sekä pettymyksen ja epäonnistumisen käsittelyä</p>

8. luokan sisällöt	Laaja-alainen osaaminen
<p>Kristinuskon ja Raamatun vaikutus kulttuuriin            Erilaisten uskontojen ja uskonottomien yhteisöjen olemassaolon esille tuominen Suomessa            Kristinuskon synty            Kristinuskon oppi ja opetukset            Kristinuskon levinneisyys ja jakautuminen kirkkokunniksi            Perehdytään suurimpiin kirkkokuntiin ja suuntauksiin (katolinen, ortodoksinen, protestanttiset, yhtei-</p>	<p>L1, L7 erilaisten työskentelytapojen käyttäminen oppitunneilla esimerkiksi pari- ja ryhmätyöt sekä projektit, joissa korostuvat erilaiset tiedonhankintamenetelmät ja yhteistyötaidot            L1 pelit, leikit ja draama opetuksessa            L1, L5 teknologian ja TVT:n hyödyntäminen opetuksessa mahdollisuuksien mukaan            L2 erilaisten kristillisten suuntausten ja uskonnottomuuden ymmärryksen lisääminen ja positiivisten</p>

<p>söt ja herätysliikkeet)</p> <p>Kristinuskon vaikutus eri puolilla maailmaa/ Suomessa: pyritään huomioimaan paikalliset erityispiirteet sekä yhteisöt (esimerkiksi herätysliikkeet), jäsenetään omaa suhdetta luterilaiseen uskontoon ja suomalaiseen sekä eurooppalaiseen kulttuuriin</p> <p>Uskontojen ja katsomusten välinen dialogi, ekumenia</p> <p>Kristinuskon tavat, symbolit ja käytännöt sekä historiassa että nykypäivässä</p> <p>Lehtien, elokuvien, television, taiteen, Internetin ja kirjallisuuden hyödyntäminen valikoiden mahdollisuuksien mukaan opetuksessa sekä ajankohtaiset mediasta otetut esimerkit</p> <p>Kristinuskon kulttuurivaikutukset</p> <p>Kristinuskon leviäminen</p> <p>Oman arvomaailman rakentaminen</p> <p>Omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen</p> <p>Ekumenia</p> <p>Erilaisiin kristillisiin ja uskonottomiin yhteisöihin kuuluvien ihmisten kunnioittaminen ja heidän tapojensa taustalla vaikuttavien periaatteiden ymmärtäminen</p>	<p>mielikuvien luominen sekä asenteiden ja faktojen erottaminen</p> <p>L2 opetusympäristössä ja -ilmapiiirissä toteutuu lapsen oikeudet</p> <p>L2 luovuuteen kannustaminen</p> <p>L3, L7 oppilaiden osallistuminen joidenkin tunti- en/teemojen (esim. protestanttiset yhteisöt) työmenetelmän valintaan, sen suunnitteluun, toteutukseen, aikatauluun ja arviointiin</p> <p>L4 oppimateriaalina käytetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja lähteitä pyrkien siihen, että oppilas saa käyttää kaikkia aistejaan oppimisessa</p> <p>L4 mahdollisuuksien mukaan oppiaineiden välinen yhteistyö erilaisten paikallisten yhteisöjen kanssa (esimerkiksi ortodoksinen kirkko, helluntaiseurakunta, vapaa-ajattelijat)</p> <p>L5 TVT on oppimisen väline ja kohde, jota käytetään mahdollisuuksien mukaan tiedon hakemiseen, työstämiseen ja esittelyyn sekä erilaisten näkökulmien löytämiseen mahdollisuuksien mukaan. lähdekritiikin harjoittelu</p> <p>L6, L7 tietotaitojen ja vuorovaikutustaitojen kasvataminen eri kristillisiä suuntauksia ja uskonottomia ihmisiä kohtaan, korostetaan myös tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja</p> <p>L6 korostetaan työn loppuunsaattamisen ja tekemisen tärkeyttä sekä pettymyksen ja epäonnistumisen käsittelyä</p>
---	--

9. luokan sisällöt	Laaja-alainen osaaminen
<p>Kristinuskon ja Raamatun vaikutus kulttuuriin</p> <p>Raamatun syntyhistoria, keskeinen sisältö ja tulkintatavat</p> <p>Raamatun erilaiset tulkintatavat ja raamattukäsitykset</p> <p>Raamatun ja kristinuskon kulttuurivaikutukset</p> <p>Jäsenetään omaa suhdetta luterilaiseen uskontoon ja suomalaiseen sekä eurooppalaiseen kulttuuriin opetuksessa pyritään huomioimaan paikalliset erityispiirteet</p> <p>Omien eettisten valintojen sekä niiden vaikutusten pohtiminen ja niiden puolesta argumentointi</p> <p>Uskonnon ja tieteen erot, uskonnollisen ja tieteellisen kielen erot</p> <p>Etiikan peruskäsitteiden tunteminen ja ymmärtäminen</p> <p>Kristinuskon eettiset periaatteet</p> <p>Raamatun ja etiikan suhde</p> <p>Muiden uskontojen eettiset periaatteet käsiteltäviin eettisiin kysymyksiin liittyen opettajan harkinnan</p>	<p>L1, L4, L7 erilaisten työskentelytapojen käyttäminen oppitunneilla esimerkiksi pari- ja ryhmätyöt sekä projektit, joissa korostuu erilaiset tiedonhankintamenetelmät ja yhteistyötaidot. opetuksessa korostuu myös keskustelu ja väittelyharjoitukset sekä kriittiseen ajatteluun ohjaaminen. harjoitellaan myös asioiden tarkastelua erilaisista näkökulmista käsin ja perusteltua sekä selkää oman mielipiteen ilmaisua</p> <p>L1 pelit ja draama opetuksessa</p> <p>L1, L5 teknologian ja TVT:n hyödyntäminen opetuksessa mahdollisuuksien mukaan</p> <p>L2 ihmisoikeuksien julistuksen keskeisten periaatteiden sisäistäminen ja merkityksen ymmärtäminen</p> <p>L2 luovuuteen kannustaminen</p> <p>L3 teknologian käytön eettinen pohdinta sekä mainonnan ja kestävän elämäntavan vastuullisuuden etiikkaa</p> <p>L3, L7 oppilaiden osallistuminen joidenkin tunti- en/teemojen (esim. raamatun kirjat) työmenetel-</p>

<p>mukaan Ihmisoikeusetiikka Kyky nähdä itsensä vastuullisena toimijana, jonka valinnoilla on vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan ajankohtaisten uutisten hyödyntäminen uskonnollisten ja eettisten valintojen pohtimisessa ja esille-tuomisessa Omaan elämään liittyvät eettiset kysymykset Oman arvomaailman rakentaminen Omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen Ympäristöetiikka, vastuu eläimistä Globaali vastuu ja kestävä kehitys Uskontojen yhteisten periaatteiden esimerkiksi kul-taisen säännön ymmärtäminen Uskontojen ja katsomusten välisen dialogin ymmär-täminen Erilaisiin uskonnollisiin ja uskonnottomiin yhteisöi-hin kuuluvien ihmisten kunnioittaminen ja heidän tapojensa taustalla vaikuttavien periaatteiden ym-märtäminen</p>	<p>män valintaan, sen suunnitteluun, toteutukseen, aikatauluun ja arviointiin L4 oppimateriaalina käytetään ilmaisultaan moni-muotoisia tekstejä ja lähteitä, voidaan myös käyttää liikunnallisuutta tai muita aisteja oppimisessa L4 mahdollisuuksien mukaan oppiaineiden välinen yhteistyö esimerkiksi yhteiskuntaoppi, biologia, ter-veystieto. oppiaineiden välisen yhteyden hahmot-taminen L5, L1, L2, L4 lehtien, elokuvien, taiteen ja kirjalli-suuden hyödyntäminen valikoiden mahdollisuuksien mukaan opetuksessa L5 TVTon oppimisen väline ja kohde, jota käytetään mahdollisuuksien mukaan tiedon hakemiseen, työs-tämiseen ja esittelyyn sekä erilaisten näkökulmien löytämiseen mahdollisuuksien mukaan. lähdekritii-kin harjoittelemine L6, L7 harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja eettistä ajattelua, joita oppilas tulee tarvitsemaan tulevassa elämässään. kokonaisvaltaisen ajattelun tukeminen ja syy-seuraussuhteiden hahmottaminen</p>
--	---

## Arviointi

Arvioinnin perusteena käytetään erilaisia ja moninaisia tapoja esim. kirjallisia kokeita, erilaisia tuotoksia (kirjalliset, suulliset ja kuvalliset esitykset, portfoliot, blogit yms.), vihkotyöskentelyä, kotitehtävien tekemistä ja tuntityöskentelyä. Lisäksi oppilaiden kanssa voidaan tehdä itsearviointia. Arvioinnista on hyvä tehdä dokumentointia.

## ORTODOKSINEN USKONTO

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**S1 Suhde omaan uskontoon:** Opetuksessa keskeisiä sisältöjä ovat kristillisen kirkon synty ja kehitys ortodoksisen kirkon näkökulmasta. Perehdytään syvällisemmin kirkon leviämiseen ja lähetystyöhön sekä kristinuskon saapumiseen Suomeen idästä ja lännestä. Perehdytään luostarilaitokseen opin kehittäjänä ja säilyttäjä sekä tutustutaan bysanttilaiseen aikakauteen kirkon hallinnollisen muotoutumisen ja kirkkotaiteen näkökulmasta. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon kirkon opillinen kehitys. Syvennetään tietämystä Raamatusta kirjana ja tutkitaan sen syntyhistoriaa, sisältöä ja käyttöä kirkon toiminnassa. Tärkeitä sisältöjä opetuksessa ovat uskontunnustus, jumalanpalvelukset, mysteerit, kirkkotaide ja kirkkomusiikki sekä kirkkovoosi kirkon opin ilmentäjinä sekä niihin liittyvä keskeinen ortodoksinen sanasto. Perehdytään ortodoksisen kirkon toimintaan Suomessa. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon ortodoksisuus kirjallisuudessa, musiikissa ja taiteessa.

**S2 Uskontojen maailma:** Tutustutaan uskonnollisuuteen inhimillisen elämän piirteinä, suomalaisten muinaisuskontoon ja tämän ajan uskonnollisuuteen sekä uskonnottomuuteen elämäkatsomuksena. Perehdytään kristillisen kirkon leviämiseen, katoliseen ja luterilaiseen kirkkoon sekä muihin keskeisiin kristillisiin kirkkoihin ja yhteisöihin. Keskeisinä sisältöinä ovat suuret maailmanuskonnot, niiden tapakulttuuri ja erityispiirteet, ja uudemman ajan uskonnot sekä perehtyminen uskontojen välisiin yhtäläisyyksiin ja eroihin suhteessa toisiinsa ja ortodoksisuuteen. Perehdytään ortodoksiin patriarkaatteihin ja muihin ortodoksiin tai sitä lähellä oleviin kirkkoihin. Uskontojen ja ortodoksisuuden kulttuuri- ja yhteiskunnallinen vaikutus ja näkyminen sekä Suomessa että ortodoksienemmistöisissä maissa sekä uskontoihin liittyvä ajankohtainen tieto ja sen arviointi tulee ottaa huomioon opetuksen sisältöjä valittaessa. Syvennetään ekumenian ja uskontojen välisen dialogin tuntemusta.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa keskeisiä sisältöjä ovat etiikan yleiset perusteet ja lähtökohdat. Perehdytään kristillisen etiikan ja muiden uskontojen eettisen ajattelun yleispiirteisiin. Tutkitaan ortodoksisen etiikan perustana olevaa ihmiskäsitystä sekä kirkon opetusta ja Raamatun kertomuksia. Syvennetään tietoa ortodoksisista kirkollisista käytänteistä hyvän elämän tukena. Pohditaan omaan elämään, yhteiskunnan jäsenyyteen, ympäristöön ja luontoon sekä globaaliin vastuuseen liittyviä kysymyksiä. Nostetaan keskusteluun mediassa esiintyviä ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä osana yhteiskuntakeskustelua. Pohditaan eettisten arvojen tiedostamista, soveltamista ja merkitystä ihmisenä kasvamisessa ja omassa arjessa. Sisältöjen valinnalla tuetaan oppilaiden ymmärrystä yhteiskunnallisesta sovusta, rauhasta ja kaikkien ihmisten välisestä keskinäisestä kunnioituksesta. Tärkeitä sisältöjä ovat YK:n Yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus, YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja ihmisoikeusetiikka.

### Ortodoksisen uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä monimuotoisuus	<p>S1, S2</p> <p>7lk</p> <p>Arjen tavat esim. Kreikassa ja Venäjällä: kaupunkikuva, juhlat, paastot, musiikki</p> <p>Ajanlaskukysymykset</p> <p>Varhaiskristilliset luostarit ja ortodoksiset luostarit: niiden synty ja vaikutus. Luostarien merkitys suomalaiselle ortodoksisuudelle historiassa ja nykyisyydessä</p> <p>Bysanttilainen maailma ja sen perintö - Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka</p> <p>Luterilainen kirkko Suomessa ja luterilainen Suomi</p> <p>Ortodoksiset vähemmistöt lähihistoriassa esim. koltasaamelaiset</p> <p>8lk</p> <p>Arjen tavat ortodoksisuudessa ja luterilaisuudessa: kristilliset juhlat, kristinoppileiri ja sen päätös, kummeus, mysteerit ja sakramentit, avioliitot ja avioerot, maallistuminen</p> <p>Muita arjen tapoja oppilaan lähipirissä esim. uskonnottomuus ja sen vaikutus</p> <p>Uskonnot koulussa ja lähiympäristössä, niiden ilmene-</p>	<p>L1</p> <p>Ajattelun taitoja kehitetään luomalla monimuotoisia tilaisuuksia päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä asioiden välisten vuorovaikutussuhteiden ja keskinäisten yhteyksien huomaamiseen ja siten systeemiseen ajatteluun.</p> <p>Taiteet syventävät eettistä ja esteettistä ajattelua herättämällä tunteita ja luomalla uusia oivalluksia.</p>



	<p>minen ja vaikutus Ortodoksisuuden monimuotoisuus Havaintoja uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta Euroopassa ja muualla maailmassa</p> <p>9lk Ortodoksi-kristilliset, kristilliset ja ei-kristilliset juhlat Paastot eri uskonnoissa, myös eri kirkoissa Luostarit: ortodoksiset, muut kristilliset ja ei-kristilliset, niiden synty, kehitys ja vaikutus Suhtautuminen pyhiin ihmisiin ja marttyyryihin eri uskonnoissa ja kulttuureissa Riitit, erityisesti siirtymäriitit verrattuna ortodoksinen kaste, mirhavoitelu, avioliitto ja hautaus Erlaiset arjen uskonnolliset tavat: rukoileminen, hiljentyminen, meditaatio, hesykasmi ja asketismi ilmiönä Uskonnollisen perinteen vaikutus pukeutumiseen ja eri sukupuoliin Uskonnollinen arkkitehtuuri, musiikki ja taide (kuvataide ja veistokset) Uskonto ja politiikka globaalisti</p>	
T2 ohjata oppilasta syventämään tietojään opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista	<p>S1 7lk Kirkon syntyvaiheita: alkuseurakunta, apostolien lähetystyö, marttyyrikirkko, jakamaton kirkko, suuri skisma, kirkon jakaantuminen Kirkon opin muotoutuminen: uskontunnustus, traditio Raamattu kirkon kirjana: synty, sisällön muotoutuminen ja käyttäminen sekä muita pyhiä tekstejä Diakoniatyö: julistaminen ja lähimmäisenrakkaus globaali ortodoksisuus</p> <p>8lk Suomalainen ortodoksinen kirkko: historiaa ja nykyä, seurakunnat, hiippakunnat, kirkkokunnat, patriarkaattit, pappuus, luostarit ja asketismi Kirkollisia toimijoita ja järjestöjä Kirkkovuoden kierto ikoneineen, veisuineen, rukouksineen ja toimituksineen Ajan pyhittäminen ortodoksin elämässä</p> <p>9lk Keskeinen ortodoksinen oppi ja sen ilmentyminen uskontunnustuksessa ja keskeisissä rukouksissa Henkilökohtainen rukouselämä opin ilmentäjänä Jumalanpalvelukset ja oppi Kirkkotaide opin ilmentäjänä sekä kirkolliset rakennukset ja luostarit opin näkökulmasta</p>	L2 Oppilaita ohjataan näkemään miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat ja edelleen vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa.
T3 ohjata oppilasta	S2	L2, L3, L6

<p>perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonottomuuteen</p>	<p>7Ik Kristilliset kirkot Suomessa ja globaalisti Muita suomalaisia nykyuskontoja Suomalainen muinaisusko ja muita luonnonuskontoja Uskonottomuus Elämän ajan uskonnollisuus ja maallistuminen Juutalaisuus ja islam: syntyhistoriaa, keskeinen opetus, tavat ja rituaalit, symbolit, keskeiset suuntaukset</p> <p>8Ik Uskonnollisia symboleja ja tapoja Suomessa, Euroopassa ja globaalisti Uskonnon määrittelyä ja uskontojen luokittelua Aasian uskontoja: hindulaisuus, buddhalaisuus, kufutselaisuus, sintolaisuus: syntyhistoriaa, keskeinen opetus, tavat ja rituaalit, symbolit, keskeiset suuntaukset</p> <p>9Ik Uudempia uskontoja Uskonottomuus ja ateismi Eri uskontojen yhteisiä ja eroavia tapoja ja piirteitä ilmiöittäin esim. asketismi, luostarilaitos, meditatiivinen rukous, paastot, juhlat, siirtymäriitit, pyhät henkilöt, pyhät paikat ja rakennukset, musiikki, taide, arjen tavat mm. pukeutuminen ja suhtautuminen eri sukupuoliin Uskonnot ja politiikka globaalisti</p>	<p>Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohdaisesti myönteisenä voimavarana. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan. (L2) Sosiaalisia taitoja harjoitellaan ja tuetaan tunnetaitojen kehittymistä. Käsitellään yhdessä ristiriitaisten tunteiden ja ajatusten kohtaamista ja hallintaa. (L3) Koulussa harjoitellaan projektityöskentelyä ja verkostoitumista omassa yhteisössä, lähialueella ja Suomessa sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisesti. (L6)</p>
<p>T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa</p>	<p>S1, S2, S3 7Ik Ortodoksiseen perinteeseen liittyviä tapoja ja symboleja yhteiskunnassa, mediassa ja kulttuurissa Kristinuskoon liittyviä tapoja ja symboleja yhteiskunnassa, mediassa ja kulttuurissa Juutalaisuuteen ja islamiin liittyviä tapoja ja symboleja yhteiskunnassa, mediassa ja kulttuurissa</p> <p>8Ik Hindulaisuuteen, buddhalaisuuteen, kufutselaisuuteen ja sintolaisuuteen liittyviä tapoja ja symboleita yhteiskunnassa, mediassa ja kulttuurissa Uskonnolliset aiheet mediassa ja populaarikulttuurissa</p> <p>9Ik Taide eri uskonnoissa Uskonnolliset aiheet mediassa ja populaarikulttuurissa Uskonnot ja uskonottomuus kotimaan politiikassa ja maailmanpolitiikassa</p>	<p>L2, L4, L6 Koulutyöhön sisällytetään runsaasti mahdollisuuksia luovaan toimintaan. Oppilaita kannustetaan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista. (L2) Medialukutaitoa syvennetään osallistumalla ja työskentelemällä eri medioiden parissa (esim. Ortoboxi, Kahoot, Ylen uutiset jne.). Oppilaita kannustetaan ilmaisemaan näkemyksiään monipuolisten viestinnän ja vaikuttamisen keinojen avulla. (L4) Koulutyöhön sisältyy toimintamuotoja, joissa</p>

		<p>tarjoutuu tilaisuus oppia tuntemaan erilaisia ammatteja ja työaloja. Tällaisia ovat mm. työelämään tutustumisjakso, koulussa vierailevien henkilöiden kanssa käytävät keskustelut, vierailut yrityksissä ja erilaisissa organisaatioissa esim. Paltaniemen kuvakirkossa, Kajaanin bysanttilaistyyliisessä kirkossa, slaavilaisessa Kuhmon ortodoksisessa kirkossa sekä Kajaanin puukirkossa että Sotkamon ev. lut ja ortodoksisessa puukirkossa jne. sekä vapaaehtoistyö (esim. Tiistaiseura jne). (L6)</p>
<p>T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja</p>	<p>S1, S3 7Ik Raamattu kirkon kirjana ja uskonnollisena teoksena ja erilaisia tapoja tulkita Raamattua Muiden pyhien tekstien tulkintaa ja arviointia Juutalaisuuden ja islamin pyhät tekstit ja niiden tulkintatapoja Ajankohtaisia, uskontoon liittyviä aiheita mediassa ja niiden totuudenmukaisuuden ja objektiivisuuden arviointia</p> <p>8Ik Vaikuttamaan pyrkivien uskonnollisten tekstien tarkastelemista ja arviointia Teologisen tekstin ja muun tieteellisen tekstin tarkastelemista Esimerkkejä erilaisista argumentaation tavoista: auktoriteetteihin, aiempiin tapahtumiin ja asian yleisyyteen viittaaminen; omiin kokemuksiin ja tunteisiin vetoaminen; lähteiden ja näkökulmien valikointi... Kriittinen ajattelu Ajankohtaisia, uskontoon liittyviä aiheita mediassa ja niiden totuudenmukaisuuden ja objektiivisuuden arviointia</p> <p>9Ik Erilaisten argumentaation tapojen tunnistamista ja tuottamista esim. maailman luominen eri uskonnoissa ja luonnontieteissä</p>	<p>L1, L2, L4, L5, L7 Oppilaita kannustetaan perustelemaan ajatuksiaan. On tärkeää oppia näkemään asioita toisten silmin sekä löytämään vaihtoehtoja ja luovia ratkaisuja. (L1) Oppilaat harjoittelevat ilmaisemaan mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan osaamistaan soveltaen monenlaisissa esiintymis-, yhteistyö- ja vuorovaikutustilanteissa. (L2) Oppilaita ohjataan monilukutaitoisuuden syventämiseen. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, audiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tai ilmenevää tietoa. Harjoittelun painopiste on analyyttisessä, kriitti-</p>

	<p>Ajankohtaisia, uskontoon liittyviä aiheita mediassa ja niiden totuudenmukaisuuden ja objektiivisuuden arviointia</p> <p>Ajankohtaisten uskonnollisten aiheiden taustalla vaikuttavien pyrkimysten pohdintaa</p>	<p>sessä ja kulttuurisessa lukutaidossa. (L4)</p> <p>Oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedon hankintaan ja tuottamiseen sekä tietolähteiden monipuoliseen käyttöön tutkivan ja luovan työskentelyn pohjana. Samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä ja opitaan arvioimaan omaa ja muiden tapaa toimia ja tuottaa tietoa. (L5)</p> <p>Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä oppilaiden kanssa tähtää erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen ja syventämiseen.. (L7)</p>
<p>T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin</p>	<p>S3</p> <p>7Ik</p> <p>Ortodoksisen etiikan perusteita: ihminen jumalan luotuna, hyvänä</p> <p>Epäitsekkyys ja yhteisöllisyys alkukirkossa</p> <p>Marttyyrius ja nykyaikainen uskonnonvapaus</p> <p>YK:n Ihmisoikeuksien julistus</p> <p>Holokausti</p> <p>Juutalaisuuden ja islamin keskeinen eettinen opetus</p> <p>Kristinusko, juutalaisuus, islam ja ihmisoikeudet historiassa ja nykyisyydessä</p> <p>8Ik</p> <p>Ortodoksinen ihmiskäsitys</p> <p>Hengellinen ohjaus ihmiskäsityksen näkökulmasta</p> <p>Ihmisarvo ja ihmisoikeudet</p> <p>Eläinten ja luonnon oikeudet, onko niitä?</p> <p>Buddhalaisuuden, hindulaisuuden, kunnfutselaisuuden, taolaisuuden ja sintolaisuuden keskeisiä eettisiä opetuksia</p> <p>Eri uskontojen eettisiä opetuksia ihmisoikeuksien näkökulmasta ja verrattuna kristilliseen etiikkaan</p> <p>9Ik</p> <p>Ortodoksisen etiikan keskeinen opetus</p> <p>Elämän tarkoitus</p> <p>Vapaus ja vastuu</p> <p>Kasvu ihmisenä, hengellinen ohjaus, paastoaminen, kilvoittelu</p>	<p>L2, L7</p> <p>Tutustutaan keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin ja niiden merkitykseen ja toteutumiseen maailmassa. (L2) Näinä vuosina jatketaan kestävän elämäntavan ja hyvinvoinnin pohjan rakentamista ja pohditaan oppilaiden kanssa kestävän kehityksen sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia sekä kulttuurisia ja ekologisia edellytyksiä. (L7)</p>

	<p>Sakramentit ja jumalanpalveluselämä</p> <p>Seurustelu ja perhe</p> <p>Vastaavia aiheita myös muiden uskontojen näkökulmasta</p> <p>Ihmisoikeudet, erilaisia ihmisoikeussopimuksia ja niiden toteutuminen lähialueilla ja globaalisti</p>	
<p>T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina</p>	<p>S1, S3</p> <p>7Ik</p> <p>Ortodoksinen kristitty: kastettu ja voideltu</p> <p>Ortodoksinen identiteetti</p> <p>Kirkon historiaa ja nykyisyyttä: marttyyrius ja diakonius, pappuus, luostarien enkelielämä</p> <p>Yhteisöllisyyden ihanne</p> <p>Ristiretket</p> <p>Holokausti</p> <p>Ääriliikkeitä uskonnoissa</p> <p>8Ik</p> <p>Hengellinen ohjaus ortodoksisessa traditiossa ja muissa uskonnoissa</p> <p>Asketismi ja luostarit</p> <p>Ihmiskäsitys ja siihen perustuvat arvot</p> <p>Arvot valintojen ja toiminnan taustalla</p> <p>Buddhalaisuuden, hindulaisuuden, kunfutselaisuuden, taolaisuuden ja sintolaisuuden opetuksia yksilöstä ja yhteisöstä ja siitä seuraava toiminta</p> <p>Ekumenia ja uskontojen välinen dialogi</p> <p>9Ik</p> <p>Omat arvot ja ajatukset, mihin ne perustuvat</p> <p>Uskonnonvapaus</p> <p>Uskontojen ilmeneminen ihmisten arjessa</p> <p>Globaali vastuu ihmisistä ja luonnosta</p>	<p>L5, L6</p> <p>Oppilaat syventävät taitojaan ja hyödyntävät opiskelussaan koulun ulkopuolella opitua. Heille muodostuu käsitys siitä, miten tieto- ja viestintäteknologiaa voi hyödyntää oppiaineen opiskelussa. Samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä ja opitaan arvioimaan omaa ja muiden tapaa toimia ja tuottaa tietoa (L5).</p> <p>Koulussa harjoitellaan projektityöskentelyä ja verkostoitumista omassa yhteisössä, lähialueella ja Suomessa sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisesti. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa opitaan suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja, tekemään johtopäätöksiä ja löytämään uusia ratkaisuja olosuhteiden muuttuessa. (L6)</p>
<p>T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänskysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin</p>	<p>S1, S2, S3</p> <p>7Ik</p> <p>Oikea ja väärä</p> <p>Synti ja katumus</p> <p>Lähimmäisenrakkaus</p> <p>Ajankohtaiset eettiset teemat</p> <p>Yksilöllisyys/yhteisöllisyys</p> <p>Epäitsekkyys/itsekkyyys</p> <p>Itsenäisyys/epäitsenäisyys</p> <p>Oikeus omiin mielipiteisiin ja ajatuksiin</p>	<p>L7</p> <p>Koulu voi parhaimmillaan tarjota yhteisön, jonka murrosiässä oleva nuori voi kokea itselleen merkitykselliseksi ja joka auttaa jäsentämään sekä omaa kehitystä että ympäröivää</p>

	<p>8lk Vapaus ja vastuu Katumus Anteeksianto Ajankohtaiset eettiset teemat Oikeus ja velvollisuus omiin mielipiteisiin ja ajatuksiin</p> <p>9lk Omien eettisten valintojen sekä niiden vaikutusten poh- timinen ja perustelevminen Kirkon opetuksen ja henkilökohtaisten arvojen pohti- mista Ajankohtaiset eettiset teemat ja niiden pohtiminen omien arvojen ja näkemysten perusteella Oman ajattelun ja omien rajojen arvostaminen ja raken- tava puolustaminen</p>	<p>maailmaa. Erityisen tärkeätä on luoda mah- dollisuuksia itsetuntoa vahvistaviin osaamisen ja onnistumisen koke- muksiin sekä ohjata jokaista oppilasta tun- nistamaan oma erityis- laatunsa ja omat vah- vuutensa ja näkemään realistisesti myös kehiti- tymistarpeensa.</p>
<p>T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien va- lintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja nii- den vaikutusta hyvin- vointiin ja kannustaa kestävään elämänta- paan</p>	<p>S2, S3 7lk Epäitsekkyys, sitoutuminen ja luottamus Toisen auttaminen, huolehtiminen ja diakonia Vastuu, vastuu toiminnasta sosiaalisessa mediassa</p> <p>8lk Omien eettisten valintojen vaikutusten pohtiminen Hyvinvointi – holistinen ihmiskäsitys – vastuu itsestä Kestävä elämäntapa - vastuu toisista ja luonnosta Vastuu toiminnasta sosiaalisessa mediassa</p> <p>9lk Elämän tarkoitus Elämän ja kuoleman kysymyksiä Seurustelu ja perhe Vapaus ja vastuu Kestävä elämäntapa Bioetiikka Vastuu toiminnasta sosiaalisessa mediassa</p>	<p>L1, L2 Oppilaita rohkaistaan käyttämään kuvittelu- kykyään uuden oival- tamiseen ja luomiseen, yhdistelemään ennak- koluulottomasti erilaisia näkökulmia sekä raken- tamaan uutta tietoa ja näkemystä. Eettisen ajattelun kehittymistä tuetaan pohtien oikeaa ja väärää, hyvää elämää ja hyveitä sekä eettisen toiminnan periaattei- ta. (L1) Oppilaita ohjataan lu- kemaan ympäristön kulttuurisia viestejä, tuntemaan ja arvosta- maan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä. Mediaympäristöä ana- lysoidaan ja sen vaiku- tuksia opitaan arvioi- maan. Heitä ohjataan myös arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden, näke- mysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemi- seen. (L2)</p>

<p>T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla</p>	<p>S1, S2, S3 7-8lk Kunnioittava ja arvostava suhtautuminen eri uskontoihin ja elämäntapoihin Itsensä ja toisten suojeleminen, nettietiketti</p> <p>9lk Kunnioittava ja arvostava suhtautuminen eri uskontoihin ja elämäntapoihin, eri tavalla eläviin ihmisiin, toisten valintoihin Erilaisten ihmisten kohtaaminen työelämässä ja vapaa-ajalla uhka vai mahdollisuus? Itsensä ja toisten suojeleminen, nettietiketti</p>	<p>L6 Koulutyöhön sisältyy toimintamuotoja, joissa tarjoutuu tilaisuus oppia tuntemaan erilaisia ammatteja ja työaloja sekä yritystoimintaa. Tällaisia ovat mm. työelämään tutustumisjakso, koulussa vierailevien henkilöiden kanssa käytävät keskustelut, vierailut yrityksissä ja erilaisissa organisaatioissa sekä harjoitusyritystoiminta ja vapaaehtoistyö. Tällöin harjoitellaan myös työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja ja huomataan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitys.</p>
--	--	---

## ISLAM

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetus suunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

**SI Suhde omaan uskontoon:** Opetuksessa perehdytään Islamiin eri puolilla maailmaa. Opetuksessa syvennetään osaamista islamin historiasta profeetta Muhammedin ajoista islamilaisen valtakunnan kasvuun ja islamilaisen teologian vakiintumiseen. Keskeisinä sisältöinä ovat islamin monimuotoisuus, sen pääsuuntaukset, modernit islamilaiset liikkeet ja poliittinen islam. Pohditaan uskonnollista suvaitsevaisuutta ja rinnakkaiseloja. Tärkeitä sisältöjä ovat islam ja muslimit Suomessa, Koraanin ja perimätiedon kokoamisen historia, rakenne ja tulkinnat, islamin opilliset perusteet ja uskonnollisten velvollisuuksien vaikutus elämän eri osa-alueisiin sekä islamin kulttuurivaikutus taiteessa ja tieteessä. Jäsennetään omaa suhdetta islamiin, suomalaisuuteen ja islamilaiseen maailmaan.

**S2 Uskontojen maailma:** Perehdytään suurten maailmanuskontojen levinneisyyteen, perusopetukseen ja niiden vaikutukseen kulttuuriin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen elämäntapoksi. Perehdytään uskonnon tutkimukseen sekä uskonnollisen ja tieteellisen kielen eroihin. Autetaan oppilaita huomaamaan uskonnot kulttuurissa, mediassa ja populaarikulttuurissa sekä tunnistamaan uskontojen vaikutus politiikassa. Pohditaan uskonnollisen erilaisuuden hyväksymistä sekä uskontoa osana kulttuuri-identiteettiä.

**S3 Hyvä elämä:** Opetuksessa keskeisiä sisältöjä ovat islamilaisen etiikan rakenne, teot ja niiden seuraukset sekä islamilaisen lain tulkinnat yhteiskunnassa ja muslimiyhteisössä. Pohditaan islamilaisen lain suhdetta lainoppiin ja lakikoulukuntiin sekä perehdytään islamilaisiin käytöstapoihin. Tärkeitä sisältöjä ovat YK:n Ihmisoikeuksien julistus ja ihmisoikeusetiikka sekä erilaiset ajankohtaiset eettiset kysymykset. Perehdytään uskontodialogiin ja uskontojen merkitykseen yhteiskuntarauhan rakentamisessa. Pohditaan vastuuta ympäristöstä sekä sen merkitystä ihmisille.

### Islamin uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuoro-vaikutus sekä tunnistamaan uskuntoon liittyvä monimuotoisuus	S1, S2 Islamin pääsuuntaukset, modernit islamilaiset liikkeet, poliittinen islam, koulukunnat Islamin kulttuurivaikutus taiteessa ja tieteessä, oppimisen kunnioittaminen Ruokailu, puhtaus (At - Tahaarah) Uskonnolliset ja ei-uskonnolliset juhlat	L1
T2 ohjata oppilasta syventämään tietojansa opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista	S1 Islamin alkuvaiheita Mekassa, Profeetta Muhammedin muutto Mekasta Medinaan (Al - Hijrah), Profeetta Muhammedin perheen ja seuraajien tunteminen, Perimätieto (Hadith), Koraanin opetukset Islam ja muslimit Suomessa ja muualla maailmassa, Minä ja perheeni muslimina Suomessa ja Kajaanissa Sukuni perinteet ja arvot Islamilaisen yhdiskunnan toiminta Kajaanissa: tutustuminen moskeijaan Moskeijassa käyttäytyminen Perjantai-rukousten merkitys muslimille Teon sisäinen tarkoitus (An - niyya) Käsitys oikeasta ja väärästä	L2
T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen	S2 Maailmanuskonnot: levinneisyys, perusopetukset ja niiden vaikutus kulttuuriin Uskonnot ja uskonnottomuus elämäkatsomuksena, kotimaan politiikassa ja maailmanpolitiikassa Uskontojen ja maailmankatsomusten yhteisymmärrys ja dialogi	L2, L3, L6
T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa	S1, S2, S3 Juutalaisuuteen ja kristinuskoon liittyviä tapoja ja symboleja yhteiskunnassa, mediassa ja kulttuurissa Koraanin jakeiden resitaatio Kalligrafia Taide eri uskonnoissa	L2, L4, L6
T5 ohjata oppilasta havaitse-	S1, S3	L1, L2, L4, L5, L7



<p>maan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välistä eroja</p>	<p>Koraani uskonnollisena teoksena          Erilaisia Koraanin tulkitsemistapoja          Muiden pyhien tekstien tulkintaa ja arviointia          Ajankohtaisia, uskontoon liittyviä aiheita mediassa ja niiden totuudenmukaisuuden ja objektiivisuuden arviointia          Vaikuttamaan pyrkivien uskonnollisten tekstien tarkasteleminen          Kriittinen ajattelu          Maailman luominen eri uskonnoissa ja luonnontieteissä          Koraanin ihmeet tieteellisen tutkimuksen valossa</p>	
<p>T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin</p>	<p>S3          Islamin etiikan perusteita: Jumalan hyvyys ja huolenpito, Jumala luojana ja elämän antajana          Eläinten ja luonnon oikeudet          Epäitsekkyys ja yhteisöllisyys          Kilvoittelu ja nykyaikainen uskonnonvapaus          Ihmisoikeudet historiassa ja nykyisyydessä: erilaiset ihmisoikeussopimukset ja sopimusten toteutuminen lähialueilla ja globaalisti, YK:n Ihmisoikeuksien julistus          Holokausti          Rasismin vastustaminen          Suurimpien maailmanuskontojen keskeiset eettiset opetukset ihmisoikeuksien näkökulmasta          Vastaavia aiheita myös muiden uskontojen näkökulmasta</p>	<p>L2, L7</p>
<p>T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina</p>	<p>S1, S3          Muslimin identiteetti          Moskeijojen historiaa ja nykyisyyttä          Yhteisöllisyyden ihanne          Islamin erilaiset tulkinnat          Uskontojen välinen dialogi          Omat arvot ja ajatukset, mihin ne perustuvat          Uskonnonvapaus          Uskontojen ilmeneminen ihmisten arjessa          Globaali vastuu ihmisistä ja luonnosta</p>	<p>L5, L6</p>
<p>T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänskysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin</p>	<p>S1, S2, S3          Luottamus ja turvallisuus          Luottamus elämään ja itseen          Vastuullisuus ja rehellisyys          Käyttäytymistavat          Toisen ihmisen ja luonnon kunnioittaminen          Vanhempien kunnioittaminen ja köyhien ja heikkojen auttaminen          Vieraanvaraisuus          Moninaisuus          Oikea ja väärä          Synti ja katumus          Lähimmäisenrakkaus</p>	<p>L7</p>

	<p>Seurustelu ja perhe</p> <p>Ajankohtaiset eettiset teemat ja niiden pohtiminen omien arvojen ja näkemysten perusteella</p> <p>Yksilöllisyys – yhteisöllisyys</p> <p>Epäitsekkyyks – itsekkyyks</p> <p>Itsenäisyys – epäitsenäisyys</p> <p>Oikeus ja velvollisuus omiin mielipiteisiin ja ajatuksiin</p> <p>Omien eettisten valintojen sekä niiden vaikutusten pohtiminen ja perustelevminen</p> <p>Islamin opetusten ja henkilökohtaisten arvojen pohtimista</p> <p>Oman ajattelun ja omien rajojen arvostaminen ja vaaliminen</p>	
<p>T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta hyvinvointiin ja kannustaa kestävään elämäntapaan</p>	<p>S2, S3</p> <p>Epäitsekkyyks, sitoutuminen ja luottamus</p> <p>Toisen auttaminen, huolehtiminen</p> <p>Vapaus ja vastuu</p> <p>Vihan ja suuttumuksen tunteiden hallitseminen</p> <p>Elämän tarkoitus</p> <p>Elämän ja kuoleman kysymyksiä</p> <p>Vastuu toiminnasta sosiaalisessa mediassa</p> <p>Hyvinvointi ja vastuu itsestä</p> <p>Kestävä elämäntapa - vastuu toisista ja luonnosta</p> <p>Bioetiikka</p>	L1, L2
<p>T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla</p>	<p>S1, S2, S3</p> <p>Kunnioittava ja arvostava suhtautuminen eri uskontoihin ja elämäkatsomuksiin, eri tavalla eläviin ihmisiin, toisten valintoihin</p> <p>Erilaisten ihmisten kohtaaminen työelämässä ja vapaa-ajalla</p> <p>Itsensä ja toisten suojeleminen</p> <p>Nettietiketti</p> <p>Oppimisen kunnioittaminen</p>	L6

## Arviointi

Arvioinnin perusteena käytetään monipuolisia tapoja: kirjalliset kokeet, erilaiset tuotokset (kirjalliset, suulliset ja kuvalliset esitykset), vihkotyöskentely, kotitehtävien tekeminen ja tuntityöskentely huomioiden. Lisäksi oppilaiden kanssa tehdään itsearviointia.

### 15.4.11 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

#### Oppiaineen tehtävä

Elämäkatsomustiedon opetuksen ydintehtävänä on edistää oppilaiden kykyä etsiä hyvää elämää. Elämäkatsomustiedossa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uusintavina ja luovina toimijoina, jotka kokevat ja tuottavat merkityksiä keskinäisessä toiminnassaan ja kanssakäymisissä ympäröivän maailman kanssa. Kat-

somuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämäkatsomustiedossa painotetaan ihmisten kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Tämä koskee myös oppilaiden opiskelua ja oppimista. Siksi on keskeistä sovittaa opetukseen ja opiskeluun oppilaan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.

Elämäkatsomustiedon opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitsevaisiksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Tavoitteena on täysivaltainen demokraattinen kansalaisuus globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä edellyttää elämäkatsomustiedon opetukselta monipuolisen katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisen lisäksi eettisen ja kriittisen ajattelu- ja toimintakyvyn sekä oppimisen taitojen kehittämistä. Elämäkatsomustiedossa kriittinen ajattelu ymmärretään perusteita etsivänä, asiayhteydet hahmottavana ja tilanneta-juisena sekä itseään korjaavana. Siihen liittyy avoin ja pohdiskeleva asenne.

Elämäkatsomustieto tukee laaja-alaisen osaamisen kehittymistä, erityisesti ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taitoja, itsestä huolehtimista ja arjentaitoja sekä osallistumista, vaikuttamista ja vastuullisuutta.

**Vuosiluokilla 7-9** elämäkatsomustiedon opetuksen erityisenä tehtävänä on kasvattaa oppilaiden kykyä oman tulevaisuutensa hahmottamiseen ja suunnittelemiseen. Oppilaiden identiteetin ja elämäkatsomuksen rakentamisen tukemisessa otetaan erityisesti huomioon yleissivistävän tietoperustan laajentaminen sekä oppilaiden omakohtaiset valinnat perusopetuksen jälkeen. Oppilaita tuetaan omakohtaisten hyvän elämän mallien löytämisessä.

#### Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata oppilasta tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä	S1	L1, L2, L4
T2 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin ja perehtymään Unescon maailmanperintöohjelmaan	S1	L2, L7
T3 ohjata oppilasta tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	S1	L1, L2, L5
T4 ohjata oppilasta tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	S1, S3	L1, L3
T5 ohjata oppilasta tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja	S1, S3	L2, L3, L6, L7
T6 ohjata oppilasta hahmottamaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	S1, S2, S3	L1, L2, L4
T7 kannustaa oppilasta maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen	S1, S2, S3	L2, L3, L7
T8 ohjata oppilasta huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä	S2, S3	L5, L7

ajatteluaan		
T9 innostaa oppilasta pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti	S1, S2, S3	L5, L6, L7
T10 ohjata oppilas tuntemaan ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	S2, S3	L1, L7

### Elämäkatsomustiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Sisältöjen valinnassa pyrkimys yleissivistävään tietoon yhdistetään oppilaiden kokemusmaailmaan ja identiteetin ja elämäkatsomuksen etsintään. Olennaista on löytää sisältöjä, joiden kanssa työskenteleminen antaa oppilaalle mahdollisuuden rakentaa tiedosta ja omakohtaisesta pohdinnasta katsomuksellista arvostelukykä.

**S1 Katsomus ja kulttuuri:** Perehdytään maailmankuvan ja maailmankatsomuksen käsitteisiin. Käydään oppilaan elämäkatsomuksen ja identiteetin rakentamista tukevia keskusteluja. Perehdytään Unescon suojelemaan maailman kulttuuri- ja luonnonperintöön ja seurataan kulttuurin ilmenemistä muun muassa mediassa ja taiteessa. Perehdytään teistisiin ja ateistisiin katsomuksiin nykymaailmassa, esimerkiksi sekulaariin humanismiin, kristinuskoon ja islamiin. Tutustutaan valittuihin katsomusten historian ja niiden kohtaamisen käänneisiin sekä arvioidaan katsomusvapauden ja yhdenvertaisuuden toteutumista erilaisissa yhteiskunnissa.

**S2 Etiikan perusteita:** Tutustutaan etiikan peruskysymyksiin ja pääsuuntiin. Pohditaan hyvän elämän lähtökohtia ja yleisinhimillisiä arvoja: totuus, hyvyys, kauneus ja oikeudenmukaisuus. Perehdytään teon eettisen arvioinnin näkökulmiin, kuten teon tahallisuuteen, tekijän tarkoitukseen ja teon seurauksiin. Sovelletaan eettistä lähestymistapaa ja käsitteistöä nuorten arjessa esiintyviin tilanteisiin. Perehdytään sosiaalisessa mediassa ja muissa tiedotusvälineissä esiintyviin ajankohtaisiin kysymyksiin eettisestä näkökulmasta. Tarkastellaan kulttuurista moninaisuutta rikkautena, oikeutena ja eettisenä kysymyksenä.

**S3 Ihmisoikeudet ja kestävä tulevaisuus:** Perehdytään ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja ihmisten väliseen yhdenvertaisuuteen. Tutustutaan ihmisoikeuksien kehitykseen ja ihmisoikeusloukkauksiin, kuten holokaustiin. Tutustutaan erilaisiin käsityksiin ihmisen ja luonnon suhteesta, esim. humanistiseen, utilistiseen, mystiseen ja luontokeskeiseen. Perehdytään luonnon ja yhteiskunnan kestäväen tulevaisuuden mahdollisuuksiin sekä ympäristöetiikkaan liittyviin kysymyksiin kuten eläinten oikeuksiin. Pohditaan, miten voidaan toimia vastuullisesti kestäväen tulevaisuuden hyväksi.

### Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 ohjata oppilasta tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsit-	S1 Kulttuuri, uskonto, ateismi, teismi ja katsomus käsitteinä. Arvot ja etii-	L1,L2,L4 L1 Erilaisten työskentelytapojen käyttäminen oppitunneilla esimer-

teitä	kan peruskäsitteistö. Pyhän käsite ja merkitys	kiksi pari- ja ryhmätyöt sekä projektit, joissa korostuu erilaiset tiedonhankintamenetelmät ja yhteistyötaidot. Pelit, leikit ja draama opetuksessa L2 Kulttuurinen ymmärrys ja arvostus kasvavat L4 Monilukutaito kasvaa
T2 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin ja perehtymään Unescon maailmanperintöohjelmaan	S1 Tutustutaan inhimillisen kulttuurin kehitykseen eri puolilla maailmaa kuten Kaksoisvirtainmaan korkea-kulttuuri ja antiikin Kreikka opetusryhmästä riippuen esim. voidaan ottaa esille koulun oppilaiden kulttuuriperinne ja kiinnostuksen kohteet). Mahdollisuuksien mukaan vierailuja paikallisiin kulttuurikohteisiin esim. taidemuseoon ja taiteen hyödyntäminen opetuksessa. Kulttuurien kehitykseen ja uskontoon liittyvät ajankohtaiset aiheet esim. lehdistössä ja mediassa. Taide eri kulttuureissa esim. arkkitehtuuri, kuvataide ja musiikki.	L2, L7 L2 Luovuuteen kannustaminen esim. draama ja itseilmaisuus. Kulttuurien tunnistaminen, arvostaminen ja oman kulttuuri-identiteetin rakentaminen. Erilaisten uskonnollisten suuntausten ja katsomusten ymmärryksen lisääminen ja positiivisten mielikuvien luominen sekä asenteiden ja faktojen erottaminen L7 Vastuullisuuden hahmottaminen ja sen mukaan toimiminen
T3 ohjata oppilasta tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	S1 Avataan uskontoihin liittyvää käsitteistöä. Tutustutaan erilaisiin maailmanuskontoihin, uskonnollisiin liikkeisiin ja uskonnottomiin katsomuksiin sekä niiden käsityksiin maailmasta ja elämästä esim. humanismi, kristinusko ja islam. Uskontojen ja katsomusten välinen vuorovaikutus menneisyydessä ja tänä päivänä huomioiden mahdollisuuksien mukaan ajankohtaiset aiheet. Opetuksessa pyritään huomioimaan paikalliset erityispiirteet. Tutustutaan erilaisiin Unescon maailmanperintökohteisiin.	L1,L3,L5 L1 Draama ja toiminnalliset työtavat opetuksessa. yhdessä oppiminen, tiedon jakaminen toisille L1/L5 Teknologian ja TVT:n hyödyntäminen opetuksessa mahdollisuuksien mukaan L3 Opitaan kohtaamaan eri katsomuksen omaavia ihmisiä L5 Some, media, TVT opetuksessa
T4 ohjata oppilasta tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	S1, S3 Opetetaan uskonnollisen ajattelun esim. kristinuskon perusteet ja uskontokritiikin esim. marxilaisuus perusteita sekä ohjataan oppilasta peilaamaan omaa ajatteluaan eri näkökulmiin.	L1, L3 L1 Rohkaistaan epäselvän ja ristiriitaisen tiedon äärellä olemiseen ja ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista sekä tarkastelemaan omia ajattelutapoja uuden tiedon pohjalta L3 Sosiaalisen ymmärryksen lisääminen

<p>T5 ohjata oppilasta tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeute- na sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja</p>	<p>S1, S3 Ihmisoikeudet ja katsomusvapaus sekä niiden toteutuminen eri kulttuureissa. Tuodaan esille kansallisia keinoja turvata katsomusvapaus esim. lainsäädäntö ja kansainvälisiä keinoja esim. ihmisoikeussopimukset. Ihmisoikeus- ja katsomusloukkaukset esim. holokausti. Voidaan pohtia katsomusvapauden toteutumista myös ajankohtaisten teemojen kautta</p>	<p>L2, L3, L6, L7 L2 Opetusympäristössä ja -ilmapiirissä toteutuu lapsen oikeudet. Tietoisuus eri kulttuureista kasvaa L3 Toisista huolehtiminen ja vastuun kantaminen L6 ihmisoikeudet työelämässä, vastavuoroisuus ja ponnistelu yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi L7 Erialaisten vaikutuskeinojen tiedostaminen</p>
<p>T6 ohjata oppilasta hahmottamaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita</p>	<p>S1, S2, S3 Eri uskontojen ja katsomusten yhteisöllisyys sekä perusteluja miksi uskotaan tiettyyn katsomukseen esim. ateismi tai uskontoon. Käydään oppilaan elämäkatsomuksen ja identiteetin rakentamista tukevia keskusteluja esim. oman katsomuksen ja yhteisön vuorovaikutus ja vertaillaan toisiin katsomuksiin.</p>	<p>L1, L2, L4 L1 Kriittisen ajattelun herätteleminen L2 Oppilaiden ymmärrys siihen, miten kulttuurit vaikuttavat arjessa ja yhteiskunnassa kasvaa</p>
<p>T7 kannustaa oppilasta maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen</p>	<p>S1, S2, S3 Käsitellään kulttuurista moninaisuutta rikkautena, oikeutena ja eettisenä kysymyksenä.</p>	<p>L2,L3, L7 L2 Kulttuurien arvostaminen. Sosiaalisten taitojen kehittäminen ja itseilmaisun oppiminen L3 Ihmisten hyväksyminen ja tunnetaitojen kehittyminen L7 Oma vaikuttaminen ja päätöksenteon vastuullisuus</p>
<p>T8 ohjata oppilasta huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan</p>	<p>S2, S3 Tutustutaan etiikan peruskysymyksiin. Pohditaan esim. hyvän elämän lähtökohtia ja yleisinhimillisiä arvoja: totuus, hyvyys, kauneus ja oikeudenmukaisuus. Perehdytään etiikan teorioihin. Sovelletaan eettistä lähestymistapaa ja käsitteistöä nuorten arjessa esiintyviin tilanteisiin sekä ajankohtaisiin somen aiheisiin.</p>	<p>L5, L7 L5 perehdytään sosiaalisessa mediassa ja muissa tiedotusvälineissä esiintyviin ajankohtaisiin kysymyksiin eettisestä näkökulmasta L7 omien näkökulmien ilmaiseminen rakentavasti</p>
<p>T9 innostaa oppilasta pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestäväan tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti</p>	<p>S1, S2, S3 Tutustutaan erilaisiin käsityksiin ihmisen ja luonnon suhteista esim. humanistinen, utilistinen, mystinen ja luontokeskeinen. Tutustutaan luonnon ja yhteiskunnan kestäväan tulevaisuuden mahdollisuuksiin sekä ympäristöetiikkaan liittyviin kysymyksiin kuten eläinten oikeuk-</p>	<p>L5, L6, L7 L5 Vastuullisena kuluttajana toimiminen ja TVT:n arvioiminen kestäväan kehityksen näkökulmasta. Merkitykset ja mahdollisuudet globaalissa maailmassa L6 Omatoiminen vaikuttaminen sekä työelämässä että arjessa L7 Kulutus päätösten vaikutusten</p>

	siin. Vastuullinen kuluttaminen Omien valintojen paikallinen ja globaali vaikutus. Yksilön vaikutus hyvään elämään ja tulevaisuuteen	tiedostaminen. Omien valintojen ja tekojen merkitys itsen, läheisten, yhteiskunnan ja luonnon kannalta
T10 ohjata oppilas tuntemaan ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	S2, S3 Ihmisoikeudet ja ihmisarvo. Ihmisoikeussopimukset ja niiden toteutuminen eri kulttuureissa.	L1, L7 L1 Rohkaistaan oppilaita luottamaan itseensä ja omiin näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille näkökulmille L7 Valmiuksia yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen osallistumiseen toisten kanssa. Oppilaat oppivat työskentelemään yhdessä esim. neuvottelemalla ja sovittelemalla

### Elämäkatsomustiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Työtapojen valinnassa on oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä taata turvallinen ja avoin oppimis- ja keskustelu ympäristö, jossa oppilas kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi. Erityisesti kunkin uuden ryhmän aloittaessa ryhmäytyminen on olennainen osa oppimisympäristön rakentamista. Työskentelyssä tuetaan oppimisen itsesäätytaitojen kehittymistä. Oppilaat elävät globalisoituvassa mediamaailmassa, jota erilaiset digitaaliset sovellukset muokkaavat. Siksi elämäkatsomustiedon oppimisympäristössä on olennaista, että välitön henkilökohtainen yhteisöllinen kanssakäyminen voi yhdistyä erilaisten medioiden ja digitaalisen vuorovaikutuksen pedagogisesti monipuoliseen hyödyntämiseen.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki elämäkatsomustiedossa vuosiluokilla 7-9

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on vahvistaa oppilaan osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta. Elämäkatsomustieto oppiaineena tukee oppilaan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tarjoamalla mahdollisuuksia ja käsitteellisiä välineitä tutkia, jäsentää ja rakentaa omaa katsomuksellista identiteettiä yhdessä muiden kanssa. Ohjausta ja tukea tarvitaan oppiaineen käsitteellisen sisällön hahmottamiseen erityisesti eettisissä kysymyksissä sekä vuorovaikutus- ja ajattelutaitojen kehittymiseen. Oppilaiden yksilöllisen tuen tarpeet sekä mahdollisuus syventymiseen ja yksilölliseen etenemiseen otetaan huomioon työtapojen ja sisältöjen valinnassa.

### Oppilaan oppimisen arviointi elämäkatsomustiedossa vuosiluokilla 7-9

Elämäkatsomustiedon arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin ja argumentaatioon sekä oppilaiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita kuten kysymysten muodostamista, perusteluiden rakentamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään arvioinnin tukena.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut elämäkatsomustiedon oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso elämäkatsomustiedon valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehitty

kumulatiivisesti oppilaiden ajattelun taitojen syventyessä. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Elämäkatsomustiedon päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä	S1	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Oppilas osaa käyttää katsomuksellisia käsitteitä ja tunnistaa niiden välisiä suhteita.
T2 rakentaa oppilaan kulttuurista yleissivistystä ohjaamalla oppilasta tutustumaan erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin ja perehtymään Unescon maailmanperintöohjelmaan	S1	Kulttuurien ja katsomusten tunteminen	Oppilas osaa hankkia tietoa erilaisista kulttuureista ja katsomuksista. Oppilas osaa kertoa Unescon maailmanperintöohjelman lähtökohdista ja nimetä joitain maailmanperintökohteita.
T3 ohjata oppilasta tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	S1	Erilaisten katsomusten tunteminen ja vertailu	Oppilas osaa nimetä keskeisten maailman katsomusten ja kulttuurien tärkeimpiä piirteitä ja kehityskulkuja, erityisesti seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaiheita. Oppilas osaa kertoa, miten katsomuksia voi tarkastella tutkivasti ja tieteellisesti
T4 ohjata oppilasta tutkimaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	S1, S3	Uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin tunteminen	Oppilas osaa selittää uskonnollisen ajattelun luonnetta ja antaa esimerkkejä uskontokritiikin pääpiirteistä.
T5 ohjata oppilasta tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja	S1, S3	Katsomusvapauden merkityksen hahmottaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä katsomusvapaudesta ihmisoikeutena ja joistakin katsomusvapauden turvaamisen mekanismeista sekä niiden puutteista erilaisissa tilanteissa.
T6 ohjata oppilasta hahmottamaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	S1, S2, S3	Katsomuksellisten valintojen perusteiden tarkastelu	Oppilas osaa kuvata erilaisten ihmisten katsomuksellisten valintojen taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita.
T7 kannustaa oppilasta maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen	S1, S2, S3	Monikulttuurisuuden ja yhdenvertaisuuden hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata monimuotoisuutta ja antaa esimerkkejä ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta



kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen		minen	
T8 ohjata oppilasta huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan	S2, S3	Eettisen ajattelun taidot	Oppilas osaa käyttää eettistä käsitteistöä sekä tulkita ja soveltaa sitä
T9 innostaa oppilasta pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti	S1, S2, S3	Kestävän elämäntavan periaatteiden tunteminen	Oppilas osaa nimetä keskeisiä luonnon ja yhteiskunnan kestävään tulevaisuuteen liittyviä piirteitä ja tarkastella kestävän elämäntavan merkitystä tulevaisuudelle. Oppilas tuntee keinoja vaikuttaa paikallisesti ja globaalisti.
T10 ohjata oppilas tuntemaan ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	S2, S3	Eettisen ajattelun taidot	Oppilas osaa nimetä tärkeimmät ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät käsitteet ja perustella ihmisoikeuksien merkitystä.

#### 15.4.12 HISTORIA

##### Oppiaineen tehtävä

Historian opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden historiatietoisuutta ja kulttuurien tuntemusta sekä kannustaa heitä omaksumaan vastuullisen kansalaisuuden periaatteet. Menneisyyttä koskevan tiedon avulla oppilaita ohjataan ymmärtämään nykyisyyteen johtanutta kehitystä, henkisen ja aineellisen työn arvoa sekä pohtimaan tulevaisuuden valintoja. Oppilaita ohjataan näkemään yksilön merkitys historiallisena toimijana sekä oivaltamaan toiminnan taustalla esiintyviä tekijöitä ja ihmisten motiiveja. Tarkoituksena on tukea oppilaiden identiteetin rakentumista sekä edistää heidän kasvuaan aktiiviseksi ja erilaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseniksi.

Historianopetuksessa oppilaat paneutuvat erilaisten toimijoiden tuottaman tiedon kriittiseen käsittelyyn ja historiallisen lähdeaineiston ulottuvuuksiin. Opetuksessa syvennytään lisäksi historian tutkimuksen lähtökohtaan, jonka mukaan menneestä pyritään muodostamaan mahdollisimman luotettava kuva saatavilla olevan todistusaineiston perusteella. Opetuksen tavoitteena on kehittää historian tekstitaitoja: taitoa lukea ja analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä sekä tehdä päteviä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja merkityksestä.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta ja moniperspektiivisyyttä sekä selittämään historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Historianopetus auttaa oppilaita tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina.

**Vuosiluokilla 7-9** historian opetuksen tehtävänä on syventää oppilaiden käsitystä historiallisen tiedon luonteesta. Opetus tukee oppilaiden oman identiteetin kehittymistä ja perehdyttää kulttuurien vaikutuksiin yksilöihin ja yhteiskuntiin. Opetuksessa korostetaan vuorovaikutuksellisia ja tutkimuksellisia työtapoja.

##### Historian opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	Miksi historiaa opiskellaan?	Sisältää kaikki laaja-alaisen osaamisen tavoitteet
<b>Tiedon hankkiminen menneisyydestä</b>		
T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta	Erilaisten lähteiden löytäminen, tutkiminen ja lukeminen historiallisen ongelman puitteissa. Lähteen aitouden arviointi.	Mistä lähteitä löytyy ja mitä lähde kertoo? Arjen lähteet. Tyypilliset paikalliset ja kansalliset lähteet Lähteen luotettavuus. Digiarkistot ja kuvat. Lähteiden säilyvyys ja säilyttäminen, esim. rakennukset, kuvat ja taide-objektit
T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin	Lähteiden tulkinta erilaisista lähtökohdista, näkökulmista ja motiiveista esim. Suomen sisällissodan erilaiset nimitykset.	L1, L2, L4
<b>Historian ilmiöiden ymmärtäminen</b>		
T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä	Aikajana Ajatuskartta Aikakausien ominaispiirteiden ja käsitteiden ryhmittely, esimerkiksi aatteet Tiedon jäsentäminen Ajan hahmottaminen Käsitteiden avaaminen	L1, L2, L3
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa	Historiallisen viitekehyksen vaikutus ihmisen toiminnan määrittäjänä esim. sääty-yhteiskunta ja Suomen teollistuminen.	L1-L4, L6, L7
T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	Taloudelliset vaikuttimet Suurvaltopolitiikka Geopoliittinen asema Elinmahdollisuuksien parantaminen, esim. siirtolaisuus	L1, L2, L4
T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta	Syy /seuraussuhteiden ymmärtäminen. Toistuvien ilmiöiden havaitseminen esim. ihmisen ja luonnon suhde sekä toimeentulon hankkiminen. Muutosta ja jatkuvuutta voi havainnollistaa perheen ja suvun historian kautta.	L1, L2, L4
<b>Historiallisen tiedon käyttäminen</b>		
T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen	Oppilas tekee omia tulkintoja erilaisista lähteistä, esimerkiksi kuvat,	L1, L2, L4

	kirjeet ja esineet. Työtapoina esimerkiksi ryhmätyöt, tutkielmat ja esseet. Tavoitteena löytää ratkaisuja historiallisiin ongelmiin: miksi näin tehtiin/tapahtui.	
T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoituksia	Oppilas tuottaa kirjallisia tai suullisia töitä erilaisista aineistoista.	L1-L4, L7
T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	Oppilas oppii tunnistamaan historiallisia lähteitä ja tietoa yhteiskunnallisena vaikuttamiskeinona esim. sensuuri, propaganda ja kouluopetus.	L1, L2, L4, L5
T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	Erilaiset kokoavat työskentelymuodot, esimerkiksi projektityöt.	L1, L2, L4, L5
T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	Oppilas tunnistaa ajoittain toistuvia historiallisia ilmiöitä, esimerkiksi muuttoliike ja teknologian kehittyminen. Voidaan luoda kuvitteellisia malleja tulevaisuudesta.	L1-L7

### Historian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Historian kaikki sisältöalueet sisältyvät kaikkiin tavoitteisiin. Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista. Keskeisissä sisältöalueissa kiinnitetään huomio oman perheen, paikkakunnan ja lähialueen historiaan soveltuviin kohdissa. Sisältöalueissa paikallisuus otetaan huomioon perehtymällä oman paikkakunnan historiaan sisältöalueen mukaisesti. Sisältöalueet voidaan käsitellä joko kronologisesti tai temaattisesti tarvittaessa vuosiluokkarajat ylittäen.

**S1 Teollisuusyhteiskunnan synty ja kehitys:** Perehdytään ilmiöön, joka on muuttanut ihmisen elämää, ihmisen ja luonnon suhdetta sekä maailmaa.

Ilmiöksi valitaan teollistuminen; esim. syyt, seuraukset, työn kuva, työntekijän asema. Ihmisen toiminnan vaikutukset ympäristöön ja luontoon sekä työn kuvan ja työntekijän aseman muuttuminen. Maatalousyhteiskunnan murros; väestönkasvu, nälkävuodet, maanomistusolot.

**S2 Ihmiset muuttavat maailmaa:** Tutustutaan yhteiskunnallisiin aatteisiin, niiden merkitykseen ja seurauksiin sekä siihen, miten ihmiset ovat pystyneet vaikuttamaan omana aikanaan.

Käsiteltävät merkittävät aatteet; konservatismi, liberalismi, sosialismi, nationalismi, imperialismi. Aatteiden ja poliittisen toiminnan synty ja niiden aiheuttamia yhteiskunnallisia muutoksia nykypäivään saakka.

**S3 Suomea luodaan, rakennetaan ja puolustetaan:** Perehdytään kulttuurin merkitykseen identiteetin rakentamisessa autonomian ajalla ja itsenäisen Suomen alkutaipaleeseen.

Suomen valtiollista historiaa esim. valtioyhteyden muutos ja siitä aiheutuneet seuraukset, kansallisuusaatteen synty ja vaikuttajat (integrointi kirjallisuuteen) ja vaikutukset, teollistuminen, koulutuksen kehitys, sortokaudet, eduskuntaudistus, yhteiskunnallisen vaikuttamisen murros, itsenäistymiskehitys ja itsenäisyyden alku myös paikallishistorian näkökulmasta.

**S4 Suurten sotien aika:** Perehdytään maailmansotiin, kylmään sotaan ja sodista selviytymiseen erityisesti tavallisten ihmisten ja ihmisoikeuskysymysten näkökulmasta. Paneudutaan ihmisoikeusrikoksiin kuten holokaustiin ja muihin kansan vainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen.

Sisällössä käsitellään esim. Suomen sisällissota, maailmansotien synty ja seuraukset, kylmän sodan keskeisimmät kriisit, Balkanin alueen kriisi, terrorismi ja äärijärjestöt; sotien ja ääriiliikkeiden toiminnan seuraukset tavallisen ihmisen näkökulmasta esim. pula-aika.

**S5 Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen:** Tarkastellaan arkielämän historiaa ja tämän päivän juuria. Kehityksen yksilölle tuomien saavutusten ohella perehdytään elinkeinorakenteen muutokseen ja palveluammattien yleistymiseen sekä kaupungistumiseen.

Sisällössä käsitellään arjen historiaa; esim. sotien vaikutus elämään, maaltamuutto ja kaupungistuminen, siirtolaisuus, hyvinvointivaltion rakentaminen, nykypäivän talouden murros ja sen seuraukset, kulttuurihistoriaa eri aikakausina.

**S6 Nykyisen maailmanpolitiikan juuret:** Syvennytään kehittyneiden ja kehittyvien maiden yhteiseen historiaan sekä uudenlaisten poliittisten jännitteiden syntyyn ja ratkaisuihin maailmassa.

Maailmanpolitiikan ymmärtäminen. Tutkimuskohteena esimerkiksi Yhdysvallat, Venäjä, Kiina, Japani, Intia, Afrikka, Etelä-Amerikka. Oppilaat voivat vapaavalintaisesti valita teeman, johon perehtyvät tutkivan oppimisen menetelmin esim. portfolio, tutkielma, ja mahdollinen integrointi eri oppiaineisiin.

## Laaja-alainen osaaminen yläkoulun historiassa

### L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

- oppilaan aktiivinen rooli oppimisprosessissa. kannustetaan oppilasta muodostamaan omia näkemyksiä, yhdistelemään tietoa ja perustelemaan ajatuksiaan
- kannustetaan näkemään asioita toisten silmin, löytämään vaihtoehtoja ja uusia luovia ratkaisuja
- keskeistä asioiden välisten vuorovaikutussuhteiden ja keskinäisten yhteyksien huomaaminen
- ajattelun kehittymistä tuetaan keskustelujen, tarinoiden, kirjallisuuden, tieteen ja taiteen keinoin.

### L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- koulutyössä edistetään kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan
- kotiseudun ja lähialueen kulttuuriperintöön tutustuminen ja kytkeminen laajempiin historiallisiin tapahtumiin
- tarjotaan mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun.

### L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

- tuetaan oppilaiden itsenäistymistä ja vastuuta itsestä ja toisista
- ohjataan ymmärtämään teknologian kehitystä, tutustutaan teknologian toimintaperiaatteisiin ja pohditaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä.

### L4 Monilukutaito

- oppilaita ohjataan erilaisten tekstien avulla analyttiseen, kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon
- oppilaille tarjotaan tilaisuuksia harjoitella erilaisia tiedon esittämisen muotoja.

### L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- oppilaita ohjataan oma-aloitteiseen ja luovaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä
- oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedonhankintaan ja tuottamiseen, sekä tietolähteiden käyttöön ja samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä.

### L6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys

- oppilaita opastetaan tunnistamaan lähiympäristön yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita.

### L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

- opetuksessa vahvistetaan ja syvennetään oppilaiden kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja harjoitellaan toimintaa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä
- oppilaille muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu ja osallistuminen ovat tärkeitä ja miten koulussa hankittua osaamista voi käyttää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Laaja-alainen osaaminen koostuu tiedosta, taidosta, arvoista, asenteista ja tahdosta. Tietoja ja taitoja käytetään tilanteiden edellyttämällä tavalla. Laaja-alaiseen osaamisen tavoitteet voidaan saavuttaa eheyttämällä eri oppiaineiden opiskelua. Eheyttäminen vaatii eri oppiaineiden yhteistyötä. Monialaiset oppimiskokonaisuudet tukevat laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Opetuksen eheyttäminen on tärkeä osa perusopetuksen yhtenäisyyttä tukevaa toimintakulttuuria. Eheyttämisen tavoitteena on auttaa oppilaita ymmärtämään opiskeltavien asioiden välisiä suhteita ja keskinäisiä riippuvuuksia. Se auttaa oppilaita ymmärtämään eri tiedonalojen tietoja. Oppilaat voivat näin hahmottaa koulussa opiskeltavien asioiden merkitystä oman elämän ja yhteisön kannalta. Opetuksen eheyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista lähestymistapaa. Oppiainerajat ylittäen tulee tarkastella todellisen maailman ilmiöitä tai teemoja kokonaisuuksina. Eheyttämistä voidaan toteuttaa rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa jaksottamalla toteuttamalla aktiviteetteja, kuten teemapäiviä, tapahtumia ja kampanjoita tai leirikouluja suunnittelemalla ja toteuttamalla pidempikestoisia opintokokonaisuuksia useampien oppiaineiden kesken integroimalla eri oppiaineiden opintokokonaisuuksia toteuttamalla kokonaisopetusta, kuten esikoulussa.

Ilmiö/teemaopetuksessa kronologista jatkumoa tulee tehdä nykyaikaan asti, jotta voidaan tehdä tulkintoja ilmiön kehityksestä.

## Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Ajankohtaisten tapahtumien historiallisia juuria tarkastelemalla liitetään opiskeltavat sisällöt yhteiskuntaopin keskeisiin käsitteisiin. Jotkut historian opetuksessa käytetyt käsitteet (esimerkiksi yhteiskunta ja demokratia) ovat sellaisia, joiden ymmärtämistä syvennetään koko peruskoulun ajan oppilaan siirtyessä konkreettisesta ajattelusta käsitteelliseen ajatteluun. Oppiaineiden tavoitteiden kannalta keskeistä on korostaa tutkimuksellisia työtapoja, esimerkiksi erilaisten ikätasolle sopivien ensi- ja toisen käden lähteiden tutkimista sekä avoimien oppimisympäristöjen käyttöä historiallisissa tutkimustehtävissä. Tavoitteena on kannustaa oppilaita omien tulkintojen tekemiseen ja eriävien tulkintojen arvioimiseen. Oppilaita innostetaan hankkimaan tietoa koulun ulkopuolisesta historiakulttuurista, kuten peleistä, elokuvista ja kirjallisuudesta, sekä kehittämään historiallisen ajattelun taitojaan ja kriittistä arviointikykyään niiden avulla.

Historian opetukseen soveltuvia työtapoja ovat esimerkiksi draamapedagogiikka, eläytyvä kirjoittaminen (esim. siirtolaisen matka, asemasodasta kirje kotiin), roolitehtävä (vastarintaliikkeeseen liittyminen), näytelmät (pula-aika, siirtoväen muutto, evakkomatkat), tutkiva oppiminen (tietoverkkojen hyödyntäminen, lähteiden käyttö; tutkinta ja tulkinta), koulun ulkopuolinen oppiminen; vierailijat, vierailut, (esim. S4; veteraanit, lotat, taistelupaikat), paikallishistorian kohteet paikkakunnittain, portfolio, ilmiöpohjainen opetus; integrointi muihin oppiaineisiin erilaisten työtapojen avulla (esim. teollistuminen). Historian sisältöjä voidaan integroida mihin tahansa muuhun oppiaineeseen, luontevia ovat esim. suomen kieli ja kirjallisuus, biologia ja maantieto, kotitalous, liikunta, uskonto.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa vuosiluokilla 7-9

Historian opiskelussa rohkaistaan monipuoliseen havainnointiin, kommunikointiin, tekstin ja puheen tuottamiseen ja tulkintaan sekä draaman ja kuvallisen ilmaisun käyttöön. Tarvittaessa erilaisten tekstien ymmärtämiseen ohjataan yksinkertaistamalla tekstejä ja avaamalla tekstissä käytettyjä käsitteitä. Äänikirjoja käytetään mahdollisuuksien mukaan.

### Siirtyminen 6. vuosiluokalta 7. vuosiluokalle sekä perusopetusta seuraavalle toiselle asteelle

Oppilaan siirtymiseen 6. vuosiluokalta 7. vuosiluokalle sekä seuraavalle koulutusasteelle ei liity erityisiä vaatimuksia, vaan tähän liittyvät koulukohtaiset tiedonsiirtokäytännöt riittävät. Kuntakohtaisesti voidaan päättää sisältöjatkumoista alakoulun, yläkoulun ja toisen asteen välillä.

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista. Keskeisissä sisältöalueissa kiinnitetään huomio oman perheen, paikkakunnan ja lähialueen historiaan soveltuvissa kohdissa. Sisältöalueet voidaan käsitellä joko kronologisesti tai temaattisesti.

### Oppilaan oppimisen arviointi historiassa vuosiluokilla 7-9

Historian opetuksessa palautteella pyritään rohkaisemaan oppilaita omiin tulkintoihin ja näkemystensä argumentointiin. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon oppilaiden monimuotoiset työskentelyn ja tuottamisen tavat. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun hallintaan.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona historian opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten kukin oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut historian oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla jokaisen oppilaan osaamisen taso historian valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Historian osaamisen kehittyminen on kumulatiivinen prosessi, jossa opiskeltavia sisältöjä käytetään oppilaiden historiallisen ajattelun vahvistamiseen. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Historian päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Historian opetuksen tavoitteenä on	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan syvämmällä historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1–S6		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
<b>Tiedon hankkiminen menneisyydestä</b>			
T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa sekä arvioimaan tiedonlähteiden luotettavuutta	S1–S6	Historiatiedon hankkiminen	Oppilas osaa etsiä tietoa erilaisista historian tiedonlähteistä ja havaitsee niiden luotettavuudessa eroja.
T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin	S1–S6	Lähteiden tulkitseminen	Oppilas osaa lukea ja tulkita erilaisia lähteitä.
<b>Historian ilmiöiden ymmärtäminen</b>			
T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä	S1–S6	Kronologian ymmärtäminen	Oppilas osaa sijoittaa opiskelemaansa asiat ajallisiin yhteyksiinsä ja niiden avulla aikajärjestykseen.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa	S1–S6	Historiallinen empatia	Oppilas pystyy asettautumaan menneen ajan ihmisen asemaan ja kuvailemaan tämän toiminnan motiiveja.
T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	S1–S6	Syy- ja seuraussuhteiden ymmärtäminen historiassa	Oppilas osaa erotella historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä selittävät tekijät vähemmän tärkeistä.
T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta	S1–S6	Muutoksen ja jatkuvuuden ymmärtäminen	Oppilas osaa selittää, miksi joillain elämänalueilla toimittiin ennen samoin tai toisin kuin nykyään.
<b>Historiallisen tiedon käyttäminen</b>			
T8 kannustaa oppilasta tulkitseminen	S1–S6	Historian tulkitseminen	Oppilas osaa muodostaa historian tapahtumista ja ilmiöistä omia perusteltuja tulkintoja.

T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä	S1–S6	Ihmisen toiminnan selittäminen	Oppilas osaa kuvailla ihmisen toiminnan tarkoitusperiä.
T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	S1–S6	Historiallisten tulkintojen selittäminen ja arvioiminen	Oppilas osaa arvioida historian tapahtumista tai ilmiöistä tehtyjen tulkintojen luotettavuutta.
T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	S1–S6	Historiatiedon tuottaminen	Oppilas osaa vastata menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä saamaansa informaatiota.
T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	S1–S6	Historiatietoisuus	Oppilas osaa kuvailla, miten menneisyyden tulkinnoilla perustellaan tulevaisuuden valintoja

### 15.4.13 YHTEISKUNTAOPPI

#### Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja yritteliäiksi kansalaisiksi. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan.

Oppiaineen tehtävänä on antaa yhteiskunnan toiminnasta ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista tiedollinen perusta sekä rohkaista oppilaita kehittymään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi.

Yhteiskuntaopin opetuksessa oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään. Heitä harjaannutetaan hankkimaan ja arvioimaan kriittisesti erityyppisten toimijoiden tuottamaa tietoa sekä soveltamaan sitä kohtaamissaan tilanteissa.

Oppilaita kannustetaan osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Heitä ohjataan ymmärtämään, että yhteiskunnallinen päätöksenteko perustuu valintoihin, joita tehdään vaihtoehtoisten mahdollisuuksien välillä pyrkimyksenä löytää yhteisymmärrys.

**Vuosiluokkien 7-9** opetuksessa korostetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja -taitoja demokratiasa sekä vastuuta omaan elämään liittyvien valintojen tekemisessä. Päätöksentekoa ja vaikuttamista harjoitellaan koulu yhteisössä ja muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa.

Opetuksessa kiinnitetään huomiota yhteiskunnan ja yhteisöllisen elämän rakenteisiin sekä niihin liittyviin käsitteisiin. Oppilaita ohjataan arvioimaan yhteiskunnan ja talouden kysymyksiä sekä vertailemaan niihin liittyviä erilaisia mielipiteitä ja toimintavaihtoehtoja erilaisten ihmisryhmien ja arvopäämäärien kannalta. Yhteiskunnallisten asioiden opiskelussa näkökulma laajenee kattamaan myös globaalit kysymykset



## Yhteiskuntaopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista.

**S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta:** Perehdytään yksilön vastuisiin, velvollisuuksiin, oikeuksiin sekä oman elämän ja talouden hallintaan. Paneudutaan erilaisiin mahdollisuuksiin oman tulevaisuuden suunnittelussa tutustumalla työelämään ja elinkeinoihin. Käsitellään sekä oman että lähiyhteisöjen, kuten perheiden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä.

**S2 Demokraattinen yhteiskunta:** Paneudutaan demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion periaatteisiin ja toimintatapoihin. Opetuksessa perehdytään ihmisoikeuksiin ja niihin liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin. Opetuksen sisältönä ovat yhteiskunnan rakenteet ja vallankäyttö. Tarkastellaan lisäksi mielipiteiden kanavoitumista yksilön, järjestöjen, median ja julkisen vallan toiminnaksi ja päätöksenteoksi Suomessa ja kansainvälisesti.

**S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen:** Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanaviin ja keinoihin. Harjoitellaan yhteiskunnallisessa osallistumisessa, työelämässä ja taloudellisessa toiminnassa tarvittavia taitoja luomalla aitoja tilaisuuksia koulun arjessa aktiiviselle, vastuulliselle ja rakentavalle yhteistyölle ja vaikuttamiselle myös yhteistyössä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

**S4 Taloudellinen toiminta:** Perehdytään talouden peruskäsitteisiin, ilmiöihin ja keskeisiin toimijoihin sekä tarkastellaan taloutta myös kestävä kehityksen ja erilaisten taloudellisten toimijoiden näkökulmasta. Lisäksi perehdytään talouden ja hyvinvoinnin kysymyksiin muun muassa työn, ammattien ja yrittäjyyden kautta. Talouden ilmiöiden tarkastelussa huomioidaan paikalliset ja globaalit näkökulmat.

## Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>		
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana	Ohjataan oppilasta näkemään itsensä yhteiskunnan jäsenenä ja toimijana ja ymmärtämään yhteiskunnallisten taitojen hallinnan merkitys omassa tulevaisuudessa.	
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	Tarkastellaan ja arvioidaan omia kokemuksia sekä yhteiskunnallisia ilmiöitä ihmisoikeuksien ja ympäristön näkökulmasta, esim. globalisaatio ja kestävä kehitys.	L1, L2, L4, L7
<b>Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys</b>		
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä	Suomalaisen oikeusjärjestelmän kautta perehdytään omiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin osana yleisiä ihmisoikeuksia. Tunnistetaan oikeusvaltion	L2, L4, L7

sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	periaatteita Suomesta.	
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	S1-S3 Ohjataan oppilasta seuraamaan yhteiskunnallisia asioita erilaisten viestintävälineiden kautta. Tärkeää on, että oppilas tunnistaa yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon merkityksen omaan elämään.	L3, L4, L5
<b>Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen</b>		
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka tuntee yrittäjyyttä ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan	S1, S4 Oppilas oppii ymmärtämään työelämän ja yrittäjyyden yhteiskunnallista merkitystä ja tutustuu niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin oman tulevaisuuden kannalta. Työelämätaitojen harjaannuttaminen oppilaiden omia kokemuksia hyödyntäen esim. TET -jakso, kesätyöt ja harrastukset.	L1, L4, L7
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti.	S1, S2, S3 Ohjataan erilaisia työtapoja käyttäen tarkastelemaan ja keskustelemaan erilaisista yhteisöistä ja vähemmistöistä rakentavasti ja perustellusti. Tunnistetaan ja puretaan erilaisia vähemmistöihin liittyviä stereotyyppioita. Miten mielikuvat syntyvät?	L2, L4
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänsä kansalaisena	S1-S3 Perehdytään poliittiseen päätöksentekojärjestelmään ja vallankäyttöön. Käytännön esimerkkien avulla syvennetään tietoa yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta sekä paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla. Etsitään kansalaisen vaikuttamiskeinoja sekä lähiympäristössä että globaalisti.	L1, L4, L6
T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti	S1, S4 Käydään läpi kansantalouden toiminnan keskeiset peruseriaatteen ja käsitteet. Ohjataan oppilasta ymmärtämään säästämisen, sijoittamisen ja kuluttamisen merkityksen sekä omassa elämässään että kansantaloudessa.	L2, L4, L7
T9 ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	S1-S4 Harjoitellaan oman mielipiteen muodostamista, ilmaisua ja perustelemista. Rohkaistaan käyttämään erilaisia vaikuttamiskeinoja omassa elämässä osallistuvana kansalaisena.	L1, L2, L7

## Laaja-alainen osaaminen yläkoulun yhteiskuntaopissa

### L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

- oppilaan aktiivinen rooli oppimisprosessissa.

- kannustetaan oppilasta muodostamaan omia näkemyksiä, yhdistelemään tietoa ja perustelemaan ajatuksiaan
- kannustetaan näkemään asioita toisten silmin, löytämään vaihtoehtoja ja uusia luovia ratkaisuja
- keskeistä asioiden välisten vuorovaikutussuhteiden ja keskinäisten yhteyksien huomaaminen
- ajattelun kehittymistä tuetaan keskustelujen, väittelyiden, uutiskatsausten, ajankohtaistiedon ja kirjallisuuden keinoin
- vahvistetaan eettisen ajattelun kehittymistä.

## **L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu**

- koulutyössä edistetään kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan
- oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana
- ymmärretään ihmisoikeuksien merkitys kaikissa väestöryhmissä
- tarjotaan mahdollisuuksia rakentavaan vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun.

## **L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot**

- kiinnitetään huomiota hyvien tapojen merkitykseen elämässä
- tuetaan oppilaiden itsenäistymistä ja vastuuta itsestä ja toisista
- oppilaat saavat valmiuksia suojata yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan
- pohditaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tulevaisuuden tuomia mahdollisuuksia
- harjaannutetaan kuluttajataitoja ja omasta taloudesta huolehtimista.

## **L4 Monilukutaito**

- oppilaita ohjataan erilaisten yhteiskunnassa esiintyvien tekstien, kuvien ja tutkimusten avulla analyttiseen, kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon
- oppilaita rohkaistaan itseilmaisun ja tiedonhallinnan lisäksi asioihin vaikuttamiseen ja osallistumiseen.

## **L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen**

- oppilaita ohjataan oma-aloitteiseen ja luovaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä
- oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedonhankintaan ja tuottamiseen, sekä tietolähteiden käyttöön ja samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä.

## **L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys**

- oppilaat saavat kokemuksia työelämästä ja yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa
- oppilaille tarjotaan tilaisuuksia oppia tuntemaan erilaisia ammatteja ja yritystoimintaa ja näkemään yrittäjyyden merkitys yhteiskunnassa
- oppilaita opastetaan tunnistamaan yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita.

## **L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen**

- opetuksessa vahvistetaan ja syvennetään oppilaiden kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja harjoitellaan toimintaa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä

- osallistuminen ryhmässä auttaa näkemään vaikuttamismahdollisuuksia ja oppimaan vaikuttamisen tapoja
- oppilaille muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu ja osallistuminen ovat tärkeitä ja miten koulussa hankittua osaamista voi käyttää kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

### **Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi käyttämällä monipuolisia toiminnallisia työtapoja. Jatkuva ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraaminen, analysoiminen ja niistä keskusteleminen on keskeistä. Vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa on niin ikään tärkeää. Opetuksessa voidaan käyttää myös oppiainerajat ylittäviä lähestymistapoja esimerkiksi erilaisten projektien yhteydessä. Yhteistoiminnallisten työtapojen lisäksi tutkiva oppiminen korostuu. Median tarkastelulla ja tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisellä on keskeinen osa opiskelussa.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 7-9**

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata oppilaita näkemään itsensä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sekä tukea heidän kasvuaan erilaisten yhteisöjen aktiiviseksi jäseniksi. Oppilaiden monipuolista kommunikointia, osallisuutta ja yhteistoimintaa tuetaan käytännön harjoitteilla. Heitä harjaannutetaan etsimään, ymmärtämään ja soveltamaan yhteiskuntaa ja taloutta koskevaa tietoa, jonka merkitystä he arvioivat paitsi omasta myös yleisestä näkökulmasta. Oppiaineen käsitteellinen luonne ja esimerkiksi kuvien, graafien ja tilastojen avaaminen otetaan huomioon opetusjärjestelyissä ja työtavoissa.

### **Oppilaan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 7-9**

Oppimisen arviointi on yhteiskuntaopissa oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolisella palautteella oppilaita kannustetaan toimimaan aktiivisesti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden monimuotoiset toiminnan ja tuottamisen tavat. Arvioinnilla tuetaan yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamista kiinnitetään huomiota siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen oppilaat oppivat rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona yhteiskuntaopin opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso yhteiskuntaopin valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Yhteiskuntaopissa oppilaan osaaminen kehittyy kaikilla tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### **Yhteiskuntaopin päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä**

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Merkitys, arvot ja asenteet</b>			
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja vahvistaa oppilaan kiinnostusta yhteiskuntaoppiin tiedonalana	S1–S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohdimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta harjaanuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohdimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
<b>Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys</b>			
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	S2, S3	Oikeusvaltion periaatteiden ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla ja selittää ihmis-oikeusperiaatteita, oikeusvaltion keskeisiä periaatteita sekä suomalaisen oikeusjärjestelmän rakennetta ja toimintaa.
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	S1–S3	Yhteiskuntaa, mediaa, taloutta ja taloudenpitoa koskevat tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvailla yhteiskunnan, talouden ja median toimintaa sekä tarkastella niihin liittyvää julkista keskustelua.
<b>Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen</b>			
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi toimijaksi, joka hahmottaa yrittäjyyttä ja työelämää, tuntee niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan	S1, S4	Yrittäjyys- ja työelämätaidot	Oppilas osaa kuvailla työelämän ja yrittäjyyden yhteiskunnallista merkitystä ja arvioida niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös oman tulevaisuutensa kannalta
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista	S1–S3	Eri yhteisöjen ja vähemmistöjen	Oppilas pystyy tarkastelemaan ja keskustelemaan erilaisista yhteisöistä ja

toimintaa sekä eri yhteisö- jä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakat- seisesti		tarkastelu	vähemmistöistä rakentavasti ja jäsen- tyneesti.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänä kansalaisena	S1–S3	Yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteiden hahmottaminen sekä demokraattisten pelisääntöjen ja toimintatapojen tunteminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä poliittisesta päätöksenteosta, vallankäytöstä, yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta sekä paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla että globaalisti sekä toimia omaa lähiyhteisöä kehittäen demokraattisten pelisääntöjen ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.
T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti	S1, S4	Talouden perusteiden hahmottaminen	Oppilas osaa perustella säästämisen, sijoittamisen ja kuluttamisen merkityksen sekä omassa elämässään että kansantaloudessa.
T9 ohjata oppilasta laajentamaan näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojään yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	S1–S4	Yhteiskunnallinen ajattelu, osallistumis- ja vaikuttamistaidot	Oppilas osaa ilmaista perustellun mielipiteensä tarkoituksenmukaisin keinoin, käyttää erilaisia vaikuttamistaitoja ja toimia rakentavasti osallistuvana kansalaisena lähiyhteisössä.

#### 15.4.14 MUSIIKKI

##### Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliaista suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa

toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

**Vuosiluokkien 7-9** musiikin opetus luo mahdollisuuksia musiikillisen osaamisen ja maailmankuvan laajentamiseen. Samalla opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin merkityksiä ja jäsentämään musiikkiin liittyviä tunteita ja kokemuksia. Opetuksen tehtävänä on myös kehittää oppilaiden kriittistä musiikkikulttuurien lukutaitoa ohjaamalla heitä analysoimaan ja arvioimaan, miten musiikilla viestitään ja vaikutetaan. Oppilaiden toimijuutta ja ajattelua vahvistetaan kertaamalla ja syventämällä aiemmin opittuja musiikillisia taitoja. Lisäksi oppilaat saavat tilaisuuksia oman oppimisensa suunnitteluun ja arviointiin. Heillä on mahdollisuus monipuoliseen luovaan musiikilliseen ilmaisuun ja musiikin tuottamiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa. Tätä tuetaan luomalla yhteyksiä muihin ilmaisumuotoihin. Käyttäessään tieto- ja viestintäteknologiaa oppilaat tutustuvat musiikin ja digitaalisen median tekijänoikeuksiin ja käyttömahdollisuuksiin sekä niihin liittyviin mahdollisiin eettisiin ongelmiin.

### Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Osallisuus</b>		
T1 kannustaa oppilasta rakentamaan toimintaan musiisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä	S1-S4	L2, L7
<b>Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen</b>		
T2 ohjata oppilasta ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	L2
T3 kannustaa oppilasta kehittämään edelleen soitto- ja yhteismusisointitaitojaan keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimin	S1-S4	L2
T4 rohkaista oppilasta monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemukseen ja ilmaisuun	S1-S4	L2
T5 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan	S1-S4	L2
T6 kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata heitä improvisointiin, sovittamiseen ja säveltämiseen sekä taiteidenväliseen työskentelyyn	S1-S4	L1, L2, L6
T7 ohjata oppilasta musiikin tallentamiseen ja tieto- ja viestintäteknologian luovaan ilmaisulliseen käyttöön sekä musiikin tekemisessä että osana monialaisia kokonaisuuksia	S1-S4	L1, L2, L5
<b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b>		
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikkia taiteenlajina ja ymmärtämään, miten musiikkia käytetään viestimiseen ja vaikuttamiseen eri kulttuureissa.	S1-S4	L2, L4
T9 rohkaista ja ohjata oppilasta keskustelemaan musiikista käyttäen musiikin käsitteitä ja terminologiaa	S1-S4	L4
<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>		
T10 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia tunteisiin ja hyvinvointiin	S1-S4	L3, L4

T11 ohjata oppilasta huolehtimaan kuulostaan sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4	L3
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>		
T12 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, asettamaan tavoitteita musiikilliseen oppimiselleen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	L1

### Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälistä työskentelyä ja teknologiaa hyödyntäen. Sisällöt valitaan siten, että oppilas tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja oppilaiden kokemuksia.

**S1 Miten musiikissa toimitaan:** Opetuksessa on keskeistä musiikillisten ilmaisutaitojen monipuolinen kehittäminen sekä omien ideoiden ja ratkaisujen tuottaminen. Äänenkäyttöä, laulutaitoa ja käytössä olevien keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoja syvennetään yhteismusisoinnissa.

**S2 Mistä musiikki muodostuu:** Musisoinnissa käytetään aiemmin opittuja musiikkikäsitteitä ja musiikin perusmerkintätapoja. Taitojen kehittyessä käsitteellistä osaamista syvennetään ja sovelletaan musisoinnin eri tilanteissa. Opetuksessa huomioidaan myös tulkinnan merkitys musiikillisessa ilmaisussa.

**S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:** Musiikillisten taitojen ja tietojen ohella opetuksessa käsitellään oppilaiden esille tuomia aihepiirejä sekä heidän musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja havaintojaan. Myös kuluttamisen ja kestävän hyvinvoinnin näkökulmat ovat olennaisia musiikissa. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä musiikin ja muiden oppiaineiden sekä erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välille. Samalla pohditaan ja arvioidaan kriittisesti musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

**S4 Ohjelmisto:** Ohjelmistoon ja erityisesti kuunteluohjelmistoon valitaan monipuolisesti eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia kansanmusiikista taidemusiikkiin ajankohtaiset musiikilliset ilmiöt huomioiden. Äänenkäyttöä ja laulutaitoa harjoitetaan yksi- ja moniäänisten yhteislaulujen tai soololaulujen, äänikokeilujen ja erilaisten ääniharjoitteiden avulla. Ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon kulttuuriperinnön vaaliminen, oppilaita innostavat teokset ja tehtävät sekä ohjelmiston käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa. Ohjelmistoon sisältyvät myös oppilaiden omat luovat tuotokset ja sävellykset.

### Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälistä työskentelyä ja teknologiaa hyödyntäen. Sisällöt valitaan siten, että oppilas tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja oppilaiden kokemuksia.



Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
<b>Osallisuus</b>		
T1 kannustaa oppilasta rakentamaan toimintaan musisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä	S1-S4 Musisoidaan, liikutaan musiikin mukaan ja keskustellaan musiikista erilaisissa ryhmissä. Opitaan kuuntelemaan muita ja sopeuttamaan oma toiminta yhteiseen tekemiseen.	L2, L7 Oppilas oppii toimimaan ryhmän jäsenenä, huolehtii osuudestaan ja kannustaa toisia.
<b>Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen</b>		
T2 ohjata oppilasta ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4 Tutustutaan omaan muuttuvaan ääneen. Terveen ja miellyttävän äänenkäytön ylläpito ja kehittäminen ääniharjoitteiden ja monipuolisen lauluohjelmiston avulla. Laulamista harjoitellaan solistina, yhtyeessä ja/tai kuorossa mikrofoniiin ja sekä ilman mikrofonia.	L2 Oppilas oppii käyttämään ääntään musiikillisen ilmaisun välineenä ja osallistuu yhteislauluun sovittaen osuutensa osaksi kokonaisuutta.
T3 kannustaa oppilasta kehittämään edelleen soitto- ja yhteismusisointitaitojaan keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimin	S1-S4 Syvennetään jo opittuja yhteissoittotaitoja keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimilla. Harjoitellaan realisointumerkkien lukemista ja niistä soittamista kosketin- ja näppäilysoittimilla. Lisäksi opetellaan lukemaan rumpusetille kirjoitettua rytminuottia.	L2 L4 Oppilas harjoittelee soittamaan soittamaan keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimia ja sovitaa osuutensa osaksi kokonaisuutta.
T4 rohkaista oppilasta monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemukseen ja ilmaisuun	S1-S4 Haetaan musiikin perussyke ja rytminen jaksotuminen keholla tuotetun liikkeen avulla. Sykettä ja rytmiä voi kokea myös itse johtamalla soivaa musiikkia.	L2 Oppilas oppii hahmottamaan perussykkeen ja rytmin kuulemastaan musiikista ja sovittaa liikeilmaisuaan kuulemaansa musiikkiin.
T5 tarjota oppilalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan	S1-S4 Tutustutaan erilaisiin ääniympäristöihin ja keskustellaan niiden herättämistä ajatuksista. Tutustutaan kuuntelemalla erilaisia sävellyksiä ja puretaan havainnot keskustelemalla, kirjoittamalla, liikkuen tai kuvataiteen keinoin. Hyödynnetään mm. graafista partituuria sekä kuuntelun että havaintojen ilmaisun tukena. Tutustutaan nuotinnusohjelmiin.	L2 Oppilas oppii kuvailemaan kuulohavaintojaan.

	<p><u>Esimerkkejä musiikin kuunteluun:</u></p> <p><u>7-8lk</u></p> <p>Suomalainen kansanmusiikki kautta aikojen, maailman musiikki, blues, rock &amp; roll.</p> <p><u>Valinnainen 8-9lk</u></p> <p>Länsimainen taidemusiikki, country, jazz ja heavy. Populaarimusiikki 1900- ja 2000-luvuilla. Maallinen ja hengellinen näyttämölle ja elokuvaan tehty musiikki.</p> <p>Tavoitteena on oppia tunnistamaan kuuntelemalla ja kuvasta suomalaisen kansanmusiikin soittamista (varhaiset torvet ja huilut, kantele, jouhikko, harmooni, helistimet ja kalistimet), sinfoniaorkesterin soitinryhmät (jouset, puutpuhaltimet, vasket, lyömäsoittimet) ja rockbändin perussoittimet (kitara, kosketinsoittimet, basso, rummut).</p>	
<p>T6 kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata heitä improvisointiin, soittamiseen ja säveltämiseen sekä taiteidenväliseen työskentelyyn</p>	<p>S1-S4</p> <p><u>7-8lk</u></p> <p>Harjoitellaan improvisointia ryhmässä sopivilla instrumenteilla esimerkiksi pentatoniikkaa tai blueskaavaa hyödyntäen. Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan taiteidenvälinen pienimuotoinen projekti.</p> <p><u>Valinnaiskurssi 8-9lk</u></p> <p>Mietitään yhdessä sovituksellisia ideoita ja tarvittaessa opetellaan kirjoittamaan ne muistiin. Hyödynnetään oppilaiden itsenäisesti ja/tai ohjatusti tuottamia sävellyksiä yhteismusisointi-ohjelmistossa (maakunnallinen TVT sekä musiikkiohjelmat tietokoneilla). Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan taiteidenvälinen pienimuotoinen projekti.</p>	<p>L1, L2, L6</p> <p>Ajattelu ja oppimaan oppiminen. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Osallistuminen ja vaikuttaminen.</p>
<p>T7 ohjata oppilasta musiikin tallentamiseen ja tietojen ja viestintäteknologian</p>	<p>S1-S4</p> <p>Hyödynnetään oppilaitoksen tarjoamien laitteiden ja musiikkisovellusten käyttöä sovittamises-</p>	<p>L1, L2, L5</p> <p>Oppilas oppii käyttämään joitain musiikkitekni-</p>

<p>luovaan ilmaisulliseen käyttöön sekä musiikin tekemisessä että osana monialaisia kokonaisuuksia</p>	<p>sa, säveltämisessä ja tallentamisessa. Tutustutaan tallentamista ja julkaisemista koskevaan lainsäädäntöön, tekijänoikeuksiin ja hyviin tapoihin.</p> <p>T2, T3, T5 pitävät osittain sisällään tämän tavoitteen toteuttamisen oppitunneilla (maakunnallinen TVT).</p>	<p>sia mahdollisuuksia omassa tai ryhmän ilmaisussa.</p>
<p><b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b></p>		
<p>T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikkia taiteenlajina ja ymmärtämään, miten musiikkia käytetään viestimiseen ja vaikuttamiseen eri kulttuureissa.</p>	<p>S1-S4</p> <p>Mietitään yhdessä, mitä lisäarvoa musiikki tarjoaa koulutukselle/kasvatukselle, liiketoiminnalle, uskonnolle, politiikalle yms. Voidaan tarkastella musiikin merkitystä esimerkiksi kansallislaulujen näkökulmasta. Lisäksi oppilas miettii syitä miksi jokin musiikki vaikuttaa vahvemmin ja jokin toinen musiikki heikommin hänen tunteisiinsa ja ajatuksiinsa.</p> <p><u>Esimerkkejä kuuntelumateriaalista:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• uskonnolliset laulut</li> <li>• kansallislaulut</li> <li>• kansanlaulut ja -musiikki</li> <li>• marssimusiikki (esim. puhallinorkesterimusiikki)</li> <li>• karnevaalimusiikki (esim. rytmisoitinorkesterimusiikki)</li> <li>• länsimainen taidemusiikki</li> <li>• näyttämömusiikki (maallinen ja hengellinen)</li> <li>• populaarimusiikki</li> <li>• jazz</li> </ul>	<p>L2, L4</p> <p>Oppilas oppii jäsentämään musiikin käyttötapoja ja ilmenemismuotoja ja kertomaan havainnoistaan. Oppilas ymmärtää eri kulttuuritaiteiden mieltymykset erilaiseen musiikkiin.</p>
<p>T9 rohkaista ja ohjata oppilasta keskustelemaan musiikista käyttäen musiikin käsitteitä ja terminologiaa</p>	<p>S1-S4</p> <p><u>7-8lk</u></p> <p>Opiskellaan keskeiset nuotintetun musiikin rakennemerkinnot (A, B, C, Intro, Interlude, Outro, kertausmerkit, segno, coda) ja termit esim. f, p, staccato, legato, andante, largo, allegro</p> <p><u>Valinnainen 8-9lk</u></p> <p>Syvennetään jo opittuja käsitteitä ja terminologiaa kuuntelun, musisoinnin, sovittamisen ja säveltämisen yhteydessä.</p>	<p>L4</p> <p>Oppilas oppii käyttämään musiikin peruskäsitteitä ja merkintätapoja sekä termejä musiikillisessa toiminnassa.</p>

<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>		
T10 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia tunteisiin ja hyvinvointiin	S1-S4 Kuuntelemalla ja tekemällä musiikkia etsitään syitä siihen, miksi musiikki voi hoitaa.	L3, L4 Oppilaan kanssa keskustellaan musiikin vaikutuksista hyvinvointiin ja tunteisiin, mutta tavoitetta ei oteta huomioon päättöarvosanan muodostamisessa.
T11 ohjata oppilasta huolehtimaan kuulostaan sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4 Keskustellaan terveellisen ja miellyttävän ääniympäristön kriteereistä. Tutustutaan desibelin (dB) käsitteeseen ja sen merkittävyyteen kuulosuojelun yhteydessä. Opitaan hallitsemaan sähköisten laitteiden turvallinen käyttö.	L3 Oppilas oppii käyttämään laitteita ja soittimia musisointitilanteissa ottaen huomioon mm. äänen ja musiikin voimakkuuteen sekä muut turvalliseen toimintaan liittyvät tekijät.
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>		
T12 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, asettamaan tavoitteita musiikilliselle oppimiselleen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4 Oppilas ohjataan arvioimaan onnistumistaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamisessa kirjallisesti tai suullisesti.	L1 Oppilas asettaa ohjattuna musisointiin, musiikkiliikuntaan tai säveltämiseen ja muuhun luovaan tuottamiseen liittyviä tavoitteita sekä arvioi edistymistään suhteessa niihin.

Kuuntelu- ja kirjallisuusvinkkejä:

- Antonio Vivaldi: Vuodenajat
- Sait Saëns: Eläinten karnevaali
- Edward Grieg: Peer Gynt
- Sergei Prokofjev: Pekka ja susi
- Sibelius: Finlandia
- Sibelius: Karelia-sarja
- Kaija Saariaho

- Arvo Pärt: Tabula rasa
- Sarmanto
- Anssi Tikanmäki: Maisemakuvia
- Mozart
- Beethoven

### Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolinen ja joustava musiikin opiskelukokonaisuus, joissa erilaiset musiikilliset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita ja sitouttavat heidät kehittämään musiikillista osaamistaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Musiikkikäsitteitä opiskellaan musiikillisin työtavoin. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 7-9

Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, aikaisempi oppiminen ja kiinnostuksen kohteet. Työtapoja, opetusvälineitä ja soittimistoa sekä ryhmätyöskentelyä koskevat ratkaisut tehdään oppilaita kuullen. Ratkaisuilla luodaan musiikin oppimista edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita sekä vahvistetaan oppilaiden itsetuntoa, työskentelytaitoja ja oma-aloitteisuutta. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota musiikkikulttuurin ja musiikin opetuksen mahdollisten sukupuolittuneiden käytäntöjen muuttamiseen.

### Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 7-9

Musiikin opetuksessa oppilas tarvitsee realistista ja samalla kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta myös perusopetuksen 7-9 vuosiluokilla. Ohjaava palaute auttaa oppilasta hahmottamaan yhä paremmin soivaa musiikillista toteutusta, musiikillista ilmaisua ja musiikin merkityksiä. Palautetta oppilas tarvitsee erityisesti, kun hän toteuttaa luovaan tuottamiseen ja musiikkiteknologiaan liittyviä kokonaisuuksia.

Musiikin päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona musiikin opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut musiikin yhteisenä opetettavan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso musiikin valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Musiikissa oppilaan osaaminen kehittyy kaikilla tavoitealueilla oppimäärän päättymiseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huo-

mioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Musiikin päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Musiikin opetuksen tavoitteena on	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Osallisuus</b>			
T1 kannustaa oppilasta rakentamaan toimintaan musisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä	S1-S4	Musiikillisen ryhmän jäsenenä toimiminen	Oppilas toimii musiikillisen ryhmän jäsenenä, huolehtii osuudestaan ja kannustaa toisia.
<b>Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen</b>			
T2 ohjata oppilasta ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	Äänenkäyttö ja laulaminen musiikkiryhmän jäsenenä	Oppilas käyttää ääntään musiikillisen ilmaisun välineenä ja osallistuu yhteislauluun sovittaen osuutensa osaksi kokonaisuutta.
T3 kannustaa oppilasta kehittämään edelleen soitto- ja yhteismusisointitaitojaan keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimin	S1-S4	Soittaminen musiikkiryhmän jäsenenä	Oppilas soittaa keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimia ja osallistuu yhteissoittoon melko sujuvasti.
T4 rohkaista oppilasta monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemukseen ja ilmaisuun	S1-S4	Musiikkiliikunta	Oppilas osoittaa hahmottavansa musiikin perussykkeen liikkueksaan ja sovittaa liikkeilmaisuaan kuulemaansa musiikkiin.
T5 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan	S1-S4	Ääniympäristön ja musiikin kuuntelu ja siitä keskusteleminen	Oppilas kuuntelee ääniympäristöä ja musiikkia ja osaa kertoa havainnoistaan.
T6 kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata heitä improvisointiin, soittamiseen ja säveltämiseen sekä taiteidenväliseen työskentelyyn	S1-S4	Musiikin luova tuottaminen	Oppilas osaa käyttää musiikillisia tai muita äänellisiä elementtejä kehittäessään ja toteuttaessaan uusia musiikillisiä ideoita yksin tai ryhmän jäsenenä.
T7 ohjata oppilasta musiikin tallentamiseen ja tieto- ja viestintäteknologian	S1-S4	Musiikkiteknologian käyttö	Oppilas osaa käyttää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia

luovaan ilmaisulliseen käyttöön sekä musiikin tekemisessä että osana monialaisia kokonaisuuksia			sia omassa tai ryhmän ilmaisussa.
<b>Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito</b>			
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikkia taiteenlajina ja ymmärtämään, miten musiikkia käytetään viestimiseen ja vaikuttamiseen eri kulttuureissa	S1-S4	Kulttuurinen osaaminen	Oppilas osaa jäsentää musiikin käyttötapoja ja ilmenemismuotoja ja kertoa havainnoistaan.
T9 rohkaista ja ohjata oppilasta käyttämään musiikin merkintätapoja, käsitteitä ja terminologiaa musiikillisessa toiminnassa	S1-S4	Musiikillisten käsitteiden ja symbolien käyttö	Oppilas käyttää musiikin peruskäsitteitä ja merkintätapoja sekä termejä musiikillisessa toiminnassa.
<b>Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa</b>			
T10 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia tunteisiin ja hyvinvointiin	S1-S4	Musiikin hyvinvointivaikutusten tunnistaminen	Oppilaan kanssa keskustellaan musiikin vaikutuksista hyvinvointiin ja tunteisiin, mutta tavoitetta ei oteta huomioon päättöarvosanan muodostamisessa.
T11 ohjata oppilasta huolehtimaan kuulostaan sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4	Kuulosta sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta huolehtiminen	Oppilas käyttää laitteita ja soittimia musisointitilanteissa ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuden sekä muut turvalliseen toimintaan liittyvät tekijät.
<b>Oppimaan oppiminen musiikissa</b>			
T12 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, asettamaan tavoitteita musiikilliselle oppimiselle ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	S1-S4	Oppimisen taidot	Oppilas asettaa ohjattuna musisointiin, musiikkiliikuntaan tai säveltämiseen ja muuhun luovaan tuottamiseen liittyviä tavoitteita sekä arvioi edistymistään suhteessa niihin.

#### 15.4.15 KUVATAIDE

##### Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

**Vuosiluokilla 7-9** oppilaita ohjataan syventämään omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin sekä asettamaan määrätietoisia tavoitteita toiminnalleen. Opetuksessa vahvistetaan oppilaiden kuvallisen tuottamisen taitoja sekä kannustetaan häntä toimimaan erilaisissa visuaalisissa ympäristöissä. Oppilaita harjaannutetaan tutkimaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä sekä käyttämään niitä osallistumisen ja vaikuttamisen muotoina. Opetuksessa kehitetään yhdessä toimimisen taitoja sekä rakennetaan yhteyksiä ajankohtaisiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin toimintatapoihin ja ilmiöihin. Opetus harjaannuttaa hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä luovasti, kriittisesti ja vastuullisesti. Oppilaille tarjotaan riittäviä edellytyksiä perusopetuksen jälkeisille opinnoille sekä huomioidaan työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia yleisiä valmiuksia.

### **Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9**

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

**S1 Omat kuvakulttuurit:** Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Opetuksen sisältöjä valitaan myös oppilaiden omia kuvakulttuureja uudistavista ilmiöistä. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä omaan elinympäristöön sekä yhteiskuntaan vaikuttamisen kannalta.

**S2 Ympäristön kuvakulttuurit:** Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Sisältöjen valinnoilla kehitetään oppilaan tietoisuutta erilaisista ympäristöistä ja medioista koskevista



laajemmista kysymyksistä. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään erilaisten ympäristöjen ja medioiden merkitystä sekä oppilaiden elinpiirin että globaalin maailman näkökulmista.

**S3 Taiteen maailmat:** Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Oppilaat syventyvät erilaisiin taidekäsityksiin ja taiteen ilmiöihin tarkastelemalla niitä taiteilijan ja vastaanottajan sekä taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuurisen moninaisuuden vaikutuksia sekä taiteen tuottamiseen että tulkintaan yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista.

### Kuvataiteen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu</b>		
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä	S1, S2, S3 Tutkitaan ja havainnoidaan ympäristöjä toiminnallisesti ja moniaistisesti. Työskentelyn pohjana on oppilaan oma kokemusmaailma, luonto, rakennettu ympäristö, media, kulttuuri ja taide. Tutustutaan ajankohtaisiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin toimintatapoihin ja ilmiöihin esim. näyttelyihin ja tehdään museovierailuja (virtuaalisia ja vierailuja paikallisiin museoihin), tutustutaan ammattitaiteilijoiden toimintaan, kuvataiteen harrastusmahdollisuuksiin. Kannustetaan TET-harjoitteluun myös taiteen alan ammattiteissa.	L1, L3, L4, L5 TET-harjoittelu esim. valokuvaamoissa, mainostuomistoissa, taidemuseoissa, kehystämöissä, sanomalehdissä, peliteollisuudessa.
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelevaan näkemyksiään	S1, S2, S3 Keskustellaan taiteesta, ympäristöstä ja muista visuaaliseen kulttuuriin liittyvistä havainnoista, tuntemuksista ja mielipiteistä käyttäen taiteen käsitteistöä. Harjoitellaan perustelevaan mielipiteitä.	L2, L4, L5, L6 Väittely erilaisista kuvataiteen ilmiöistä, yhteys äidinkieleen.
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä	S1, S2, S3 Kehitetään kuvelukutaitoa ja omien ajatusten ja havaintojen tuottamista kuvallisin ja poikittaiteellisin keinoin hyödyntämällä myös tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöä.	L2, L3, L4, L5 Digitaalisten kuvien käyttö verkkoympäristössä (kuvien jakaminen, kuvamanipulaatiot, nettietiket-ti...)
<b>Kuvallinen tuottaminen</b>		
T4 ohjata oppilasta soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja	S1, S2, S3 Taitoja syvennetään ja monipuolistetaan. Havaintoja ja ajatuksia ilmaistaan erilaisia	L2, L3, L5, L6 Esim. sarjakuvat, graffitit, tagit, lavasteet, neulegraffitit.

<p>sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan</p>	<p>välineitä ja tekniikoita käyttäen:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- piirtäminen ja maalaaminen monipuolisesti eri tekniikoilla ja välineillä</li> <li>- arkkitehtuuri ja muotoilu esim. pienoismallit</li> <li>- plastinen sommittelu</li> <li>- grafiikan menetelmät</li> <li>- ympäristötaide esim. vesi, maa, lumi, muut luonnonmateriaalit</li> <li>- valokuvaus ja videokuvaus</li> <li>- verkkoympäristö, kuvankäsittely ja piirto-ohjelmat, animaatio</li> <li>- sekatekniikat</li> </ul>	<p>Mainonta esim. tuotepakkaukset ja julisteet.</p> <p>Teemat oppiaineita yhdistävään työskentelyyn valitaan Kainuusta.</p>
<p>T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisesti ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä</p>	<p>S1, S2, S3 Ohjataan oppilasta tai oppilasryhmää tavoitteiden asettamisessa. Kannustetaan tutkivaan työskentelyyn prosessin aikana ja ohjataan itse- ja vertaisarviointiin. Kuvien tuottamisen ja tulkinnan taitoja syvennetään. Mahdollistetaan oppilaiden yhdessä toimiminen.</p>	<p>L1, L2, L3, L5 Paikallisia ja alueellisia kulttuurikohteita hyödyntävät projektit integroituna eri oppiaineisiin, oppimisympäristöihin tai yhteisöihin.</p>
<p>T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan</p>	<p>S1, S2, S3 Käytetään erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja mielipiteiden ilmaisemisessa ja yhteisöllisessä osallistumisessa. Nähdään kuvien merkitys henkilökohtaisesti, yhteiskunnallisesti ja globaalisti.</p>	<p>L1, L2, L4, L7 Julkiset teokset, oppilaskuntavaali-en julisteet.</p>
<p><b>Visuaalisen kulttuurin tulkinta</b></p>		
<p>T7 ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä</p>	<p>S1, S2, S3 Tarkastellaan sisällön, muodon ja asiayhteyden vaikutusta erilaisten kuvien tulkintaan ja sovelletaan niitä oppilastöissä. Mediakriittisyys huomioidaan osana opetusta.</p>	<p>L1, L4, L5, L6</p>
<p>T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista</p>	<p>S1, S2, S3 Tarkastellaan ja tulkitaan taiteen merkitystä tekijän, yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista. Nostetaan esille historiallisten, paikallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutus kuviin.</p>	<p>L2, L3, L6, L7 Tutustutaan kainuulaisiin ja Kainuussa vaikuttaneisiin taiteentekijöihin.</p>
<p>T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan</p>	<p>S1, S2, S3 Kuvallisen työskentelyn lähtökohtana käytetään oman ja muiden kulttuurien sekä medioiden kuvailmaisuja eri aikakausina. Opetuksen sisältöjä valitaan myös oppilaiden omia kuvakulttuureja uudistavista ilmiöistä.</p>	<p>L1, L2, L5, L6 Muotoiluun, arkkitehtuuriin, nykytaiteeseen liittyvät teemat.</p>

<b>Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen</b>		
T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin	S1, S2, S3 Tutkitaan taidetta, ympäristöä ja visuaalista kulttuuria sekä niiden välittämiä arvoja. Oppilas muodostaa mielipiteitä ja perustelee ne.	L3, L4, L6, L7
T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla	S1, S2, S3 Kulttuurinen moninaisuus huomioidaan arvostavasti sekä kuvailmaisun sisältöjä että toimintatapoja valittaessa.  Oppilaalle annetaan mahdollisuus ottaa kantaa esteettisiin, ekologisiin ja eettisiin kysymyksiin kuvataiteen keinoin. Aihe- ja materiaalivalinnoissa sekä välineiden käytössä painotetaan kestävä kehitystä. Kannustetaan kriittisyyteen ja vastuullisuuteen tieto- ja viestintäteknologian käytössä tekijänoikeudet huomioiden.	L1, L2, L4, L7 Kuvan merkitys eri kulttuureissa, esim. islamilaisen taiteen kuvakiellot - integroituu uskonnon opetukseen.

Laaja-alainen osaaminen toteutuu monitaiteellisina kokonaisuuksina oppiaineita yhdistäen, eri keinoin toteutettuna, myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Kuvataiteen projektit voidaan toteuttaa erilaisissa oppimisympäristöissä yhteisöllisyyttä tukien. Yhteistyökumppaneina voivat olla esim. avustus- ja hyväntekeväisyysjärjestöt.

#### **Kuvataide valinnaisaineena vuosiluokilla 8. – 9.**

Valinnaisaineessa harjoitellaan, syvennetään ja monipuolistetaan 1. – 7. luokilla opittuja perusasioita. Valinnaisaineessa käytetään ammattimaisempia materiaaleja ja välineitä, noudatetaan kestävä kehityksen periaatteita sekä käytetään nykyaikaisia koneita ja laitteita niin töissä kuin työvaiheiden dokumentoinnissakin.

Opinnoissa tuetaan oppilaan omia vahvuuksia, sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lisäksi opiskellaan tehtäväkokonaisuuksien hallintaa osallistumalla oppiaineiden välisten ilmiöpohjaisten opintojen, teemojen ja projektien työstämiseen ryhmissä ja työpajoissa.

Oppilas opiskelee paikallisuutta ja paikallisia erityispiirteitä huomioiden mm. seuraavilla taiteen, kuvantekemisen ja kuvaviestinnän osa-alueilla:

<b>osa-alue</b>	<b>työtapa</b>	<b>työt sekä hyödynnettävät aineistot ja välineet</b>
piirustus	monipuolisesti piirustustekniikoita ja –välineitä	oppikirjat, lehdet, opetusvideot, havainnekuvat, internet
tekninen piirustus	perspektiivi- ja projektiopiirustus aksonometrinen kuvaaminen	tietokonegrafiikka ja tuotokset (cad, 3D)

grafiikka	painotekniikat ja –työt, käyttögrafiikka	materiaalit, välineet, vedosteet, tulosteet
maalaus	sekatekniikat, värioppi	välineet ja värit: akryyli- ja öljyväri harjoitustyöt
kollaasit	sekatekniikat	kierrätys- ja valmismateriaalit, kuvankäsittely ja kuvankäsittelyohjelmat
muotoilu ja rakentelu	paperi- ja massatyöt rakentelu, esinemuotoilu, tuotesuunnittelu	kierrätys- ja valmismateriaalit, luonnonmateriaalit, ympäristö- ja arkkitehtoniset tehtävät ja tuotokset
media- ja kuvaviestintä	graafinen suunnittelu, valo- ja videokuvaukset, digitaalinen kuvankäsittely	mainos, kuvitus, kuva-analysit, rakenne- ja sisältöanalyysit tv-laitteet, kirjalliset ja verkkomateriaalit
taidehistoria	Suomen taide, maailman taide, taiteen tyylihistoria 1800-luvulta nykypäivään, maalaustaide, arkkitehtuuri, taiteilijat, taidekuvat	kortit, opetusvideot, internet- ja verkkomateriaalit
kuvan tarkastelu	suullinen ja kirjallinen arviointi, taidenäyttelyarviointi, itsearviointi	taidekuvat, oppilastyöt, verkkotaidenäyttelyt, paikalliset taidenäyttelyt
ympäristötaide	luontosuhde, estetiikka, ekologia, etiikka, rakennettu / rakentamaton ja luonnon ympäristö	luonnokset, pienoismallit, rakennelmat paikalliset materiaalit, luonnon materiaalit

### Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisulla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Vuosiluokilla 7-9 tuetaan tutkivaa ja ilmiökeskeistä työskentelyä taiteen traditioita ja aikaistaiteen toimintatapoja hyödyntämällä. Opetuksessa luodaan mahdollisuuksia verkko- ja mediaympäristöjen monipuoliselle käytölle, taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle.

### Ohjaus, tuki ja eriyttäminen kuvataiteessa vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisua rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä koke-

muksia. Vuosiluokilla 7-9 tavoitteena on vahvistaa oppilaan osaamista kuvataiteessa perusopetuksen jälkeisiin opintoihin valmistavasta näkökulmasta.

### Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 7-9

Oppimisen arviointi kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Arvioinnilla tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppilaita ohjataan arvioinnilla omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppimisen arviointi kohdistuu kaikkiin opetuksen tavoitteissa määriteltyihin taideoppimisen ulottuvuuksiin.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona kuvataiteen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut kuvataiteen oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso kuvataiteen valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Kuvataiteessa oppilaan osaaminen kehittyy kaikissa opetuksen tavoitteissa kuvatuilla taideoppimisen ulottuvuuksilla oppimäärän päättymiseen saakka. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Kuvataiteen päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu</b>			
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnoiminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia havaintovälineitä ympäristön ja sen kuvien tarkastelussa.
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelemaan näkemyksiään	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajattelun vaikutusten pohtiminen	Oppilas osaa sanallistaa havaintojaan ja ajatteluaan taiteesta, ympäristöstä ja muusta visuaalisesta kulttuurista.
T3 innostaa oppilasta ilmaistamaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen.
<b>Kuvallinen tuottaminen</b>			
T4 ohjata oppilasta soveltaamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen syventäminen	Oppilas osaa käyttää tavoitteellisesti erilaisia kuvallisen tuottamisen materiaaleja, tekniikoita ja keinoja ku-

ja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan			vailmaisussaan.
T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä	S1, S2, S3	Tutkivan lähestymistavan käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tutkivaa lähestymistapaa itsenäisesti tai ryhmässä työskennellessään.
T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvallisen tuottamisen avulla vaikuttaminen	Oppilas pyrkii vaikuttamaan ympäristöön ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin kuvallisin keinoin.
<b>Visuaalisen kulttuurin tulkinta</b>			
T7 ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien soveltaminen	Oppilas osaa käyttää joitakin kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä.
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista	S1, S2, S3	Visuaalisen kulttuurin merkityksen tarkasteleminen	Oppilas osallistuu tulkinnoillaan keskusteluun taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksestä.
T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan	S1, S2, S3	Kulttuuristen kuvailmaisun tapojen soveltaminen	Oppilas osaa soveltaa joitakin kulttuurisesti erilaisia kuvailmaisun tapoja.
<b>Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen</b>			
T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin	S1, S2, S3	Näkemyksen esittäminen	Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista.
T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla	S1, S2, S3	Kuvallinen ilmaiseminen ja vaikuttaminen	Oppilas tarkastelee kuvailmaisussaan kulttuurista moninaisuutta ja kestävä kehitystä sekä tunnistaa kuvilla vaikuttamisen mahdollisuuksia.

#### 15.4.16 KÄSITYÖ

##### Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuuksiin, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja

siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa.

Opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalsen maailman tuntemus luo perustaa kestäväälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös oppilaiden oma elämänpiiri, paikallinen ja eri ryhmien kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

**Vuosiluokilla 7-9** käsityön opetus vahvistaa ja syventää oppilaiden omasta elämysmaailmasta nousevaa innovointia ja ongelmanratkaisua sekä käsityön tekemiseen, ilmaisuun ja suunnitteluun liittyvien tietojen ja taitojen osaamista. Käsityön opiskelu pohjautuu rakennetun ympäristön ja monimateriaalsen maailman havainnointiin, tutkimiseen ja tiedon soveltamiseen. Tekemisen taitoja syvennettäessä tunnistetaan myös erilaisia teknologisia toimintaperiaatteita ja niihin liittyviä käytännön ongelmia. Käsityön kasvatustehtävänä on tukea oppilaiden hyvinvointia ja elämänhallintaa sekä työelämään ja ammattiin liittyviä valintoja.

### **Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9**

Sisältöjen toteuttaminen antaa oppilaalle monipuolisen kokemuksen käsityön alueista ja mahdollisuuden useiden käsityötaitojen omaksumiseen. Sisältöalueista muodostetaan yhtenäisiä oppimistehtäviä, joissa useat sisällöt limittyvät yhtäaikaaisesti toisiinsa.

**S1 Innovointi:** Ratkaistaan erilaisia tuotesuunnittelutehtäviä luovasti ja kekseliäästi käyttäen käsityön käsitteistöä, merkkejä ja symboleja. Toteutetaan suunnitelmat itseilmaisuun vahvistaen. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä.

**S2 Muotoilu:** Perehdytään asumisen, liikkumisen ja pukeutumisen yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja teknologiseen kehitykseen sekä hyödynnetään paikallisuutta ja eri kulttuurien perinteitä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta suunnittelussa, muotoilussa ja toteutuksessa.

**S3 Kokeilu:** Harjoitellaan erilaisia tapoja muokata, yhdistää ja käsitellä materiaaleja sekä käytetään luovasti ja rohkeasti erilaisia perinteisiä ja uusia materiaaleja ja valmistustekniikoita. Käytetään sulautettuja järjestelmiä käsityöhön eli sovelletaan ohjelmointia suunnitelmiin ja valmistettaviin tuotteisiin.

**S4 Dokumentointi ja arviointi:** Tutustutaan eri menetelmien tarjoamiin mahdollisuuksiin tuotteiden suunnittelu- ja valmistusprosessissa. Analysoidaan tuotteiden muotoilua ja käytettävyyttä. Kokonainen käsityöprosessi dokumentoidaan hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa.

**S5 Tekeminen:** Valmistetaan erilaisia laadukkaita ja toimivia, ekologisesti ja eettisesti kestäviä tuotteita tai teoksia. Käytetään käsityön tekemiseen tarvittavia työvälineitä, koneita ja laitteita monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

**S6 Työturvallisuus:** Perehdytään työturvallisuuteen ja kartoitetaan ja arvioidaan työn vaaroja sekä riskejä osana käsityöprosessia. Työskennellään turvallisesti.

**S7 Yrittäjämäinen oppiminen:** Tutustutaan yrittäjämäiseen oppimiseen, yrittäjyyteen ja järjestöyhteistyöhön havainnollisesti, virtuaalisesti, opintokäynneillä tai yritysvierailuilla. Huomioidaan käsityöosaamisen merkitys työelämälle. Hyödynnetään kulttuurilaitosten tarjontaa ideoinnin lähteenä.

**S8 Tiedostaminen ja osallistuminen:** Tutkitaan käsityön ja tuotteiden erilaisia merkityksiä yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmasta. Pohditaan käsityötä hyvinvoinnin ja kestävä kehityksen edistäjänä arjessa. Harjoitellaan käsityöllä osallistumista, vaikuttamista ja viestimistä.

### Käsityön opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi	S2 Muotoilu S3 Kokeilu S4 Dokumentointi ja arviointi S5 Tekeminen	L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
T2 ohjata oppilasta asettamaan käsityöhön omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita sekä toteuttamaan niiden perusteella kokonainen käsityöprosessi ja arvioimaan oppimistaan	S1 Innovointi S2 S3 S4 S5	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
T3 opastaa oppilasta tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita	S1- S5	L4 Monilukutaito L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
T4 ohjata oppilasta käyttämään sujuvasti käsityön käsitteitä, merkkejä ja symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuaan	S1-S5	L2, L4
T5 ohjata oppilasta havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan työtilanteisiin liittyviin riskitekijöihin ja toimimaan turvallisesti käsityöprosessissa	S6 Työturvallisuus	L3,L6
T6 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa	S1- S5	L5 Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen
T7 ohjata oppilasta tuntemaan käsityön, käden- taitojen ja teknologisen kehityksen merkitys omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä	S7 Yrittäjämäinen oppiminen	L6
T8 ohjata oppilasta taloudelliseen ajatteluun ja	S8 Tiedostaminen ja	L1



kehittämään käsityöprosessiin liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävästä elämäntapaa	osallistuminen	L4 L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävästä tulevaisuuden rakentaminen
---	----------------	---

### Käsityön opetus 7. luokalla

7. luokalla painotetaan sellaisia aiheita ja sisältöjä, jotka ovat lain ja oppilaiden ikätason mukaan mahdollisia ja/tai joita aikaisemmin ei ole voitu käyttää. Näitä ovat esimerkiksi puu- ja metallitekniikan koneet sekä vaatteiden vaativimmat valmistustekniikat. Seitsemännellä luokalla toteutetaan ainakin kaksi kokonaista käsityöprosessia. Näiden lähtökohtana on muotoilu, ilmaisu ja teknologia. Lisäksi tekniikoita opetetaan ositetun käsityön keinoin sekä näyttö- ja kokeiluluontoisesti. Kaikki käsityön tuotokset dokumentoidaan sähköisesti.

7. luokalla kokonaista käsityöprosessia tehdessä toteutuvat sisältöalueista S1, S2, S4, S5, S6. Opettajan on huolehdittava, että oppilas vähintään yhdessä työssä vuoden aikana ottaa huomioon myös sisällöt S3, S7, S8. Näin 7. luokan käsityön opetuksessa toteutuvat kaikki valtakunnallisen opetuksen tavoitteet: T1(L2, L3), T2(L1), T3(L4, L6), T4(L2,L4), T5(L3, L6), T7(L6), T8(L1, L4, L7).

### Käsityön valinnaisaineen opetus 8. ja 9. luokilla

8. ja 9. vuosiluokilla on mahdollisuus valita kahden tunnin valinnainen käsityö, jonka sisällä oppilas voi työskentää sekä pehmeitä että kovia materiaaleja. Oppilaalla on mahdollisuus saada tunnin aikana ohjausta sekä tekstiili- että teknisentyön opetukseen perehtyneiltä opettajilta.

8. ja 9. vuosiluokilla jokainen oppilas etenee omaan tahtiin oman taitotasensa mukaan ja valitsee aihepiirit oman mielenkiinnon mukaan. Maakunnallisessa opetussuunnitelmassa on avuksi tekniikkakori. Työt suoritetaan kokonaisvaltaisina käsityöprosesseina. Opettajan tehtävänä on ohjata ja auttaa prosessin etenemisessä ja tuoda esille uusia materiaali- ja tekniikkavaihtoehtoja sekä opettaa niitä. Tarvittaessa opettajan tulee antaa oppilaalle tuotesuunnittelu- tai ongelmanratkaisutehtävä työskentelyn avuksi. Oppilaan tulee valita tekniikoita kuitenkin siten, että hänen tuntemuksensa eri materiaaleista ja tekniikoista lisääntyy. Opettajan tehtävä on valvoa, että tämä toteutuu.

8. ja 9. luokilla kokonaista käsityöprosessia tehdessä toteutuvat sisältöalueista S1, S2, S4, S5, S6. Opettajan on huolehdittava, että oppilas ottaa huomioon vähintään yhdessä työssä kahden vuoden aikana myös kohdat S3, S7, S8.

8. ja 9. luokalla hyvin toteutetussa kokonaisessa käsityöprosessissa toteutuvat kaikki valtakunnallisen opetuksen tavoitteet.

T1 (L2, L3), T2 (L1), T3 (L4, L6), T4 (L2, L4), T5 (L3, L6), T7 (L6), T8 (L1, L4, L7)

### 7-9 luokkien käsityön sisältöjä

Alle on laadittu luettelo eri käsityön tekniikoista ja koneista. Niistä koulut voivat koota koulukohtaisen sisällysluettelon. Eri tekniikoita on tärkeä esitellä oppilaille laajasti. Oppilaat valitsevat kiinnostavimmat ja tarpeelliset.

simmat aiheet opiskeltaviksi. Kaikkien ei tarvitse oppia kaikkea. Opettaja voi itse rytmittää mitä asioita esittelee ja opettaa kullakin luokka-asteella. 7. luokalla on kuitenkin painotettava olennaisimpia kaikille opetettavia perustekniikoita. Erikoistekniikat voi jättää valinnaisen käsityön sisällöiksi 8-9 luokille.

<p><b>Suunnittelu</b></p> <p><b>Suunnittelun lähtökohtia:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oma tarve</li> <li>- musiikki</li> <li>- valokuva, taidekuva, lehtikuva, elokuva</li> <li>- perinne käsityö</li> <li>- opettajan antama tuotesuunnittelu- tai ongelmanratkaisutehtävä</li> <li>- tyyllisuunta</li> <li>- vuodenaika</li> <li>- juhlapäivä</li> <li>- lahja</li> <li>- harrastus</li> </ul> <p><b>Mekaaninen suunnittelu:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- luonnospiirtäminen</li> <li>- mittapiirtäminen</li> <li>- hahmomallinnus</li> <li>- pienoismallinnus</li> <li>- tunnelmakuva</li> <li>- materiaalikokeilut</li> </ul> <p><b>Tietokonesuunnittelu:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- 2-ulotteinen mittapiirtäminen</li> <li>- 3-ulotteinen mittapiirtäminen</li> <li>- erilaiset suunnitteluohjelmat</li> <li>- kuvanmuokkaus</li> </ul> <p><b>Mittaus:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- työntömitan käyttö</li> <li>- ulkohalkaisija</li> <li>- sisähalkaisija</li> <li>- syvyysmittaus</li> <li>- paksuuden mittaus</li> <li>- välyksen mittaus</li> </ul>	<p><b>Dokumentointi</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- luonnoksien säilyttäminen</li> <li>- suunnitelmien säilyttäminen</li> <li>- pienois- tai hahmomallien säilyttäminen</li> <li>- materiaalikokeilut ja niiden säilytys</li> </ul> <p><b>Sähköinen dokumentointi</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kuvaus ja kuvan / videon muokkaus</li> <li>- tekstin luominen</li> <li>- dokumentin tallentaminen ja jakaminen</li> <li>- dokumentoinnin pohjalta tapahtuva arviointi</li> <li>- käsityön blogin perustaminen ja ylläpito</li> </ul> <p><b>Arviointi</b></p> <p>Itse- ja vertaisarviointi</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sanallinen</li> <li>- kirjallinen</li> <li>- sähköisesti tapahtuva</li> </ul>
<p><b>Metallin aineilustekniikat</b></p> <p><b>Juottaminen:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pehmytjuotto</li> <li>- kovajuotto</li> </ul> <p><b>Hitsaus:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kaasuhitsaus</li> <li>- mig/mag hitsaus</li> <li>- pistehitsaus</li> </ul>	<p><b>Ompelu (saumuri, ompelukone)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- vaatteiden ompelu</li> <li>- kaavoitus</li> <li>- muotoilu</li> <li>- sisustustekstiilien ompelu</li> <li>- konekirjonta esimerkiksi vapaa konekirjonta, vanukirjonta, tilkkumaalaus</li> <li>- lelut</li> <li>- asusteiden ompelu</li> <li>- tilkkutyöt (esimerkiksi alikeompelu, päällike-</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- puikkohitsaus</li> </ul> <p><b>Mekaaniset liitokset:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- niittaus</li> <li>- koneruuviliitos</li> <li>- pultti+mutteri/lukkomutteri</li> </ul> <p><b>Metallin muokkaus - kylmätyöstö:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- taivuttaminen</li> <li>- profilointi</li> <li>- mankelointi</li> <li>- pakottaminen</li> <li>- vannehaus</li> <li>- pyöröhaus</li> <li>- poraus</li> <li>- ruuvikierteentyöstö</li> </ul> <p><b>Metallin muokkaus - kuumatyöstö:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kaasuleikkaus</li> <li>- plasmaleikkaus</li> <li>- laikkakatkaisu ja -hionta</li> <li>- nauhahionta</li> <li>- kiillotus</li> </ul> <p><b>Metallin pinnankäsittely – kuumatyöstömenetelmät:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- lämpöväärjäys</li> <li>- öljymustaus</li> <li>- emalointi</li> <li>- kumipulverointi</li> </ul> <p><b>Metallin pinnankäsittely – kylmätyöstömenetelmät:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- puhdistus</li> <li>- ruosteenesto</li> <li>- pohjamaalaus</li> <li>- pintamaalaus</li> <li>- välihionta</li> <li>- spraymaalaus</li> <li>- ruiskumaalaus</li> </ul> <p><b>Puuntyöstö:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- koneiden toimintaperiaatteen ymmärtäminen ja turvallinen käyttö</li> <li>- intarsia</li> <li>- puun taivuttaminen</li> <li>- koristeveisto</li> </ul> <p><b>Katkaisusaha:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- liukujiirisirkkeli</li> <li>- puukkosaha</li> </ul>	<p>ompelu, hirsimökki yms. nauhapunonta, kuultavat kankaat, grazytilkku)</p> <p><b>Korjaaminen, tuunaaminen, kierrätys</b></p> <p><b>Kirjonta</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- esimerkiksi, ristipistot, kanavatyöt, etupistokirjonta, virvittäin ompelu, laakapistokirjonta, Hardanger -kirjonta, reikäompeleet</li> </ul> <p><b>Kudonta</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- palttinasidos (esim. matto, poppana, erilaiset risut jne.)</li> <li>- ryijy</li> <li>- kehyskudonta ja kuvakudos</li> <li>- pirtanauha</li> </ul> <p><b>Neulonta</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oikeisiin ja nurjiin silmukoihin perustuvat kuvioneuleet</li> <li>- kirjoneuleet</li> <li>- pitsineuleet</li> <li>- intarsianeuleet</li> <li>- palmikkoneuleet</li> <li>- muut neulepinnat</li> </ul> <p><b>Virkkaaminen</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ketjusilmukka, kiinteäsilmukka, pylvää jne.</li> <li>- ruutuvirkkaus</li> <li>- koukkuaminen</li> <li>- haarukkavirkkaus</li> <li>- kirjovirkkaus</li> <li>- esim. metallilanka, muovikude ja matonkude virkkauksen materiaaleina</li> </ul> <p><b>Nypläys</b></p> <p><b>Solmeilu ja punonta</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- makramee</li> <li>- käpyily</li> <li>- viitelöinti</li> <li>- palmikot</li> <li>- nyörit (isketyt nyörit)</li> <li>- punokset (kumihimo, kelttiläiset punonnat, ristikkonauha peukaloimalla, lautanauha)</li> <li>- pujotellut solmut</li> <li>- fransut</li> <li>- tupsut, hapsut</li> <li>- pajutyöt</li> <li>- olkityöt</li> <li>- kaislatyöt</li> </ul>
--	--

<ul style="list-style-type: none"> <li>- sähkömoottorisaha</li> <li>- pöytäsiirkeli</li> <li>- vannesaha</li> </ul> <p><b>Halkaisusahaus:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- pöytäsiirkeli</li> <li>- vannesaha</li> </ul> <p><b>Höyläys:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oikohöylä</li> <li>- tasohöylä</li> <li>- sähköinen käsihöylä</li> </ul> <p><b>Sorvaus – puusorvi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- lieriösorvaus</li> <li>- ontelosorvaus</li> </ul> <p><b>Jyrsintä:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- alajyrsin</li> <li>- yläjyrsin</li> <li>- käsijyrsin</li> <li>- liitosjyrsin (lamello, domino tms.)</li> </ul> <p><b>Poraus:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- akkuporakone</li> <li>- sähköporakone</li> <li>- talttaporakone</li> <li>- pylväsporakone</li> </ul> <p><b>Pinnankäsittely:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- hiominen</li> <li>- öljyäminen</li> <li>- vahaaminen</li> <li>- maalaaminen (sivellin, pensseli, te- la, ruisku)</li> <li>- lakkaaminen</li> <li>- petsaaminen</li> <li>- välihionta</li> </ul> <p><b>Sähkö ja elektroniikka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sähkön ilmeneminen ja merkitys</li> <li>- turvallinen sähkötyöskentely</li> <li>- elektroniikan komponentit monipuoli- sesti</li> <li>- elektroniikkarakentelua</li> </ul> <p><b>Konetekniikat:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- 2-tahti moottori</li> <li>- 4-tahti moottori</li> <li>- sähkömoottorit</li> <li>- (toimintaperiaate, huolto, käyttö)</li> </ul>	<p><b>Koneneulonta</b></p> <p><b>Kankaan värjäys- ja kuviointi</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- silkkimaalaus</li> <li>- kankaanpainanta (tuputus, leimasinpainanta, kaaviopainanta, silkkipaino, raportin teko)</li> <li>- luonnonväreillä värjääminen</li> <li>- kankaan maalaus</li> <li>- batiikki (solmu- ja vahabatiikki)</li> <li>- tietokoneella tulostettavat siirtokuvat</li> </ul> <p><b>Huovutus</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- märkähuovutus</li> <li>- kuivaneulahuovutus</li> <li>- huopuvat langat virkkauksessa ja neulomisessa</li> </ul> <p><b>Nahkatyöt</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- parkkinahkatyöt</li> <li>- nappa- ja mokkanahkatyöt</li> </ul> <p><b>Metallilankatyöt</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- metallilankakorut</li> <li>- metallipunonta</li> </ul> <p><b>Helmityöt</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- helmikirjonta</li> <li>- helmikudonta</li> <li>- helmikorut (esimerkiksi vaijerikorut, Peyote- tekniikka, erilaiset pujottelutekniikat, helmi- verkot)</li> </ul> <p><b>Nuket ja rooliasusteiden valmistus</b></p> <p><b>Lasityöt</b></p>
--	---

<p><b>Robottiikka ja ohjelmointi:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- mekaniikan, sähkön, elektroniikan ja ohjelmoinnin avulla toimivaan robotiikkaan perehtyminen, kokeilu ja rakentelu.</li> <li>- elektronisen laitteen ohjelmointi tietokoneen avulla.</li> <li>- tietokonepohjainen ohjelmointi osana tuotteen, tai sen osan valmistamista ja muokkaamista.</li> <li>- CNC-koneet (sorvit, jyrsimet)</li> <li>- laserleikkuri</li> <li>- 3D-tulostin</li> <li>- muu moderni teknologia</li> </ul>	
---	--

### Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Monipuoliset laitteet, koneet, työvälineet ja ympäristöt mahdollistavat monimateriaalisen käsityön oppimisen ja vastuullisen työskentelyasenteen omaksumisen. Arkielämää, luontoa, rakennettua ja esineympäristöä havainnoidaan ja hyödynnetään käsityön suunnittelussa ja valmistuksessa. Käsityössä hyödynnetään mobiililaitteita ja harjaannutaan kolmiulotteisten piirrosten ja mallien tekemiseen. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja. Toiminnallista oppimista tuetaan tutkivan oppimisen projekteilla yhteistyössä ulkopuolisten asiantuntijoiden ja eri tahojen kanssa oppiaineiden rajoja ylittäen. Käsityöhön tutustutaan museo- ja näyttely- ja yritysvierailuilla.

### Tieto- ja viestintätekniiikan huomioiminen käsityön opetuksessa 7-9 luokilla

T6 (L5) Kainuun maakunnan tieto- ja viestintätekniiikan opetussuunnitelma on huomioitu käsityön opetussuunnitelmassa siten, että 7-9 luokilla oppilas käyttää yhä sujuvammin ja itsenäisemmin erilaisia tapoja hankkia tietoa ja arvioida sen käyttökelpoisuutta. Tietoa hän tarvitsee tuotesuunnitteluprosessissa ja tekemisen aikana. Prosessin aikana käydään läpi tekijänoikeuslakia. Hän opettelee tarvittaessa ottamaan itse selvää eri tietolähteistä kuinka jokin tekniikka tehdään tai laite toimii. Opettajan tehtävä on valvoa ja ohjata oppilasta oikeaan suuntaan ja varmistaa turvallisuus työskentelyssä. Oppilas dokumentoi kaikki kokonaisvaltaisen käsityöprosessin vaiheet sähköisiä laitteita apuna käyttäen. Dokumentti sisältää myös pohdinnallisen ja vuorovaikutteisen osuuden. Tallennettua dokumentointia hyödynnetään oppilaan arvioinnissa ja itsearvioinnissa.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä vuosiluokilla 7-9

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen/tuen järjestämisessä on huomioida pedagogisesti erilaiset työ- ja vuorovaikutustavat, joilla tuetaan oppilaiden käsityötaitojen oppimista, suunnittelua ja yhteisöllistä työskentelyä. Yksilö-, ryhmä- ja yhteisöllisillä työtavoilla kannustetaan oppilaita osallisuuteen, aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen. Opetuksessa huomioidaan oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet

käsityön opiskeluun ja tehdään sen mukaisia eriytettyjä ratkaisuja esimerkiksi käytettävien oppimisympäristöjen, työvälineiden, työtapojen ja työtehtävien valinnassa.

### Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä vuosiluokilla 7-9

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Arviointi perustuu kokonaiseen käsityön prosessiin, sen tavoitteisiin ja kriteereihin sekä opiskelun aikana tehtyyn jatkuvaan arviointiin ja dokumentointiin. Huolehditaan siitä, että oppilaat tietävät arvioinnin perusteet. Eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä. Oppilaat saavat monipuolista palautetta edistymisestään ja osaamisestaan. Arvioinnilla tuetaan laaja-alaisen käsityötaidon kehittymistä. Oppilaille annetaan erilaisia mahdollisuuksia osoittaa edistymistään ja kannustetaan omien vahvuuksien ylläpitämiseen sekä kehittymässä olevien taitojensa hallitsemiseen. Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia. Palautteen anto on vuorovaikutteista, jolloin myös opettaja saa palautetta käyttämistään menetelmistä tai työtavoista.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineenä. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut käsityön oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso käsityön valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy koko opiskelun ajan. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Numeroarvosana laaditaan yhdessä käsityön opetukseen osallistuneiden opettajien kesken.

Alla ovat käsityön numeroarviointia varten valtakunnalliset kriteerit. Sanallisen arvioinnin muut kuin hyvää osaamista kuvaavat kohdat jäävät kuntakohtaisesti sovittaviksi.

- Oppilas saa arvosanan 10, kun suoriutuu lähes kaikilla osa-alueilla arvosanaa 8 paremmin.
- Oppilas saa arvosanan 9, kun suoriutuu joillakin osa-alueilla arvosanaa 8 paremmin.
- Oppilas saa arvosanan 7, kun suoriutuu joillakin osa-alueilla arvosanaa 8 heikommin.
- Oppilas saa arvosanan 6, kun suoriutuu useilla osa-alueilla arvosanaa 8 heikommin.
- Oppilas saa arvosanan 5, kun hänen työskentelynsä on välttävää kaikilla arvioinnin osa-alueilla.

### Käsityön päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Käsityön opetuksen tavoitteena on	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoidaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi	S2-S5	Työskentely ja tuottaminen	Oppilas suunnittelee työskentelyään, osaa tehdä valintoja ja etsiä työhönsä omia ratkaisuja.
T2 ohjata oppilasta	S1-S5	Kokonaisen käsityöprosessin	Oppilas osaa asettaa työ-

asettamaan käsityöhön omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita sekä toteuttamaan niiden perusteella kokonainen käsityöprosessi ja arvioimaan oppimistaan		toteuttaminen	kentelylleen tavoitteita sekä työskentelee käsityöprosessin mukaisesti ja arvioi realistisesti oppimistaan käsityöprosessin aikana.
T3 opastaa oppilasta tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita	S1-S5	Valmistaminen, tekniikat ja työstömenetelmät	Oppilas osaa valita tarkoituksenmukaisia materiaaleja sekä tekniikoita ja työstömenetelmiä ja osaa käyttää niitä valmistessaan suunnittelemaan tuotteita/teoksia.
T4 ohjata oppilasta käyttämään sujuvasti käsityön käsitteitä, merkkejä ja symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuun	S1-S5	Visuaalinen materiaallinen ja teknologinen ilmaisu	Oppilas käyttää käsityön keskeisiä käsitteitä ja osaa esittää ideansa selkeästi sekä toteuttaa ne suunnitelmaan perusten ottaen huomioon esteettisyyden ja toimivuuden.
T5 ohjata oppilasta havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan työtilanteisiin liittyviin riskitekijöihin ja toimimaan turvallisesti käsityöprosessissa	S6	Turvallinen työskentely	Oppilas osaa arvioida työskentelyn vaaroja ja riskejä sekä toimia turvallisesti käsityöprosessissa.
T6 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa	S1-S5	Tieto- ja viestintäteknologiset taidot Yhteisöllinen työskentely	Oppilas osaa käyttää itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa suunnittelussa ja valmistamisessa sekä oman tai yhteisen käsityöprosessin dokumentoinnissa tieto- ja viestintäteknologiaa.
T7 ohjata oppilasta tuntemaan käsityön, kädentaitojen ja teknologisen kehityksen merkitys omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä	S7	Kädentaitojen ja käsityön merkityksen hahmottaminen arkielämässä ja yhteiskunnassa	Oppilas osaa esimerkkien avulla kuvailla käsityön merkitystä arjessa, yhteiskunnassa ja työelämässä.
T8 ohjata oppilaita taloudelliseen ajatteluun	S8	Valintojen tekeminen ja niiden perustelut	Oppilas osaa perustella käsityön merkityksen kestäväälle

ja kehittämään käsityöprosessiin liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävä elämäntapaa			elämäntavalle ja tehdä sen mukaisia valintoja työskentelyssään.
---	--	--	---

### 15.4.17 LIIKUNTA

#### Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Oppitunneilla korostuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurien moninaisuutta. Opetus on turvallista, ja se perustuu eri vuodenaikojen ja paikallisten olosuhteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Liikunnassa hyödynnetään koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja luontoa monipuolisesti. Oppilaita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen ja eettisesti kestäväan toimintaan ja oppimisilmapiiriin.

Liikunnassa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu. Oppilaat saavat tietoa ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun sekä toisten auttamiseen. Liikunnassa oppilas saa valmiuksia terveytensä edistämiseen.

***”Liikutaan yhdessä minäkäsitystä ja osallisuutta vahvistaen, taitoja soveltaen.”***

**Vuosiluokilla 7-9** pääpaino on monipuolisessa perustaitojen soveltamisessa ja fyysisten ominaisuuksien harjoittamisen opiskelussa eri liikuntamuotojen ja -lajien avulla. Erityisen tärkeää on vahvistaa oppilaan myönteistä minäkäsitystä ja oman muuttuvan kehon hyväksymistä. Opetus tukee oppilaiden hyvinvointia, kasvua itsenäisyyteen, osallisuuteen sekä kannustaa terveyttä edistävään omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Oppilaat osallistuvat kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun sekä ottavat vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta.

#### Liikunnan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Fyysinen toimintakyky</b>		
T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen	S1	L1, L3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä teke-	S1	L1, L3, L4



mään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja		
T3 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään tasapaino- ja liikkumistaitojaan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	L3
T4 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään välineenkäsittelytaitojaan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri välineillä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	L3
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta	S1	L3
T6 vahvistaa uima- ja vesipelastustaitoja, jotta oppilas osaa sekä uida että pelastautua ja pelastaa vedestä	S1	L3
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan	S1	L3, L6, L7
<b>Sosiaalinen toimintakyky</b>		
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunteilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen	S2	L2, L3, L6, L7
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä ottamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista	S2	L2, L6, L7
<b>Psyykinen toimintakyky</b>		
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa oppilaan itsenäisen työskentelyn taitoja	S3	L1, L2, L3
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevydestä ja yhteisöllisyydestä	S3	L1, L2
T12 auttaa oppilasta ymmärtämään riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille	S3	L3
T13 tutustuttaa oppilas yleisten liikuntamuotojen harrastamiseen liittyviin mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, jotta hän saa edellytyksiä löytää itselleen sopivia iloa ja virkistystä tuottavia liikuntaharrastuksia	S3	L1, L3

### Liikunnan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

**S1 Fyysinen toimintakyky:** Opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa. Liikunnan opetukseen valitaan havainto- ja ratkaisuntekötaitoja ja niiden soveltamista monipuolisesti kehitettäviä turvallisia tehtäviä (kuten liikuntaleikit ja pallopelit). Tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja vahvistetaan liikuntamuotojen (kuten jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta sekä palloilut ja voimistelut) ja liikuntalajien avulla monipuolisesti eri vuodenaikoina ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Liikunnan opetukseen kuuluu uinnin, vesiliikunnan ja vesipelastuksen opetusta.

Monipuoliset tehtävät, leikit, harjoitteet ja pelit mahdollistavat osallisuuden, pätevyden, itsenäisyyden sekä kehollisen ilmaisuuden ja esteettisyyden kokemuksia. Liikunnan opetukseen valitaan tehtäviä, joilla opetellaan harjoittelemaan voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta. Liikuntatehtävien avulla oppilaat oppivat arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään omaa fyysistä toimintakykyään. Valtakunnallisen fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä Move! -mittaukset tehdään niin, että ne tukevat 8. vuosiluokalla koulussa järjestettäviä laajoja terveystarkastuksia.

**S2 Sosiaalinen toimintakyky:** Liikuntatehtävien avulla oppilaat oppivat arvioimaan ja kehittämään omaa sosiaalista toimintakykyään. Liikunnan opetukseen valitaan erilaisia pari- ja ryhmätehtäviä, leikkejä, harjoituksia ja pelejä, joissa opitaan ottamaan toiset huomioon sekä auttamaan ja avustamaan muita. Tehtävien myötä opitaan vastuun ottamista yhteisistä asioista ja niiden järjestelyistä sekä säännöistä. Myönteistä yhteisöllisyyttä lisätään ryhmätehtävillä.

**S3 Psyykinen toimintakyky:** Liikunnan opetuksessa käytetään tehtäviä, joissa opitaan pitkäjännitteisesti ponnistelemaan yksin ja yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Erilaisilla tehtävillä harjoitellaan vastuun ottamista. Iloa ja virkistystä tuottavilla liikuntatehtävillä edistetään myönteisten tunteiden kokemista, jotka vahvistavat pätevyyden kokemuksia ja myönteistä minäkäsitystä. Opetuksen yhteydessä annetaan tietoa liikunnan merkityksestä kasvuun ja kehitykselle, tutustutaan harjoittelun periaatteisiin sekä annetaan tietoa liikunnan harrastusmahdollisuuksista ja toimintatavoista eri liikuntamuodoissa.

### Keskeiset sisällöt vuosiluokilla 7–9

Yläkoulun liikunnanopetuksen päätavoite on ohjata oppilasta liikunnalliseen elämäntapaan. Oppilas opiskelee liikuntataitoja ja tietoja, joiden avulla hän voi harrastaa itsenäisesti liikuntaa. Tavoitteena on, että oppilas oppii arvostamaan omaa kehoaan, oppii tuntemaan liikunnalliset vahvuutensa ja motivoituu huolehtimaan hyvinvoinnistaan liikunnan avulla. Oppilas kokee pätevyyden, yhteisöllisyyden ja ilon kokemuksia liikuntatilanteissa ja oppii nauttimaan liikunnan tuottamista fyysistä ja psyykkisistä tuntemuksista. Oppilas oppii fyysisen kunnon hoitamisen perusteet.

### 7-9 luokkien paikalliset painotukset

- itsenäiseen liikunnan harrastamiseen tarvittavien erilaisten liikuntataitojen opiskeleminen eri liikuntamuodoissa
- liikuntatehtävien yksilöllistäminen pätevyyden kokemusten varmistamiseksi, liikunnallisen itsetunnon vahvistamiseksi sekä oppilaan autonomian ja osallisuuden tukemiseksi
- oppilaiden osallisuus liikunnan tuottamisessa
- paikallisiin liikuntamahdollisuuksiin tutustuminen

Liikuntatuntien lisäksi yläkouluissa on huolehdittava Liikkuva koulu -ohjelman mukaisesti, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus liikkua tunti jokaisena koulupäivänä. Liikkumismahdollisuuksia luodaan välitunti-liikuntatoiminnalla, opetuksen toiminnallistamisella, kerhotoiminnalla, valinnaisliikunnalla ja koulumatkaliikunnalla. Tarkoituksena on vähentää istumista ja lisätä liikettä. Koulupäivän liikunnallistamisessa huomioidaan oppilaiden osallisuus, yhteisöllisyys ja tasa-arvoisuus. Liikkuva koulu -toiminnan tavoitteena on edistää oppilaiden kouluviihtyvyyttä, hyvinvointia, terveyttä ja oppimista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja edistää kotoutumista.

Kainuussa toimii Vuokatti-Ruka -urheiluakatemia, joka kuuluu valtakunnalliseen akatemiaverkoston. Urheiluakatemia toiminnan tavoitteena on mahdollistaa jo yläkouluikäisille joustava koulunkäynnin ja monipuolisen liikunnan ja urheilun yhdistämisen toimivissa olosuhteissa. Tavoitteena on varmistaa nuorelle määrällisesti riittävä ja laadukas päivittäisvalmennus yhteistyössä seurojen ja lajiliittojen kanssa. Pääteemoja ovat monipuoliset liikuntataidot, terve urheilija ja innostuksen vahvistaminen. Urheilu-valmennuksen lisäksi akatemiatoimintaan kuuluu urheilullisiin elämäntapoihin ja -taitoihin kasvattaminen urheilijan polul-

la. Yläkouluakatemia toimintamalleja voivat olla yläkoululeiritys, urheilukoulu, liikuntapainotteinen yläkoulu ja liikuntalähikoulu. Toiminnan valtakunnallisista linjauksista vastaa Suomen Olympiakomitea.

Urheiluakatemiatoiminta tukee opetussuunnitelmaan sisältyvää tavoitetta tuoda tunti liikuntaa jokaisen oppilaan jokaiseen koulupäivään. Malli mahdollistaa mielekkään liikkumisen niille oppilaille, jotka ovat valinneet urheilijan polun ja haluavat oppia ja kehittää tietojaan, taitojaan ja kykyjään urheilijana.

### Talviliikunta

Yläkoulun talviliikunnassa tavoitteena on, että oppilas:

- hallitsee vähintään yhden talviliikuntamuodon niin, että hän kykenee lajin itsenäiseen harrastamiseen
- tietää kyseisen liikuntamuodon varusteiden perusominaisuudet, käytön ja huollon perusteet
- ymmärtää eri talviliikuntamuotojen lajirajat ylittävät peruseriaatteet (esim. liuku, painonsiirto, sauvatyönnöntekniikka)

Talviliikunnan opiskelussa edetään perustekniikoiden harjoittelusta niiden soveltamista vaativiin tehtäviin. Oppilas kokee myönteisiä oppimisen ja kehittymisen kokemuksia ja nauttii ulkona liikkumisesta. Talviliikunnalla harjoitetaan oppilaan kestävyysominaisuuksia ja tasapainotaitoja. Oppilas tulee tietoiseksi paikkakuntansa mahdollisuuksista harrastaa eri talviliikuntalajeja.

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
<u>Taitojen kehittäminen</u>  T3 Harjoitetaan erilaisia talviliikuntamuotoja (esim. lumikenkäily, laskettelu, hankifutis yms. pelisovellukset, luistelu, hiihto). Perehdytään vähintään yhteen talviliikuntamuotoon niin, että oppilaalla on mahdollisuus kehittää lajin tekniikka automatisoituneelle tasolle. T3 Harjoitetaan tasapainotaitoja.  T4 Harjoitetaan välineenkäsittelytaitoja	T8 Opiskellaan pareittain, ryhmissä sekä omatoimisesti. T9 Harjoitellaan noudattamaan reilun pelin periaatteita.	T 10 Opitaan kantamaan vastuuta omista välineistä ja työskentelemään pitkäjänteisesti.  T 10 ja T 13 Opitaan hyväksymään talviolosuhteet ja varustautumaan ja toimimaan niiden mukaisesti. Tutustutaan paikkakunnan talviliikuntamahdollisuuksiin.
<u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u>  T5 Harjoitetaan kestävyyttä.		

### Hyvän osaamisen kriteerit päättöarvosanalle 8

Oppilas varustautuu ohjeiden mukaisesti, huolehtii varusteistaan, osaa yhden talviliikuntalajin tekniikan automatisoituneella tasolla, osallistuu aktiivisesti kaikkeen talviliikuntaan.

## Luonto- ja elämysliikunta

Yläkoulun luonto- ja elämysliikunnassa tavoitteena on, että oppilas:

- Hallitsee maastossa liikkumisen taidot niin, että hän luottaa omiin taitoihinsa ja uskaltaa hyödyntää luontoa liikkumisympäristönään.
- Osaa liikkua kartan ja kompassin avulla ja ymmärtää luonnonolosuhteiden merkityksen liikkumisessa (vuodenajat, maastonmuodot, varusteet)
- Luontoliikuntaa harjoitellaan edeten lähiympäristöstä vaativampiin maastoihin. Oppilas kokee myönteisiä onnistumisen, ilon ja jännityksen kokemuksia ja nauttii luonnon rauhoittavasta ja virkistävästä vaikutuksesta. Luontoliikunnalla ylläpidetään ja harjoitetaan oppilaan kestävyysominaisuuksia, kehonhallintaa ja tasapainotaitoja. Oppilas tutustuu paikkakuntansa mahdollisuuksiin liikkua luonnossa

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
<p><u>Taitojen kehittäminen</u></p> <p>T2 Harjoitetaan havaintomotorisia taitoja havainnoimalla ympäristöä ja yhdistämällä havaintoja karttaan. Harjoitetaan aistien monipuolista käyttämistä liikkumisen tukena.</p> <p>T2 Harjoitellaan liikuntatilanteeseen sopivien ratkaisujen tekemistä suhteessa omiin kykyihin että maaston vaatimuksiin.</p> <p>T7 Harjoitellaan turvallisuustekijöiden huomioimista liikunnassa.</p> <p>T3 Liikkumistaitojen soveltaminen maastossa ja tasapainotaitojen harjoittaminen.</p>	<p>T8 Harjoitellaan työskentelemään pareittain, ryhmässä sekä omatoimisesti erilaisten tehtävien vaatimusten mukaisesti.</p>	<p>T 10 ja T13 Oppilas oppii hyväksymään ja tunnistamaan luonnon vaihtelevat olosuhteet ja niiden merkityksen liikunnan harrastamisessa.</p> <p>T 11 ja T 12 Oppilas kokee luontoliikunnan virkistävän ja rentouttavan vaikutuksen.</p> <p>T11 Oppilas kasvattaa luontoliikuntaan liittyvää itseluottamustaan ja tuntee myönteisiä tunteita (jännitys, ilo, virkistys, oppimisen kokemukset).</p> <p>T10 Oppilas tiedostaa pitkäjänteisen työskentelyn merkityksen fyysisen tehtävän suorittamisessa ja kunnon kohottamisessa sekä osaa suhteuttaa oman fyysisen kunnon ja jaksamisen tehtävän vaatimuksiin.</p>
<p><u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u></p> <p>T5 Harjoitetaan kestävyyttä luonnossa liikkuen.</p>		

### Hyvän osaamisen kriteerit arvosanalle 8

Oppilas tunnistaa karttamerkit ja osaa suunnata kartan maaston ja/tai kompassin avulla. Oppilas tietää kompassin avulla suunnassa kulkemisen periaatteet. Oppilas jaksaa ja motivoituu liikkumaan itselleen sopivalla kestävyyskuntoa kehittäväällä rasiustasolla 60 min yhtäjaksoisesti. Oppilas osaa työskennellä kenen tahansa oppilastoverin parina tai ryhmässä. Hän hyväksyy luonnon vaihtelevat olosuhteet ja osaa liikkua turvallisesti, sujuvasti ja tarkoituksenmukaisesti erilaisissa maastoissa.

## Palloilu

Yläkoulun palloilussa tavoitteena on, että oppilas:

- Harjoittaa henkilökohtaisia välineenkäsittelytaitojaan niin, että hän luottaa omiin taitoihinsa ja uskaltaa osallistua aktiivisesti eri peleihin
- Ymmärtää lyönnin, potkun ja heittämisen lajirajat ylittävät perusperiaatteet ja oivaltaa eri pelimuotojen pelitaktiikan perusteet

Oppilas kokee palloilussa myönteisiä joukkueeseen kuulumisen kokemuksia ja nauttii pelaamisesta. Vauhdikkailla peleillä ylläpidetään ja harjoitetaan oppilaan kestävyysominaisuuksia. Pelien nopeat suunnanmuutokset harjoittavat oppilaan reaktio- ja rytmikykyisyyttä sekä nopeutta. Pelitaktista osaamista harjoitellaan edeten pienpeleistä kohti täydellä kentällisellä pelaamista. Oppilas tutustuu paikkakuntansa mahdollisuuksiin harrastaa palloilulajeja.

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
<p><u>Taitojen kehittäminen</u></p> <p>T3 Harjoitetaan liikkumistaitoja pelitilanteisiin sovellettuina, jolloin kehittyy erityisesti kehohallinta ja koordinaatio.</p> <p>T4 Harjoitetaan välineenkäsittelytaitoja:</p> <p>1. silmäkäsikoordinaation harjoittaminen: Eri pelivälineillä kämmenlyönnin, rystilyönnin ja syöttämisen harjoittelemista ja soveltaminen eri mailapeleihin. Lentopallon sormilyönnin, hihalyönnin, syötön ja iskulyönnin harjoittelemisen. Heittämiseen perustuvien pelien perustekniikoiden harjoittelemisen (syöttäminen, kuljettaminen ja maalin tekeminen).</p> <p>2. pelivälineiden hallitseminen jaloin.</p> <p><u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u></p> <p>T5 Kestävyden harjoittaminen T5 Nopeuden harjoittaminen T3 Reaktiokyvyn harjoittaminen T3 Rytmikyvyn harjoittaminen</p>	<p>T8 Tunneilmaisun säätely pelitilanteissa, oman pelaamisen ja toiminnan sopeuttaminen tilanteen mukaisesti muiden pelaajien toimintaan.</p> <p>T8 Oppilas hyväksyy vastoinkäymiset ja hallitsee tunneilmaisuaan.</p>	<p>T11 Yhteisöllisyyden myönteinen kokeminen ja sen luominen omalla asenteella.</p> <p>T13 Tutustuu paikallisiin palloilun harrastusmahdollisuuksiin.</p> <p>T13 Pelitaktinen osaaminen: Peruspelitaktiikoiden harjoittelu edeten pienpeleistä täyden kentällisen peleihin</p> <p>1) Maalipelit: puolustaminen, pelin avaaminen omasta pelipäädystä, karvaaminen, hyökkäyspään pelaaminen ja maalin tekeminen.</p> <p>2) Mailapelit: hyökkäämisen ja puolustamisen perusteet.</p> <p>3) Lentopallo: pelaajien toiminta hyökkäys- ja puolustustilanteissa.</p> <p>4) Muut pelit: peruspeli-idean ymmärtäminen.</p>

Hyvän osaamisen kriteerit arvosanalle 8

Oppilas osaa opetetut palloilutaidot motorisen perustaidon tasolla. Osallistuu aktiivisesti taitojensa mukaisesti itsenäiseen tai pienryhmäharjoituksiin sekä pelitilanteisiin. Hallitsee tunneilmaisunsa muita kunnioit-

taen.

## Perusliikunta

Yläkoulun perusliikunnan tavoitteena on, että oppilas:

- Kehittyy juoksemisen, hyppäämisen ja heittämisen taidoissaan niin, että osaa soveltaa näitä taitoja erilaisiin liikuntamuotoihin kuten yleisurheiluun, palloiluun ja voimisteluun.
- Ymmärtää juoksun, heittämisen ja hyppäämisen lajirajat ylittävät peruseriaatteen

Perusliikunnassa harjoitteiden organisoinnissa kiinnitetään huomiota riittävään toistojen määrään ja siihen, että oppilas saa harjoitella taitojaan ilman, että hänen suorituksiaan seurataan ja arvioidaan muiden oppilaiden toimesta. Oppilas kokee myönteisiä kehityksiä oppimisen elämyksiä taitojen edistyessä. Perusliikuntataitoja voidaan harjoittaa yleisurheilukentän lisäksi myös sisätiloissa sekä maastossa. Perusliikuntaan kuuluu olennaisesti myös fyysisten ominaisuuksien kehittäminen (voima, nopeus, liikkuvuus, kestävyys).

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
<p><u>Taitojen kehittäminen</u></p> <p>T3 Heittämisen harjoittelemista eri välineillä (keihäs, kiekko, moukari, erilaiset pallot) ja vauhdin yhdistäminen heittämiseen. Heittämisen peruseriaatteiden (liikevirta jaloista keskivartalon kautta heittokäteen ja vastakkaisuseriaate heittokädessä ja tukijalassa) harjoittelemista ja soveltamista erilaisiin heittoihin. Heiton harjoittelemisessa painottuu tekniikka voiman sijaan.</p> <p>T3 Hyppäämisen harjoittelemista ilman vauhtia ja yhdistettynä vauhtiin. Hypyn peruseriaatteiden harjoittelemista (vapaiden kehonosien mukaanotto ponnistukseen, jousto ponnistaessa ja alastulossa, tasapainon ylläpitäminen) ja periaatteiden soveltamista erilaisiin hyppyihin kuten hypyt eteen ja ylöspäin, erilaiset loikat, loikkayhdistelmät, hypyt korokkeille ja korokkeilta alas, aitojen ylittäminen, hyppääminen yhdellä jalalla ja kahdella jalalla, pituushypyn tekniikka, korkeushypyn tekniikka, seiväshypyn tekniikan perusidea.</p> <p>T3 Juoksutekniikan harjoittelu eri vauhteilla ja koordinaatioharjoitteita hyödyntäen. Juoksemista erilaisilla alustoilla ja ympäristöissä.</p>	<p>T8 Oppilas keskittyy oman tekniikan kehittämiseen.</p> <p>T9 Oppilas suhtautuu oppilastovereittensa liikkumiseen kannustavasti.</p>	<p>T10 Oppilas oppii asettamaan itselleen realistisia oppimistavoitteita ja oppii arvostamaan harjoittelun merkitystä suorituksen parantamisessa.</p> <p>T 11 Oppilas nauttii omasta liikkumisestaan.</p>

<p><u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u></p> <p>T3 ja T5 Hyppyharjoitteilla kehitetään rytmikykisyyttä, tasapainoa, kehonhallintaa ja jalkojen lihasvoimaa. Juoksuharjoitteilla harjoitetaan nopeutta ja kestävyyttä harjoituksen tavoitteen mukaisesti.</p>		
---	--	--

<p>Hyvän osaamisen kriteerit arvosanalle 8</p> <p>Oppilas osaa yhdistää vauhdin ja heiton. Heittoväline irtoaa kädestä oikeassa asennossa ja lentää oikean mallisen liikeradan niissä heittomuodoissa, joita on harjoiteltu. Oppilas tietää heittämisen peruseriaatteen ja käyttää niitä hyväkseen heittotilanteissa.</p> <p>Oppilas osaa yhdistää sujuvasti vauhdin ja hypyn ja vauhdista on selkeästi hyötyä. Oppilas erottaa ylöspäin ja eteenpäin hyppäämisen tekniikat toisistaan. Hyppääminen on tasapainoista ja hallittua. Oppilas tietää hyppäämisen peruseriaatteen.</p> <p>Oppilaan juoksu on rytmillisesti sujuvaa, jalkojen liikerata on suoraviivaista, kehon ja lantion asento on hyvä ja kädet rytmittävät juoksua. Oppilas osaa juosta eri nopeuksilla ja suhteuttaa juoksunopeutensa kuntoonsa ja tehtävänä olevaan juoksumatkaan. Oppilas tietää juokсутekniikan perusteet.</p>
--

### Rytmiliikunta ja tanssi

Yläkoulun rytmiliikunnan ja tanssin opetuksen tavoitteena on, että oppilas:

- tunnistaa liikkeen ja rytmin yhteneväisyyden.
- osaa liikkua rytmin mukaan sekä osaa hahmottaa liikkeessä olevan rytmin.
- oppii tavallisimmat eri tanssimuodoissa käytettävät askeleet, joita soveltaa eri tanssilajeihin (esim. vaihtoaskel, vuorohyppely, laukka-askel, ristiaskel) ja oppii tanssiliikunnan perusteet itsenäisen tanssiharrastuksen aloittamiseksi.
- liikkuu eri voimakkuuksilla, eri tasoissa, käyttäen eri tavoin tilaa yksin, parin kanssa tai ryhmänä

Rytmiliikunnan taitoja harjoitellaan liikkumalla musiikin tahdittamana ja kokeilemalla liikkeitä eri rytmissä. Lisäksi oppilaita ohjataan huomioimaan liikkeen rytmiä ja käyttämään sitä hyväksi uusien liikuntataitojen oppimisessa. Rytmiliikunta sisältää tanssia yksin, pareittain ja ryhmässä sekä muuta musiikkiliikuntaa. Liikkumisen rytmiikkaa tuodaan esiin kaikessa liikkumisessa. Rytmiliikunnassa korostuu liikkeen ilmaisullisuus, oman kehon liikkeestä ja yhteisöllisyydestä nauttiminen. Liikuntamuodossa tuetaan myönteistä suhtautumista omaan kehoon.

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
-----------------------	--------------------------	------------------------

<p><u>Taitojen kehittäminen</u></p> <p>T3 Liikkumisen harjoittelua tasajakoiseen ja kolmijakoiseen musiikkiin: Perusparitanssien (valsse, jenkka, fox, latinalaiset tanssit) perusaskelkuvioiden harjoittelemista.</p> <p>T3 Erilaisia piiritansseja, joissa sovelletaan perusaskeleita.</p> <p>T3 Tutustumista ryhmäliikuntamuotoihin ja perusaskelsarjojen harjoittelua.</p> <p>T3 Rytmin tiedostamista erilaisten liikuntataitojen harjoittelussa.</p>	<p>T8 Toisen kosketuksen ja läheisyyden hyväksyminen ja myönteinen suhtautuminen omaan kehoon ja tanssimiseen.</p> <p>Yhdessä toimiminen ja yhteisestä liikkumisesta nauttiminen.</p> <p>Esiintymisen harjoittelu.</p>	<p>T11 Oppilas oppii nauttimaan musiikin ja liikkeen yhdistymisestä.</p>
<p><u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u></p> <p>T3 Rytmikykyisyyden kehittäminen.</p> <p>T5 Lihaskunnan harjoittaminen.</p> <p>T5 Kestävyyden kehittäminen.</p>		

#### Hyvän osaamisen kriteerit päättöarvosanalle 8

Oppilas osaa mukauttaa liikkeensä annettuun rytmiin. Oppilas tunnistaa annetun liikuntatehtävän rytmin. Oppilas osallistuu rytmiliikunnan harjoitteluun myönteisellä asenteella ja hyväksyy kaikki oppilastoverit tanssiparikseen tai ryhmäänsä.

#### Kehonhallinta ja voimistelu

Yläkoulun kehonhallinnan ja voimistelun opetuksessa on tavoitteena, että oppilas:

- kehitty tasapainotaidoissaan, kehonhallinnassaan ja kehon ja raajojen yhteiskoordinaatiossaan.
- kehitty lihaskunnossaan ja oppii erilaisia lihaskuntoharjoitteita oman kehon painoa hyväksi käyttäen.
- saa myönteisiä kokemuksia oman kehon hallitsemisesta ja rohkeutta haastaa itseään ja osaamistaan erilaisissa kehonhallintaa vaativissa liikkeissä

Kehonhallinnan ja voimistelun harjoittelussa kiinnitetään huomiota oppilaiden kykyyn hallita kehoaan erilaisissa liikemuodoissa, -nopeuksissa, -suunnissa ja tasoissa. Kehonhallintaa harjoitellaan esimerkiksi telinevoimistelun, parkourin, kiipeilyn ja seikkailuliikunnan avulla. Kehonhallinnassa harjoitellaan keräliikkeitä, vartaloa ja raajoja ojentavia liikkeitä, tasapainoliikkeitä ja näiden erilaisia yhdistelmiä. Lisäksi kiinnitetään huomiota lihaskuntoharjoitteluun.

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
-----------------------	--------------------------	------------------------



<p><u>Taitojen kehittäminen</u></p> <p>T3 Harjoitellaan vaativuustasoiltaan erilaisissa liikkeissä pää alaspäin olemista, käsien varassa olemista, roikkumista, heilumista, kiipeämistä, käsien varassa kohottautumista, kierimistä ja keräliikkeitä, taittamista, tasapainoilua ja kääntymistä.</p> <p>T3 Harjoitellaan vaativuustasoltaan erilaisissa hyppyissä (esim. jännehyppy, kerähyppy, x-hyppy, kasakahyppy, käännöshyppy, voltit jne.) vauhdista ponnistamista ja hallittua lentovaihetta ja alastuloa.</p> <p>T3 Harjoitellaan edellisiä taitoja eri nopeuksilla ja erilaisissa liikeyhdistelmissä, sarjoissa ja tasoissa.</p> <p>T2+T7 Harjoitellaan havaintomotorisia taitoja, joiden avulla oppilas osaa toimia asiallisesti ja turvallisesti kehonhallintaa ja tasapainotaitoja vaativissa tehtävissä.</p>	<p>T8 Oppilas keskittyy omien taitojen harjoitteluun, kannustaa muita ja hyväksyy auttamisen liikkeissä sekä kykenee itse avustamaan oppilastovereitaan liikkeiden suorittamisessa.</p>	<p>T11 Oppilas oppii asettamaan itselleen realistisia oppimistavoitteita ja oppii arvostamaan harjoittelun merkitystä suorituksen parantamisessa. Oppilas nauttii omasta liikumisestaan ja kokee onnistumisen iloa edistymisessään.</p> <p>T11 Oppilas saa rohkeutta yrittää ja harjoitella aluksi haastavata/vaikealta tuntuvia liikkeitä.</p>
<p><u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u></p> <p>T3 ja T5 Lihassoiman- ja kunnon kehittäminen. Reaktio-, suuntautumisen- ja rytmikyvyn kehittäminen.</p>		

#### Hyvän osaamisen kriteerit päättöarvosanalle 8

Oppilas erottaa kerä-, ojennus- ja taittoliikkeet toisistaan ja hallitsee kehonsa näissä liikkeissä. Oppilas hallitsee tasapainonsa staattisissa ja dynaamisissa suuntaa muuttavissa ja eri nopeuksilla tapahtuvissa liikkeissä. Oppilas harjoittelee rohkeasti annettuja tehtäviä ja edistyy taidoissaan. Osaa harjoitellut taidot kuten kuperkeikan kyykystä lähtien ja kyykkyyntä päätyen, käsilläseisoon tuettuna, kääntymisen perusteet, kiepsahduksen tangoilta (päinsyöksyntä), kiepsahduksen avustettuna.

#### Vesiliikunta

Yläkoulun vesiliikunnan tavoitteena on, että oppilas:

- Saavuttaa uintitaidon (200m yhtämittainen uinti, josta 50m selällään)
- Osaa vesipelastautumisen ja -pelastamisen perusteet
- Tutustuu erilaisiin vesiliikuntamuotoihin (esimerkiksi vesijuoksu, vesijumppa, uimahypyt, taitouinti, vesipallo)

- Ymmärtää vesiliikunnan yleiset periaatteet, joita ovat liukuasento, ote vedestä, hengittäminen veteen ja harjoittelee niitä
- Kehittyy uintitaidossaan niin, että hän pystyy käyttämään vesiliikuntaa itsenäisessä liikuntaharrastuksessaan

Vesiliikunnan opiskelussa edetään uintiasentoon ohjaavista ja veteen hengittämisen harjoittelusta kohti eri uintitekniikoita. Ohjelmassa tulee olla vesipelastautumisen ja -pelastamisen harjoitteita. Oppilas kokee myönteisiä oppimisen kokemuksia ja ymmärtää uinnin merkityksen kansalaistaitona. Vesiliikunnassa harjoitetaan oppilaan kestävyyttä ja lihaskuntoa. Oppilas tulee tietoiseksi erilaisista vesiliikuntamuodoista. Vesiliikunnassa korostuu tehtävien eriyttäminen kunkin oppilaan taitotason mukaisesti.

Fyysinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Psyykinen toimintakyky
<u>Taitojen kehittäminen</u> T7 Harjoitetaan vedessä liikkumisen perusperiaatteita. T7 Harjoitetaan eri uintitekniikoita keskittyen erityisesti vapaauintiin ja rintauintiin. T7 Harjoitellaan vedestä pelastautumista ja pelastamista: veteen hyppäämistä jalat ja pää edellä, syvyys- ja pituussukellusta sekä vedessä kuljettamista.	T8 opiskellaan pareittain, ryhmissä sekä omatoimisesti.	T11 Oppilas oppii arvostamaan kehoollista erilaisuutta ja hyväksymään itsensä. T11 Oppilas motivoituu harjoittelemaan vesiliikuntataitojaan oman taitotasonsa mukaisilla harjoitteilla. T13 Oppilas tietää erilaisia vesiliikuntaharrastusmahdollisuuksia.
<u>Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen</u> T5 Harjoitetaan kestävyyttä T5 Harjoitetaan lihaskuntoa.		

#### Hyvän osaamisen kriteerit päättöarvosanalle 8

Oppilas osallistuu vesiliikuntatunneille yleensä aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia vesiliikuntamuotoja. Oppilas hahmottaa asentonsa vedessä ja osaa useimmiten tehdä tarkoituksenmukaisia liikkeitä kyseessä olevan vesiliikuntamuodon mukaisesti. Oppilas osaa uida, pelastautua ja pelastaa vedestä. Oppilas toimii turvallisesti, asiallisesti ja yhdessä sovitulla tavalla.

#### Laaja-alaisen osaamisen paikalliset painotukset liikunnassa vuosiluokilla 1-9

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys

Oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opetusmenetelmällisillä ratkaisulla, joissa korostuu oppilaiden aktiivisuus ja osallisuus. Liikunnan avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista tuetaan oppilaiden yhteisöllisyyden, mutta samalla itsestä ja omasta toiminnasta vastuun ottamisen korostamisella. Liikunnan avulla oppilaat harjaantuvat mm. yhteistyötaitoissa sekä yritteliäisyydessä. Liikunnan opetus tähtää terveen itsearvostuksen kehittymiseen.

Liikunnan oppiaineen sisältöjä ja tavoitteita yhdistetään useisiin oppiaineisiin (mm. biologia, terveystieto). Teoria-aineiden opetusta toiminnallistamalla liikunnan tavoitteet ja sisällöt linkittyvät useisiin oppiaineisiin.

### **Liikunta valinnaisaineena**

Liikunnan valinnaisaineen tavoitteena on lisätä oppilaan liikunnan määrää, parantaa soveltuvilta osin motorisia valmiuksia ja toimintakykyä, sekä tuottaa iloa ja virkistystä. Sisältöjä suunnitellaan yhdessä oppilaiden kanssa pyrkimyksenä tutustua ja tutustuttaa oppilaat mahdollisuuksien mukaan myös uusiin liikuntamuotoihin. Valinnaisaineen tavoitteet ja sisällöt syventävät liikunnan oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä. Toiminnassa pyritään yhteistyöhön kunnan eri liikuntatoimijoiden (esimerkiksi liikuntaseurat, liikuntapalveluja tuottavat yritykset) kanssa.

### **Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9**

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla turvallisesti ja monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä sisä- ja ulkotiloissa oppilaita osallistaen. Opetuksessa otetaan huomioon vuodenaajat, paikalliset olosuhteet sekä koulun ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella tavalla. Opetuksen yhteydessä korostetaan fyysistä aktiivisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ylläpitäviä työtapoja, kannustavaa vuorovaikutusta ja toisten auttamista sekä henkisesti ja fyysisesti turvallista toimintaa. Liikuntateknologian hyödyntämisellä tuetaan liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Koulun ulkopuolisille liikuntapaikoille siirtymisessä edistetään turvallista liikennekäyttäytymistä.

### **Ohjaus, eriyttäminen ja tuki liikunnassa vuosiluokilla 7-9**

Kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri on edellytys liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Toiminnan tulee antaa kaikille oppilaille mahdollisuus onnistumiseen ja osallistamiseen sekä tukea hyvinvoinnin kannalta riittävää toimintakykyä. Opetuksessa on keskeistä oppilaiden yksilöllisyyden huomioon ottaminen, turvallinen työskentelyilmapiiri sekä organisoinnin ja opetusviestinnän selkeys. Pätevyydenkokemuksia ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta tuetaan oppilaslähtöisillä ja osallistavilla työtavoilla, sopivilla tehtävillä ja rohkaisevalla palautteella. Vuosiluokkien 7-9 opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota toimintakyvyn tukemiseen ja mieluisan liikuntaharrastuksen ylläpitämiseen tai löytämiseen.

### **Oppilaan oppimisen arviointi liikunnassa vuosiluokilla 7-9**

Oppilaiden kasvamista liikuntaan ja liikunnan avulla tuetaan monipuolisella, kannustavalla ja ohjaavalla palautteella ja arvioinnilla. Ne tukevat oppilaiden myönteistä käsitystä itsestä liikkujana. Palautteessa ja arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset vahvuudet sekä kehittymistarpeet ja tuetaan niitä. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet.

Liikunnan arviointi perustuu fyysisen-, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arvioinnin kohteina ovat oppiminen (tavoitteet 2-6) ja työskentely (tavoitteet 1 ja 7-10), joten fyysisten kuntoominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Move! -mittausten tuloksia ei käytetä oppilaan arvioinnin perusteina. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä siten, että oppilaille on mahdollisuus osoittaa parasta osaamistaan. Oppilaita ohjataan itsearviointiin.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut liikunnan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso liikunnan valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen liikunnassa kehittyy kumulatiivisesti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetus suunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

### Liikunnan päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Fyysinen toimintakyky</b>			
T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan yleensä aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia liikuntamuotoja.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa liikuntatilanteissa	Oppilas tekee useimmiten tarkoituksenmukaisia ratkaisuja erilaisissa liikuntatilanteissa.
T3 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään tasapaino- ja liikkumistaitojaan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	Motoriset perustaidot (tasapaino- ja liikkumistaidot), eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa tasapaino- ja liikkumistaitoja useimmissa opetuksissa liikuntamuodoissa.
T4 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään välineenkäsittelytaitojaan, jotta oppilas	S1	Motoriset perustaidot (välineenkäsittelytaidot) eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa välineenkäsittelytaitoja useimmissa opetuksissa liikuntamuodoissa.

osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri välineillä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa			
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta	S1	Fyysisten ominaisuuksien arviointi, ylläpito ja kehittäminen	Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan ja sen pohjalta harjoittaa voimaa, nopeutta, liikkuvuutta ja kestävyyttä.
T6 vahvistaa uima- ja vesipelastustaitoja, jotta oppilas osaa sekä uida että pelastautua ja pelastaa vedestä	S1	Uima- ja vesipelastustaidot	Oppilas osaa uida, pelastautua ja pelastaa vedestä.
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan	S1	Toiminta liikuntatunneilla	Oppilas toimii turvallisesti ja asiallisesti liikuntatunneilla.
<b>Sosiaalinen toimintakyky</b>			
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas osaa toimia eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä ottamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa ottavansa vastuuta yhteisistä oppimistilanteista.
<b>Psyykinen toimintakyky</b>			
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa oppilaan itsenäisen työskentelyn taitoja	S3	Työskentelytaidot	Oppilas osaa pääsääntöisesti työskennellä vastuullisesti ja itsenäisesti.
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T12 auttaa oppilasta ymmärtämään riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

T13 tutustuttaa oppilas yleisten liikuntamuotojen harrastamiseen liittyviin mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, jotta hän saa edellytyksiä löytää itselleen sopivia iloa ja virkistystä tuottavia liikuntaharrastuksia	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
--	----	--	--

### 15.4.18 KOTITALOUS

#### Oppiaineen tehtävä

Kotitalouden opetuksen tehtävänä on kehittää kodin arjen hallinnan sekä kestävän ja hyvinvointia edistävän elämäntavan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Opetuksessa edistetään kädentaitoja ja luovuutta sekä kykyä tehdä valintoja ja toimia kodin arjessa kestävästi. Opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden kotitaloudelliselle osaamiselle, mikä merkitsee taitoa toimia eri ympäristöissä ja toteuttaa kotitalouden tehtäviä. Opetuksella tuetaan oppilaiden kasvua kodin arjen perusedellytysten ylläpitämisestä huolehtiviksi kuluttajiksi. Kotitalousopetuksessa kehitytään kanssaihmisistä huoltapitäviksi lähimmäisiksi ja kasvetaan perheen, kodin ja yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi.

Opetus antaa valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhdessä elämiseen. Kotitalousopetuksessa luodaan perusta kestävään asumiseen, ruokaosaamiseen ja kuluttajuuteen. Oppilaat saavat käsityksen kodin teknologisoituvasta arjesta, kustannustietoisesta toiminnasta sekä tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisestä kotitalouden toiminnassa.

Kotitalouden keskeisten sisältöjen ja oppimistehtävien avulla kehitetään oppilaiden suunnittelu-, organisointi-, työskentely- ja voimavarojen hallinnan taitoja. Kotitalouden tehtävänä on vahvistaa valmiuksia pitkäjänteiseen työskentelyyn, yhdessä toimimiseen ja kriittiseen tiedonhallintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään jokaisen oppilaan yhdenvertaiseen ja tasapuoliseen osallisuuteen oppimistilanteissa. -Oppiaine kasvatkaa toiminnallisuuteen ja yritteliäisyyteen sekä vastuullisuuteen ja taloudellisuuteen.

Oppiaine soveltaa toiminnaksi eri alojen tietoa, ja yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa monipuolistaa oppimiskokemuksia. Eheyttävä opetus tukee erilaisten kodin arkeen liittyvien käsitteiden, asioiden tai ilmiöiden keskinäisten yhteyksien ja syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä syventäen oppimista. Kotitalouden opetus kattaa laaja-alaisen osaamisen kaikki osa-alueet.

Kotitalousopetus rakennetaan suunnitelmalliseksi oppimista tukevaksi jatkumoksi, jolloin tiedot ja taidot syvenevät vaiheittain kokonaisuuksiksi. Oppilaiden itsenäisyys ja vastuu kasvavat vähitellen, ja opetus ohjaa ongelmanratkaisuun, tiedon ja taidon soveltamiseen ja luovuuteen. Opittua sovelletaan ja syvennetään omassa kodissa ja lähipiirissä kotitehtävien avulla.

Kotitalousopetusta voidaan opetuksen järjestäjän niin päättäessä antaa jo alemmilla vuosiluokilla. Tällöin noudatetaan kotitalouden oppimäärän opetussuunnitelman perusteita oppilaiden iän huomioon ottaen.

Opetuksen tavoitteet, keskeiset sisältöalueet ja toteutus määritellään paikallisessa opetussuunnitelmassa opetussuunnitelman perusteita soveltaen.

### Kotitalouden opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Käytännön toimintataidot</b>		
T1 Ohjata oppilasta suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa	S1, S2, S3 Ruokaosaaminen ja leipominen Ateriasuunnittelu ja -toteutus Tasapuolinen työnjako, vastuullisuus Ajankäytön suunnittelu Toiminnan arviointi Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen osana hyvinvointia Kestävän tulevaisuuden mukaisia valintoja	L3
T2 Harjaannuttaa kotitalouden hallinnassa tarvittaviin kädentaitoihin, luovuuteen ja estetiikan huomiointiin	S1, S2 Ruokaosaaminen ja leipominen Ateriasuunnittelu ja -toteutus Kattaminen ja ruoan esille laittaminen Juhlat Käytännön asumisen taidot	L3
T3 Ohjata ja rohkaista oppilasta valitsemaan ja käyttämään hyvinvointia edistävää ja kestävän kulutuksen mukaisesti materiaaleja, työvälineitä, laitteita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa	S1, S2, S3 Ruokaosaaminen ja leipominen Asumisen taidot Jätteiden lajittelu, kierrätys Kotitalouskoneiden käyttö ja hoito Arjen teknologian hyödyntäminen Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen osana hyvinvointia	L3, L4, L5, L7
T4 Ohjata oppilasta suunnittelemaan ajankäyttöään ja työn etenemistä sekä ylläpitämään järjestystä oppimistehtävien aikana	S1, S2 Ruokaosaaminen ja leipominen Ateriasuunnittelu ja -toteutus Ajankäytön suunnittelu Käytännön asumisen taidot Järjestyksestä huolehtiminen työskentelyn aikana	L1, L3, L6
T5 Ohjata ja motivoida oppilasta toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti sekä ohjata kiinnittämään oppilaan huomiota käytettävissä oleviin voimavaroihin	S1, S2, S3 Keittiöhygienia Työturvallisuus ja -ergonomia Ajankäyttö Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen osana hyvinvointia Kestävän tulevaisuuden mukaiset arjen valinnat	L3, L5, L7
<b>Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot</b>		
T6 Ohjata oppilasta harjoittelemaan kuuntelua sekä rakentavaa keskustelua ja argumentointia op-	S1, S2, S3 Ateriasuunnittelu ja -toteutus Hyvät tavat, toisten huomioon ottaminen	L1, L2, L6, L7

pimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa	Yhteistyö ja -keskustelutaidot Työnjako	
T7 Aktivoida oppilasta tunnistamaan arjen rakentumista ja kulttuurisesti monimuotoisia toimintaympäristöjä sekä kotitalouksien perinteitä	S1, S2, S3 Oman alueen raaka-aineiden hyödyntäminen ja arvostaminen Kestävä tulevaisuus arjen valinnoissa Ruokakulttuurit ja -perinteet Käytännön asumisen taidot	L2, L3
T8 Ohjata oppilasta työskentelemään yksin ja ryhmässä sekä sopimaan työtehtävien jakamisesta ja ajankäytöstä	S1, S2 Ruoanvalmistus, leipominen Ateriasuunnittelu ja -toteutus Yhteistyötaidot Tasapuolinen työnjako ja ajankäytön huomioiminen	L3, L6, L7
T9 Kannustaa oppilasta toimimaan hyvien tapojen mukaisesti vuorovaikutustilanteissa sekä pohtimaan oman käytöksen merkitystä ryhmän ja yhteisön toiminnassa	S1, S2, S3 Hyvät tavat, toisten huomioon ottaminen ja yhteistyötaitojen harjoittelu oppimistilanteissa	L2, L6, L7
<b>Tiedonhallintataidot</b>		
T10 Kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana	S1, S2, S3 Monipuoliset tietolähteet ja niidenvertailu ja arviointi Arjen teknologian hyödyntäminen	L1, L4
T11 Harjaannuttaa oppilasta lukemaan, tulkitsemaan ja arvioimaan toimintaohjeita sekä merkkejä ja symboleja, jotka käsittelevät kotitaloutta ja lähiympäristöä	S1, S2, S3 Kotitalouskoneiden ja -laitteiden käyttö Käytännön asumisen taidot Kestävän tulevaisuuden mukaiset arjen valinnat Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen Ohjeiden lukutaito ja tulkinta	L4
T12 Ohjata oppilasta ongelmanratkaisuun ja luovuuteen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä	S1, S2, S3 Yhteistyötaidot Oppimistilanteisiin liittyvien pulmien selvittäminen	L1
T13 Ohjata oppilasta kestävään elämäntapaan kiinnittämällä oppilaan huomiota ympäristö- ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja.	S1, S2, S3 Oman alueen raaka-aineiden hyödyntäminen ja arvostaminen Jätteiden lajittelu ja kierrätys Kestävä tulevaisuus Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen	L1, L7

### Kotitalouden tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisältöjen valinnoissa otetaan huomioon monipuolinen kotitaloudellisen osaamisen ja ajattelun kehittyminen sekä kestävään tulevaisuuteen tähtäävä toiminta. Paikallisia, alueellisia ja globaaleja ajankohtaisia aiheita hyödynnetään ja niitä sovelletaan oppimistehtävien suunnittelussa. Kotitalouden tavoitteisiin liittyvät oppimistehtävät vaihtelevat oppilaiden, oppimisen paikallisten olosuhteiden ja koulun omien painotusten mukaisesti.



Kuntakohtaisesti voidaan valita, mitä sisältöjä valitaan 8. ja 9. luokalle. Monia sisältöjä harjoitellaan joka vuosiluokalla syventäen aikaisemmin opittuja asioita. Opettajan tehtävä on ohjata ja auttaa oppilasta hyödyntämään omia taitojaan monipuolisesti tavoitteiden saavuttamiseksi.

**S1 Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri:** Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat ruoanvalmistus- ja leivonta-taitojen kehittymistä. Aterioiden suunnittelu, toteutus ja erilaiset ruokailutilanteet tähtäävät ruokaan ja syömiseen liittyvien valintojen ja tottumusten pohtimiseen ravitsemussuosituksen, ruokaturvallisuuden, ruokaketjun, elintarviketuntemuksen, taloudellisuuden, eettisyyden ja ruokaan liittyvän luotettavan tiedon näkökulmasta. Opetussisältöihin kuuluvat ruoka- ja tapakulttuuri osana identiteettiä sekä kodin juhlia.

**S2 Asuminen ja yhdessä eläminen:** Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat yhdessä elämisen, asumistaitojen ja asumisen ympäristö- ja kustannustietoisuuden kehittymistä. Puhtaanapito samoin kuin tekstiilien ja materiaalien hoito tarkoituksenmukaisine aineineen, laitteineen, välineineen ja työtapoineen tähtäävät arjessa tarvittavien taitojen kehittymiseen. Sisältöjen avulla perehdytään hyviin tapoihin, tasapuoliseen voimavarojen käyttöön ja vastuunottoon perheessä. Sisällöt johdattavat arvioimaan asumiseen ja kotitalouteen liittyviä palveluita.

**S3 Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa:** Sisällöt valitaan siten, että ne ohjaavat oppilaita asioimaan sekä tuntemaan vastuitaan ja oikeuksiaan valintoja ja sopimuksia tekevinä kuluttajina. Sisällöt johdattavat median- ja teknologian käyttöön arjen työvälineenä ja kannustavat pohtimaan vertaisryhmän ja median vaikutusta omiin kulutusvalintoihin. Sisällöt harjaannuttavat vastuulliseen päätöksentekoon ja ajankohtaisen tiedon hankintaan sekä evästävät tunnistamaan kotitalouksien rahankäyttöön liittyviä tilanteita ja ongelmia.

Sisällöt	7. luokka	8. ja 9. luokka
S1 Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri	Perusruoanvalmistusta, leipomista ja niihin liittyviä käsitteitä Ohjeiden lukutaitoa ja tulkinnan harjoittelua Keittiöhygieniaa Työturvallisuutta ja -ergonomiaa Siisteydestä huolehtiminen työskentelyn aikana Kattaminen ja ruoan esille laittaminen Terveysttä ja hyvinvointia edistävä ruoka ja ravitsemus Aterian suunnittelua ja -toteutusta Kalenterivuoden juhlia Oman alueen raaka-aineiden hyödyntämistä ja arvostamista	Ruoanvalmistus- ja leivonta taitojen syventämistä ja soveltamista Ohjeiden lukutaitoa ja tulkintaa  Kerrataan keittiöhygieniaan, työturvallisuuden ja -ergonomiaan liittyviä asioita Siisteydestä huolehtiminen työskentelyn aikana Kattaminen ja ruoan esille laittaminen Kodin juhlia Suomalaisia ja kainuulaisia ruokaperinteitä Erilaisia ruokavalioita Ruokakulttuureja maailmalta Aterian suunnittelua ja -toteutusta
S2 Asuminen ja yhdessä eläminen	Hyviä käytöstapoja ja toisten huomioon ottamista Yhteistyö- ja keskustelutaitojen harjoittelua	Hyviä käytöstapoja ja toisten huomioon ottamista Yhteistyö ja -keskustelutaitojen kehittämistä

	Käytännön asumisen taitoja, esim. kodista ja teksteleistä huolehtimista koulussa ja/tai kotona Järjestyksen huolehtiminen työskentelyn aikana Jätteiden lajittelua ja kierrätystä Kotitalouskoneiden ja -laitteiden käyttöä ja hoitoa Tasapuolinen työnjako, vastuullisuus Ajankäytön suunnittelua ja toiminnan arviointia	Käytännön asumisen taitoja, esim. tiedonhankintaa ja kriittisyyttä Järjestyksen huolehtiminen työskentelyn aikana Jätteiden lajittelua ja kierrätystä Kotitalouskoneiden ja -laitteiden käyttöä ja hoitoa Tasapuolinen työnjako, vastuullisuus Ajankäytön suunnittelua ja toiminnan arviointia
S3 Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa	Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen osana hyvinvointia Arjen teknologian järkevää hyödyntämistä Kestävän tulevaisuuden mukaisia arjen valintoja	Vastuullinen ja harkitseva kuluttaminen osana hyvinvointia Arjen teknologian järkevää hyödyntämistä Kestävän tulevaisuuden mukaisia arjen valintoja

### Laaja-alainen osaaminen

Kotitaloudessa toteutuvat kaikki laaja-alaisen osaamisen osa-alueet. Erityisesti itsestä huolehtimisen ja arjen hallinnan taidot (L3) muodostavat kotitalous-oppiaineen keskeisen sisällön. Seuraavassa taulukossa tiivistetysti ne tavoitteet, jotka kuhunkin laaja-alaisen osaamisen alueeseen liittyy. Taulukossa on sisältöjä, joissa laaja-alaisen osaamisen alueet tulevat esille.

Laaja-alaisen osaamisen alue	Tavoitteet	Sisällöt
L1 Ajattelu ja oppiminen	T4, 6, 10, 12, 13	Yksin ja yhdessä tekeminen Kannustava ja ohjaava palaute opettajilta ja oppilailta Luovuus, kokeellisuus, soveltaminen, oivaltaminen
L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	T6, 7, 9	Hyvä käytös Toisten huomioon ottaminen ja arvostaminen Itsensä ilmaiseminen ja luovuuteen kannustaminen Oman ja kansainvälisen kulttuurin tuntemuksen laajentaminen Oppiaineiden välinen yhteistyö mahdollisuuksien mukaan Sosiaalisten taitojen harjoittelua
L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	T1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Oman työn ja ajankäytön suunnittelu, organisointi ja arviointi Tarkoituksenmukaiset materiaalit ja työvälineet Siisteydestä huolehtiminen työskentelyn aikana Hygieeninen, turvallinen ja ergonominen työskentely Yksin ja ryhmässä työskentelyn harjoittelu, työtehtävien jakaminen käytettävissä olevien resurssien huomioiminen (esim. aika, materiaali, raha, laitteet) Vastuun ottamisen harjoittelua Käden taitojen harjoittelua (mm. leivonta, ruoanvalmistus, siivous, pyykkihuolto) Omaa hyvinvointia edistävien valintojen pohtimista
L4 Monilukutaito	T3, 10, 11	Reseptinlukutaito Kokemusten kautta oppimista

		Eri aistikanavien käyttö, esim. kuvat, sanat, ääni, tuoksut, maut, kosketus ja toiminta tukevat oppimista Ohjeiden (suullisten, kirjallisten) ja niissä esiintyvien termien, lyhenteiden ja symbolien ymmärtämistä ja soveltamista käytännössä Tiedonhankintaa eri lähteistä, sen arviointia
L5 Tieto- ja viestintä- teknologinen osaaminen	T3, 5	TVT -laitteiden käyttöä arjessa oppitunneilla ja/ tai kotona Arjessa tarvittavan tiedon etsinnän ja käsittelyn harjoittelua monipuolisesti ja kriittisesti, esim. reseptit, hintatiedot, käsitteet yms. Oppilaiden omat tuotokset, esim. esitelmät, videot, oma ohjekirja, portfolio yms.
L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys	T4, 6, 8, 9	Harjoitellaan työskentelemään itsenäisesti ja toisten kanssa Pitkäjänteistä työskentelyä; työn loppuunsaattaminen ja sen tulosten arvostaminen Ajankäytön suunnittelua Epäonnistumisten ja pettymysten sietämisen harjoittelua Joustavuuden ja luovuuden harjoittelua Oma-aloitteisuuden harjoittelua ja kehittämistä Harjoitellaan hyvälaatuisen työn ja tuotteen tekemistä sekä tulosten arviointia Kustannustietoisuutta
L7 Osallistuminen ja vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen	T3, 5, 6, 8, 9, 13	Oman työn suunnittelua ja arviointia Vertaisarviointia Vastuunottamisen harjoittelua Toisen huomioon ottamista Kestävän tulevaisuuden mukaisia arjen valintoja Vastuullisuutta kuluttajana

### Kotitalouden oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä oppimisympäristön valinnassa on, että se mahdollistaa seuraavat tekijät: vuorovaikutteinen toiminta, yhteisöllinen tiedon rakentaminen ja osaamisen jakaminen, tutkiva ja soveltava opiskelu sekä työskentelyn arviointi. Työn arvostaminen ja loppuun saattaminen, pitkäjänteinen tapa tehdä työtä, kunnioittava ja kiireetön ilmapiiri sekä mahdollisuus oppia myös epäonnistumisista ovat osa turvallisuutta. Opetuksessa hyödynnetään niin luokkayhteisöä, koulutiloja ja kouluympäristöä kuin digitaalisia ympäristöjä ja yhteistyöverkostoja kunkin koulun resurssien mukaisesti koulussa ja/tai sen ulkopuolella. Oppimistehtävät vahvistavat oppilaiden näkemystä arjen rakentumisesta ja monimuotoisuudesta sekä harjaannuttavat soveltamaan koulussa opiskeltuja asioita omaan perhevaiheeseen. Työtapojen ja menetelmien valinnassa on keskeistä tiedon ja taidon kietoutuminen yhteen ja soveltaminen käytäntöön.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kotitaloudessa vuosiluokilla 7-9

Kotitalouden oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden motivaation, oman toiminnan ohjauksen ja itseohjautuvuuden asteittainen lisääntyminen. Lisäksi olennaista on työskentelyn kehittyminen vuorovaikutteiseksi, pitkäjänteiseksi ja tietoperustaiseksi. Oppimistilanteen ja tietoympäristön selkeä rakenne sekä vaikeustason mielekkyys korostuvat opetuksen suunnittelussa. Eriyttämisen lähtökohtana ovat oppilaiden osaamistason mukaiset arkipäivän rakentumiseen liittyvät oppimistilanteet ja joustavat opetusjärjestelyt.

Käytännön toimintataitojen tukemisen suunnittelussa korostuu arkipäivän ilmiöiden ja kotitalouden oppimistilanteiden kietoutuminen toisiinsa. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen tukemisessa keskitytään sosiaalisten tilanteiden harjoitteluun. Tiedonhallintataitojen kehittymistä tuetaan käyttämällä yksinkertaisia ja selkeitä ohjeita ja kuvia. Oppitunnin siirtymävaiheiden tunnistaminen edellyttää ohjausta ja tukea ajanhallinnassa ja oppimistehtävän jäsentelyssä. Kotitalous oppiaineena antaa mahdollisuuden soveltaa koulussa opittuja ja harjoiteltuja asioita oppilaiden omassa arjessa.

Ohjauksella tuetaan oppilaiden kiinnostusta syventää ja laajentaa kotitalouden oppimista sekä luodaan valmiuksia siirtyä perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja sen kautta kotitaloudellista asiantuntijuutta edellyttävään työelämään.

### Oppilaan oppimisen arviointi kotitaloudessa vuosiluokilla 7-9

Kotitaloudessa oppimisen arviointi on monimuotoista, ohjaavaa ja kannustavaa. Oppilaat saavat palautetta taidostaan toimia eri asiayhteyksissä ja toteuttaa kotitalouden tehtäviä. Ajattelua tuetaan ohjaamalla oppilaita pohtimaan tapaansa hahmottaa ja käsitellä omaa ympäristöä. Huomiota kiinnitetään myös kotitalouden käsitteiden hahmottamiseen ja sisältöjen omaksumiseen. Opetuksessa huolehditaan siitä, että jokainen oppilas ja hänen huoltajansa ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumuksesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Kainuussa päättöarviointi tehdään pääsääntöisesti seitsemännen luokan keväällä. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut kotitalouden oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso kotitalous-oppiaineen valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy koko yhteisen kotitalouden opetuksen ajan vahvistuvana ja etenevänä oppimisena. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Arvioinnin perusteena käytetään erilaisia ja moninaisia tapoja; esim. jatkuvaa näytön havainnointia, kirjallisten ja suullisten kokeiden arvosanoja, kotitehtäviä ja arviointikeskusteluja. Lisäksi oppilaiden kanssa voidaan tehdä itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnista on hyvä tehdä dokumentointia.

Päättöarvioinnin kriteerejä käytetään soveltaen myös valinnaisaineiden arviointiin. Se perustuu kaikille yhteisen kotitalouden tavoitteisiin ja sisältöihin.

Opetussuunnitelman liitteenä (LIITE 6) on arviointitaulukko, joka pohjautuu valtakunnallisiin arvosanan kahdeksan (8) kriteereihin. Kriteerejä on sovellettu arvosanoihin 4-10. Kiitettävissä arvosanoissa osaaminen ja ymmärtäminen kehittyvät arvosanan kahdeksan kriteereihin verrattuna. Kahdeksaa heikommissa arvosanoissa oppilaan tiedot ja taidot tarvitsevat enemmän harjoittelua ja oppilaan tarvitseman tuen tarve kasvaa. Toinen arviointitaulukko (LIITE 7) on yksinkertaistettu versio liitteessä 1 olevasta taulukosta. Tämä on tarkoitettu arjen apuvälineeksi arviointia tehtäessä ja oppilaiden itsearviointinissa/vertaisarviointinissa.

### Kotitalouden päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
<b>Käytännön toimintataidot</b>			
T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa	S1, S2, S3	Tavoitteiden asettaminen, työn toteutus, ja oppimaan oppimisen taidot	Oppilas asettaa tavoitteita toiminnalleen ja työskentelee niiden saavuttamiseksi. Oppilas arvioi itse tavoitteiden saavuttamista ja omaa työskentelyään. Oppilas tunnistaa omaa osaamistaan itsearvioinnin, opettajan antaman palautteen ja vertaispalautteen perusteella.
T2 ohjata oppilasta harjoittelemaan kotitalouden hallinnassa tarvittavia kädentaitoja sekä kannustaa luovuuteen ja estetiikan huomioimiseen	S1, S2	Kädentaidot ja estetiikka	Oppilas osaa käyttää tavallisimpia työmenetelmiä ruoan valmistuksessa ja leivonnassa sekä asumiseen liittyvien perustehtävien toteuttamisessa ja ottaa huomioon esteettiset näkökulmat
T3 ohjata ja rohkaista oppilasta valitsemaan ja käyttämään hyvinvointia edistävasti ja kestävästi kulutuksen mukaisesti materiaaleja, työvälineitä, laitteita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa	S1, S2, S3	Kuluttajataidot sekä terveyden edistämisen ja teknologian käyttö	Oppilas valitsee ja käyttää taloudellisesti materiaaleja ja teknologiaa kotitalouden toiminnassaan sekä pohtii valintoja terveyden ja kestävyden kannalta.
T4 ohjata oppilasta suunnittelemaan ajankäyttöään ja työn etenemistä sekä ylläpitämään järjestystä oppimistehtävien aikana	S1, S2	Ajanhallinta ja järjestyksen ylläpitäminen	Oppilas osaa toimia annettujen ohjeiden mukaisesti vaiheittain ja järjestystä ylläpitäen sekä suunnitella ajankäyttöään sen mukaisesti.
T5 ohjata ja motivoida oppilasta toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti sekä ohjata kiinnittämään oppilaan huomiota käytettävissä oleviin voimavaroihin	S1, S2, S3	Turvallisuus ja voimavarojen kannalta kestävä toiminta	Oppilas työskentelee ohjeiden mukaan hygieenisen ja turvallisen työskentelyn periaatteita noudattaen sekä ajan, kustannusten tai energiankäytön kannalta tarkoituksenmukaisesti. Oppilas pyrkii kiinnittämään huomiota ergonomiaan.
<b>Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot</b>			
T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan kuuntelua ja rakentavaa keskustelua ja argumentointia	S1, S2, S3	Kuuntelu, keskustelu ja argumentointi	Oppilas pyrkii kuuntelemaan eri näkökulmia ja ilmaisemaan rakentavasti omia näkemyksiään yhteisissä suunnittelu- ja työtilanteissa.

oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa			
T7 aktivoida oppilasta tunnistamaan arjen rakentumista ja kulttuurisesti monimuotoisia toimintaympäristöjä sekä kotitalouksien perinteitä	S1, S2, S3	Arjen rakentumisen ja kotitalouksien erilaisuuden hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla kodin arkirutiineita. Oppilas osaa antaa esimerkkejä erilaisista perherakenteista ja kotitalouksien perinteistä sekä pohtia niiden vaikutusta arjen rutiineihin.
T8 ohjata oppilasta työskentelemään yksin ja ryhmässä sekä sopimaan työtehtävien jakamisesta ja ajankäytöstä	S1, S2	Voimavarojen käyttäminen ja sopimusten tekeminen	Oppilas osaa työskennellä yksin ja pyrkii toimimaan ryhmässä rakentavasti ja työtehtävistä neuvotellen. Oppilas osaa selittää, mitä tarkoittaa tasapuolinen työnjako sekä pääsee sopimukseen ajankäytöstä ja työtehtävien jakamisesta osallistumalla päätöksentekoon.
T9 kannustaa oppilasta toimimaan hyvien tapojen mukaisesti vuorovaikutustilanteissa sekä pohtimaan oman käytöksen merkitystä ryhmän ja yhteisön toiminnassa	S1, S2, S3		Ei käytetä oppiaineen arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
<b>Tiedonhallintataidot</b>			
T10 kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana	S1, S2, S3	Tietojen hankinta ja käyttö	Oppilas osaa etsiä kotitalouden sisältöalueisiin liittyviä tietoja eri tietolähteistä ja pohtia erilaisen tiedon luotavuutta sekä osaa tulkita pakkausmerkintöjä. Oppilas tuntee ruoka- ja ravintoaineryhmät ja niiden ominaisuuksia.
T11 harjaannuttaa oppilasta lukemaan, tulkitsemaan ja arvioimaan toimintaohjeita sekä merkkejä ja symboleja, jotka käsittelevät kotitaloutta ja lähiympäristöä	S1, S2, S3	Toimintaohjeiden, merkkien ja symbolien käyttö ja jäsentyminen	Oppilas osaa tulkita ja käyttää kotitalouden toimintaohjeita ja osaa nimetä tyypillisiä kotitalouden merkkejä ja symboleja sekä tulkita niitä arjen ilmiöiden yhteydessä.
T12 ohjata oppilasta, ongelmanratkaisuun ja luovuuteen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä	S1, S2, S3	Käsitteiden omaksuminen, tietojen ja taitojen soveltaminen, luova ilmaisu sekä palveluiden tunnistaminen	Oppilas pystyy käyttämään kotitalouden käsitteitä, tietojaan ja taitojaan monialaisessa oppimiskokonaisuudessa tai tilanteessa, jossa kotitalouden osaamista sovelletaan eri ympäristöissä Oppilas osaa kuvailla erilaisia kotitalouden palveluita ja pohtia niiden merkitystä ja mahdollisuuksia arkielämässä.

T13 ohjata oppilasta kestäväan elämäntapaan kiinnittämällä oppilaan huomiota ympäristö- ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja	S1, S2, S3	Mittaamisen ja laskemisen sekä kiertämisen soveltaminen omaan toimintaan ja päätöksentekoon	Oppilas osaa huolehtia kodin jätteiden peruslajittelusta ja osaa selittää mitaamisen ja laskemisen sekä ympäristöä säästävän kodin arjen toiminnan yhteydet osana kustannus- ja ympäristötietoista toimintaa.
---	------------	---	---

### 15.4.19 OPPILAANOHJAUS

#### Oppiaineen tehtävä

Oppilaanohjauksella on keskeinen merkitys sekä oppilaiden, koulun että yhteiskunnan näkökulmasta. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ulottuva jatkumo. Oppilaanohjauksella edistetään oppilaiden koulutyön onnistumista, opintojen sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Oppilaanohjauksen tehtävänä on edistää oppilaiden kasvua ja kehitystä siten, että oppilaat pystyvät kehittämään opiskelunvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä oppimaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjaus tukee oppilaita tekemään omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostukseensa perustuvia arkielämää, opiskelua, jatko-opintoja sekä tulevaisuutta koskevia päätöksiä ja valintoja. Ohjauksen avulla oppilaat oppivat tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiään ja tekemään valintansa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppilaanohjausta toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulun ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako sekä monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan systemaattisesti. Koulutuksen järjestäjä laatii ohjaussuunnitelman. Vuosiluokkien 7-9 osalta ohjaussuunnitelman laadinnasta vastaa opinto-ohjaaja. Oppilaiden opintojen sujuvuutta nivelvaiheissa edistetään perusopetuksen aikana ja jatko-opintoihin siirryttäessä opettajien välisellä ja opinto-ohjaajien keskinäisellä sekä tarvittaessa moniammatillisella yhteistyöllä. Opettajat hyödyntävät työssään ajantasaista tietoa jatko-opinnoista, työelämästä ja työtehtävistä sekä niissä tapahtuvista muutoksista.

Oppilaanohjaus yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Oppilaanohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaltaan osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

**Vuosiluokilla 7-9** oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaiden siirtymistä vuosiluokkien 7-9 oppimisympäristöön ja työskentelytapoihin. Vuosiluokkien 7-9 aikana jokaista oppilasta ohjataan edelleen kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja opiskelunvalmiuksiaan. Oppilaita autetaan hahmottamaan valintojen vaikutusta opintoihin ja tulevaisuuteen. Oppilaanohjauksen tehtävänä yhdessä muiden oppiaineiden kanssa on selkeyttää opiskeltavien oppiaineiden merkitystä jatko-opintojen ja työelämätaitojen kannalta

sekä laajentaa oppilaiden käsityksiä työelämästä, työtehtävistä, yrittäjyydestä ja tulevaisuuden osaamistarpeista. Päävastuu oppilaanohjauksen toteuttamisesta on opinto-ohjaajalla.

Oppilaanohjauksen tehtävänä on kehittää oppilaiden valmiuksia selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa, opintojen nivelvaiheissa sekä työuran siirtymissä. Oppilaat oppivat käyttämään ja hyödyntämään erilaisia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Ohjauksella vahvistetaan oppilaiden toimijuutta ja oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalintoihin koskevassa päätöksenteossa. Oppilaanohjaus tarjoaa oppilaille tietoa ja tutustumismahdollisuuksia peruskoulun jälkeisiin koulutus- ja opiskeluvaihtoehtoihin yhteistyössä vastaanottavan oppilaitoksen sekä huoltajien kanssa. Ohjauksen tehtävänä on edistää opintojen loppuun saattamista sekä yhteishaun yhteydessä tehtävän jatkosuunnittelun avulla tukea siirtymistä perusopetuksen jälkeisiin opintoihin.

### Oppilaanohjauksen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältö-alueet	Laaja-alainen osaaminen
<b>Osallisuus ja aktiivinen toiminta</b>		
T1 auttaa oppilasta muodostamaan kokonaiskäsitys vuosiluokkien 7-9 toimintatavoista ja opiskeluympäristöstä, kehittää oppilaan valmiutta toimia kyseisessä ympäristössä ja erilaisissa ryhmissä sekä tukea oppilasta itsenäiseen toimintaan ja vastuun ottamiseen opiskelustaan ja tekemistään valinnoista	S1, S2	L3, L7
<b>Oppimaan oppimisen taidot</b>		
T2 kannustaa ja ohjata oppilaita kehittämään opiskelutaitojaan sekä oppimaan oppimisen taitojaan	S1	L1
<b>Elinikäinen oppiminen</b>		
T3 luoda edellytyksiä oppilaan halulle oppia, arvioida osaamistaan, tunnistaa ja hyödyntää taitojaan ja vahvuuksiaan, kehittää kykyään tunnistaa oppimiskohteitaan sekä antaa valmiuksia muuttaa tarvittaessa suunnitelmiaan ja toimintamallejaan	S1, S2	L1
<b>Itsetuntemus</b>		
T4 ohjata oppilasta tunnistamaan omiin valintoihinsa vaikuttavia tekijöitä sekä suhteuttamaan omaa toimintaansa kykyjensä, edellytystensä ja kiinnostuksensa mukaisesti	S2	L3
<b>Tavoitteiden asettaminen</b>		
T5 ohjata oppilaita asettamaan sekä pitkän että lyhyen aikavälin tavoitteita, tekemään niitä koskevia suunnitelmia sekä arvioimaan niiden toteutumista	S2, S5	L1, L3
<b>Työelämään suuntautuva oppiminen</b>		
T6 auttaa oppilasta ymmärtämään työn merkitys oman elämänsä ja yhteiskunnan kannalta sekä edistää oppilaan taitoa tunnistaa opiskeltavien oppiaineiden merkitys tulevien opintojen sekä työelämässä ja työllistymisessä tarvittavan osaamisen kannalta	S2, S3, S5	L6, L7
T7 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan arvioida eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista, vuorovaikutus- ja viestintätaitoja sekä itselleen sopivia ammattialoja ja vahvistamaan valmiuksia hakea tietoa vaadittavan osaamisen hankkimisesta perusopetuksen jälkeen	S2, S3, S4, S5	L4, L5, L6
<b>Koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnit-</b>		



<b>telussa</b>		
T8 antaa oppilaalle ja huoltajalle tietoa Suomen koulutusjärjestelmän pääpiirteistä ja sen mahdollisuuksista, tukea oppilaan taitoa etsiä koulutus- ja työelämä tietoa sekä Suomesta että ulkomailta	S4, S5	L4, L5
T9 ohjata oppilasta käyttämään monikanavaisia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä arvioimaan eri tietolähteiden kautta saadun tiedon luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta urasuunnittelun näkökulmasta	S2, S3, S5	L4, L5, L6
<b>Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys</b>		
T10 tukea oppilaan taitoja tunnistaa kulttuuri taustansa sekä kykyä toimia kulttuurienvälisissä kohtaamisissa ja yhteistyötilanteissa, opastaa oppilasta hankkimaan ja omaksumaan tietoa opiskelu- ja työskentelymahdollisuuksista monikansallisissa työympäristöissä sekä ulkomailla	S4, S5	L2

### Oppilaanohjauksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuksia eri vuosiluokille.

**S1 Oppiminen ja opiskelu:** Keskeisinä sisältöalueina oppilaanohjauksessa ovat kouluyhteisössä toimimisen sekä opiskelutaitojen ja oppimaan oppimisen taitojen harjoittelu yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa elinikäisen oppimisen ja yhteisöllisyyden näkökulmista. Oppilaat harjoittelevat asettamaan itselleen opiskeluun liittyviä tavoitteita opintojen eri vaiheissa, arvioimaan itsenäisen toiminnan kehittymistä ja tavoitteiden toteutumista sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan, opintoihin liittyvien valintojen tekemisestä sekä opintojensa etenemisestä.

**S2 Itsetuntemus ja elinikäinen urasuunnittelu:** Oppilaanohjauksessa käsitellään sisältöalueita, joiden avulla oppilaat laajentavat itsetuntemustaan ja itsearviointitaitojaan, tulevaisuuden suunnittelu- ja päätöksentekotaitojaan sekä kehittävät taitojaan ratkaista ongelmia tilanteessa, jossa valmista ratkaisua ei ole annettu. Harjoitettavat taidot koskevat mm. urasuunnittelu- ja urahallintataitoja, motivaatiota sekä yleisiä elämässä tarvittavia taitoja. Analysointivalmiuksia sekä omiin valintoihin vaikuttavien tekijöiden tunnistamista harjoitetaan. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi arvot ja asenteet, oppilaan taidot sekä sosiaaliset verkostot.

**S3 Opiskelussa ja työelämässä tarvittavat taidot:** Oppilaanohjauksessa tarjotaan oppilaille mahdollisuuksia harjaannuttaa taitojaan toimijana erilaisissa ympäristöissä. Huomiota kiinnitetään monipuolisten opiskelussa ja työelämässä tarvittavien taitojen sekä monikanavaisten vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittymiseen. Viestintätaitoihin kuuluu myös eri tietolähteiden kautta saadun tiedon luotettavuuden arviointi urasuunnittelun kannalta.

**S4 Työelämään tutustuminen:** Eri elinkeinoihin, työelämään ja ammattialoihin tutustuminen sekä työn hakemisen harjoittelu lisäävät oppilaiden työelämä tietoutta. Samalla oppilaat tutustuvat itseään kiinnostaviin aloihin, ammatteihin ja yrittäjyyteen. Työelämä taitoja harjoitellaan erityisesti työelämään tutustumisjaksoilla (TET), joista saatua kokemusta, tietoa ja palautetta hyödynnetään eri oppiaineiden opiskelussa sekä tulevaisuuden suunnitelmia tehtäessä. Työelämään tutustumisjaksoja (TET) tarkennetaan koulukohtaisissa ohjaussuunnitelmissa tai/ja koulujen lukuvuosisuunnitelmassa. Huomiota kiinnitetään työelämän tasa-arvokysymyksiin.

**S5 Jatko-opinnot ja niihin hakeutuminen:** Oppilaiden jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelun taitojen kehittyminen on jatkumo, jota syvennetään oppilaanohjauksen sisällöissä koko perusopetuksen ajan. Oppilaanohjauksessa oppilaat tutustuvat Suomen koulutusjärjestelmän tarjoamiin erilaisiin jatko-opintomahdollisuuksiin ja oppivat etsimään tarkempaa tietoa jatko-opinnoista sekä niihin hakeutumisesta sekä hyödyntämään eri tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita.

Sisältöalueet on jaettu vuosiluokittain. Jaottelua voidaan muuttaa koulukohtaisesti ja jokaisen koulun omat erityispiirteet huomioiden. Kunnan oma tuntijako määrittää myös sisältöjen toteuttamista vuosiluokittain. Ohjausta tarkennetaan ohjaussuunnitelmassa.

7. luokat	8. luokat	9. luokat
Yläkoulu uutena oppimisympäristönä Itsenäinen, yritteliäs työskentely ja yhdessä työskentely Opiskeluvuodet, oppimaan oppiminen, opiskelutaidot ja monilukutaito Omien arvojen ja asenteiden tunnistaminen Omien tavoitteiden asettaminen ja itsearviointi Itsetuntemus: omien kiinnostusten löytäminen Osallisuus omiin ja yhteisiin asioihin vaikuttamisessa Oppiaineiden ja valinnaisaineiden merkitys Työelämä-tieto ja -taidot sekä yrittäjyysosaaminen	Vastuu elinikäisestä urasuunnittelusta Itsetuntemus: omien kiinnostusten löytäminen Suomen koulutusjärjestelmätietämys ja ammattitieto Työelämä-tieto ja -taidot sekä yrittäjyysosaaminen Oppilaitos-, työelämä- ja yrittäjyysvierailut Luotettavan koulutustiedon hyödyntäminen omassa opiskelussa ja urasuunnittelussa	Vastuu elinikäisestä urasuunnittelusta Itsetuntemus: omien kiinnostusten löytäminen Jatko-opinnot ja niihin hakeutuminen Oppilaitos-, työelämä- ja yritys-vierailut Työelämä-tieto ja -taidot sekä yrittäjyysosaaminen Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut Kansainvälisyys opiskelussa ja työelämässä Nivelvaiheen ohjaus ja jälkiohjauksesta tiedottaminen

### Oppilaanohjauksen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Oppilaanohjauksen työtapoja käytetään monipuolisesti oppilaiden yksilölliset sekä ryhmäkohtaiset tarpeet ja valmiudet huomioiden. Ohjausmuotoina ovat yksilöllisiin kysymyksiin syventyvä henkilökohtainen ohjaus, pienryhmäohjaus ja luokkamuotoinen ohjaus. Ryhmiä muodostetaan joustavasti ohjauksen sisältö ja vertaistuen mahdollisuudet huomioiden. Henkilökohtaisessa ohjauksessa oppilaalla on mahdollisuus keskustella opintoihinsa, koulutus- ja ammatinvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmäohjauksessa oppilas oppii ryhmässä käsittelemään kaikille yhteisiä tai kunkin ryhmään osallistuvan oppilaan henkilökohtaisia, muiden oppilaiden kanssa jaettavissa olevia ohjauksellisia kysymyksiä. Ohjauksen jatkumo turvataan tarjoamalla oppilaanohjausta kaikilla luokkatasoilla. Huoltajalle järjestetään tarvittaessa tilaisuuksia neuvotella oppilaan opintoihin ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä opettajan, opinto-ohjaajan, oppilaan ja huoltajan yhteisissä tapaamisissa.

Oppimisympäristöinä hyödynnetään koulun ja verkkoympäristöjen rinnalla lähiympäristöä ja työelämää. Oppilaalle tulee järjestää perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien aikana työelämään tutustumisjaksoja (TET) koulutus- ja ammatinvalintojensa perustaksi ja työn arvostuksen lisäämiseksi. Oppilaan tulee voida hankkia omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja ammasteista aidossa työympäristössä. Työelämään tutustumisen yhteydessä oppilaalle tulee järjestää mahdollisuus arvioida hankkimiaan tietoja ja kokemuksia. Työelämään tutustumista toteutetaan yhdessä muiden oppiaineiden kanssa hyödyntäen niiden oppisisältöjä ja työtapoja.

### Ohjaus, eriyttäminen ja tuki oppilaanohjauksessa vuosiluokilla 7-9

Oppilaanohjauksessa huomioidaan jokaisen oppilaan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet. Ohjausta eriytetään ottamalla huomioon oppilaiden henkilökohtaiset tavoitteet, kokemukset, harrastukset, kiinnostuksen kohteet, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Keskeistä on eri toimijoiden yhteistyö erityisesti opiskeluun kuuluvien siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjauksessa. Moniammatillista ja -hallinnollista yhteistyötä tehdään erityisesti tukea tarvitsevien oppilaiden ja koulutuksen ulkopuolelle jäämässä olevien nuorten opintojen jatkumisen turvaamisessa.

Tukea tarvitsevan oppilaan kohdalla jatko-opintoihin liittyvä ohjaus aloitetaan riittävän varhain. Jatko-opintoja suunnitellaan yhteistyössä oppilaan, hänen huoltajansa, sekä tarvittaessa vastaanottavan oppilaitoksen ja peruskoulun edustajien kesken. Suunnittelussa otetaan huomioon oppilaan yksilölliset taipumukset, tuen tarve ja koulutuksen mahdollistamat työllistymisnäkymät. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tarjotaan mahdollisuuksia tutustua oppilaalle soveltuviin perusopetuksen jälkeisiä opintoja järjestäviin oppilaitoksiin. Oppilaalle ja huoltajalle annetaan riittävästi tietoa tuen jatkumisen mahdollisuuksista perusopetuksen jälkeisissä opinnoissa sekä muista tukimuodoista.

### Oppilaan oppimisen arviointi oppilaanohjauksessa vuosiluokilla 7-9

Oppilaanohjauksesta ei anneta arvosanaa kuten muista oppiaineista. Oppilaanohjauksessa arviointi perustuu oppilaiden itsearviointiin sekä vuorovaikutteiseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä.

Oppilaat pohtivat yhdessä opettajan kanssa ja oppivat arvioimaan valmiuksiaan, osaamistaan ja taitojaan, toimintakykyään, toimijuuttaan ja voimavarojaan, ohjaus- ja tuentarpeensa määrää ja laatua sekä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan. Oppilaita ohjataan tunnistamaan arvojen, uskomusten ja itselleen merkittävien ihmisten vaikutusta valintoihin ja päätöksiin. He harjaantuvat arvioimaan tiedonhankinta-, tieto- ja viestintäteknologian taitojaan koulutus- ja työelämätiedon hankkimisessa. Oppilaita kannustetaan kiinnittämään huomiota myös taitoonsa tunnistaa eri tietolähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Oppilaita ohjataan tiedostamaan erilaisten itsearviointimenetelmien ja -välineiden taustat sekä tunnistamaan niiden käyttömahdollisuuksia omassa urasuunnittelussaan. Opettajan tuella oppilaat oppivat löytämään tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavat tahot koulussa ja yhteiskunnassa sekä kehittävät taitoaan hakea tarvitsemiaan palveluita.



## LIITE1. S2-TYÖKALU 1-2 LUOKILLE

Opetuksen tavoite	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>		
<p>T1 rohkaista oppilasta harjoittamaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja erilaisissa koulun ja muun arjen vuorovaikutustilanteissa sekä vahvistamaan kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojaan</p> <p>1-2lk: ohjata ja rohkaista oppilasta huomioimaan toiset vuorovaikutustilanteissa esim. toisten kuunteleminen, kohteliaat ilmaisut</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>1lk: harjoitellaan koulunkäyntiin liittyviä käytänteitä, ryhmässä toimimisen taitoja (meidän koulu ja meidän luokka)</p> <p>2lk: syvennetään ryhmässä toimimisen taitoja</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<p>T2 harjaannuttaa ja rohkaista oppilasta kertomaan ajatustaan ja tunteistaan ja keskustelemaan erilaisista aiheista sekä vahvistamaan niissä tarvittavaa sanastoa ja ilmaisu</p> <p>1lk: ohjata oppilasta kertomaan itsestään, omasta perheestään, lähiympäristöstään</p> <p>2lk: ohjata oppilasta kertomaan monipuolisemmin ajatustaan ja tunteistaan</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>1lk: oppilas tuo oman äidinkielen ja sanoja ja fraaseja vuorovaikutustilanteisiin, kasvatetaan ryhmähenkä, tutustutaan paikallisiin uutisteksteihin</p> <p>2lk: hyödynnetään omankielistä kirjallisuutta, tutustutaan mediateksteihin</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän kehityksen rakentaminen</p>
<p>T3 kannustaa oppilasta vahvistamaan kielellistä ja kehollista ilmaisurohkeutta ja mielikuvitusta ohjaamalla oppilasta osallistumaan ja ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman keinoin</p> <p>1-2lk: kannustaa oppilasta tekemään erilaisia pieniä esityksiä tutussa ryhmässä (rooli- ja teatterileikit)</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>1lk: tehdään ja esitetään pieniä esityksiä</p> <p>2lk: tehdään esityksiä, tutustutaan keskustelujen ja draaman avulla lastenkirjallisuuteen</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän kehityksen rakentaminen</p>
<b>Tekstien tulkitseminen</b>		
<p>T4 innostaa ja ohjata oppilasta lukutaidon oppimiseen ja sana- ja käsitevarannon kartuttamiseen</p> <p>1-2lk: kannustaa ja motivoida oppilasta lukemiseen</p> <p>1lk: ohjata oppilasta lukutaidon oppimiseen ja tekstirakenteiden ymmärtämiseen</p> <p>2lk: harjaannuttaa oppilaan lukutaitoa ja luetun ymmärtämisen taitoja</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p> <p>1lk: opetellaan lukemaan (kirjain, äänne, tavu, sana)</p> <p>2lk: luetaan ääneen ja hiljaa, tehdään luetun ymmärtämisen tehtäviä, tutkitaan tekstin merkitystä ja rakennetta: kuva, teksti, otsikko, kappale, virke, lopetusmerkki</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<p>T5 kannustaa oppilasta lukemaan ikäkaudelle ja kielitaidolle sopivia tekstejä (lorut, sadut, tarinat) ja kirjallisuutta (kuva-kirjat, kauno- ja tietokirjallisuus) ja keskustelemaan lukemastaan</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p> <p>1lk: luetaan lyhyitä ja helppoja tekstejä ja keskustellaan niistä</p> <p>2lk: siirrytään lukutaidon karttuessa pidempiin ja vaativampiin teksteihin</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<b>Tekstien tuottaminen</b>		
<p>T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan eri tekstilajien (esim. tietotekstit, ohjeet, kertomukset) ja niissä tarvittavan sanaston ja kieliopillisten rakenteiden tuottamista</p> <p>1-2lk: tutustuttaa oppilas erilaisiin tekstilajeihin ja niiden piirteisiin</p>	<p>S3 Tekstien tuottaminen</p> <p>1lk: tutustutaan satuihin, loruihin ja tietoteksteihin sekä niiden piirteisiin</p> <p>2lk: kirjoitetaan satuja, loruja ja tietotekstejä yksin ja ryhmässä</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<p>T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan käsin kirjoittamisen taitoa, näppäintaitoja sekä tekstien suunnittelun ja tuottamisen taitoja</p> <p>1lk: ohjata oppilasta huomaamaan peruslauseen rakenne ja kirjoittamaan lyhyitä tarinoita käsin ja koneella</p> <p>2lk: ohjata oppilasta huomaamaan virkkeiden ja tarinoiden rakenne ja kirjoittamaan pidempiä tarinoita käsin ja koneella</p>	<p>S3 Tekstien tuottaminen</p> <p>1lk: tehdään tavu-, sana- ja lausesaneluja, kirjoitetaan lyhyitä tekstejä käsin ja koneella</p> <p>2lk: suunnitellaan ja kirjoitetaan tarinoita käsin ja koneella, tehdään sana- ja lausesaneluja</p>	<p>L4 Monilukutaito</p> <p>L5 Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen</p>
<p>T8 kannustaa oppilasta harjoittelemaan oikeinkirjoituksen</p>	<p>S3 Tekstien tuottaminen</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppi-</p>

<p>perusasioita</p> <p>1lk: ohjata oppilasta käyttämään isoa ja pientä alkukirjainta, tavuttamaan ja huomioimaan sanaväli</p> <p>2lk: ohjata oppilasta lopetusmerkkien käyttöön ja yhdyssanojen oikeinkirjoitukseen</p>	<p>1lk: tehdään tavu-, sana- ja lausesaneluja, harjoitellaan tavuttamista, kirjoittamisessa kiinnitetään huomio sanaväleihin</p> <p>2lk: tehdään sana- ja lausesaneluja, lyhyitä ja helppoja toistokirjoituksia, kirjoittamisessa kiinnitetään huomio isoihin alkukirjaimiin ja lopetusmerkkeihin, tutustutaan yhdyssanoihin</p>	<p>minen</p> <p>L4 Monilukutaito</p> <p>L5 Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen</p>
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>		
<p>T9 innostaa oppilasta edistämään kielitietoisuuttaan tekemällä havaintoja erilaisista puhetavoista omassa lähipiirissään sekä auttaa oppilasta huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten kielelliseen käyttäytymiseen</p> <p>1-2lk: kannustaa oppilasta havainnoimaan erilaisia puhe- tapa- poja</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p> <p>1-2lk: havainnoidaan eri kieliä ja puhe- tapa- poja koulussa, medioissa ja vapaa-ajan tilanteissa, pohditaan kielen merkitystä erilaisissa koulun vuorovaikutustilanteissa, harjoitellaan leikin avulla suomen kielen sanojen johtamista ja yhdistämistä, sanataidepajat</p>	<p>L4 Monilukutaito</p> <p>L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä kehityksen rakentaminen</p>
<p>T10 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan ikäkaudelle ja kielitaidolle sopivaa kirjallisuutta (kuvakirjat, kauno- ja tietokirjallisuus) ja ohjata oppilasta valitsemaan häntä itseään kiinnostavaa luettavaa sekä opastaa kirjaston käyttöön ja lastenkulttuuriin (teatteriesitykset, museo, perinnekertomukset ja -leikit) tutustumiseen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p> <p>1-2lk: kuunnellaan ja luetaan erilaisia satuja ja tarinoita, tehdään kirjasto-, teatteri- ja museovierailuja</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<p>T11 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvostamaan eri kieliä ja kulttuureita omassa ympäristössään (koulussa, medioissa ja vapaa-ajan tilanteissa) ja eläytymään erilaisten ihmisten asemaan ja elämäntilanteisiin</p> <p>1-2lk: tutustuttaa oppilas eri kulttuurien kertomuksiin, leikkeihin ja juhliin</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p> <p>1-2lk: tutustutaan satuihin ja leikkeihin eri maista, huomioidaan eri kulttuurien juhlia, tehdään teatterivierailuja ja mahdollisuuksien mukaan kutsutaan koululle eri kulttuureja edustavia vierailijoita</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p>
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>		
<p>T12 auttaa oppilasta rakentamaan myönteistä käsitystä itsestä viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana</p> <p>1-2lk: ohjata oppilasta ymmärtämään oman kieli- ja kulttuuritaustan vaikutus oppimiseen</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>1-2lk: tutustutaan oppilaan omaan kieli- ja kulttuuritaustaan, huomioidaan oppilaan oma äidinkieli osana luokan kieliympäristöä</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<p>T13 ohjata oppilasta kehittämään kielitaitoaan eri oppiaineissa ja perehtymään koulussa tärkeisiin tekstilajeihin ja niiden ominaispiirteisiin</p> <p>1-2lk: tutustuttaa oppilas eri oppiaineiden sanastoon ja teksteihin</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>1lk: tutustutaan eri oppiaineiden sanastoihin, tehdään kuvan tulkitsemistehtäviä</p> <p>2lk: tutustutaan eri oppiaineiden teksteihin, tehdään tiedonhankintatehtäviä sekä kuvan ja tekstin tulkitsemistehtäviä yksin ja ryhmässä</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>
<p>T14 ohjata oppilasta havainnoimaan itseään kielenkäyttäjänä sekä arvioimaan omaa kielenoppimistaan</p> <p>1-2lk: ohjata oppilasta hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa (oppimispelit) oman oppimisen arvioinnin tukena</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>1-2lk: harjoitellaan itsearviointia, hyödynnetään oppilaan oman äidinkielen taitoa oppimisen tukena ja pelataan oppimispeljä</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>

## LIITE 2. S2-TYÖKALU 3-6 LUOKILLE

Opetuksen tavoite	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy	Hyvä / arvosanan 8 osainen 6. vuosiluokan päätteeksi
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>			
<p>T1 ohjata oppilasta vahvistamaan ilmaisuvarantoaan ja taitoaan ilmaista mielipiteensä ja toimia rakentavasti koulun ja muun arjen vuorovaikutustilanteissa</p> <p>3lk: ohjata oppilasta toimimaan oman luokan vuorovaikutustilanteissa tarkoituksenmukaisesti</p> <p>4lk: rohkaista ja ohjata oppilasta osallistumaan keskusteluihin luokassa</p> <p>5lk: kannustaa oppilasta havainnoimaan oman toiminnan vaikutusta muihin</p> <p>6lk: ohjata oppilasta ilmaisemaan mielipiteensä ja perustelemaan sen</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>3-6lk: harjoitellaan S2-oppilaille merkityksellisten ja tarpeellisten kielenkäyttö- ja vuorovaikutustilanteita edeten vähitellen oppilaan lähiympäristöstä kauemmas ja haastavampiin vuorovaikutustilanteisiin esim. koti, koulu, harrastukset, kauppa, terveydenhoitaja, kirjasto</p> <p>3-4lk: harjoitellaan vuorovaikutustaitojen pari- ja ryhmätöiden avulla</p> <p>5-6.lk: modaalisuuden vaikutus viestin sävyyn ja tulkintaan, ajan ilmaiseminen kerronnassa</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>	<p>6lk: Vuorovaikutustaidot ja ilmaisuvaranto: Oppilas osallistuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin käyttäen ilmaisuvarantoaan sekä keskustelee ja työskentelee erilaisten aihepiirien ja tekstien pohjalta.</p>
<p>T2 innostaa oppilasta vahvistamaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen, opetuspuheen ja kuultujen tekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitojaan</p> <p>3lk: rohkaista oppilasta kasvokkaiseen vuorovaikutukseen</p> <p>4lk: ohjata oppilasta opetuspuheen kuunteluun ja ymmärtämiseen</p> <p>5lk: ohjata oppilasta erilaisten tekstien kuunteluun ja ymmärtämiseen</p> <p>6lk: ohjata oppilasta asiasisältöisten tekstien kuunteluun ja ymmärtämiseen</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>3-6lk: opetellaan kuullun ymmärtämisen taitoja sekä tarkkaa ääntämistä kielen tuottamisen kannalta</p> <p>3-4lk: harjoitellaan kuuntelu- ja ääntämistaitoja pari- ja ryhmätöiden avulla sekä tehdään lyhyitä ja yksinkertaisia kuuntelu- ja ääntämisharjoituksia</p> <p>5-6lk: keskustellaan erilaisten tekstilajien pohjalta pareittain, pienissä ryhmissä ja koko luokan kesken sekä tehdään pidempiä ja vaativampia kuuntelu- ja ääntämisharjoituksia</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>	<p>6lk: Tekstien ymmärtäminen ja vuorovaikutuksessa toimiminen: Oppilas ymmärtää opetuspuhetta ja muuta kuulemaansa, kun tilanne tai aihe on ennestään tuttu tai ymmärtämistä tuetaan. Oppilas osaa toimia kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa.</p>
<p>T3 ohjata oppilasta ilmaisemaan itseään monipuolisesti sanallisia ja ei-sanallisia ilmaisukeinoja käyttäen sekä käyttämään luovuuttaan ja ottamaan huomioon myös muut osallistujat</p> <p>3-6.lk: kannustaa oppilasta tekemään erilaisia pieniä puheviestinnän harjoituksia yksin ja erilaisissa ryhmissä (draama, pantomiimi, elekielen tulkinna)</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>3-4lk: tehdään pieniä esityksiä valmiista teksteistä</p> <p>5-6lk: laaditaan ja esitetään omia esityksiä toisille (esim. aamunavaukset, näytelmät)</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p>	<p>6lk: Ilmaisun vuorovaikutustilanteissa: Oppilas ilmaisee itseään erilaisia ilmaisun keinoja käyttäen ja osaa ottaa huomioon puhukumppaninsa.</p>
<b>Tekstien tulkitseminen</b>			
<p>T4 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tietoaan tekstilajeista tekstien erittelemisessä ja tiedon luotettavuuden arvioinnissa itsenäisesti ja ryhmässä</p> <p>3-6lk: ohjata oppilasta tunnistamaan ja lukemaan eri tekstilajeja</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p> <p>3-4lk: harjoitellaan lyhyiden kaunokirjallisten tekstien ja tietotekstien sujuvaa lukemista ja kuuntelemista (esim. selkouutiset), tunnistetaan erilaisia tekstilajeja sekä tutustutaan sanaluokkiin</p> <p>5-6lk: harjoitellaan pidempien kaunokirjallisuuden ja erilaisten tieto- ja mediatekstien sujuvaa ja kriittistä lukemista sekä kielellisten (esim. verbien taipuminen, sanaluokat, sijamuodot) ja tekstuaalisten (esim. synonyymit, kielikuvat, sanonnat, käsitteet) piirteiden tunnistamista eri tekstilajeissa</p> <p>S2 Tekstien tulkitseminen</p> <p>3-6lk: harjoitellaan löytämään oppilaalle sopivimmat luku- ja ymmärtämisstrategiat ja opitaan käyttämään niitä</p> <p>3-4lk: harjoitellaan tunnistamaan erilaisten tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä</p> <p>5-6lk: harjoitellaan mielipiteen ja arvottavi-</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L4 Monilukutaito</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>	<p>6lk: Lukutaidon sujuvuus ja tekstilajitaidot tekstin tulkinnassa: Oppilas lukee sujuvasti monimuotoisia tekstejä. Oppilas tunnistaa kertomuksen, tietotekstin ja arvioivan tekstin ja harjoittelee käyttämään tietoa tekstilajipiirteistä tekstien tulkinnassa ja arvioinnissa.</p> <p>6lk: Oppilas osallistuu erilaisiin kielenkäyttötilanteisiin ja osaa tulkita puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä</p>
<p>T5 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan tulkita puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisia luku- ja ymmärtämisstrategioita käyttäen</p> <p>3-6lk: ohjata oppilasta tulkitsemaan</p>			

erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä/kuvia esim. mainoksia, tiedotteita ja eri oppiaineiden tekstejä	en ilmausten erottamista teksteissä, selvittämään tiedon lähteen ja arvioimaan tiedon luotettavuutta		
T6 ohjata oppilasta päättävään tekstien tulkintaan sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan.  3-6lk: ohjata oppilasta tulkitsemaan (tarvittaessa kuvia apuna käyttäen) esim. eri oppiaineiden tekstejä, runoja, sananlaskuja ja satuja	S2 Tekstien tulkitseminen  3-4lk: tutustutaan kirjallisuuden peruskäsitteisiin, tehdään sanasto- ja käsiteharjoituksia sekä luetunymmärtämistehtäviä 5-6lk: edistetään kirjallisuuden peruskäsitteiden tuntemusta, sekä tehdään sanasto- ja käsite- harjoituksia, luetun ymmärtämis- ja tulkitsemistehtäviä	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen  L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L4 Monilukutaito	6lk: Sana- ja käsitevarannon laajentuminen, päättävä tekstien tulkinta: Oppilas hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon sekä tunnistaa tekstistä merkityksiä, jotka vaativat päättelyä.
<b>Tekstien tuottaminen</b>			
T7 innostaa oppilasta edistämään käsikirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja tuottamaan arjessa ja koulussa tarvittavia monimuotoisia tekstejä yksin ja ryhmässä  3-4lk: kannustaa oppilasta lyhyiden kertomusten tuottamiseen sekä käsin kirjoittaen että tietokoneella 5-6lk: ohjata oppilasta esitelmien tekemiseen yksin ja ryhmässä	S3 Tekstien tuottaminen  3-6lk: Käytetään ja tuotetaan oppilaalle merkityksellisiä tekstejä, jotka monipuoliset luokka-asteelta toiselle siirryttäessä, harjoitellaan näppäintaitoja 3-4lk: kirjoitetaan lyhyitä kertomuksia (esim. omasta itsestä ja elämästä kertominen) 5-6lk: laaditaan esitelmää yksin ja ryhmässä (esim. omista juurista kertominen vanhempien haastattelun pohjalta)	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen  L4 Monilukutaito  L5 Tieto- ja viestintä- teknologinen osaaminen	6lk: Tekstilajitaidot tekstin tuottamisessa, käsikirjoittaminen ja näppäintaidot: oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaaottavalle tekstile tyypillistä kieltä. Oppilas osaa kirjoittaa suomea käsin ja hän on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja.
T8 auttaa oppilasta syventämään taitoaan suunnitella ja tuottaa tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä sekä käyttämään monipuolisesti niissä tarvittavaa sanastoa ja kielipiillisiä rakenteita  3-6.lk: ohjata oppilasta tuottamaan omia tekstejä erilaisia apuvälineitä esim. kuvamateriaaleja, tukisanalistoja ja juonikaavioita käyttäen	S3 Tekstien tuottaminen  3-4lk: harjoitellaan ryhmässä ja itsenäisesti sujuvaa kirjoittamista, kuvailevien ja kertovien tekstien tuottamista ja käsittelyä 5-6lk: harjoitellaan kirjoittamisprosessin eri vaiheita, tuotetaan yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä ja tutustutaan niiden sanastoon ja rakenteisiin	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen  L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L4 Monilukutaito	6lk: Tekstien tuottaminen: Oppilas tuottaa kokonaisia tekstejä ja osoittaa niissä oikeinkirjoituksen tuntemusta. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin.
T9 ohjata oppilasta tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään sekä kehittämään taitoa antaa ja vastaanottaa palautetta  3-4lk ohjata oppilasta tarkastelemaan ja arvioimaan oikeinkirjoituksen näkökulmasta omia tekstejään 5-6lk: ohjata oppilasta kehittämään taitoa antaa ja vastaanottaa rakentavasti palautetta omista ja toisten kirjoituksista	S3 Tekstien tuottaminen  3-4lk: harjoitellaan omien tekstien sisällön, johdonmukaisuuden ja oikeinkirjoituksen tarkistamista ja korjaamista myös TVT:tä hyödyntäen 5-6lk: muokataan tekstiä saadun palautteen perusteella, opitaan antamaan palautetta	L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen  L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L4 Monilukutaito	6lk: Tekstien arviointi sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen: Oppilas osaa arvioida tuottamiaan tekstejä, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana sekä osaa antaa ja vastaanottaa palautetta
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>			
T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan ja havainnoimaan kielenkäytön tilanteista vaihtelua, eri kielten piirteitä ja puhutun ja kirjoitetun suomen säännönmukaisuuksia  3-4lk: auttaa oppilasta havainnoimaan suomen kielen ja oman äidinkielen välisiä eroja sekä puhutun että kirjoitetun kielen eroja 5-6lk: opastaa oppilasta käyttämään kieltä eri tavoilla eri tilanteissa, vahvistaa oppilaan taitoja huomioida puhutun (esim. Kainuun murteen) ja kirjoitetun suomen säännönmukaisuudet puheessa ja kirjoittamisessa	S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen  3-6lk: sisällöt etenevät samoin kuin suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä, tarpeen mukaan sisältöjä karsitaan. Kiinnitetään jatkuvasti huomiota sanojen yhdistämiseen ja johtamiseen erilaisten johdinten avulla. Harjoitellaan tunnistamaan, miten sanan merkitys muuttuu johdinten avulla (kirja- kirjasto- kirjailija- kirjaton).	L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L4 Monilukutaito	6lk: Kielten ja kielen käytön piirteiden havainnointi ja vertailu: Oppilas tunnistaa kielen rakenteen säännönmukaisuuksia ja kykenee kuvaamaan tavallisimpia peruskäsitteitä käyttäen, miten kielenkäyttö vaihtelee eri tilanteissa. Oppilas osaa antaa esimerkkejä ympäristönsä kielistä ja murteista.



<p>T11 innostaa oppilasta tutustumaan monipuolisesti kirjallisuuteen (kauno- ja tietokirjallisuus) ja kulttuuriin (esim. elokuvat) ja kannustaa lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön.</p> <p>3-6lk: Lukuinnostusta tuetaan esim. tekemällä yhteistyötä maakuntakirjaston kirjavinkkaajien kanssa.</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p> <p>3-6lk: tutustutaan lasten ja nuorten kauno- ja tietokirjallisuuteen, elokuvaan ja mediataksteihin sekä kirjastoon oppilaan ikä- ja taitotaso huomioiden</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p>	<p>6lk: Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus: Oppilas lukee lasten- ja nuortenkirjallisuutta ja pystyy kertomaan ajatuksiaan lukemastaan ja muusta lasten- ja nuorten-kulttuurista.</p>
<p>T12 ohjata oppilasta havainnoimaan koulun ja muun ympäristön kulttuurista monimuotoisuutta sekä tukea oppilaan monikielistä ja -kulttuurista identiteettiä ja rohkaista hyödyntämään ja kehittämään omaa kielirepertuaaria</p> <p>3-6lk: kannustaa oppilasta tutustumaan eri kulttuureihin ja tapoihin</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p> <p>3-6lk: tutustutaan ja vertaillaan eri kulttuurien tapoja ja kansanperinteitä oppilaan omaa äidinkieltä hyödyntäen (esim. kansalliseepokset, sadut, myytit, sananlaskut, arvoitukset), tutustutaan kainuulaisuuteen sekä kainuulaiseen kansanperinteeseen (murre sanat, sanonnat, tarinat)</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>	<p>6lk: Kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden havainnointi: Oppilas osaa kuvailla omaa ja elinympäristönsä monikielisyttä sekä kulttuurista monimuotoisuutta.</p>
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>			
<p>T13 innostaa oppilasta vahvistamaan myönteistä käsitystä itsestään kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä asettamaan oppimistavoitteita oppilaan ikä huomioiden</p> <p>3-6lk: ohjata oppilasta ymmärtämään oman kieli- ja kulttuuritaustan vaikutus kaikkeen oppimiseen. Itsearviointin pohjalta opettaja ja oppilas yhdessä laativat kielitaidon eri osa-alueille lähi- ja etätavoitteita.</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>3-6lk: ohjataan oppilasta ymmärtämään, että suomen kieltä opitaan kaikkien oppiaineiden tunneilla, oppilas harjoittelee asettamaan oppimistavoitteita ja on tietoinen omasta kielitaitoprofiilistaan</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen</p>	<p>6lk: Oppimistavoitteiden asettaminen: Oppilas osaa ohjatusti asettaa itselleen oppimistavoitteita.</p>
<p>T14 ohjata oppilasta havaitsemaan, miten kieltä käytetään eri oppiaineissa</p> <p>3-6lk: harjaannuttaa oppilasta käyttämään eri oppiaineiden sanastoa ja käsitteistöä sekä ohjata ymmärtämään niiden tekstejä yhteistyössä muiden aineiden opettajien kanssa</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>3-6lk: oppilasta ohjataan oivaltamaan eri oppiaineille tyypillinen kieli sekä harjoitellaan niille tärkeiden käsitteiden tunnistamista ja omaksumista, oppilasta ohjataan käyttämään omakielisiä sanastoja (esim. biologia, maantieto, historia ja matematiikka) sekä sähköisiä materiaaleja oppimisen tukena</p>	<p>L4 Monilukutaito</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen</p>	<p>6lk: Eri oppiaineiden kielen havainnointi: Oppilas lukee tuetusti eri oppiaineiden tekstejä tai niiden osia ja osaa kuvailla, millaisista osista tekstit rakentuvat.</p>
<p>T15 kannustaa oppilasta kehittämään tietojaan ja kielellisiä keinojaan itseohjautuvan työskentelyn, tiedonhakuun ja tiedon jäsentämiseen itsenäisesti ja ryhmässä.</p> <p>3-6lk: harjoittaa oppilasta hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnin tukena.</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>3-6lk: ohjataan oppilasta toimimaan eettisesti sosiaalisessa mediassa sekä tekijänoikeuksia ja yksityisyyttä kunnioittaen (net-tietiketti), oman äidinkielen ja muiden kielten käyttäminen ja vahvistaminen kaiken oppimisen tukena, tiedonhankinta-, oppimis- ja itsearviointitehtävät</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen</p>	<p>6lk: Tekstin rakentaminen ja tiedonhaku: Oppilas osaa tuottaa sovitusta aihepiiristä hankkimansa tiedon pohjalta jäsenneilyn suullisen tai kirjallisen tekstin itsenäisesti tai ryhmässä. Oppilas osaa ohjatusti valita tilanteeseen ja aiheeseen sopivan tavan hankkia tietoa.</p>

## LIITE 3. S2-TYÖKALU 7-9 LUOKILLE

Opetuksen tavoite	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy	Arvosanan 8 osaaminen päättöarvioinnissa
<b>Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</b>			
<p>T1 rohkaista oppilasta kehittämään taitoaan toimia tavoitteellisesti, eettisesti ja vuorovaikutussuhdetta rakentamaan koulun ja yhteiskunnan vuorovaikutustilanteissa</p> <p>7lk: rohkaista oppilasta kertomaan arjen pienistä tapahtumista ja harjoittelemaan vuorovaikutustilanteita, esim. työharjoittelu, kirjastossa tai hammaslääkäriässä asioiminen</p> <p>8lk: rohkaista oppilasta mielipiteiden ilmaisuun ja argumentointiin ja keskusteluun</p> <p>9lk: ohjata oppilasta huomioimaan erilaiset puhetilanteet (kenelle puhutaan, missä tilanteessa ja millä tavalla)</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>7-9lk: harjoitellaan valmisteltujen puheesitysten pitämistä</p> <p>7lk: harjoitellaan vuorovaikutustilanteita ja selostamista</p> <p>8lk: ilmaista mielipiteitä ja argumentoidaan niitä</p> <p>9lk: harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita kuulija huomioiden</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>	<p>9lk: Vuorovaikutustaidot: oppilas osaa toimia vuorovaikutustilanteissa rakentavasti</p>
<p>T2 ohjata oppilasta syventämään muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien ymmärtämistä</p> <p>7lk: ohjata oppilasta keskittävään ja ymmärtävään kuunteluun (rohkeus kysyä, jos ei ymmärrä)</p> <p>8lk: ohjata oppilasta suhtautumaan kuultuun kriittisesti esim. mainokset</p> <p>9lk: ohjata oppilasta ymmärtämään vuorovaikutustilanteiden erilaiset vivahteet</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>7-9lk: harjoitellaan valmisteltujen puheesitysten pitämistä</p> <p>7lk: harjoitellaan kuuntelemaan keskittyneesti ja rohkaistaan kysymään epäselviä asioita</p> <p>8lk: harjoitellaan kuuntelemaan kriittisesti</p> <p>9lk: harjoitellaan ymmärtämään erilaisten vivahteiden merkitys viestinnässä</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p> <p>L5 Tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen</p>	<p>9lk: Ymmärtämistäidot vuorovaikutustilanteissa: oppilas ymmärtää muodollisia puhetilanteita, opetuspuhetta ja mediaa.</p>
<p>T3 kannustaa oppilasta kehittämään esiintymistaitojaan ja taitoaan ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa tavoitteellisesti ja erilaisia ilmaisukeinoja hyödyntäen</p> <p>7lk: ohjata oppilasta esitelmän pitämiseen</p> <p>8lk: ohjata oppilasta oman mielipiteen ilmaisuun ja vaikuttamiseen</p> <p>9lk: ohjata oppilasta laajempien esitelmien ja projektien pitämiseen käyttäen kokonaisilmaisun ja havainnollistamisen keinoja</p>	<p>S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen</p> <p>7-9lk: harjoitellaan valmisteltujen puheesitysten pitämistä</p> <p>7lk: harjoitellaan esitelmän laatimista ja pitämistä</p> <p>8lk: harjoitellaan ilmaisemaan mielipiteitä ja argumentoimaan niitä sekä näin vaikuttamaan niiden avulla</p> <p>9lk: harjoitellaan esitelmän tekemistä TVT:tä hyödyntäen (lähdeaineiston käyttö, havainnollistaminen)</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p>	<p>9lk: Esiintymistäidot: oppilas osaa valmistella itsenäisesti esityksen ja osaa esiintyä ja ilmaista itseään tilanteen mukaisesti.</p>
<b>Tekstien tulkitseminen</b>			
<p>T4 ohjata oppilasta hyödyntämään tekstilajitietoutta tekstien tulkinnassa, laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan, käyttämään tehokkaasti lukustrategioita ja päättämään tekstin merkityksiä tekstuaalisten, sanastollisten ja kieliopillisten vihjeiden perusteella</p> <p>7-9lk: tarjota yhteistyössä eri oppiaineiden opettajien kanssa oppilaan kielitaitotasolle sopivia tekstejä ja eri tekstilajeja, ohjata oppilasta huomaamaan eri oppiaineiden tunneilla suomen kielen rakenteita</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p> <p>7-9lk: harjaannutaan vastaanottamaan ja antamaan palautetta, tutustutaan erilaisiin tekstilajeihin ja niiden tyylipiirteisiin (monilukutaito), avataan myös eri oppiaineissa esiin tulleita suomen kielen rakenteita, jotka vaikuttavat tekstin ymmärtämiseen</p> <p>7lk: tarkastellaan monipuolisesti erilaisia tekstejä useista näkökulmista, opitaan erilaisia lukustrategioita, jolloin oppilas löytää itselleen sopivia tapoja ymmärtää tekstiä</p> <p>8lk: tutustutaan kielikuviin, ironiaan ja pohtiviin, kantaa ottaviin tekstilajeihin</p>	<p>L1 Oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L4 Monilukutaito</p>	<p>9lk: Tekstilajitaidot tekstien tulkinnassa: oppilas osaa tarkastella tekstejä kriittisesti ja tunnistaa tekstilajeja. Oppilas osaa kuvailla kertovan, kuvaavan, ohjaavan, kantaa ottavan ja pohtivan tekstin tekstilajipiirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Oppilas ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoituksiperiä.</p>

	9lk: tutustutaan suomalaisiin kirjallisuuden tyylisuuntiin		
T5 ohjata oppilasta kriittiseen tekstien tulkintaan itsenäisesti ja ryhmässä  7-9lk: rohkaista oppilasta ilmaisemaan luetuista teksteistä omia perusteltuja mielipiteitään (myös kriittisiä)	S2 Tekstien tulkitseminen  7-9lk: harjaannutaan vastaanottamaan ja antamaan palautetta, tutustutaan erilaisiin tekstilajeihin ja niiden tyylipiirteisiin (monilukutaito) 7lk: tarkastellaan monipuolisesti erilaisia tekstejä useista näkökulmista, opitaan erilaisia lukustrategioita, jolloin oppilas löytää itselleen sopivia tapoja ymmärtää tekstiä (kirjaesittely ja -selostus) 8lk: rohkaistaan ilmaisemaan myös kriittisiä ja perusteltuja mielipiteitä luetuista teksteistä ja teoksista (kirja- ja elokuva-arvostelu) 9lk: harjoitellaan laajempien, pohdiskelevien kirjallisuustöiden tekemistä (essee, esitelmä) lähdekritiikki huomioiden	L1 Oppimaan oppiminen  L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L4 Monilukutaito	9lk: Tekstien tulkinta: oppilas osaa tehdä tekstistä päätelmiä ja kriittisiä kysymyksiä.
<b>Tekstien tuottaminen</b>			
T6 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muokata tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä sekä hyödyntämään eri tekstilajeja omien tekstien malleina ja lähteinä.  7-9lk: harjaannuttaa oppilasta muokkaamaan tekstejä annetun palautteen perusteella	S3 Tekstien tuottaminen  7-9lk: tuotetaan ryhmässä ja itsenäisesti erilaisia tekstilajeja, harjoitellaan erilaisten tietolähteiden käyttöä, muokataan omaa tekstiä muiden palautteen perusteella 7lk: laajennetaan tekstivalikoimaa ja harjoitellaan kirjoitusprosessin eri vaiheita 8lk: tutustutaan eri tyyliin ja kirjoitetaan pohtivia, kantaa ottavia tekstejä 9lk: vakiinnutetaan kirjoittamisprosessin eri vaiheiden hallintaa ja tietolähteiden käyttöä	L1 Oppimaan oppiminen  L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L4 Monilukutaito	9lk: Tekstilajitaidot tekstien tuottamisessa: oppilas hyödyntää tekstien kirjallisuudessa ja suullisessa tuottamisessa tietoa kertovan, kuvaavan, ohjaavan, kantaa ottavan ja pohtivan tekstin tekstilajipiirteistä.
T7 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan kirjoitetun yleiskielen normien ja eri tekstilajeissa tarvittavan sanaston ja kieliopillisten rakenteiden hallintaa  7-9lk: vahvistaa oppilaan taitoja huomioida puhutun ja kirjoitetun suomen kielen erot kirjoittamisessa 7lk: harjoituttaa verbien ja nominien taivutusta oman tekstin tuottamisessa 8lk: harjoituttaa moduksien ja lauseenjäsenten käyttöä oman tekstin tuottamisessa 9lk: harjoituttaa infiniittisten rakenteiden käyttöä oman tekstin tuottamisessa	S3 Tekstien tuottaminen  7-9lk: oppilas pystyy ryhmässä ja itsenäisesti tuottamaan erilaisia tekstilajeja puhuttu ja kirjoitettu kieli huomioiden, harjoitellaan erilaisten tietolähteiden käyttöä 7lk: harjoitellaan verbien ja nominien taivutusta 8lk: harjoitellaan moduksien ja lauseenjäsenten käyttöä 9lk: harjoitellaan tiivistä ilmaisua infiniittisten rakenteiden avulla	L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu  L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	9lk: Kirjoitetun kielen hallinta: Oppilas tuottaa ymmärrettäviä ja koherentteja tekstejä, tuntee pääosin kirjoitetun kielen perussäännöt ja soveltaa niitä kirjoittamiseen.
<b>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</b>			
T8 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia  7lk: ohjata oppilasta tunnistamaan erilaisia tekstityyppejä 8lk: ohjata oppilasta suhtautumaan kriittisesti lukemaansa ja tunnistamaan kielen vaikuttamiskeinoja 9lk: ohjata oppilasta ymmärtämään tekstien erilaisia tyylipiirteitä ja sävyjä	S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen  7-9lk: rektio, mediakulttuuri 7lk: tutustutaan erilaisiin tekstityyppeihin 8lk: tutkitaan erilaisia tekstityyppejä kriittisesti, tunnistetaan ja käytetään kielen vaikuttamiskeinoja (modukset) 9lk: tarkastellaan teksteistä erilaisia tyylipiirteitä ja sävyjä	L4 Monilukutaito	9lk: Kielitietoisuuden kehittyminen: Oppilas osaa kuvailla tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, pohtii niiden merkityksiä ja osaa kuvailla eri rekisterien ja tyylien välisiä eroja.
T9 innostaa oppilasta tutustumaan	S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin	L2 Kulttuurinen osaa-	9lk: Kirjallisuuden ja sen

<p>kirjallisuuden lajeihin, suomalaisen kirjallisuuteen, sen historiaan ja yhteyksiin maailmankirjallisuuteen sekä ohjata tunnistamaan tekstin suhteita toisiin teksteihin</p> <p>7lk: innostaa ja ohjata oppilasta monipuoliseen lukemiseen 8lk: tutustuttaa oppilas eri kirjallisuuden lajeihin 9lk: tutustuttaa oppilas suomen kirjallisuuden historiaan</p>	<p>ymmärtäminen</p> <p>7lk: tutustutaan kirjallisuuden ja elokuvan peruskäsitteisiin sekä erilaisiin tekstityyppisiin 8lk: perehdytään kirjallisuuden lajeihin (fantasia-, rikos-, kauhu- ja tieteiskirjallisuus) 9lk: tutustutaan suomen kielen kehitykseen ja erityispiirteisiin</p>	<p>minen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p>	<p>vaiheiden tuntemus: Oppilas tuntee suomalaista kirjallisuutta, osaa nimetä sen tärkeimpiä vaiheita ja sen yhteyksiä maailmankirjallisuuteen.</p>
<p>T10 auttaa oppilasta avartamaan kulttuurinäkemystään ja erittelemään koulun ja yhteiskunnan monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta sekä tunnistamaan kulttuurien samankaltaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta</p> <p>7-9lk: ohjata oppilasta havainnoimaan, arvostamaan ja vertailemaan lähiympäristön, oman ja muiden kulttuurien monimuotoisuutta, esim. sadut, teatteri, ruoka- ja tapakulttuuri</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p> <p>7-9lk: tutustutaan kirjallisuuden ja elokuvan peruskäsitteisiin sekä eri kulttuurien tapa- ja juhlaperinteisiin, teatterimaailmaan tutustuminen, maailman kieliin tutustuminen</p>	<p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p>	<p>9lk: Kulttuuritietoisuuden kehittyminen: Oppilas osaa kuvailla kulttuurin monimuotoisuutta ja perustella yhteiskunnan monikielisyyden merkitystä.</p>
<b>Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</b>			
<p>T11 ohjata oppilasta vakiinnuttamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata häntä näkemään ja vertaamaan erilaisia oppimistyyliä ja tapoja sekä oppimaan muilta</p> <p>7-9lk: ohjata oppilasta havainnoimaan ja arvioimaan itseään kielenkäyttäjänä sekä kehittämään itseään muiden antaman mallin ja palautteen avulla</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>7-9lk: syvennetään oppilaan käsitystä itsestä kielen käyttäjänä ja oppijana vuorovaikutuksessa muiden kanssa, vahvistetaan omaa oppimistyyliä, syvennetään oppilaan taitoa käyttää suomen kieltä, omaa äidinkieltä ja muita osaamia kieliä kaiken oppimisen tukena</p>	<p>L1 Oppimaan oppiminen</p> <p>L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</p> <p>L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen</p>	<p>9lk: Viestijäkuvan kehittymisen ja oman kielen oppimisen reflektointi: Oppilas tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa kielenoppijana ja osaa asettaa itselleen oppimistavoitteita. Viestijäkuvan kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena.</p>
<p>T12 ohjata oppilasta havainnoimaan, miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla</p> <p>7-9lk: perehtyä lukustrategioihin ja löytää tekstistä olennainen tieto</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>7-9lk: vertaillaan eri tiedonalojen tapoja käyttää kieltä sekä tuetaan eri tiedonalojen tekstitaitoja, syvennetään lukustrategioiden käyttöä, harjoitellaan oleellisen tiedon löytämistä tekstistä</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L4 Monilukutaito</p> <p>L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys</p>	<p>9lk: Eri tiedonalojen kielen havainnointi: Oppilas tunnistaa eri tiedonalojen tapoja käyttää kieltä.</p>
<p>T13 kannustaa oppilasta kehittämään tiedonhankintataitoja, oman työskentelyn suunnittelua, jäsentämistä ja arviointia itsenäisesti ja ryhmässä</p> <p>7-9lk: ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p> <p>7-9lk: tehdään kirjallisia töitä ja itsearviointeja TVT:tä käyttäen, syvennetään oppilaan taitoa käyttää suomea, omaa äidinkieltä ja muita osaamia kieliä kaiken oppimisen tukena</p>	<p>L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen</p> <p>L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen</p> <p>L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys</p>	<p>9lk: Tiedonhankinta sekä oman työskentelyn suunnittelu, jäsentäminen ja arviointi: Oppilas osaa etsiä tietoa monipuolisesti eri lähteistä sekä pystyy suunnittelemaan, jäsentämään ja arvioimaan työskentelyään itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä.</p>

## **LIITE 4. LASTEN MOTORISTEN TAITOJEN OPPIMINEN JA ARVIOINTI 1-2 LUOKILLE**

### **Idea**

Kehittää ja havainnoida yksilöllisesti lasten motorisia perustaitoja.

### **Tavoite**

Tukea lasten motoristen taitojen oppimista ja yleisiä oppimisvalmiuksia. Tuoda opettajille yksilöllistä tietoa oppilaan motoristen taitojen tukemiseen. Tuoda perheille (keskustelut) näkyväksi motoristen taitojen merkityksellisuuteen kasvamisessa, arjessa selviytymisessä sekä oppimisen tukemisessa.

### **Lasten tason tavoite**

Iloa, onnistumisia ja monipuolisia tehtäviä liikkumisen parissa.

### **Toteutus**

Vuosiluokilla 1 ja 2 kahdesti lukuvuoden aikana (syksyllä ja keväällä).

### **Arvioitavat motoriset taidot liikuntatuokion yhteydessä**

- kyky liikkua rytmissä
- juokseminen etu- ja takaperin
- yhden jalan tasapaino
- yhden jalan hyppääminen
- hyppääminen vuoroin yhdellä ja kahdella jalalla
- kuperkeikka
- heittäminen yhdellä kädellä
- kiinniottaminen
- potkaiseminen

### **Ohjeita arviointiin**

- Muista korostaa lapsille ja häntä opettaville aikuisille jokaisen henkilökohtaisen kehittymisen merkitystä; osaamista ei vertailla toisten osaamiseen, vain ja ainoastaan omiin
- Korosta niin lapsille kuin aikuisillekin lapsen luontaista iloa ja kykyä liikkumiseen; pyri välittämään se myös arvioinnin kautta.
- Käytä tarvittaessa videointia arviointisi tukena

## MOTORISTEN TAITOJEN ARVIOINTI

ARVIOITAVA LIIKE	SUORITUS Ohjeet ja ydinkohdat	KRITEERIT 1= onnistui 2= suoritus onnistui osittain 3= suoritus epäonnistui
<b>Rytmissä käynti</b>	Kävellään salissa taputuksen tahtiin ensin ohjaajan esimerkistä ja sen jälkeen yksilöllisesti kuunnellen ohjaajan taputusta. Lopuksi kävellään itsenäisesti taputtaen ja kävellen. Toistetaan tehtävä arvioinnin kannalta riittävän monta kertaa.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Täydellinen rytmi.</li> <li>2. Hidas rytmi onnistui, nopea ei.</li> <li>3. Ei pysynyt rytmissä ollenkaan.</li> </ol>
<b>Juokseminen</b>	Juostaan 5 metrin matka yhteensä 5 kertaa rinta-masuunta koko ajan (etu- ja takaperin) samaan suuntaan, juoksemisessa kädet ja jalat toimivat vastavuoroisesti, jalkaterät koko ajan samaan suuntaan.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Juoksu vauhdikasta eteen- ja taaksepäin, askellus suora.</li> <li>2. Rytmii vaihtelee ja on epävarma, askellus kääntyy hieman tai lapsi kaatuu vauhdin lisääntyessä.</li> <li>3. Suunnanmuutokset eivät tapahdu viivalla, takaperin juoksu ei ole sujuvaa, askellus epävarmaa ja rinta-masuunta kääntyy sivulle</li> </ol>
<b>Yhden jalan tasapaino</b>	Yhden jalan seisonta siten, ettei toinen jalka kosketa maata eikä maassa olevaa jalkaa. Paikallaan ollaan 15 s.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Varma tasapaino.</li> <li>2. Lyhyt aika tasapainoilien onnistuu, kosketuksia maahan erityisesti heikommalla jalalla seistessä.</li> <li>3. Hankala pysyä pystyssä yhdellä jalalla, tarvitsee aikuisen tukea.</li> </ol>
<b>Hyppääminen</b>	Alustoilla merkitty hyppyrata, sisältää 20 hyppyä, onnistunut suoritus edellyttää tasaponnistuksen, osuman alustoille, pääsääntöisesti yhtäjaksoisen ponnistuksen.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Rytmikäs tasaponnistus ja rytmikäs yhden jalan hyppääminen.</li> <li>2. Tasaponnistus onnistuu vaihtelevasti, yhden jalan hyppääminen haastavaa.</li> <li>3. Tasaponnistus ei onnistu, alastulo kantapäille, ei yhtäjaksoista rytmiä.</li> </ol>
<b>Kuperkeikka</b>	Lähtö seisoma-asennosta, käsien lattiaan vienti, ponnistus jalkoja ojentaen, leuka rintaan, rullaus selkä pyöreänä, päätyminen seisoma-asentoon.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Onnistuu hyvin, päättyy seisoma-asentoon.</li> <li>2. Onnistunut kuperkeikka seisoma-asennosta tai kyykystä, mutta ylöstulo seisoma-asentoon puuttuu.</li> <li>3. Niska jäykkä/selkä suora, kuperkeikka ei onnistunut ilman avustusta.</li> </ol>
<b>Heittäminen yhdellä kädellä</b>	Heitto seinään neljän metrin päästä seinästä yläviistoon yli 3m:n korkeudelle.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Kynnärpää olkapään yläpuolella, jalat oikeassa asennossa.</li> <li>2. Kynnärpää lähes oikein, jalat esim. vierekkäin.</li> <li>3. Jalat väärinpäin, kynnärpää alhaalla, heitto voimaton ja veltto</li> </ol>
<b>Kiinniottaminen</b>	Ison pallon heittäminen seinään alakautta kahden metrin etäisyydeltä ja kiinniottaminen ilmasta kahdella kädellä.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Rauhallinen ja varma kiinniotto, pallo suoraan käsiin.</li> <li>2. Pallon kiinniotto vaihtelee, joten pallo putoilee muutaman kerran.</li> <li>3. Huono heitto, kiinniotto pelotti 🚫 silmät kiinni 🚫 pallo karkaa.</li> </ol> <p>Heitto seinään, mutta kiinniotto ei onnistu lainkaan.</p>
<b>Yhden jalan hyppääminen</b>	Hyppätään suorassa linjassa yhdellä jalalla yhteensä 6 hyppyä. kummallakin jalalla	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Hyppääminen onnistuu rytmikkäästi ja täsmällisesti kummallakin jalalla.</li> <li>2. Hyppääminen onnistuu rytmikkäästi vahvemmalla jalalla, mutta heikommalla hyppääminen on hapuilevaa.</li> <li>3. Hyppääminen on hapuilevaa kummallakin jalalla.</li> </ol>
<b>Potkaiseminen</b>	Potkaistaan 2 metrin etäisyydeltä paikallaan olevasta pallosta oikealla sekä vasemmalla jalalla. Seinään merkataan n. 50cm x 50cm alue, mihin potkujen tulee osua.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Pallo osuu maaliin melkein jokaisella potkulla ja kimpoaa potkaisijalle takaisin.</li> <li>2. Pallo osuu maaliin vahvemmalla jalalla potkaisten lähes jokaisella potkulla ja joskus myös heikommalla jalalla potkaistaessa.</li> <li>3. Potkut ovat heikkoja. Pallo ei osu maaliin, eikä pallo vierä takaisin.</li> </ol>



## Motoristen perustaitojen arviointi

### Arviointikerta / sisältö

**Esimerkkijärjestelyt:** Jaetaan ryhmä kahteen osaan. Toinen osa pelaa/ leikkii ja toinen osa suorittaa tehtäviä. Arviointitunnilla lisäohjaaja helpottaa tekemistä. Ryhmiä vaihdellaan rytmisissä käynnin ja tehtäväradan välillä, tehtäväradan suorittamisen keskellä (2 kertaa per ryhmä) sekä tehtäväradan ja juoksutehtävien välissä.

**Rytmissä käynti:** Ensimmäinen taputusrytmi tehdään paikallaan. Opettaja pyytää lapsia taputtamaan hänen rytmisiinsä. Kokeillaan taputtamista yhdessä hitaammin ja nopeammin. Tämän jälkeen opettaja näyttää hitaan taputusrytmin ja kävelyn yhdistämisen, jonka jälkeen lapsia pyydetään seuraamaan opettajan esimerkkiä – hitaaseen taputusrytmiin yhdistetään kävely. Opettaja liikkuu kymmeniä metrejä taputtaen, tarvittaessa välillä uudelleen aloittaen. Tämän jälkeen opettaja taputtaa nopeammin rytmin ja pyytää lapsia seuraamaan häntä. Nopean taputusrytmin jälkeen siirrytään vielä yhteisesti hitaaseen taputusrytmiin. Jälkeen opettaja toimii esimerkkinä. Tämän jälkeen opettaja pyytää jokaista lasta toimimaan itsenäisesti omassa rytmisessä. Opettaja voi päästää lapsia eriaikaisesti liikkeelle eri puolelle salia, jotta välttyään ruuhkilta. Riittävän kauan hidasta rytmiä toistettua, lapsille annetaan ohje liikkuu ja taputtaa itsenäisesti nopeammassa rytmisessä.

Opettaja havainnoi taputuksia riittävän kauan.

**Tehtävärata:** Tehtävärata sisältää heittämisen, kiinniottamisen, yhden jalan tasapainoilun, kuperkeikan ja hyppäämisen vuoroin yhdellä ja kahdella jalalla sekä potkaisemisen. Tehtäväradan ohjeistus suoritetaan seuraavanlaisesti:

- **Heittäminen**

Salista on valittu paikka, joka suuntaa lasten heittoa yläviistoon. Tarvittaessa eteen on nostettu esim. patja, joka heitetään puolapuiden yläpuolelle tms., jotta lapsille havainnolistuu yläviistoon heittäminen. Opettaja näyttää oikeaoppisen heittoasennon ja 3 esimerkkiheittoa. Parhaiten tehtävään soveltuvat pienikokoiset pehmopallot ja pallolaatikko, johon jokainen lapsi ohjeistetaan palauttamaan pallo omien heittosuoritusten jälkeen. Lapsi heittää kolme heittoa jokaisella kierroksella.

- **Kuperkeikka**

Opettaja näyttää oikeaoppimisen kuperkeikan, jossa lähtö – ja loppuasento ovat seisaaltaan. Ohjeistuksessa painotetaan seisoma-asentojen lisäksi, leuan painamista rintaan sekä pyöreää selkää. Lisäksi esimerkissä näytetään, kuinka käsillä voi auttaa kuperkeikan pyörähtämistä seisoma-asentoon. Tehtäväradalla tehdään yksi kuperkeikka / kierros.

- **Yhden jalan hyppääminen**

Tehtäväradalla sijoitetaan lattiamerkkilaattoja kuusi kappaletta suorassa linjassa peräkkäin, jonka jälkeen selkeä taukomerkki (patja) ja uudelleen kuusi lattiamerkkilaattaa. Opettaja näyttää oikeaoppisen yhden jalan hyppäämisen oikealla jalalla, pysähtymisen ja sen jälkeen vasemmalla jalalla saman tehtävän. Lapsille korostetaan yhtäjaksoista ja suorassa linjassa etenevää hyppäämistä.



- **Kiinniottaminen**

Seinään merkitään teippiä tai vastaavaa selkeästi havaittavaa estettä hyödyntäen metrin korkeuteen viiva, jonka ylitse pallo täytyy heittää. Lattialle seinästä poispäin kahden metrin päähän merkitään esim. hyp-pynarulla raja, jonka takaa lapsen täytyy heittää pallo. Opettaja näyttää oikeaoppisen heiton kahdella kä-dellä jalkojen välistä alakautta sekä kiinniottamisen. Ohjeistuksessa opettaja korostaa rauhallista kiinniot-tamista. Lisäksi opettaja kannustaa lapsia liikkumaan kiinniottotilanteessa, ainoastaan heitto täytyy suorit-taa alakautta hypynarun takaa. Opettajan on hyvä toistaa alakautta heittäminen useamman kerran, koska usein lapset yrittävät heittää vartalon edestä, jolloin kiinniottaminen on hankalaa.

- **Yhden jalan tasapainoilu**

Tehtäväradalle on sijoitettu kaksi oikean sekä kaksi vasemman jalan muotoista lattiamerkkiä. Jokaisella kierroksella lapsen täytyy pyrkiä seisomaan sekä oikealla että vasemmalla jalalla yhtäjaksoisesti aika, mikä kuluu, kun luettelee rauhallisesti 1- 15 numerot. Ohjeistuksessa opettaja laskee ääneen ja kannustaa myös lapsia laskemaan ääneen oman suorituksensa aikana. Mikäli lapsi ei kykene seisomaan yhdellä jalalla, voi opettaja tarvittaessa pitää lasta kädestä kiinni tai kannustaa lasta hakemaan toisella jalalla tukea lattiasta ja jatkamaan seisomista /laskemista siitä kohdin missä oli menossa. Ohjeistuksessa opettajaa korostaa myös, että vapaana oleva jalka ei saa koskettaa toista jalkaa.

- **Hyppääminen vuoroin yhdellä ja kahdella jalalla**

Hyppyrata on merkitty lattiamerkein. Hyppyrata on kuvattu erillisellä sivulla. Opettaja näyttää oikeaoppimi-sen hyppäämisen, mikä etenee yhtäjaksoisesti eteenpäin. Ohjeistuksessa opettaja korostaa jalan osumista lattiamerkille – vauhti ei ole tärkein vaan yhtäjaksoisuus. Ohjeistuksessa opettaja painottaa myös sitä, että lapsi malttaa odottaa edellisen hyppääjän poistuneen hyppysuoralta ennen omaa aloitusta.

**Tehtäväradalla liikkuminen:** Ohjeistuksen jälkeen opettaja jakaa lapset yksitellen aloittamaan eri kohtiin tehtävärataa ja antaa luvan lapsen omalle touhuamiselle. Touhuamisen aikana opettaja ei puutu jokaiseen epäkohtaan, vaan antaa lasten edetä tehtäväradalla itsenäisesti. Tarvittaessa opettaja toistaa lapselle teh-täväohjeet, mutta ei suorituksen tekniikkaohjeita. Kun lapset ovat kiertäneet tehtäväradalla useita kierrok-sia ja opettaja/arvioitsijat ovat ehtineet seurata lasten suoritukset sekä merkata arvioinnit jokaiselta työpis-teellä, siirrytään juoksutehtävään.

**Juokseminen etu- ja takaperin:** Opettaja on merkinnyt viivojen kohtiin kartioilla juoksumatkan. Lapset jae-taan pienryhmiin (2-4 lasta/ ryhmä). Jokaiselle ryhmälle on oma juoksupaikka. Opettaja näyttää esimerkki-suorituksen, jossa juoksu säilyy rytmikkäänä ja rintamasuunta eteenpäin pysyen sekä taka- että etuperin. Lisäksi opettaja korostaa juoksemisen suunnanmuutosta välittömästi, kun lapsi saapuu kartiolla merkityn viivan kohdalle. Tehtävässä juostaan peräkkäin kolme kertaa sekä etu- että takaperin. Vaihto tapahtuu ”lennosta”, jonka jälkeen ryhmän toinen lapsi lähtee juoksemaan. Ohjeistuksessa korostetaan, että tehtävä ei ole kilpailu. Tehtävässä juostaan kolme kierrosta tai siihen saakka, kun arviointi on tehty.

### **Ohjeita opettajalle oppilaitten motoristen taitojen arviointiin 2. luokan keväällä (siirryttäessä 2. luokalta 3. luokalle)**

1. Tulevalle opettajan on tärkeää saada kokonaisvaltainen tieto lapsesta liikkujana; huomion ei pitäisi kiinnittyä pelkästään yhteen lajiin tai lajisuoritukseen.
2. Pyydä tuleva opettaja mukaan yhdelle arviointituokiolle; lisää oppilaantuntemusta.

## LIITE 5. LIKUNNAN ITSEARVIOINTILOMAKE 3-6 LUOKILLE

Nimi ja luokka \_\_\_\_\_

	<b>Erinomaisesti</b> (osaan aina)	<b>Kiitettävästi</b> (osaan lähes aina)	<b>Hyvin</b> (melkein aina, riittävästi)	<b>Tyydyttävästi</b> (vielä vaatii jonkin verran harjoittelua)	<b>Kohtuullisesti</b> (Vaatii paljon harjoittelua)	<b>En osaa juuri ollenkaan</b> (en ole osallistunut opetukseen riittävästi)
1 Osallistun aktiivisesti ja yritteliäästi liikuntatunnilla (leikit, pelit, harjoitteet)						
2 Osaan noudattaa reilun pelin sääntöjä, toimia osana joukkuetta sekä kuunnella ohjeita						
3 Huolehdin liikuntavarusteeni tunnille						
4 Osaan ylläpitää ja kehittää liikuvuuttani						
5 Osaan ylläpitää ja kehittää voimaani						
6 Osaan ylläpitää ja kehittää nopeuttani						
7 Osaan ylläpitää ja kehittää kestävyyttäni						
8 Osaan juosta						
9 Osaan hypätä						
10 Osaan heittää						
<b>VALINNAISET ARVIOITAVAT</b> <b>(Opettaja valitsee arviointijaksoon liittyvät sisällöt)</b>						
11 Esim. Osaan käsitellä erilaisia pelivälineitä ja hallitsen yleisimpien pelien säännöt						
12 Esim. Osaan liukua, potkaista tms.						
13 Esim. Osaan potkaista						
14 Esim. Osaan liikkua rytmisessä						
15 Esim. Osaan voimistella (kuperkeikan tms.)						
16 Esim. Osaan liikkua metsässä karttaa apuna käyttäen						
Kokonaisarvio edellisistä osioista						

## **LIITTEET 6. JA 7. KOTITALOUDEN ARVIOINTITÄULUKOT**

Seuraavat liitteet ovat kotitalouden osaamisen arvioinnin apuvälineitä. Ensimmäinen liite on arviointitaulukko, joka pohjautuu valtakunnallisiin arvosanan kahdeksan (8) kriteereihin. Kriteerejä on sovellettu arvosanoihin 4-10. Kiitettävissä arvosanoissa osaaminen ja ymmärtäminen kehittyvät arvosanan kahdeksan kriteereihin verrattuna. Kahdeksaa heikommissa arvosanoissa oppilaan tiedot ja taidot tarvitsevat enemmän harjoittelua ja oppilaan tarvitseman tuen tarve kasvaa.

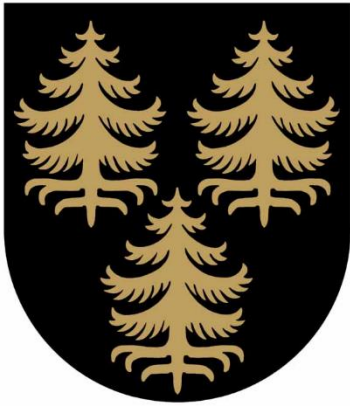
Jälkimmäinen arviointitaulukko on yksinkertaistettu versio liitteessä 1 olevasta taulukosta. Tämä on tarkoitettu arjen apuvälineeksi arviointia tehtäessä ja oppilaiden itsearviointissa / vertaisarviointissa.

Arvosana	4	5 Toteava	6 Toistava	7 Toistava	8 Osaava/ taitava	9 Perusteleva	10 Ymmärtävä
<b>Käytännön toimintataidot</b>	Arvosanan 5 kriteerit jäävät saavuttamatta.	Oppilas tarvitsee jatkuvaa ohjausta: *saavuttaakseen tavoitteet *käytännön työskentelyssä *työturvallisuuteen, hygieniaan ja ajankäyttöön liittyvissä asioissa *työympäristön siisteydestä huolehtimiseen *työmenetelmien ja -välineiden käytössä/valinnassa	Oppilas tarvitsee usein ohjausta: *saavuttaakseen tavoitteet *käytännön työskentelyssä *työturvallisuuteen, hygieniaan ja ajankäyttöön liittyvissä asioissa *työympäristön siisteydestä huolehtimiseen *työmenetelmien ja -välineiden käytössä/valinnassa	Oppilas tarvitsee välillä ohjausta: *saavuttaakseen tavoitteet *käytännön työskentelyssä *työturvallisuuteen, hygieniaan ja ajankäyttöön liittyvissä asioissa *työympäristön siisteydestä huolehtimiseen *työmenetelmien ja -välineiden käytössä / valinnassa  Työskentelee mallin mukaan.	Oppilas: *osaa käyttää tavallisimpia työmenetelmiä ja tarkoituksenmukaisia työvälineitä *osaa toimia annettujen ohjeiden mukaisesti *pitää työympäristön siistinä *huomioi ajankäytön. *työskentelee hygieenisesti ja turvallisesti *ottaa esteettisyyden huomioon *valitsee ja käyttää taloudellisesti materiaaleja ja teknologiaa *pohtii valintoja terveyden ja kestävyuden kannalta *pyrkii huomioimaan ergonomian *asettaa tavoitteita toiminnalleen *työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi *arvioi tavoitteiden saavuttamista ja työskentelyään *tunnistaa omaa osaamistaan itsearviointiin, opettajan antaman palautteen ja vertaispalautteen perusteella	Työskentely on taitavampaa, varmempaa, tavoitteellisempaa ja itsenäisempää. Oppilas huolehtii töistään. Pyrkii ajankäytön hallintaan. Itsearviointi on realistista ja perusteltua.	Työskentely taitavaa, varmaa, luovaa, tavoitteellista ja itsenäistä. Oppilas soveltaa oppimaansa. Osaa ratkaista ongelmia. Hallitsee ajankäytön.
<b>Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot</b>	Yhteistyö toisten kanssa on haasteellista. Omista tehtävistä huolehtiminen onnistuu harvoin.	Yhteistyötaidot vaativat runsaasti harjoittelua. Ohjauksesta huolimatta osa työtehtävistä voi jäädä tekemättä.	Yhteistyötaidot ja halu työskennellä toisten kanssa vaativat paljon harjoittelua. Vastuun ottaminen omista tehtävistä vaatii ohjausta. Yksintyöskentely on haasteellista.	Yhteistyötaidot ja halu työskennellä kaikkien kanssa vaativat harjoittelua. Oppilas pyrkii ottamaan vastuuta omista tehtävistään. Yksintyöskentely vaatii tukea.	Oppilas: *ottaa vastuuta omista tehtävistään *ottaa toiset huomioon *pyrkii työskentelemään kaikkien kanssa. *pyrkii toimimaan ryhmässä rakentavasti ja neuvotellen *pyrkii kuuntelemaan toisia ja ilmaisemaan omia näkemyksiä *osaa kuvailla kodin arjen rutiineja *osaa työskennellä yksin *osaa selittää mitä on tasapuolinen työnjako *osallistuu päätöksentekoon	Työskentely on itsenäisempää ja joustavampaa. Yhteistyökykyinen Tekee mielellään ylimääräisiä tehtäviä. Auttaa ja neuvoo muita pyydyttäessä.	Työskentely itsenäistä. Tarjoutuu tekemään ylimääräisiä tehtäviä. Auttaa, neuvoo ja kannustaa muita omaaloitteisesti. Huomioi tasapuolisuuden työnjaossa. Ottaa vastuuta koko ryhmän toiminnasta.
<b>Tiedonhallintataidot</b>	Tarvitsee runsaasti tukea kaikilla osa-alueilla. Ohjauksesta huolimatta tavoitteita jää saavuttamatta.	Tarvitsee jatkuvaa ohjausta tiedon etsintään. Tarvitsee jatkuvaa ohjausta tunnistamaan ja käyttämään tavallisimpia pakkausmerkintöjä, ohjeita, merkkejä ja symboleja (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät).	Tarvitsee paljon ohjausta tiedon etsintään. Tarvitsee paljon ohjausta tunnistamaan ja käyttämään tavallisimpia pakkausmerkintöjä, ohjeita, merkkejä ja symboleja (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät). Vaikeuksia tunnistaa ruoka- ja ravintoaineryhmiä. Tarvitsee paljon ohjausta jätteiden lajittelussa.	Oppilas: *osaa etsiä ohjattuna tietoja *tunnistaa tavallisimpia pakkausmerkintöjä *tunnistaa tavallisimpia ruoka- ja ravintoaineryhmiä *tulkitsee ja käyttää tavallisimpia ohjeita, merkkejä ja symboleja (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät) *osaa yleensä lajitella jätteet *pyrkii käyttämään opittuja asioita eri tilanteissa	Oppilas: *osaa etsiä tietoja eri tietolähteistä ja pohtia erilaisen tiedon luotettavuutta. *osaa tulkita pakkausmerkintöjä *tuntee ruoka- ja ravintoaineryhmät ja niiden ominaisuuksia *osaa tulkita ja käyttää ohjeita, merkkejä ja symboleja (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät) *pystyy käyttämään opittuja asioita eri tilanteissa *osaa huolehtia jätteiden peruslajittelusta *osaa selittää, miten mitataan/lasketaan huomioiden kustannukset ja ympäristö	Osaa omatoimisesti etsiä, soveltaa, vertailla ja arvioida tietoa. Pyrkii ratkaisemaan ongelmia.	Osaa omatoimisesti etsiä, soveltaa, vertailla ja arvioida kriittisesti tietoa. Ratkaisee ongelmia.
<b>Kouluaktiivisuus</b>	Tehtävät ovat tekemättä. Useat arviointien taidot ovat hylättyjä. Näyttö on vähäistä.	Tehtävät usein tekemättä. Arviointien taidot numerot hyväksytyjä. Tarvitsee jatkuvaa opettajan kannustusta. Opiskeluvälineet puuttuvat usein. Näyttö puutteellista.	Tehtävät on enimmäkseen tehty. Arviointien taidot numerot hyväksytyjä. Osottaa toisinaan kiinnostusta ja yritteliäisyyttä. Opiskeluvälineet puuttuvat melko usein.	Tehtävät on tehty huomautamisen jälkeen. Arviointien taidot numerot keskimäärin tyydyttäviä. On useimmiten kiinnostunut ja yritteliäs. Opiskeluvälineet ovat yleensä mukana.	Kaikki koti- ja tuntitehtävät on tehty. Arviointien taidot numerot keskimäärin hyviä. Osallistuu opiskeluun aktiivisesti. On kiinnostunut ja yritteliäs. Opiskeluvälineet ovat lähes aina mukana.	Tekee koti- ja tuntitehtävät ajoissa. Arviointien taidot numerot keskimäärin hyviä. Innokas ja hyvin kiinnostunut. Opiskeluvälineet mukana.	Kiinnostus näkyy taidoissa. Arviointien taidot numerot keskimäärin kiitettäviä.

Arvosana	5 Toteava	6 Toistava	7 Toistava	8 Osaava/ taitava	9 Perusteleva	10 Ymmärtävä
<b>Käytännön toimintataidot</b>	Oppilas tarvitsee jatkuvaa ohjausta: *saavuttaakseen tavoitteet *käytännön työskentelyssä *turvallisissa työskentelyssä *hygieenisessä työskentelyssä *ajan käytössä *työympäristön siisteydestä huolehtimisessa *työmenetelmien ja -välineiden käytössä / valinnassa	Oppilas tarvitsee usein ohjausta: *saavuttaakseen tavoitteet *käytännön työskentelyssä *turvallisissa työskentelyssä *hygieenisessä työskentelyssä *ajan käytössä *työympäristön siisteydestä huolehtimisessa *työmenetelmien ja -välineiden käytössä / valinnassa	Oppilas tarvitsee välillä ohjausta: *saavuttaakseen tavoitteet *käytännön työskentelyssä *turvallisissa työskentelyssä *hygieenisessä työskentelyssä *ajan käytössä *työympäristön siisteydestä huolehtimisessa *työmenetelmien ja -välineiden käytössä / valinnassa  Työskentelee mallin mukaan.	Oppilas: *osaa valita sopivat työmenetelmät ja työvälineet *toimii annettujen ohjeiden mukaisesti *pitää työympäristön siistinä *huomioi ajankäytön. *työskentelee hygieenisesti *työskentelee turvallisesti *on esteettisiä seikkoja huomioiva *toimii taloudellisesti ja ekologisesti *pohtii valintoja terveyden ja ergonomian kannalta *asettaa tavoitteita *arvioi omaa toimintaansa	Oppilaan työskentely on: *taitavampaa *varmempaa *tavoitteellisempaa *itsenäisempää  Tekee työnsä. Pyrkii ajankäytön hallintaan. Oman työn ja toiminnan arviointi realistista ja perusteltua.	Oppilaan työskentely on: *taitavaa *varmaa *tavoitteellista *itsenäistä  Soveltaa oppimaansa. Osaa ratkaista ongelmia. Hallitsee ajankäytön.
<b>Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot</b>	Yhteistyötaidot vaativat runsaasti harjoittelua. Ohjauksesta huolimatta osa työtehtävistä voi jäädä tekemättä.	Yhteistyötaidot ja halu työskennellä kaikkien kanssa vaativat paljon harjoittelua. Vastuun ottaminen omista tehtävistä vaatii ohjausta. Yksintyöskentely on haasteellista.	Yhteistyötaidot ja halu työskennellä kaikkien kanssa vaativat harjoittelua. Pyrkii ottamaan vastuuta omista tehtävistään. Yksintyöskentely vaatii tukea.	Oppilas: *ottaa vastuuta omien tehtävien loppuun saattamisesta *ottaa toiset huomioon *pyrkii työskentelemään kaikkien kanssa *osaa työskennellä yksin *pyrkii kuuntelemaan toisia ja ilmaisemaan omia näkemyksiä *osallistuu päätöksentekoon.	Työskentely joustavampaa. Yhteistyökykyinen. Tekee mielellään ylimääräisiä tehtäviä. Auttaa ja neuvoo muita pyydettyään.	Työskentely joustavaa. Tarjoutuu tekemään ylimääräisiä tehtäviä. Auttaa, neuvoo ja kannustaa muita omaaloitteisesti. Huomioi tasapuolisuuden työnjaossa. Vastuunottaminen koko ryhmän toiminnasta.
<b>Tiedonhallintataidot</b>	Oppilas tarvitsee jatkuvaa ohjausta: *tiedon etsintään *tunnistamaan ja käyttämään tavallisimpia pakkausmerkintöjä, ohjeita, merkkejä ja symboleja: (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät)	Oppilas tarvitsee paljon ohjausta: *tiedon etsintään *jätteiden lajitteluun *tunnistamaan ja käyttämään tavallisimpia pakkausmerkintöjä, ohjeita, merkkejä ja symboleja: (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät)  Vaikeuksia tunnistaa ruoka- ja ravintoaineryhmiä.	Oppilas: *osaa ohjattuna etsiä tietoja *tunnistaa tavallisimpia pakkausmerkintöjä *tunnistaa ruoka- ja ravintoaineryhmiä *tulkitsee ja käyttää tavallisimpia ohjeita, merkkejä ja symboleja: (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät) *osaa yleensä lajitella jätteet	Oppilas: *osaa etsiä tietoja eri tietolähteistä ja pohtia erilaisen tiedon luotettavuutta *osaa tulkita pakkausmerkintöjä *tuntee ruoka- ja ravintoaineryhmät ja niiden ominaisuuksia *osaa tulkita ja käyttää ohjeita, merkkejä ja symboleja: (ruoanvalmistus, leivonta, asumisen perustehtävät) *pystyy käyttämään opittuja asioita eri tilanteissa *osaa huoletta jätteiden peruslajittelusta.	Oppilas osaa omatoimisesti: *etsiä *soveltaa *vertailla *arvioida tietoa  Pyrkii ratkaisemaan ongelmia.	Osaa omatoimisesti ja kriittisesti: *etsiä *soveltaa *vertailla *arvioida tietoa  Ratkaisee ongelmia.
<b>Kouluaktiivisuus</b>	Tehtävät usein tekemättä. Arviotavien töiden numerot hyväksytyjä. Osallistuminen tarvitsee jatkuvaa opettajan kannustusta. Opiskeluvälineet puuttuvat usein. Näyttö puutteellista.	Tehtävät enimmäkseen tehty. Arviotavien töiden numerot hyväksytyjä. Osoittaa toisinaan kiinnostusta ja ryhteliäisyyttä. Opiskeluvälineet puuttuvat melko usein.	Tehtävät tehty huomauttamisen jälkeen. Arviotavien töiden numerot keskimäärin tyydyttäviä. Useimmiten kiinnostunut ja ryhteliäs. Opiskeluvälineet yleensä mukana.	Kaikki koti- ja tuntitehtävät tehty. Arviotavien töiden numerot keskimäärin hyviä. Osallistuu opiskeluun aktiivisesti. On kiinnostunut ja ryhteliäs. Opiskeluvälineet lähes aina mukana.	Tekee koti- ja tuntitehtävät ajoissa. Arviotavien töiden numerot keskimäärin hyviä. Innokas ja hyvin kiinnostunut. Opiskeluvälineet mukana.	Kiinnostus näkyy taidoissa. Arviotavien töiden numerot keskimäärin kiitettäviä.

## **LIITTEET**

- Liite 1 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta Kuhmossa
- Liite 2 Kuhmon kaupungin kieliohjelma
- Liite 3 Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintäteknikan koulutussuunnitelma
- Liite 4 Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintäteknikan opetussuunnitelma
- Liite 5 Kuhmon kaupungin ympäristöohjelma
- Liite 6 Kuhmon kaupungin tasa-arvosuunnitelma
- Liite 7 Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä ohjeet perusopetuslain 35 - 36 § soveltamiseen Kainuun peruskouluissa
- Liite 8 Kuhmon perusopetuksen tuntijako
- Liite 9 Kuhmon kaupungin perusopetuksen oppilaanohjauksen ohjaussuunnitelma
- Liite 10 Perusopetuksen laatukriteerit
- Liite 11 Kuhmon kaupungin oppilashuoltosuunnitelma
- Liite 12 Tavoitteet oppilaan käyttäytymiselle ja tapakasvatuksen painotus luokka-asteittain
- Liite 13 Käyttäytymisnumeroiden arvosanakriteerit
- Liite 14 Tuen seurantalista, Nina Lanko 2015
- Liite 15 Kuhmon koulujen ja Kuhmon kaupungin kirjaston yhteistyösuunnitelmat kirjaston käytöstä



# Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta Kuhmossa



TOIMINTASUUNNITELMA

Lukuvuodelle 2016-2017

## SISÄLLYSLUETTELO

<b>1. Toiminta-ajatus ja tavoitteet</b>	<b>3</b>
<b>2. Sisällölliset painoalueet ja suunnittelun periaatteet</b>	<b>3</b>
<b>3. Toiminnan järjestämiseen liittyvät keskeiset asiat</b>	<b>4</b>
3.1. Toimintapaikat ja – aika	4
3.2. Toimintamaksu	4
3.3. Toiminnasta tiedottaminen	5
3.4. Toimintaan hakeminen ja valintakriteerit	5
3.5. Toiminnan laajuus ja lapsiryhmän koko	5
3.6. Henkilöstö ja henkilöstön kelpoisuusehdot	6
3.7. Ohjaajien perehdyttäminen	6
3.8. Kulkemisen ja kuljetusten järjestäminen	6
3.9. Välipalan järjestäminen	6
3.10. Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma	6
3.11. Vakuutusasiat	7
3.12. Taloussuunnitelma	7
<b>4. Toiminnan seuranta ja arviointi</b>	
<b>5. Aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteistyö ja tiedonkulku</b>	<b>7</b>
5.1. Yhteistyö ja tiedonkulku kotien kanssa	7
5.2. Yhteistyö koulun ja opettajien kanssa	7
5.3. Lasta koskevien salassa pidettävien henkilötietojen luovuttamiseen liittyvä menettely	7
5.4. Yhteistyö ja tiedonkulku eri hallintokuntien välillä	8
5.5. Yhteistyö ja tiedonkulku toiminnan järjestäjän ja toteuttajan välillä	8
5.6. Verkostoyhteistyö	8
5.7. Moniammatillinen oppilashuoltotyö	8
5.8. Yritysten ja yhteisöjen kanssa tehtävä yhteistyö, markkinointi ja sponsorointi aamu- ja iltapäivätoiminnassa	8



## **1. Toiminta-ajatus ja tavoitteet**

Kuhmon kaupunki järjestää perusopetuslain ja Opetushallituksen päättämien tavoitteiden ja perusteiden mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Kuhmossa aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään kaupungin omana toimintana.

Kuhmon kaupunki järjestää koululaisten aamu - ja iltapäivätoimintaa ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta oppilaille, joilla on perusopetuslain mukainen päätös erityisestä tuesta.

Aamu- ja iltapäivätoiminta pohjautuu perusopetuksen arvoihin, joita ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja elinympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Toiminnan tulee perusopetuksen tavoin edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan yleisenä tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunte-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Toiminnan tulee lisäksi edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään vähentämään lasten yksinäistä aikaa ilman turvallisen aikuisen läsnäoloa ja ohjausta ennen ja jälkeen koulupäivän.

## **2. Sisällölliset painoalueet ja suunnittelun periaatteet**

Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettäessä huomioidaan seuraavat perusteiden mukaiset sisältökokonaisuudet:

eettinen kasvu ja yhdenvertaisuus

leikki ja vuorovaikutus

liikunta ja ulkoilu

ruokailu ja lepo

kulttuuri ja perinteet

käden taidot ja askartelu

kuvallinen, musiikillinen, kehollinen ja kielellinen  
ilmaisu

mediataidot

arkiaskareet, elinympäristö ja kestävä elämänta-  
pa

erilaiset tiedolliset ja taidolliset aihepiirit

Päivittäiseen ohjelmaan voi kuulua läksyjen tekemistä ja mahdollisuus osallistua perusopetuksen järjestämiin kerhoihin, jolloin kerhotoiminta on osa aamu- ja iltapäivätoimintaa. Toimintaan osallistuminen on lapselle vapaaehtoista.

Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa ryhmän ohjaajat tekevät yhteistyötä rehtoreiden, opettajien, erityisopettajien sekä lapsen huoltajien kanssa.

Ohjelman suunnittelu tehdään kuukausi- ja viikkotasolla.

### **3. Toiminnan järjestämiseen liittyvät keskeiset asiat**

#### **3.1. Toimintapaikat ja – aika**

Toiminta keskittyy sekä aamu- että iltapäivätoiminnan osalta Kontion koulun tiloihin. Hakijoiden määrästä riippuen tiloihin muodostetaan tarvittaessa kaksi (2) ryhmää. Kyläkouluilla toimintaa on Hietaperän, Timoniemen ja Lentuan kouluilla.

Kontion koululla AP/IP -toiminnalla on käytössään omat tilat koulun harjakattorakennuksen tiloissa. Koulun liikuntasali on iltapäiväkerholaisten käytössä päivittäin. Myös kyläkouluilla toimintaan on osoitettavissa omat tilat.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjotaan koulun työpäivinä maanantaista perjantaihin 11.8.2016 – 2.6.2017.

Aamutoimintaa järjestetään Kontion koululla kello 6.30 - 10.00 välisenä aikana. Harjaantumisopetuksen oppilaat ovat aamutoiminnassa Rannan koululla

Iltapäivätoimintaa järjestetään Kontion koululla ja Rannan koulun tiloissa pääsääntöisesti kello 13 - 17. Kyläkouluilla iltapäivätoimintaa on Hietaperän, Lentuan, ja Timoniemen kouluilla.

Toimintaa ei järjestetä koulun lomien aikana.

#### **3.2. Toimintamaksu**

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta peritään maksu, joka perustuu Kuhmon kaupungin sivistyslautakunnan tekemään päätökseen.

1) Koululainen osallistuu vain aamutoimintaan (AP-toiminta) klo 6.30 – 9.00. Maksu on 2,50 €/toimintapäivä. Maksu sisältää aamupalan.

2) Koululainen osallistuu vain iltapäivätoimintaan (IP -toiminta) klo 13.00 – 17.00. Maksu on 3,50 €/toimintapäivä. Maksu sisältää välipalan.

3) Koululainen osallistuu sekä aamutoimintaan klo 6.30 – 9.00 että iltapäivätoimintaan klo 13.00 – 17.00. (AP/IP -toiminta). Maksu sisältää sekä aamupalan että välipalan. Maksu on 4,50 €/toimintapäivä.

4) Huoltaja voi anoa maksun alentamista tai sen poistamista erillisellä lomakkeella.

### **3.3. Toiminnasta tiedottaminen**

Toiminnasta tiedotetaan Kontion koulun kotisivun välityksellä osoitteessa: [www.kuhmo.fi](http://www.kuhmo.fi) →julkiset palvelut→perusopetus→aamu- ja iltapäivätoiminta. Lisäksi huoltajat saavat tietoa AP/IP - toiminnasta kouluun ilmoittautumisen yhteydessä, esikoululaisten vanhempainilloissa ja syksyllä 1. luokalla aloittavien oppilaiden tutustumispäivänä toukokuussa. Toimintaan hakemisen yhteydessä on ilmoitus paikallislehti Kuhmolaisessa. Päätökset toimintaan hyväksymisestä lähetetään huoltajille postin välityksellä noin kuukausi ennen toiminnan alkamista. Syksyisin toimintaan osallistuvien koteihin lähetetään kirjallinen tiedote. Lisäksi päivittäistä viestintää ohjaajien ja huoltajien kesken hoidetaan keskusteluin, tekstiviestein, puhelimen, sähköpostin ja Wilma-sovelluksen välityksellä ja kirjallisista viesteistä.

### **3.4. Toimintaan hakeminen ja valintakriteerit**

Toimintaan hakeminen tapahtuu vuosittain helmikuun aikana. Hakumenettelystä ilmoitetaan paikallislehti Kuhmolaisessa. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan erillisellä hakulomakkeella, jota on saatavana Kontion koulun kansliasta. Tulostettava hakemuslomake löytyy myös Kontion koulun kotisivulta osoitteesta: [www.kuhmo.fi](http://www.kuhmo.fi) →julkiset palvelut→perusopetus→Kontion koulu→lomakkeet. Päätökset lasten sijoittamisesta toimintaryhmiin tehdään huhtikuun alkupuolella ja postitetaan huoltajille huhti-toukokuun taitteessa. Valintakriteerinä on käytetty hakemisjärjestystä. Toimikauden aikana hakemuksia otetaan koko ajan vastaan ja perheiden vaihtelevat elämäntilanteet voidaan tällä tavoin ottaa huomioon.

### **3.5. Toiminnan laajuus ja lapsiryhmän koko**

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjotaan Kuhmon kaupungissa koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä erityisopetukseen otetuille 3. – 9. vuosiluokan oppilaille. Toimintapaikka pyritään tarjoamaan kaikille toimintaan oikeutetuille ja hakeneille lapsille. Toimintaan osallistumien on lapselle vapaaehtoista. Toimipaikkakohtaiset toiminta-ajat määritellään toiminnan tarpeen mukaan.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet eivät määrittele ryhmien minimi- tai maksimikokoja. Kuhmossa ohjeellisena maksimikokona käytetään 13 koululaista ohjaajaa kohden. Mikäli toiminnassa on erityisopetukseen otettuja tai terveydellisistä syistä huomiota vaativia lapsia, niin ohjaajaresurssia lisätään kulloisenkin tarpeen mukaisesti.

### **3.6. Henkilöstö ja henkilöstön kelpoisuusehdot**

Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (115/2004)

9 a §:ssä.

Ryhmien vastuuohjaajina toimivat pääsääntöisesti koulutetut koulunkäyntiavustajat. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee olla toiminnan järjestämistapa huomioiden riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Arvioitaessa henkilöstön määrään riittävyttä otetaan huomioon mm. toiminnassa mukana olevien lasten määrä, lasten erityistarpeet, lasten ikä, toiminnan sisällöt, toimintatilat sekä ohjaajien koulutus, kokemus ja ammattitaito.

### **3.7. Ohjaajien perehdyttäminen**

Työpaikkaan rekrytoidut henkilöt osallistuvat rehtorin tai apulaisrehtorin pitämään työpaikkainfoon.

Ohjaajilla on käytössään ohjaajakansiot, jotka sisältävät toimintaan liittyvää keskeistä kirjallista materiaalia. Kansioita on täydennetty vuosittaisista täydennyskoulutustilaisuuksista saadulla materiaalilla. Uudet ohjaajat saavat kokoneemmilta ohjaajilta perehdyttämistä ensimmäisten työvuorojen aikana. Toiminnassa ilmenneistä kehittämiskohteista ja niiden vaatimista toimenpiteistä keskustellaan ohjaajapalaverissa.

### **3.8. Kulkemisen ja kuljetusten järjestäminen**

Erillisiä AP/IP -toimintaan liittyviä kuljetuksia ei järjestetä vaan lasten tuominen aamutoimintaan ja hakeminen iltapäivätoiminnasta on huoltajien vastuulla.

### **3.9. Välipalan järjestäminen**

Aamu- ja välipala nautitaan koulujen ruokaloissa ohjaajien valvoessa toimintaa. Vastuuohjaaja tilaa seuraavan viikon aamu- ja välipalat edellisellä viikolla saatuaan huoltajien ennakkoilmoittautumiset lastensa osallistumisesta toimintaan. Toimintamaksuun kuuluu aamupala ja/tai välipala

### **3.10. Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma**

Toiminnassa noudatetaan kunkin koulun voimassaolevia turvallisuus- ja pelastussuunnitelmia.

Ohjaajat ovat osallistuneet säännöllisin väliajoin esim. palolaitoksen alkusammutusharjoituksiin, ensiapukoulutuksiin sekä koulun evakuointiharjoituksiin.

### **3.11. Vakuutusasiat**

AP/IP - toimintaan osallistuvat oppilaat ovat Kuhmon kaupungin tapaturmavakuutuksen piirissä. Vakuutus on voimassa kaupungin järjestämissä ja valvomissa toiminnoissa sekä myös oppilaiden matkoilla kotoa toimipaikkaan ja takaisin kotiin.

### **3.12. Taloussuunnitelma**

Kuhmon kaupunki saa koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan valtionapua opetusministeriön määrittämän yksikköhinnan mukaan. Huoltajilta peritään toimintaan osallistumisen laajuuteen perustuva päiväkohtainen osallistumismaksu, joka laskutetaan kuukausittain. Muilta osin toiminnasta aiheutuvat menot kateetaan perusopetuksen tulosalueelta.

#### **4. Toiminnan seuranta ja arviointi**

Toimintaa seurataan henkilöstön toimesta koko ajan. Toiminnan arviointia voidaan tehdä erilaisin kyselyin ja palautekeskusteluin. Osallistutaan opetushallituksen järjestämiin vuosittaisiin laadunseuranta- ja arviointikyselyihin.

#### **5. Aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteistyö ja tiedonkulku**

##### ***5.1. Yhteistyö ja tiedonkulku kotien kanssa***

Kohdassa 3.3. esitetty keskeiset yhteistyöhön ja tiedonkulkuun liittyvät asiat.

##### ***5.2. Yhteistyö koulun ja opettajien kanssa***

Ohjaajat ja heidän kanssaan työskentelevät opettajat tekevät onnistuneen toiminnan kannalta riittävää yhteistyötä ja tiedottamista. Luottamuksellinen yhteistyö ja sujuva tiedonkulku edesauttavat laadukkaan aamu- ja iltapäivätoiminnan toteutumisen lapsen edun mukaisesti.

##### ***5.3. Lasta koskevien salassa pidettävien henkilötietojen luovuttamiseen liittyvä menettely***

Perusopetuksesta ja siihen liittyvästä oppilashuollosta vastaavat henkilöt voivat luovuttaa aamu- ja iltapäivätoiminnasta vastaaville henkilöille toiminnan asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilöstö ei saa sivullisille ilmaista lasta tai hänen huoltajaansa koskevia salassa pidettäviä tietoja tai luovuttaa salassa pidettäviä asiakirjoja ilman huoltajan kirjallista yksilöityä tiedonsiirtolupaa.

##### ***5.4. Yhteistyö ja tiedonkulku eri hallintokuntien välillä***

Yhteistyötä tehdään varhaiskasvatuspalvelujen kanssa. Keskeisten asioiden tiedottaminen tapahtuu aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjausryhmän jäsenten välillä kokouksissa, sähköpostiviestein ja puhelimella.

##### ***5.5. Yhteistyö ja tiedonkulku toiminnan järjestäjän ja toteuttajan välillä***

Koska toiminnan järjestäjä ja toteuttaja ovat käytännössä sama taho, niin sekä yhteistyö että tiedottaminen tapahtuu sisäisten kanavien kautta.

##### ***5.6. Verkostoyhteistyö***

Verkostoyhteistyötä tehdään Kainuun kuntien kesken. Ohjaajatasolla osallistutaan verkoston järjestämiin elokuun alun koulutustapahtumaan.

**5.7. Moniammatillinen oppilashuoltotyö**

Tarvittaessa ohjaajat osallistuvat oppilashuoltopalaveriin tai kutsuttuna kuultavaksi oppilashuoltoryhmän kokouksiin.

**5.8. Yritysten ja yhteisöjen kanssa tehtävä yhteistyö, markkinointi ja sponsorointi aamu- ja iltapäivätoiminnassa**

Toiminta keskittyy hyvin suurelta osin perusopetuksen piiriin ja tarve yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön on hyvin vähäistä.

# **Kuhmon kaupungin**

## **kieliohjelma**

**Sivistyslautakunta 26.5.2016**



## **SISÄLTÖ**

### **KUHMON KAUPUNGIN KIELIOHJELMA**

#### **1. KIELIOHJELMAN TAVOITTEET JA RESURSSIT**

#### **2. KIELIOHJELMAN SISÄLTÖ**

##### **2.1 Perusopetus**

**Vuosiluokat 1-6**

**Vuosiluokat 7-9**

##### **2.2 Lukio**

##### **2.3. Maahanmuuttajien kieltenopetus**

#### **3. YHTEISTYÖ KIELIOHJELMAN TOTEUTTAMISEKSI**

## KUHMON KAUPUNGIN KIELIOHJELMA

### 1. KIELIOHJELMAN TAVOITTEET JA RESURSSIT

Kuhmon kaupungin kieliohjelman tavoitteena on taata peruskoulun oppilaille sekä lukion opiskelijoille niin hyvä ja monipuolinen kielitaito, että se mahdollistaa jatko-opiskelun peruskoulun ja lukion jälkeisissä oppilaitoksissa. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja opiskelijoiden tasavertaisuus kielten opiskelussa. Hyvä kielitaito antaa kuhmolaisille nuorille monipuoliset mahdollisuudet opiskeluun ja työnsaantiin niin kotimaassa kuin ulkomaillakin.

Kieliohjelman avulla koululaitos tukee Kuhmon kaupungin kehittymistä kansainvälisenä kulttuurikaupunkina ja lähialueyhteistyön osaajana.

Hyväksyttyään kieliohjelman koulutuksen järjestäjä turvaa sen toteuttamiseen tarvittavat resurssit. Kieliohjelmaa voidaan täydentää ja tarkentaa tarvittaessa.

### 2. KIELIOHJELMAN SISÄLTÖ

#### 2.1 Perusopetus

##### Vuosiluokat 1-6

Perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 oppilaille opetetaan A1-kielenä englannin kieltä. A1-kielen opiskelu aloitetaan Kuhmossa kolmannelta (3.) vuosiluokalta ja opetusta annetaan kuudenteen (6.) vuosiluokkaan asti sivistyslautakunnan hyväksymän tuntijaon mukaisesti (liite 1).

B1-kielenä opetetaan ruotsin kieltä kuudennella luokalla kaksi (2) vuosiviikkotuntia.

##### Vuosiluokat 7-9

Yläluokilla jatkuvan A1-kielen (englanti) kokonaistuntimäärä vuosiluokilla 7 – 9 on seitsemän (7) vuosiviikkotuntia.

Alakoulun kuudennelta (6.) vuosiluokalta alkaneen B1-kielen (ruotsi) kokonaistuntimäärä vuosiluokilla 7 – 9 on neljä (4) vuosiviikkotuntia.

Yläluokilla alkavina valinnaisina B2-kielinä opetetaan ranskaa, saksaa ja venäjää kahdeksannelta (8.) vuosiluokalta alkaen ja kokonaistuntimäärä on neljä (4) vuosiviikkotuntia.

#### 2.2 Lukio

Perusopetuksen alaluokilla alkavan A1-kielen ja B1-kielen opiskelu jatkuu lukiossa.

Yläluokilla alkavien B2-kielten opiskelua on mahdollista jatkaa lukiossa. Kahdeksannella luokalla B2-kielen opiskelun aloittaneet voivat jatkaa kielen opiskelua lukiossa B3-kielten ryhmissä B3-oppimäärän mukaisesti tai jatkaa opiskelua siten, että osa kursseista suoritetaan lähiopetuksena B3-kielen kursseihin yhdistettyinä ja osa itsenäisesti.

Mikäli lukion opiskelija haluaa opiskella A1-kielenä ranskaa, saksaa tai venäjää, hän suorittaa kurssit tenttien. Opiskelija voi opiskella näistä oppimääristä lukion opetussuunnitelman mukaiset valtakunnalliset kurssit.

Lukiossa alkavina B3-kielinä kieliohjelmaan kuuluvat ranskan, saksan ja venäjän kielet.

#### A-kieli (ENA1)

- pakolliset kurssit	6
- valtakunnalliset syventävät kurssit	2
- koulukohtaiset syventävät kurssit	1
- koulukohtaiset soveltavat kurssit	1

#### B1-kieli (RUB1):

- pakolliset kurssit	5
- valtakunnalliset syventävät kurssit	2
- koulukohtaiset syventävät kurssit	1
- koulukohtaiset soveltavat kurssit	2

#### B2-kielet: (RAB, SAB, VEB)

- valtakunnalliset syventävät kurssit	8
- koulukohtaiset soveltavat kurssit	1

#### B3-kielet (RAB, SAB, VEB)

- valtakunnalliset syventävät kurssit	8
- koulukohtaiset soveltavat kurssit	1

Lukio voi myös tarjota opiskelijoille yksittäisiä muiden kuin yllä lueteltujen kielten kursseja.

## 2.3 Maahanmuuttajien kieltenopetus

### Perusopetus

Maahanmuuttajien opetuksessa noudatetaan kulloinkin voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden mukaisia määräyksiä ja otetaan huomioon maahanmuuttajaoppilaan taustatekijät ja oppimishistoria. Maahanmuuttajalle opetetaan suomea toisena kielenä, mikäli hänen suomen kielen taitonsa ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla, ja hänelle voidaan järjestää lisäksi hänen oman äidinkielen opetusta.

Maahanmuuttajaoppilaalle annetaan tukea kaikilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi.

### Valmistava opetus

Valmistavassa opetuksessa maahanmuuttajaoppilas opiskelee suomea toisena kielenä, jotta perusopetukseen siirtyminen mahdollistuu. Valmistavaa opetusta järjestettäessä maahanmuuttajaoppilaalle laaditaan henkilökohtainen opinto-ohjelma.

Oppilaan kielellisistä valmiuksista ja suomi toisena kielenä opintojen edistymisestä riippuu, voidaanko hänen oppimissuunnitelmaansa vielä valmistavan opetuksen aikana sisällyttää vieraiden kielten opiskelua.

Oppiaineiden opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

### Lukio

Lukion opetuskieli on suomi ja lukioon pääsemisen yhtenä edellytyksenä on riittävä suomen kielen taito.

Maahanmuuttajaopiskelija opiskelee lukiossa suomen kieltä toisena kielenä ja osallistuu sen mukaiseen ylioppilaskokeeseen.

## 3. YHTEISTYÖ MUIDEN OPPILAITOSTEN KANSSA

Kielten opetuksen toteuttamiseksi Kuhmon perusopetus ja lukio tekevät yhteistyötä keskenään. Lisäksi yhteistyötä voidaan tehdä muiden paikkakuntien oppilaitosten kanssa.



## Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintätekniiikan koulutussuunnitelma

Koulutus aloitetaan lukuvuonna 2015 – 2016 on perustavoitteista eli tasosta A → kuntien oma aikataulutus ja nivoutuminen mahdollisten TVT-mentoreiden toimintaan. Yli kuntarajojen kouluttavien henkilöiden (suunnitelmassa nimeltä mainitut henkilöt) toiminnasta on sovittu suunnitelman alalaidassa olevan toimintamalli, jonka kaikki kunnat ja osapuolet ovat hyväksyneet.

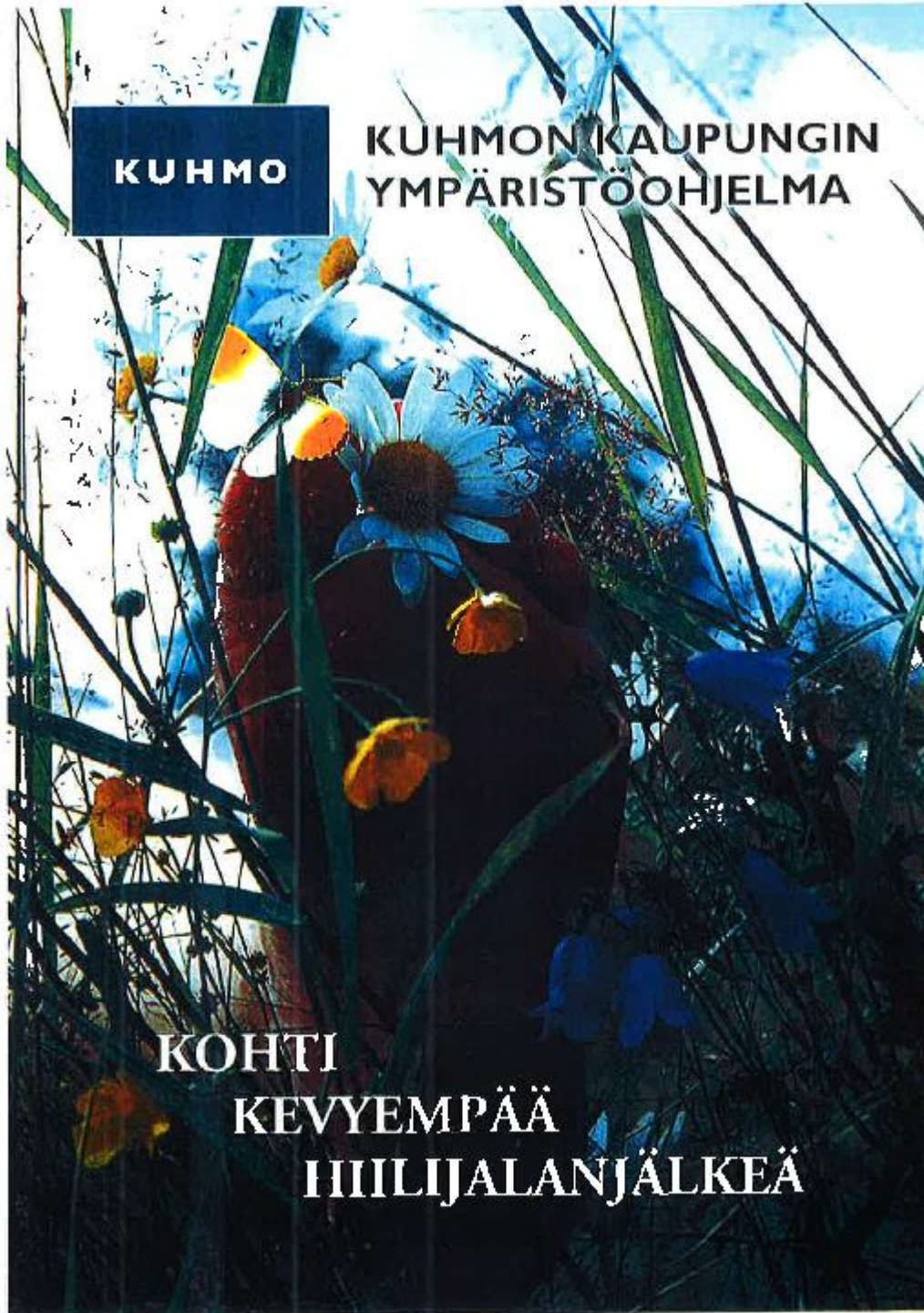
Tavoite	Koulutus	Koulutus	Koulutus	Koulutus	Koulutus	Koulutus	Koulutus
<b>Taso A</b>	<b>Lainsäädäntö ja tekijänoikeudet</b>	<b>Mobiililaitteet tutuksi A</b>	<b>Office 365 toimintaympäristönä A</b>	<b>Google Apps For Education [GAFE]</b>	<b>Kuvan, äänen ja videon käsittely A</b>	<b>Ope somessa ja some opetuksessa A</b>	<b>Ohjelmointi A</b>
Perustavoitteet eli kaikki osaavat  Lukuvuoden 2015 – 2016 painopiste	Mitä opettajan tulee tietää (2 x 3h tai 6h) - Tietotekniikkaan ja opetukseen liittyvä lainsäädäntö - Ikkarajat - Tekijänoikeudet - Opettajan vastuut ja velvollisuudet	Tablet-laitteet (3h) - Mitä ne ovat ja mihin niitä tarvitaan - Pedagogiset mahdollisuudet  Älypuhelin - Miten puhelimesta tulee koulussa hyödyllinen - Oppilaiden omien laitteiden hyödyntäminen	Perusosaaminen (3h) - Tekstinkäsittely, taulukkolaskenta ja esitysgraafikka - Sähköposti - Pilvipalvelun käyttö	Tiän luominen ja kirjautuminen palveluun Gmail ja kalenteri. Drive pilvitallennuksen hallinta Tekstinkäsittelyn, esitysgraafikan ja taulukkolaskennan perusteet.	Kuvankäsittely (3h) - Digikuvan ottaminen eri välineillä - Kuvan siirtäminen, muokkaaminen ja tallentaminen	Yhteisöllisiin palveluihin tutustuminen (3h) - Instagram, Youtube, WhatsApp, AskFM, Dropbox, Facebook, Messenger, Twitter, Pinterest, Slideshare ja muut - Nettietiketti	Graafinen ohjelmointi (3h) - Mitä ohjelmointi on - Ohjelmoinnin logiikka - Perehtyminen graafiseen ohjelmointiin - Scratch, Code.org
	Kouluttaja Hankinta AIKOPA:n kautta: Ville Manninen 040-6787684	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t)	Kouluttaja KAMIT Kajaanisssa - mahdollinen opetusvideo myöhemmin	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t)	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t)	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t)	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t) tai hankinta AIKOPA:n kautta: Ville Manninen 040-6787684 - mahdollinen opetusvideo myöhemmin
<b>Taso B</b>		<b>Mobiililaitteet tutuksi B</b>	<b>Office 365 toimintaympäristönä B</b>	<b>Google toimintaympäristönä B</b>	<b>Kuvan, äänen ja videon käsittely B</b>	<b>Ope somessa ja some opetuksessa B</b>	<b>Ohjelmointi ja robotikka B</b>
		Mobiililaitteet opetuksessa (3h) -Perusappit: kuva, ääni ja video, tekstin tuottaminen ja esitysgraafikka - Oppimisovelluksia: esim. Matikkakunkku, 10 Monkeys, Google Earth, BookCreator, Popplet, Quizlet	Yhteisöllinen työskentely (3h) - OneNote-ohjelman hyödyntäminen - Työtilojen jakaminen ja käyttäminen - Pikaviestipalvelun hyödyntäminen (Yammer) - Skype/Lync	- Driven yhteisöllinen hyödyntäminen käyttäen GAFE sovelluksia. - Tutustuminen Google+ palveluun sekä Hangouts ryhmäviestipalveluun. - Blogi ja Youtube opetuksessa	Videon ja äänen käsittely (3h) - Videokuvaaminen eri välineillä - Videon siirtäminen, muokkaaminen ja tallentaminen - Äänen tallentaminen ja muokkaus (esim. kuunnelma, Audacity)	Sosiaalisen median käyttö opetuksen tukena (3h) - Blogit, vlogit ja wikit - Yhteisöllinen tekeminen, julkaiseminen ja jakaminen - GAFE, Google+, Hangouts	Ohjelmointi ja robotikka (3h/laitte) Mahdolliset toimilaitteet BeeBot, ProBot, Lego WeDo, Lego Mindstorm tai VixiQ
		Kouluttaja Oman kunnan osaja(t) tai Kati Rita, Ristijärvi	Kouluttaja KAMIT Kajaanisssa	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t) tai Arto Heikkinen, Paltamo Kati Rita, Ristijärvi Kimmo Hoffren, Kajaani	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t)	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t) tai Kati Rita, Ristijärvi	Kouluttaja Oman kunnan osaja(t) tai Pentti Mankinen, Kajaani
<b>Taso C</b>		<b>Mobiililaitteet tutuksi C</b>	<b>Office 365 toimintaympäristönä C</b>	<b>Google toimintaympäristönä C</b>	<b>Kuvan, äänen ja videon käsittely C</b>		<b>Ohjelmointi C</b>


**Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintätekniikan opetus suunnitelma (ver 2.0 24.2.2016)**

	<b>Työskentelytaidot</b>	<b>Tiedonhallintataidot</b>	<b>Vastuullinen ja turvallinen toiminta</b>
<b>Esiopetus</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa avata ja sulkea laitteen sekä käyttäänsä ohjelmat opettajan ohjauksessa</li> <li>- osaa käyttää hiiren, näppäimistön ja kosketusnäytön perustoimintoja</li> <li>- löytää ja tunnistaa kirjaimet ja numerot näppäimistöä tai kosketusnäytöltä</li> <li>- harjoittelee tallentamista ja tulostamista opettajan ohjauksessa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa kirjoittaa oman nimensä</li> <li>- harjoittelee ohjelmien ja sovellusten käyttöä opettajan ohjauksessa</li> <li>- harjoittelee kuvamista, äänittämistä ja videointia mobiililaitteilla opettajan ohjauksessa</li> <li>- harjoittelee tiedon hakemista eri tietolähteistä opettajan ohjauksessa</li> <li>- tutustuu ja harjoittelee opettajan ohjauksessa videoyhteyden ja sähköpostin käyttöä</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa avata, sulkea ja ladata käyttämässä TVT-laitteet</li> <li>- osaa noudattaa huolellisuutta ja varovaisuutta käsitellessään tietoteknisiä laitteita</li> <li>- harjoittelee medialukutaitoa ohjatuksi (esim. keskustelut ohjelmista, kuvista, elokuvista)</li> </ul>
<p>Esiopetuksessa tieto- ja viestintätekniikka on mukana luonnollisena osana kaikkea toimintaa. Lapsi on itse aktiivinen toimija, joka dokumentoi, havainnoi, tuottaa, etsii tietoa, harjoittelee ja toteuttaa omia ideoita yksin ja toisten kanssa. Opettaja mahdollistaa TVT:n hyödyntämisen monipuolisesti eri oppimiskokonaisuuksissa. Toiminnan lähtökohtana ovat lapsen ja lapsiryhmän mielenkiinnon kohteet, ilmiöpohjainen oppiminen ja esiopetuksen oppimisympäristön laajentaminen ryhmätilan ulkopuolelle. Lapsi dokumentoi kuvin, videoin, äänittein omaa ja ryhmän toimintaa ja tuotoksia, harjoittelee mediaesitysten tekemistä sekä harjoittelee niiden tallentamista. Lapsi hakee ideoita ja tietoa eri lähteistä opettajan ohjauksessa. Lapsi harjoittelee kirjoittamiseen ja lukemiseen sekä matematiikkaan liittyviä asioita TVT:n avulla. Esiopetuksessa tutustutaan mediatarjontaan, harjoitellaan yhdessä medialukutaitoa ja tuotetaan omia esityksiä. Opetuksessa käytetään erilaisia oppimispelejä ja sovelluksia. Opettaja ohjaa lasta turvalliseen ja vastuulliseen toimintaan.</p>			
<b>2Ik</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa avata ja sulkea laitteen sekä käyttämässä ohjelmat</li> <li>- osaa kahden käden käytön näppäimistöä ja osaa käyttää hiirtä</li> <li>- osaa kirjoitusohjelmien käyttöä (miten pääsen kirjoitusohjelmaan, kirjoittamista ja tekstin muokkaamista, tallentamista sekä tulostamista)</li> <li>- osaa tallentaa ja avata tiedostoja (ohjeiden mukaisesti)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>-osaa kirjoittaa tekstiä</li> <li>-osaa muokata tekstiä: vaihtaa fonttia, fontin kokoa ja tyyliä, säätää rivivälit</li> <li>-osaa liittää kuvan tekstiin</li> <li>- hallitsee perusasias näppäimistön käytöstä: isot ja pienet kirjaimet, välimerkit, sanaväli sekä rivinvaihto</li> <li>- osaa käyttää itsenäisesti oppimispelejä ja harjoitteluohjelmia</li> <li>- osaa käyttää mobiililaitetta kuvaamiseen, äänittämiseen ja videointiin opettajan ohjauksessa</li> <li>- harjoittelee omien ideoiden toteuttamista TVT:n avulla</li> <li>- oppilas osaa hakea tietoa eri hakupalveluista opettajan ohjauksessa</li> <li>- tutustuu ja harjoittelee videoyhteyksien käyttöä</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa käyttää salasanaa ja käyttäjätunnusta sekä kirjautuu pilvipalveluun</li> <li>- toimii asiallisesti ja toisia loukkaamatta TVT -ympäristöissä</li> <li>- noudattaa sähköisten ympäristöjen yhteisesti sovittuja sääntöjä</li> <li>- tekee tiedonhaku käytössä olevista opetusohjelmista</li> <li>- hakee tietoa tietoverkoista kontrolloidusti ohjattuna</li> <li>- kykenee yksinkertaiseen kuvanlukutaitoon, esimerkiksi elokuvan katsomiseen ja siitä keskusteluun</li> </ul>
<b>4Ik</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa tallentaa tiedoston tiettyyn kohteeseen</li> <li>- tutustuu erilaisiin päätelaitteisiin kuten tabletteihin, kannettaviin ja muihin välineisiin</li> <li>- osaa tulostaa</li> <li>- hallitsee tiedoston muokkaamisen</li> <li>- tutustuu sähköisiin viestintäsovelluksiin ja oppimisympäristöihin</li> <li>- tutustuu ohjelmointiin</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa muotoilla tekstiä</li> <li>- osaa ottaa kuvan ja videon kameralla, tabletilla tai kännykällä</li> <li>- osaa siirtää median tiettyyn kohteeseen</li> <li>- osaa hakea ja jäsentää tietoa internetistä</li> <li>- tutustuu yhteisöllisiin sovelluksiin ja työskentelytapoihin</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- noudattaa TVT -laitteiden ja -tilojen käyttösääntöjä</li> <li>- toimii asiallisesti ja toisia loukkaamatta TVT -ympäristöissä</li> </ul>
<b>6Ik</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa valita työskentelyyn sopivan laitteen ja sovelluksen</li> <li>- osaa käyttää useampaa sovellusta samanaikaisesti</li> <li>- käyttää sähköisiä viestintäsovelluksia ja oppimisympäristöjä</li> <li>- osaa yksinkertaisia ohjelmointia</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa esitysgrafiikan, taulukkolaskennan, tekstin-, kuvan- ja äänenkäsittelyn perusteet</li> <li>- osaa tehdä animaation ja videon</li> <li>- osaa ladata materiaalia internetistä</li> <li>- osaa itsenäisesti tuottaa kirjoitelman, esitelmän tai raportin</li> <li>- hallitsee tiedon jäsentämisen ja yhteisölliset työskentelytavat</li> <li>- tuntee tiedonhaun vaihtoehdot</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- noudattaa TVT -laitteiden ja -tilojen sääntöjä</li> <li>- noudattaa tekijänoikeuksia ja verkon käyttäytymissääntöjä</li> <li>- on tutustunut tietoturvan peruskäsitteisiin sekä virustentorjuntaan</li> <li>- tiedostaa Internetin käyttöön liittyvät vaarat</li> <li>- suhtautuu kriittisesti löytämäänsä tietoon</li> </ul>

	<b>Vuorovaikutus ja verkostoituminen</b>	<b>Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely</b>	<b>Käytännön taidot ja oma tuottaminen</b>	<b>Vastuullinen ja turvallinen toiminta</b>
<b>7-9Ik</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa opiskella käyttäen yhteisöllisiä palveluita vuorovaikutuksessa muiden kanssa</li> <li>- osaa käyttää erilaisia viestintäkanavia ja -tyylejä tarkoituksenmukaisesti</li> <li>- harjoittelee tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa ja hahmottaa sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa selvittää oma-aloitteisesti erilaisten ympäristöjen toimintalogiikan</li> <li>- osaa hankkia ja arvioida tietoa eri lähteistä esim. isovanhemmilta, kirjastosta keskustelu- ja asiantuntijaryhmiltä ja osaa muodostaa niistä perustellun kokonaisuuden ja julkaisa sen.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- "Hae, arvioi, muokkaa ja julkaise"-prosessin osaaminen</li> <li>- osaa valita tehtävään tarvittavan oikean laitteen ja ohjelmiston</li> <li>- tuntee ohjelmoinnin periaatteita</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ymmärtää omien valintojensa ja toimintansa pitkäkestoiset moraaliset ja eettiset vaikutukset (tekijänoikeuslaki ja tietoturva)</li> <li>- osaa arvioida työtapojensa ergonomisuutta ja vaikutusta hyvinvointiin.</li> </ul>





**KAUHMO**

**KAUHMON KAUPUNGIN  
YMPÄRISTÖOHJELMA**

**KOHTI  
KEVYEMPÄÄ  
HIILIJALANJÄLKEÄ**

## **Käsitteitä:**

GMO: Tarkoitetaan [eliötä](#), esimerkiksi eläintä, kasvia tai bakteeria, jonka [perimää](#) on muunneltu [geenitekniikan](#) keinoin. Kun muunneltua eliötä käytetään elintarvikkeen raaka-aineena, puhutaan geenimuunnellusta elintarvikkeesta. Toisinaan käytetään myös termejä muuntogeeninen, geenimanipuloitu, transgeeninen ja siirtogeeninen organismi. Geenimuunnelluista organismeista tutuimpia ovat muuntogeeniset kasvit, joita viljellään lähes 20 maassa. Yleisimpiä geenimuunneltuja organismeja ovat esimerkiksi [maissi](#), [soija](#) ja [rapsi](#). Muuntogeenisiä kasveja on kritisoitu siitä, että keinotekoisesti lisätyt geenit siirtyvät niistä muuntelemattomiin kasveihin ja jopa eläimet voivat altistua niille ja muuntogeenisen maissin Bt-toksiinien on todettu vaikuttavan haitallisesti vesiekosysteemin hyönteisiin.

Hiilijalanjälki: tuotteen, toiminnan tai palvelun aiheuttamaan ilmastokuormaan eli siihen, kuinka paljon [kasvi-huonekaasuja](#) tuotteen tai toiminnan elinkaaren aikana syntyy. Toisinaan hiilijalanjäljellä viitataan kasvihuonekaasujen kokonaispäästöjen sijaan pelkkiin hiilidioksidipäästöihin. Hiilijalanjälki ilmoitetaan massan yksikkönä (kilo, tonni), joten on loogista puhua arkikielessä sen painosta eli raskaudesta tai keveydestä.

Kasvener –malli: mallilla voidaan laskea kunnan vuotuiset kasvihuonekaasupäästöt sekä energiantuotanto ja -kulutus. Toimenpiteiden suuret linjat: Energian säästäminen ja energiatehokkuuden parantaminen, uusiutuviin energialähteisiin perustuva energiatuotanto ja materiaalitehokkuuden parantaminen. Päästöt lasketaan sekä kunnan alueen energiantuotannon että kunnan energiankulutuksen mukaan. Kasvener-mallin kasvihuonekaasupäästöjä ovat hiilidioksidi, metaani ja typpioksiduuli.

Kestävä kehitys: paikallista ja globaalia yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville yhtä hyvät tai paremmat toimintamahdollisuudet kuin nykyisillä sukupolvilla on. Tähän päästään niin, että [ympäristö](#), [ihminen](#) ja [talous](#) otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Kestävän kehityksen lähtökohtana on huoli ihmisten välisestä eriarvoisuudesta ja elämän perustan muodostavien ekosysteemien elinvoimaisuuden ehtymisestä.

Primäärienergia: ihmiskunnan käytössä olevia [energiamääriä](#) mitattuna siinä muodossa kuin ne ovat ennen muunnosprosessia käyttökelpoiseksi energiaksi eli ennen nk. [energiantuotantoa](#).

Ympäristö: Sana ympäristö esiintyy useimmiten yhdyssanan osana esim. elinympäristö, ympäristönsuojelu, ympäristökatastrofi, ympäristökunnat, turvallisuusympäristö jne. Tavallisesti sillä tarkoitetaan ihmisen tai koko ihmiskunnan rakentamatonta ympäristöä eli luontoa yleensä ja/tai rakennettua, välitöntä toimintaympäristöä.

Ihminen ja ympäristö ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutuksen laadusta ja määrästä riippuen ympäristö joko saastuu tai säilyy ja joissain tapauksissa ympäristön tila jopa kohenee ihmisen toiminnan tuloksena. Viimekädessä ympäristö suo yhteiskunnalle kaikki toimeentulon resurssit paitsi työvoiman. Ympäristönsuojelulla pyritään turvaamaan ihmisen ja muun eliökunnan turvallinen ja monimuotoinen tulevaisuus.



Ympäristön tilan seurantaan on kuitenkin paneuduttu aktiivisesti vasta viime vuosikymmeninä. Seuranta sinänsä ei turvaa elinoloja, on myös muutettava käytäntöjä ja estettävä ympäristön tilan paheneminen ja saatava kehitys turvalliselle kurssille eli kestäväen kehityksen tielle. Tässä työssä on kaikilla yksilöillä, tahoilla ja toimijoilla oma vastuunsa sillä kaikki vaikuttavat valinnoillaan asiaan. Ihmisen vapaa tahto ei kuitenkaan yksin johda toivottuun tulokseen, vaan tarvitaan erilaisia sääntöjä, opastusta ja jopa pakotteita sekä sanktioita, joilla pyritään saamaan tehokkuutta ja kattavuutta ympäristöongelmien torjuntaan ja korjaamiseen.

Ympäristöjohtaminen: [liikkeenjohdon](#) ala, joka keskittyy ympäristönsuojelun ja yritystoiminnan leikkauspisteisiin. Ympäristöjohtamiseen kuuluvat sisäisten ja ulkoisten ympäristönsuojelun säännösten noudattaminen, vaikuttaminen julkiseen valtaan ja kansalaisiin sekä ympäristöstrategian kytkeminen liiketoimintaan.

#### Kuhmon sijainti:



## SISÄLLYS

OSA I	sivu
1. Johdanto	4
1.1. Kaupunkistrategian vaikutus ympäristöohjelmaan	5
2. Kansainvälinen ja kansallinen kehitys	5
2.1. Nelikenttäanalyysi Kuhmon kaupungin ympäristöasioita	7
3. Kuhmon kaupunki ja konserniyhtiöt	7
3.1 Kiinteistö Oy Kuhmon Terva-asunnot	10
3.2 Kuhmon Lämpö Oy	10
3.3 Kuhmon Yrityssampo Oy	10
3.4 Kiinteistö Oy Kuhmon kulttuuritalo	10
4. Kulttuuriympäristön vaaliminen	11
5. Luonnonolosuhteet Kuhmossa	12
5.1 Erityisalueet Kuhmossa	12
5.2. Luonnonsuojelu	13
5.2.1 Kuhmon luonnonsuojelualueet	14
5.3 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu	14
6. Ympäristönsuojelu	16
6.1 Kuhmon kaupungin ympäristönsuojelumääräykset	16
6.2 Ympäristörakentamisen luvat ja ilmoitukset	17
6.3 Vesistöt ja vesien suojelu	17
6.3.1 Suojelusuunnitelmien laatiminen Kuhmon tärkeille pohjavesialueille	18
6.3.2 Jätevesien käsittely haja-asutusalueella	19
6.3.3 Ilmansuojelu	20
6.4 Uraani ja ydinjäte	20
7. Energiahuolto	21
7.1 Kaukolämmön tuotanto	21

7.2 Liikenne	24
8. Jätehuolto	25
8.1 Eloperäiset jätteet	27
9. Ympäristökasvatus ja ympäristötietoisuus	27
9.1 Varhaiskasvatus	27
9.2 Perusopetus	28
9.3 Kuhmon yhteislukio	28
9.4 Kainuun Ammattiopisto Kuhmon toimipaikka	29
9.5 Kuhmon kansalaisopisto	29
9.6 Metsähallituksen ympäristökasvatus Kuhmossa	29
9.7 Muut toimijat	30
OSA II	
10. Toimenpideohjelma	31
Lopuksi	40

## 1. Johdanto

Kuhmon kaupungin konserniohje velvoittaa laatimaan koko kaupunkikonsernia koskevan ympäristöohjelman. Ympäristöohjelman laatiminen on kirjattu ratkaisevaksi menestystekijäksi Kuhmon kaupungin palveluohjelmaan, mikä puolestaan on johdettu kaupunkistrategiasta. Ympäristöohjelman tavoitteena on parantaa kaupungin palvelujen ekotehokkuutta, keventää hiilijalanjälkeä ja edistää ympäristöystävällisyyttä.

Kainuun maakunta –kuntayhtymä valmistelee tahollaan Kainuun alueen ensimmäisen ilmastostrategian. Jo valmisteluvaiheessa on todettu, että kainuulaisen ihmisen – siis myös kuhmolaisen – hiilijalanjälki on kevyt.

Kuhmon kaupunki on ollut edelläkävijä hiilijalanjäljen keventämisessä erityisesti sen kärkihankkeen Woodpoliksen kautta. Woodpoliksen tavoitteena on ollut ekotehokkaan rakentamisen edistäminen Suomessa ja tätä myötä myös rakentamisen ja rakennusten käytöstä aiheutuvan hiilijalanjäljen keventäminen. Woodpolis on saavuttanut kirkkaasti ne tavoitteet, mitä sen osalta on asetettu.

Kuhmon aluelämpölaitoksen lämmitysenergia tuotetaan täysin biopolttoaineella. Vain polttoaineen syöttämiseen tarvitaan fossiilista polttoainetta. Puuenergian osuus kaikesta energian kulutuksesta Kuhmon alueella on ollut vuoden 2007 tilaston perusteella 48 %. Uusiutuvan energian osuus kaikista Kuhmon primäärienergianlähteistä vuonna 2007 oli peräti 63 %. Tähän ei päästä muualla Suomessa.

Kuhmo Oy on ollut edelläkävijä Suomessa biopolttoaineen kuivaamisessa. Kuhmon lämmön yhteydessä olevassa Kuhmo Oy:n briketöintilaitoksessa kostea sahanpuru kuivataan lämpölaitoksen savukaasuilla, jolloin purun kuivaaminen säästää ympäristöä. Valinta on ollut erittäin onnistunut niin eurojen kuin ympäristön kannalta. Samalla turhaa veden kuljettamista biopolttoaineeseen sitoutuneena muualle Suomeen on voitu vähentää merkittävästi.

Käsillä oleva asiakirja on Kuhmon kaupungin ensimmäinen ympäristöohjelma. Ohjelman ensimmäinen osa, joka käsittää luvut 1 – 9, on luonteeltaan kuvaus Kuhmon ympäristöasioiden nykytilasta. Toista osaa, jossa on kirjattu ympäristöohjelman toimenpideohjelma, päivitetään vähintään valtuustokausittain tai tarvittaessa. Toimenpideohjelmaan on koottu joukko päämääriä sekä niihin sisältyviä tavoitteita, joiden avulla pyritään vähentämään energian kulutusta, keventämään ns. hiilijalanjälkeä sekä kohentamaan ympäristön tilaa. Toimenpideohjelma toteutessaan säästää myös euroja.

Kaupunginjohtaja nimesi kaupunginviraston johtoryhmän kokouksessa 1.3.2010 työryhmän valmistelemaan ympäristöohjelma Kuhmon kaupungille. Työryhmän jäseniä ovat olleet Harri Piirainen, Jari Juntunen, Tuula Purovesi, Juhana Juntunen sekä Markku Pesonen. Työryhmän puheenjohtajana on toiminut hallintojohtaja Juhana Juntunen. Työryhmä perehtyi jo tehtyihin bioenergian käyttöä ja ympäristönsuojelua lisääviin toimiin, toisten kuntien ja vastaavan kokoisten yritysten ympäristöohjelmiin. Työryhmä on laatinut käytännöllisen ja vastuutetun toimenpideohjelman, joka on sopusoinnussa konsernistrategian ja talouden tasapainottamisohjelman kanssa.

Työn tavoite on ollut laatia ensisijaisesti kaupungin tekniikka- ja ympäristö-, sivistys- ja kaupunginhallituksen toimialoja koskeva ympäristöohjelma. Myös tytäryhtiöitä on kuultu ohjelmaa laadittaessa. Koska käsillä oleva ympäristöohjelma Kuhmon kaupungin osalta on lajissaan ensimmäinen, ympäristöohjelma ei suinkaan ole täydellinen. Otamme mielellämme vastaan käyttäjien ja lukijoiden palautetta ohjelmasta osoitteeseen [juha-na.juntunen@kuhmo.fi](mailto:juha-na.juntunen@kuhmo.fi) tai puh. 044 725 5222.

### 1.1. Kaupunkistrategian vaikutus ympäristöohjelmaan

Kaupunkistrategiasta on johdettu palvelu-, elinkeino- ja henkilöstöohjelmat. Kustakin aihealueesta on laadittu myös ns. politiikka-paperit. Ympäristöohjelman laatiminen on kirjattu palveluohjelmaan, joka on laadittu tasapainotetun tuloskortiston muotoon. Palveluohjelman mukaan yhtenä kriittisenä menestystekijänä on kierrätys ja energian säästö. Tavoitteena on ekologisesti kestävä toiminta ja keinona tähän tavoitteeseen päästään laatimalla kaupungin kaikki toimialat kattava ympäristöohjelma.

Palveluohjelmassa yhtenä tavoitteena on ollut haja-asutusalueen vesihuollon kehittäminen ja siitä laaditaan erillinen ohjelma.

## 2. Kansainvälinen ja kansallinen kehitys

Suomi on mukana erilaisissa kansainvälisissä ympäristönsuojeluun ja kestäväan kehitykseen liittyvissä ohjelmissa ja sitoutunut niitä noudattamaan. Tällaisia sopimuksia, joista merkittävimpiä ovat ns. Rion sopimus vuodelta 1992 sekä Kasvihuonekaasujen vähentämistä koskevan Kioton sopimus v. 1997 sekä 2000-luvun alussa hyväksytyt Johannesburgin toimintaohjelma. Ensimmäinen YK:n ympäristökokous pidettiin Tukholmassa v. 1972 ja viimeisin Japanissa lokakuussa 2010.

Ilmastonmuutoksen hillinnän tähänastisista sopimuksista tärkein on Kioton pöytäkirja vuodelta 1997, jossa sovittiin tavoitteista ja keinoista vähentää päästöjä keskimäärin 5,2 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2012 mennessä. Euroopan unionin (EU-15) yhteinen vähentämistavoite on ollut 8 prosenttia, ja Suomen maakohtainen tavoite saattaa päästönsä vuoden 1990 tasolle. Tämän saavuttamiseksi Suomi on laatinut kansalliset ilmastostrategiat vuosina 2001 ja 2005.

Vuonna 2007 EU-maat sopivat tiukemmista tavoitteista Kioton sopimuskauden jälkeiselle ajalle. Osaltaan tähän vaikutti se, että ilmaston ennustettiin lämpenevän nopeammin kuin aiemmin oli arvioitu ja ilmastonmuutoksen aiheuttamien vahinkojen ja vaurioiden arvioitiin kohoavan hillinnän kustannuksia korkeammiksi. Arvioon vaikutti erityisesti Iso-Britannian hallituksen tilaama asiantuntijaselvitys ns. Sternin raportti vuodelta 2006.

YK:n ilmastokokouksessa Kööpenhaminassa joulukuussa 2009 yritettiin sopia päästövähennyksistä ja pelisäännöistä Kioton pöytäkirjan jälkeiselle ajalle eli vuodesta 2012 eteenpäin. Tässä ei vielä onnistuttu. Kokouksen tulokseksi jäi kuitenkin ns. Kööpenhaminan julistus.

YK:n johtamia COP (Conferences of the Parties) ilmastokokouksia on tätä kirjoitettaessa pidetty jo 16. Viimeisimmässä, Meksikon Cancunissa 29.11.2010 – 10.1.2011 koolla olleet ilmastoneuvottelijat sopivat kompromissiesityksen, joka ei sisällä ratkaisua Kioton ilmastopöytäkirjan jatkosta. Sen sijaan Kööpenhaminan sitoumuksen

tavoitteet kuten ilmastonmuutoksen pysäyttäminen kahteen asteeseen on kirjattu sitovina velvoitteina tekstiin. Lisäksi sovittiin rahastosta kehitysmaiden tukemiseksi.

Suomen kolmas kansallinen ilmasto- ja energiastrategia valmistui syksyllä 2008. Sitä täydentävät valtioneuvoston energiapoliittinen periaatepäätös helmikuussa sekä huhtikuussa 2010 julkistettu uusiutuvan energian lisäämisohjelma ja ydinvoimapäätös. Ilmasto- ja energiapoliittinen tulevaisuusselonteko pidemmän aikavälin ilmastopoliittisista linjauksista annettiin syksyllä 2009. Siinä on tavoitteena 80 % päästövähennystavoite vuoteen 2050 mennessä.

Suomen ilmastopäästöille on ominaista melko suuri vuosittainen vaihtelu, johon yhtenä syynä on ollut sää. Ilmasto- ja energiastrategian valmistumisen jälkeen alkanut taloustaantumayhdessä teollisuuden rakennemuutoksen kanssa ovat johtaneet päästöjen vähenemiseen.

Keskeinen kysymys on, miten Suomessa toteutetaan EU:n ilmastotavoitteet, eli niin sanottu 20–20–20–10 % -paketti vuoteen 2020 mennessä:

- kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään vähintään 20 prosenttia vuoden 2005 tasosta (Suomessa 16 prosenttia)
- energiatehokkuutta parannetaan keskimäärin 20 prosentilla peruskehitykseen verrattuna
- uusiutuvan energian osuus nostetaan 20 prosenttiin (Suomessa 38 prosenttiin)
- liikenteen biopolttoaineiden osuus nostetaan 10 prosenttiin

Energiantuotannossa EU:n päästökauppajärjestelmään tehtävät muutokset vaikuttavat vuoden 2012 jälkeen siten, että päästöoikeuksien ilmaisjaosta luovutaan ja ne huutokaupataan kansallisesti EU:n valvonnassa. Noin 2/3 Suomen päästövähennystarpeesta arvioidaan toteutuvan päästökaupan kautta. Loput päästövähennyksistä on sektorikohtaisen jaon perusteella saatava aikaan rakennuksissa, liikenteessä, maataloudessa ja jätehuollossa. Kuntien suurimmat energialaitokset tai -yhtiöt ovat mukana päästökaupassa.

Kuntaliiton hallitus hyväksyi liiton ilmastopoliittiset linjaukset 25.9.2008. Liiton strategiassa 2009–2012 ilmastomuutos nostettiin yhdeksi painopistealueeksi.

Kainuun maakunta -kuntayhtymä on aloittanut hankkeen ilmastostrategian laatimiseksi ja toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on käynnistää Kainuun ilmastostrategiatyö, jossa muodostetaan maakunnallinen ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen tähtäävä strategia ja toimenpideohjelma sen toteuttamiseksi. Hankkeella edistetään EU:n ja kansallisen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteiden toteuttamista Kainuussa.

Euroopan Unioni on 1970-luvulta lähtien sitoutunut toimimaan ympäristön hyväksi: Euroopassa on toteutettu toimia ilman- ja vedenlaadun suojelemiseksi, luonnonvarojen ja biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi sekä jätteiden ja haitallisia vaikutuksia aiheuttavien toimien hallitsemiseksi niin kansallisella, unionin kuin kansainväliselläkin (YK) tasolla. Euroopan Unionin ympäristöpolitiikka perustuu näkemykseen, että tiukat ympäris-

tövaatimukset edistävät innovointia ja liiketoimintamahdollisuuksia sekä edistävät ihmisten terveyttä ja viihtyvyyttä ja muutoinkin elämänlaadun kohentamista.

Kansallinen kestävä kehityksen strategia " Kohti kestäviä valintoja, kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi" hyväksyttiin valtioneuvostossa joulukuussa 2008. Kainuun maakunta sai oman ympäristöohjelmansa v. 1995, jonka viimeisin päivitys sisältyy Kainuun maakuntaohjelmaan 2009 - 2014.

Euroopan Unionissa toteutetaan vuosina 2002-2012 kuudetta ympäristöohjelmaa, jonka painopistealueita ovat ilmastonmuutoksen torjunta, luonnon monimuotoisuuden suojeleminen, ympäristö ja terveys ja elämänlaatu sekä luonnonvarojen kestävä käyttö ja jätteet. Erillisen kestävä kehityksen strategian keskeiset aihealueet ovat ilmastomuutos, liikenne, kansanterveys ja luonnonvarat. Kuudennen ympäristöohjelman toteuttamisen kannalta oleellisena pidetään kansainvälisen yhteistyön tehostamista, eri politiikkasektoreiden koherenssin parantamista ja ympäristönäkökulmien parempaa huomioimista ja integroimista muille politiikkasektoreille (energia, liikenne, teollisuus, maa- ja kalatalous, ulkosuhteet ja tutkimus), taloudellisten instrumenttien kuten ympäristöveron käytön lisäämistä, nykyisen lainsäädännön vahvistamista ja täytäntöönpanon tehostamista, lainsäädännön laadun parantamista ja ympäristöteknologioiden kehittämisen ja käytön tukemista.

## 2.1. Nelikenttäanalyysi Kuhmon kaupungin ympäristöasioita

Työryhmä pohti heti alussa Kuhmon ympäristöasioita nelikenttäanalyysin avulla. Analyysin tulokset vaikuttivat keskeisesti työn etenemiseen ja etenkin toimenpideohjelma -osan muotoutumiseen. Ympäristöasioiden pohtiminen nelikenttäanalyysin avulla osoittautui toimivaksi ratkaisuksi. Nelikenttäanalyysiin kirjattiin seuraavia asioita:

<p>Mahdollisuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- lähiruoan tuotanto ja hyödyntäminen</li> <li>- bioenergian hyödyntämisen vaikutukset aluetalouteen</li> <li>- kaukolämpöverkoston liittyvien määrän lisääntyminen</li> <li>- energian säästämismahdollisuudet</li> <li>- ympäristötietoisuuden lisääminen</li> <li>- Woodpoliksen ja sen verkoston tietotaidon hyödyntäminen ekotehokkaassa rakentamisessa</li> </ul>	<p>Vahvuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- monipuolinen luonto ja kulttuuriympäristö</li> <li>- runsaat metsävarannot, jotka toimivat hiihtolinienä</li> <li>- saastuttavaa teollisuutta vähän</li> <li>- vesivarannot (vesistö, pohjavedet)</li> <li>- luonnon virkistyskäyttämismahdollisuudet</li> <li>- puhdas luonto, hyvä ympäristötila kokonaisuudessaan</li> <li>- bioenergia</li> <li>- puurakentamisen perinne</li> </ul>
<p>Uhat:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ilman kautta tulevat päästöt esim. kaukokulkeuma</li> <li>- sinileväesiintymät mm. Haatajanjärvi, Korkana</li> <li>- väestön ja voimavarojen vähentyminen</li> <li>- kuntatalouden kiristyminen</li> </ul>	<p>Heikkoudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- maa- ja metsätalouden aiheuttamat kuormitukset vesistöön</li> <li>- välinpitämättömyys ja tietämättömyys</li> <li>- muutosten pelko ja periytyneet käytännöt</li> <li>- resurssien puute</li> <li>- pitkät etäisyydet ja joukkoliikenteen vähäisyys</li> </ul>

- |   |  |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- mahdollisen kaivannaisteollisuuden päästöt</li> <li>- vieraantuminen luonnosta</li> <li>- rapuruton leviäminen Pajakkajoen vesistöä laajemmalle</li> </ul> |  |
|---|--|

### 3. Kuhmon kaupunkikonserni ja konserniyhtiöt

Kuhmo on kaunis, rauhallinen ja luonnonläheinen kulttuurikaupunki. Vuoden 2011 talousarvion mukaan kaupunki käyttää rahaa kuntapalveluiden tuottamiseen (kulut yhteensä) 65,15 miljoonaa euroa. Vuonna 2011 henkilötyövuosia arvioidaan kertyvän kaikkiaan 407. Nykyisin kuhmolaisia on noin 9500. Heistä kolme neljästä asuu keskustaajamassa ja useimmat muut sivukylillä, joita on yli 30 eripuolilla lähes 5 500:n neliökilometrin laajuista kuntaa.



Kuva1:

Kesäinen ilmakeku Kuhmon keskustaajamasta.

[Tieverkko](#) vie kaikkiin ilmansuuntiin, myös Venäjälle. Linja-autoliikenne toimii pääteillä, vilkkaimmin länteen. Rautatieasema ja lentokenttä sijaitsevat Kajaanissa, sadan kilometrin eli runsaan tunnin ajomatkan päässä Kuhmon keskustasta. Kuhmon kaupunki on ollut mukana rautatieliikenteen edistämistä ajavassa KARKO-hankkeessa.



Kuhmossa ei eletä pelkästään luonnonvaroista, vaikka ne monen kuhmolaisen toimeentulon takaavatkin. Kaupunki ja muut yhteiskunnallisten palvelujen tuottajat ovat alueen suurin työllistäjä. Maa- ja metsätalous sekä puuteollisuus ovat aluetalouden vahva perusta.

Toimivat yritykset ovat välttämättömiä talouselämän rakentajia. Kaupan ja matkailun kansainvälistymistä vauhdittaa Kuhmon Vartiuksen rajanylityspaikka, joka toimii EU:n porttina itään. Keskustaajaman monipuoliset palvelut ovat vähintäänkin samaa tasoa kuin missä tahansa samankokoisessa kuntakeskuksessa. Myös etätöiden edellytykset paranevat koko ajan. Kuhmon kaupunki on alustavasti lähtenyt mukaan kansalliseen laajakaista kaidille –hankkeeseen, jonka tavoitteena on ulottaa nopea tietoverkkoyhteys jokaisen kansalaisen ulottuville vuoteen 2015 mennessä.

Kuhmon kaupunkistrategian mukaan Kuhmon kaupunki ja kaupungin yhtiöt tuottavat tai järjestävät kuntapalvelut kuntalaisille yhteistyössä Kainuun maakunnan, yritysten ja naapurikuntien kanssa. Tavoitteena on myönteinen väestökehitys ja ihmisten menestys, työllisyyden parantaminen, tasapainoinen kuntatalous sekä hyvinvoinnin edistäminen. Kaupunkistrategiassa on mainittu myös keskeiset vahvuudet sekä keskeisimmät kehitettävät painoalat. Vahvuuksien osalta strategiassa on erikseen mainittu luonto ja elinvoimainen maaseutu. Luontomatkailu ja luonnon virkistyskäyttö ovat mukana keskeisissä kehitettävissä painoaloissa.

Kaupunginhallituksen toimialoihin kuuluvat elinkeinopalvelut, talouspalvelut sekä hallintopalvelut. Lautakuntien toimialoja ovat sivistyspalvelujen toimiala sekä tekniikka- ja ympäristöpalvelujen toimiala. Sivistyspalvelujen alaisuudessa toimivat perusopetus, päivähoito, musiikkiopisto, projektitoiminta, kulttuuripalvelut ja vapaa-aikapalvelut. Viimeksi mainittu huolehtii kaupungin sisäliikuntaan, urheiluun ja ulkoiluun liittyvistä tiloista, alueista ja ulkoilureiteistä, jotka palvelevat kuntalaisten ohella niin seuratoimintaa kuin matkailijoitakin.

Tekniikka- ja ympäristöpalvelujen toimialan alaisuudessa toimivat hallinto-, suunnittelu- ja maankäyttöpalvelut, kunnallistekniikka- ja liikelaitokset, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu sekä tila- ja ateriapalvelut.

Kainuussa järjestetään vuosina 2005-2012 hallintokokeilu, jossa kunnilta on siirrynyt maakunnan hoidettavaksi sosiaali- ja terveydenhuolto sekä lukio- ja ammatillinen koulutus. Kainuun maakunta – kuntayhtymä vastaa myös maakunnan yleisestä elinkeinopolitiikasta sekä suunnittelusta ja kehittämisestä.

Konsernin yhtiöitä ovat Kiinteistö Oy Kuhmon Kulttuuritalo, Kiinteistö Oy Kuhmon Terva-asunnot, Kuhmon Yrityssampo Oy ja Kuhmon Lämpö Oy. Tytäryhtiöitä on kuultu ohjelman laatimisessa.

## Woodpolis

Kaupunki näkee ympäristönsuojeluun liittyvissä asioissa myös liiketoimintamahdollisuuksia ja ottaa tämän huomioon kehittämisstrategiassaan. Koska puun käyttö kasvaa rakentamisessa, keskittyy Kuhmon kehittämisen kärkihanke Woodpolis paikallisen puurakentamisen osaamisen ja liiketoiminnan vahvistamiseen.

Woodpolis tarjoaa mekaanisen puunjalostuksen ja rakennusalan yrityksille ja oppilaitoksille koulutusta ja tuotekehityspalveluita. Woodpoliksen roolina on yliopistojen ja muiden tutkimuslaitosten tutkimustiedon jalostaminen ja välittäminen yrityksille tuotekehityksessä, tuotannossa ja asiakastuotteissa hyödynnettäväksi sekä osallistuminen yrityslähtöisiin hankkeisiin. Woodpolis on vahvasti verkostoitunut, sen kumppaneita ovat muun muassa Aalto-yliopisto, Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Kainuun ammattiopisto sekä noin 25 yhteistyöyritystä. Woodpoliksella on käytössään nykyaikainen puuntyöstön kone-, laite- ja ohjelmistoympäristö (CAD/CAM).

Woodpolis pyrkii saavuttamaan valtakunnallisesti merkittävän aseman ekologisten puurakentamisen välialojien valmistajana ja kouluttajana.

Rakennusmääräykset kiristyvät vuoden 2012 alussa. Tavoitteena on vähentää rakennusten energian kulutusta kolmanneksella. Vuodelle 2012 kaavaillaan vielä 20 prosentin lisäkirstystä

## Woodpolis+

Kuhmossa yrittäjä saa tarvitsemansa yritysneuvontapalvelut kätevästi "saman katon alta" kaupungin keskustassa olevasta Woodpolis+sta, joka auttaa yrityksen perustamista mieltävää, aloittavaa kuin toimintaansa kehittäväkin yritystä. Rajakadun kiinteistössä palvelee Kuhmon kaupungin, Woodpoliksen, Itä-Kainuun TE-toimiston, Kainuun ELY-keskuksen, Kuhmon Yrittäjät ry:n, Kainuun Etu Oy:n sekä ProAgrian yritysneuvontahenkilöt. Woodpolis+:n yritysneuvontapalvelut toteuttaa valtakunnallista ELY-keskusten luomaa Yrityssuomi-yritysneuvontakonseptia.

### 3.1 Kiinteistö Oy Kuhmon Terva-asunnot

Kiinteistö Oy Kuhmon Terva-asunnot on Kuhmon kaupungin perustama ja kokonaan omistama vuokratalo-yhtiö, jonka tehtävänä on omistaa ja vuokrata vuokra-asuntoja Kuhmon kaupungin alueella. Yhtiöllä on yhteensä 637 arava- ja vapaarahoitteista asuntoa eri puolilla kaupunkia taajamassa ja haja-asutusalueella. Kerrostaloasunnot sijaitsevat keskustassa ja rivitaloasunnot pääosin Saarikosken ja Akonlahden kaava-alueilla. Haja-alueen kylillä on pari- ja rivitaloasuntoja. Yhtiön asuntojen vuokrausaste on ollut verrattain hyvä. Tavoite vuodelle 2011 on 95,5 %.

Kuhmon Terva-asuntojen kerrostalokanta on rakennettu 1970-luvulla ja rivitalokanta 1980-luvulla. Kerrostalokannan korjauksilla on voitu parantaa kiinteistöjen ekotehokkuutta. Korjausten yhteydessä on mm. uudistettu käyttövesiputkistot, vaihdettu nykyaikaiset ikkunat sekä tasapainotettu kiinteistöjen lämmitysverkostot. Öljylämmityksestä on siirrytty kaukolämpöön aina kun se on ollut mahdollista.

Veden osalta kulutusmittarit ovat n. 2/3 asunnoista. Vedenkulutus asunnoissa, joissa on asuntokohtainen vesimittari, on n. 120 litraa/henkilö/vrk. Asunnoissa, joissa ei ole omaa vedenkulutusmittaria, vedenkulutus on n. 180 litraa/henkilö/vrk.

Uusille asukkaille jaetaan aina asukas- ja turvallisuusopas sekä jätteen lajittelu- ja energiansäästöohjeet. Terva-asuntojen talokannan korjaamista ekotehokkaammaksi jatketaan.

### 3.2 Kuhmon Lämpö Oy

Kuhmon lämpö Oy:n toiminta on kuvattu tarkemmin luvussa 7. Kiinteän polttoaineen eli puupohjaisen bio-energian tuottama teho lämpövoimalassa on yhteensä 43 MWh. Lämmityskattiloiden tehot ovat 10 MWh, 12 MWh ja 18 MWh. Lämpölaitoksen sijoittaminen 30 vuotta sitten sahalaitoksen viereen sekä puupolttoaineen hyödyntäminen heti toiminnan alussa on ollut erittäin onnistunut ja kauaskantoinen ratkaisu, mikä on mahdollistanut uusiutuvan energian hyödyntämisen täysimääräisesti.

10 MWh:n kattilan savukaasujen talteenotossa hyödynnettävä osuus on 3,2 MWh. Mikäli 18 MWh:n savukaasut hyödynnettäisiin vastaavalla tavalla, talteen saataisiin jopa 7 MWh lisää, mutta investointi ei näillä näkymin ole taloudellisesti kannattava. Aikaisemmin lämpövoimalasta jouduttiin ohjaamaan lämpöenergiaa Lammasjärveen n. 160 KW:n tunnissa, mutta nykyisin tämä lämpö ohjataan Kuhmo Oy:n kuljettimille.

### 3.3 Kuhmon Yrityssampo Oy

Kuhmon kaupunkikonserniin kuuluva Kuhmon Yrityssampo Oy on perustettu vuonna 1979. Yhtiö vuokraa, myy ja rakentaa toimitiloja elinkeinonharjoittajille paikkakunnalla. Vuokrattavia tiloja yhtiöllä on yhteensä n. 15 000 m<sup>2</sup>. Yhtiön toimitilojen käyttöaste tavoitte 2011 on 90 %.

### 3.4 Kiinteistö Oy Kuhmon kulttuuritalo

Vuonna 1993 valmistunut Kuhmo-talo on ylpeydenaihe Kuhmossa. Erilaisia tapahtumia järjestetään vuoden ympäri heinäkuun ollessa kaikkein kiireisintä aikaa. [Kuhmo-talo](#) on vilkas ja monipuolinen kulttuurikeskus, jonka tiede-, taide- ja viihdetapahtumat houkuttavat kuhmolaisten lisäksi myös kauempaa saapuvia kulttuurin ystäviä.

Kuhmo-talon ekotehokkuutta on voitu parantaa talotekniikan avulla. Mm. ilmanvaihtoa ja lämmitystä säädellään tarkasti talon käyttöasteen mukaan. Ilmanvaihdon osalta lämmön talteenottojärjestelmä on toiminut hyvin.

Kuhmo-talon suurin energiankulutus ajoittuu heinäkuulle kamarimusiikin ajalle. Tästä johtuen Kiinteistö Oy Kuhmon kulttuuritalo tutkii mahdollisuutta hyödyntää aurinkopaneeleja talon energiahuollossa.

Kuhmo-talon kannalta kulttuurikuvan ylläpito ja puhdas luonto ovat tärkeitä tekijöitä. Toivottavaa on, että Lammasjärven vastarannalla näkyvä metsämaisema säilyisi vastaisuudessakin.

## 4. Kulttuuriympäristön vaaliminen

Monilta eri aikakausilta periytyvien kulttuuriympäristöjen ja –kohteiden suojeleminen ja hoito ovat yhtä tärkeitä kuin alkuperäisluonnonkin suojeleminen. Monimuotoinen ja mahdollisen pitkän aikajänteen kattava kulttuuriympäristö on tärkeä tietopankki ja kollektiivinen muisti menneiden sukupolvien työstä ja elämän olosuhteista.

Kuhmon vanhimmat esihistorialliset löydökset ovat viiden ja puolen vuosituhannen takaa kivikautisen asumisen jälkiä ja vähäistä esineistöä. Niitä on Kumossa löydetty yli kolmestasadasta kohteesta. Vanhimmat säilyneet puurakennelmat ovat vasta 1600-luvun alusta.

Monet katkerat luvut historiankirjoissa ovat saaneet sisältönsä eturistiriitojen selvittelystä niin yksilö-, heimo kuin valtiollisellakin tasolla Kuhmon itärajan kahden puolen. Viimeisimpiä erimielisyyksiä ratkottiin 105 päivää kestäneessä talvisodassa 1939 – 1940. Tähän karuun historiaan voi yhä tutustua myös autenttisilla taistelupaikoilla, joilla osin uudelleen rakennettuja kenttälainnoitteita ylläpitää Kuhmon kaupunki. Sodat aiheuttavat välttämättä myös ympäristöongelmia. Talvisodan ympäristöhaittoja on tietysti korjattu, mutta tietyillä alueilla saattaa maastosta yhä löytyä metalliromua ja jopa räjähtämättömiä ammuksia.

Kuhmolaisten elinkeinojen historia on käynyt erä-, kaski- ja tervakulttuurien kautta teolliseen nykypäivään. Ihmisten henkisten ja aineellisten tarpeiden tyydyttäminen on synnyttänyt monia kulttuurikerroksia, joista tieto on koottu Kainuun ympäristökeskuksen toimesta v. 2006 julkaistuun Kuhmon kulttuuriympäristöohjelmaan ”Kuhmo – Rajalla”, josta tässä yhteydessä on lainattu.

Kainuun Museo valvoo ja vaalii kulttuuriperinnön säilymistä. Myös ELY-keskus Kainuu ja Kuhmon kaupunki sekä Kainuun metsäkeskus toimialoillaan ohjaavat, valvovat ja opastavat mm. maankäytön kysymyksissä kuten esim. rakentamisessa ja metsien käsittelyssä, kulttuuriympäristöjen kuten esim. perinnemaisemien sekä pienempien kohteiden suojelemissa ja hoitamisessa. Valtionmaalla perinnemaisemia ja pihapiirejä entistää ja hoitaa Metsähallituksen luontopalvelut ja yksityismailla kohteiden vaalimisessa avustavat myös yhdistykset ja yksityiset henkilöt.

Kulttuuriympäristö ei ole vain aineellista, vaan se on yhtälailla henkisen ilmapiirin luoma toimintaympäristö. Mytologisen menneisyytemme tutkimuksessa aina kareliaanien matkoista ja Kalevalan synnystä on Kuhmolla ollut merkittävä osansa koko kansakunnan kulttuuriperinnön vaalimisessa. Juminkeko – Kalevalan ja karjalaisen kulttuurin informaatiokeskus, kansanmusiikkijuhla Sommelo ja Kalevala Spirit –elämyspuisto ovat kehittyneet tässä kulttuuriympäristössä, jota on ollut osaltaan rakentamassa jo neljä vuosikymmentä soinut Kuhmon kamarimusiikki. Kuhmossa uskotaan, että kulttuuriympäristön kehitys on ollut myönteistä ja sen jatkuvuuden ja edelleen voimistamisen suhteen ollaan valmiit ponnistelemaan tulevaisuudessakin.

## 5. Luonnonolosuhteet Kuhmossa

Kuhmon kaupunki sijoittuu maailman kartalla monessa mielessä mielenkiintoiselle alueelle, jossa toisiinsa sulautuvat niin pohjoisen kuin eteläisenkin metsäluonnon ominaispiirteet. Määräavimpänä ehkä kuitenkin itäisen taigaluonnon vaikutus, mikä näkyy läpi flooran että faunan.

Kasvimaantieteellisesti Kuhmo sijoittuu keskiboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeelle (kasvukausi 140 – 160 vrk). Suokasvillisuusvyöhykkeistä Kuhmon alueelle osuu pääosin Kainuun aapasuoalue, mutta eteläosalle myös Suomenselän – Pohjois-Karjalan aapasuoalue. Pohjoismaisen luonnonmaantieteellisen aluejaon mukaan Kuhmo kuuluu eteläisen vaaramaan alueeseen.

Kartalta Suomi-neitoa tarkastellessa huomataan, että Kuhmo sijoittuu neitokaisen uumalle, valtakunnan itärajalta (ks. sivu 2). Maan pohjois-/eteläsuunnassa sijainti on kokonaisuudessaan eteläisellä osalla. Toisin sekä Suomen mantereellinen että rajojen mukaan määritellyt, alueelliset keskipisteet sijoittuvat pohjois-/eteläsuunnassa Kuhmon korkeudelle mutta selkeästi sen länsipuolelle. Puolittumisen teema toistuu mm. ilmasto-olosuhteissa. Pysyvä lumi ja jää kattaa maita ja vesiä lähes puolen vuoden ajan. Samoin Kuhmon keskustasta on yhtä pitkä matka niin Perämeren kuin Vianmerenkin rantaan. Yleisilmeeltään Kuhmon luonto on enimmäkseen loivarinteisten ja metsäisten vaarojen havupuuvallasta taigaa, jota leimallisesti kirjoavat lukuisat suot ja vesistöt.

### Tilastotietoja Kuhmon luonnosta:

#### Pinta-alat:

- 4820,93 km<sup>2</sup> maa-alueita (rajalta rajalle 104 km pohjois-/etelä- ja 85 km itä-/länsi-suunnassa)
- 636,65 km<sup>2</sup> vesialueita
- 5457,58 km<sup>2</sup> kokonaispinta-ala, josta metsämaata runsaat 80%

#### Korkein ja syvin kohta:

- Pihlajavaara 307,2 m merenpinnan yläpuolella (rajavyöhykkeellä)
- n.-51 m keskiveden korkeudesta Lentua-järvessä (Kainuun syvin kohta).

#### Vesistöt yleisesti:

Kuhmo on vedenjakaja-alueita, josta vesi virtaa Pohjanlahteen (Oulujärven vesistö ja Suomenlahteen (Vuoksen vesistö) ja vieläpä vähäiseltä osin Vianmereenkin.

Vesialuetta on 11,7% kokonaispinta-alasta (Suomessa keskim. n. 9% kuntien pinta-alasta) 641 kpl yli 5 ha:n vesialuetta, joista rantaviivaa kertyy n. 3160 km.

#### Suurimmat järvet:

- Ontojärvi 9500 ha
- Lentua 9082 ha koko pinta-ala, 8005 ha vesialue (Kainuun suurin, säännöstelemätön järvi)
- Lammajärvi 3700 ha
- Juttua-Livantiira 700 ha + 900 ha

## 5.1 Erityisalueet Kuhmossa

Tässä yhteydessä erityisalueilla tarkoitetaan sellaisia alueita, joilla on erityisiä käyttö- tai muita rajoituksia tai ne on varattu jotain tiettyä tarkoitusta/toimintaa varten.

Luonnonsuojelualueista (ls-alue) on mainittu enemmän jäljempänä, joten niistä mainittakoon vain Ulvinsalon luonnonpuisto, joka on Kuhmon ensimmäinen ja siis vanhin ls-alue (perustettu v.1956). Ulvinsalo poikkeaa muista Kuhmon ls-alueista siinä, että se on varattu luonnon tutkimukselle ja sinne pääsee vain erityisluvulla. Suurin osa Ulvinsalosta on rajavyöhykkeellä.

Rajavyöhyke on merkittävä ja mittava erityisalue, jonne ei myöskään – viranomaistoimintaa lukuun ottamatta – ole pääsyä kuin ns. vyöhykeluvalla. Kuhmon kaupungin itäinen raja on samalla EU:n itäraja ja itse asiassa kauimmin paikallaan pysynyt valtiollista rajaa Euroopassa. Itäisen rajalinjan pituus Kuhmon alueella on 121,5 km ja sitä myötäilevän rajavyöhykkeen leveys vaihtelee 100 metristä n. 3 kilometriin, käsittäen kolmisen prosenttia Kuhmon kokonaispinta-alasta.

Tilapäisiä rajanylityspaikkoja on ollut avoinna silloin tällöin raakapuun tuontia varten. Ainoa kansainvälinen rajanylityspaikka sekä maanteitse että rautateitse usean sadan kilometrin säteellä on Kuhmon Vartiuksessa, jonne on suunnitteilla rakentaa raja- ja kansainvälistä kauppaa ja liikennettä palveleva erityisalue (KARKO –hanke).

Maavoimien neljästä ampumaharjoitusalueesta yksi sijaitsee Kuhmossa, Vuosangan alueella, jossa siviiliväestön liikkumista rajoitetaan ajallisesti (ampumaharjoitukset) ja alueellisesti (maalialueet). Harjoitusalueen pinta-ala on nykyisellään noin 14 000 ha. Alueen lähimmät asukkaat ovat protestoineen ammuntojen aiheuttamaa melua ja tärinää. Vuosangan ampuma-alueen osalta paikalliset asukkaat sekä Puolustusvoimat ja muut viranomaiset tapaavat kaksi kertaa vuodessa pidettävissä Vuosangan YT –neuvotteluryhmän kokouksissa.

## 5.2 Luonnonsuojelu

Luonnonsuojelun tärkeimpänä tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja tässä erityisesti kotoperäisten [eliölajien](#) elinympäristöjen turvaaminen. Moninaisten [luonto-tyyppien](#), luonnonkauneuden ja maisema-arvojen säilyttämisellä on suora ja välitön vaikutus – ei pelkästään luonnon itsensä vaan myös – ihmisten sekä muiden eliölajien elämänlaatuun ja viimekädessä olemassaolon jatkuvuuteen pitkällä tähtäyksellä.

Koska [luontoon](#) kohdistuva uhka on lähes yksinomaan [ihmisen toiminnasta johtuvaa](#), luonnonsuojelu pyrkii ehkäisemään ihmisen aiheuttamia negatiivisia muutoksia luonnontilaisessa ympäristössä sekä palauttamaan ihmisen toiminnan tuhoamia ympäristöjä luonnontilaan. Toisaalta pyritään myös säilyttämään ihmisen pitkäaikaisen toiminnan aikaansaamia ympäristöjä, joille on muodostunut omaleimaisia, pienialaisia [ekosysteemejä](#).

Luonnontilaisen [ympäristön](#) muuttuminen tai tuhoutuminen, [saastuminen](#), roskaantuminen, liiallinen [rehevöityminen](#) ja muu ylikuormitus sekä eliölajien rajoittamaton pyynti/keruu aiheuttaa muutoksia lajitasapainoon. Myös eliölajien teollinen kasvattaminen/viljely rasittavat ja yksipuolistavat ympäristöä ja uhkaavat koko [maailman](#) kattavia ekosysteemejä kuten metsät, [meret](#), [ilmakehä](#) ja [ilmasto](#).

Euroopan unionin tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden väheneminen alueellaan. Yksi tärkeimmistä keinoista on luonnonsuojelun kannalta merkittävistä alueista muodostettava Natura 2000 -verkosto.

Suomen ensimmäinen luonnonsuojelualue perustettiin Enontekiön Mallaan vuonna 1916, Luonnonsuojelulaki puolestaan tuli voimaan myöhemmin eli 1.7.1923. Valtakunnallisten suojeluohjelmien myötä maahamme on perustettu lakisäätteisiä luonnonsuojelualueita 1.1.2010 mennessä 7 673 kpl eli yhteensä n. 1,8 milj. ha, jota em. Natura-ohjelma vielä jonkin verran lisää.

### 5.2.1 Kuhmon luonnonsuojelualueet

Suomi jaettiin valtakunnallisen vanhojen metsien suojeluohjelman puitteissa eteläiseen ja pohjoiseen osaan. Jakolinja kulkee keskeltä Kuhmoa, mikä sekin hyvin kuvastaa paikallisia luonnonolosuhteita.

Kuhmossa on laein ja asetuksin perustettua suojelupinta-alaa 7,2 % maapinta-alasta ja 10,5 % vesipinta-alasta. Luonnonsuojelualueita on kaikkiaan n. 8,6 % kokonaispinta-alasta. Eri suojeluohjelmien, etupäässä Natura 2000 -ohjelman aluevaraukset toteuduttuaan kokonaisuudessaan nostavat suojeluprosenttia muutamalla prosentilla kymmenyksellä. Viidestä eri osa-alueesta muodostuva Ystävyyden puisto (yht. n. 25 000 ha) perustettiin v. 1990. Puisto on osa Suomen ja Venäjän valtioiden välistä Ystävyyden luonnonsuojelualueita, jonka venäläinen osapuoli on Kostamuksen luonnonpuisto (Zapovednik) n. 47 500 ha. Kuhmoon on perustettu 1.6.2010 mennessä yhteensä 32 kpl yksityisiä luonnonsuojelualueita, joiden yhteispinta-ala on 238 ha eli n. 0,04 % kokonaispinta-alasta. Luvut Kuhmon suojelualueista perustuvat Metsähallituksen ja ELY-keskuksen tilastoihin.

Vesistöjäkin Kuhmossa on lähes 12 % kokonaispinta-alasta ja mikä merkittävintä, vain Sotkamon reitillä Onto-järvi ja sen alapuolinen vesistö ovat säännöstelyn piirissä. Vedet virtaavat siis vapaina energiatuotantorakentamiselta.

On myös syytä mainita, että Kuhmon luonnonsuojelualueet kuuluvat kansainväliseen ja EU:n tukemaan Norjan, Suomen ja Venäjän rajaseutujen luonnonsuojelualueista koostuvaan ”Fennoskandian vihreään vyöhykkeeseen”, joka ulottuu Jäämereltä Suomenlahdelle.

### 5.3 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu



Kuva2: Kesäinen melontakuva. Lähde: Vuosiraportti 2010 Kuhmon ja Sotkamon Kalapaikka – hankkeesta.

Kuhmolaiset elävät keskiboreaalisen taigaluonnon länsilaidalla, alueella jossa eri luontotyypit lomittessaan luovat erinomaiset puitteet moninaisille luontoharrasteille ja matkailulle.

Luonnon hyödyntäminen on aikain saatossa monipuolistunut. Riista ja kala sekä keräilytuotteet kuten marjat ja sienet ovat edelleen kuhmolaisten ruokapöydässä hyvin esillä. Metsästäjiä ja virkistyskalastajia saapuu Kuhmoon runsaasti muualtakin maasta, jopa ulkomailta. Luontomatkailu on jatkuvasti kasvattamassa osuuttaan luonnon virkistyskäytössä. Perinteiset luontoelämykset ovat saaneet rinnalleen uusia muotoja ja kaupallisia palveluja.

Oma lukunsa on laaja ja monipuolinen ulkoilureittiverkosto. Lyhyitä, teemallisia luontopolkuja on useita, pidempiä retkeilyreittejä sekä kartoilla kuvattuja, tunnetuimpia melontareittejä on kumpiakin n. 300 km. Talvisin koneellisesti kunnostettava n. 90 km:n latuverkko on Kuhmossa erityinen ylpeydenaihe.

Ulkoilureiteille ja -kohteille sijoitetut virkistysrakenteet palvelevat yhtäläillä kuntalaisia kuin matkailijoitakin. Luontomatkailun ja omatoimisen luonnon virkistyskäytön aktiviteetit lomittuvat niin, että niiden erottelu ei ole mielekäästä. Erilaisia virkistyspalveluja mm. petokuvausta tarjoavat niihin erikoistuneet yritykset Wild Taiga tuotenimen alla. Etupäässä liikunnallisia aktiviteetteja tarjoavat myös seurat ja yhdistykset, joiden toiminta on Kuhmossa aktiivista.

Kaupungin alueella olevista virkistysrakenteista vastaa kaupungin ohella Metsähallitus sekä joiltain osin nämä yhdessä eli UKK-retkeilyreitistä (240 km) sekä moottorikelkkailu-urastosta (n. 520 km). Kuhmon taigaluonto kuuluu varmasti maamme potentiaalisimpiin retkeily- ja muun luontoharrastuksen alueisiin.

Luonnon virkistyskäytön perusinfrastruktuuri on määrällisesti saavuttanut kutakuinkin asetetut tavoitteet. Uusia aktiviteetteja kuitenkin ilmaantuu jatkuvasti, niihin reagointi onkin suurimpia haasteita tulevaisuudessa – etenkin ympäristön kannalta. Luontomatkailuyritysten toiveita on huomioitu ja pyritään huomioimaan vastakin resurssien mukaan. Tavoitteena onkin toimintamalli, jossa yritykset ottavat lisääntyvässä määrin osaa sellaisen infrastruktuurin ylläpidossa, jota ne käyttävät hyväksi toiminnassaan.

Luonnon virkistyskäytön ympäristövaikutuksista ei ole paikallisesti tutkittua tietoa. Ulkoilureittien siisteyttä ja jätehuoltoa pyritään ohjaamaan enemmän käyttäjävastuulliseksi mm. kehottamalla ulkoilijoita kuljettamaan tuomansa palamattomat jätteet mukanaan ja käyttämään säästeliäästi polttopuuta. Tässä suhteessa onkin tapahtunut vuosien varrella selkeää parannusta, minkä reitinpitäjät ovat panneet tyytyväisyydellä merkille. Matkailuyritykset ovat omaksumassa laatunormit ja sovittavat toimintaansa niiden vaatimuksiin myös ympäristövaikutusten suhteen.

Ulkoilureittien rakenteilla (pitkokset, nuotiopaikat yms.) ei ole pelkästään kulkua ja käyttöä helpottava ja edistävä tarkoitus. Yhtä tärkeää on luonnon ja reittien lähiympäristön tilan säilyttäminen ohjaamalla ja keskittämällä ympäristöä kuluttavaa toimintaa kulutusta paremmin kestäville rakenteille.

Ulkoilureittien rakenteiden ja muiden luonnon virkistyskäytön kohteiden varustelua sekä niiden huoltoa pyritään kehittämään ekotehokkaammaksi ja kattavammaksi. Ekopisteitä pyritään perustamaan ulkoilureittien läheisyydessä olevien autoteiden varsille.

Luontomatkailu ammentaa voimavaransa kuhmolaisen luonnon erityispiirteistä. Kuhmoa luonnehditaan usein erämaakaupungiksi siis kaupunkikeskukseksi erämaisen taigaluonnon sylissä. Ei siis ihme, että laitakaupungin alkuperäisasukit kuten karhut, ahmat, sudet ja metsäpeurat esiintyvät lukuisissa luontodokumenteissa ja valokuvissa. Kuhmolainen ”eläintarha” poikkeakin melkoisesti perinteisistä, sillä täällä villieläimet käyskentelevät vapaina asuinsijoillaan, mutta ihmiset ahtautuvat seinien sisälle niiden edesottamuksia tarkkailemaan.

Matkailun ympäristövaikutuksia on tutkittu maailman laajuisesti, mutta matkailun negatiiviset vaikutukset Kuhmossa ovat nähtävissä olevalla aikajänteellä varsin vähäisiä. Pitkähköt automatkat ovat ehkä ilmaston kannalta merkittävimmät, mutta suhteutettuna muuhun liikenteeseen ja elinkeinotoimintaan ne ovat tässäkin suhteessa toistaiseksi vähäisiä.

Haaskaruokintaa hyväksikäyttävien petojenkuvaukseen ja tarkkailuun keskittyneiden matkailuyritysten toiminta on nykyisin varsin kattavan säätelyn alaista. Haaskaruokintaa ohjeistavat niin EU:n kuin kansallisetkin säädökset. Ympäristöuhkia ei ole havaittu mutta eri intressipiirien välistä debattia on käyty toiminnan sosiaalisen kestävyysnäkökulmasta.

## 6. Ympäristönsuojelu

Luonnon- ja ympäristönsuojelun tavoitteet lomittuvat toisiinsa. Yhteinen tavoite on luonnon tuottokyvyn ja monimuotoisuuden vaaliminen sekä ihmisten että muiden eliölajien hyvinvoinnin turvaaminen luonnonvarojen kestävästä käytöstä periaatteella.

Ympäristönsuojelun tavoitteena on ratkaista, lievittää ja ennaltaehkäistä ympäristöongelmia. Ympäristönsuojelulaki määrittelee yleiset tavoitteet seuraavasti:

- ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä poistaa ja vähentää pilaantumisesta aiheutuvia vahinkoja
- turvata terveellinen ja viihtyisä sekä luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoinen ympäristö
- ehkäistä jätteiden syntyä ja ihmisen toiminnan haitallisia vaikutuksia
- edistää luonnonvarojen kestävästä käyttöä
- torjua ilmastonmuutosta ja tukea kaikin tavoin kestävästä kehityksestä



## 6.1. Kuhmon kaupungin ympäristönsuojelumääräykset

Kuhmon kaupunginvaltuusto on hyväksynyt ympäristönsuojelumääräykset YSL19 §:n perusteella 15.4.2008 pykälän 25 kohdalla. Määräyksien noudattamista valvoo Kuhmon kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen. Ympäristönsuojelumääräysten tavoitteena on paikalliset olosuhteet huomioon ottaen ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä poistaa ja vähentää pilaantumista aiheuttavia haittoja siten kuin ympäristönsuojelulain ensimmäisessä luvussa on esitetty.

Kuhmon kaupungissa on noudatettava paikallisiin olosuhteisiin perustuvia ympäristönsuojelumääräyksiä, jotka on annettu YSL:n säännösten ja määräysten täytäntöön panemiseksi. Määräykset ovat voimassa koko kaupungin alueella ellei toisin mainita. Määräykset eivät koske YSL:n mukaan luvanvaraista tai lain 61, 62 tai 78 §:n mukaan ilmoitusvelvollista taikka koeluontoista, poikkeuksellista tai puolustusvoimien toimintaa.

Ympäristönsuojelumääräyksiä noudatetaan muiden kunnallisten määräysten rinnalla ja tarvittaessa samanaikaisesti. Mikäli samasta asiasta on määrätty muussa kunnallisessa määräyksessä, tulee ympäristönsuojelumääräystä noudattaa aina silloin, kun sen voidaan katsoa parantavan ympäristönsuojelullista tulosta tai tasoa. Kaupungin viranomaisten tulee lupa-asiaa ratkaistaessa tai muuta viranomaispäätöstä tehtäessä ottaa huomioon, mitä ympäristönsuojelumääräyksissä säädetään.

**Valtioneuvoston asetuksen (542/2003) kumoutuminen ja uuden asetuksen voimaantulo 15.3.2011 muutoksineen aiheuttaa muutostarpeita myös Kuhmon kaupungin rakennusjärjestykseen ja ympäristönsuojelumääräyksiin siltä osin kuin ne koskevat jäteveden puhdistusvaatimuksia haja-asutusalueella.**

## 6.2. Ympäristörakentamisen luvat ja ilmoitukset

Asuinympäristöömme muutoksia aiheuttavat toimenpiteet ovat usein luvanvaraisia. Tehtäessä toimenpiteitä asuinympäristöömme liittyen, toimenpiteille tarvitaan seuraavat luvat:

- Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavalle toiminnalle tulee hakea ympäristölupa.
- Maa-ainesten ottaminen vaatii maa-ainesten ottoluvan.
- Puiden kaataminen, kaivaminen, louhiminen, täyttäminen tai näihin verrattava toimenpide vaatii maisematyöluvan.
- Toiminnanharjoittajan on tehtävä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kirjallinen ilmoitus tilapäistä melua tai tärinää aiheuttavasta toimenpiteestä tai tapahtumasta.
- Vesistöjen luonnonmukaista tilaa ei saa muuttaa ilman viranomaisen asianmukaista lupaa.

## 6.3 Vesistöt ja vesien suojele

Kuhmon erityispiirre on järvien ja lampien suuri määrä. Kuhmon pinta-ala on 5 457 km<sup>2</sup>, mistä vesistön osuus on peräti n. 12 %. Järviä on kaikkiaan 600. Tästä johtuen vesiensuojelun merkitys on erittäin suuri.

Kuhmon kaupunki on mukana Kainuun ympäristökeskuksen asettamassa maakunnan vesienhoidon yhteistyöryhmässä. Sen tarkoituksena on toimia siten, että voimassa olevien EU –sää-dösten sekä vesienhoidon järjestämisestä annetun lain mukainen vesien suojele, vesiolojen parantaminen ja ennallistaminen toteutuu niin, ettei pin-

ta- ja pohjavesien tila heikkene ja että niiden tila on hyväksytyin laatuasteikon mukaan mitattuna vähintään hyvä.

Vesienhoitoalueet on valtakunnassa muodostettu valuma-alueittain. Kansainväliset vesienhoitoalueet mukaan lukien Suomessa on seitsemän vesienhoitoaluetta. Lisäksi Ahvenanmaa huolehtii itse vesipuidedirektiivin toimenpanosta ja muodostaa oman vesienhoitoalueensa.

Edellä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi työstettävä vesienhoitosuunnitelma on yhteenveto- ja raportointiasiakirja, joka laaditaan aluksi ympäristökeskuksittain ja kootaan yhteen vesienhoitoalueittain. Se sisältää myös seuranta- ja toimenpideohjelman. Ensimmäinen vesienhoitosuunnitelma valmistui vuonna 2009 ja se tarkistetaan kuuden vuoden välein. Tähän mennessä alueellisissa Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun ympäristökeskuksissa on laadittu ja yhteistyöryhmässä käsitelty Oulujoen – Iijoen vesienhoitoalueen viestintäsuunnitelma 2007-2010, vesienhoitoalueen seurantaohjelma sekä asiakirja ”Pintavesien tilaa muuttavat tekijät Oulujoen – Iijoen vesistöalueella”. Valtioneuvosto hyväksyi vesienhoitoalueiden vesienhoitosuunnitelmat 10.12.2009.

Kainuun vesienhoidon yhteistyöryhmä on aloittanut työskentelynsä keväällä 2005. Yhteistyöryhmässä ovat Kuhmon osalta olleet esillä mm. seuraavat kysymykset:

### Vedenlaatuasiat

- Sinilevähavaintojen yleistyminen Kuhmon järvissä (mm. Iso-Sintiössä, Haatajanjärvessä, Iso-Syvjärvessä, Ontojärvessä)
- Erityisesti Itä-Kuhmossa (latvavesissä) levähavainnot (mm. Valtasenjärvessä, Korkanajärvessä, Raudanjärvessä).
- Paikkakunnalla melko yleinen, havaittujen ilmiöiden perusteella muodostettu käsitys on itärajan yli ilmakehän kautta kulkeutuvien aineiden merkityksestä näihin muutoksiin. Samalla otettiin esille, millaiset mahdollisesti ovat havainnot asiasta Suomussalmen kaakkoisosissa ja pohdittiin, tarvittaisiinko tästä asiasta kannanotto myös Kainuun ympäristöohjelmassa.
- Järvien kunnostustarpeet ympäristökeskuksen 2004 tekemän selvityksen määrittämän tärkeysjärjestyksen pohjalta (Haatajanjärvi, Syväjärvi-Särkijärvi, Iso Kupsunen, Iso Rahajärvi)

### Säännöstelyasiat

- Ontojärven ja Sotkamonjärvien lupaehtojen ja niiden puitteissa tapahtuvan toiminnan tarkistamistarve (asiaa on käsitelty kuntien, säännöstelijän ja ympäristökeskuksen yhteispalaverissa jo vuoden 2005 alussa). Tarkoituksena on selvittää, mihin ratkaisuun asiassa päädytään.

### Pohjavesiasiat

- Tärkeiden pohjavesialueiden suojele- ja hyödynnettävyyksykysymykset.

### Vesistöissä ilmenevät, suuruusluokiltaan merkittävimmät riskit ja ongelmat Kuhmon alueella

- Ontojärven ja Ontojoen vesi- sekä ranta-alueiden moninaiskäytölle ja kalastukselle vesistön säännöstelystä aiheutuneet haitat
- Lammasjärven poikkeuksellisista tulvista (tilastollisesti kerran 100:ssa ja kerran 250:ssä vuodessa toistuvista) aiheutuva, lähinnä keskustaajaman eräiden osien kiinteään omaisuuteen kohdistuva vahingon vaara ja Lammasjärven kanssa yhteydessä olevan Haatajanjärven vesiensuojeluongelmat
- Puutavaran irtouiton järjestämisestä aiheutuneet, riittämättömästi korjatut haitat jokireiteillä (mm. Kalliojoen reitillä).

Vesiensuojelun paikallisia viranomaistehtäviä Kuhmossa hoitavat kaupungin teknisen lautakunnan valvontajaosto ja ympäristönsuojelusihteeri.

#### 6.3.1. Suojelusuunnitelmien laatiminen Kuhmon tärkeille pohjavesialueille

Kaupungin tärkeille pohjavesialueille aloitettiin suojelusuunnitelmien laatiminen vuonna 2009. Suunnittelu kohdistuu taajaman lähialueella sijaitseville Mammankaivon, Multikankaan ja Tönölän pohjavesialueille sekä Lentiiran kylässä sijaitsevalle Haasiosärkän pohjavesialueelle. Kaikkia edellä mainittuja pohjavesialueita hyödynnetään pohjavedenotossa. Työ on suoritettu kaupungin toimesta erillisenä projektina. Kainuun ympäristökeskus on myöntänyt hankkeeseen EU:n rahoitusta Euroopan aluekehitysrahastosta 54.210 euroa ja valtion rahoitusta 27.105 euroa. Kuntarahoitusosuus hankkeessa on 27.105 euroa.

Tärkeiden pohjavesialueiden suojelusuunnitelmien tarve on tullut esille jo aiempien selvitysten kuten esimerkiksi pohjavesialueiden riskikartoituksen yhteydessä. Suojelusuunnitelmien laadinta perustuu muun muassa Kainuun ympäristökeskuksen ja kaupungin välisissä kehityskeskusteluissa esille tulleen tarpeeseen. Kalevalan alueen kaavan muutostarpeet ovat jouduttaneet osaltaan pohjavedensuojelusuunnitelman laadintaa osana alueen yleissuunnittelua. Tönölän pohjavesialueen suojelusuunnitelma valmistui vuonna 2009 ja suojelusuunnitelmaa hyödynnetään Kalevalan alueen kaavoituksessa.

Pohjaveden laatua uhkaavat monet toiminnot. Pohjaveden likaantumisvaara on suurin hiekka- ja soramailla, jotka läpäisevät hyvin sekä vettä että lika-aineita.

Suomen pohjavesiesiintymiä ovat saastuttaneet mm. pintavalumat (lumien sulaminen, tulvat, rankkasateet) ja jäteveden pääsy pohjaveteen. Suurin osa Suomen vesiepidemioista on aiheutunut mikrobin saastuttamista pohjavesistä. Vaikka suurin osa vesiepidemioista on ilmennyt pienillä yhteisöjen ja tai vesiosuuskuntien ylläpitämällä pohjavedenottamoilla, on valtaosa sairastuneista henkilöistä kuulunut kunnallisten vesilaitosten piiriin.

Laajempaa pilaantumista voivat aiheuttaa muun muassa liukkauden torjunta, polttonesteiden jakelu, maatalous ja erilaiset kemikaalionnettomuudet. Onnettomuuksien seuraukset voivat tulla näkyviin pohjavedessä vasta vuosikymmenienkin jälkeen.

Pohjaveden suojelusuunnitelmalla pyritään vaikuttamaan alueilla tehtävän riskikartoituksen sekä toimenpideohjelman avulla ennaltaehkäisevästi pohjavettä vaarantavien tekijöiden ja seikkojen esiintymiseen. Ympäristöhallinnon tutkimuksessa on osoitettu, että suojelusuunnitelman laatiminen pohjavesialueille on kuntaa monella tavalla hyödyttävä prosessi. Paremmen pohjavesien laadun turvaamisen lisäksi suojelusuunnitelman laatiminen on parantanut kuntien sisäisen ja ulkoisen yhteistyön sujumista, muuttanut asenteita ja lisännyt pohjavesiasioiden korostumista päätöksenteossa. Parhaimmillaan suojelusuunnitelma toimii apuna kunnan päätöksenteossa ja on kattava ja ajan tasalla oleva tietopaketti kunnan talousvedenhankinnan ja pohjavesialueiden tilasta.

Ympäristönsuojelu- ja vesilaki asettavat pohjaveden määrän ja laadun säilyttämiselle tiukat vaatimukset. Myös terveydensuojelulaissa ja maa-aineslaissa on veden hankintaa varten tärkeitä ja soveltuvia pohjavesialueita koskevaa sääntelyä. Lisäksi pohjavesidirektiivit koskevat sekä veden hankintaa varten tärkeiden että vedenhankintaan soveltuvien pohjavesialueiden pohjavesimuodostumia ja pohjavettä.

### 6.3.2. Jätevesien käsittely haja-asutusalueella

Asetus haja-alueiden talousvesien käsittelystä edellyttää, että niiden vesihuoltolaitosten ulkopuolella olevien kiinteistöjen, joilla on vesikäymälä, on pitänyt tehdä selvitys kiinteistönsä jätevesien käsittelyjärjestelmästä. Kyseinen asetus edellyttää kiinteistöiltä myös hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista jäte-vesijärjestelmälleen samassa aika-aulussa kuin jätevesiselvityksen tekemistä. Haja-asutusalueella jätevesijärjestelmän tehostaminen edellyttää kunnan rakennusvalvontaviranomaiselta haettavaa toimenpidelupaa. Uusien rakennettavien kiinteistöjen osalta jätevesijärjestelmien rakentaminen on osana rakennuslupamenettelyä.

Paljon kiistoja ja ennen muuta mielipahaa synnyttänyt haja-asutusalueiden jätevesiasetus on saanut eduskunnan ympäristövaliokunnassa uuden, hieman muutetun muodon vuoden 2011 alussa. Yli 68-vuotiaat vapautuvat velvoitteista ja vapautuksia voidaan antaa myös sosiaalisin perustein. Niin ikään päästörajoja lievennettiin hieman. Lainsäädännössä olennaista on kansalaisten yhdenvertainen kohtelu. Kunnille asetus jättää ylipäättään runsaasti arviointi- ja päätösvaltaa. Se velvoittaa ne myös järjestämään neuvontaa jokaiselle kiinteistölle. Kiinteistökohtainen neuvontakierros Kuhmon haja-asutusalueella ei onnistu olemassa olevin resurssein, mutta mahdollisuudet asian toteuttamiseen hankkeena kannattaa tutkia.

Jätevesien puhdistusvaatimusta lievennettiin niin, että vaatimus on täytettävissä normaalioloissa kolmiosaisella sakokaivolla ja maaperäkäsittelyllä. Lain edellyttämät vaatimukset ovat suunnitteluohje eli vaatimukset kohdistetaan valmistajaan ja suunnittelijaan. Kyse ei ole ”talo talolta” valvottavasta säännöstöstä. Kunnilla on mahdollisuus säätää herkille rantavesialueille ja pohjavesialueille yleisvaatimusta tiukempia puhdistusasioja. Takaraja vanhojen kiinteistöjen osalta vaatimusten toteuttamiseen on vuoden 2016 alussa.

Kiinteistö tulee liittää yhteisviemäriin, jos viemäriin on alle 20 m etäisyydellä kiinteistöstä. Kauempanakin sijaitseva kiinteistö voidaan määrätä liitettäväksi yhteisviemäriin, jos sitä on pidettävä terveydellisistä tai ympäristönsuojelullisista syistä tarpeellisenä. Mikäli kiinteistö sijaitsee maaseutualueella, on kiinteistön omistajan tai haltijan ennen rakentamisen aloittamista ja viimeistään rakennuslupahakemuksen yhteydessä tehtävä suunnitelma kiinteistön vesi- ja jätevesihuollosta, jätevesien puhdistuslaitteistojen rakenteesta ja jätevesien johtamisesta rakennusvalvontaviranomaiselle.

### 6.3.3. Ilmansuojelu

Kainuun ilmastostrategia 2020 on laadittu maakunnallisena yhteistyönä EAKR-rahoitteisessa projektissa aikavälillä 1.6.2010-30.9.2011.

Projektin ohjausryhmään kuuluivat ohjausryhmän puheenjohtaja Jouni Ponnikas (Kajaanin yliopistokeskus, Oulun yliopisto), Jouni Aarnio (Metsähallitus Kainuu), Jyrki Haataja (Kainuun maakunta -kuntayhtymä), Tiina Hartman (Kainuun Etu Oy), Tuulikki Huusko (Kainuun kuntien yhteinen edustaja), Markku Karjalainen (MTK-Pohjois-Suomi), Timo Karjalainen (Kainuun bioenergian teemaohjelma), Heikki Kovalainen (Kainuun yrittäjät, 28.2.2011 saakka), Tarja Leinonen (Kainuun luonnonsuojelupiiri), Sirkka-Liisa Markkanen (Kainuun ELY-keskus), Jussi Niskanen (E.ON Kainuu Oy), Juhani Pyykkönen (Kainuun metsäkeskus) sekä Mauri Saastamoinen (Kainuun järjestöfoorumi).

Projektin valvojana toimi Unto Ritvanen (Kainuun ELY-keskus). Projektin käytännön toteuttamisesta ja raportin laatimisesta vastasi projektipäällikkö Sanna Kopra (Kainuun maakunta -kuntayhtymä). Lisäksi strategian laadintaan on osallistunut laaja-alaisesti eri alojen asiantuntijoita toimialojen ilmastotyöpajoissa.

## 6.4. Uraani ja ydinjäte

Talvivaara Sotkamo Oy jätti 20.4.2010 valtioneuvostolle kaivos- ja rikastustoimintaa koskevan lupahakemuksen, jolla se hakee ydinenergialain (990/1987) 16 §:ssä tarkoitettua lupaa kaivos- ja rikastustoimintaan. Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi lausuntoa hankkeen sijainti- ja naapurikunnilta.

Kuhmon kaupunki lausuntonaan esitti, että se puoltaa (Kh 22.3.2011 § 102) Talvivaara Sotkamo Oy:n uraanin talteenottoa koskevan lupahakemuksen hyväksymistä sillä edellytyksellä, että hanke täyttää Säteilyturvakeskuksen ympäristö- ja turvallisuuskriteerit sekä kaikki ydinenergialain ja -asetuksen ja muiden ao. säädösten ja määräysten uraanin talteenottoa koskevat ehdot täysimääräisesti ja ehdottomasti kaikilta osin. Lisäksi Kuhmon kaupunki edellyttää Talvivaara Oy:ltä uraanin talteenottoa puoltaessaan kaikkien haitallisten ympäristövaikutusten poistamista.

Myös Kuhmon alueen osalta uraanin esiintymistä on tutkittu. Namura Finland teki keväällä 2007 uraanikaivosvaltaushakemukset Kuhmon Vepsän kylällä usealle eri alueelle. Valtaushakemukset ovat sittemmin rauenneet.

Kuhmon Romuvaaraa tutkittiin 1990 –luvulla mahdollisena ydinjätteiden loppusijoituspaikkana. Ydinjätteiden loppusijoitusta alettiin valmistella jo voimalaitosten rakentamisvaiheessa 1970-luvulla. Vuonna 1983 valtioneuvosto asetti tavoiteaikataulun ydinjätteen loppusijoitukselle. Koko maan kattavia alueeulontatutkimuksia tehtiin 1980-luvun puoli- välissä. Sen jälkeen siirryttiin tekemään alustavia paikkatutkimuksia, jotka syvenivät yksityiskohtaisiksi paikkatutkimuksiksi Kuhmon Romuvaarassa, Eurajoella ja Äänekoskella sekä myöhemmin vielä Loviisassa. Kuhmosta ei tullut ydinjätteiden loppusijoituspaikkakuntaa.

## 7. Energiahuolto

### 7.1 Kaukolämmön tuotanto

Kuhmossa toimii kaupungin kaukolämpölaitos, joka ostaa kaukolämpöenergian Kuhmon Lämpö Oy:ltä. Kuhmon Lämpö Oy:n omistaa yhdessä Kuhmon kaupunki ja Kuhmo Oy. Kuhmon kaupungin keskustan kiinteistöistä huomattava osa on kaukolämmössä. Lämmitettävää rakennustilavuutta on noin 750000 m<sup>3</sup>.

Kuhmon lämpö Oy käyttää laitoksessaan polttoaineena uusiutuvaa energiaa eli Kuhmo Oy:n toimittamaa puunkuorta ja haketta. Kuhmon Lämpö Oy:llä on kolme kiinteän polttoaineen kattilaa, joiden yhteisteho on 40 MW, josta 5 MW on sähkövoimaa. Kulutushuippujen tasaamiseen Kuhmon Lämpö Oy:llä on neljä öljykattilaa, joiden yhteisteho on 23 MW. Kuhmon Lämpö Oy toimittaa kaukolämpöä vuodessa n.130 000 MWh ja yleiseen verkkoon sähköä yhteensä 23000 MWh.

Kuhmon Lämpö Oy:n uusin kattila on teholtaan 10 MW ja sen savukaasuilla kuivataan sahanpurua briketin raaka-aineeksi. Briketin raaka-aineen eli sahanpurun kuivaaminen lämpövoimalan savukaasuissa on ympäristön kannalta erittäin onnistunut ratkaisu, jolla turhaa veden kuljettamista biopolttoaineen mukana on voitu vähentää merkittävästi.

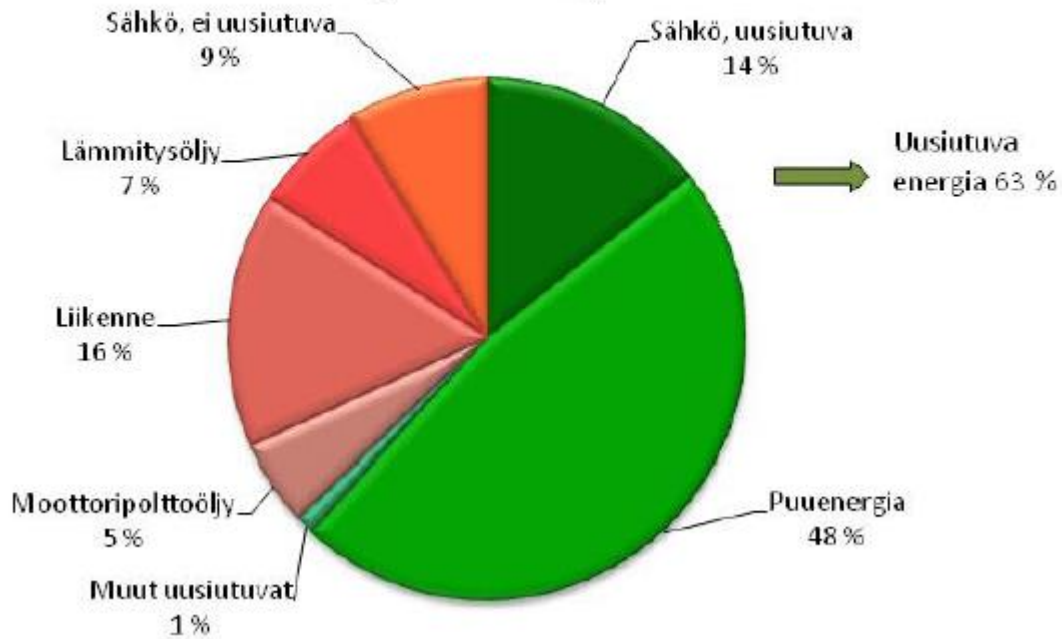
Laitokset käyttävät polttoaineena mekaanisen metsäteollisuuden sivutuotteita kuten kuorta ja sahanpurua, Sivutuotteiden käyttö vuonna 2009 oli 357 000 m<sup>3</sup> (214 GWh) purua ja kuorta. Pääkattila on chp-laitos ja tekninen toteutus perustuu kiertoleijupetekniikkaan. Tukipolttoaineena käytettiin raskasta polttoöljyä, jonka määrä vuonna 2009 oli ainoastaan 84 t (1 GWh).

Kuhmon Lämpö Oy:ltä tuleva puhdas puuntuhka käytetään suometsien lannoitteena. Tuhka stabiloidaan sekoittamalla voimalan arinatuhka sekä lentotuhka ja aumaamalla se muutamaksi kuukaudeksi. Aumauksen jälkeen tuhka on valmista metsään levitettäväksi. Voimalan lentotuhkan ja arinatuhkan sekoitussuhde on 1:1, jolloin saadaan juuri sopivasti vaadittu 30 %:n kosteussuhde.

Veljekset Pääkkönen ky harjoittaa Kuhmossa lämpöyrittäjäystoimintaa. Yritys toimittaa lämpöenergiaa Kalevalan kuntoutuskotiin ja Kanervan hoitokotiin.

Uusiutuvan energian käyttöaste on Kuhmossa peräti 63 prosenttia, mitä on pidettävä hyvin korkeana tasona. (Kainuun bioenergiaohjelma 2011 – 2015)

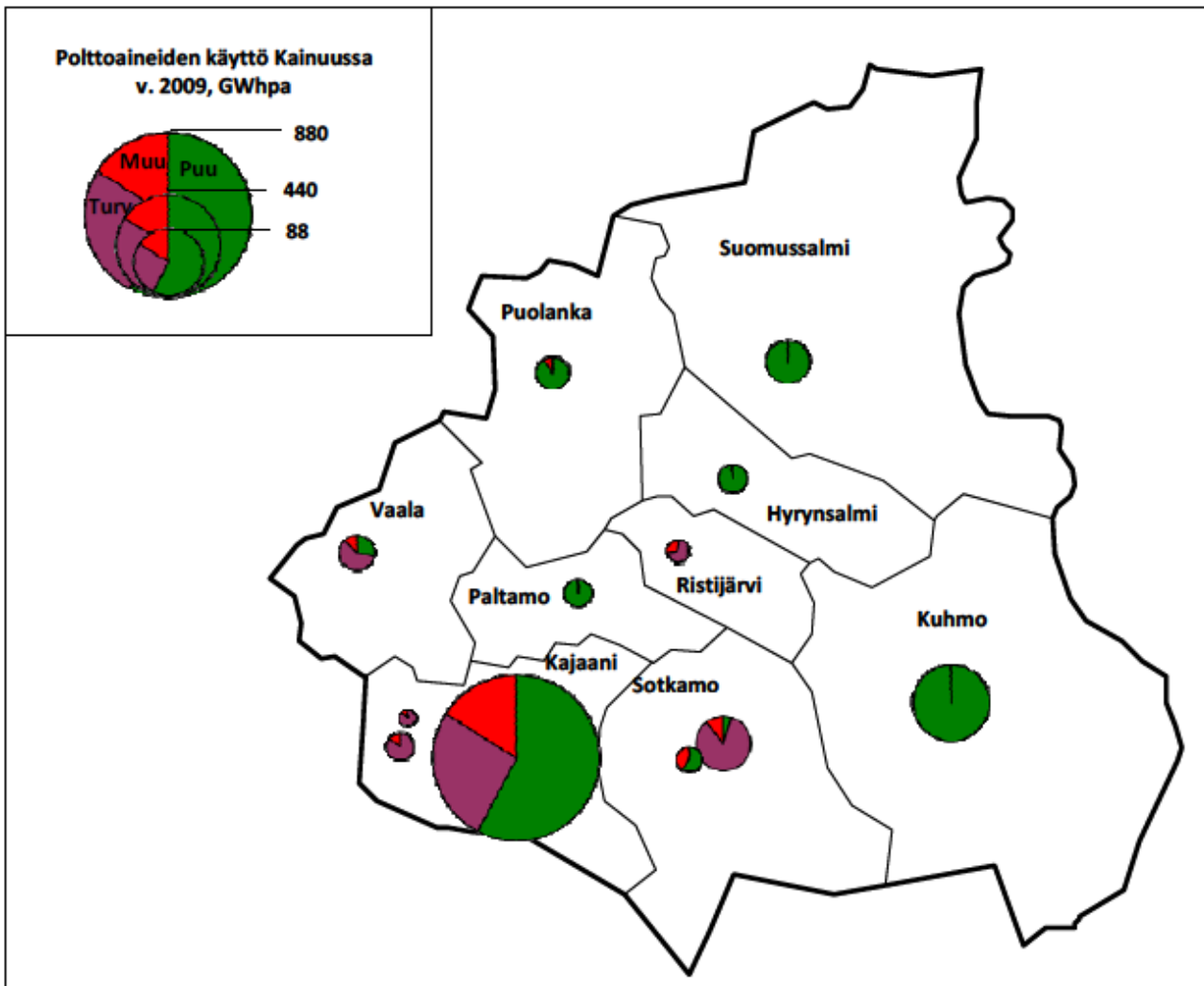
## Primäärienergian kulutus Kuhmossa 2007 (478 GWh)



Kuva 3: Primaarienergian kulutus Kuhmossa 2007 (Kainuun bioenergiaohjelma 2011 – 15).

Kaupungin lämpölaitos omistaa lämmönjakeluverkon, jota on tällä hetkellä noin 30 km keskustan alueella. Kaukolämmön piiriin kuuluu kiinteistöjä yhteensä 453 kpl, joista kerros- ja rivitalokiinteistöjä on 80 kpl, teollisuus-, liike- ja palvelukiinteistöjä 81 kpl ja omakotikiinteistöjä 292 kpl. Käytännössä keskustan kaikki kerros- ja rivitalot, jotka eivät ole sähkölämmitteisiä, ovat kaukolämmön piirissä.

Kuhmon kaupunki on 2000-luvulla laajentanut kaukolämpöverkkoaan siten, että uusia asiakkaita on tullut kymmenen vuoden aikana noin 167 kpl ja linjapituutta noin 3 km. Tämä on vähentänyt fossiilisten polttoaineiden käyttöä yhteensä noin 570 000 litraa (570 m<sup>3</sup>/vuosi).



Kuva 4: Polttoaineiden käytön jakautuminen Kainuun aluelämpölaitoksissa ja voimaloissa vuonna 2009. (Kainuun bioenergiaohjelma 2011 – 15)

Kuhmossa tuotetaan teollisesti uusiutuvan energian polttokelpoisia raaka-aineita kuten puupellettejä, brikettejä sekä haketta. Lämpöyrittäjä on myös saanut jalansijaa kaukolämpöverkon ulottumattomissa olevissa isommissa kiinteistöissä, mm. hoitokodeissa.

Tavoitteena kaupungin lämpölaitoksella on lähivuosina saada liitettyä kannattavat omakotialueet kaukolämpöverkon piiriin sekä Kantolan teollisuusalueen vesikeskuslämmitteiset kiinteistöt. Tuolloin päästäisiin noin 110 000 litran (110 m<sup>3</sup>) vuosisäästöön lämmitysöljyjen kulutuksessa.

Kaupunki pyrkii omassa toiminnassaan energiansäästöihin. Kaupungin kiinteistöjen energian- ja vedenkulutusta seurataan kuukausittain ja havaittuihin poikkeamiin puututaan. Poistuneet käyttökelpoiset koneet ja laitteet hyödynnetään muissa tiloissa mahdollisuuksien ja järkevyyden mukaan.

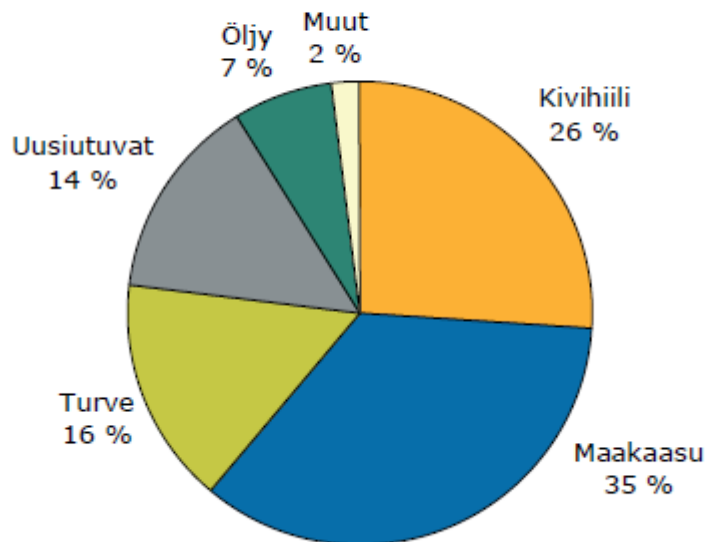
Tekniikkaa hyödynnetään jo tänä päivänä kaupungin kiinteistöjen ja ylläpidettävien alueiden osalta. Esimerkiksi valaistujen hiihtolaturujen valaistus on automatisoitu siten, että valot eivät ole päällä yli –20 celsiusasteen pakkases-



sa. Katuvalojen ohjausjärjestelmän muuttaminen web-pohjaiseksi ja helpommin alueittain hallittavaksi ja vaihtamalla uudet energiaa säästävät lamput katuvalovalaisimiin säästää jatkossa energiaa.

## Kaukolämmön ja siihen liittyvän sähkön tuotantoon käytetyt polttoaineet 2009

- polttoaine-energia yhteensä 57,8 TWh



Kuva 5: Kaukolämmön tuottamisen energialähteet valtakunnan tasolla (lähde: Energiateollisuus)

## 7.2 Liikenne

Kuhmossa liikenne perustuu pääasiassa maantieliikenteeseen, jota varten onkin rakennettu kattava tieverkko. Yleisiä teitä Kuhmossa on 937 km, jotka jakautuvat kantateihin 126 km, seututeihin 174 km ja yhdysteihin 637 km. Kevyen liikenteen väyliä yleisten teiden yhteydessä on 11 km.

Kuhmon kaupunki avustaa pysyvästi asuttuja yksityisteitä 687 km:n pituudelta. Kaupungin hoidossa yksityisteitä on 122 kpl, yhteensä 423 tiekilometriä. Muu osa ko. tiestöstä on yksityisten ja valtion omistamia metsä- ja viljelysteitä.

Katuja Kuhmon keskustan asemakaava-alueella on 55 km, joista on päällystetty ja valaistu 94,5 %. Kevyen liikenteen väyläverkosto on n. 22 km:n pituudellaan kattava koko kaupunkikeskustan alueella.

Kuhmo oli mukana laatimassa Kainuun kuntien ja tieviranomaisten kanssa yhdessä uutta liikenneturvallisuussuunnitelmaa, joka valmistui vuoden 2010 alussa. Kyseissä suunnitelmassa on pyritty löytämään Kuhmon liikenteen ongelmakohtia ja ne on taulukoitu kiireellisyysjärjestykseen ongelman korjaamisen osalta. Ongelmapaikat ovat pääosin pieniä kohteita, joita voidaan osin hoitaa

käyttötalousvaroin, osa hoidetaan investointeina. Kuhmon liikennekasvatussuunnitelma laadittiin vuonna 2005. Liikenneturvallisuustyötä Kuhmossa tehdään Kainuun muiden kuntien tavoin nk. toimijamallivetoisesti. Työhön osallistuu liikenteen parissa toimivat eri sidosryhmät.

Rautatieliikennettä on Kuhmon pohjoisosassa ja siellä kuljetetaan pääosin Kostamuksen rautapellettiä ja lisäksi sekä Suomen että Venäjän puutavaraa. Kyseisellä radalla on Kuhmon puolella kolme rautatieasemaa: Vartius, Ypykkävaara ja Arola, joista kahdella viimeksi mainitulla tapahtuu vain puutavaran lastausta ja junien kohtaamisia.

Kuhmo tukeutuu henkilöjunaliikenteen osalta noin 100 kilometrin päässä sijaitsevaan Kajaanin rautatieasemaan. VR lakkautti syksyllä 2006 Helsingin ja Oulun välisen yöjunayhteyden, joka kulki Kuopion ja Kajaanin kautta. Kuhmo muiden Kainuun kuntien tapaan kärsii yöjunan puutteesta. Kainuulaisten tahtotila yöjunan palauttamiseksi on vahva. Ympäristön kannalta matkustaminen junalla lienee paras vaihtoehto.

Kuhmo tukeutuu lentoliikenteen osalta hieman yli 100 km:n päässä olevaan Kajaanin kenttään. Kuhmossa on sorapintainen ”korpikenttä” ilmailuharrastajien käytössä.

Vesiliikenne Kuhmossa on pienveneliikennettä, lähinnä virkistyskalastajien toimesta tapahtuvaa toimintaa. Suurimpien järvien rannoille on rakennettu veneluisia yhteensä 13 kpl. Järvien väliset kosket estävät järvien välisen suoran liikenteen. Veneenvetoraiteita on ison Lentuankosken, Kaarneenkosken kohdalla sekä Lentuan ja Juttujärven välillä.

Kuhmo on osallisena Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan yhdessä laadittavan liikennestrategian ja liikennejärjestelmäsuunnitelman laadinnassa tulevia vuosikymmeniä varten. Siinä huomioidaan toimintaympäristön kehityssuunnat: ilmastonmuutos, globalisaatio, tuotantorakenne, väestön ikääntyminen, elämäntavat, teknologia ja talous. Keskeisimpiä tavoitteita ovat sujuvat matkat, toimivat kuljetukset, kestävä liikennejärjestelmä ja alueellinen kilpailukyky.

Katuverkolla pyritään jatkamaan katujen saneerausohjelmaa, rakentaa puuttuvia kevyen liikenteen väyliä saneerausten ohessa ja uusimaan katuvalaistus tulevan lainsäädännön mukaiseksi sekä korjaamaan liikenneturvallisuussuunnitelmassa todetut ongelmat.

## 8. Jätehuolto

Jätehuollon toimintamalli perustuu jätteen syntypaikkalajitteluun, erilliseen keräilyyn ja kuljetukseen välivarastointi- tai käsittelypaikalle. Näin eri jätelajikkeet ohjautuvat käsittelyyn ilman välivaiheita, ja saavutetaan taloudellisesti järkevä ja ympäristönsuojelun vaatimukset täyttävä jätehuolto. Se sisältää jätevirrat mm. kaatopaikkakäsittelyyn, kompostointiin, palavan jakeen käsittelyyn ja kierrätykseen. Kierrätys jakaantuu edelleen jätelaatukohtaisiin virtoihin kuten jätepaperiin, pakkauskartonkeihin ja

muuhun pakkausmateriaaliin. Lajiteltujen jättejakeiden välivarastointi, jatkokuljetus sekä –käsittely järjestetään ostamalla palvelut yksityisiltä palveluntuottajilta.



Kuva 7: maaliskuinen iltapäivä Lammasjärventien jätteiden keräyspisteellä. Kuva Juhana Juntunen

Kuhmon kaupunki liittyi 1.1.2005 Kainuun jätehuollon kuntayhtymään (Eko-Kymppi). Tässä yhteydessä Eko-Kymppin tehtäväksi tuli huolehtia Kuhmon kaupungin puolesta jätelaissa kunnan tehtäväksi säädetyn jätehuollon järjestämisestä. Kuhmon kaupungin tehtäväksi jäi edelleen kunnan ympäristölupaviranomaiselle kuuluvat jätehuollon valvontatehtävät.

Kainuun jätehuollon kuntayhtymän jätehuoltomääräykset on annettu Jätelain (1072/93) nojalla. Kuntayhtymän yhtymäkokous on hyväksynyt jätehuoltomääräykset 25.11.2005, ja ne on otettu käyttöön 1.1.2006 kuntayhtymän toiminta-alueella.

Kainuun jätehuollon kuntayhtymä on Kainuun kuntien perustama jätehuollon organisaatio, joka hoitaa kunnille lakisääteisesti kuuluvia jätehuollon tehtäviä jäsenkunnissaan. Toiminta-alueella asuu noin 83 000 ihmistä.

Eko-Kymppin toimintaa voidaan tiivistetysti kuvata seuraavalla tavalla:

Tehtävät:

- Yhdyskunta-, ongelma – ja hyötyjätehuollon järjestäminen asuin- ja lomakiinteistöille
- Jätehuollon kehittäminen
- Neuvonta ja tiedotus
- Viranomaistehtävät

Tavoitteet:

- Jätehuollon toteutus jätelain mukaisesti
- Jätteiden hyödyntäminen valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti
- Jättemäärän vähentäminen neuvonnan ja tiedotuksen keinoin

Palvelut:

- Noin 50 ekopistettä
- 8 lajitteluasemaa pienten lajiteltujen jäte-erien vastaanottoon, Kuhmossa lajitteluasema sijaitsee Jaurakossa
- Ongelmajätteiden vastaanotto: lajitteluasemat ja keräystempaukset

## 8.1 Eloperäiset jätteet

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa on juuri päättynyt Eloperäiset jätteet kiertoon –EU-hanke. Hankkeen tärkeimpänä tehtävänä on suunnitella Kainuuseen biologinen jätteiden käsittelylaitos, lähinnä puhdistamolietteiden ja biojätteiden käsittelyyn. Käsittelylaitos on tarkoitus mitoittaa koko Kainuun eloperäisten jätteiden kertymälle pois lukien maatalouden biomassat.

Biologisen jätteiden käsittelylaitoksen osalta on ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA) saatu päätökseen keväällä 2010. Laitoksen suunnittelu on edellyttänyt ympäristövaikutusten arvioinnin, koska vastaanotettava jättemäärä 32 000 tonnia vuodessa, ylittää ns. YVA-rajan 20 000 tonnia. Laitoksen syötemäärästä on jätevedenpuhdistamoiden lietteitä 22 000 tonnia, biojätteitä 6 000 tonnia, elintarviketeollisuuden jätteitä 1 000 tonnia ja muita eloperäisiä jätteitä 3 000 tonnia vuodessa. Puhdistamolietteiden määrään on laskettu mukaan Kuhmon kaupungin jätevedenpuhdistamon lietteet, noin 2 000 tonnia vuodessa.

Suunnitteilla olevalla biologisella jätteiden käsittelylaitoksella on aluperin ollut nykytilan eli 0-vaihtoehdon lisäksi viisi toteutusvaihtoehtoa. Kaikki laitoksen sijaintivaihtoehdot sijoittuvat Kajaniin. Pöyry Finland Oy Lahdesta on laatinut kolmelle ympäristöarvioinnissa kannatettavalla vaihtoehdolle tarkemmat suunnitelmat syksyllä 2010. Jatkosuunnittelun kohteena ovat vaihtoehdot Peuraniemen mädättämö (VE 1), Majasaarenkankaan biokaasulaitos (VE 4) ja Majasaarenkankaan aumakompostointi- ja rakeistuslaitos (VE 5). Hankkeen ohjausryhmä kannattaa vaihtoehtoa viisi (VE 5).

## 9. Ympäristökasvatus ja ympäristötietoisuus

Tässä luvussa on kuvaus Kuhmossa koulutusta ja ohjausta antavien oppilaitosten ja muiden organisaatioiden tavalla tai toisella ympäristöön liittyviin kysymyksiin osallistavasta toiminnasta.

Ympäristötietouden teemoja ovat mm.

- ympäristökasvatus
- eri koulutusaloilla saatava ympäristötietous (opetus, tiedotus)
- ympäristön- ja luonnonsuojelu

- ympäristörakentaminen
- ympäristöhygieniä (ympäristön ylläpitoon ja huoltoon liittyvät toimet: ilmansuojelu, meluntorjunta, jätehuolto ym. ympäristöhaittojen ehkäisy)

## 9.1 Varhaiskasvatus

Paikallisesti laadittu Kuhmon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma perustuu sosiaali- ja terveysministeriön ohjeistukseen, jossa ympäristöön viitataan mm. kohdassa: Luonnontieteellinen orientaatio.

Kuhmon varhaiskasvatussuunnitelman mukaan esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii asennoitumaan myönteisesti ympäristöönsä, erilaisiin ihmisiin ja kulttuureihin sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutukset lähiympäristöönsä. Esiopetuksen ympäristökasvatus pohjautuu ongelmakeskeiseen lähestymistapaan, lapsen kysymyksiin, omiin havaintoihin, kokeiluihin ja päätelmiin kaikkia aisteja hyväksikäyttäen.

Erityistä painoa annetaan kuhmolaisen luonnon ja kulttuurin hyödyntämiseen ja korostetaan kasvatuskumppanuusperiaatetta eli perheen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön vuorovaikutussuhdetta.

## 9.2 Perusopetus

Valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukainen aihekokonaisuus, vastuu ympäristöstä ja kestävästä tulevaisuudesta, koskee kaikkia aineita ja koulun toimintakulttuuria. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa ympäristö- ja luonnontieto on oma oppiaine vuosiluokilla 1–4. Vuosiluokilla 5–9 ympäristöasioihin, kestävään kehitykseen kuuluvat asiat tulevat esille biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon oppisisällöissä. Koulutyön arjessa ympäristökysymyksiä käsitellään siis eri oppiaineiden yhteydessä silloin kuin ne tulevat esille tai liittyvät oleellisesti kulloinkin käsiteltävään aiheeseen.

Lisäksi löytyy eri oppiaineitten perussisällöistä luontaisesti mainittuna valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa seuraavasti: yhteiset oppiaineet: terveystieto, historia, yhteiskuntaoppi, kuvataide, tekstiilityö ja tekninen työ.

Kuhmon kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma-osuudessa löytyy ympäristöasioihin liittyviä painotuksia seuraavissa oppiaineissa: yhteiset oppiaineet: toinen kotimainen, englanti, elämänkatsomustieto, tekstiilityö, kotitalous, liikunta ja oppilaanohjaus sekä valinnaiset oppiaineet: vapaaehtoinen saksa, tekninen työ, tekstiilityö, kuvataide, maa- ja metsätalous ja puutarhanhoito

Henkilökunnalle on kierrätyksestä ja jätteiden lajittelusta kirjalliset ohjeet. Luokissa ja kaikissa työpisteissä sekä käytävillä roska-astioihin on merkitty jätteen laatu. Ulkona lajittelupisteessä on erilliset muovisäiliöt jätteen eri jakeille. Myös kierrätyspaperi ja silppuriin menevä paperi lajitellaan. Käytetyt paristot kerätään erilleen.

## 9.3 Kuhmon yhteislukio (Kainuun maakunta –kuntayhtymä)

Kuten perusopetuksen puolellakin ympäristökysymykset/-tietous ovat järjestetty opetussuunnitelman mukaisesti lomittuneina muiden oppiaineiden opetuksessa kautta opetusohjelman. Jokaiselle oppiaineelle yhteisenä on kestävän kehityksen aihekokonaisuus. Toisin sanoen, kestävä kehitys näkyy niin musiikin, matematiikan kuin kieltenkin oppitunneilla jossain muodossa.

Energiansäästöön pyritään turhien valojen sammuttamisella. Opettajien työkaluina ovat lähes pelkästään kannettavat tietokoneet, joiden virrankulutus on murto-osa pöytäkoneeseen verrattuna.

Kainuun maakunnassa yleensäkin pyritään osallistumaan kokouksiin, palaveri- ja koulutuksiin etätyöskentelynä videoneuvottelulaitteiston avulla. Tämä säästää merkittävästi matkustamisen tarvetta (aikaa ja kustannuksia).

Kouluissa suunnitellaan jätteenkäsittelyn tehostamista mm. lisäämällä käytäville ja luokkiin paperinkeräysastioita ja energiajäteastioita sekajäteastioiden sijasta. Biojätteen kerääminen rajoittuu opettajanhuoneeseen ja ruokalaan.

#### 9.4 Kainuun Ammattiopisto Kuhmon toimipaikka (Kainuun maakunta –kuntayhtymä)

Ympäristökysymykset ovat esillä niin aikuisopetuksen kuin nuorisosteenkin koulutusohjelmissa. Liikealan koulutuksessa Ympäristötieto on valinnaisena kurssina. Tekniikka ja liikennealan koulutuksessa kierrätys, jätteenlajittelu ja energiansäästö ovat olennainen osa oppimisprosessia. Myös ammattiopintoihin valmentavilla koulutusjaksoilla tutustutaan mm. ympäristöön ja sen hoitoon.

#### 9.5 Kuhmon kansalaisopisto

Kansalaisopisto on Kuhmon kaupungin ylläpitämä sivistyslaitos. Opiston opetusohjelmassa on mm. kompostointikursseja ja kierrätyksen periaatteet ovat esillä useiden kurssien ohjelmassa. Kurssien tarjonta vaihtelee vuosittain.

Yhteenvedon läpi paikkakunnalla saatavan koulutuksen voi sanoa, että nykyään on jo vaikea löytää koulutusala, jossa ympäristökysymykset eivät olisi mukana tavalla tai toisella sovellettuina koulutuksen tasoon ja päämääriin. Koulutus aina ensiaskeleista lähtien sekä varttuneimmille suunnattu valistustyö ovat tuottaneet myös selkeää tulosta. Nuoremmista sukupolvista on kehittymässä vanhempiaan tietoisempia kansalaisia myös ympäristökysymyksissä.

#### 9.6 Metsähallituksen ympäristökasvatus Kuhmossa

Metsähallituksen luontopalvelut **toteuttaa ympäristökasvatusta opastusviestinnän avulla**. Sen tavoitteena on antaa perustiedot alueista, edistää luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelua, syventää kävijöiden luonto- ja kulttuurielämyksiä ja antaa aineksia ympäristövastuulliseen ja aktiiviseen kansalaiskäyttäytymiseen. Opastusviestinnän avulla alueiden kävijät ymmärtävät paremmin luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen, luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelun merkityksen ja saavat aineksia oman elämäntapansa muuttamiseksi kestävämmäksi.

Opastusviestinnän kohderyhmät voidaan jakaa kahteen pääryhmään: I Vapaa-ajan kävijät ja II Oppimaan tulevat ryhmät. Opastusviestintä vastaa asiakkaiden kysyntään ja odotuksiin ja tarjoaa kansalaisille virikkeitä aidon luonnon kokemiseen pyrkien vaikuttamaan tiedollisella (perustieto), asenteellisella (herättely) ja toiminnan (syventävä) tasoilla. Perustietoa tarjoavat Metsähallituksen luontokeskukset ja muut palvelupisteet, Kuhmossa Luontokeskus Petola, sekä www-sivut luontoon.fi ja retkikartta.fi, esitteet ja muut julkaisut ja maastokohteiden opastus- taulut. Perustieto sisältyy myös mm. Metsähallituksen lupamyyntiin ja retkeilyneuvontaan.

Herättelevän ja syventävän tason opastusviestintä keskittyy Kuhmossa **Luontokeskus Petolaan**. Petolan suurpeto- teomainen pysyvä näyttely sekä vaihtuvat näyttelyt ja muut mediat tiivistävät paitsi kuhmolaisten myös muualta saapuvien kävijöiden suhdetta läntisen taigan moni-ilmeiseen luontoon. Opastusta voidaan järjestää sekä luonto- keskuksessa että luontopoluilla tai muissa retkeilykohteissa. Tarjontaa täydentävät erilaiset teemapäivät ja tapah- tumat. Lisäksi opastusviestintä sisältää perehdytystä, jota tarjotaan mm. opettajille, varhaiskasvattajille ja matkai- luyrittäjille.

Koska opastusviestintä on suojelalueiden keskeinen tehtävä, suojelualueille pääsy ja Metsähallituksen järjestämä yleinen neuvonta, opastus ja tiedotus ovat pääsääntöisesti maksuttomia. Metsähallitukselta erikseen tilatut opas- tukset ovat maksullisia, mutta Kuhmossa koululaisille suunnattu ympäristökasvatus sekä sisällä että maastossa on maksutonta. Matkailuyrittäjät, joiden kanssa Metsähallitus on tehnyt yhteistyösopimuksen, voivat järjestää mak- sullisia opastuspalveluja maastokohteissa.

## 9.7 Muut toimijat

Kuhmossa toimii aktiivinen 4H -yhdistys, jonka toiminnassa ympäristötietous on luonnollisesti vahvasti läsnä. Yhdistys perusti mm. paikallisen kierrätyskeskuksen 1990 -luvulla ja on järjestänyt itse ja yhteistyökump- paneidensa tuella lyhytkursseja ja neuvontaa jätteenkäsittelyn tehostamiseksi ja kierrätyksen juurruttamiseksi osaksi arkipäivää erityisesti haja-asutusalueella. Luonnontuntemus ja luontoarvojen kunnioittaminen ovat toi- minnalle keskeisiä arvoja.

Vuonna 1969 perustettu Lentua - Seura ry oli Kainuussa ensimmäinen luonnonsuojeluyhdistys ja on myös Suo- men Luonnonsuojeluliiton perustajajäsen. Seura on ollut monien, valtakunnallisestikin merkittävien hankkeiden alullepanija ja edistäjä. Seuran aktiivinen vaikutus näkyy mm. valtakunnallisissa luonnonsuojeluohjelmissa. Niin- pä myös Kuhmoon on voitu perustaa varsin edustava määrä taigaluonnon suojelualueita. Maailmanlaajuisesti harvinaisen metsäpeuran suojelun aikaansaaminen ja ”siirtoistuttaminen” Suomenselän alueelle geenireserviksi on onnistunut hyvin. Suomi onkin EU:ssa saanut vastuun metsäpeuran säilyttämisestä sekä rotupuhtaudesta. Seu- ran toiminnan painopiste on viimevuosina ollut siirtymässä luonnonsuojelun suurista kysymyksistä ympäristötie- toisuuden ja lähiluonnon tuntemuksen edistämiseen eritoten lasten ja varhaisnuorten parissa.

Kuhmon Työttömien yhdistys ry:n toiminnan peruspilarit ovat sosiaalisen tuen tarjoaminen, koulutuksen järjes- täminen, henkilökohtainen ohjaus tavoitteena arjesta selviytyminen ja elämänhallinnan selkiytyminen sekä jatko- ja asteittaisten työllisyyspolkujen löytäminen. Myös työ kestävän kehityksen sekä ympäristön hyväksi toteutuu monin tavoin. Yhdistys hoitaa Eko-Kympin lajitteluasemaa osoitteessa Jaurakatu 3. Pajakkakadun toimipisteessä toimii SER- vastaanotto elektroniikkaromulle. Ekotorilla kierrätetään paitsi kodinkoneet myös mm. rakennustar- vikkeet, taloustavarat, kirjat sekä lehdet. Kirpputori puolestaan toimii Kainuuntien toimipisteessä.

## OSA II

## 10. Toimenpideohjelma

Ympäristöohjelman laatiminen on kirjattu ratkaisevaksi menestystekijäksi Kuhmon kaupungin palveluohjelmaan, mikä puolestaan on johdettu kaupunkistrategiasta. Kuhmon kaupungin palveluohjelma on laadittu tasapainotetun tuloskortiston muotoon, jossa yhtenä tarkastelunäkökulmana on ympäristö. Ratkaisevaksi menestystekijäksi on kirjattu kierrätys ja energian säästö, joka on mahdollista saavuttaa kaupungin ympäristöohjelman avulla.

**Ympäristöohjelman toimenpideohjelmaan valitut päämäärät ja tavoitteet** tähtäävät energian säästämiseen, ympäristön tilan kohentamiseen sekä ns. kasvihuonekaasupäästöjen pienentämiseen. Ensimmäisessä vaiheessa keskitytään niihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, jotka koskevat kaupunkia ja sen tytäryhtiöitä. Jatkossa toimenpideohjelmaa on syytä laajentaa. Tavoitteiden toteutuessa säästetään myös euroja. Ympäristöohjelmassa ohjeistetaan kaupungin energiansäästötoimet.

## TOIMENPIDEOHJELMA

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
<b>1. Johdon ja henkilökunnan tietoisuuden lisääminen</b>	<p>Luottamushenkilöjohdon, virkamiesjohdon sekä henkilöstön ympäristötietoisuutta lisätään.</p> <p>Ympäristöjohtaminen käsitteenä tiedostetaan ja sitä sovelletaan käytäntöön. Ympäristöasioita johdetaan ja hallitaan siten, että kaupungin ja sen tytäryhtiöiden toiminnan aiheuttamat ympäristövaikutukset huomioidaan kaikessa päätöksenteossa. Ympäristöjohtaminen edistää toiminnan</p>	Ympäristöohjelma jaetaan luottamushenkilöille ja henkilöstölle.	Kyselyn tulos. Kysely toteutetaan kahden vuoden välein. Kyselyssä pyydetään samalla palautetta.	<p>Kaikki</p> <p>Toteutetaan sähköinen kysely. Ympäristötyöryhmä vastaa kyselyn tekemisestä.</p>



PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
	tehokkuutta ja vähentää palveluiden ja tuotteiden elinkaaren aikaisia ympäristöhaittoja.			
<b>2. Koulutus</b>	<p>Henkilökunta tuntee kaupungin ympäristöohjelman sekä omiin työtehtäviin liittyvän ympäristövastuun.</p> <p>Ympäristöohjelma luettavissa kaupungin verkkosivuilla.</p> <p>Erityisesti lasten ja nuorten ympäristötietoisuutta lisätään.</p>	<p>2.1. Perustetaan ja nimetään ympäristötyöryhmä valtuustokaudeksi kerrallaan.</p> <p>2.2. Uusi henkilökunta koulutetaan kantamaan ympäristövastuunsa.</p> <p>2.3. Henkilökuntaa kannustetaan ympäristöasioiden hoitamisessa ja palkitaan kehitysideoista.</p> <p>2.4. Ympäristöohjelman päämäärät otetaan huomioon esi- ja perusopetuksessa.</p> <p>2.5. Osallistutaan vuosittain WWF:n Earth Hour ilmastokampanjaan, jossa ihmiset ympäri maailmaa sammuttavat valot tunnik-</p>	<p>2.1. Ympäristötyöryhmä toimii.</p> <p>2.3. Kehitysideoita saatu ja otettu käytäntöön.</p> <p>2.5. Kaupunki sammuttaa ka-</p>	<p>2.1. Kaupunginhallitus</p> <p>2.2. Toimialojen esimiehet</p> <p>2.3. Kaikki</p> <p>2.4. Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen esimies ja rehtori</p> <p>2.5. Tekniikka- ja ympäristö-</p>

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
		si. Haastetaan kaikki kuntalaiset osallistumaan kampanjaan.	tuvalot tunniksi. Kuntalaiset haastettu mukaan kampanjaan.	palvelut
<b>3. Energian- ja vedenkulutuksen vähentäminen</b>	<u>Kaikki</u> tilojen käyttäjät (kaupungin työntekijät, asiakkaat) osaavat huomioida energian säästämisen kaupungin tilojen käyttämisessä.	<p>3.1. Kaupungin kiinteistöjen energian säästö</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ulkovalaistuksen ja ilmanvaihdon käytön tarkempi säätely. Katuvalojen ohjausjärjestelmän uudistaminen mahdollinen investointina tai tekemällä ohjausjärjestelmästä leasingso-pimus.</li> <li>- tutkitaan uuden tekniikan käyttöönottoa valaistuksessa (valaistut kuntoradat, kaupungin kiinteistöjen ulko- ja piha-alueet)</li> <li>- sisälämpötilan seuranta</li> <li>- koneiden ja laitteiden (mm. työasemat, valaistus) sammuttaminen, kun niitä ei käytetä</li> <li>- lämmön talteenoton hyödyntäminen</li> </ul> <p>3.2. kaupungin kiinteistöjen energiatehokkuusselvitykset tehdään.</p>	<p>3.1. Energian ja veden kulutuksen seuranta jatketaan ja tarvittaessa puututaan epäkohtiin.</p> <p>Kulutustiedot saadaan selville kiinteistökohtaisesti.</p>	<p>3.1. Tilojen käyttäjät / Tilapalvelut</p> <p>3.2. Tilapalvelut</p> <p>3.3. Tilapalvelut</p>

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
		<p>3.3. Jäähallin kylmäkoneiden muutostöiden ja kylmä-aineen vaihdon myötä jäähallin sähkönkulutus vähenee. Muutostöiden aikana kylmäkoneiden käyttämä kylmä-aine freoni vaihdetaan ympäristöystävällisempään kylmä-aineeseen.</p>	<p>3.2. energiatehokkuusselvitys</p> <p>3.3. sähkönkulutus muutostöiden jälkeen</p>	
<b>4. Fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen</b>	Liikennepolttonesteiden sekä lämmitysöljyn käytön vähentäminen. Ajoneuvoilla ajamista pyritään vähentämään	<p>4.1. Kaukolämpöverkoston laajentaminen mahdollisuuksien mukaan. Kaupunki ohjaa kotitalouksia ja yrityksiä puuhun perustuvaan bioenergian käyttöön.</p> <p>4.2. Kokousmatkat ja asiointi</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Sähköisen asioinnin lisääminen, yhteistyökumppaneiden kannustaminen videoneuvotteluihin.</li> <li>- Videoneuvottelun hyödyntäminen aina kun se on mahdollista. Kuhmo-talon puitteet ja</li> </ul>	<p>4.1. Toteutetut hankkeet</p> <p>4.2 Toteutuneet videoneuvottelut, sähköisten asiakaspalvelusovellusten määrä.</p>	<p>4.1. Tekniikka- ja ympäristöpalvelut</p> <p>4.2. Hallintojohtaja</p>

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
		<p>toteutus videoneuvotteluun ovat hyvät</p> <p>4.3. Kuljetusten energiankulutusta minimoidaan ajojen aikataulusuunnittelulla ja säästävän ajotavan keinoin. Moottoriajoneuvojen tyhjäkäyntiä vältetään.</p> <p>4.4. Kaupunginhallitukselle tuodaan esitys lopullisesta sitoutumisesta nopean laajakais-taverkon rakentamiseen Kuhmossa.</p>	<p>4.3. Kulutetun polttoaineen määrä. Koulutustilaisuus säästävistä ajotavasta pidetty.</p> <p>4.4. Toteutetut hankkeet</p>	<p>4.3. Yksiköt, joilla on omia tai leasing –ajoneuvoja tai joissa ajetaan työmatka-ajoa omalla autolla.</p> <p>4.4 Kaupunginhallitus, hallintojohtaja</p>
<b>5. Paperinkulutuksen vähentäminen</b>	Paperinkulutusta vähennetään.	<p>5.1. Kaupunginhallitukselle tuodaan esitys siirtymisestä sähköiseen kokouskäytäntöön kh:n osalta.</p> <p>5.2. Tulostamisen keskittämi-</p>	<p>5.1. Kulutetun paperin määrä. Kaupunginhallitus siirtynyt sähköiseen kokouskäytäntöön kyllä/ei. Käytäntöä mahdollisesti laajennetaan.</p> <p>5.2. Kulutetun paperin määrä</p>	5.1. Kaupunginhallitus, hallintojohtaja

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
		<p>nen isoille kopiokoneille (yli 3 sivun tulostukset). Tulostaminen isoille koneille <u>aina</u> edullisempää.</p> <p>5.3. Käyttökoulutus säästävään tulostamiseen ”kädestä pitäen” (kaksipuoleinen tulostus, paperin sivuasettelu, skannaus, turvatoiminto, kaksi sivua yhdelle arkille).</p>	5.3. Kulutetun paperin määrä	<p>5.2. Kaupunginviraston henkilöstö</p> <p>5.3. Virastomestari, hallintojohtaja</p>
<b>6. Ympäristötekijät osaksi hankintakriteerejä.</b>	<p>Kaikissa hankinnoissa ja investoinneissa huomioidaan myös ympäristöseikat.</p> <p>Tulevissa peruskorjausinvestoinneissa huomioidaan ekotehokkuus.</p> <p>Ateriapalveluiden ruokalistojen suunnittelussa pyritään suosimaan raaka-aineiden kotimaisuutta</p>	<p>6.1. Laitehankinnoissa painotetaan vähäistä energian- ja vedenkulutusta.</p> <p>6.2. Tulevissa peruskorjauksissa ilmanvaihto pyritään rakentamaan aina lämmön talteenotolla.</p> <p>6.3. Tulevissa rakennusinvestoinneissa tehdään yhteistyötä Woodpoliksen kanssa mahdol-</p>	<p>6.1. Energian- ja vedenkulutus vähentynyt.</p> <p>6.2. Lämmön talteenotto-laitteisto toiminnassa.</p> <p>6.3. Yhteistyö voidaan todeta.</p> <p>6.4. Huomioitu hankinnos-</p>	<p>6.1. Kaikki toimialat</p> <p>6.2. Tilapalvelut</p>

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
	<p>sekä lähituotteita sesonkivaihteluiden</p> <p>ja tavarantoimittajien valikoimien mukaan.</p> <p>Elintarvikehankinnoissa huomioidaan myös eettiset tekijät.</p>	<p>lisuuksien mukaan.</p> <p>6.4. Tavarantoimittajien ympäristöohjelmat arvioidaan hankintapäätöksiä</p> <p>tehtäessä.</p> <p>6.5. Kaupungin kaikella käytettävällä tulostus- ja kopiopaperilla sekä kirjekuorilla on ympäristösertifikaatti</p> <p>6.6. Ruokahuollossa ei tietoisesti käytetä geenimuuntelun avulla tuotettuja elintarvikkeita. Kainuun hankintarenkaan kautta hankittavat tuotteet ovat GMO –vapaita.</p> <p>6.7. Hankintaohjelman laatiminen (Kh 25.5.2010 § 147). Hankintaohjelman laatimisen yhteydessä karotitetaan erityisesti lähiruoan hyödyntämisen</p>	<p>sa</p> <p>6.5. Huomioidaan hankittaessa materiaalia.</p> <p>6.6. Raportoidaan omavalvonnassa.</p> <p>6.7. Lähiruoan ja raaka-aineen osuus kaikista elintarvikehankinnoista.</p>	<p>6.3. Tilapalvelut/ Woodpolis</p> <p>6.4. Kaikki toimialat</p> <p>6.5. Virastomestari/ hallintopalvelut</p> <p>6.6. Puhtaus- ja ateriapalvelut</p>

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
		<p>mahdollisuudet kaupungin ruokahuollossa.</p> <p>Ruokahuollossa suositaan mahdollisuuksien mukaan lähialueelta hankittuja raaka-aineita ja elintarvikkeita.</p>		6.7. Puhtaus- ja ateriapalvelut
<p><b>7. Jätteen päätyvän materiaalin määrän vähentäminen.</b></p>	<p>Jätteen synnyn ehkäiseminen.</p> <p>Materiaaleja, laitteita ja varusteita kierrätetään, käytetään uudelleen ja lajittelumahdollisuuksia lisätään.</p> <p>Lajittelu tiloista eteenpäin opastetaan ja ennen kaikkea toimii niin, että yleisesti annetut ja tärkeät ohjeet toteutuvat myös käytännössä.</p>	<p>7.1. Hankittavat laitteet ja tavarat ovat laadukkaita ja kestäviä, hankitaan kesto-työkaluja kertakäyttö-työkalujen sijaan, suositaan vähemmän pakattua kuin ylipakattua.</p> <p>7.2. Jätteen päätyvä materiaali lajitellaan tarkasti.</p> <p>7.3. Valtuustokausittain toteutetaan jätteseuranta, jonka avulla tehostetaan jätteen lajittelua toimipistekohtaisesti.</p>	<p>7.2. Ks. alla oleva kohta 7.3.</p>	<p>7.1 Kaikki</p> <p>7.2. Kaikki toimialat</p> <p>7.3. Ympäristötyöryhmä</p>

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
			7.3. Jätteen määrä	
<b>8. Eloperäisten jätteiden käsittely</b>	<p>Eloperäisten jätteiden osalta Kuhmon kaupunki tekee päätöksen, käsitelläänkö eloperäinen jäte tulevaisuudessa Kuhmossa vai Kajaanissa</p> <p>Kompostijäte kuljetetaan nykyisin Kajaaniin. Kalanperkaus- ym. eloperäisen teollisen jätteen käsittely voidaan tehdä ao. laitoksissa uudella tekniikalla.</p>	<p>Vaihtoehdot A tai B:</p> <p>A: - käsittely jatkuu nyky muodossaan Kuhmossa.</p> <p>B: - puhdistamoliete toimitetaan Kajaaniin, jossa vaihtoehtoina:</p> <p>Peuraniemen mädättämö (VE 1), Majasaarenkankaan biokaasulaitos (VE 4) ja Majasaarenkankaan aumakompostointi- ja rakeistuslaitos (VE 5).</p> <p>Asiatuntijatyöryhmä suositaa vaihtoehtoa 5.</p>	Tehty päätös asiasta.	Tekniikka- ja ympäristöpalvelut
<b>9. Ympäristön tilan kohentaminen.</b>	Jäteveden osalta kiinteistöjen hajakuormituksen vähentäminen haja-asutusalueella.	Kunnallinen vesi- ja viemäriverkosto ulotetaan Kuhmoniemelle, Haatajankylälle sekä Jämäkseen.	<p>Hankkeet toteutettu vuoden 2013 loppuun mennessä.</p> <p>- Haatajankylä 2011</p> <p>- Kuhmoniemi 2012</p>	Tekniikka- ja ympäristöpalvelut



PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
		Haja-asutusalueen kiinteistöjen ihmisiä neuvotaan jätevesien käsittelyssä. Tutkitaan mahdollisuudet neuvonnan järjestämiseksi hankkeena.	- Jämäs 2013	
<b>10. Ekotehokasta puurakentamista edistetään.</b>	Kuhmo tunnetaan laajasti puurakentamisen osaamisen keskuksena ja puurakentamista suosivana kaupunkina.	Kaupunki ohjaa suunnitelmalliseen ja ekologisesti kestäväan maankäyttöön sekä ohjaa kaa-voituksella ja lupamenettelyillä energiatehokkaaseen rakentamiseen.  Tutkitaan mahdollisuudet ekotehokkaan korttelin peruskorjaamiseksi Kuhmoon.  Tutkitaan mahdollisuudet ekotehokkaan passiivitalon rakentamiseksi Kuhmoon yhteistyössä yritysten ja Woodpoliksen kautta.		Woodpolis ja Tekniikka- ja ympäristöpalvelut / rakennusvalvonta
<b>11. Luontomatkailua harjoitetaan kestävästi.</b>	Kuhmon mahdollisuudet saada oma kansallispuisto selvitetään.	Kuhmon kaupunki kokoaa työryhmän selvittämään kansallispuiston perustamisen mahdollisuudet, sen hyödyt ja haitat.	Työryhmä tekee ehdotuksensa kaupungille.	Kaupunginhallitus

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINO	MITTARI	VASTUU JA SEURANTA
<b>12. Tiedottaminen asiakkaille ja sidosryhmille.</b>	Kuhmon kaupungin ympäristöohjelma tunnetaan.	Kaupungille laaditaan yhteinen esite ympäristötoiminnasta ja -päämääristä. Sidosryhmille ja asiakkaille tarjotaan ympäristötietoa toimipisteissä  ja sekä internetsivuilla ja yhteistyötä kehitetään ympäristötavoitteiden toteuttamiseksi.	Laadittu esite, sisältö internet –sivuilla. Tarvittaessa painettuja versioita otetaan.	Ympäristötyöryhmä
<b>13. Tavoitteiden toteutumisen seuranta ja jatkuvuuden varmistaminen.</b>	Ympäristöohjelman toimenpideo sio päivitetään tarvittaessa tai vähintään valtuustokausittain ja viedään kaupunginvaltuustolle hyväksyttäväksi. Nykytilaa kuvaava alkuosa päivitetään tarvittaessa.	Ympäristötyöryhmä laatii raportin (Raportti ympäristöohjelman toteutumisesta) vuosittain toimenpideosion päämäärien ja tavoitteiden toteutumisesta.  Ohjelma päivitetään.	Ympäristöohjelma päivitetty/raportti tehty.	Kaupunginhallitus/ympäristötyöryhmä

## LOPUKSI

Ympäristöohjelman toimenpideohjelma on tarpeen päivittää valtuustokausittain tai tarvittaessa. Toimenpideohjelmaa voitaisiin laajentaa jatkossa esim. siten, että asetetaan tavoitteeksi ISO 14100 ympäristösertifikaatin saaminen.

Lähteet:

Energiateollisuus (2007). Hyvä tietää ydinjätteestä

Kainuun maakunta –kuntayhtymä (2010). Kainuun ilmastostrategia 2020. Hankesuunnitelma 1.4.2010

Kainuun ympäristökeskus/Kari Tervo (2006). Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma

Karjalainen, Timo (2010). Kainuun bioenergiaohjelma 2011 – 2015

Kuhmon kaupungin WWW -sivut

Kuhmon kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma

Kuhmon varhaiskasvatussuunnitelma

Palaveri 28.1.2011 / kaupungin tytäryhtiöiden edustajat

Suomen Kuntaliitto (2010). Kuntaliiton ilmastolinjaukset. Kuntaliiton hallitus 2.6.2010

Suomen kuntaliitto (2010) [www.kunnat.net](http://www.kunnat.net) / EU:n kuudennen ympäristöohjelman väliarviointi

Ympäristöministeriö (2010). EU:n ja suomen ympäristöpolitiikka Liisi Klobut / Kansainvälisten ja EU-asiain yksikkö 23.9.201

## LIITE 6

Kuhmon kaupungin tasa-arvosuunnitelma

päivitetään syksyllä 2016

**OHJEET PERUSOPETUSLAIN 35 -36 § SOVELTAMISEEN  
KAINUUN PERUSKOULUISSA**

**Työryhmä**

**Martti Niemi,  
Mika Kilpeläinen,  
Tiinaliisa Portano,  
Heikki Kallunki**

Lukijalle

Ohjeissa käydään läpi Perusopetuslain 35-36 § ja niiden soveltaminen Kainuun peruskouluissa. Ohjeiden laatimisen velvoittivat Kainuun sivistysjohtajat 13.3.2014 pitämässään kokouksessa ja ohjeistus toimii Pol 35-36 pykälien mainittuina opetuksen järjestäjän laatimina ohjeina Kainuun peruskouluissa. Ohjeet on laadittu työryhmätyönä. Ne velvoittavat kaikkia Kainuun opettajia. Ohjeet käydään läpi aina uuden viranhaltijan perehdyttämisessä ja ne ovat nähtävänä koulun opettajanhuoneissa ja kotisivuilla. Ohjeet käydään läpi myös koulujen vanhempainilloissa.

## SISÄLLYS

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

§ 29 ohjeet kouluille ja opettajille

Oppilaan velvollisuudet

§ 35 ohjeet kouluille ja opettajille

Kasvatuskeskustelu

§ 35 a ohjeet opettajille ja kouluihin

Kurinpito

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

§ 36. 36 a ohjeet opettajille ja kouluihin

Häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen

§ 36. 36 b ohjeet opettajille ja kouluihin

**Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun**

§ 36 c ohjeet opettajille ja kouluihin

**Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita**

**Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat**

**Haltuunoton ja tarkastamisen yleiset periaatteet**

**Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen**

§ 36 d ja e ohjeet opettajille ja kouluihin

**Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä**

**Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen**

§ 36 d ja e Ohjeet opettajille ja kouluihin

**Lomakkeet**

## 29 § [\(30.12.2013/1267\)](#)

### Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelmien laatimisesta.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä, koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella.

Pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllystyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

### § 29 ohjeet kouluille ja opettajille

Kouluissa on aina oltava päivitetyt järjestyssäännöt. Järjestyssääntöjen laatimiseen voidaan hyödyntää valtakunnallisia mallijärjestyssääntöjä. Säännöistä tiedotetaan koulujen henkilökunnalle, oppilaille ja huoltajille riittävän usein. Säännöt ovat voimassa aikana, jolloin oppilas osallistuu opetus- tai lukuvuosisuunnitelman mukaiseen opetukseen tai muuhun koulun toimintaan.

Koulun opettaja tai rehtori ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllystyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Huoltajille on tiedotettava, että koulun järjestyssäännöt eivät ole voimassa koulumatkalla, koska koululla ei ole toimi- tai rangaistusvaltaa koulumatkojen aikana. On suositeltavaa, että huoltajat ratkovat koulumatkojen aikaiset tapahtumat. Heidän on mahdollista saada ammattihenkilöstön (psykologi, kuraattori) tukea tilanteen ratkaisemiseksi.

### **35 § Oppilaan velvollisuudet**

Oppilaan tulee osallistua perusopetukseen, jollei hänelle ole erityisestä syystä tilapäisesti myönnetty vapautusta.

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Oppilaan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa ([412/1974](#)). Vahingoista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle. ([30.12.2013/1267](#))

Jos tekijä on varmuudella tiedossa ja yksilöitävissä, koulun opettaja tai rehtori voi kasvatuksellisista syistä määrätä oppilaan puhdistamaan tai uudelleen järjestämään oppilaan tahallaan tai huolimattomuuttaan likaaman tai epäjärjestykseen saattaman koulun omaisuuden tai tilan. Tehtävä tulee suorittaa valvotusti eikä se saa muodostua oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle vaaralliseksi tai raskaaksi eikä sen suorittaminen saa kestää enempää kuin kaksi tuntia. Oppilas ei voi tehtävän suorittamisen vuoksi jäädä pois opetuksesta. Mikäli tehtävä suoritetaan oppilaan työpäivän ulkopuolella, siitä tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Tehtävän suorittaminen tulee ottaa huomioon päätettäessä tämän lain mukaisista kurinpidollisista toimenpiteistä. ([30.12.2013/1267](#))

### § 35 ohjeet kouluille ja opettajille

Oppilaan tulee käydä koulua tai suorittaa oppivelvollisuutensa koulun antamien ohjeiden mukaan. Koulussa vaaditaan järjestyssääntöjen noudattamista, asiallista käyttäytymistä ja kaikkien koulutehtävien suorittamista.

Oppilaan aiheuttamasta vahingosta ilmoitetaan aina huoltajalle. Oppilas on aina velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon. Vahingonkorvauksen voi suorittaa myös korjaamalla tai siivoamalla aiheuttamansa vahingon siten, että siitä ei aiheudu haittaa oppilaan koulutyölle, eikä tehtävä ole oppilaan ikä- tai kehitystasolle sopimatonta, vaarallista tai liian raskasta. Korvaava työ saa kestää korkeintaan kaksi tuntia ja tehtävän suoritus on valvottava. Mikäli korvaava työ tehdään kouluajan ulkopuolella, on asiasta ilmoitettava ennakkoon oppilaan huoltajalle ja suoritettu korvaustehtävä tulee huomioida, mikäli oppilaalle harkitaan kurinpitotapaista samasta teosta.



### 35 a § [\(30.12.2013/1267\)](#)

#### Kasvatuskeskustelu

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kohtelee muita oppilaita tai koulun henkilökuntaa epäkunnioittavasti tai heidän ihmisarvoaan loukkaavasti, voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestävään kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelu voidaan järjestää kerralla tai useammassa osassa koulupäivän aikana tai sen ulkopuolella.

Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa ja tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi.

Kasvatuskeskusteluun määrää koulun opettaja tai rehtori. Kasvatuskeskustelu tulee kirjata ja siitä tulee ilmoittaa oppilaan huoltajille Kasvatuskeskusteluja, kurinpidollisia toimenpiteitä, häiritsevien ja turvallisuutta vaarantavien tavaroiden poistamista, esineiden ja aineiden haltuunottooikeuden käyttöä ja toimien kehittymistä tulee seurata ja käsitellä määräajoin koulukohtaisissa oppilashuoltoryhmissä. Huoltajalle tulee varata mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun tai osaan siitä, jos se 2 momentissa esitetty huomioon ottaen katsotaan tarpeelliseksi.

#### § 35 a ohjeet opettajille ja kouluihin

Oppilaan, joka rikkoo koulun järjestystä Pol 35 a § tarkoittamalla tavalla voi opettaja tai rehtori määrätä korkeintaan kaksi tuntia kestävään kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelu voidaan järjestää kerralla tai useammassa osassa koulupäivän aikana tai sen ulkopuolella. Kasvatuskeskustelu on ensisijainen keino jos oppilas häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kohtelee muita epäkunnioittavasti tai heidän ihmisarvoaan loukkaavasti

Oppilaalle on annettava ikä- ja kehitystasonsa mukainen vastuu osallistua asian käsittelyyn ja korjaavan ratkaisun löytämiseen. On huomattava, että kasvatuskeskustelu on eri asia kuin oppilaan puhuttaminen.

Kasvatuskeskustelun voi määrätä vain koulun rehtori tai opettaja. Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut käyttäytyminen, selvitetään käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot käyttäytymisen parantamiseksi, sekä keinot, joilla käyttäytymistä ja oppilaan hyvinvointia voidaan koulussa parantaa. **Kasvatuskeskustelussa opettajalla voi olla työparina toinen opettaja, rehtori tai oppilashuollon henkilö.**

Keskustelu kirjataan ja asiasta ilmoitetaan oppilaan huoltajalle, jolle tulee varata mahdollisuus osallistua keskusteluun. Keskusteluun voivat osallistua myös muut oppilaan opetukseen tai oppilashuoltoon osallistuvat henkilöt. **Kasvatuskeskustelulomakkeet säilytetään rehtorin arkistossa.**

### 36 § [\(13.6.2003/477\)](#)

#### **Kurinpito**

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitorangaistuksia.

Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä enintään tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään.

Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä, harjoituksia ja tehtäviä, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan. [\(30.12.2013/1267\)](#)

Jälki-istuntoa ei voida järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetussuunnitelman tai muun koulun toimintaa koskevan suunnitelman mukaisesta opetuksesta. [\(30.12.2013/1267\)](#)

### 36 a § [\(13.6.2003/477\)](#)

#### **Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano**

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangaistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

Määräaikaista erottamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta on voimassa, mitä hallintolainkäyttölain [\(586/1996\)](#) [31 §:n](#) 1 ja 2 momentissa ja 32 §:ssä säädetään, ja lisäksi, mitä jäljempänä 4 momentissa säädetään.

Kun oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut, ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen.

Määräaikaista erottamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun määräaikaisesta erottamisesta päätetään.

Rehtorin ja opettajan päätösvallasta jälki-istunnon määräämisessä sekä 36 §:n 2–4 momentissa tarkoitettuasiasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustuksesta käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa säädetään lastensuojelulain 24 §:n 2 momentissa. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori. ([30.12.2013/1267](#))

### § 36, 36 a ohjeet opettajille ja kouluihin

Koulun järjestyssääntöjä rikkovalle oppilaalle voidaan määrätä jälki-istunto. Jälki-istunnon voi määrätä rehtori tai opettaja. **Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, on oppilasta kuultava ja oltava yhteydessä huoltajaan. Tämän jälkeen asia kirjataan rangaistuskirjaan.**

Opettaja tai rehtori voi poistaa järjestystä häiritsevän oppilaan opetustilanteesta. Mikäli oppilaan käyttäytyminen on niin uhkaavaa tai häiritsevää, että henkilökunnan tai oppilaiden turvallisuus kärsii tai opetus vaikeutuu kohtuuttomasti, rehtori tai opettaja voi käskä oppilaan poistumaan koulusta jäljellä olevan työpäivän ajaksi. Tällaisessa tilanteessa on syytä pyytää paikalle koulun henkilökuntaan kuuluva todistaja. Opetustilanteesta poistetulle oppilaalle järjestetään asianmukainen valvonta.

Jos oppilas on laiminlyönyt hänelle määrätty kotitehtävät, hänet voidaan määrätä suorittamaan laiminlyödyt tehtävät koulupäivän aikana tai jälkeen korkeintaan tunniksi kerrallaan. Tällöin oppilaalla voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä ja harjoituksia, jotka ovat kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia. Annettujen tehtävien tulee olla oppilaan teko, ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Jälki-istuntoa ei voida miltei osin järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetus- tai lukuvuosisuunnitelman mukaisesta tilaisuudesta.

Kaikki edellä mainitut toimenpiteet ilmoitetaan huoltajalle ja kirjataan opetuksen järjestäjän määrämällä tavalla.

Jos rikkomus jatkuu tai on vakava, oppilaalle voidaan antaa kirjallinen varoitus tai oppilas voidaan erottaa koulusta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitorangaistuksia. Kirjallisen varoituksen voi antaa vain rehtori, joka tekee asiasta viranhaltijapäätöksen. Oppilaalle varoituksen määrännyt rehtori ei voi osallistua häneltä kurinpitorangaistuksen saaneen oppilaan oppilashuoltoryhmätyöskentelyyn.

Koulusta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän määräämä monijäseninen toimielin.

Koulusta erotetulle oppilaalle järjestetään opetus, joka estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

### **36 b § ([13.6.2003/477](#))**

#### **Häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen**

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata 36 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 36 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen epäämisestä.

Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Rehtori ja opettaja voivat 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain ([39/1889](#)) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

### § 36, 36 b ohjeet opettajille ja kouluihin

Jos oppilas ei suostu noudattamaan opettajan tai rehtorin määräystä poistua opetustilanteesta tai koulun alueelta, rehtorilla tai opettajalla on oikeus poistaa oppilas em. tilanteesta tai koulun alueelta. Opettajan ei pidä poistaa oppilasta yksin, vaan paikalle on pyydetty koulun rehtori tai toinen viranhaltija.

Rehtori ja opettajat voivat käyttää vastarintaa tekeväälle oppilaalle oppilaan ikään, tilanteen uhkaavuuteen, vastarinnan vakavuuteen ja tilanteen kokonaisarviointiin perustuvia voimakeinoja. Voimakeinoja ei pidä käyttää ilman toisen viranhaltijan läsnäoloa tai apua. Voimankäyttövälineitä ei saa käyttää.

Jos oppilas poistetaan luokasta tai koulun alueelta, asiasta ilmoitetaan huoltajalle. Mikäli rehtori ja opettaja ovat joutuneet käyttämään voimakeinoja, asiasta ilmoitetaan huoltajalle ja asiasta tehdään opetuksen järjestäjän antaman ohjeen mukainen ilmoitus opetuksen järjestäjälle.

### **36 c § ([13.6.2003/477](#))**

#### **Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun**

Sinä aikana, jolloin oppilasta vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syytä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.

Jos tuomioistuin on vapauttanut oppilaan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syytä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut oppilaan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syytä määrätä kurinpitorangeistusta. Oppilas saadaan kuitenkin erottaa määrääjäksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

### § 36 c ohjeet opettajille ja kouluihin

Mikäli oppilasta vastaan on vireillä poliisitutkinta tai syyte tuomioistuimessa, ei hänelle aloiteta tai jatketa koulun kurinpitomenettelyä. Oppilas voidaan kuitenkin erottaa määrääjäksi, jos se hänen tekemänsä rikoksen perusteella on perusteltua. Tällöin asiasta päättää opetuksen järjestäjän monijäseninen toimielin.

**36 d § [\(30.12.2013/1267\)](#)****Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita**

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oikeus käyttää voimakeinoja koskee vain oppilaan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita sekä esineitä tai aineita, joita käytetään oppimisen tai opetuksen häiritsemiseen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään [rikoslain 4 luvun](#) 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Pykälässä säädetty oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa myös ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säästöjen nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

**36 e § [\(30.12.2013/1267\)](#)****Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat**

Koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, sellaisen 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos tällaisen esineen tai aineen hallussa pito on ilmeistä ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Oppilaalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla oppilaan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Oppilaan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa koulun henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

Pykälässä säädetty oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa myös ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säästöjen nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

**36 f § [\(30.12.2013/1267\)](#)****Haltuunoton ja tarkastamisen yleiset periaatteet**

Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttaminen on mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja oppilaan tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee kouluissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 36 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajille mahdollisimman pian.

### 36 g § [\(30.12.2013/1267\)](#)

#### **Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen**

Opettajan tai rehtorin 36 d §:n perusteella haltuun ottama häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle viimeistään työpäivän päättyessä.

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitetut kielletyt esineet ja aineet luovutetaan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos oppilaalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden hävittäminen ja luovuttaminen tulee kirjata.

#### § 36 d ja e ohjeet opettajille ja kouluihin

Jos on näköhavaintoon tai muuhun luotettavaan tietoon perustuva syy epäillä oppilaalla olevan oppitunnilla tai lukuvuosisuunnitelmaan kuuluvassa tilaisuudessa hallussaan esineitä tai aineita, joilla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta oppilasta pyydetään luovuttamaan esine tai aine pois. Jos oppilas ei luovuta pyydettyä esinettä tai ainetta, opettaja ja rehtori voivat tarkistaa oppilaan mukana olevat tavarat (mm. kassit, penaalit), oppilaan pulpetin, kaapit tai säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa (mm. taskut, lompakko). Vaatteiden päällisin puolin tunnistelu erogeenisiksi luokiteltujen alueiden kohdalta on kielletty.

Ennen tarkastusta oppilaalle ilmoitetaan tarkastuksen syy ja perustelut. Ennakoiva tai varmuuden vuoksi tapahtuva tarkastaminen ei ole luvallista.

Tarkastus järjestetään yksityisessä huoneessa turvallisesti ja hienotunteisesti. Tarkastajan tulee olla oppilaan kanssa samaa sukupuolta ja tarkastuksessa tulee olla mukana toinen, oppilaan niin pyytäessä ja mahdollisuuksien rajoissa hänen toivomansa henkilö. Tarkastus on parasta järjestää koulun rehtorin johdolla. Näistä vaatimuksista voi poiketa, mikäli asian kiireellinen luonne ja turvallisuus ehdottoman välttämättömästi sitä vaativat.

Mikäli oppilas vastustaa tarkastusta voimakkaasti kutsutaan paikalle poliisi. Vaatetuksen ja ihon väliseltä alueelta tarkastuksen voi suorittaa vain poliisi.

Tarkastuksesta ja haltuunotosta ilmoitetaan huoltajalle sekä annetaan opetuksen järjestäjän antaman ohjeistuksen mukainen kirjallinen selvitys opetuksen järjestäjälle. On suositeltavaa olla yhteydessä huoltajaan ennen toimenpidettä, jos se on mahdollista.

Oppilaalta takavarikoitu esine tai aine luovutetaan oppilaalle opetustilanteen tai koulupäivän päättyttyä. Kielletyt esineet ja aineet, kuten teräaseet, tupakkatuotteet tai muut täysi-ikäisen haltuun tarkoitettut aineet ja tuotteet, luovutetaan huoltajalle. Huumaavat aineet ja lainsäädännössä julkisella paikalla kiellettäväksi pidetyt esineet luovutetaan poliisille.

Takavarikoidut aineet ja esineet säilytetään koululla huolellisesti. Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Rehtori hävittää ja kirjaa esineen hävittämisen.

**36 h § [\(30.12.2013/1267\)](#)**

**Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä**

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitovangastus tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

**36 i § [\(30.12.2013/1267\)](#)**

**Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen**

Opetuksen järjestäjän tulee seurata 35 a, 36, 36 b, 36 d ja 36 e §:n mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

**§ 36 d ja e ohjeet opettajille ja kouluihin**

Rehtori seuraa ja ilmoittaa opetuksen järjestäjälle koulunsa 35 a, 36, 36 b, 36 d ja 36 e §:n mukaisien toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

## KUHMON PERUSOPETUKSEN TUNTIJAKO 01.08.2016 ALKAEN

vuosiviikkotunteina (1 vuosiviikkotunti = 38 oppituntia)

AINE	VUOSILUOKAT									YHTEENSÄ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Äidinkieli ja kirjallisuus	7	7	5	5	4	4	3,5	3,5	3	42
A1-kieli	----	----	3	<sup>1)</sup> 2-3	2	2	2	2	3	16 - 17
B1-kieli	----	-----	----	-----	-----	2	1	1	2	6
Matematiikka	3	3	4	4	4	3	3	4	4	32
Ympäristöoppi	2	2	2	2	3	3				14
Biologia ja maantieto							2	2	3	7
Fysiikka ja kemia							2	3	2	7
Terveystieto							1	1	1	3
Uskonto/elämäkatsomustieto	1	1	2	1	1	1	1	1	1	10
<sup>2)</sup> Historia ja yhteiskuntaoppi	----	-----	----	1	2	2	2	3	2	12
<b>Yhteensä</b>	13	13	16	15 - 16	16	17	17,5	20,5	21	149 - 150
<b><sup>3)</sup> TAIDE- JA TAITOAINEET</b>										
Musiikki	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	2	0	0	9 -
Kuvataide	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	2	0	0	9-
Käsityö	2	2	2	2	2	2	3	0	0	15
Liikunta	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2	3	2	20 -
Kotitalous	----	----	----	-----	-----	----	3	0	0	3
Oppilaanohjaus	----	----	----	-----	-----	----	0,5	0,5	1	2
<b>Valinnaiset taide- ja taitoaineet</b>	1	1	1	1	1	1	0	4	2	12
Valinnaiset aineet			<sup>4)</sup> 0-1	1	1	1	0	2	4	9 -
Vapaehtoinen A2-kieli	----	----	----							
Vapaehtoinen B2-kieli	----	----	----	-----	-----	----				
<b>Tuntimäärä yhteensä</b>	20-21	20-21	24-25	24-25	25-26	25-26	30	30	30	228 - 234
Minimituntimäärä	38		96			88			222	

<sup>1)</sup> Kyläkouluilla englantia 3 h myös 4. vuosiluokalla

<sup>2)</sup> Yhteiskuntaoppia opetetaan vuosiluokilla 4-6 vähintään 2 vvk ja 7-9 luokilla vähintään 3 vvk

<sup>3)</sup> Taide- ja taitoaineita oltava yhteensä vähintään 62.

<sup>4)</sup> Valinnaisainetta ei ole Kontion koulun 3. luokan yleisen musiikin oppilailla.





# Kuhmon kaupungin perusopetuksen oppilaanohjauksen

## OHJAUSSUUNNITELMA

PÄIVITETTY 2016

## SISÄLLYSLUETTELO

1. Yleistä
  
2. Ohjaus osana yleistä tukea
  
3. Ohjaus tehostetun tuen aikana
  
4. Ohjaus erityisen tuen aikana
  
5. Alaluokat
  - 5.1. Luokanopettaja
  
6. Yläluokat
  - 6.1. Yhteistyö eri toimijoiden välillä yläkoulussa
  - 6.2. Työelämään tutustuminen
  
7. Ohjauksen työnjako
  - 7.1. Rehtori / apulaisrehtori
  - 7.2. Opinto-ohjaaja
  - 7.3. Luokanvalvoja
  - 7.4. Aineenopettaja
  - 7.5. Erityisopettaja
  - 7.6. Tukioppilas
  - 7.7. Terveystoimittaja
  - 7.8. Muu henkilökunta

## 1. Yleistä

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada opetuksen lisäksi ohjausta (PoL 30 § 1 mom. (642/2010)). Ohjaustoiminnan tarkoituksena on tukea oppilaan onnistumista perusopetuksen eri vaiheissa, vahvistaa opiskelutaitoja ja itseohjautuvuutta sekä kehittää oppilaan valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja perusopetuksen aikana ja sen jälkeen. Opintojen edetessä työelämään tutustumisen ja tulevaisuuden vaihtoehtojen suunnittelemisen merkitys kasvaa. Ohjauksella vahvistetaan myös yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä. Ohjauksen tehtävänä on osaltaan estää oppilaiden syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa.

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, esiopetuksen tuottamat valmiudet huomioonottava ja toisen asteen opintoihin ohjaava jatkumo.

Ohjauksesta huolehtivat opettajat ja opinto-ohjaaja sekä muu henkilöstö, jotka toimivat yhteistyössä oppilaan koko perusopetuksen ajan ja eri nivelvaiheissa.

Työelämään tutustumisen keskeisiä toteuttamismuotoja ovat työelämän ja yhteiskunnan eri osa-alueiden edustajien vierailut oppitunneilla, työpaikkakäynnit, erilaiset yhteistyöprojektit, eri alojen tiedotusmateriaalin käyttö opetuksessa sekä työelämään tutustumisjaksot (TET) tai työpaikalla tapahtuva opiskelu. Eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien opetukseen tulee sisällyttää ainesta, joka liittyy opiskelun tuottamat tiedot ja taidot työelämän vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin.

Oppilaalla ja huoltajalla tulee olla mahdollisuus saada tietoa perusopetuksen työtavoista, valinnanmahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle, opinnoille ja tulevaisuudelle. On tärkeää, että huoltajalla on tarvittaessa mahdollisuus keskustella koulun edustajien kanssa oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä.

## 2. Ohjaus osana yleistä tukea

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa edellä esitettyjen tavoitteiden mukaisesti ja siten ehkäistä ennalta opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Opettajan tehtävänä on myös oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Monipuolista palautetta käytetään suunnitelmallisesti oppilaiden kannustamiseen ja ohjaamiseen.

## 3. Ohjaus tehostetun tuen aikana

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta tehostettuun tukeen. Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan oppilaan yleisen tuen aikana saaman ohjauksen riittävyys ja kohdentuminen oppilaan tarpeita vastaavasti. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan tarvittaessa myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Huomiota kiinnitetään oppilaan opiskelutavoissa ja -taidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin sekä taitoja vahvistaviin ja opiskelumotivaatiota lisääviin toimintatapoihin ja opiskelun sisältöihin. Ohjauksella vahvistetaan tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamusta ja ymmärrystä opiskelun merkityksestä omalle tulevaisuudelle.

#### 4. Ohjaus erityisen tuen aikana

Ennen erityisen tuen päätöstä, osana pedagogista selvitystä, arvioidaan tehostetun tuen aikana annetun ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet yksilölliseen ja ryhmässä tapahtuvaan ohjaukseen jatkossa. Erityisen tuen päätöksen jälkeen oppilaalle laadittavaan HOJKSiin kirjataan myös ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksen avulla jatketaan oppilaan opiskelu- ja yhteistyötaitojen sekä itseluottamuksen, opiskelumotivaation ja työelämätuntemuksen vahvistamista. Päätövaiheen ohjauksessa on tärkeä tuoda esille oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvittää oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon palveluista vastaavan henkilöstön ja oppilasta mahdollisesti avustavan muun henkilöstön asiantuntemusta.

#### 5. Alaluokat

Oppilaanohjauksessa oppilasta autetaan ymmärtämään ja selventämään omaa elämäntilannettaan ja tuetaan oppilasta tulevaisuutensa jäsentämisessä. Ohjaukseen liittyy oppilaskeskeisyys sekä tuen, huolenpidon, lohdun ja toivon tarjoaminen. Ohjaustyö on luottamuksellista, ja ohjauksessa on aina huomioitava oppilaan ikä.

Oppilaanohjaus varsinaisena oppiaineena on tuntijaossa vasta yläkoulussa. Alakoulussa ohjaustoiminta on sijoitettu yleisiin tavoitteisiin, opetuksen toteuttamiseen, opetuksen keskeisiin sisältöihin ja eri aihekokonaisuuksiin. Ohjaus koostuu rehtorin, luokanopettajien, huoltajien, erityisopettajien, kuraattorin, terveydenhoitajan ja muun henkilökunnan antamasta ohjauksesta.

##### 5.1. Luokanopettaja

- on päävastuussa oppilaanohjauksen suunnittelusta ja toteuttamisesta alakoulussa
- antaa yksilö- ja ryhmäohjausta painottuen ryhmäohjaukseen
- osallistuu tarvittaessa koulun oppilashuoltoryhmään
- seuraa, ohjaa ja tukee oppilaiden koulunkäyntiä yhteistyössä rehtorin, muiden opettajien ja oppilashuoltoryhmän jäsenien kanssa.
- huolehtii koulun asioiden tiedottamisesta huoltajille ja oppilaille
- ohjaa ja tukee oppilasta eri nivelvaiheissa (esiopetus - 1.lk ja 6.lk - 7.lk)
- huolehtii jokapäiväisestä koulunkäynnin sujumisesta ja yhteishengen luomisesta luokassa
- puuttuu luokassa ilmeneviin ongelmiin ja vie asian tarvittaessa eteenpäin
- kontrolloi ja selvittää oppilaan poissaolot
- testaa ja arvioi säännöllisesti oppilaiden opintomenestystä ja osaamista sanallisesti sekä arvosanoin
- tekee ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä oppimiseen liittyvissä ongelmissa.

Oppilas saa ohjausta paitsi koko luokalle tarkoitettuna ohjauksena myös henkilökohtaisena ohjauksena. Henkilökohtaisen ohjauksen tarkoitus on tukea oppilaan opiskelua, auttaa valintojen tekemisessä ja erilaisissa arkielämän kysymyksissä.

## 6. Yläluokat

Opinto-ohjaaja osallistuu nivelvaiheiden, alakoulusta yläkouluun ja peruskoulusta jatko-opintoihin, siirtoa välittäviin kokouksiin ja keskusteluihin sekä pitää 6.-luokkalaisille oppitunnin yläkouluun siirtymisestä. 6. luokan oppilaat käyvät tutustumassa yläkouluun yhden päivän ajan tulevien 7. luokkien luokkakokoonpanoissa touko-kesäkuun vaihteessa. Tukioppilaat opastavat luokkia. Syksyllä uusille 7.-luokkalaisille järjestetään ryhmäytymispäivä yhdessä sidosryhmien kanssa.

Ohjaus tapahtuu luokka-, pienryhmä- ja yksilöohjauksena. Opinto-ohjaaja käy vuosittain kaikkien opettamiensa oppilaiden kanssa koulunkäyntiin ja elämäntilanteeseen liittyviä keskusteluja sekä erityisesti päättöluokkalaisten kanssa jatko-opintoihin liittyviä ohjauskeskusteluja. Ohjauskeskusteluihin sisältyy kasvatustalista, opetuksellista, uranvalinnan ja työelämään tutustumisen ohjausta. Erityisesti varataan aikaa erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden ohjaukseen itsetunnon, opiskelutaitojen, elämänhallinnan tavoitteiden saavuttamiseksi ja syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi.

Kaiken ohjauksen tavoitteena on tasa-arvon edistäminen luokkayhteisössä, kouluyhteisössä, yhteiskunnassa ja työelämän pelisäännöissä. Huolehditään siitä, että oppilasta kunnioitetaan ja pyritään ohjaamaan suvaitsevaisuuteen ja sosiaalisuuteen, minkä tuloksena oppilas kasvaa ottamaan vastuuta itsestään ja toisista sekä kykenee vastaamaan yhä enenevässä määrin omasta ja muiden työstä ja työn tuloksellisuudesta.

Opinto-ohjaaja pitää yhteyttä huoltajiin, erityisesti erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden asioissa, ja järjestää huoltajille tapaamis- ja keskustelutilaisuuksia sekä lähettää huoltajille jatko-opintoihin liittyen tiedotteita, kyselyjä ja muuta materiaalia. Oppilas toimittaa pyydettyä opinto-ohjaajalle huoltajan allekirjoittaman lupatodistuksen mm. yhteishakua ja oppilastietojen tiedonsiirtoa varten peruskoulusta toiselle asteelle sekä tarpeen mukaan muista tärkeiksi katsottavista asiakirjoista. Tällä varmistetaan tiedotteiden perille saapuminen, ja opinto-ohjaaja käy myös näin tiedottavaa keskustelua huoltajien kanssa.

Opinto-ohjaaja toimii oppilashuoltotyöryhmän jäsenenä sekä tarpeen mukaan jäsenenä erilaisissa moniammatillisissa työryhmissä. Opinto-ohjaaja osallistuu tarpeen mukaan myös huoltajien kanssa käytäviin oppilasta koskeviin keskusteluihin.

### 6.1. Yhteistyö eri toimijoiden välillä yläkoulussa

Yläkoululla tehdään yhteistyötä lähialueen koulujen, oppilaitosten, työ- ja elinkeinoelämän sekä muiden ohjauksen kannalta keskeisten toimijoiden kanssa.

Opinto-ohjaaja pitää yhteyttä alaluokkien koulun 6. luokan oppilaisiin informoiden valinnaisaineista, yläkoulun rakenteesta ja yläkouluun siirtymisestä. Kevätlukukaudella järjestetään 6. luokan oppilaiden huoltajille yläkouluun siirtymistä koskeva vanhempainilta.

Työ- ja elinkeinotoimistoon ja sen palveluihin tutustuvat kaikki 9. luokat.

9. luokat tutustuvat vuosittain Kuhmon yhteislukioon sekä mahdollisuuksien mukaan muualla Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa toimiviin toisen asteen oppilaitoksiin.

Kevätlukukausien alussa järjestetään omalla koululla 9. luokkalaisille toisen asteen oppilaitoksia ja koulutusväyliä esittelevä tapahtuma. 9. luokan oppilaiden huoltajille järjestetään esittelypäivänä aiheeseen liittyvä vanhempaintilaisuus.

Luokkaohjaustunneilla vierailee paikkakunnan työ- ja elinkeinoelämän edustajia ja yläkoulun oppilaat tekevät vastavuoroisesti vierailukäyntejä työpaikoille ja yrityksiin.

Vuosittain järjestetään tilaisuus, jossa suunnitellaan yhteistyötä koulun ja työelämän välillä.

Tavoitteena on, että kaikki 9. luokan oppilaat hakevat yhteishaussa toisen asteen koulutukseen.

Erytystä tukea tarvitseville oppilaille järjestetään tarvittaessa lisäohjauskeskusteluita. Opinto-ohjaaja järjestää myös huoltajien informoinnin ja kuulemisen.

## 6.2. Työelämään tutustuminen

Työelämään tutustumisen tavoitteita ovat koulun, yhteiskunnan ja työelämän lähentyminen ja vuoropuhelu. Oppilaan kannalta tavoitteena on oppia tuntemaan oman paikkakunnan ja oman maan elinkeinorakennetta; nähdä käytännössä työpaikoilla oikean työn tekemistä ja saada mahdollisuus itse osallistua työn tekemiseen. Oppilaan minä-kuva ja itsetuntemus saavat TET-toiminnan kautta hyvää kasvualustaa, samoin kuin urasuunnittelun kehittyminen ja kypsyminen. TET-toiminnan kautta opinto-ohjaaja voi pitää jouhevasti yhteyksiä työelämään ja seurata ohjattaviensa selviytymistä ja kehittymistä.

Tuupalan koulussa 7.-luokkalaisilla on yksi kokonainen TET-päivä, jonka voi suorittaa haluamallaan työpaikalla. Lisäksi 7.-luokkalaisilla on kolmen tunnin koulu-TET-päivä, jossa oppilas tutustuu vahtimestarin, keittiöhenkilökunnan ja siistijöiden työhön. 8. luokalla TET-jakso kestää viisi oppilaan koulupäivää ja 9. luokalla kymmenen oppilaan koulupäivää.

Ennen TET-jakson alkamista käydään luokkaohjaustunneilla läpi kaikki TET-toimintaan ja jaksoon liittyvät asiat; ohjeet ja säännöt. Oppilaille ja huoltajille jaetaan tarvittavat tiedotteet ja TET-sopimusohjat. Oppilas järjestää itselleen työpaikan käyden tapaamassa työnantajaa ja sopimassa työpaikasta. Oppilas palauttaa opinto-ohjaajalle TET-paikkasopimuksen, mistä käy selville työpaikka- ja vastuuhenkilötiedot.

TET-paikan voi hankkia myös oman paikkakunnan ulkopuolelta huoltajan ja koulun antamalla yhteisellä luvalla. Koulu korvaa kustannuksista ainoastaan jakson aikaisen kouluateriakorvauksen sekä matkat Kuhmon keskustasta pitäjän rajalle ja päinvastoin linja-autotaksan mukaan. Työtodistuslomakkeeseen työnantaja merkitsee TETin päätyttyä pääasialliset oppilaan tekemät työtehtävät ja arvion oppilaan suoriutumista TET-viikon tehtävistä. Työnantaja allekirjoittaa todistuslomakkeen.

Oppilaat tekevät TET-jaksojen ajalta oppilaanohjaajan antamat TET-tehtävät. Oppilaat toimittavat työtodistukset ja tehtävät TET-jakson päätyttyä opinto-ohjaajalle. Työtodistukset palautetaan oppilaille. Luokkaohjaustunneilla keskustellaan oppilaiden työpaikkakokemuksista. Lisäksi tunneilla tutustutaan oman paikkakunnan elinkeinorakenteeseen esimerkki-ammatein. Työelämään tutustumisen anti palvelee myös oppilaanohjauksen henkilökohtaisessa haastattelussa ja ohjauksessa pohdittaessa oppilaan jatkosuunnitelmia.

## 7. Ohjauksen työnjako

### 7.1. Rehtori/apulaisrehtori

- luo ohjaukselle toimintaedellytykset ja huolehtii, että kaikilla ohjaukseen osallistuvilla on siihen mahdollisuus ja riittävät resurssit
- osallistuu tarvittaessa ohjauksen suunnitteluun ja tekee yhteistyötä ohjauksessa toimivien eri henkilöiden kanssa
- varmistaa, että oppilaan oikeus henkilökohtaiseen ohjaukseen toteutuu
- päättää vuosittaiset valinnaisryhmät ja laatii lukujärjestykset
- vahvistaa apulaisrehtorin ja opinto-ohjaajan tekemän luokkajaon ja päättää mahdollisista luokkasiirroista
- järjestää oppilaiden huoltajille tiedotuksen päättöarvioinnista, jatko-opintomahdollisuuksista sekä yhteisvalinnasta
- osallistuu muiden ohjauksesta huolehtivien ja huoltajien kanssa niiden opiskelijoiden ohjaukseen, joilla on erityisiä vaikeuksia suorittaa perusopetusta
- johtaa oppilashuoltoryhmän työskentelyä
- varmistaa, että tarvittavat tiedot siirtyvät oppilaan mukana alakoulusta yläkouluun
- mahdollistaa kodin ja koulun yhteistyön järjestämisen
- mahdollistaa työelämään tutustumisjaksot
- tukee koulukiusaukseen puuttumista
- tiedottaa oppilashuoltoryhmän työstä opettajakunnalle.

### 7.2. Opinto-ohjaaja

- on päävastuussa oppilaanohjauksen suunnittelusta ja toteuttamisesta
- pitää oppilaanohjauksen oppitunnit voimassa olevan opetussuunnitelman mukaisesti
- antaa yksilö- ja ryhmäohjausta
- osallistuu koulun oppilashuoltoon
- seuraa ja tarvittaessa ohjaa ja tukee oppilaiden koulunkäyntiä yhteistyössä luokanvalvojien, aineenopettajien ja oppilashuoltoon kuuluvien henkilöiden kanssa
- ottaa tarvittaessa yhteyttä oppilaan huoltajaan
- on vastuussa valinnaisaineista ja luokkajaoista yhdessä rehtorin/apulaisrehtorin kanssa
- suunnittelee ja järjestää oppilaiden työelämäntutustumisjaksot
- tekee yhteistyötä muiden oppilaitosten ja työelämän edustajien kanssa
- ohjaa oppilaita tarkoituksenmukaisesti jatko-opiskelu- ja uravalintoihin
- ohjaa ja tukee oppilaita muiden ohjaukseen osallistuvien kanssa koulutuksen nivelvaiheissa
- on päävastuussa yhteishaun järjestelyistä
- vastaa jälkiohjauksesta yhdessä muiden ohjaustahojen kanssa
- kerää palautetta ohjauksesta arvioinnin perustaksi.

### 7.3. Luokanvalvoja

- tutustuu mahdollisuuksien mukaan luokkansa oppilaisiin ja heidän kasvuympäristöönsä
- huolehtii oman luokkansa yksittäisten oppilaiden ja koko luokan jokapäiväisen koulunkäynnin sujumisesta



- luo luokkaansa myönteistä yhteishenkeä ja tekee koulun ja sen toiminnan tutuksi oppilailleen
- pitää luokanvalvojantunteja
- puuttuu luokalla ilmeneviin ongelmiin ja vie asioita tarvittaessa eteenpäin
- on säännöllisesti yhteydessä huoltajiin koulunkäynnin edistymisestä
- neuvottelee tarvittaessa oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa koulunkäyntiä koskevista asioista
- seuraa oppilaan koulumenestystä ja ottaa tarvittaessa yhteyttä aineenopettajaan ja opinto-ohjaajaan
- kontrolloi ja selvittää oppilaiden poissaolot
- huolehtii koulun asioiden tiedottamisesta oppilaille ja huoltajille
- tekee yhteistyötä muiden ohjaukseen osallistuvien henkilöiden kanssa luokkaansa tai yksittäiseen oppilaaseen liittyvissä ongelmissa
- osallistuu tarvittaessa oppilashuoltoryhmän kokouksiin
- voi antaa luvan enintään kolmen päivän poissaoloon
- ylläpitää ja täydentää huoltajaluetteloa ja yhteystietoja, ja ilmoittaa muutoksista kansliaan
- tarkistaa todistuksista, että oman luokan oppilailla on jokaisessa aineessa arvosana
- seuraa hylättyjä ja heikkoja arvosanoja mahdollisia tukitoimia varten
- valmistelee käyttäytymisen arvosanan arvostelukokousta varten
- toimittaa todistukset kansliaan
- noudattaa salassapitovelvollisuutta
- kokoaa tarvittaessa oppilasta koskevat tiedot opettajilta (tilannekartoitus)
- vastaa pedagogisen arvion laadinnasta yhteistyössä aineenopettajien, erityisopettajan, oppilaan ja huoltajien kanssa
- esittelee pedagogisen arvion oppilashuoltoryhmässä, jossa päätetään oppilaan siirrosta tehostettuun tukeen
- vastaa oppimissuunnitelman laadinnasta tehotettua tukea saavalle oppilaalle yhteistyössä aineenopettajien, erityisopettajan, oppilaan ja huoltajien kanssa
- osallistuu HOJKS:n laadintaan moniammatillisessa työryhmässä.

#### **7.4. Aineenopettaja**

- huolehtii oman oppiaineensa opiskelutekniikan ohjaamisesta ja monipuolisesta opetuksesta
- on valmistautunut perustelemaan oppilaalle oman aineensa opiskelun tarkoitusta
- tietää ammatteja, joissa omaa ainetta tarvitaan ja osaa kertoa, missä omaa ainetta voi opiskella
- testaa säännöllisesti oppilaiden opintomenestystä
- arvioi oppilaan menestymistä sanallisesti ja arvosanoilla
- huolehtii, että uhka oppilaan heikosta kouluarvosanasta annetaan ajoissa huoltajille tiedoksi
- informoi luokanvalvojaa ja opinto-ohjaajaa opintomenestyksen muutoksista
- merkitsee poissaolot ja muut merkinnät Wilmaan
- tekee yhteistyötä luokanvalvojan, erityisopettajan ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

#### **7.5. Erityisopettaja**

- antaa osa-aikaista erityisopetusta oppilaalle, jolla on lieviä oppimis-, keskittymis- tai sopeutumisvaikeuksia ja joka tarvitsee erityistä tukea oppimisvalmiuksiensa parantamiseen
- opettaa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan opiskelevia oppilaita

- laatii oppimissuunnitelman tai HOJKS:n yhteistyössä oppilaan, huoltajien, aineenopettajan ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa
- tiedottaa luokanvalvojalle oppilaan opetuksen erityisjärjestelyistä
- osallistuu koulun oppilashuoltoryhmän työhön.

### **7.6. Tukioppilas**

- tukee 7.-luokkalaisten sopeutumista yläkouluun
- luo iloista ja kannustavaa ilmapiiriä
- järjestää erilaisia koulun yhteishenkeä kohottavia tapahtumia ja osallistuu niihin.

### **7.7. Terveystenhoitaja**

- vastaa ikäkauden mukaisista terveystarkastuksista ja muista fyysiseen hyvinvointiin liittyvistä asioista
- antaa ensiapua akuuteissa sairauksissa, neuvoo oppilaita, ohjaa heidät tarvittaessa hoitoon ja on koulun ensiapuvalmiuden asiantuntija
- toimii sairauksien ennaltaehkäisyssä ja antaa rokotukset
- on mukana oppilashuoltoryhmässä oman alansa asiantuntijana
- konsultoi oppilasta ja opinto-ohjaajaa ammatinvalintaan liittyvien terveydellisten seikkojen tunnistamisessa.

### **7.8. Muu henkilökunta**

- tukee koulun kasvatustavoitteita
- osallistuu koulun sisäiseen yhteistyöhön esimerkiksi 7. luokkalaisten työelämään tutustumisessa
- tiedottaa havaitsemistaan työympäristöön ja oppilaiden käyttäytymiseen liittyvistä epäkohdista niistä vastaaville henkilöille
- vastaa toimenkuvansa mukaan koulutyön sujumisesta.



Löydettävissä internetistä tai OKM:n julkaisusarjana

# Kuhmon kaupungin oppilashuoltosuunnitelma

PÄIVITETTY 9.12.2015

## SISÄLLYS

<b>1.</b>	Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta Kuhmon kouluissa .....	2
<b>2.</b>	Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma .....	2
<b>3.</b>	Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut .....	3
<b>4.</b>	Kuhmon perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma .....	3
4.1.	Terveydenhoitaja .....	4
4.2.	Kuraattori .....	4
4.3.	Psykiatrinen sairaanhoitaja (miekkari) .....	4
4.4.	Koulupsykologi .....	4
<b>5.</b>	Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat .....	5
5.1	Kuhmon perusopetuksen oppilashuoltoryhmän toimintatavat ja käytännöt .....	5
5.2.	Kuhmon perusopetuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä .....	8
5.3.	Kuhmon perusopetuksen toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa .....	8
<b>6.</b>	Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen Kuhmon perusopetuksessa .....	9
6.1.	Kouluterveydenhuolto .....	9
6.1.1.	Erytisruokavaliot .....	10
6.1.2.	Lääkitys koulupäivän aikana .....	10
6.1.3.	Lääkehoidon järjestäminen koulussa .....	11
<b>7.</b>	Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä .....	11
<b>8.</b>	Oppilashuollon tuki kurinpitörangaistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä .....	11
<b>9.</b>	Yhteistyö koulun ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoito ja poliisi .....	12
<b>10.</b>	Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa ..	12
<b>11.</b>	Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen Kuhmossa .....	12

## **1. Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta Kuhmon kouluissa**

Kuhmon kaupungissa toimii esiopetuksen, perusopetuksen ja Kuhmon yhteislukion yhteinen opiskelija- ja oppilashuollon ohjausryhmä, joka vastaa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Ohjausryhmään kuuluu sivistysjohtaja (1.8.2016 alkaen), opetushenkilöstön edustaja(t) jokaisesta koulumuodosta, kuraattori, psykiatrinen sairaanhoitaja, koulupsykologi/nuorisopsykologi, koulujen terveydenhoitajat ja perheneuvolan edustaja sekä muita yhteistyötahoja riippuen käsiteltävistä asioista. Ryhmän kutsuu koolle perusopetuksen oppilashuollosta vastaava rehtori.

Kaikilla kouluilla toimii oma monialainen oppilashuoltoryhmä, jonka kokoonpano ja vastuuhenkilö määritellään vuosittain. Yksittäisen oppilaan asioiden käsittelyyn ja tuen tarpeen selvittämiseksi kootaan asiantuntijaryhmä tapauskohtaisesti.

Kyläkoulujen esioppilaiden oppilashuolto hoidetaan osana perusopetuksen oppilashuoltotyötä. Terveydenhuollon osalta kyläkoulujen esioppilaat kuuluvat lastenneuvolaan.

Oppilas- ja opiskelijahuollon tavoitteena on opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytyksiä lisäävä toiminta oppilaitosyhteisössä. Kainuussa on yhteinen *Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (liitteenä)*, joka on laadittu yhteistyössä Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän perhepalvelujen ja Kainuun kuntien sivistyspalvelujen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n kanssa.

## **2. Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma<sup>171</sup>**

*Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä koulun henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman koulun yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa<sup>172</sup>.*

*Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla koulun henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.*

Perusopetuksen kouluilla on yhteinen oppilashuoltosuunnitelma, joka laaditaan yhdessä koulujen oppilashuoltotoimijoiden sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteisten osuuksien lisäksi kouluilla voi olla koulukohtaisia täsmennyksiä. Oppilashuoltosuunnitelma (liitteenä) päivitetään lukuvuosittain.

<sup>171</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

<sup>172</sup> Lastensuojelulaki 12 § 1 mom.

### **3. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut<sup>173</sup>**

*Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio koulun oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.*

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee koulun käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa otetaan huomioon oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan koulu yhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä koulussa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös oppilailta ja huoltajilta sekä opetus- ja oppilashuoltohenkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio koulun käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat kouluterveydenhuolto- sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- *oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava yhteistyö sekä*
- *oppilashuollon palveluiden kohdentaminen yksittäisiin oppilaisiin, koulu yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.*

### **4. Kuhmon perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma**

Kuhmon perusopetuksen kouluilla on yhteinen oppilashuoltosuunnitelma, johon sisältyvät koulukohtaiset osuudet.

Perusopetuksessa oppilashuollon kokonaistarve vaihtelee oppilasmäärän ja tarpeiden mukaan. Oppilashuollolliset palvelut ovat riittävät, kun oppilaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan opiskelijahuoltolain mukaisesti.

Kuraattori, psykiatrinen sairaanhoitaja, koulupsykologi ja terveydenhoitaja toimivat yhteistyössä koulun opetushenkilöstön kanssa. Muita oppilashuollon yhteistyökumppaneita ovat mm. etsivä nuorisotyö, Kainuun Sote –kuntayhtymän perhepalveluihin kuuluvat perheneuvola ja LANU-työryhmä sekä eri projekti-/hanketyöntekijät.

#### **4.1. Terveystenhoitaja**

Terveystenhoitaja on koulu yhteisön terveyden edistämisen asiantuntija. Hän vastaa kouluterveydenhuollosta ja toimii lääkärin työparina. Terveystenhoitajan tehtävät liittyvät koulu- ja opiskeluyhteisöön, yksittäiseen oppilaaseen tai moniammatilliseen yhteistyöhön koulussa ja oppilaitoksessa.

Kontion koululla ja kyläkouluilla on yhteinen kouluterveydenhoitaja. Tuupalan koulun terveydenhoitaja työskentelee osan työajastaan lukiolla.

<sup>173</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 1-kohta

#### **4.2. Kuraattori**

Kuraattori työskentelee pääosin perusopetuksessa työajan jakautuessa Kontion/kyläkoulujen ja Tuupalan koulun kesken. Pieni osa työajasta on varattu varhaiskasvatukselle. Lukion opiskelijoille kuraattorilla on aikaa muutama tunti viikossa. Kuraattori kuuluu koulujen oppilashuoltoryhmään ja hän toimii yhteistyössä muiden koulun työntekijöiden kanssa.

Kuraattorin tehtävänä on koulun ja huoltajien kasvatustyön tukeminen. Tavoitteena on ennaltaehkäistä ja poistaa koulunkäynnin esteitä, edesauttaa oppilaiden elämänhallintaa ja koulutyön onnistumista sekä ohjata tarvittaessa oppilaita muiden palvelujen ulottuville.

#### **4.3. Psykiatrinen sairaanhoitaja (miekkari)**

Nuorten mielenterveystyöntekijöiden työn tavoite on ehkäistä ja puuttua varhain oppilaiden psyykkiseen oireiluun ja huolenaiheisiin sekä antaa vanhemmille ja koululle keinoja tukea oireilevia oppilaita. Työ tukee osaltaan kodin ja koulun kasvatustyötä.

Keskeiset tehtäväkokonaisuudet ovat yksilötyö oppilaiden kanssa, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö nuoren asioissa, opettajien ja oppilashuoltotyöryhmän konsultointi, sekä oppilaan ja perheiden tukemiseen liittyvä yhteistyö esim. perheneuvolan, lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa. Varsinainen työn kohderyhmä ovat oppilaat.

Työ tehdään pääsääntöisesti kouluilla, tarpeen mukaan kotikäynneillä ja nuoreen liittyvissä yhteistyöverkostossa. Työn keskeiset periaatteet ovat varhainen huomaaminen ja tukeminen, nuoren osallisuus oman asiansa hoidossa ja verkostotyö asiakkaan asioissa.

Miekkari on Tuupalan koululla kolmena päivänä viikossa. Nuori itse tai hänen huoltajansa voivat ottaa yhteyttä miekkariin. Nuoren voivat ohjata työntekijälle myös opettaja, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi, kuraattori tai muu huolen huomannut koulun työntekijä.

#### **4.4. Koulupsykologi**

Koulupsykologin tehtävänä on tukea oppilaiden koulunkäyntiä, psyykkistä hyvinvointia ja kokonaiskehitystä. Työnkuvaan kuuluu mm. oppimisvaikeuksien selvittäminen ja tukitoimien suunnittelu yhdessä opettajien, huoltajien ja oppilaan kanssa sekä kasvuun, kehitykseen ja koulunkäyntiin liittyvän keskusteluavun ja ohjauksen tarjoaminen oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Osana kouluyhteisön hyvinvoinnin tukemista koulupsykologi tarjoaa konsultaatiota opettajille sekä osallistuu tarpeen mukaan oppilashuoltoryhmän toimintaan. Myös muu koulunkäynnin pulmia ennalta ehkäisevä toiminta (esim. luokkakohtainen työskentely) kuuluu koulupsykologin työnkuvaan.

Oppilailla on oikeus kuraattorin, koulupsykologin ja psykiatrisen sairaanhoitajan yksilökohtaiseen tapaamiseen seitsemän työpäivän sisällä yhteydenoton jälkeen.

### **5. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat <sup>174</sup>**

---

<sup>174</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta



Kuhmon perusopetuksessa yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä oppilaan ja huoltajan osallisuutta kouluuyhteisön hyvinvoinnin kehittämiseksi. Koulukohtaisissa oppilashuoltoryhmissä käsitellään kouluterveyskyselyn tulokset ja kouluuyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävät toimintamallit. Ryhmistä, luokista ja yhteisöstä keskustellaan esim. ilmapiirin, työrauhan, kiusaamisen, hyvinvoinnin, terveyden, terveystottumusten ja osallisuuden näkökulmista. Kouluissa toimivat KiVa –koulu, oppilaskuntatoiminta, tukioppilas- ja kummioppilastoiminta. Oppilaiden osallisuutta ja aktiivisuutta lisätään valtakunnallisen Liikkuva koulu – hankkeen myötä saadun mallin mukaisesti sekä kerhotoiminnalla.

Oppilaskuntatoiminnan tarkoituksena on edistää oppilaiden ja koulun yhteistoimintaa ja antaa oppilaille mahdollisuus kehittää koulutyötä ja koulun viihtyvyyttä.

Oppilaskunnalle valitaan lukuvuosittain oppilaiden yleiskokouksessa hallitus, joka vastaa oppilaskunnan toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta. Oppilaskunnalla on myös mahdollisuus vaikuttaa koulun oppilashuoltosuunnitelmaan. Oppilaskunnan toimintaa ohjaa yksi tai useampia opettajia. Kunkin lukuvuoden vastuuhenkilöt ja toimintasuunnitelma liitetään koulun vuosisuunnitelmaan.

Tukioppilastoiminta on Mannerheimin Lastensuojeluliiton tukemaa toimintaa, jonka tavoitteena on parantaa koulun yhteishenkeä ja työrauhaa sekä lisätä oppilaiden vastuuntuntoa ja omatoimisuutta. Tuupalan koululla tukioppilaina toimivat yhdeksännen vuosiluokan oppilaat, jotka ovat saaneet kahdeksännen vuosiluokan aikana tukioppilaskoulutuksen.

Tukioppilaiden tärkeimpänä tehtävänä on ns. kummiluokkatoiminta, jonka tarkoituksena on helpottaa seitsemäsluokkalaisten sopeutumista uuteen kouluun. Tukioppilaat osallistuvat myös monin tavoin kiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä erilaisten tempausten ja teemapäivien järjestämiseen.

Tukioppilastoiminnan järjestelyistä vastaa tukioppilastoiminnan ohjaaja, jona toimii yksi tai useampia opettajia. Kunkin lukuvuoden vastuuhenkilöt ja toimintasuunnitelma liitetään koulun vuosisuunnitelmaan.

Oppilaskunta- ja tukioppilastoiminnassa noudatetaan koulun toiminnalle asetettuja yleisiä kasvatustavoitteita.

Kouluterveydenhuollon laajoihin terveystarkastuksiin perustuvat luokkakohtaiset yhteenvedot antavat oppilaiden ja huoltajien tuottamaa tietoa luokkaryhmien hyvinvoinnista ja kehittämistarpeista sekä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Lukuvuoden 2016 alusta lähtien kouluissa otetaan käyttöön 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen tiedonkeruu- ja palautejärjestelmä, *Move!*. Se tuottaa muun muassa tietoa yhdistettäväksi laajoihin terveystarkastuksiin. Järjestelmän keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen.

### **5.1 Kuhmon perusopetuksen oppilashuoltoryhmän toimintatavat ja käytännöt**

Kaikilla kouluilla toimii oma monialainen oppilashuoltoryhmä, jonka keskeinen tehtävä on yhteisöllisen oppilashuoltotyön suunnittelu ja toteuttaminen. Ryhmät kokoontuvat vähintään kaksi kertaa lukukaudessa tai tarpeen mukaan useammin. Ryhmän toimintaa johtaa rehtori, apulaisrehtori tai koulunjohtaja. Oppilashuoltoryhmien kokoonpano vaihtelee kouluittain ja käsiteltävistä asioista riippuen. Ryhmiin voidaan kutsua tarvittaessa muita asiantuntijoita sekä oppilaiden tai huoltajien edustajia. Oppilashuoltoryhmän kokouksista tehdään pöytäkirja, joka on koulun henkilöstön luettavissa. Pöytäkirjat säilytetään koulun kansliassa. Ryhmä päättää, kuka toimii sihteerinä.

Koulukohtaisiin oppilashuoltoryhmiin voivat kuulua:

Tuupala:

- rehtori, apulaisrehtori/perusopetuksen apulaisrehtori, opinto-ohjaaja, erityisluokanopettaja, erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi, psykiatrisen sairaanhoitaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita
- ryhmän toimintaa johtaa vuosisuunnitelmaan kirjattu oppilashuoltoryhmän vastuuhenkilö

Kontio:

- rehtori, apulaisrehtori, perusopetuksen apulaisrehtori, erityisopettaja, erityisluokanopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi ja tarvittaessa psykiatrisen sairaanhoitaja tai muita asiantuntijoita
- ryhmän toimintaa johtaa vuosisuunnitelmaan kirjattu oppilashuoltoryhmän vastuuhenkilö

Kyläkoulut:

- koulunjohtajana toimiva luokanopettaja, luokanopettaja, kiertävä erityisopettaja, kuraattori, koulupsykologi, perusopetuksen apulaisrehtori, sekä tarvittaessa terveydenhoitaja, psykiatrisen sairaanhoitaja tai muita asiantuntijoita
- ryhmän toimintaa johtaa koulunjohtaja

Kuhmon perusopetuksen yhteistyökumppaneita (mm. perheneuvola, sosiaalitoimi, vapaa-aika-palvelut, seurakunta) pyydetään tarvittaessa mukaan koulun kehittämistoimintaan.

Esiopetuksesta alakouluun siirryttäessä oppilaat tutustuvat kouluun tutustumispäivänä. Koulun edustaja(t) informoi esiopetuksen vanhempainilloissa kouluasioista. Tahot siirtävät opetuksen järjestämisen kannalta tarvittavaa tietoa tapaamisissa sekä oppilaskohtaisissa siirtopalavereissa. Esioppilaiden tiedonsiirtoon ja koulunkäyntiin liittyvät asiapaperit vastaanottaa Kontion koulun rehtori tai ensimmäisen luokka-asteen erityisopettaja.

Oppilaiden siirtymistä toiselta luokalta kolmannelle luokalle valmisteltaessa pidetään huoltajille yhteinen vanhempaintilaisuus. Luokanopettajat ja erityisopettajat huolehtivat tiedonsiirrosta. Lisäksi erityisopettaja ja koulupsykologi tekevät tarvittavat testaukset.

Yläkouluun siirtymisestä vanhemmat saavat tietoa 6. luokan kevätlukukauden vanhempaintilaisuudessa. Kevään aikana Tuupalan koulun opinto-ohjaaja käy kertomassa kuudesluokkalaisille tulevasta koulusta. Tiedot oppilaista siirtyvät yläkouluun lomakkein ja opettajien välisissä palavereissa. Oppilaat tutustuvat yläkouluun tutustumispäivänä toukokuussa.

Toiselle asteelle siirryttäessä oppilaista käydään huoltajan kirjalliseen suostumukseen perustuen siirtopalaverit Kuhmon yhteislukion ja tarvittaessa muiden toisen asteen koulutuksen edustajien kanssa. HOJKS ym. asiakirjat toimitetaan toisen asteen oppilaitokseen oppilaitoksen pyynnöllä ja kyseisen oppilaan huoltajan kirjallisella luvalla.

Oppilaan ohjauksen tunneilla kaikilla yläkoulun luokka-asteilla vierailee vuosittain paikkakunnan työ- ja elinkeinoelämän edustajia ja kaikki luokka-asteet tekevät vastavuoroisesti vuosittain vierailukäyntejä työpaikoille ja yrityksiin. Tarvittaessa käytetään ammatinvalinnanpsykologin palveluita.

Perusopetuksen päättövaiheessa huoltajille annetaan tietoa jatko-opintomahdollisuuksista. Yhdeksäsluokkalaiset tutustuvat Kuhmossa toimiviin toisen asteen oppilaitoksiin sekä mahdollisuuksien mukaan muualla Kainuussa toimiviin vastaaviin oppilaitoksiin. Kevätlukukauden alussa järjestetään omalla koululla 9. luokkalaisille laajamuotoinen toisen asteen oppilaitoksia ja koulutusväyliä esittelevä tapahtuma. Oppilaiden huoltajille järjestetään jatko-opintoihin liittyvä vanhempaintilaisuus.

Tavoitteena on, että kaikki yhdeksäsluokkalaiset hakevat yhteishaussa toisen asteen koulutukseen. Syrjäytymistä pyritään ehkäisemään panostamalla syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden ohjaukseen. Erityistä tukea tarvitseville oppilaille järjestetään lisäohjauskeskusteluita.

Kuhmon peruskouluille on laadittu turvallisuussuunnitelmat, jotka sisältävät toimintaohjeet erilaisissa turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa. Turvallisuussuunnitelmat sisältävät mm. kriisisuunnitelman, pelastussuunnitelman sekä kiusaamisenvastaisen suunnitelman. Poistumisharjoitukset tehdään säännöllisesti yhteistyössä palo- ja pelastustoimen kanssa. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä osallistuu koulun turvallisuus-, pelastus- ja kriisisuunnitelmien päivittämiseen ja laadintaan. Yhteistyötä tehdään työsuojeluvaltuutetun kanssa.

Yhteistyötä tehdään terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä mm. terveydenhoitajan pitämien oppituntien tai tiedotustuokioiden muodossa. Viidesluokkalaisille pidetään oppitunti, jonka aiheena ovat murrosiän fyysinen, psyykinen ja seksuaalisuuden kehitys. Järjestyssäännöllä edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöt päivitetään lukuvuosittain ja oppilaiden velvollisuus on noudattaa niitä. Oppilaskunnalla on mahdollisuus vaikuttaa koulun järjestyssääntöihin.

Poissaolot kirjataan päivittäin sähköiseen järjestelmään (Wilma). Alakouluissa luokanopettaja seuraa oppilaan poissaoloja ja Tuupalassa luokanvalvoja vastaa poissaolojen seuraamisesta. Oppilaan poissaolon jatkussa yli kolme päivää luokanopettaja/ luokanvalvoja ottaa yhteyttä kotiin, mikäli kotoa ei ole tullut ilmoitusta poissaolon syystä.

Oppilaiden terveydenhoito, tapaturmien ehkäiseminen, ensiapu ja hoitoon ohjaaminen järjestetään koulu-terveydenhuollon ja turvallisuusohjeiden mukaisesti. Sairauden hoitoon tarvittavasta tuesta ja seurannasta sovitaan tapauskohtaisesti koulun, kodin ja hoitoon osallistuvien tahojen kanssa.

Tupakointi sekä tupakkatuotteiden ja päihdyttävien aineiden tuominen ja käyttäminen koulussa ja koulun alueella on kielletty. Oppilaita ohjataan terveelliseen elämäntapaan eri oppiaineiden opetuksen yhteydessä. Ohjaustyössä koulua tukevat poliisi, kaupungin vapaa-aikatoimi, seurakunta ja kerhojen järjestäjät. Käyttöön puututaan toimintaohjeiden mukaisesti (Kainuun maakunta-kuntayhtymän Yhteinen linja-ohjeistuksella).

Koulukuljetukset hoidetaan perusopetusasetuksen mukaisesti. Kuljetusten odotusajalle järjestetään valvontaa. Alakoulujen pysäkeillä ja alueilla koulut hoitavat valvonnan ja ohjauksen. Yläkoulun oppilaille annetaan ohjeet odotusajasta ja pysäkeistä. Kotipysäkeillä vastuu on huoltajilla. Koulu ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta ao. oppilaiden huoltajille. Koulu-

matkoilla tapahtuneet asiat kuuluvat pääsääntöisesti huoltajien selvitettäväksi. Koulut eivät voi määrätä niistä rangaistuksia. Koulukuljetuksen aikana oppilaat noudattavat kuljettajan antamia ohjeita.

### **5.2. Kuhmon perusopetuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä**

Suomen perusopetuslain (29 §) mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Kuhmon kaupungin koulut ovat mukana kiusaamista vastustavassa KiVa Koulu –ohjelmassa. Ohjelman tavoitteena on kiusaamisen vähentäminen ennaltaehkäisevin keinoin ja puuttamalla kiusaamistapauksiin KiVa Koulu toimintamallin mukaisesti. Kiusaamiseksi määritellään tahallinen, toistuva henkinen tai fyysinen kiusaaminen, jolla aiheutetaan harmia ja pahaa mieltä toiselle.

KiVa Koulu –ohjelman yleiset toimenpiteet ovat pääasiassa kiusaamista ehkäiseviä ja kohdistuvat kaikkiin oppilaisiin. Oppilaiden asenteisiin, tietoihin sekä toimintatapoihin pyritään vaikuttamaan KiVa -teemojen kautta. Jokaisessa koulussa on suunniteltu omalle koululle toimiva KiVa-teemapaketti.

Kohdennettuja toimenpiteitä käytetään kiusaamistapausten selvittelyssä ja niiden tarkoituksena on saada kiusaaminen loppumaan. Ne kohdennetaan kiusaamiseen osallistuneisiin ja kiusattuihin. Kiusaamistapauksia selvittävät ja seuraavat koulukohtaiset KiVa -tiimit. Tiimiläiset ovat yhteydessä opettajiin ja huoltajiin. Yksilöllisen tuen antamiseen ja jälkiseurantaan osallistuvat myös kuraattori ja psykiatrinen sairaanhoitaja. Kiusaamistapaukset kirjataan KiVa –toimintamallin mukaisesti. Kirjaukset kiusaamistapauksista säilytetään arkistossa. Vuosittain toukokuussa tehdään tilannekartoitukset, joiden pohjalta koulut saavat tietoa kiusaamistilanteesta (mm. paljonko kiusaamista esiintyy, kouluviihtyvyyys, kiusaamiseen puuttuminen).

Yksittäisiä konflikteja selvittää tilanteen havainnut opettaja, luokanopettaja/luokanvalvoja ja tarvittaessa rehtorit. Aikuisten ja oppilaiden väliset ristiriidat selvitetään esimiesten toimesta.

Väkivaltaa, häirintää ja aggressiivista käyttäytymistä ehkäistään koulukohtaisissa turvallisuussuunnitelmissa olevien toimintaohjeiden mukaisesti.

Koulu tekee yhteistyötä poliisin ja muiden viranomaisten kanssa. Yhteistyötahojen kanssa voidaan suunnitella yhdessä teemapäiviä ja muuta toimintaa ja viranomaisia voidaan pyytää kouluille pitämään oppitunteja.

Oppilashuoltosuunnitelmaan liittyviä toimintatapoja käsitellään henkilökuntakokouksissa, vanhempaintilaisuuksissa ja yhteistyötahojen kanssa käytävissä kokouksissa. Oppilaat saavat tietoa toimintatavoista koulun yhteisissä tilaisuuksissa ja luokanvalvojantunneilla. Oppilashuoltosuunnitelma päivitetään lukuvuosittain.

Oppilashuollon ja turvallisuuden edistämisen ohjeita päivitetään osana koulun normaalia arviointitoimintaa.

### **5.3. Kuhmon perusopetuksen toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa**

Äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa tukeudutaan kaupungin valmiussuunnitelmaan. Koulujen turvallisuussuunnitelmiin on koottu ohjeet kriisi-, uhka- ja vaaratilanteita varten. Kriisisuunnitelma laadi-

taan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ja otetaan huomioon muut uhka- ja vaaratilanteita sekä kriisitilanteita koskevat suunnitelmat ja ohjeistukset. Turvallisuussuunnitelmia päivitetään vuosittain ja henkilökunnan on velvollisuus tutustua niihin.

## **6. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen Kuhmon perusopetuksessa**<sup>175</sup>

Yksittäisen oppilaan taikka oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvien asioiden käsittelemistä varten kootaan tapauskohtaisesti monialainen asiantuntijaryhmä.

Tuen tarpeen selvittämiseksi asiantuntijaryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai oppilashuollonpalveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Oppilaalta tai tämän huoltajalta pyydetään suostumus ryhmän asiantuntijoiden nimeämiseen. Kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä itsenäisesti oppilashuollon palveluja.

Perusopetuksessa on yhtenäinen oppilashuoltokertomuslomake, johon opetushenkilöstöön kuuluva ryhmän jäsen kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi lain edellyttämät tiedot. Oppilashuoltokertomukset säilytetään salassapidettävien asiakirjojen arkistokaapissa.

Kuraattori, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi ja psykiatrinen sairaanhoitaja laativat omat rekisterinsä siten kuin laki edellyttää ja määrää.

Oppilashuoltoryhmällä on oikeus saada oppilaan tietoja käyttöönsä sikäli, kun niillä on oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä. Tietojen käsittelyssä otetaan huomioon se, mitä laki määrää salassapidosta ja tietojen siirrosta.

Tehostettuun ja erityiseen tukeen liittyviin käsittelyihin ei tarvita huoltajan suostumusta. Kolmiportaisen tuen oppimisen asiat käsitellään moniammatillisesti. Tuupalan koulun oppilaiden hakeutuminen joustavaan perusopetukseen valmistellaan ja hakemukset käsitellään moniammatillisessa ryhmässä (mm. tiedote vanhemmille, hakumenettely). Hallintopäätöksen tekee rehtori.

### **6.1. Kouluterveydenhuolto**

Kouluterveydenhuolto on lakisääteistä toimintaa, jonka tavoitteena on edistää lapsen ja nuoren mahdollisimman tervettä kasvua ja kehitystä, hyvinvointia, itsenäistä selviytymistä ja oppimistuloksia sekä edistää kouluyhteisön terveyttä ja turvallisuutta. Kouluterveydenhuollon toimintatapoina ovat oppilaskohtainen terveydenhoito, terveystarkastus, koulun terveydellisten olojen valvonta, koulupäivän aikana koululaisille sattuneiden sairastapausten ja tapaturmien ensiapu ja hoito sekä mahdollinen jatkohoitoon ohjaus. Koko ikäluokkaa koskevat terveystarkastukset muodostavat kouluterveydenhuollon toiminnan rungon ja mahdollistavat jokaisen oppilaan ja hänen perheensä tapaamisen.

<sup>175</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta

Oppilaskohtainen terveydenhoito tarkoittaa oppilaiden laajoja tai määräaikaista terveystarkastuksia, jotka tehdään kerran jokaisen kouluvuoden aikana. Terveystarkastusten tarkoituksena on oppilaan terveydentilan kokonaisvaltainen kartoittaminen, oppilaan oman terveystarkastuksen huomioiminen, terveystarkastuksen arviointi, toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus, ikäluokalle kuuluvat seulontatutkimukset, rokotukset ja terveystarkastus.

Terveystarkastuksella pyritään siihen, että nuoret ymmärtäisivät vastuunsa omasta terveydestään. Terveystarkastuksen sisältöalueita ovat liikunta- ja ravitsemusneuvonta, tupakoinnin ja päihteidenkäytön ehkäisy, murrosikä kehitys sekä ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus. Lisäksi kouluterveydenhuollon tehtävänä on ammatinvalintaan liittyvien riskitekijöiden kartoittaminen.

Laajassa terveystarkastuksessa lapsen/nuoren terveydentilan arvion lisäksi lääkäri ja terveydenhoitaja tekevät yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa koko perheen hyvinvoinnin arvion. Laajaan terveystarkastukseen voi sisältyä huoltajan kirjallisella suostumuksella opettajan arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa.

Huoltajien suostumuksella hyödynnetään tarvittaessa moni ammatillista yhteistyötä niiltä osin kuin se on välttämätöntä oppilaan hoidon ja tuen järjestämisen kannalta.

Laaja terveystarkastus tehdään kolme kertaa peruskoulun aikana: 1., 5. ja 8. luokalla. Vanhemmat kutsutaan mukaan lapsensa terveystarkastuksiin. Terveydenhoitaja sopii huoltajien kanssa oppilaalle laajan terveystarkastuksen lääkäriajan.

Vuosina, jolloin ei järjestetä laajaa terveystarkastusta, terveydenhoitaja tekee määräaikaista terveystarkastuksia. Terveystarkastuksiin ajat sovitaan joko vanhempien kanssa tai oppilas tulee terveydenhoitajan ilmoittamalla vastaanottoajalla.

Oppilaalla on mahdollisuus päästä terveydenhoitajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Kouluterveydenhoitajan vastaanottoajoista eri kouluilla tiedotetaan oppilaille ja huoltajille lukuvuoden alussa koulun tiedotteella tai muulla tavalla.

Koulutapaturmat ja kiireellistä hoitoa vaativat tapaukset (esim. sairaskohtaukset) pyritään hoitamaan välittömästi. Yhteyttä voi tarvittaessa myös ottaa joko hätänumeroon 112 tai Kuhmon terveysaseman päivystyspoliklinikalle. Koulutapaturmissa oppilaan jatkohoitoon kuljettamisesta aiheutuvista kustannuksista vastaa koulu. Jatkohoitoa vaatineista koulutapaturmista koululla kirjataan tapahtumakuvauslomake.

Kouluterveydenhuoltoon ja koululääkäratoimintaan ei kuulu varsinaisesti sairaudenhoito, paitsi ensiapu koulutapaturmissa ja ensihoito-ohjeet sairastuneille. Koululaisten sairaanhoidolliset asiat hoidetaan kunnan terveysasemalla, jonne vanhemmat varaavat ajan. Jos oppilas sairastuu kesken koulupäivän, vanhempien velvollisuus on huolehtia hänet kotiin.

### **6.1.1. Erityisruokavaliot**

Kontion koulussa ja kyläkouluissa erityisruokavaliota tarvitsevien 1.-luokkalaisten huoltajat täyttävät yhteistyössä terveydenhoitajan kanssa erityisruokavaliolomakkeen, joka toimitetaan koulun keittiölle. Huoltajat päivittävät erityisruokavalion tietoja tarvittaessa.

Tuupalan koulussa kaikki erityisruokavaliota tarvitsevat 7.-luokkalaiset ja muualta muuttaneet uudet oppilaat palauttavat huoltajan allekirjoittaman lomakkeen erityisruokavaliostaan koulusihteerille. Muiden luokkien oppilaiden on ilmoitettava mahdolliset muutokset huoltajan allekirjoittamalla lomakkeella koulusihteerille.

### **6.1.2. Lääkitys koulupäivän aikana**

Tyypillisiä pidempiaikaisia lääkitystarpeita koulussa ovat diabeetikoiden lääkityksen järjestäminen. Tavallisia ovat myös ensiapuun tarkoitetut lääkitykset esimerkiksi vaikeasti allergisilla, astmaatikoilla tai epileptikoilla. Myös muut pitkäaikaissairaudet tai kehitysvammaisuus voivat edellyttää lääkitsemistä koulupäivän aikana. Usein työntekijän tehtävänä on annostella huoltajan toimittama lääkeannos, mikäli se on tarkoitettu koulussa tai aamu- tai iltapäivätoiminnassa otettavaksi. Tällöin ohjeesta ja lääkkeen toimittamisesta vastaa ensisijassa huoltaja ja lääkkeen antamisesta toimintayksikön työntekijä.

### **6.1.3. Lääkehoidon järjestäminen koulussa**

Lääkehoidon toteuttaminen koulussa perustuu oppilaan ja hänen huoltajiensa sekä lääkehoitoa toteuttavan työntekijän ja toimintayksikön johdon väliseen yhteiseen sopimukseen. Opetustoimen lainsäädäntö ei määrittele työntekijöiden lääkehoitoon osallistumista, eikä työntekijöitä siten voida tehtävään velvoittaa. Koulun aamu- ja iltapäivätoiminnassa lääkehoitoa toteuttavat usein lääkehoitoon kouluttamattomat henkilöt. Ohjeistuksen lääkkeen antamiseen antaa laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö ja kirjallisen luvan terveydenhuollon toiminnasta vastaava lääkäri. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut valtakunnalliset ohjeet (STM 2005) lääkehoidon toteuttamisesta erilaisissa toimintaympäristöissä.

## ***7. Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä,***

Oppilaalla on oikeus saada työpäivinä opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävästi oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppilasta autetaan koulunkäyntiin liittyvissä vaikeuksissa eri tukimuodoin. Tukimuoto määräytyy yksilöllisesti vaikeuksien laadun ja laajuuden mukaan. Keskeistä on tuen tarpeen varhainen tunnistaminen, tukitoimien aloittaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa. Yleiseen tukeen kuuluvat mm. tukiopeus, eriyttäminen, osa-aikainen erityisopetus, samanaikaisopetus jne. Tukea antaa luokanopettaja/aineenopettaja tai erityisopettaja ja tuen piirissä ovat kaikki koulun oppilaat.

Tehostetun tuen saaminen perustuu pedagogiseen arvioon, joka on käsitelty moniammatillisesti. Oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Tehostettua tukea antaa luokanopettaja/aineenopettaja tai erityisopettaja oppilaalle laaditun oppimissuunnitelman mukaan.

Erytystä tukea annetaan silloin, kun tehostetun tuen tavoitteet eivät toteudu eikä tuki ole riittävä. Oppimäärä/oppimäärät yksilöllistetään tarpeen mukaan oppilaan omien edellytysten mukaan. Oppilaalle laaditaan HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) yhdessä huoltajien kanssa. Erytystä tukea annetaan yleensä pienryhmissä tai osa-aikaisessa erityisopetuksessa.

Joustavan perusopetuksen oppilaat kuuluvat oppilashuollon palveluiden piiriin.

Oikeus opetukseen kuuluu myös sairaalassa oleville lapsille. Peruskoululain 4 §:n mukaan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

Sairaala- ja kotikoulu järjestävät yhteisiä neuvotteluja ja vaihtavat opetuksen järjestämiseen liittyviä tietoja. Sairaalakouluun yhteydenpidosta vastaa luokanopettaja, luokanvalvoja, opinto-ohjaaja tai erityisopettaja. Yhteistyötä tehdään myös huoltajan kanssa.

#### **8. *Oppilashuollon tuki kurinpitorangeistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä,***

Oppilaalle, jolle on määrätty kurinpitorangeistus tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Opetustilanteesta poistetulle oppilaalle järjestetään asianmukainen valvonta. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Koulusta erottamisesta tiedotetaan myös sosiaalihuoltoa (lastensuojelulaki 24 §:n 2 momentti).

#### **9. *Yhteistyö koulun ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi***

Kuhmon peruskoulut tekevät yhteistyötä paikallisten ja kainuulaisten toimijoiden kanssa. Yhteistyötahoja kutsutaan tarvittaessa koulukohtaisiin oppilashuoltoryhmiin sekä muihin koulun teematapahtumiin ja oppitunneille.

#### **10. *Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen Kuhmossa oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa***<sup>176</sup>

Oppilashuoltoa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa. Oppilashuollon järjestämiseen liittyvistä menettelytavoista kerrotaan tiedotteissa, vanhempaintilaisuuksissa, perusopetuksen nettisivuilla ja yhteistyötahojen kanssa käytävissä kokouksissa. Oppilaille kerrotaan koulun tukipalveluista.

Huoltajat voivat osallistua oppilaan terveystarkastuksiin ja laajoihin terveystarkastuksiin huoltajat kutsutaan.

#### **11. *Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen Kuhmossa***

Kuhmon kaupungin oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä vastaa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.

Koulujen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa koulukohtainen oppilashuoltoryhmä. Vastuu ryhmien toiminnasta on vastuuhenkilöillä, jotka kokoavat toiminnasta palautetta oppilailta, opettajilta, huoltajilta sekä oppilashuollon eri toimijoilta. Oppilashuollon toimintaa arvioidaan ohjausryhmässä lukuvuoden päättyessä. Keskeisistä tuloksista tiedotetaan oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen

<sup>176</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 3-kohta



oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

<sup>1</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 5-kohta

<sup>1</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 4 mom.

<sup>1</sup> Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

<sup>1</sup> Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 26 § 1 mom.

## LIITE 12

**Tavoitteet oppilaan käyttäytymiselle ja tapakasvatuksen painotus luokka-asteittain**

- 1 – 2. lk itsetunnon vahvistaminen kaikilla luokka-asteilla, tervehtiminen, kiittäminen, anteeksipyyttäminen, vuoron odottaminen, kuunteleminen, ryhmässä toimiminen, omista tavaroista ja tehtävistä huolehtiminen, pöytätavat, perinteet, juhlissa käyttäytyminen, liikennekäyttäytyminen, käsitys oikeasta ja väärästä
- 3 – 4. lk hyvän ja asiallisen kielenkäytön opetteleminen, kohtelias puhetapa muita kohtaan, puheenvuoron odottaminen, juhlissa yleisönä oleminen, pukeutuminen juhliin, tutustuminen eri maiden kulttuureihin
- 5 – 6. lk itsensä ja muiden hyväksyminen, aikuisten ja kodin kunnioittaminen, yhteisten pelisääntöjen kunnioittaminen, terveet elämäntavat, hyvän ja asiallisen kielenkäytön opetteleminen
7. lk toisen huomioonottaminen kaikessa koulutyössä ja sosiaalisissa suhteissa viestintäkanavasta riippumatta, tapojen hienosäättö, ryhmähengen luominen, suhtautuminen vastakkaiseen sukupuoleen, vastuuntunnon kasvattaminen, syventäen terveet elämäntavat
- 8 – 9. lk tilannekäyttäytymisen perusasioiden kertaus ja käytännön harjoittelu erityisesti tapahtumien ja tilaisuuksien yhteydessä, kansainvälisiin tapoihin tutustuminen, terveiden elämäntapojen kertaus, seurustelukäyttäytyminen, käyttäytyminen perhejuhlissa, myönteiseen aikuisen käyttäytymismalliin ja vastuulliseen kansalaisuuteen kasvaminen

## Käyttäytymisnumeroiden arvosanakriteerit

### Erinomainen (10)

Oppilas

- asennoituu jatkuvasti myönteisesti koulutyöhön
- käyttäytyy huomaavaisesti ja ystävällisesti muita kohtaan
- on rehellinen ja kohtelias
- luo ja ylläpitää työrauhaa ja myönteistä ilmapiiriä
- huolehtii ympäristöstä sekä yhteisistä tehtävistä ja välineistä oma-aloitteisesti ja tunnollisesti
- noudattaa sääntöjä ja hyviä tapoja

### Kiitettävä (9)

Oppilas

- asennoituu myönteisesti koulutyöhön
- tulee toimeen muiden kanssa
- on rehellinen ja käyttäytyy hyvin
- ylläpitää työrauhaa ja myönteistä ilmapiiriä
- huolehtii ympäristöstä sekä yhteisistä tehtävistä ja välineistä oma-aloitteisesti ja tunnollisesti
- noudattaa sääntöjä ja hyviä tapoja

### Hyvä (8)

Oppilas

- asennoituu yleensä myönteisesti koulutyöhön
- tulee yleensä toimeen muiden kanssa
- hallitsee käyttäytymisensä myös erehtyessään
- on yleensä rehellinen ja hyvin käyttäytyvä
- huolehtii pääsääntöisesti ympäristöstä sekä yhteisistä tehtävistä ja välineistä
- noudattaa pääsääntöisesti sääntöjä ja hyviä tapoja

### Tyydyttävä (7)

Oppilas

- tarvitsee ajoittain ohjausta myönteisempään suuntaan suhtautumisessaan koulutyöhön
- on toisinaan vaikeuksissa muiden kanssa tai ei ota riittävästi huomioon toisia
- saattaa käyttäytyä vilpillisesti
- häiritsee ajoittain työrauhaa
- suhtautuu toisinaan huolettomasti ympäristöön sekä yhteisiin tehtäviin ja välineisiin
- noudattaa sääntöjä ja hyviä tapoja vaihtelevasti

### Kohtalainen (6)

Oppilas

- tarvitsee toistuvasti ohjausta myönteisempään suuntaan suhtautumisessaan koulutyöhön
- on toistuvasti vaikeuksissa toisten kanssa tai käyttäytyy rumasti toisia kohtaan
- käyttäytyy vilpillisesti

- laiminlyö ympäristöä sekä yhteisiä tehtäviä ja välineitä
- häiritsee työrauhaa usein
- suhtautuu välinpitämättömästi sääntöihin ja hyviin tapoihin
- syyllistyy rangaistaviin tekoihin

**Välttävä (5)**

Oppilas

- tarvitsee jatkuvaa ohjausta käyttäytymisessään
- ei tule toimeen muiden kanssa
- estää muiden työskentelyä
- käyttäytyy epäluotettavasti
- syyllistyy usein rangaistaviin rikkomuksiin
- laiminlyö ympäristöä sekä yhteisiä tehtäviä ja välineitä
- ei välitä säännöistä ja hyvistä tavoista

**Hylätty (4)**

Oppilas

- ei hallitse käyttäytymistään ilman aikuisen ohjausta
- tarvitsee koko ajan oppilashuollollisia toimenpiteitä
- on vaaraksi itselleen ja muille

*Tuen seurantalista, Nina Lanko 2015*

lisätään syksyllä 2016

## LIITE 15

Yhteistyösuunnitelmat kirjaston käytöstä

Tehdään syksyllä 2016

Oppilashuoltosuunnitelma